

ТАУРАТ

TAYPAT

ТАУРАТ

Сыйлы Китапланы кёчюрген Институт
Москва
2024

ТАУРАТ

Малкъар тилде

Малкъар тилге кѣчюрюлген Сыйлы Китапланы
электрон эм аудио чыгъармаларын
Сыйлы Китапны кѣчюрген Институтну
сайтындан алыргъа боллукъду:
<http://ibt.org.ru/ru/media?id=BLK>

Издание не предназначено для продажи

ISBN 978-5-93943-357-0

© Институт перевода Библии, 2024

Кириш сёз

Бисмилляхир-Рахманир-Рахим!

Бизни суйген, бизге мархамат этген Аллаху-Таалагъа шукур!

Хурметли окъуучула! Сизни къолугъуздагъы «Таурат» Мусса файхамбардан келип, Сыйлы Китапланы биринчи кесегиди. Таурат биринчи чойют тилде жазылгъан эди, бюгюнлюкде уа дунияны кёп тюрлю тиллерине кёчюрюлюпдю. Бу басма уа – Тауратны малкъар тилге кёчюрюлгениди. Адам улуну адабиятында бек магъаналы чыгъармаларындан бири болуп, Сыйлы Китапла битеу дунияда басмаланган китапланы арасында биринчи жерни тутадыла.

Таурат Мусса файхамбарны беш китабындан къуралыпды: Жаратылыу, Мисирден Чыгъыу, Лебийлиле, Санау эм Эсгериу. Тауратдан сора Забур эм башха файхамбарларыны китаплары келгендиле, была бары да бирге Эски Кесаматны къурайдыла. Исса Масих келгенден сора уа Сыйлы Китаплагъа Жангы Кесамат (Инжил) къошулгъанды.

Муссаны беш китабы Аллах дунияны бла адамны жаратханыны, адам улуну тарыхыны, Аллах сайлагъан халкъ Исраилни къайдан чыкыгъаныны юсюнден билдиредиле. Дунияда битеу миллетле мажюсю къарангылыкъда болуп, тюрлю тейрилеге табынган заманда Исраил халкъ Аллахны бирлигине ийнаныргъа, Аны Тауратыны жорукъларын тутуп жашаргъа чакъырылгъанды. Алай бла битеу миллетлеге Аллахны юсюнден билим ачылыргъа керек эди.

Озгъан жыллада малкъар тилге Сыйлы Китапланы бир ненча тюрлю кесеклери кёчюрюлюп чыкыгъандыла: Сыйлы Инжил бла Забур (1994, 2000); Сюлемен файхамбарны насийхатлары (2000, 2016); Иешая файхамбарны китабы

(2011); Иеремия файхамбарны китабы (2011); Иеремияны жилиу китабы (2011); Жюнюс файхамбарны китабы (2011); Аюп файхамбарны китабы (2016); Рут, Эстер, Даниял (2020). Тауратны биринчи эки китабы да – Жаратылыу бла Мисирден Чыгыу – малкъар тилге 2008 жылда кёчюрюлюп басмалангандыла. Толусунлай Сыйлы Таурат биринчи кере чыгады. Сизни да аны эс берип окъургъа, аны сыйлы жорукъларындан юйренирге эм Аллахны алгъышлы адамларындан болургъа чакъырабыз.

Сыйлы Китапланы кёчюрген Институт кёчюрючюлеге, редакторлагъа эм бу китапны чыгъарына болушхан адамлагъа ыразылыгъын билдиреди.

Бу китапны Институтну сайтында (ibt.org.ru) табаргъа боллукъду.

Муссаны биринчи китабы
Жаратылыу

Ал сёз

«Таурат» деп Сыйлы Китапланы биринчи беш китабына айтадыла. Алагъа дагъыда «Муссаны Китабы» дейдиле. Бу китаплада Исраил халкъ къайдан чыкъгъаныны юсюнден эм Аллах аны бла Сыйлы Кесамат* этгенини юсюнден айтылады. Алай а, барындан да алгъа, адам улу къалай жаратылгъанын, бу Кесамат да нек керек болгъанын ангыларгъа керекди. Аны юсюнден бек биринчи китап – «Жаратылыу» китап – билдиреди. Оригиналда (бурунгу чюйют тилде) бу китапны атына «Ауалда» деп айтадыла, аны бек биринчи сёзюне кёре. Малкъар тилде уа китап «Жаратылыу» деп аталгъанды, нек дегенде, анда дуня къалай жаратылгъаныны юсюнден айтылады.

Китапны биринчи 11 башы битеу дуняны тарыхына ал сёз береди. Аллах бу дуняны эм биринчи адамланы – Адам бла Хауаны – жаратханды. Жарсыугъа, Адам бла Хауа гюнях этгендиле, Аллах бла бирликде къалмагъандыла. Ол себепден аладан туугъан адамла жашауларын суюгенлерича гюнях жолла бла бардыргъандыла. Адам улуну тарыхы бек аллындан окъуна зулмулукъдан толу болгъанды. Сора Аллах ол дуняны уллу суу къыямада жокъ этгенди, жаланда тюзлюклю Нухну юйюрюн сау къойгъанды. Нухдан бла аны юч жашындан адам улу жангыдан дунягъа жайылгъанды.

12-чи башындан башлап, китапда Аллахны сайланган адамларыны юсюнден хапар бериледи. Бу адамланы юсю бла Аллах адам улугъа къутхарылыу жолну кёргюзтеди. Ибрахимни, Исхакъны, Якъупну бла аны онеки уланыны юсюнден хапарда биз Аллах Кесини халкъына берген ант сёзлени табабыз. Алагъа кёре, Аллахны халкъы кёп санлы

* *Кесамат* – бегим, оноу; орус. решение, соглашение, договор, завет.

боллукъду. Ол Аллах жоралагъан жерде жерлеширикди эмда битеу дуниягъа хакъ кертини билдирип жашарыкъды. Болсада, бу адамла кемликсиз болмагъандыла. Аланы гюнях ишлери да болгъанды. Алай болгъанлыкъгъа, бу сыйлы файхамбарла Аллахны сёзлерине жүрекден тынгылап, Аны буйрукъларына бой салып жашаргъа кюрешгендиле.

«Жаратылыу» китапда тюрлю адабият жанрла бардыла: бирде хапарла, бирде сейирлик ишле, бирде узун тукъум тарыхла, бирде уа назму формада алаамат ариу алгъышла.

Магъанасы

Кёк бла жер жаратыладыла (1:1–2:3).

Адам бла Хауа Эдем бахчада; биринчи гюнях (2:4–4:26).

Адамны туудукълары (5:1–32).

Нухну тарыхы; уллу суу кыяма (6:1–9:29).

Миллетлени къайдан чыккъгъаны; Бабил кваласы (10:1–11:26).

Ибрахимни тарыхы (11:27–23:20).

Аллах берген жерге кёчюу (11:27–12:20).

Ибрахим бла Лут (13:1–14:24).

Аллах Ибрахим бла кесамат этеди, анга улан берирге айтады (15:1–18:15).

Содомну бла Гоморраны жоюлуулары (18:16–20:18).

Исхакъны туугъаны. Раббий Ибрахимни ийманын сынаиды (21:1–23:20).

Исхакъны тарыхы (24:1–26:35).

Исхакъ юйдегили болады. Ибрахимни ёлюмю (24:1–25:18).

Исхакъны уланлары: Эсау бла Якъуп (25:19–34).

Исхакъ бла Абимелек (26:1–35).

Якъупну тарыхы (27:1–35:29).

Якъуп ётюрюк бла алгъыш алады (27:1–40).

Якъуп къачады. Якъуп Лабаннга ишлейди (27:41–30:43).

Якъуп Кенаннга къайтады, Эсау бла жарашады (31:1–33:20).

Дина ючюн дерт жетдириу. Исхакъны ёлюмю
(34:1–35:29).

Эсауну туудукълары (36:1-43).

Юсюпню тарыхы (37:1–50:26).

Юсюпню кьул этип сатадыла (37:1-36).

Яхуда бла Тамар (38:1-30).

Юсюп Мисирде уллу адам болады (39:1–41:57).

Юсюп къарындашлары бла жарашады (42:1–45:28).

Якъупну юйюрю Мисирге кёчеди. Якъупну бла

Юсюпню жашауларыны ахырында болгъан ишле
(46:1–50:26).

Аллах дуняны жаратады

- 1** ¹Ауалда Аллах кёклени бла жерни жаратханды. ²Жер башы кёрюмсюз эм бош эди, терен тенгизлени юсю кяппа-къарангы эди, Аллахны Руху да сууланы юсюнде кялкъа эди.
- ³Аллах: «Жарыкъ болсун», — дегенди да, жарыкъ болуп кялгъанды. ⁴Аллах жарыкъны кёрюп, анга ыразы болгъанды, жарыкъны бла къарангыны бир-бирден айыргъанды. ⁵Жарыкъгъа Аллах «кюндюз» деп, къарангыгъа уа «кече» деп атагъанды. Ингир ётгенди, эрттенлик озгъанды: бу бир кюн болгъанды.
- ⁶Сора Аллах: «Сууланы арасында кёкню жайылгъаны болсун, сууланы сууладан айырсын», — дегенди. ⁷Аллах кёкню жайылгъанын болдургъанды да, кёкню жайылгъаныны тюбюнде болгъан сууланы бла кёкню жайылгъаныны башында болгъан сууланы бир-бирден айыргъанды. Алай бла Аллах айтхан кирик болуп кялгъанды. ⁸Аллах кёкню жайылгъанына «кёк» деп атагъанды. Ингир ётгенди, эрттенлик озгъанды: бу экинчи кюн болгъанды.
- ⁹Сора Аллах: «Кёкню тюбюндеги суула бир жерге жыйылсынла, къургъакъ жер кёрюнсюн», — дегенди да, алай болуп кялгъанды. ¹⁰Аллах къургъакъ жерге «жер» деп атагъанды, сууланы жыйылгъанына уа «тенгизле» деп атагъанды. Аллах аны кёрюп, анга ыразы болгъанды. ¹¹Сора Аллах: «Жер битимле ёсдюрсюн: урлукъ сепген хансланы эм кёгетинде урлугъу болгъан кёгет тереклени хар тюрлюсюн», — дегенди да, алай болуп кялгъанды. ¹²Жер битимле чыгъаргъанды: урлукъ сепген тюрлю-тюрлю хансны эм кёгетинде урлугъу болгъан кёгет тереклени хар тюрлюсюн. Аллах аны кёрюп, анга ыразы болгъанды. ¹³Ингир ётгенди, эрттенлик озгъанды: бу ючюнчю кюн болгъанды.
- ¹⁴Сора Аллах: «Кёкню жайылгъанында жарыкъ бериучюле болсунла. Ала кюндюзню бла кечени бир-бирден айырсынла эмда, белгиле болуп, кезиулени, кюнлени, жылланы кёрютсюнле. ¹⁵Ала жер башын жарытыр ючюн, кёкню жайылгъанында жарыкъ бериучюле болсунла», — дегенди да, алай болуп кялгъанды. ¹⁶Аллах эки уллу жарыкъ бериучю зат болдургъанды: абаданын — кюндюзню жюрютюр ючюн,

гитчерегин да — кечени жюриютюр ючюн. Жулдузланы да болдурганды. ¹⁷ Аллах аланы кёкню жайылгъанында, ала жер башын жарытыр ючюн, салганды, ¹⁸ ала кечени бла кюндюзню жюриютюр ючюн эм жарыккыны бла къарангыны бир-бирден айырып турур ючюн. Аллах аны кёрюп, анга ыразы болганды. ¹⁹ Ингир ётгенди, эрттенлик озганды: бу тёртючю кюн болганды.

²⁰ Сора Аллах: «Суула хар тюрлю жанлы затладан толсунла, жер башында да, кёкню жайылгъанында къанатлыла учуп айлансынла», — дегенди. ²¹ Аллах уллу суу жаныуарланы, сууда айланган жанлы затланы хар тюрлюсюн къанатлыланы да хар тюрлюсюн жаратханды. Аллах аны кёрюп, анга ыразы болганды. ²² Аллах алагъа алгъыш этгенди: «Къозлап кёп болугъуз, жайылыгъыз эм тенгизледе сууланы толтуругъуз, къанатлыла да жер башында кёбейсинле», — дегенди. ²³ Ингир ётгенди, эрттенлик озганды: бу бешинчи кюн болганды.

²⁴ Сора Аллах: «Жер жанлы затланы хар тюрлюсюн чыгъарсын: юй хайыуанланы, жерде сюркелгенлени эм кийик жаныуарланы», — дегенди да, алай болуп кьалганды. ²⁵ Алай бла Аллах кийик жаныуарланы бла юй хайыуанланы хар тюрлюсюн, жерде сюркелгенлени да хар тюрлюсюн болдурганды. Аллах аны кёрюп, анга ыразы болганды.

²⁶ Сора Аллах: «Бизден юлгю алып, Бизге ушаш адам болдурайыкъ. Ол, тенгиздеги чабакълагъа, кёкдеги къанатлылагъа, юй хайыуанлагъа, битеу жерге эм жерде сюркелген хар жанлыгъа иелик этсин», — дегенди.

²⁷ Аллах Кесинден юлгю алып адам жаратханды, аны Аллахны юлгюсюне кёре жаратханды; эр киши бла тиширыу этип жаратханды.

²⁸ Аллах алагъа алгъыш этип: «Кёп болугъуз, жайылыгъыз. Жерни толтуруп, аны кесигизге бойсундуругъуз. Тенгизде жюзген чабакълагъа, кёкде учхан къанатлылагъа эм жер юсюнде сюркелген хар жанлыгъа да иелик этигиз», — дегенди.

²⁹ Сора Аллах: «Ма, Мен битеу жер башында урукъ себиучю хансланы бла кёгетлеринде урукълары болгъан тереклени барын да сизге береме: ала сизге аш болсунла. ³⁰ Битеу жер юсюндеги жаныуарлагъа, битеу кёкдеги къанатлылагъа

эм жерде сюркелгенлеге – битеу жанлылагъа – Мен ашха битеу жашил ёсюмлюклени бергенме», – дегенди. Ол да алай болуп къалгъанды.

³¹ Сора Аллах Кеси болдургъан хар затха къарагъанды да, барына да бек ыразы болгъанды. Ингир ётгенди, эрт-тенлик озгъанды: бу алтынчы кюн болгъанды.

2 ¹ Алай болуп, кёкле бла жер эмда алада болгъан хар зат алай тамам этилгендиле.

² Аллах Кесини этген ишлерин жетинчи кюннге тамам этгенди. Жетинчи кюн а Ол Кесини битеу этген ишлеринден тынчайгъанды. ³ Жетинчи кюнню Аллах алгъышлы этгенди, сыйлы этгенди, нек дегенде, Аллах битеу этген жаратыу ишлеринден ол кюн тынчайгъанды.

Биринчи адамла Эдем бахчасында

⁴ Бу – кёк бла жер жаратылгъаныны тарыхыды. Раббий Аллах жерни бла кёкню болдургъан заманда, ⁵ алыкъа жер юсюнде бир тюрлю чырпы жокъ эди, не бир тюрлю ханс ёсмеген эди. Раббий Аллах алыкъа жерге жауун жаудурмагъан эди, жерни ишлеп жарашдырыр адам да жокъ эди. ⁶ Алай а жер тюрлюден суу чыгып, битеу жер юсюн сугъара эди. ⁷ Сора Раббий Аллах жерни топурагъындан* адам ишлеп жаратханды эм аны бурунуна жашау тылпыу юфгюргенди. Алай бла адам жашар жан болгъанды.

⁸ Раббий Аллах кюн чыкыгъан жанында болгъан Эдем жерде бахча орнатханды эм жаратхан адамын анда жерлешдиргенди.

⁹ Раббий Аллах жерден ариу къарамлы эм ашха жараулу хар тюрлю терек ёсдюргенди. Бахчаны ортасында уа жашау терек эмда ахшыны бла аманны не болгъанын билдирген терек бар эди.

¹⁰ Бахчаны сугъарыр ючюн, Эдемден баргъан суу чыгъа эди. Андан сора ол тёрт суугъа юлешине эди. ¹¹ Бирини аты Пишонду. Ол, алтыны болгъан Хауиланы битеу жерини тегереги бла барады. ¹² Ол жерни алтыны иги алтынды. Анда, дагъыда, ариу ийисли чайыр да, оникс ташла да бардыла. ¹³ Экинчи сууну аты

* **2:7 Топуракъ** – оригиналда, чюйют тилде – «адама». «Адам» деген сёз бла ариу келишеди.

Гихонду. Ол Кушну битеу жерини тегереги бла барады. ¹⁴Ючюнчю сууну аты Хиддекелди*. Ол Ашшурну кюн чыкыгъан жаны бла барады. Тертюнчю суу Эфратды.

¹⁵Сора Раббий Аллах, Эдемни бахчасын ишлеп жарашдырсын эм сакъласын деп, адамны анда жерлешдиргенди. ¹⁶Раббий Аллах адамгъа былай буюргъанды: «Бахчаны хар терегинден суйгенинг кибик кегет ашаргъа эркинсе. ¹⁷Ахшыны бла аманны не болгъанын билдирген терекден а ашама. Ашасанг а, тюз ол кюн ёллюксе», – дегенди.

¹⁸Сора Раббий Аллах: «Адамгъа жангыз болгъаны иги туююдю. Анга келишген бир болушлукъчу жаратайым», – дегенди. ¹⁹Раббий Аллах топуракъдан аулакъдагъы жаныуарланы бла кекде учхан къанатлыланы хар тюрлюсюн жаратхан эди. Адам алагъа не атла атарыгъын керюр ючюн, Аллах аланы аны аллына келтиргенди. Хар жанлыгъа адам не атаса да, аны аты алай болгъанды. ²⁰Адам битеу хайыуанлагъа да, битеу кекде учхан къанатлылагъа да, битеу аулакъдагъы жаныуарлагъа да атла атагъанды. Алай а адамгъа, анга келишген болушлукъчу табылмагъанды.

²¹Сора Раббий Аллах адамгъа къаты жукъу келтиргенди да, ол жукълагъан заманда Раббий Аллах аны иегилеринден бирин алып, ол жерин эт бла жапханды. ²²Сора Раббий Аллах адамдан алынган иегиден тиширыу ишлеп, аны адамгъа келтиргенди.

²³Адам а:

«Ма, ахырында бу мени сюеклеримден сюекди,
эмда мени чархымдан чархды.

Ол эр кишиден алыннганы себепли

анга „къатын“** деп айтыллыкъды», – дегенди.

²⁴Аны себепли, эр киши атасын бла анасын къоюп, къатынына къошулур да, ала бир чарх болурла.

²⁵Адам бла къатыны, экиси да къымыжа болгъанлыкъгъа, уялмай эдиле.

* **2:14** *Хиддекел* – бююннгю Тигр суу.

** **2:23** *Эр киши, къатын* – оригиналда, чуюют тилде «иш» бли «ишша» деген сёзле болуп, бир бирге ариу келишедиле.

Инсан гюняхха тюшеди

З¹Раббий Аллах жаратхан кийик жаныуарланы барындан да бек хыйлачы жиян эди. Жиян къатыннга:

– Аллахны, бахчада бир тюрлю терекден да кёгет юзюп ашамагъыз деп, айтханы кертимиди? – деп соргъанды.

²Къатын жияннга жууапха:

– Биз терекледен кёгетле ашаргъа эркинбиз, – дегенди. –

³Жаланда бахчаны ортасындагъы терекни кёгетлерини юсюнден Аллах бизге: «Сиз ёлмез ючюн, аладан ашамагъыз эм алагъа тиймегиз», – дегенди ансы.

⁴Жиян а къатыннга:

– Угъай, ёллюк тюйюлсюз! ⁵Алай а Аллах биледи, сиз ала-ны ашагъан кюн кёзлеригиз ачылып, ахшыны бла аманны не болгъанын билип, Аллах кибик боллукъсуз, – дегенди.

⁶Къатын, ол терекни ашха иги болгъанын, кёзге ариу кёрюннгенин эм акъылманлыкъ тапдырыр ючюн кюселгенин кёрюп, аны кёгетлерин алгъанды да ашагъанды. Биргесине болгъан эрине да бергенди, ол да ашагъанды. ⁷Ол заманда экисини да кёзлери ачылгандыла да, ала къымыжа болгъанларын кёрюп, инжир терекни чапыракъларындан байлаула тикгендиле да, беллерине къысхандыла.

⁸Инжир салкъыны тюшген заманда уа Раббий Аллахны бахчада айланган тауушун эшитгендиле. Адам бла къатыны Раббий Аллах кёрмесин деп, терекле артында букъгъандыла. ⁹Раббий Аллах:

– Сен къайдаса? – деп, Адамны чакъыргъанды.

¹⁰Адам жууапха:

– Мен Сени бахчада болгъанынгы эшитип, къымыжа болгъаным себепли къоркъгъанма да, аны ючюн букъгъанма, – дегенди.

¹¹Раббий Аллах:

– Санга къымыжаса деп, ким айтханды? Мен санга кёгетин ашама деп айтхан терекден жукъ юзюп ашагъан болурмуса? – деп соргъанды.

¹²Адам:

– Сен жанымда болсун деп къатын бергенсе да, ол манга ол терекни кёгетин берди да, мен аны ашадым, – дегенди.

¹³Раббий Аллах къатыннга:

– Неди бу этгенинг? – деп соргъанды.

Къатын жууапха:

- Мени жиян терилтди да ашадым, – дегенди.
- ¹⁴ Сора Раббий Аллах жияннга былай айтханды:
– Бу затны этгенинг ючюн,
битеу хайыуанланы эм битеу кийик жаныуарланы
арасында эм налатлыса!
Сен быдырынгда сюркелликсе эмда ёмюрден ахыргъа
битеу кюнлерингде топуракъ ашап турлукъса.
- ¹⁵ Сени бла къатынны арагъызда, эмда сени урлугъунгу
бла къатынны урлугъуну араларында Мен
душманлыкъ саллыкъма.
Ол сени башынгы ууатырыкъды, сен а аны табанындан
урлукъса.
- ¹⁶ Къатыннга да былай айтханды:
– Бууазлыгъынгы Мен бек азаплы этерикме да,
сабийлеринги къыйналып табарыкъса.
Эринги кюсеп турлукъса,
ол да санга бийлик этип турлукъду.
- ¹⁷ Адамгъа уа былай айтханды:
– Сен къатынынгы сёзюне тынгылап,
Мен санга кёгетин ашама деп буюргъан
терекни кёгетин ашагъанынг ючюн,
сени амалтын жер налатды;
сен андан ёмюрден ахыргъа
къыйынлыкъ бла ашап кечинириксе.
- ¹⁸ Жер юсю санга шинжиле бла аман ханс ёсдюрюкдю,
сен аулакъда ёсген къылкъылы битимле ашап
турлукъса.
- ¹⁹ Ётмегинги сен, бетинги тер басып, ашарыкъса.
Ахырында уа сен андан алыннган топуракъгъа
къайтырыкъса.
Нек десенг сен топуракъса,
топуракъдан жаратылгъанса
эмда топуракъгъа кайтырыкъса.
- ²⁰ Адам къатынына Хауа* атагъанды, нек дегенде, ол битеу
жашагъанланы аналары болгъанды. ²¹ Раббий Аллах Адамгъа бла

* **3:20** Хауа – чюйютча магъанасы – «Жашау».

аны кьатынына териден кийимле этип, аланы кийиндиргенди.

²² Андан сора Раббий Аллах былай айтханды:

– Ма, адам,
ахшыны бла аманны не болгъанын билип,
Бизни кибик болуп кьалгъанды.
Энди уа ол, кьолун узатып,
жашау терекден да кёгет алып, ашап,
ёмюрге да жашап кьалмагъа эди.

²³ Алай бла Раббий Аллах адамны Эдем бахчадан чыгъарып,
ол андан жаратылгъан жерни ишлеп жарашдырыгъа ийгенди.

²⁴ Адамны кьыстагъандан сора, Ол, жашау терекге баргъан жолну сакълар ючюн, Эдем бахчаны кюн чыккыгъан жанында Керубланы* эм ары бла бери айланнган, от кибик жаннган кьылыч салгъанды.

Къабил бла Абил

4 ¹Адам кьатыны Хауаны сынагъанды. Хауа бууаз болуп Къабилни** тапханды да: «Мен Раббийни болушлугъу бла адам алдым», – дегенди. ²Дагъыда, аны кьарындашы Абилни тапханды. Абил кьойчу болгъанды; Къабил а жерде урунуучу болгъанды. ³Бир бёлек заман озгъандан сора, Къабил Раббийге сауугагъа жерни битимлеринден келтиргенди. ⁴Абил да сауугагъа кесини сюрюююню биринчи туугъанларындан эм игисин, эм семизин келтиргенди. Раббий Абилни бла аны сауугасын кьабыл этгенди, ⁵Къабилни бла аны сауугасын а кьабыл этмегенди. Къабил бек ачыуланнганды, бети да тюрленнгенди.

⁶Ол себепден Раббий Къабилге:

– Сен нек ачыуланаса? Бетинг не ючюн тюрленнгенди? – деп соргъанды. – ⁷Этгенинг игилик болса, сени кьабыл этмезми***? Игилик этмей эсенг а, сора гюнях эшигинги аллында жатып, сени марайды; ол сени бийлерге сюеди, алай а сен аны хорларгъа керексе.

⁸Къабил кьарындашы Абилге:

* **3:24** *Керубла* – уллу оноугъа салыннган мёклени бир тюрлюсю.

** **4:1** *Къабил* – чюйют тилде бу ат «Къайин» деп айтылады. «Кана» деген сёзден келеди, магъанасы – (Раббийден) «алыннган».

*** **4:7** *Сени кьабыл этмезмени* – неда «Бетинг кюлмезми».

– Аулакъгъа барайыкъ, – деп айтханды.

Ала аулакъда болгъан заманда уа Къабил мыллыгын къарындашы Абилге атып, аны ёлтюргенди.

⁹ Сора Раббий Къабилге:

– Къарындашынг Абил къайдады? – деп соргъанды.

Къабил а:

– Билмейме, мен къарындашыма къалауурму болгъанма? – деп жууап берди.

¹⁰ Сора Раббий:

– Сен не этдинг? Ма, къарындашынгы къаны жерден Манга къычырыкъ этеди. ¹¹ Энди сен налатса, къарындашынгы сен тѣкген къанын жутхан жерден къысталаса. ¹² Жерге урунган заманынгда, ол энди санга кесини къючюн берлик туююдю. Сен жер башында бырнак эм ауара болуп айланырыкъса, – деди.

¹³ Къабил Раббийге:

– Мени азабым кѣтюрюп болмазчады. ¹⁴ Ма, энди Сен мени бу жерден къыстайса эм Сени бетингден мен кери болуп къаллыкъма. Жер башында бырнак эм ауара болуп айланырыкъма, мени бла ким тюбешсе да, мени ёлтюрю, – деди.

¹⁵ Раббий а анга:

– Угъай! Къабилни ким ёлтюрсе, анга жети къат дерт жетдирил, – деди.

Сора Раббий, Къабил бла тюбешген бир киши да аны ёлтюрмезча, анга белги салгъанды.

¹⁶ Аны бла Къабил Раббийни аллындан кетип, Эдемден къюч чыкъгъан жанында, Нод* деген жерде жерлешгенди.

Къабилни тукъуму

¹⁷ Къабил къатынын сынагъанды да, къатыны бууаз болуп, Ханохну тапханды. Сора Къабил сахар ишлегенди, сахаргъа да Ханох деп, уланыны атын атагъанды. ¹⁸ Ханохха Ирад туугъанды; Ирад – Мехугелни, Мехугел – Метушаелни, Метушаел да Лемекни туудургъанды.

* **4:16** *Нод* – бу сѣз «над» деген чѣйют сѣзден келеди, магъанасы – «ауара болуп айланыу».

¹⁹ Лемек кесине эки къатын алгъанды, бирини аты Ада, экинчисини аты уа Цилла эди. ²⁰ Ада Ябалны тапханды. Ябал, чатырлада жашап, мал тутханланы аталары болгъанды. ²¹ Аны къарындашыны аты Йубал эди. Йубал битеу къыл къобуз бла сыбызгъы согъуучуланы аталары болгъанды. ²² Цилла да Тувал-Каинни тапханды. Тувал-Каин жезден бла темирден этилген хар тюрю саутну ишлеучю уста эди. Тувал-Каинни эгечи Наама эди.

²³ Лемек къатынларына былай айтханды:

– Ада бла Цилла, манга тынгылагъыз!

Лемекни къатынлары, сёзлериме къулакъ салыгъыз!

Манга жара салгъаны ючюн, бир киши ёлтюргенме,
мени ургъаны ючюн, бир жаш ёлтюргенме.

²⁴ Къабил ючюн жети къат дерт жетдириллик эсе,

Лемек ючюн жетмиш кере жети къат дерт жетдирилер.

Шет бла Энош

²⁵ Адам дагъыда къатынын сынагъанды да, ол улан тапханды да: «Къабил ёлтюрген Абилни орунуна Аллах манга башха сабий берди», – деп, анга Шет* атагъанды. ²⁶ Шетге да улан туугъанды. Шет анга Энош атагъанды.

Ол заманда адамла Раббийни атын айтып, дууа этип башлагъандыла.

Адам файхамбардан Нух файхамбаргъа дери

5 ¹ Ма, Адамны тукъум тарыхы. Аллах адамны жаратханда, Ол аны Кесине ушаш болдургъанды. ² Ол эр кишини бла тиширыуну жаратып, алагъа алгъыш этгенди. Ала жаратылгъан кюн ол алагъа «адам» деп атагъанды.

³ Адам 130 жыл жашап, кесине ушаш, кесини сыфат юлгюсюне кёре улан туудургъанды. Анга Шет атагъанды. ⁴ Шет туугъандан сора, Адам 800 жыл жашагъанды, башха жашла эм къызла да туудургъанды. ⁵ Адамны ёмюрю 930 жыл эди, сора ол ёлгенди.

* **4:25 Шет** – бу ат «шат» деген чойют сёзден келеди, магъанасы – «бериу» неда «салыу».

⁶Шет 105 жыл жашап, Эношну туудургъанды. ⁷Энош туугъандан сора, Шет 807 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ⁸Шетни ёмюрю 912 жыл эди, сора ол ёлгенди.

⁹Энош 90 жыл жашап, Кенанны туудургъанды. ¹⁰Кенан туугъандан сора, Энош 815 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ¹¹Эношну ёмюрю 905 жыл эди, сора ол ёлгенди.

¹²Кенан 70 жыл жашап, Махалалелни туудургъанды. ¹³Махалалел туугъандан сора, Кенан 840 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ¹⁴Кенанны ёмюрю 910 жыл эди, сора ол ёлгенди.

¹⁵Махалалел 65 жыл жашап, Эредни туудургъанды. ¹⁶Эред туугъандан сора, Махалалел 830 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ¹⁷Махалалелни ёмюрю 895 жыл эди, сора ол ёлгенди.

¹⁸Эред 162 жыл жашап, Ханохну туудургъанды. ¹⁹Ханох туугъандан сора, Эред 800 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ²⁰Эредни ёмюрю 962 жыл эди, сора ол ёлгенди.

²¹Ханох 65 жыл жашап, Метушелахны туудургъанды. ²²Метушелах туугъандан сора, Ханох 300 жыл Аллахны жолунда жюрюгенди, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ²³Ханохну ёмюрю 365 жыл эди. ²⁴Ханох Аллах бла жюрюгенди, сора бу дунияда квалмагъанды, Аллах аны Кесине алгъанды.

²⁵Метушелах 187 жыл жашап, Лемекни туудургъанды. ²⁶Лемек туугъандан сора, Метушелах 782 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ²⁷Метушелахны ёмюрю 969 жыл эди, сора ол ёлгенди.

²⁸Лемек 182 жыл жашап, улан туудургъанды. ²⁹«Бу жаш, Раббий налат берген жерни ишлеуде, бизни ишибизде эм кюллларыбызны урунууунда бизни тынчайтып, ырахатлыкъ келтирир», – деп, анга Нух* атагъанды. ³⁰Нух туугъандан сора, Лемек 595 жыл жашагъанды, башха жашла эм кызыла да туудургъанды. ³¹Лемекни ёмюрю 777 жыл эди, сора ол ёлгенди.

³²Нух 500 жыл жашагъандан сора, Шемни, Хамны эм Яфетни туудургъанды.

* 5:29 Нух – бу атны магъанасы – «тынчлыкъ, ырахатлыкъ».

Аллах адам улун кзурутургга оюм этеди

6¹ Адамла жер башында кёбейип башлагандыла. Алагъа кызыла да туугандыла. ² Аллахны уланлары, адамланы кызылары* ариу болганларын кёрюп, кимни сайласала, кеслерине кьатыннга ала эдиле.

³ Сора Раббий:

– Мени Рухум адамла бла ёмюрге да кюреш этерик туююлдо, нек дегенде, ала – ёллок чархдыла. Аланы ёмюрлери 120 жыл болсун, – дегенди.

⁴ Ол заманда жер башында пелиуанла бар эдиле, бютюн да, Аллахны уланлары адамланы кызыларын алып, ала сабийле тапхан заманда. Ол пелиуанла бурунгулу жигит, атлары айтылган адамла эдиле.

⁵ Раббий жер башында адамланы халилери бек бузулганын, битеу оюмлары да дайым аманлыкъгга тартыннганын кёргенди. ⁶ Аны себепли, Раббий адамны жер башына жаратханына сокзураннганды, Аны жүреги бек кыйналганды.

⁷ Сора Раббий:

– Мен жаратхан адамланы жер башындан кзурутайым; адамланы, хайыуанланы, сюркелип жүрюген жаныуарланы эм кёкде учхан кьанатлыланы – барын да кырып бошайым. Мен аланы жаратханыма сокзураннганма, – дегенди.

Нух файхамбар кеме ишлейди

⁸ Нух Раббийни ыразылыгын тапханды.

⁹ Ма, Нухну жашаууну тарыхы.

Ол заманда жашаган адамланы арасында Нух тюзлюккю, айыпсыз адам эди, ол Аллах бла жүрюгенди. ¹⁰ Нухну юч уланы болганды: Шем, Хам эм Яфет.

¹¹ Аллахны кёз аллында дуня бузулган эди, жер башы зорлукъдан толган эди. ¹² Аллах жер башына кьараганды да, дуняны бузулганын кёргенди. Жер башында адамланы бары да жолларын терсине бурган эдиле.

¹³ Сора Аллах Нухха былай айтханды:

* **6:2** Аллахны уланлары – тюзлюккю Шетни туудукълары. Адамланы кызылары – гюняхлы Кьабилни туудукълары.

– Адамланы барын да жояргъа бегим этдим, нек десенг, жер аланы зорлукъ этиулеринден толгъанды. Мен аланы да, битеу жер башын да жоярыкъма. ¹⁴Сен а кесинге гофер* агъачдан кеме ишле. Кемеде бѐлюмле эт эмда аны ичине, тышына да чайыр жакъ. ¹⁵Кемени былай этериксе: узунлугъу 300 къары, кенглиги 50 къары, бийиклиги уа 30 къары** болсун. ¹⁶Кемени башын ишле, башы бла жанларыны арасында бир къарылыкъ бош жер болсун. Кемени эшигин къабыргъасына жерлешдир. Кемеде биринчи, экинчи эм ючюнчю къат мекамла жарашдыр. ¹⁷Ма, Мен жер башына суу къыяма келтирликме да, кѐклени тюбюнде тылпыуу болгъан хар тюрлю жанлыны къырып бошарыкъма. Жер башында солуу алгъан хар зат ёллюкдю. ¹⁸Сени бла уа кесамат этерикме. Уланларынг, къатынынг эм келинлеринг бла бирге кемеге кир. ¹⁹Хар тюрлю жаны болгъан затдан экишерин, эркегин бла тишисин, ала сени бла сау къалыр ючюн, кемеге кийир. ²⁰Къанатлыланы, хайыуанланы, жерде сюркелгенлени хар тюрлюсюнден, сен аланы сау къалдырыр ючюн, барындан да экишери санга келликдиле. ²¹Ашаргъа жарагъан хар тюрлю затны алып, кемеге жый. Ол санга да, алагъа да аш болур.

²²Нух барын да, Аллах анга къалай буюргъан эсе да, алай этгенди.

Суу къыяма

7 ¹Раббий Нухха былай айтды:

– Сен да, битеу юйюрюнг да кемеге киригиз, нек десенг, битеу жашагъанланы арасында тюзлюкю болуп, жаланда сени кѐреме. ²Биргенге халал хайыуанланы хар тюрлюсюн эркегинден бла тишисинден жетишерин, харам хайыуанланы хар тюрлюсюн эркегинден бла тишисинден бирерин ал, ³къанатлыланы да эркегинден бла тишисинден жетишерин ал. Жер башында аланы тюрлю тукъумлары сакълансын. ⁴Жети кюнден Мен жерге къыркъ кюн бла къыркъ кечени жауун жаудурлукъма эм Мен жаратхан хар затны жер башындан къурутурукъма.

* **6:14** *Гофер* – сарыуул (орус. кипарис) терекге ушагъан терек.

** **6:15** *Къары* – билекни жингирикден энишгеси, узунлукъну эрттегили ёлчеми, 0,5 метр чакълы. 300 къары = 150 метр, 50 къары = 25 метр, 30 къары = 15 метр.

⁵ Нух Раббий анга буюргъан затланы барын да этгенди.

⁶ Жерге суу къыяма келген заманда Нух 600 жыллыкъ эди.

⁷ Нух суу къыямадан кътулур ючюн уланлары, къатыны эм келинлери бла бирге кемеге киргенди. ⁸ Халал хайыуанладан, харам хайыуанладан, къанатлыладан эм сюркелип жюрюген хар тюрлю жанлыладан, ⁹ Аллах Нухха буюргъаны кибики, эркеги бла тишиси, экишер-экишер Нухха келип, кемеге кергендиле.

¹⁰ Жети кюнден сора жер башына суу къыяма келгенди.

¹¹ Нухну жашауну 600-юнчю жылында, экинчи айны он-жетинчи кюнюнде, уллу тюпсюзден суу уруп чыгып башлагъанды, кёклени терезелери да ачылгъандыла. ¹² Къыркъ кюн, къыркъ кече жер башына жауун жаууп тургъанды. ¹³ Тамам ол кюн Нух да, уланлары Шем, Хам, Яфет да, Нухну къатыны да, юч келини да кемеге киргендиле. ¹⁴ Ала бла кийик жаныуарланы хар тюрлюсю, юй хайыуанланы хар тюрлюсю, сюркелип жюрюгенлени хар тюрлюсю, къанатлыланы хар тюрлюсю, уча билген хар зат кемеге киргендиле. ¹⁵ Солуу алгъан хар тюрлю жаныуарла экишер-экишер Нухха келип, кемеге киргендиле. ¹⁶ Келгенле, хар жаныуарны эркеги бла тишиси, Аллах Нухха буюргъаны кибики, киргендиле. Сора Раббий аны ызындан эшикни жапханды.

¹⁷ Сора, къыркъ кюнню ичинде жер башында суу къыяма болуп тургъанды да, суу кёбейип, кемени жерден бийикге кётюргенди. ¹⁸ Суу, дагыда къошулуп, бек кётюрюлгенди, кеме уа суу башында жюзюп айланганды. ¹⁹ Жерде суу эсепсиз кётюрюлюп, саулай кёкню тюбюнде битеу бийик таула жабылгъандыла. ²⁰ Суу аланы башларындан онбеш къарыгъа кётюрюлгенди да, таула саулай жабылгъандыла. ²¹ Алай бла жерде жюрюген битеу жанлыла жоюлгъандыла; къанатлыла, юй хайыуанла, кийик жаныуарла, жерде сюркелген жанлыла, битеу адамла да ёлгендиле. ²² Битеу жер юсюнде жашагъанла, солуу алгъанланы бары къырылгъандыла. ²³ Раббий жер башында болгъанланы къыргъанды: адамланы, юй хайыуанланы, жерде сюркелгенлени, къанатлыланы барысы да жерден къурутулгъандыла. Жаланда Нух бла аны биргесине кемеде болгъанла сау къалгъандыла. ²⁴ Суу а жер башында жюз элли кюн кётюрюлюп тургъанды.

Суу кбыяманы ахыры

8 ¹Андан сора, Нух да, биргесине кемеде болгъан битеу кийик жаныуарла бла хайыуанла да Аллахны эсинде болуп, Аллах жерге жел келтиргенди, суула да чөгюп башлагъандыла. ²Тюпсюзю суу чыкыгъан жерлери да, кёклени терезелери да жабылгъандыла, кёкден жауун да тохтагъанды. ³Суу акъырын-акъырын жерден ызына къайтып тебирегенди. Жюз элли кюн озгъандан сора, суу иги азайгъанды. ⁴Жетинчи айны онжетинчи кюнюнде, кеме Арарат таулада тохтагъанды. ⁵Онунчу айгъа дери суу андан ары азайып баргъанды; онунчу айны биринчи кюнюнде уа тауланы башлары кёрюннгендиле.

⁶Къыркъ кюн озгъандан сора, Нух кемеде ишлеген терезесин ачып, ⁷Эм къузгъунну* бошлагъанды. Къузгъун, учуп кетип, жер суудан къуругъунчугъа дери, уча да кете, къайта да келе тургъанды. ⁸Андан сора суу жерни юсюнден кетген болурму деп, ангылар ючюн, Нух кёгюрчюнню бошлагъанды. ⁹Алай а кёгюрчюн, жер юсюн алыкъа суу басып тургъаны себепли, кесине къонар жер тапмай, кемеге къайтханды. Нух къолун узатып, кёгюрчюнню къолуна алгъанды да, кемеге кийиргенди. ¹⁰Дагъыда жети кюнню сакълагъанды да, кёгюрчюнню кемеден энтта бошлагъанды. ¹¹Ингирик заманда кёгюрчюн анга къайтханда, аны аузунда жангы зейтун терек чапыракъ бар эди. Сора Нух сууну жерден кетгенин билгенди. ¹²Дагъыда жети кюнню сакълап, ол кёгюрчюнню энтта бошлагъанды да, бу жол кёгюрчюн анга къайтып келмегенди.

¹³Нухну жашаууну 601-чи жылында, биринчи айны биринчи кюнюне жер башында суу таркъайгъанды. Сора Нух, кемени башын ачып, къарагъанды да, жерни юсю кепчигенин кёргенди. ¹⁴Экинчи айны жыйырма жетинчи кюнюне жер къуругъанды.

¹⁵Сора Аллах Нухха былай айтханды:

¹⁶— Къатынынг, уланларынг эм келинлеринг бла бирге кемеден чыкъ.

¹⁷Сени бла болгъан битеу жанлыланы, битеу жаныуарланы: къанатлыланы, хайыуанланы, жерде сюркелгенлени да — кемеден чыгъар. Ала битеу жерге чачылып кетсинле да, жер башында кёп болуп жайылсынла.

* **8:7** *Къузгъун* — орус. ворон.

¹⁸Алай бла Нух, уланлары, къатыны эм келинлери бла бирге кемеден чыкъгъанды. ¹⁹Битеу жаныуарла, битеу жерде сюркелгенле, битеу къанатлыла, жерде жүрюген хар тюрлю жанлы да, къауум-къауум кемеден чыкъгъандыла.

Аллах Нух бла кесамат этеди

²⁰Сора Нух Раббийге къурман этилиучю жер къурагъанды да, аны юсюнде, халал хайыуанланы бла халал къанатлыланы хар тюрлюсюнден толусунлай кюйдюрюлген къурман келтиргенди. ²¹Раббий аны жагъымлы ийисин сезгенде, Кеси Кесине былай айтды: «Энди адам ючюн жерге налат бермем: адамны жүрек ойлашыулары жаш заманындан башлап аманлыкъды. Мындан арысында Мен битеу жанлыланы къырып къоймам.

²² Жер тургъан къадарда
урлукъ себиу бла оракъ оруу,
сууукълукъ бла иссилик,
жай бла къыш,
кюн бла кече болуу
тохтарыкъ туююдюле».

9 ¹Сора Аллах Нухха да, аны уланларына да алгъыш этип, былай айтханды:

– Кёп болугъуз эм жайылыгъыз, жерни толтуругъуз. ²Жердеги жаныуарланы, кёкдеги къанатлыланы, жерде сюркелгенлени эм тенгизледеги чабакъланы бары да сизден къоркъуп титирекдиле. Ала сизни къолугъузгъа берилгендиле. ³Жүрюген хар тюрлю жанлы сизге аш боллукъду. Барын да сизге кырдык хансны бергенимча береме. ⁴Жаланда ичинде къаны болгъан этни ашамагъыз. Къан аны жаныды. ⁵Сизни жаныгъыз къаныгъыздады. Сизни къаныгъызны тёкгеннге Мен тёлетирикме. Хар тюрлю жаныуаргъа да тёлетирикме, къарындашыны жанын алгъан хар адамгъа да тёлетирикме.

⁶ Адам Аллахны юлгюсюне кёре жаратылгъанды.

Ол себепден, адамны къанын ким тёксе,
аны къаны да адамны къолу бла тёгюлюр.

⁷ Сиз а кьозлап барыгъыз да кёп болугъуз, жер башында жайылып, кёбейгиз.

⁸ Сора Аллах Нухха бла уланларына былай айтханды:

⁹ – Мен а, ма, сизни бла эм келлик туудукъларыгъыз бла кесаматымы салама. ¹⁰ Биргегизге болгъан хар тюрлю жанлы бла да: кьанатлыла, юй хайыуанла, кийик жаныуарла бла – кемеден чыкыгъан битеу жаныуарла бла – кесаматымы салама. ¹¹ Мен сизни бла кесаматымы салама:

Мындан арысында битеу жаныуарла суу кыяма бла кырыллыкъ туююлдоле.

Мындан арысында битеу жерни жойгъан суу кыяма боллукъ туююлдо.

¹² Сора Аллах былай айтханды:

– Ма, Мен сизни бла эм биргегизге болгъан битеу жанлыла бла, келлик тёлюлеригизге, ёмюрге да кесаматны белгисин салама. ¹³ Мен булутлада тейри кылычымы салама. Ол, Мени бла жерни арасында кесаматны белгиси болуп туур. ¹⁴ Мен жерге булут келтирсем, булутда тейри кылыч кёрюнюрюкдю. ¹⁵ Ол заманда Мени акылыма сизни бла эм хар жанлы бла этген кесаматым келир да, битеу жанлыланы кырып бошарыкъ суу кыяма болмаз. ¹⁶ Булутда тейри кылыч болур да, Мен аны кёрюрме, эмда Мен Аллахны бла жер башындагы битеу жанлыланы арасында салыннган ёмюрлюк кесамат акылыма келир.

¹⁷ Алайды да Аллах Нухха:

– Мени бла жер башында болгъан битеу жанлыланы арасында салыннган кесаматны белгиси буду, – дегенди.

Нух файхамбарны жашлары

¹⁸ Нухну кемеден тюшген жашлары Шем, Хам, Яфет эдиле. Хам Кенанны атасы болгъанды. ¹⁹ Бу ючюсю Нухну уланлары эдиле, жер юсуне жайылгъан адамла бары да аладан туугъандыла.

²⁰ Нух жер сюрюп башлагъанды эм жүзюм бахча орнатханды. ²¹ Бир кюн ол чагъыр ичип, эсиргенди да, чатырында кымыжалай жатып болгъанды. ²² Кенанны атасы Хам атасыны кымыжалыгъын кёргенде, тышына чыгып, эки къарындашына айтханды. ²³ Шем бла Яфет а, бир кийим алып, кеслерини имбашларына салгъандыла да, артлары бла бара-бара, аталарыны

кымыжалыгын жапхандыла. Аталарыны кымыжалыгын кѳрмез ючюн, бетлерин бир жанына бургъандыла.

²⁴ Нух эсиргенинден аязып уянганда, кичи жашы анга не этгенин билип, ²⁵ былай айтды:

– Кенанга налат болсун!
Ол къарындашларыны кзулларыны арасында
эм гитчеси болур.

²⁶ Даггыда былай айтды:

– Шемни Раббий Аллаха алгышшыды!
Кенан а Шемге кзул болсун.
²⁷ Аллах Яфетни* жерин кенгертсин.
Ол Шемни чатырларында жерлешсин,
Кенан а Яфетге кзул болсун.

²⁸ Суу кыямадан сора, Нух даггыда 350 жыл жашагъанды.
²⁹ Алай бла Нухну ёмюрю 950 жыл эди, сора ол ёлгенди.

Нухну жашларындан чыкыгъан миллетле

10 ¹ Нухну жашларыны – Шемни, Хамны, Яфетни – тукзум тарыхлары буду. Суу кыямадан сора алагъа сабийле туугъандыла.

Яфет улулары

² Яфет улулары:
Гомер, Магог, Мадай, Яуан, Тубал, Мешек эм Тирас.

³ Гомер улулары:
Ашкеназ, Рифат эм Тогъарма.

⁴ Яуан улулары:
Элиша, Таршиш, Киттим эм Доданим.

⁵ Быладан тенгиз жагъалада жашагъан миллетле чыкыгъандыла. Ол миллетле, хар бири кеси тилин журютген тукзумлагъа бѳлюннгендиле.

* **9:27** *Яфет* атны магъанасы – «кенглик, байлыкъ».

Хам улулары

⁶Хам улулары:

Куш, Мисир, Пут эм Кенан.

⁷Куш улулары:

Себа, Хауила, Сабта, Раама эм Сабтека.

Раама улулары:

Шеба бла Дедан.

⁸ Кушну дагъыда Нимруд атлы жашы болгъанды. Нимруд жер башында биринчи къудуретли къазауатчы болгъанды. ⁹ Ол Раббийни болушлугъу бла бек кючлю уучу эди. «Нимруд кибик, Раббийни болушлугъу бла кючлю уучу», – деген сёз мындан келеди. ¹⁰ Бек алгъа аны патчахлыгъыны баш шахарлары Шинар жеринде Бабил, Эрек, Аккад эм Калне эдиле. ¹¹ Нимруд ол жерден чыгъып, Ашшургъа барып, анда Нинебаны, Рехобот-Ирни, Калахны ¹² эм Нинебаны бла Калахны арасында Ресен деген шахарны къурагъанды; бу уллу шахар эди.

¹³ Мисирден туугъанла:

лудлула, анамлыла, лехабыла, нафтухлула, ¹⁴ патруслула, каслухлула (быладан филистлиле чыкыгъандыла) эм кафторлула.

¹⁵ Кенандан туугъанла:

аны тюнгючу Сидон бла Хет, ¹⁶ эбуслула, аморлула, гиргашлыла, ¹⁷ хивлилени, аркылыланы, синлилени, ¹⁸ аруадлыла, семарлыла эм хаматлыла.

Арта кенанлы миллетле чачылып кетгендиле да, ¹⁹ кенанлыланы чеклери Сидондан Герар таба Газагъа дери, андан да Содомгъа, Гоморагъа, Адмагъа эм Цевоимге барып, Лашагъа дери эди.

²⁰ Была Хамны туудукъларыдыла; ала жерлеринде эм миллетлеринде тюрлю-тюрлю тукъумла эм тилле жюрютгенлеге бёлюннгендиле.

Шем улулары

²¹ Яфетни тамата къарындашы Шемгъа да уланла туугъандыла. Шем битеу Эбер улуланы атасы эди.

²² Шем улулары:

Элам, Ашшур, Арпакшад, Луд эм Арам.

²³ Арам улулары:

Уц, Хул, Гетер эм Маш.

²⁴ Арпакшаддан Шелах туугъанды, Шелахдан а Эбер туугъанды.

²⁵ Эберге эки улан туугъанды:

бирини аты Пелег* эди, нек дегенде, аны заманында жер юлешинген эди, аны къарындашыны аты уа Ёктан эди.

²⁶ Ёктанны туудукълары:

Алмодад, Шелеф, Хацармавет, Ерах, ²⁷ Хадорам, Узал, Дыкъла, ²⁸ Обал, Абимаил, Шеба, ²⁹ Офир, Хауила эм Ёвав. Ала бары да Ёктанны уланлары эдиле.

³⁰ Быланы жашагъан жерлери Мешадан башлап, кюн чыкъгъан жанындагъы Сефар табада тау жерге дери эди.

³¹ Была Шемни туудукъларыдыла; ала жерлеринде эм миллетлеринде тюрлю-тюрлю тукъумла эм тилле жюрютгенлеге бёлюннгендиле.

³² Была кеслерини миллетлеринде, тукъум тарыхларына кёре, Нухну жашларыны тукъумларыдыла. Суу кыямадан сора жер башында миллетле аладан жайылгъандыла.

Бабил кбаласы

11 ¹ Ол заманда битеу дуняны тили бир, сёзлери да бир эди. ² Кюн чыкъгъан жанына кёчюп бара, адамла Шинарны жеринде тюз жер тапхандыла да, анда жерлешип тохтагъандыла.

³ Сора бир-бирлерине:

– Келигиз, кирпичле этейик да, аланы отда кюйдюрейик, – дегендиле.

Ала ташны орунуна кирпичле, тытырны орунуна да жер чайыр хайырланнгандыла.

⁴ Сора:

* **10:25** *Пелег* атны магъанасы «бёлюню», «юлешиню».

– Келигиз, жер юсюне чачылып кетгенден эсе, кесибизге шахар бла бийиклиги кёкге жетген кыала ишлейик да, атыбыз айтылып турурча этейик, – дегендиле.

⁵Раббий адам улула ишлей тургъан шахаргъа бла кыалагъа кыараргъа тюшгенди.

⁶Раббий:

– Ма, была бир халкъ болуп, барыны да тиллери бир болуп, ала былай этип башлагъандыла; энди ала не суйселе да, эталлыкдыла, – дегенди. – ⁷Тюшейик да, аланы тиллерин кыатышдырып кыойякъ, бир-бирлерини айтханларын ангыламынла.

⁸Алай бла Раббий аланы андан битеу жер башына чачып ийгенди да, аланы шахар ишлеулери тохтагъанды.

⁹Ол себепден шахаргъа Бабил* деген ат берилгенди, нек дегенде, Раббий анда битеу дунияны тилин кыатышдыргъанды эмда адамланы андан битеу жер башына чачып ийгенди.

Шемны Ибрамгъа дери туудукълары

¹⁰Шемны тукъум тарыхы буду.

Суу кыямадан сора эки жыл озгъанлай, Шем 100 жыллык болгъанда, анга Арпакшад туугъанды. ¹¹Арпакшад туугъандан сора, Шем 500 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла кызыла да туугъандыла.

¹²Арпакшад 35 жыллык болгъанда, анга Шелах туугъанды. ¹³Шелах туугъандан сора, Арпакшад 403 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла кызыла да туугъандыла.

¹⁴Шелах 30 жыллык болгъанда, анга Эбер туугъанды. ¹⁵Эбер туугъандан сора, Шелах 403 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла кызыла да туугъандыла.

¹⁶Эбер 34 жыллык болгъанда, анга Пелег туугъанды. ¹⁷Пелег туугъандан сора, Эбер 430 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла кызыла да туугъандыла.

¹⁸Пелег 30 жыллык болгъанда, анга Регу туугъанды. ¹⁹Регу туугъандан сора, Пелег 209 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла кызыла да туугъандыла.

* **11:9** *Бабил* деген сёзню магъанасы – «катышыу».

²⁰ Регу 32 жыллыкъ болгъанда, анга Серуг туугъанды. ²¹ Серуг туугъандын сора, Регу 207 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла къызла да туугъандыла.

²² Серуг 30 жыллыкъ болгъанда, анга Нахор туугъанды. ²³ Нахор туугъандан сора, Серуг 200 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла къызла да туугъандыла.

²⁴ Нахор 29 жыллыкъ болгъанда, анга Терах туугъанды. ²⁵ Терах туугъандан сора, Нахор 119 жыл жашагъанды, анга башха жашла бла къызла да туугъандыла.

²⁶ Терах 70 жыллыкъ болгъанда, аны Ибрам, Нахор эм Аран атлы уланлары болгъандыла.

Терахны тукъум тарыхы бла Хараннга кёчгени

²⁷ Терахны тукъум тарыхы буду.

Терахны Ибрам, Нахор эм Аран атлы уланлары болгъандыла. Аранны Лут атлы уланы болгъанды. ²⁸ Аран, атасы Терах сау заманда, туугъан жеринде, къасдийлилени Ур деген шахарында ёлгенди. ²⁹ Ибрам бла Нахор кеслерине къатынла алгъандыла. Ибрамны къатыныны аты Сарай, Нахорну къатыныны аты Милка эди. Милка Исканы да туудургъан Аранны кызы эди. ³⁰ Сарай къаратон болуп, сабийи жокъ эди.

³¹ Терах, къасдийлилени Ур шахарындан чыгып, Кенанны жерине барыр ючюн, жолгъа чыккъанды. Ол уланы Ибрамны, Аранны уланы болгъан Лутну, уланы Ибрамны къатыны болгъан Сарай келинин да биргесине алгъанды. Алай а, Хараннга жетип, ала анда тохтагъандыла. ³² Терахны ёмюрю 205 жыл эди. Терах Харанда ёлгенди.

Аллах Ибрамны чакъырады

12

¹ Раббий Ибрамгъа былай айтханды:
— Кеси жерингден, жууукъларынгы къатларындан эмда атангы юйюнден кетип, Мен санга кёргюзтюрюк жерге бар.

² Мен сенден уллу миллет жаратырыкъма
эм сени алгъышлы этерикме;
атынгы махтаулу этерикме да,
сен кесинг алгъыш боллукъса.

³ Санга алгъыш этгенлеге, Мен алгъыш этерикме,

санга къраргыш этгенлеге уа, налат берликме.
Сени юсюнг бла битеу дуняны миллетлери
алгышылы боллукъдула.

⁴ Сора Ибрам, Раббий анга айтханыча, тебирегенди. Лут да аны биргесине атланнганды. Ибрам Харандан чыккыган заманында 75 жыллыкъ эди. ⁵ Ибрам къатыны Сарайны да, кърарындашыны жашы Лутну да, битеу ала жыйкыган мюлкню да, Харанда тургъанларында алкыган битеу кчуллары да биргесине алып, Кенанны жерине барыр юсюн, жолкга чыккыганды. Сора Кенанны жерине жетгендиле.

⁶ Ибрам бу жерни юсю бла Шекем деген жерге дери, Море атлы сыйлы эмен терекге дери баркыганды. Ол заманда бу жерде Кенанлыла жашай эдиле. ⁷ Раббий Ибрамкга керюнюп:

– Мен бу жерни сени туудукъларынга берликме, – дегенди.

Ибрам анда, анга керюнгген Раббийге кърман этилиучю жер кърарыганды.

⁸ Алайдан ол, Бейт-Элден кюн чыккыган жанындагы тау жерге кетгенди. Сора анда, Бейт-Эл андан кюн батхан жанында, Гай а кюн чыккыган жанында болурча, чатырын алай салкыганды. Анда Раббийге кърман этилиучю жер кърарып, Раббийни атын айтып, дууа этгенди. ⁹ Сора Ибрам, андан чыгып, Негеб жанына барып турганды.

Ибрам Мисирге

¹⁰ Бир замандан ол жерге ачлыкъ киргенди. Ибрам тургъан жерде ачлыкъ бек кысханы себепли, ол жашаркга Мисирге кетгенди. ¹¹ Мисирге жуукълашханда Ибрам къатыны Сарайкга:

– Ма, сен бек ариу сыфатлы тиширыу болкыганынг юсюн жарсыйма, – дегенди. – ¹² Мисирлиле сени керселе: «Бу аны къатыныды», – деп, мени ёлтюрюрге да, сени уа сау къроярла. ¹³ Ол себепден, сен мени эгечимсе, деп айт. Сени хатерингден манга игилик болсун, эмда сени хайырынгдан сау къралайым.

¹⁴ Ибрам Мисирге келгенден сора, мисирлиле Сарайны бек ариу тиширыу болкыганын кергендиле. ¹⁵ Фыргъауунну ёзюрлери да аны эслеп, ариулугъун фыргъаууннга махтагандыла. Алай бла Сарай фыргъауунну тоханасына алыннганды. ¹⁶ Сарайны хайырындан фыргъауун Ибрамкга игилик этгенди. Аны

кьой-эчкилери, тууарлары, эркек эм тиши эшеклери, кьуллеры, кьарауашлары, кьадырлары, тюелери да болгъанды.

¹⁷ Алай а Раббий фыргъаууннга бла аны юйюрюне Ибрамны кьатыны Сарай ючюн кьыйын ауруула жибергенди. ¹⁸ Сора фыргъауун, Ибрамны чакъырып:

– Сени манга бу этгенинг неди? – деп сорду. – Ол сени кьатынынг болгъанын манга нек билдирмегенсе? ¹⁹ «Ол мени эгечимди», – деп, нек айтханса? Сени хатангдан мен аны кесиме кьатыннга алгъанма. Энди уа ма кьатынынг, ал да кет!

²⁰ Сора фыргъауун Ибрамны юсюнден адамларына буйрукъ бергенди да, ала аны да, кьатынын да эм битеу болгъан затын да ашыргъандыла.

Ибрам бла Лут айырыладыла

13 ¹ Ибрам кьатыны эм битеу болгъан заты бла бирге Мисирден чыгып, Негеб жанына тебирегенди. Лут да аны биргесине эди. ² Ибрам малдан, кюмюшден, алтындан бек бай эди. ³ Ол, Негеб жанындан кече келип, Бейт-Элге дери барды; Бейт-Элни бла Гайны арасында алгъын чатырын кьургъан жерине жетди. ⁴ Анда алгъын ишлеген кьурман этилиучю жерине баргъанды. Алайда Ибрам Раббийни атын айтып, дууа этгенди.

⁵ Ибрам бла бирге кечюп жюрюген Лутну да кьой-эчкилери, тууарлары эм чатырлары болгъандыла. ⁶ Ала бирге сыйынып жашарча жер эркин туююл эди: мюлклери асыры кепден, ала бирге сыйынып болалмай эдиле. ⁷ Ибрамны сюрюучюлери бла Лутну сюрюучюлери тохтаусуз даулашып болгъандыла. Ол заманда уа ол жерде кенанлыла бла перизлиле жашай эдиле.

⁸ Ибрам Лутха:

– Бизни ортабызда эм сюрюучюлерибизни арасында кьаугъа болмасын; биз жууукълабыз да! – деди. – ⁹ Битеу бу жер сени аллынгда туююлмюдю? Менден айырылсанг, иги болур. Сен сол жанына барсанг, мен онг жанына барырма; сен онг жанына барсанг а, мен сол жанына барырма.

¹⁰ Лут тегерекге кьарап, Иорданны езенин кёргенди. Ол жер битеу Соаргъа дери окъуна, Раббийни бахчасыча эм Мисирни жерича, иги сугъарылыучу эди. Бу бары Раббий Содомну бла Гомораны кьурутхунчу болгъанды. ¹¹ Лут кесине битеу Иорданны

ёзенин сайлап, кюн чыкьгъан жанына атланганды. Алай бла экиси бири-биринден айырылгъандыла. ¹² Ибрам Кенанны жеринде жашап болгъанды, Лут а ёзендеги шахарлада жерлешип, чатырларын Содомну тийресинде кьургъанды. ¹³ Содомну халкы уа аман халили болгъанды, адамлары Раббийни аллында кёп гюнях эте эдиле.

¹⁴ Лут Ибрамдан айырылгъандан сора, Раббий Ибрамгъа былай айтды:

– Энди болгъан жерингден шималгъа, кыбылагъа, кюн чыкьгъан жанына эм кюн батхан жанына къара. ¹⁵ Бу сен кёрген битеу жерни Мен ёмюрлеге да санга бла сени урлугъунга берликме. ¹⁶ Туудукъларынгы санын жер букъу кибик кёп этерикме. Жер букъуну санаялгъан адам болса, сени туудукъларынг да саналлыкъдыла. ¹⁷ Тур, бу жерни узунлугъуна бла кенглигине бар. Мен аны санга берликме.

¹⁸ Сора Ибрам, чатырларын жыйып, кёчюп барып, Хеброннга, Мамрени эмен тереклерини къатына келип жерлешгенди. Анда Раббийге кьурман этилиучю жер кьурагъанды.

Ибрам Лутну кьутхарады

14 ¹ Шинарны патчахы Амрафел, Элласарны патчахы Ариох, Эламны патчахы Кедорлаомер эм Гойимни патчахы Тидал башчылыкъ этген заманда, ² ала, бирлешип, Содомну патчахы Берагъа, Гомораны патчахы Биршагъа, Адманы патчахы Шинабха, Цевоимни патчахы Шемеберге эм Соар деп да аталгъан Беланы патчахына къажау уруш башлагъандыла. ³ Бу ахыр сагъынылгъан беш патчах аскерлерин бусагъатда Тузлу тенгиз болгъан Сиддим ёзенинде бирге кьошхандыла. ⁴ Ала Кедорлаомерге онеки жыл кьулулукъ этип тургъандыла, онючюнчю жылда уа кьозгъалгъандыла. ⁵ Онтёртюнчю жылда уа Кедорлаомер эм аны бла бирлешген патчахла келип, Аштерот-Карнаимде рефалыланы, Хамда зузлуланы, Шаве-Кириятаимде эмлилени ⁶ Эм кьуу жерни къатындагъы Эл-Параннга дери созулгъан Сеир тау жеринде хорлуланы хорлагъандыла. ⁷ Сора, андан къайтып, энди Кадеш деп аталгъан Эн-Мишпатха келгендиле да, амалеклилени битеу кьыралларын алып, Хасасон-Тамарда жашагъан аморлуланы хорлагъандыла.

⁸ Сора Содомну патчахы, Гомораны патчахы, Адманы патчахы, Цевоимни патчахы эм энди Соар деп аталгъан Беланы патчахы жолгъа чыкыгъандыла. Бу беш патчах Сиддим ёзенинде тёрт патчахха – ⁹ Эламны патчахы Кедорлаомерге, Гойимни патчахы Тидалгъа, Шинарны патчахы Амрафелге, Элласарны патчахы Ариохха – къажау урушха хазырланнгандыла. ¹⁰ Сиддим ёзени уа чайыр уруладан толу эди. Содомну бла Гомораны патчахлары урушда хорлатып, къачып баргъанда, бир къауум адам жыгъылып ол урулагъа тюшгендиле, сау кългъанлары уа таулагъа къачхандыла. ¹¹ Хорлагъанла Содомну бла Гомораны битеу мюлклерин бла асырагъан затларын алып кетгендиле. ¹² Ибрамны къарындашындан туугъан, Содомда жашагъан Лутну да, аны мюлкюн да алып кетгендиле.

¹³ Сау кългъанладан биреу келип, болунган ишни чюйютлю Ибрамгъа билдиргенди. Ибрам ол заманда Эшколну бла Анерни къарындашы аморлу Мамрени эмен тереклерини къатында жашай эди. Быланы барысы да Ибрам бла кесамат этип эдиле. ¹⁴ Ибрам, къарындашыны уланы жесирге алыннганын эшитгенде, кесини юйюнде туууп ёсген 318 кълун биргесине алып, душманланы Даннга дери ызларындан къуууп баргъанды. ¹⁵ Адамларын бёлуп, кечегиде душманлагъа чабыуул этгенди. Ибрам бла аны къллары аланы хорлагъандыла эм Дамаскны шималындагъы Хобагъа дери ызларындан къуууп баргъандыла. ¹⁶ Алай бла Ибрам битеу сыйырылгъан мюлкню къайтаргъанды, къарындашыны уланы Лутну эм аны мюлкюн, тиширыулары эм халкъны да ызына къайтаргъанды.

Мелкиседек Ибрамгъа алгъыш этеди

¹⁷ Ибрам Кедорлаомерни эм аны бла бирлешген патчахланы хорлап къайтханындан сора, Содомну патчахы аны бла тюбешир ючюн чыгъып, Патчахны Ёзени деп да аталгъан, Шаве ёзеннге баргъанды. ¹⁸ Салимни патчахы Мелкиседек да ётмек бла чагъыр келтиргенди, ол Аллаху-Тааланы дин къллукъчусу эди. ¹⁹ Ол Ибрамгъа алгъыш этип, былай айтды:

– Кёкню да, жерни да Иеси Аллаху-Таала
Ибрамгъа алгъыш этсин!

²⁰ Душманларынгы кълунга тюшюрген
Аллаху-Таалагъа шукур болсун!

Сора Ибрам анга хар затындан ондан бирин зекятха бергенди.

²¹ Сodomну патчахы Ибрамгъа:

– Манга адамларымы бер, мюлкню уа кесинге ал, – деди.

²² Ибрам а Сodomну патчахына былай айтды:

– Кёкню да, жерни да Иеси Раббий Аллаху-Таалагъа къолуму созуп, ант этеме; ²³ сен: «Ибрамны мен бай этдим», – деп айтмаз ючюн, сени битеу затларынгдан халы неда чарыкъ бау окъуна аллыкъ тюйюлме. ²⁴ Адамларым ашагъан затладан башха мен бир зат да аллыкъ тюйюлме; мени бла баргъан адамла уа – Анер, Эшкол эм Мамре – кеслерини юлюшлерин алсынла.

Аллах Ибрам бла этген кесамат

15 ¹ Бу болунган ишледен сора Ибрамгъа кёрюнюуде Раббийден быллай сёз келгенди:

– Къоркъма, Ибрам,
сени къоруулачу – Менме.

Аллыкъ саугъанг бек уллуду.

² Ибрам:

– Я Раббий-Таала! Сен манга не берликсе? Мени сабийим жокъду, мюлкюм да дамасклы Элиезерге къаллыкъды, – деди.

³ Дагъыда Ибрам:

– Сен манга туудукъ бермегенинг себепли, мюлкюме, ма, мени юйюмде туугъан къул ие боллукъду, – деп айтды.

⁴ Анга жууапха Раббийден быллай сёз келгенди:

– Сени мюлкюнге иелик этерик ол тюйюлдю, алай а сени уланынг боллукъду.

⁵ Сора Раббий аны чатырдан тышына чыгъарып:

– Кёкге къарап, жулдузланы санап кёр: аланы санаяллыкъмыса? – деди.

Сора:

– Сени туудукъларынг да алай кёп боллукъдула, – деп къошду.

⁶ Ибрам Раббийге ийнанганды да, Раббий муну анга тюзлюклююкге санагъанды.

⁷ Дагъыда анга:

– Бу жерни санга мюлкге берир ючюн, сени къасдийлилени Ур шахарындан чыгъаргъан Раббий Менме, – деди.

⁸ Ибрам:

– Я Раббий-Таала! Мен бу жерге ие боллугъуму неден билликме? – деп сорду.

⁹Раббий:

– Манга ючжыллыкъ къунажин, ючжыллыкъ эчки, ючжыллыкъ къочхар, бир къумру* эм бир кёгюрчюн бала алып кел, – деди.

¹⁰Ибрам аланы барын да алгъанды, хар бирин да эки жарып, бир жартысын бир жартысыны тенгинде салгъанды, къанатлыланы уа жармагъанды. ¹¹Жыртхыч къанатлыла учуп келип, мыллыклагъа басыннгандыла, Ибрам а аланы къыстап тургъанды. ¹²Кюн батар кезиуге Ибрамны къаты жукъу басханды. Сора ма, анга уллу къоркъуу, уллу къарангылыкъ тюшгенди.

¹³Раббий Ибрамгъа:

– Сени туудукъларынг киши жерде киргинчиле боллукъларын билип къал, – деди. – Аланы анда къул этерикдиле да, ала тёртжюз жыл азап чегерикдиле. ¹⁴Алай а аланы къул этген миллетге Мен сюд этерикме. Андан сора ала андан уллу мюлк бла чыгъарыкъдыла. ¹⁵Сен а ата-бабаларынга ырахатлыкъ бла къошулурса, бек узакъ ёмюрлю болуп, ёлюп, асыраллыкъса. ¹⁶Аморлуланы аманлыкъларыны мардасы алыкъа толмагъаны себепли, туудукъларынг бери тёртюнчю тёлуде къайтырыкъдыла.

¹⁷Кюн батып, къарангы болгъан заманда, тютюн этген мангал бла жаннган от эки жарылгъан хайыуанланы аралары бла ётгендиле. ¹⁸Ол кюн Раббий Ибрам бла кесамат этип:

– Мисирни сууундан башлап, уллу Эфрат суугъа дери бу жерни: ¹⁹кенлилени, кенизлилени, кадмонлуланы, ²⁰хитлилени, перизлилени, рефалыланы, ²¹аморлуланы, кенанлыланы, гиргашлыланы эм эбуслуланы жерлерин, – сени туудукъларынга береме, – деди.

Хажар бла Исмаил

16 ¹Ибрамны къатыны Сарай анга сабий тапмай эди. Сарайны Хажар атлы бир мисирли къарауашы бар эди да, ²Сарай Ибрамгъа:

* **15:9** *Къумру* – кёгюрчюннге ушагъан къанатлы.

– Ма, Раббий манга сабий бермеди. Тилейме, мени къарауашыма бар. Андан манга сабий болур эсе уа, – дегенди.

Ибрам Сарайны сёзюне тынгылагъанды. ³Алай бла, Ибрам Кенанны жеринде тургъанлы он жыл озгъандан сора, къатыны Сарай мисирли къарауашы Хажарны алып, ёз эри Ибрамгъа къатыннга бергенди. ⁴Ибрам Хажарны сынагъанды, Хажар да бууаз болгъанды. Хажарны ауурлугъу болгъанын кёргенинде уа ёз бийчесин сансыз этип башлагъанды.

⁵Сора Сарай Ибрамгъа:

– Мени инжилиюмде терс сенсе. Мен къарауашымы сени кьоюнунга бергенме. Ол а бууаз болгъанын кёргенинде, мени сансыз этип башлагъанды. Мени бла сени арабызда Раббий хукму* этсин! – дегенди.

⁶– Ма, къарауашынг сени кьолунгдады, – дегенди Ибрам Сарайгъа. – Анга не суйсенг да эт.

Алай бла Сарай Хажаргъа зулму этип башлагъанды да, Хажар андан къачып кетгенди.

⁷Раббийни мёлеги аны кьуу жерде, бир шаудан къатында тапханды. Ол шаудан Шургъа баргъан жолну жанында эди.

⁸Ол анга:

– Сарайны къарауашы Хажар, сен къайдан келгенсе, къайры бараса? – деп соргъанды.

– Мен бийчем Сарайдан къачып барама, – дегенди Хажар.

⁹Сора Раббийни мёлеги анга:

– Бийченге къайт да, анга бойсуннган эт, – дегенди.

¹⁰Эм дагъыда:

– Сени туудукъларынгы мен бек кёбейтирикме, ала асыры кёпден, аланы санап санаялмазча боллукъдула, – деп кьошханды Раббийни мёлеги.

¹¹Дагъыда Раббийни мёлеги анга былай айтханды:

– Ма, сен бууазса,
улан да табарыкъса.

Аны атына Исмаил** атарыкъса,
нек десенг, Раббий инжилгенинги эшитгенди.

* 16:5 Хукму – оноу, бегим.

** 16:11 Исмаил атны магъанасы – «Аллах эшитир».

¹² Жашынг кийик эшек кибик азат адам боллукъду.

Ол барысы бла кӱол тутуп жашарыкъды,

барысы да аны бла кӱол тутуп жашарыкъдыла.

Ол битеу кӱарындашларыны

жанында энчи жашарыкъды.

¹³ Сора Хажар: «Мен кертиси бла былайда мени Кӱрюочюню кӱрдюм!» – деп, аны бла сӱлешген Раббийге Эл-Рои – «мени кӱрюочю Аллах» – деген ат бергенди.

¹⁴ Ол себепден Кадеш бла Бередни арасында жерлешген ол кӱююгъа «Беэр-Лахай-Рои*» деп аталгъанды. ¹⁵ Хажар Ибрамгъа улан тапханды. Ибрам да Хажардан туугъан уланына Исмаил атагъанды.

¹⁶ Хажар Ибрамгъа Исмаилны тапхан заманда, Ибрам 86 жыллыкъ эди.

Аллах Ибрам бла кесамат этеди.

Сюннет – кесаматны белгиси

17 ¹ Ибрам 99 жыллыкъ болгъанда, Раббий анга кӱрюнюп: – Мен – Кӱдуретли Аллахма, – деди. – Сен, Мени аллымда ачыкъ жашап, айыпсыз бол. ² Мен а сени бла кесаматымы саллыкъма эм сени тукӱмунгу бек, бек кӱп этерикме.

³ Ибрам жерге кӱапланып, сежда** этгенди. Аллах а анга дагъыда былай айтды:

⁴ – Ма, сени бла этген кесаматым: сен кӱп миллетлени атасы боллукъса. ⁵ Мындан арысында атынг Ибрам боллукъ тӱююлдю, атынг Ибрахим*** боллукъду. Нек десенг, Мен сени кӱп миллетлени атасы этгенме. ⁶ Сени тукӱмунгу бек, бек кӱп этип жаярыкъма, сенден миллетле жаратырыкъма, сенден патчахла да тууарыкъдыла.

⁷ Мен сени бла эм сени тӱлюден тӱлюге келлик туудукъларынг бла ёмюрлюк кесаматымы саллыкъма. Мен сени Аллахынг эм келлик туудукъларынгы Аллахы боллукъма. ⁸ Бу сен кӱчюп айланган жерни, битеу Кенанны жерин санга эм сени келлик туудукъларынга ёмюрлюк мюлкге берликме эм аланы Аллахы боллукъма.

* **16:14** *Беэр-Лахай-Рои* деген атны магъанасы – «Ёмюрге Жашагъанны эм мени Кӱргенни кӱююсу».

** **17:3** *Сежда* – энишге ийилиу, баш уруу адет.

*** **17:5** *Ибрам* атны магъанасы – «уллу ата». *Ибрахим* атны магъанасы – «кӱплени атасы».

⁹ Дагъыда Аллах Ибрахимге былай айтды:

– Сен да, сени келлик туудукъларынг да, Мени кесаматымы төлюден төлюге тутугъуз. ¹⁰ Сени бла эм келлик туудукъларынг бла салгъан, сиз тутаргъа борчлу болгъан кесаматым ма буду: битеу эр кишилеригизге сюннет этилсин. ¹¹ Сюннет этген адетни тутугъуз. Бу Мени бла сизни арабыздагъы кесаматны белгиси боллукъду. ¹² Сизде төлюден төлюге хар улан сабийге туугъаныны сегизинчи кюнюнде сюннет этилсин. Юйюнде туугъан неда туудукъларынгдан болмагъан, бир тюрлю башха миллетден кюмюш ахчагъа сатылып алыннган къуллагъа да сюннет этилсин. ¹³ Юйюнде туугъаннга да, сен ахчанга сатып алгъан адамгъа да сюннет этилмей къалмасын. Аны бла Мени кесаматым ёмюрлюк кесамат болгъанына сизни чархыгъызда белги болур. ¹⁴ Сюннет этилмеген хар эр киши кесини халкъындан кзурутуллукъду. Ол Мени кесаматымы бузгъанды.

¹⁵ Дагъыда Аллах Ибрахимге:

– Къатынынг Сарайгъа энди Сарай деп айтма, аны аты Сара* болсун. ¹⁶ Мен анга алгъыш этерикме да, санга андан улан берликме. Анга алгъыш этерикме, ол миллетлени анасы боллукъду, андан халкъланы патчахлары да жаратыллыкъдыла, – дегенди.

¹⁷ Ибрахим жерге къапланып, кюлгенди да, кеси ичинден: «Керти да, жюз жыллыкъ къартдан улан болурму? Токъсан жыллыкъ Сара да, керти да къозлармы?» – дегенди. ¹⁸ Сора Ибрахим Аллахха:

– Ой, Исмаил Сени ыразылыгынг бла жашагъа эди! – дегенди.

¹⁹ Аллах а былай айтханды:

– Угъай. Къатынынг Сара табарыкъды санга улан, сен да анга Исхакъ атарыкъса. Кесаматымы аны бла этерикме, аны келлик туудукъларына ол ёмюрлюк кесамат боллукъду. ²⁰ Исмаилны юсюнден да Мен тилегинги къабыл этгенме: ма, Мен анга алгъыш этерикме, анга кёп сабий берип, туудукъларын бек, бек кёп этерикме. Андан онеки бий тууарыкъды эм Мен андан уллу миллет жаратырыкъма. ²¹ Алай болгъанлыкъгъа,

* **17:15** *Сарай* атны магъанасы – «бийче къыз». *Сара* атны магъанасы – «бийче».

Мен кесаматымы, экинчи жыл бу заманда санга Сара табарыкъ, Исхакъ бла этерикме.

²² Аллах, Ибрахим бла сёзюн бошагъандан сора, андан кё-тюрюлюп кетгенди.

²³ Сора Ибрахим уланы Исмаилны да, юйюнде туугъан эм ахчасына сатылып алыннган къулланы барысын да – Ибра-химни юйюню битеу эр киши адамларын – алып, Аллах анга айтханы кибик, ол кюн окъуна алагъа сюннет этгенди. ²⁴ Ибрахимге сюннет этилген заманда, ол токъсан тогъуз жыллыкъ эди. ²⁵ Уланы Исмаил а сюннет этилген заманында онюч жыллыкъ эди. ²⁶ Ибрахимге да, уланы Исмаилгъа да тамам ол кюн сюннет этилген эди. ²⁷ Ибрахимни юйюню битеу эр ки-ши адамларына – юйюнде туугъан эмда башха миллетлиледен ахчагъа сатылып алыннганлагъа да – аны бла бирге сюннет этилген эди.

Ибрахимни юч къонагъы

18 ¹ Бир кюн Раббий Ибрахимге Мамрени эмен терекле-рини къатында кёрюннгенди. Ибрахим кюнню къызыу заманында чатырыны эшик аллында олтуруп тура эди. ² Ол кёзлерин кётюрюп къарагъанда, аны туурасында юч киши сюе-лип тургъанын эсегенди. Аланы кёргенлей, чатырыны эшик аллындан чабып, ала бла тюбеширге баргъанды да, жерге дери ийилип, баш ургъанды.

³ – Бийим! – дегенди. – Тилейме, манга ыразы эсенг, къулу-нга къайтмай кетме. ⁴ Сизге аякъ жууаргъа бираз суу келтирил-ле. Бу терекни ауанасында олтуруп солугъуз. ⁵ Мен бираз ётмек келтирейим да, сиз ауузланып, жолугъузгъа алай барырсыз. Сиз къулулугъузгъа къонакъ болуп келгенсиз.

– Ахшы – дегендиле ала анга, – айтханынгча эт.

⁶ Ибрахим чатыргъа ашыгъып кирди да, Сарагъа:

– Терк окъуна эм иги ундан юч уллу сауут* ал да, тылы ба-сып, ачымагъан ётмекле эт! – дегенди.

⁷ Сора Ибрахим сюрюуге чабып барып, бир ариу, семиз та-наны тутуп, къулуна бергенди, ол да аны терк окъуна союп,

* **18:6** *Уллу сауут* – оригиналда «sea». 1 sea = 7,5 литр.

биширгенди. ⁸Ибрахим бишлакъ да, айран да, биширилген тана эт да алып, аланы алларына салгъанды. Ала ашай тургъан заманда кеси аланы къатларында терек тюбюнде сюелип тургъанды.

⁹Ала анга:

– Къатынынг Сара къайдады? – деп соргъандыла.

– Мында, чатырдады, – деп жууап бергенди Ибрахим.

¹⁰Сора аладан бири анга:

– Мен экинчи жыл бу заманда санга энтта келликме, ол заманнга къатынынг Сараны уланы боллукъду, – дегенди.

Сара уа чатырны эшигини артында тынгылап болгъанды. ¹¹Ибрахим бла Сара къартайгъан, жыллары келген адамла эдиле, Сараны хайыз сынагъаны да тохтагъан эди. ¹²Ол себепден Сара, ичинден кюлюп, кеси-кесине: «Къартайгъанымдан сора, мен бу зауукъну къалай кёрюрге? Мени баш ием да къартды», – дегенди.

¹³Раббий Ибрахимге былай айтды:

– Сара: «Къартайгъанымдан сора, керти да сабий табармамы», – деп нек кюлдю? ¹⁴Раббийге къыйын зат бармыды? Экинчи жыл, айтылгъан заманнга Мен санга къайтырыкъма да, Сараны уланы боллукъду.

¹⁵Сара уа, къоркъуп:

– Кюлмегенме, – деп инкяр этгенди*.

Раббий а анга:

– Угъай, сен кюлгенсе, – дегенди.

Ибрахим Содом ючюн тилек этеди

¹⁶Къонакъла, туруп, алайдан Содомгъа атланнгандыла. Ибрахим а, аланы ашыра, биргелерине тебирегенди.

¹⁷Раббий:

– Мен не зат этеригими Ибрахимден жашырып къалай къояйым? – дегенди. – ¹⁸Ибрахимден керти да уллу эм кючлю миллет жаратыллыкъды, аны юсю бла да битеу жерни миллетлери алгъышлы боллукъдула. ¹⁹Ибрахим сабийлерине да, келлик туудукъларына да тюзлюк эм адыллыкъ** этерге, Раббийни

* **18:15** *Инкяр эт* – угъай де, унама; орус. отрицать, опровергать.

** **18:19** *Адыллыкъ* – керексизге жакъ басмаучу къылыкъ, тюзлюк; орус. справедливость.

жолу бла жюрюрге осуят этсин деп, Мен аны сайладым. Алай бла Мен, Раббий, анга берген сёзюмю толтурурма.

²⁰ Сора Раббий:

– Содомну бла Гомораны юсюнден кьаты тарыгъыу этиледи, аланы гюняхлары бек ауурду, – дегенди. – ²¹ Тюшюп бир кьарайым, Манга келген тарыгъыу тюзмюдю, туююмюдю, ала бу затланы этемидиле, этмеймидиле, билейим.

²² Эки киши андан айланып, Содом таба кетгендиле, Ибрахим а энтта Раббийни аллында тура эди. ²³ Сора Ибрахим жууукълашып, былай айтханды:

– Сен тюзлюкюню аман адам бла бирге кьалай жоярса? ²⁴ Бу сахарда элли тюзлюкю бар эсе уа? Аны кертиден жоюпму кьоярыкъса? Андагъы элли тюзлюкюню хатеринден ол жерни аямазмыса? ²⁵ Эшта-эшта, Сен алай этмезсе! Тюзлюкюню аман адам бла бир болумгъа тубетип, тюзлюкюню аман адам бла бирге жоймазса. Сен алай этер амалынг жокъду! Битеу жерни Сюдюсю терс сюд этерми?

²⁶ Раббий:

– Содом сахарда Мен элли тюзлюкю тапсам, аланы хатеринден битеу бу жерге жазыкъсынып кьоярма, – деп жууап кьайтаргъанды.

²⁷ Ибрахим дагъыда:

– Ма, мен кьуру топуракъ эм кюл эсем да, Бийиме айтыргъа таукел болдум, – дегенди. – ²⁸ Элли тюзлюкюге бешиси жетмей кьалса уа, бешиси жетмегени ючюн Сен битеу сахарны кьырыпмы кьоярыкъса?

– Анда кьыркъ беш тюзлюкю адам тапсам, кьырмам, – дегенди Раббий жууапха.

²⁹ Ибрахим Аны бла сёзюн бардыра:

– Анда жаланда кьыркъ адам табылса уа? – деп соргъанды.

– Аны кьыркъысы ючюн да этмем, – деп, жууаплагъанды Раббий.

³⁰ – Бийим мен айтырыкъ затха чамланмасын: анда жаланда отуз адам табылса уа? – дегенди Ибрахим.

– Анда отуз адам табылса, этмем, – деп, айтханды Раббий.

³¹ – Ма, мен Бийиме айтыргъа таукел болдум: анда жаланда жыйырма адам табылса уа? – деп, соргъанды Ибрахим.

– Жыйырманасы ючюн да кырмам, – дегенди Раббий.

³² – Бийим мен энтта бир кере айтырыкь затха чамланмасын: анда жаланда он адам табылса уа? – деп, айтханды Ибрахим.

– Онусу ючюн да кырмам, – деп, жууап бергенди Раббий.

³³ Сора Раббий, Ибрахим бла сёлешгенин кююп, кетгенди, Ибрахим а кесини жерине кыйытханды.

Аллах Содомну бла Гомораны кюйдюреди

19 ¹ Ол эки мёлек ингирликде Содомгъа жетгендиле. Лут а Содомну кьабакь аллында олтуруп тура эди. Лут аланы кёргенде, ала бла тюбеширге жеринден кюпханды, сора, башын жерге дери ийип, ² алагъа:

– Жюйюсханларым! Тилейме, кюлугъузну юйюне киригиз. Аякъларыгъызны жууарсыз, кече да кьалырсыз. Сора эрттенликде туруп, жолугъузгъа атланырсыз, – дегенди.

Ала жууапха:

– Угъай, биз кече майданда кьаллыкъбыз, – дегендиле.

³ Алай а Лут аладан бек тилегенинден, ала аны бла барып, юйюне келгендиле. Лут алагъа ашарыкь да этгенди, ачымагъан ётмекле да биширип салгъанды. Ала ашагъандыла. ⁴ Алай а ала жукъларгъа жатхынчы, Содом шахарны кишилери – жашыкьарты, шахарны битеу халкы – юйню тегерегин алгъандыла.

⁵ Ала Лутну чакъырып, анга:

– Кече кьалыргъа сени юйюнге келген адамла кьайдадыла? Аланы бизге чыгъар, биз аланы сынагъан этерикбиз, – дегендиле.

⁶ Лут алагъа тышына чыгъып, эшикни артындан этгенди.

⁷ Сора алагъа:

– Къарындашларым, тилейме, аманлыкь этмегиз, – дегенди. – ⁸ Ма, эр сынамагъан эки кызым барды. Сизге аланы чыгъарайым, алагъа не сюйсегиз да этигиз, бу адамлагъа тиймегиз ансы, ала мени кьонакъларымдыла.

⁹ Ала уа:

– Къора былайдан! – дегендиле. – Бу тышындан келген адам оноу этергеми кюрешеди? Энди уа биз санга, алагъа сынатырыгъыбыздан да аман этербиз.

Сора Лутха бек кьадалып кюрешип, эшикни сындырып умут бла жууукълашхандыла. ¹⁰ Ол заманда юйдеги эки киши, Лутну

тутуп, юйню ичине алгъандыла да, эшикни бегитгендиле. ¹¹Эшик аллында адамланы уа — жашны, къартны да — сокъур этип къойгъандыла, алай бла ала эшикни табалмазча болгъандыла.

¹²Ол эки киши Лутха:

— Сени мында энтта киминг барды? — дегендиле. — Киеулерингми, жашларынгмы, къызларынгмы, шахарда сени киминг бар эсе да, барысын да бу жерден чыгъар. ¹³Биз бу жерни жокъ этерикбиз. Бу халкъны юсюнден Раббийге къаты тарыгъыу этилгенинден, Раббий бизни аны жокъ этерге ийгенди.

¹⁴Лут тышына чыгъып, къызларын къатыннга аллыкъ киеулюклери бла сёлешип:

— Хайдагъыз, бу жерден кетигиз! — дегенди. — Раббий бу шахарны къырып бошарыкъды.

Алай киеулюклери ол аны ойнап айтхан суннгандыла.

¹⁵Танг жарыгъанда уа, мёлекле да Лутну ашыкъдырып башлагъандыла:

— Хайда, къатынынгы да, юйюнгдеги эки къызынгы да алып къач, шахарны аманлыкълары амалтын сен да жоюлюп къалма, — дегендиле.

¹⁶Лут а, заманны созуп, ашыкъмай эди. Раббий анга жазыкъсыннганы себепли, эки мёлек, аны къолундан тутуп, къатынын да, эки къызын да аны бла бирге чыгъарып, шахардан тышында сюегендиле. ¹⁷Аланы шахардан тышына элтген заманларында уа, аладан бирлери Лутха:

— Къач, жанынгы къутхар! — дегенди. — Артха айланып къарама! Бу тегерекде бир жерде да тохтама. Таугъа къачып къутул, алайсыз, сен жоюлуп къалырса.

¹⁸Лут а жууапха:

— Угъай, Бийим! — дегенди. — ¹⁹Ма, Сен къулунга ыразылыгъынгы кёргозтдюнг, мени жанымы къутхарып, манга уллу ахшылыкъ этдинг. Алай а мен таугъа къачаллыкъ туююлме, ол палах ызымдан жетер да, мен ёлюп къалырма. ²⁰Ма, бу шахаргъа къачаргъа жууугъуракъды, кеси да гитче шахарды. Мен ары къачып барайым, ол гитчеди да; сора мени жаным сакъланыр.

²¹— Ахшы, — дегенди Ол. — Бу тилегинги да толтурурма. Ол сен айтхан шахарны къурутмам. ²²Ашыкъ, ары къачып къутул; сен ары жетгинчи, Мен бир зат да этерге болаллыкъ туююлме, — дегенди.

Ол шахаргъа уа Соар* деп, аны ючюн аталгъанды.

²³Лут Соаргъа келгенинде кюн чыккыгъан эди. ²⁴Сора Раббий Содомгъа бла Гоморагъа кёкден, кукурт** бла от жаудуруп къуйгъанды. ²⁵Ол шахарланы да, битеу ол ёзенни да, битеу ол шахарлада жашагъанланы да, жерни ёсюмлюклерин да жер башындан къоратып къойгъанды. ²⁶Лутну ызындан келе тургъан къатыны уа артына бурулуп къарагъанды да, туз чигинжи болуп къалгъанды.

²⁷Ол кюн Ибрахим эрттенликде эртте туруп, ол алгъын Раббийни аллында сюелген жерине баргъанды. ²⁸Содомгъа бла Гоморагъа эм битеу ол ёзеннге къарап, ожакъдан чыккыгъан тююнча жерден бужукъ тююн чыккыгъанын кёргенди.

²⁹Аллах ол ёзенни шахарларын жокъ этгенде, Ибрахим эсинде эди да, Лутну чыгъарып, ол жашагъан шахарланы къурутхан палахдан къутхаргъанды.

Лут бла кызылары

³⁰Лут Соарда жашаргъа къорккыгъанды да, эки кызы бла бирге Соардан кетип, тауда жерлешгенди. Эки кызы бла бирге дорбунда жашап болгъанды.

³¹Сора тамата кызы кичисине былай айтды:

— Атабыз къартды, бу жерде уа битеу дунияны адети бла бизге къошулургъа эр киши жокъду. ³²Кел, атабызгъа чагъыр ичирип, эсиртейик да, аны бла жатып, тукъумубузну атабыздан бардырайыкъ.

³³Ол кече аталарына чагъыр ичирип эсиртгендиле да, тамата кызы барып, атасы бла жатханды. Лут а аны жатханын, къопханын да билмей къалгъанды. ³⁴Экинчи кюн таматасы кичисине:

— Ма, мен тюнене атам бла жатханма, — дегенди. — Бюгечеге да анга чагъыр ичирип, эсиртейик, сен да барып, аны бла жат, сора тукъумубузну атабыздан бардырайыкъ.

³⁵Бу кече да аталарына чагъыр ичирип эсиртгендиле. Кичи кызы да барып, аны бла жатханды. Лут а аны жатханын, къопханын да билмей къалгъанды.

* 19:22 Соар деген сёзню магъанасы — «гитче».

** 19:24 Кукурт — орус. сера.

³⁶Алай бла Лутну эки кызы да аталарындан бууаз болгандыла. ³⁷Тамата кызы улан табып, анга Моаб* атаганды. Ол бююннню моаблыланы аталарыды. ³⁸Кичи кызы да улан табып, анга Бен-Амми** атаганды. Ол бююннню аммонлуланы аталарыды.

Ибрахим бла Абимелек

20 ¹Ибрахим ол жерден Негеб жери таба кёчюп, Кадешни бла Шурну арасында тохтаганды. Сора бир кесек заманнга Герар шахарда жерлешгенди. ²Андагы адамлагъа Ибрахим кыатыны Сараны юсюнден: «Бу мени эгечимди», — деп айтханды. Герарны патчахы Абимелег’а адамларын ийип, Сараны кесине келтиртгенди. ³Алай а Аллах кече Абимелекге тюшюнде кёрюнюп:

— Ол тиширыуну алганынг ючюн, сен ёллюксе, нек десенг, аны эри барды, — дегенди.

⁴Абимелег’а Сарагъа тиймеген эди. Ол себепден:

— Бийим! Терслиги болмагъан миллетни Сен къалай жоюп къоярса? — дегенди. — ⁵Ол, бу тиширыу мени эгечимди деп, кеси айтмагъанмыды манга? Тиширыу да, бу адам мени къарындашымды деп, айтмагъанмыды? Мен муну хыйласыз жүрек бла эм таза къолларым бла этгенме.

⁶Дагыда Аллах Абимелекге тюшюнде:

— Муну хыйласыз жүрек бла этгенинги билеме, — дегенди, — ол себепден сени Манга къажау гюнях этиуден тыйгъанма, сени анга тиерге къоймагъаным да аны ючюндю. ⁷Энди уа кыатынны эрине къайтар, нек десенг, ол файхамбарды. Сора ол сени ючюн тилек этер да, сен да сау къалырса. Къайтармасанг а, сен да, битеу жууукъларынг да ёлмей къалмазлыгыгъызны билип къал.

⁸Абимелек эрттенликде эртте туруп, битеу къууларын чакъырганды да, битеу бу сёзлени алагъа ангылатханды. Адамла бек къоркъгъандыла. ⁹Сора Абимелек Ибрахимни чакъырып:

— Сен бизге алай нек этдинг? — дегенди. — Сен мени да, мени къыралымы да уллу гюняхха тюшюрюрге аздан къойдунг! Мен санга не аманлыкъ этгенме? Манга жарамагъан ишни этгенсе.

¹⁰Дагыда Ибрахимге:

* **19:37** *Моаб* атны магъанасы — «атадан».

** **19:38** *Бен-Амми* атны магъанасы — «Мени халкъымы уланы».

– Сен бу ишни не оюм бла этгенсе? – деп сорду Абимелек.

¹¹ Ибрахим жууапха былай айтханды:

– Мен, бу жерде Аллахдан кьоркьуу жокьду, кьатыным юч-юн мени ёлтюрюп кьоярла деп, ойлагъан эдим. ¹² Ол кертиси да манга эгечди, атамы кьызыды, анамы кьызы туююлду ансы. Сора мени кьатыным болгъанды. ¹³ Аллах манга ата юйюмден чыгып, кёчюп айланыргъа буюргъан заманда, кьатыныма: «Манга бу ахшылыкъны эт, биз не жерге барсакъ да, мени юсюмден, бу мени кьарындашымды деп айт», – деген эдим.

¹⁴ Абимелек кьой-эчки да, тууар мал да, кьулла да, кьарашла да алып, Ибрахимге бергенди, аны кьатыны Сараны да кьайтаргъанды.

¹⁵ Сора Абимелек:

– Ма, битеу жерим сени аллынгдады; кьайда сюйсенг да, жаша, – дегенди.

¹⁶ Сарагъа да:

– Ма, мен сени кьарындашынга минг шекел кююш бергенме, – дегенди. – Бу сени таза болгъанынги сизни адамларыгъызгъа кёргюзтюр эм сени ариулар.

¹⁷ Сора Ибрахим Аллахдан тилек этгенди да, Аллах Абимелекни да, аны кьатынын да, кьарашларын да сау этгенди, ала да кьозлап башлагъандыла. ¹⁸ Нек дегенде, Раббий Ибрахимни кьатыны Сара ючюн Абимелекни юйюнде битеу тиширыулары кьаратон этген эди.

Исхакъны туугъаны

21 ¹Раббий алгъын айтханыча Сарагъа эс буруп, анга берген сёзюн толтургъанды. ²Сара бууаз болгъанды эмда Ибрахимни кьартлыгъында, Аллах анга айтхан заманда, анга улан тапханды. ³Ибрахим анга Сарадан туугъан уланына Исхакъ* атагъанды. ⁴Аллах анга фарыз этгенича Ибрахим уланы Исхакъгъа сегизинчи кюн сюннет этгенди. ⁵Уланы Исхакъ туугъан заманда, Ибрахим жюз жыллыкъ эди.

⁶Сара уа:

* **21:3** *Исхакъ* атны магъанасы – «кюледи».

— Аллах мен кюлюрча этгенди, мени хапарымы ким эшитсе да кюллюкдю, — дегенди, ⁷эм дагыда: — Сара сабийлеге эмчек салыр деп, Ибрахимге ким айтыр эди? Алай болгъанлыкъгъа, къартлыгъында анга улан тапханма, — дегенди.

Хажар бла Исмаил къысталадыла

⁸Сабий ёсюп, эмчекден айырылгъанды. Исхакъны эмчекден айыргъан кюн Ибрахим уллу къурманлыкъ этгенди. ⁹Алай а Сара, мисирли Хажар Ибрахимге тапхан уланы Исхакъны кюлкюлюк этгенин кёргенди да, ¹⁰Ибрахимге:

— Бу къарауашны да, уланын да къыстап ий. Бу къарауашны уланы мени уланым Исхакъ бла бирча мюлкге ие боллукъ туююдю, — дегенди.

¹¹Бу сёз ючюн Ибрахимни жаны бек къыйналгъанды, нек дегенде, Исмаил да аны уланы эди. ¹²Аллах а Ибрахимге:

— Жаш ючюн эмда къарауашынг ючюн жанынг къыйналмасын, — деди. — Сараны сёзлерине тынгыла да, ол айтханча эт, нек десенг, сени урлугъунг Исхакъ бла бардырыллыкъды. ¹³Къарауашны уланындан да миллет жаратырыкъма, нек десенг, ол да сени урлугъунгду.

¹⁴Экинчи кюн Ибрахим эрттенликде эртте тургъанды, Хажаргъа ётмек да, гыбыт бла суу да берип, имбашына кётюртгенди, сора жашны да берип, аны жиберип къойгъанды. Хажар кетип, Беэр-Шеба атлы къуу жерде ажашып къалгъанды. ¹⁵Гыбытда суу тауусулгъандан сора, Хажар жашны бир чырпы тюбюнде къойгъанды. ¹⁶Сора, жашны ёлгенин кёрмейим деп, арлакъгъа кетгенди да, садакъ атхан чакълы узакълыкъда олтургъанды. Ол алайда олтуруп тургъанында, къычырыкъ этип, сарнап жилягъанды.

¹⁷Аллах жашны ауазын эшитгенди да, кёкден Аллахны мёлеги Хажарны чакъырып, анга:

— Хажар, санга не болгъанды? Къоркъма, Аллах жашны тургъан жеринде жилягъанын эшитгенди. ¹⁸Тур, жашны къобар, аны къолундан тут. Мен андан уллу миллет жаратырыкъма, — дегенди.

¹⁹Аллах Хажарны кёзлерин ачханды да, ол суу болгъан кую кёргенди. Барып, гыбытны суудан толтургъанды да, жашха ичиргенди.

²⁰ Жаш ёсюп тургъан заманда, Аллах аны бла эди. Жаш кьюу жерде жашагъанды эм садакъ атыучу болгъанды. ²¹ Ол Паран деген кьюу жерде жашагъан заманда, анасы анга Мисирни жеринден къатын алгъанды.

Ибрахим бла Абимелекни келишиулер

²² Ол кезиуде Абимелек, кесини аскер башчысы Пикол бла бирге, Ибрахимге келип, анга:

– Сен не этсенг да, Аллах хар не жаны бла да санга жакъ басады, – деди. – ²³ Энди уа сен мында не манга, не уланыма, не туудукъларыма аманлыкъ этмезлигинге, манга Аллах бла ант эт. Эмда мен санга игилик этгеним кибик, сен да манга эм сен къонакъда тургъан жериме алай игилик этеригинге сёз бер.

²⁴ – Ант этеме, – деди Ибрахим.

²⁵ Алай а, Ибрахим, Абимелекни кюулары сыйыргъан кьюу ючюн, Абимелекте гурушха этди. ²⁶ Абимелег’а:

– Аны ким этгенин билмейме, – деди. – Сен да манга айтмагъанса. Бу сагъатха дери мен аны эшитген да этмегенме.

²⁷ Сора Ибрахим кьой-эчки да, тууар мал да тутуп, Абимелекге берди, ала экиси да кесамат этди. ²⁸ Ибрахим сюрююнден жети тиши кюзуну энчи салгъанды. ²⁹ Абимелег’а Ибрахимге:

– Сен энчи салгъан бу жети кюзуну магъанасы неди? – деди.

³⁰ Ибрахим анга:

– Бу жети кюзуну мени кюлумдан ал, бу кьююну мен къазгъаныма ала шагъатлыкъ болсунла, – деди.

³¹ Ол себепден бу жерге ол Беэр-Шеба* атагъанды, нек дегенде, ала экиси да мында ант этген эдиле.

³² Алай бла ала Беэр-Шебада кесамат этгенди. Абимелек да, аны аскер башчысы Пикол да туруп, Филистни жерине къайтхандыла. ³³ Сора Ибрахим Беэр-Шебада бир тамариск терек орнатханды эм анда Раббийни, ёмюрлюк Аллахны атын айтып, тилек этгенди. ³⁴ Ибрахим Филистни жеринде кёп заман жашап тургъанды.

* **21:31** *Беэр-Шеба* атны магъанасы – «келишиуню кьююсу» неда «жетини кьююсу».

Аллах Ибрахимни ийманын сынайды

22 ¹ Бир талай заман озгъандан сора, Аллах Ибрахимни сынагъанды.

– Ибрахим! – дегенди Ол анга.

– Мен мындама, – дегенди Ибрахим.

² Аллах анга:

– Сен уланынгы, жангыз уланынгы, суйген уланынгы, Исхакъны алып, Мория жерге бар. Анда тауладан биринде аны толусунлай кюйдюрюлген къурман эт, къайсы тауда этеринги уа Мен айтырма, – дегенди.

³ Ибрахим эрттенликде эртте тургъанды, эшегин иерлегенди, къулларындан эки жашны эмда уланы Исхакъны биргесине алгъанды; толусунлай кюйдюрюллюк къурманнга отун жаргъанды, сора Аллах анга айтхан жерге барыргъа жолгъа чыккыгъанды.

⁴ Ючюнчю кюн Ибрахим къарап, ол жерни узакъдан кёргенди. ⁵ Сора Ибрахим къулларына:

– Сиз эшек бла былайда къалыгъыз; жашым бла мен а ары барып, сежда этербиз да, сизге къайтып келирбиз, – дегенди.

⁶ Ибрахим толусунлай кюйдюрюллюк къурманнга хазырлагъан отунланы алып, уланы Исхакъны аркъасына кётюртгенди, кьолуна от бла бичакъ алгъанды, сора экиси да бирге кетгендиле.

⁷ Исхакъ сёз башлап, атасы Ибрахимге:

– Атам! – дегенди.

– Мен мындама, балам, – деп жууап бергенди Ибрахим.

– Ма от бла отунла, къурман кьозу уа къайдады? – деп соргъанды жаш.

⁸ – Къурман кьозуну Аллах Кеси берир, балам, – дегенди Ибрахим.

Сора экиси да бирге андан ары баргъандыла. ⁹ Аллах анга айтхан жерге келгенден сора, Ибрахим анда къурман этер жер къурап, отунланы аны юсюне тизип салгъанды, сора уланы Исхакъны байлап, аны къурман этер жерге, отунланы юсюне салгъанды. ¹⁰ Сора Ибрахим кьолун узатып, уланыны боюнун кесерге бичакъны алгъанды. ¹¹ Раббийни Мёлеги уа кёкден аны чакъырып:

– Ибрахим! Ибрахим! – дегенди.

– Мен мындама, – дегенди Ибрахим.

¹² – Жашха кьолунгу кётюрме, анга бир зат да этме! – дегенди Мёлек. – Сен Манга жангыз уланынгы кыызгъанмагъанса да, энди Мен Аллахдан кьоркьгъанынгы билеме.

¹³ Сора Ибрахим къарап, артында бир кьочхар, мюйюзлери бла агъачны къалынында чырмашып, тургъанын кёргенди. Ибрахим барып, кьочхарны тутханды да, уланыны орунуна аны толусунлай кюйдюрюлген кьурман этгенди. ¹⁴ Ибрахим ол жерге Яхве йире* атагъанды. Ол себепден бюгюннге дери да: «Раббийни тауунда кереклиси берилир», – деп айтылады.

¹⁵ Сора Раббийни Мёлеги экинчи кере кёкден Ибрахимни чакъырып былай айтды:

¹⁶ – Кесим бла ант этеме, дейди Раббий, сен бу ишни этип, жангыз уланынгы да кыызгъанмагъанынгы ючюн, ¹⁷ Мен да санга артыгъы бла берекет берликме, туудукъларынгы кёкдеги жулдузлача эм тенгиз жагъадагъы юзмезча бек кёп этерикме. Туудукъларынг кеси душманларыны шахарларына ие боллукъду. ¹⁸ Сен Мени сёзюме тынгылагъанынгы ючюн, туудукъларынгы юсю бла жерни битеу миллетлери алгъышы боллукъдула.

¹⁹ Сора Ибрахим кьуллаарына къайтханды. Ала барысы да бирге Беэр-Шебагъа кетгендиле, Ибрахим да Беэр-Шебада жашап тургъанды.

Нахорну жашлары

²⁰ Бир талай заман озгъандан сора, Ибрахимге:

– Ма, Милка да къарындашынгы Нахоргъа уланла тапханды: ²¹ тюнгюч уланы Усну, аны къарындашы Бузну, Арамны атасы Кемуелни, ²² Кеседни, Хазону, Пилдашны, Идлафны эм Бетуелни, – деп хапар билдиргендиле.

²³ Бетуелден Рабийгъат туугъанды. Бу сегизисин Ибрахимни къарындашы Нахоргъа Милка тапханды. ²⁴ Аны Реума атлы тос къатыны** да Тебахны, Гахамны, Тахашны эм Мааканы тапханды.

* **22:14** *Яхве йире* сёзлени магъанасы – «Раббий берир».

** **22:24** *Тос къатын* – орус. наложица.

Ибрахим Сараны асырар ючюн жер сатып алады

23¹Сара 127 жети жыл жашагъанды; аны ёмюрю аллай бир эди. ²Ол Кенанны жеринде, Кирият-Арбада, алай демклик Хебронда ёлгенди. Ибрахим Сараны ёлюгюню къатына барып, аны жиляуун этгенди.

³Сора Ибрахим ёлюгюню къатындан туруп, хетлиле бла сёлешип:

⁴— Мен сизде тыш адамма эм кёчгюнчюме. Мен ёлгеними чыгъарып асырар ючюн, арагъызда манга энчи къабыр орун беригиз, — дегенди.

⁵Хетлиле Ибрахимге жууап берип:

⁶— Жюйюсханыбыз, бизге тынгыла, — дегендиле. — Сен арабызда кючлю бийсе. Ёлгенинги къабыр орунларыбызны эм игисинде асыра. Ёлгенинги асырар ючюн къабыр орун берирге бизден бирибиз да санга угъай дерик туююлдо.

⁷Ибрахим ёрге туруп, ол жерни халкъына, хетлилеге баш ургъанды ⁸эмда:

— Мен ёлген адамымы сизни жеригизде асырарыма ыразы эсегиз, манга тынгылагъыз, Цохарны жашы Эфрондан мени ючюн тилегиз. ⁹Ол аны сабаныны къыйырында Махпела дорбунну манга энчи къабыр орунга берсин, сизни аллыгъызда аны манга иги багъагъа сатып берсин, — дегенди.

¹⁰Эфрон а хетлилени арасында олтуруп эди. Хитли Эфрон, кеси шахарыны къабакълары бла кириучю хитлилени бары да эшитирча, Ибрахимге жууапха:

¹¹— Угъай, жюйюсханым, манга тынгыла, — дегенди. — Мен санга сабанны да, анда болгъан дорбунну да хакъсыз береме. Халкъымы адамларыны аллында аны санга хакъсыз береме, асыра ёлгенинги.

¹²Ибрахим ол жерни халкъыны аллында баш ургъанды ¹³эм бары да эшитирча, Эфроннга:

— Айтханыма ыразы эсенг, сабанны багъасын мен телейме. Ахчаны ал да, сора мен ёлгеними анда асырайым, — дегенди.

¹⁴Эфрон Ибрахимге жууапха:

¹⁵— Жюйюсханым! Манга тынгыла, — дегенди. — Жерни багъасы 400 шекел кююшдю. Манга бла санга ол неди? Асыра ёлгенинги.

¹⁶ Ибрахим Эфронну айтханына ыразылыкъ бергенди да, Эфрон хетлилени алларында айтханыча, саудюгерчиледе жюрюген ахчадан анга 400 шекел кюмюш чегип бергенди.

¹⁷ Алай бла Эфронну Мамреге жууукъ болгъан Махпеладагъы сабаны, тегерегиндеги битеу тереклери эмда сабанда болгъан дорбуну бла бирге, ¹⁸ шахарны къабакъларына жыйылычу битеу хетлилени кез алларында, Ибрахимни мюлк жери болуп къалгъанды. ¹⁹ Андан сора Ибрахим къатыны Сараны Кенанны жеринде, Мамреге – алай демеклик Хеброннга – жууукъ болгъан Махпеланы сабаныны дорбунунда асырагъанды. ²⁰ Хетлиле сабанны да, анда болгъан дорбунну да Ибрахимни энчи къабыр оруну деп бегитгендиле.

Исхакъ бла Рабийгъат

24 ¹ Ибрахим энди жылы келген, къарт адам болгъан эди. Рабий хар не жаны бла да Ибрахимге берекет берген эди. ² Бир кюн Ибрахим, аны битеу мюлкюн жюрютген, юйюндеги тамата къулуна:

– Кьолунгу мени базыкъ бутуму тюбюне сал. ³ Кекню Аллахы эм жерни Аллахы болгъан Рабий бла манга ант этеринги сюеме. Мен араларында жашагъан кенанлыланы къызларындан уланыма къатын алма. ⁴ Алай а мени жериме, мени жууукъларыма барып, уланым Исхакъгъа ол жерден къатын ал, – дегенди.

⁵ – Тиширыу мени бла бу жерге келирге унамаса уа – дегенди къул, – сора мен уланынгы сен чыкъгъан журтха къайтарыргъамы керекме?

⁶ Ибрахим анга:

– Сакъ бол, уланымы ары къайтарма, – дегенди. – ⁷ Туугъан жеримден эм атамы юйюнден мени алгъан, мени бла селешген эмда манга: бу жерни сени туудукъларынга берликме деп ант этген кекню Аллахы Рабий сени аллынгда мелегин иер, сора сен ол жерден уланыма къатын алырса. ⁸ Тиширыу сени бла келирге унамаса уа, уланымы ары къайтарма ансы, сен бу антдан азат боллукъса.

⁹ Алай бла ол къул, бийи Ибрахимни базыкъ бутуну тюбюне кьолун салып, бу затны юсюнден анга ант этгенди.

¹⁰ Сора ол къул бийини тюелеринден онусун алып, жолгъа атланганды. Аны кьолунда бийини кеп тюрлю хазнасы да бар

эди. Ол тебиреп, Арам-Нахараим жерине барып, Нахор жашагъан шааргъа жетгенди. ¹¹ Ашхам заманда, тиширыула суу алыргъа чыгъыучу кезиуде, тюелени шаарны тышында, къуюну къатында чёкдюрюп, ¹² тилек этгенди:

– Я бийим Ибрахимни Аллахы, Раббий! Тилейме, бюгюн манга жетишимлик бер, бийим Ибрахимге ахшылыкъ эт. ¹³ Ма, мен суу чыккъъан жерде турама, шаарны халкъыны къызлары да суу алыргъа келедиле. ¹⁴ Былай болсун. Мен къызланы бирине: «Гёгенинги* ийилт, мен суу ичейим», – десем, ол а: «Ич, сени тюелеринге да ичирейим», – десе, ма олду, Сен къулунг Исхакъгъа буюргъан къыз. Сен бийиме ахшылыкъ этгенинги да андан билликме.

¹⁵ Ол тилегин этип бошагъынчы окъуна, ма, имбашында гёгени бла Рабийгъат келеди. Ол, Милканы жашы Бетуелни къызы эди. Милка Ибрахимни къарындашы Нахорну къатыны эди. ¹⁶ Рабийгъат бек чырайлы, эр сынамагъан къыз эди. Ол суу чыккъъан жерге тюшюп, гёгенин суудан толтуруп, ёрге, ызына тебиреди.

¹⁷ Къул аны аллына чабып барып:

– Тилейме, гёгенингден манга бир суучукъ ичир, – дегенди.

¹⁸ – Ич, жюйюсханым, – дегенди Рабийгъат; эм олсагъатдан гёгенин имбашындан къолуна тюшюрюп, анга ичиргенди.

¹⁹ Анга ичиргенинден сора:

– Сени тюелеринге да, ала ичип къаннгынчы, суу алайым, – дегенди.

²⁰ Терк окъуна гёгениндеги сууну суу ичириучю гуллагъа къуюп, дагъыда суу алыргъа къуюгъа чапханды эмда аны тюелерини барысына да суу ташыгъанды.

²¹ Ол адам а жукъ айтмай, сейирсинип, анга къарап тургъанды, Раббий аны жолун къурагъан болурму огъесе болмазмы деп, билирге сие эди. ²² Тюеле ичмей тохтагъан заманда, ол адам, жарым шекел** ауурлугъу болгъан алтын сыргъа да, аны бууунларына да ауурлукълары он шекел*** болгъан эки алтын бууунлукъ алып, ²³ анга:

* **24:14** *Гёген* – тар боюнлу, суу алыр ючюн жүрютюлюучю, къошундан этилген сауут; орус. кувшин.

** **24:22** *Жарым шекел* – 6 гр.

*** **24:22** *Он шекел* – 115 гр.

– Сен кимни кызыса, манга айт? Атангы юйюнде бизге кече кыалыр жер бармыды? – дегенди.

²⁴– Мен Милка Нахоргъа тапхан жашы Бетуелни кызыма, – дегенди анга Рабийгъат ²⁵эм дагыда: – Бизде салам да, мал аш да кѣпдю, сизге кече кыалыр жер да барды, – деп кыошханды.

²⁶Сора ол адам ийилип, Рабийге сежда этгенди да, ²⁷былай айтханды:

– Бийим Ибрахимни Аллахы Рабийге шукур! Рабий ахшылыгы бла эм тюзлюгю бла бийими атып кыоймагъанды, мени тюз жол бла бийими жууукъларына келтирип кыойгъанды.

²⁸Кыыз чабып барып, бу хапарны анасыны юйюнде айтханды.

²⁹Рабийгъатны Лабан атлы кыарындашы бар эди. Лабан чабып, кыую кыатында ол адамгъа жетгенди. ³⁰Эгечини бурунундагы сыргъаны бла кыолларындагы бууунлукъланы кѣргенде эм эгечи Рабийгъатны: «Ол адам манга былай айтханды», – деген сѣзлерин эшитгенде, Лабан ол адамны кыатына баргъанды. Ол адам а тюелери бла кыуюну кыатында тура эди.

³¹– Кел, Рабийни алгышлы адамы, – дегенди Лабан анга, – тышында нек тураса? Мен юй да, тюелеринге жер да хазырлагъанма.

³²Алай бла ол адам юйге киргенди; тюелени жюклерин тюзюргендиле. Тюелеге салам да, аш да салгъандыла, ол адамгъа да, аны бла болгъан кишилеге да аякъларын жууаргъа суу келтиргендиле. ³³Сора анга аш бергендиле, ол а:

– Жумушуму айтхынчы ашарыкъ тюйюлме, – дегенди.

– Айт, – дегенди Лабан.

³⁴Ол адам хапарын айтханды:

– Мен Ибрахимни кыулума. ³⁵Раббий мени бийиме кѣп берекет берип, аны бек бай этгенди, анга кыойла, тууарла да, алтын, кюмюш да, кыулла, кыарауашла да, тюеле, эшекле да бергенди.

³⁶Бийими кыатыны Сара, кыартайгъанындан сора, бийиме улан тапханды, бийим да битеу болгъан затын уланына берип кыойгъанды. ³⁷Бийим мени ант этдирип, манга: «Уланыма мен жерлеринде жашап тургъан кенанлы кыызладан кыатын алма, ³⁸алай а мени атамы юйюне, мени жууукъларыма барып, уланыма кыатын андан алырса», – дегенди. ³⁹Мен бийиме: «Тиширйу мени бла келмезге да болур», – дегенме. ⁴⁰Ол а манга: «Мен Аны жолунда

жюрюген Раббий, сени биргенге Кесини мёлегин иер эмда сени жолунгу кьурар, сора уланыма мени жууукъларымдан, атамы юйюнден кьатын алырса. ⁴¹ Мени жууукъларыма барып келсенг, антымдан ол заманда азат боллукъса; ала санга тиширюу бермесе, антымдан азат боллукъса», – дегенди. ⁴² Бюгюн а мен кьюу кьатына келип тилек этгенме: «Я Раббий! Бийим Ибрахимни Аллахы! Сен мени келе тургъан жолуму кьурасанг эди! ⁴³ Ма, мен суу чыккыган жерде турама. Суу алыргъа келген кьызланы бирине: „Гёгенингден манга бир суучукъ ичир“, – десем, ⁴⁴ ол а манга: „Сен да ич, сени тюелеринге да ташыйым“, – десе, ма олду Раббий бийими уланына буюргъан кьатын». ⁴⁵ Мен аны ичимден тилек этип бошагынчы окъуна, ма, Рабийгъат имбашында да гёгени бла чыгып келип, шаудан кьатына энип, суу алды. Мен анга: «Тилейме, манга бир суучукъ ичир», – дедим. ⁴⁶ Ол а терк окъуна гёгенин имбашындан тюшюрюп: «Ич, сени тюелеринге да ичирейим», – деди. Мен да ичдим, тюелеге да ичирди. ⁴⁷ Мен анга: «Сен кимни кьызыса?» – деп сордум. Ол да: «Мен Милка Нахоргъа тапхан Бетуелни кьызыма», – деди. Сора мен аны бурунуна сыргъа эм бууунларына бууунлукъла бердим. ⁴⁸ Ийилип, Раббийге сежда этдим, бийими кьарындашыны кьызын аны уланына алыр ючюн мени тюз жол бла келтирген бийим Ибрахимни Аллахы Раббийге шукур этдим. ⁴⁹ Энди уа манга айтыгъыз, бийиме ахшылыкъ эм тюзлюк этер муратыгъыз бармыды огъесе жокъмуду; манга айтыгъыз да, сора мен не этерге билirme.

⁵⁰ Лабан бла Бетуел жууап берип:

– Бу иш Раббийден келгенди. Биз анга не айталлыкъбыз? ⁵¹ Ма Рабийгъат сени аллындады, ал да бар. Раббий айтханча, ол сени бийинги уланыны кьатыны болсун, – дегендиле.

⁵² Ибрахимни кьулу аланы сёзлерин эшитген заманында, жерге кьапланып, Раббийге сежда этгенди. ⁵³ Сора ол кьул, кюмюш затла да, алтын затла да, кийимле да чыгъарып, Рабийгъатха бергенди; кьарындашына да, анасына да багъалы саугъала бергенди. ⁵⁴ Ол да, аны бла болгъан адамла да, ашагъан да, ичген да этип, кече кьалгъандыла. Эрттенликде тургъан заманларында уа ол:

– Бийиме жиберигиз мени, – дегенди.

⁵⁵ Рабийгъатны кьарындашы бла анасы уа:

– Болмай эсе да, кыз бизни бла бир он кюн турсун; андан сора барырсыз, – дегендиле.

⁵⁶ – Тыймагъыз мени, – дегенди ол алагъа. – Раббий жолуму къурагъанды. Жиберигиз, бийиме барайым.

⁵⁷ – Къызны чакъырып, ол не айтырыкъ эсе да, сорайыкъ, – дегендиле ала.

⁵⁸ Рабийгъатны чакъырып, анга:

– Бу адам бла барлыкъмыса? – деп соргъандыла.

– Барлыкъма, – дегенди ол.

⁵⁹ Алай бла эгечлери Рабийгъатны да, аны дигизасын да, Ибрахимни къулун да, аны адамларын да жолгъа ашыргъандыла. ⁶⁰ Рабийгъатха:

– Эгечибиз! Сенден минг мингле туусунла, туудукъларынг душманларынгы шахарларына ие болуп къалсынла! – деп, алгъыш этгендиле.

⁶¹ Сора Рабийгъат да, аны къарауашлары да хазырланып, тюелеге минип, Ибрахимни къулу бла тебирегендиле. Алай бла ол къул Рабийгъатны алып, жолгъа чыккъанды.

⁶² Ол кезиуде Исхакъ, Беэр-Лахай-Роиден кетип, Негеб жеринде жашай эди. ⁶³ Бир кюн Исхакъ ингир ууахтыда бираз ойлашыргъа аулакъгъа чыккъанды. Къарап, тюеле келе тургъанын кѳргенди. ⁶⁴ Рабийгъат да къарагъанды да, Исхакъны эслегенлей, тюеден тюшюп, ⁶⁵ къулгъа:

– Ол аулакъда аллыбызгъа келе тургъан адам кимди? – деп соргъанды.

– Ол мени бийимди, – дегенди къул.

Сора Рабийгъат жаулукъ алып, башына баш ау атханды. ⁶⁶ Къул а Исхакъгъа битеу этген ишлерин айтханды. ⁶⁷ Сора Исхакъ Рабийгъатны анасы Сараны чатырына кийиргенди. Аны алгъанды, ол да аны къатыны болуп къалгъанды. Исхакъ аны суюгенди эм анасына бушууундан жүреги жапсарылгъанды.

Ибрахимни Кетурадан туудукълары

25 ¹Ибрахим дагъыда бир къатын алгъанды, аны аты Кетура эди. ²Кетура анга Зимранны, Ёкшанны, Меданны, Мидиянны, Ишбакны эм Шуахны тапханды. ³Ёкшандан Шеба бла Дедан туугъандыла. Дедандан ашшурлула, летушлула эм леумлула

туугъандыла. ⁴Мидиянны жашлары: Эфа, Эфер, Ханох, Абида эм Элдаа эдиле. Была бары да Кетураны тукъумундандыла.

⁵Ибрахим битеу болгъан затын Исхакъгъа берип къойгъанды. ⁶Тос къатынларыны уланларына уа Ибрахим, кеси сау заманнында окъуна, саугъала берип, аланы уланы Исхакъны къатындан кюн чыккъан жанындагъы жерге жиберип къойгъанды.

Ибрахим файхамбар ауушады

⁷Ибрахим 175 жыл жашагъанды. ⁸Алайды да, Ибрахим огъурлу къартлыкъда, бек къартайып эм жашаудан тоюп, жанын берип ёлгенди да, ата-бабаларына къошулгъанды. ⁹Уланлары Исхакъ бла Исмаил аны, хитли Цохарны жашы Эфронну сабанында Мамреге жууукъ болгъан Махпела дорбунда асырагъандыла. ¹⁰Ибрахим ол сабанны хетлиледен сатып алгъан эди. Анда Ибрахим къатыны Сараны жанында асыралгъанды. ¹¹Ибрахим ёлгенден сора, Аллах аны уланы Исхакъгъа алгъыш бергенди. Исхакъ Беэр-Лахай-Роини къатында жашай эди.

Исмаилны тукъуму

¹²Сараны къарауашы мисирли Хажар Ибрахимге тапхан, Ибрахимни уланы Исмаилны тукъум тарыхы буду: ¹³Тукъум тарыхларына кёре, Исмаилни жашлырыны атлары быладыла: Исмаилны тюнгючю Небайот, ызындан Кедар, Адбеел, Мибсам, ¹⁴Мишма, Дума, Масса, ¹⁵Хадад, Тема, Етур, Нафиш эм Кедема. ¹⁶Была Исмаилны жашларыдыла, онеки бий. Аланы атлары эл-лерини бла жерлешген жерлерини атлары болгъандыла.

¹⁷Исмаил 137 жыл жашагъандан сора жанын берип, ёлгенди да, ата-бабаларына къошулгъанды. ¹⁸Исмаил улула Ашшургъа бара тургъан жолда Мисирни чегине жууукъ болгъан Хауила бла Шур арасындагъы жерде жерлешгендиле. Къарындашларыны жанында энчи жашай эдиле.

Исхакъны уланлары – Эсау бла Якъуп

¹⁹Ибрахимни жашы Исхакъны тукъум тарыхы буду: Ибрахимден Исхакъ туугъанды. ²⁰Исхакъ Паддан-Арамдан болгъан арамлы Бетуелни кызы, арамлы Лабанны эгечи Рабийгъатны кесине къатыннга алгъан заманында къыркъ жыллыкъ эди. ²¹Къатыны

къаратон болгъаны ючюн, Исхакъ къатыныны юсюнден Раббийден тилек этгенди. Раббий Исхакъны тилегин къабыл этгенди; къатыны Рабийгъат бууаз болгъанды. ²² Къарынында уланла сермешип башлагъандыла да, Рабийгъат:

– Неди бу башыма келген зат? – деп, Раббийге сорургъа баргъанды.

²³ Раббий анга былай айтханды:

– Сени къарынында эки миллет барды,
сенден эки халкъ жаратылып айырыллыкъды.

Бир халкъ экинчисинден эсе кючлю боллукъду,
абаданы гитчесине къуллукъ этерикди.

²⁴ Рабийгъатны къозлар заманы жетгенде къарынында эгизле бар эдиле. ²⁵ Биринчиси къызыл болуп чыккъанды. Аны битеу санлары тюклю кийимге ушагъанындан анга Эсау* атагъандыла. ²⁶ Сора аны къарындашы, къолу бла Эсауну табанындан тутуп чыккъанды. Ол себепден анга Якъуп** аталгъанды. Ала туугъан заманда, Исхакъ алтмыш жыллыкъ эди.

Эсау тюнгюч эркинлигин сатады

²⁷ Сабийле ёсюп уллу болгъандыла. Эсау учулулукъда уста адам, аулакъланы суйюучю болгъанды. Якъуб'а дайым чатырлада жашаучу жууаш адам болгъанды. ²⁸ Исхакъ Эсауну суйюучю эди, нек дегенде, ол келтириучю кийик эт Исхакъны кёлюне жарай эди. Рабийгъат а Якъупну суйюучю эди.

²⁹ Бир кюн Якъуп шорпа биширгенди, Эсау а аулакъдан ач болуп келгенди. ³⁰ Эсау Якъупха:

– Тилейме, бу къызыл шорпадан манга ашат, мен ачдан ёлеме, – дегенди. Аны ючюн анга Эдом*** деген чам ат берилгенди.

³¹ Якъуб'а анга:

Алгъа тюнгюч эркинлигинги манга сат, – дегенди.

³² Эсау а:

– Ма, мен ёле турама. Тюнгюч эркинликден манга не файда? – дегенди.

* 25:25 Эсау атны магъанасы – «тюклю».

** 25:26 Якъуп атны магъанасы – «табан тутуучу», «хыйлачы».

*** 25:30 Эдом атны магъанасы – «къызыл».

³³Якъуп анга:

– Алгъа манга ант эт, – дегенди.

Эсау ант этип, кесини тюнгюч эркинлигин Якъупха сатып къойгъанды. ³⁴Сора Якъуп Эсаугъа ётмек да, къудору шорпа да бергенди. Эсау ашагъанды, ичгенди, сора туруп, кетгенди. Алай бла тюнгюч эркинлигин сан этмей къойгъанды.

Исхакъ бла Абимелек

26 ¹Ибрахимни заманында болгъан алгъыннгы ачлыкъдан сора да, ол жерде ачлыкъ болгъан эди. Алай бла Исхакъ, Филистни патчахы Абимелекге, Герар шахаргъа баргъанды.

²Раббий Исхакъгъа кёрюнюп былай айтханды:

– Мисирге барма, Мен санга айтырыкъ жерде жаша. ³Ол жерде кёчюп айлан. Мен сени бла боллукъма эмда санга берекет берликме, нек десенг, битеу бу жерлени санга эм туудукъларынга берликме эмда атанга, Ибрахимге этген антымы толтурлукъма.

⁴Туудукъларынгы кёкдеги жулдузлача кёп этерикме эмда битеу бу жерлени туудукъларынга берликме. Сени урлугъунгу юсю бла битеу жерни миллетлери алгъышлы боллукъдула. ⁵Ибрахим Мени сёзюме тынгылап, Мени фарызымы, буйрукъларымы, жорукъларымы эм насийхатларымы тутханы ючюн, алай этерикме.

⁶Алай бла Исхакъ Герарда тохтагъанды. ⁷Ол жерни адамлары анга къатыныны юсюнден соргъанда, Исхакъ: «Ол мени эгечимди», – дегенди. «Къатынымды», – дерге уа къоркъгъанды. «Рабийгъат чырайлы тишируду. Бу жерни адамлары мени аны ючюн ёлтюрмеге эдиле», – деп ойлагъанды.

⁸Исхакъ анда кёп заман жашагъандан сора уа, Филистни патчахы Абимелек терезеден къарап, Исхакъ къатыны Рабийгъатны эркелете тургъанын кёргенди. ⁹Абимелек Исхакъны чакъбырып:

– Ол сени къатынынгды да! Эгечимди деп, сен нек айтханса? – дегенди.

– Мен аны амалтын жоюлмагъа эдим деген сагъышдан айтханма, – дегенди Исхакъ.

¹⁰Абимелек:

– Сен бизге алай нек этген эдинг? Халкъымдан биреулен сени къатынынг бла жатса, сен бизни терсликге тюшюрюп къоярыкъ эдинг да, – дегенди.

¹¹ Сора Абимелек битеу халкъга:

– Бу адамга бла аны къатынына ким тийсе да, ишексиз ёлтюрюллюкдю, – деп буйрукъ бергенди.

Къуюла ючюн филистлиле бла даулаш

¹² Исхакъ ол жерде урлукъ себип, ол жыл жюз кере кёп арпа тирлик алганды. Раббий анга аллай берекет бергенди. ¹³ Исхакъ бай болганды, сыйы бекден бек кётюрюлюп барып, уллу байлыкъга жетгенди. ¹⁴ Аны къой-эчки сюрюулери да, тууар мал сюрюулери да, кёп къуллары да болганындан, филистлиле анга зарланып башлагандыла.

¹⁵ Филистлиле, аны атасы Ибрахим сау заманда атасыны къуллары къазгъан битеу къуюланы оюп, топуракъ къуюп басдыргандыла.

¹⁶ Абимелек Исхакъга:

– Кет бизни арабыздан. Сен бизден эсе къарыулу болгана, – дегенди.

¹⁷ Алай бла Исхакъ андан кетип, чатырлары бла Герар ёзенінде жерлешип, анда жашаганды. ¹⁸ Сора Исхакъ, атасы Ибрахимни заманында къазылгъан, аланы уа филистлиле Ибрахим ёлгенден сора оюп басдыргъан къуюланы жангыдан къазганды эмда алагъа атасы атагъан атланы атаганды.

¹⁹ Исхакъны къуллары ёзенде къую къаза тургъанда, анда баргъан суу шауданны тапхандыла. ²⁰ Алай а Герарны сюрюучюлери Исхакъны сюрюучюлери бла: «Суу бизникиди», – деп даулашхандыла. Ала даулашханлары ючюн Исхакъ къуюга Эсек* атаганды. ²¹ Башха къую къазгандыла да, аны юсюнде да даулашхандыла. Исхакъ анга Ситна** атаганды. ²² Алайдан кетип, ол башха къую къазганды, аны юсюнден а арада сёз жюрюмегенди. Исхакъ: «Энди Раббий бизге эркин жер берди, жер башында биз да кёбейирбиз», – дегенди да, анга Рехобот*** атаганды.

²³ Андан Исхакъ Беэр-Шебага кечгенди. ²⁴ Ол кече Раббий анга кёрюнюп:

* 26:20 Эсек атны магъанасы – «даулашыу».

** 26:21 Ситна атны магъанасы – «душманлыкъ».

*** 26:22 Рехобот атны магъанасы – «кенглик».

– Мен атанг Ибрахимни Аллахыма, – дегенди. – Кьоркъма, Мен сени блама. Кьулум Ибрахимни хатеринден санга алгъыш берликме да, туудукъларынгы кѣп этерикме.

²⁵ Сора Исхакъ анда кьурман этилиучю жер кьурагъанды да, Раббийни атын айтып, дууа этгенди. Анда чатырын кьургъанды, Исхакъны кьуллаары да ол жерде кьюу кьазгъандыла.

²⁶ Ол заманда Герардан Абимелек, аны ѳзюрю Ахузат эм аскер башчысы Пикол Исхакъгъа келгендиле. ²⁷ Исхакъ а алагъа:

– Сиз манга нек келгенсиз? Мени кѣрюп болмай, кьатыгъыздан кьыстап ийген эдигиз да! – дегенди.

²⁸ – Раббий сени биргенге болгъанын ачыкъ кѣргенбиз, – дегендиле ала, – ол себепден бизни бла сени арабызда ант келишиу болсун дегенбиз. Кесамат этейик! ²⁹ Биз санга тиймегенибиз кибик, сен да бизге аманлыкъ этме. Биз санга жаланда ахшылыкъ этип туруп, сени сау-саламат жибергенбиз. Энди уа сен Раббийни алгъышлы адамыса.

³⁰ Исхакъ алагъа той-оюн этгенди, ала ашап, ичгендиле. ³¹ Эрттенликде эртте туруп, бир-бирлерине ант этгендиле, сора Исхакъ аланы ашыргъанды, ала да андан жарашулукукъ бла кетгендиле.

³² Ол кюн окъуна Исхакъны кьуллаары келип, ала кьазгъан кьююну юсюнден анга билдирип:

– Биз суу тапханбыз! – дегендиле.

³³ Исхакъ да кьююгъа Шиб^{*} атагъанды. Ол себепден ол шархны аты бюгюннге дери да Беэр-Шебады.

Эсауну кьатынлары

³⁴ Эсау кьыркъ жыллыкъ болуп, хетли Беерийни кьызы Юдитни эм хитли Элонну кьызы Басематны кесине кьатыннга алгъанды. ³⁵ Ала уа Исхакъгъа бла Рабийгъатха жүрек ауурлукъ эдиле.

Исхакъ Якъупха алгъыш береди

27 ¹ Исхакъ кьартайып, кѣзлери кѣрмей кьалгъан заманда, тамата уланы Эсауну чакъырып:

– Жашым! – дегенди.

– Мен мындама, – дегенди Эсау.

* **26:33** *Шиб* атны магъанасы – «ант».

² – Мен энди къртайгъанма, – дегенди Исхакъ, – ёлюр кюнюмю билмейме. ³Энди сауутларынгы, окъ орунунгу, садагъынгы да алып, аулакъгъа бар да, манга бир кийик ат. ⁴Манга мен суююучю татыулу ашны жарашдырып, келтир да ашат, ёлюрюмден алгъа санга алгъыш берейим.

⁵Исхакъ уланы Эсау бла сёлешген заманда, Рабийгъат эшитип тургъан эди. Эсау кийик ёлтюрюп келтирирге аулакъгъа кетгенде уа, ⁶Рабийгъат уланы Якъупха былай айтханды:

– Ма, атанг кърындашынг Эсаугъа: ⁷«Манга кийик эт келтирип, татыулу аш жарашдыр. Мен ашарма да, ёлюрюмден алгъа Раббийни аллында санга алгъыш берирме», – дегенин эшитгенме. ⁸Энди уа, жашым, манга тынгыла да, мен айтханны эт. ⁹Сюрюуге бар да, андан манга иги багъылгъан эки улакъ келтир. Мен аладан атанга ол суююучю татыулу ашны жарашдырырма. ¹⁰Сора сен атанга келтирирсе, ол ашар да, ёлюрюмден алгъа санга алгъыш берир.

¹¹Якъуп анасы Рабийгъатха:

– Кърындашым Эсау тюклю адамды, мен а сыйдам этли адамма, – дегенди. – ¹²Атам манга тийип кёрсе, мени алдауукъчугъа санар, кесиме алгъыш туююл, налат келтирип къроярма.

¹³ – Санга келлик налат манга келсин, жашым, – дегенди анасы. – Айтханыма тынгыла да, барып, манга улакъла келтир.

¹⁴Якъуп баргъанды да, улакъланы тутуп, союп, анасына бергенди, анасы да этден атасы суююучюча татыулу аш жарашдыргъанды. ¹⁵Сора Рабийгъат тамата уланы Эсауну юйде болгъан эм иги кийимин алып, кичи уланы Якъупха кийдиргенди. ¹⁶Аны къролларына бла сыйдам боюнуна уа улакъланы терилерин чулгъагъанды. ¹⁷Сора кеси жарашдыргъан татыулу ашны бла ётмекни уланы Якъупну къролуна бергенди.

¹⁸Якъуп атасына барып:

– Атам! – дегенди.

– Мен мындама, кърыйсыса сен, жашым? – дегенди атасы.

¹⁹Якъуп атасына:

– Мен тамата уланынг Эсаума, – дегенди. – Сен манга айтханча этгенме. Тилейме, тур да, олтуруп, мен келтирген кийик этден ашап, манга алгъыш бер.

²⁰Исхакъ уланына:

– Сен кийикни алай терк кьалай тапдынг, жашым? – дегенди.

– Раббий Аллахынг мени аллыма тубетди, – дегенди ол.

²¹ – Къатыма кел, – дегенди Исхакъ Якъупха, – санга тийип кёрейим, жашым, уланым Эсау сенмисе, огъесе туююлмюсе?

²² Якъуп атасы Исхакъны къатына баргъанды, Исхакъ да анга тийип кёрюп:

– Ауазы Якъупну ауазыды, кьоллары уа Эсауну кьолларыдыла, – дегенди.

²³ Аны танымагъанды, нек дегенде, Якъупну кьоллары къарындашы Эсауну кьолларыча туюлю эдиле. Исхакъ анга алгъыш берлик заманда:

²⁴ – Сен керти да уланым Эсаумуса? – деп соргъанды.

– Менме, – дегенди Якъуп.

²⁵ Исхакъ анга:

– Келтирген кийик этингден аллыма сал, жашым, ашайым да, санга алгъыш берейим, – дегенди.

Якъуп ашны аны аллына салгъанды, ол да ашагъанды; анга чагъыр да келтиргенди, ол да аны ичгенди.

²⁶ Атасы Исхакъ анга:

– Къатыма келип, мени уппа бир эт, жашым, – дегенди.

²⁷ Якъуп къатына барып, аны уппа этгенди. Исхакъ, аны кийиминден ийис сезгенде, анга алгъыш берип былай айтханды:

– Ма, Раббий берекет берген

аулакъны ийисича,

уланымдан чыкыгъан ийис!

²⁸ Аллах санга кёкню чыгъындан бла

жерни битимлигинден

мирзеуню бла чагъырны кёплюгон берсин.

²⁹ Халкъла санга къуллукъ этсинле,

миллетле санга баш урсунла.

Къарындашларынга бий бол,

анангы уланлары санга баш урсунла.

Санга къаргъыш этгенле къаргъышлы болсунла;

санга алгъыш этгенле алгъышлы болсунла!

³⁰ Олсагъат, Исхакъ Якъупха алгъыш берип бошاپ, Якъуп да атасы Исхакъны аллындан чыкыгъанлай, къарындашы Эсау

уудан келгенди. ³¹Ол да татыулу аш жарашдырып, атасына келтиргенди да, анга:

– Тур, атам, жашынг келтирген кийик этден аша да, манга алгыш бер, – дегенди.

³²Атасы Исхакъ а андан:

– Сен кимсе? – деп соргъанды.

– Мен сени уланынгма! – дегенди ол. – Сени тюнгюч уланынг Эсаума.

³³Сора Исхакъ бек уллу къайгыгъа къалып, титирегенди.

– Алай эсе, уугъа барып, манга кийик эт келтирген кимди? – дегенди. – Сен келирден алгъа, мен андан ашап, анга алгыш бергенме. Энди алгышлы ол боллукъду!

³⁴Эсау, атасыны сёзлерин эшитгенде, бек уллу эм бек ачы кычырыкъ этип:

– Атам! Манга да алгыш бер! – дегенди.

³⁵Алай атасы анга:

– Къарындашынг хыйлалыкъ бла келип, сени алгышынгы алгъанды, – дегенди.

³⁶– Якъуп деген ат анга берилгени тюз туююлмюдю?! – дегенди Эсау. – Ол мени энди эки кере алдагъанды. Алгъын тюнгюч эркинлигим, ма энди уа алгышымы да алгъанды!

Дагъыда атасына:

– Сени манга алгышынг кълмагъанмыды? – деп соргъанды.

³⁷– Ма, мен аны санга бийге салгъанма, битеу къарындашларын да анга къулгъа бергенме, – деп жууап берди Исхакъ Эсаугъа. – Мирзеуню бла чагъырны да анга бергенме. Санга уа не этейим, жашым?

³⁸Эсау а:

– Атам, алгышынг жангыз бирмиди да? Манга да алгыш эт, атам! – дегенди. Сора кычырыкъ этип жилигъанды.

³⁹Атасы Исхакъ анга быллай жууап берди:

– Ма, жерни битиминден

эмда кёкню чыгъындан узакъ жашарыкъса.

⁴⁰Кылычынг бла жашау этериксе

эмда къарындашынга къуллукъ этериксе.

Бир заманлада уа, тынгысыз боллукъса эм,

ол санга салгъан боюнсаны, боюнунгдан атарса.

Якзуп Лабаннга къачады

⁴¹ Эсау Якзупну атасы анга алгъыш бергени ючюн кѣрюп болмай къалгъанды эмда кеси кесине: «Атамы жилиуун этер кюнле жетедиле. Ол заманда къарындашым Якзупну ѳлтюрюп къоярма», – дегенди.

⁴² Рабийгъатха тамата уланы Эсауну ол сѣзлерин жетдиргендиле да, Рабийгъат адам ийип, кичи жашы Якзупну чакъыртып, анга былай айтханды:

– Ма, къарындашынг Эсау сени ѳлтюрюрге айтып, кесин жапсарады. ⁴³ Энди уа, жашым, мени айтханымы эт: мычымай Харан жерге, къарындашым Лабаннга къач. ⁴⁴ Къарындашынгы чамланыуу чѣкгюнчю, анда бир кесек заман тур. ⁴⁵ Къарындашынгы санга ачыуу чѣгюп, ол, сен анга этгенни унутхунчугъа дери, анда мычы. Ол заманда мен адам ийип, сени андан келтиртirme. Бир кюннге экигизден да бошап нек къалайым?

⁴⁶ Сора Рабийгъат Исхакъгъа:

– Хетли къызладан мен жанымдан безгенме, – дегенди. – Якзуп да былача, хетли къызладан, бу жерни къызларындан къатын алса уа, манга жашау неге керекди?

28 ¹ Сора Исхакъ Якзупну чакъырып, анга алгъыш этип, быллай осуят этгенди:

– Кенанлы къызладан къатын алма. ² Мычымай тебиреп, Паддан-Арамгъа, анангы атасы Бетуелни юйюне бар. Ол жерден, анангы къарындашы Лабанны къызларындан кесинге къатын ал. ³ Къудуретли Аллах а сени алгъышлы этсин, сени битимли этип кѣбейтсин эмда сенден кѣп халкъла туусунла. ⁴ Аллах санга эм туудукъларынга Ибрахимни алгъышын берсин, Ол Ибрахимге тежегенича, бу сен кѣчюп айланган жерге сен ие болуп къал!

⁵ Сора Исхакъ Якзупну жибергенди, ол да Паддан-Арамгъа, арамлы Бетуелни жашына, Якзупну бла Эсауну аналары Рабийгъатны къарындашына – Лабаннга – кетгенди.

⁶ Исхакъ Якзупха алгъыш этип, аны Паддан-Арамгъа, андан кесине къатын алыргъа ийгенин, Эсау билгенди. Эмда Якзупха ыразылыкъ бере тургъанда, анга: «Кенанлы къызладан къатын алма», – деп осуят этгенин, ⁷ Якзуп да атасыны бла анасыны айтханларын этип, Паддан-Арамгъа кетгенин, Эсау кѣргенди.

⁸Алай бла Эсау кенанлы кызыла атасы Исхакъны кёлюне жетмегенлерин ангылагъанды. ⁹Сора Эсау Исмаилгъа барып, къатынларыны юсюне, дагъыда, Ибрахимни жашы Исмаилни кызы, Небайотну эгечи Махалатны кесине къатыннга алгъанды.

Якъупну тюшю бла Аллахха берген сёзю

¹⁰Якъуп Беэр-Шебадан чыгъып, Хараннга атланганды. ¹¹Бир жерге келип, кюнню батханы ючюн, анда кече къалыргъа тохтагъанды. Ол жерни ташларындан бирин алып, башына жастыкъ этип жатханды. ¹²Тюшюнде ол жер юсюнде сюелген басхыч кёргенди, аны баш жаны уа кёкге жете эди. Аллахны мёлеклери аны бла ёрге ёрлей эм энишге тюше эдиле. ¹³Аны къатында* Раббий тура эди да:

– Мен – Раббийме, сени къарт атанг Ибрахимни Аллахыма эм атанг Исхакъны Аллахыма, – дегенди. – Бу сен жатхан жерни Мен санга эм туудукъларынга берликме. ¹⁴Туудукъларынг жер букъусуча кёп боллукъдула; сиз кюн батхан жанына, кюн чыкыгъан жанына, шимал жанына эм кыбыла жанына жайылырыкъсыз. Сени юсюнг бла эм урлугъунгу юсю бла жерни битеу миллетлери алгъышлы боллукъдула. ¹⁵Ма, Мен сени блама. Къайры барсанг да, сени хар жерде да сакъларыкъма эмда бу жерге къайтарлыкъма. Мен сени атарыкъ туююлма, санга айтханымы толтурлукъма.

¹⁶Якъуп жукъусундан уянганды да кеси-кесине: «Керти-си да, бу жерде Раббий барды, мен а билмегенме!» – дегенди. ¹⁷Къоркъуп, ол:

– Бу жер къалай къоркъунчлуду! Бу – Аллахны юйюдю, башха зат туююлду, бу – кёклени къабакъларыды, – дегенди.

¹⁸Эрттенликде эртте туруп, Якъуп башына жастыкъ орунуна салгъан ташны алгъанды да, аны сын таш этип сюегенди эмда аны юсюне зейтун жау куйгъанды. ¹⁹Ол жерни атына Якъуп Бейт-Эл** атагъанды. Ол шахарны алгъыннгы аты уа Луз эди. ²⁰Сора Якъуп, нюзюр этип, былай айтханды:

* **28:13** «Исхакъны къатында» неда «басхычны къатында». Неда «басхычны юсюнде».

** **28:19** *Бейт-Эл* атны магъанасы – «Аллахны Юйю».

– Аллах мени бла болуп, мени бу бара тургъан жолумда сакъ-ласа эм манга ашаргъа ётмек, кьерге кийим берсе, ²¹ мен да атамы юйюне сау-саламат къайтсам, сора Раббий мени Аллахым болур, ²² мен сын этип сюеген бу таш да Аллахны юйю болур. Сен ма-нга берген затны барындан да, мен Санга ондан бирин берирме.

Якъуп Рахел бла тюбешеди

29 ¹Якъуп жолуна бара туруп, кюн чыкыгъан жаныны хал-къларыны жерлерине жетгенди. ²Аулакъда къую кёргенди. Къуюну къатында юч къой-эчки сюрюю жатып тура эди, нек дегенде, ол къуюдан сюрюулеге суу ичириучю эдиле. Къуюну башы уллу таш бла жабылып эди. ³Битеу сюрюуле ары жыйыл-гъандан сора, къуюну башындан ташны кетерип, маллагъа суу ичириучю эдиле. Андан сора, дагыда, ташны жерине, къуюну башына салыучу эдиле.

⁴Якъуп сюрюучюледен:

- Къарындашларым, сиз къайдансыз? – деп соргъанды.
- Харанданбыз, – деп жууап бергендиле ала.

⁵Якъуп:

- Нахорну жашы Лабанны таныймысыз? – деп соргъанды.
- Таныйбыз, – дегендиле ала.

⁶– Ол сау-саламат турамыды? – деп соргъанды Якъуп.

– Сау-саламат турады, дегендиле ала. – Ма, аны къызы Рахел къой-эчкиле бла келе турады.

⁷Якъуп алагъа:

– Ма, кюн алыкъа бийикдеди, малланы жыяр заман болмагъанды. Къой-эчкилеге суу ичиригиз да, барып, кютюгюз, – дегенди.

⁸Ала уа:

– Битеу сюрюуле жыйылып, къуюну башындан ташны кетергинчи эталлыкъ туююлбюз; къойлагъа суу ол заманда ич-ирликбиз, – дегендиле.

⁹Ол ала бла сёлеше тургъанда, Рахел атасыны къой-эчкиле-ри бла келди; ол сюрюю кюте эди. ¹⁰Анасыны къарындашы Ла-банны къызы Рахелни бла къой-эчкилерин кёргенлей, Якъуп къуюгъа барып, ташны аны башындан кетергенди, Лабанны къой-эчкилерине суу ичиргенди. ¹¹Сора Якъуп Рахелни уппа

этгенди да, ауазын кётюрюп жилягъанды. ¹²Якъуп Рахелге, аны атасыны жууугъу болгъанын, Рабийгъатны жашы болгъанын айтханды. Рахел а чабып барып, атасына билдиргенди.

¹³Лабан, эгечини жашы Якъупну хапарын эшитгенлей, аны аллына чапханды да, аны къучакълап, уппа этгенди эмда юйюне келтиргенди. Сора Якъуп Лабаннга болуннганланы барын да айтханды. ¹⁴Лабан анга:

– Сен кертиси да мени сюегимсе, мени этимсе! – дегенди.

Якъуп Леяны эм Рахелни къатыннга алады

Якъуп Лабанны юйюнде сау ай тургъандан сора, ¹⁵Лабан Якъупха:

– Къарындашым болгъанынг ючюн манга хакъсызмы иш-лериксе? – дегенди. – Санга не хакъ берейим? Айт манга.

¹⁶Лабанны уа эки къызы бар эди: абаданыны аты Лея, кичи-сини аты Рахел эди. ¹⁷Леяны кёзлери назик эди, Рахел а субай санлы эм чырайлы эди. ¹⁸Якъуп Рахелни сүйюп къалгъанды эмда Лабаннга:

– Сени кичи къызынг Рахел ючюн мен санга жети жыл иш-лерикме, – дегенди.

¹⁹– Ахшы, – дегенди Лабан. – Аны башха адамгъа бергенден эсе санга бергеним игиди. Мени бла жаша.

²⁰Якъуп Рахел ючюн жети жыл ишлегенди. Алай а, Рахелни сүйгени себепли, жети жыл анга бир-эки кюн кибик кёрюнгенди.

²¹Сора Якъуп Лабаннга:

– Къуллукъ этер заманым бошалды. Къатынымы бер, аны бла юйленирге сюеме, – дегенди.

²²Лабан ол жерни битеу адамларын чакъырып жыйгъанды да, той этгенди. ²³Ингирде уа къызы Леяны алып, Якъупха келтиргенди, Якъуп да аны бла кече къалгъанды. ²⁴Лабан къарауашы Зилпаны да къызы Леягъа къарауашха бергенди.

²⁵Эрттенликде Якъуп къараса, ма, аллында Лея! Сора ол Лабаннга:

– Манга бу этгенинг неди? Санга ишлеп тургъаным Рахел ючюн туююлмю эди да? Мени нек алдап къойдунг? – дегенди.

²⁶– Бизни жерде алай этмейдиде, кичисин таматасындан алгъа бермейдиде, – дегенди Лабан. – ²⁷Муну той ыйыгъы бошалсын

да, сора сен манга дагъыда жети жыл ишлерик ишинг ючюн, санга башхасын да берирбиз.

²⁸ Якъуп алай этгенди да, муну той ыйыгъы бошалгъанды. Сора Лабан кызы Рахелни да Якъупха къатыннга бергенди. ²⁹ Лабан къарауашы Билханы да кызы Рахелге къарауашха бергенди. ³⁰ Алай бла, Якъуп Рахелни да алгъанды эм Рахелни Леядан эсе бек суйгенди. Лабаннга дагъыда жети жыл ишлегенди.

Якъупну сабийлери

³¹ Якъуп Леяны аз суйгенин Раббий эслегенде, аны кырынын ачханды, Рахел а къаратон эди. ³² Лея бууаз болуп, улан тапханды да: «Раббий къыйынлыгъымы эслегенди. Энди эрим мени сюерикди», – деп, анга Рубен* атагъанды.

³³ Дагъыда бууаз болуп, улан тапханды да: «Раббий суйюлмегеними эшитип, манга бу сабийни да бергенди», – деп, анга Шимон** атагъанды.

³⁴ Дагъыда бууаз болуп, улан тапханды да: «Энди уа эрим манга байланырыкъды, мен анга юч улан тапханма», – деп, анга Лебий*** атагъанды.

³⁵ Дагъыда бууаз болуп, улан тапханды да: «Энди уа Раббийге уллу махтау салырма», – деп, анга Яхуда**** атагъанды. Сора къозламай тохтагъанды.

30 ¹ Рахел Якъупха сабий табаргъа болалмагъанын кёрюп, эгечине сукъланып башлагъанды эмда Якъупха:

– Манга сабийле бер; бермесенг а, мен ёлюрме, – дегенди.

² Якъуп Рахелге ачууланып:

– Санга сабий бермеген Аллах Кесиди. Мен Аллах туююлма да! – дегенди.

³ – Ма къарауашым Билха, – дегенди Рахел, – анга бар. Ол манга сабий табсын да, мени андан сабийлерим болсунла.

⁴ Сора Рахел къарауашы Билханы Якъупха къатыннга бергенди, Якъуп да анга баргъанды. ⁵ Билха бууаз болуп, Якъупха улан

* 29:32 Рубен атны магъанасы – «Ма, улан!»

** 29:33 Шимон атны магъанасы – «Эшитир».

*** 29:34 Лебий атны магъанасы – «Байланыу».

**** 29:35 Яхуда атны магъанасы – «Махтау».

тапханды. ⁶Рахел: «Аллах манга тюз сюд этгенди. Мени ауазымы эшитип, манга улан бергенди», — деп, анга Дан* атагъанды.

⁷Рахелни къарауашы Билха дагъыда бууаз болуп, Якъупха экинчи улан тапханды. ⁸Рахел: «Мен эгечим бла уллу кюреш этип, хорладым», — деп, анга Нафталий** атагъанды.

⁹Лея, къозламай тохтагъанын кёрюп, къарауашы Зилпаны Якъупха къатыннга бергенди. ¹⁰Леяны къарауашы Зилпа да Якъупха улан тапханды. ¹¹Лея: «Къалай огъурлу болдум!» — деп, анга Гад*** атагъанды.

¹²Сора Леяны къарауашы Зилпа Якъупха экинчи улан тапханды. ¹³Лея: «Насыбыма туугъанды! Тиширыула манга насыплы дерикдиле», — деп, анга Ашер**** атагъанды.

¹⁴Будай орула тургъан заманда, Рубен аулакъгъа барып, мандрагор***** кёгетле тапханды да аланы анасы Леягъа келтиргенди. Рахел Леягъа:

— Тилейме, уланынгы мандрагор алмаларындан манга бер, — дегенди.

¹⁵— Эrimi къолгъа алгъанын жетмеймиди санга, — дегенди Лея, — жашымы мандрагор алмаларын да алыргъамы умут этесе?

— Охо, — дегенди Рахел, — жашынгы мандрагорлары ючюн эрим бюгече сени бла къалсын.

¹⁶Ингирде Якъуп аулакъдан къайтханда, Лея аны аллына чыгып:

— Бюгече мени бла къалыргъа керексе, мен сени ючюн жашымы мандрагор алмаларын берип төлегенме, — дегенди.

Ол кече Якъуп аны бла къалгъанды. ¹⁷Аллах Леяны эшитгенди да, Лея бууаз болуп, Якъупха бешинчи улан тапханды. ¹⁸«Мен къарауашымы эриме бергеним ючюн Аллах мени саугъалагъанды», — деп, Лея анга Иссахар***** атагъанды.

* **30:6** Дан атны магъанасы — «сюд».

** **30:8** Нафталий атны магъанасы — «кюрешуиум».

*** **30:11** Гад атны магъанасы — «огъурлу».

**** **30:13** Ашер атны магъанасы — «насыплы».

***** **30:14** Мандрагор ёсюмлюкню кёгетлерине «сюймеклик алмала» дей эдиле. Ала къозлаугъа болушханларына ийнаннгандыла эрттегиле.

***** **30:18** Иссахар атны магъанасы — «саугъа».

¹⁹ Лея дагыда бууаз болуп, Якъупха алтынчы улан тапханды. ²⁰ «Аллах манга алаамат саугъа бергенди. Мен эриме алты улан тапханма да, энди ол манга хурмет этерикди», — деп, Лея анга Зебулун* атагъанды.

²¹ Андан сора Лея къыз тапханды эм анга Дина атагъанды.

²² Сора Аллах Рахелге эс бёлгенди, аны тилегин къабыл этип, къарынын ачханды. ²³ Рахел бууаз болуп, улан тапханды да: «Аллах бедешими юсюмден алды», — дегенди ²⁴ эмда: «Раббий манга экинчи улан да къошсун», — деп, анга Юсюп** атагъанды.

Якъупну сюрюулери кёп боладыла

²⁵ Рахел Юсюпню тапхандан сора, Якъуп Лабаннга:

— Манга кеси жериме кетерге ыразылыкъ бер, — дегенди. —

²⁶ Къатынларыма бла сабийлериме да мени бла барыргъа ыразылыкъ бер да, мен барайым. Мен ала ючюн санга къуллукъ этгенме. Санга къалай къуллукъ этгеними сен билесе, — дегенди.

²⁷ — Сени кёзлерингде мен ыразылыкъ тапха эдим! — дегенди анга Лабан. — Таш салып билгениме кёре, сени хатерингден Раббий манга берекет бергенди. — ²⁸ Сора дагыда: — Менден жетерик хакъынгы белгиле, берейим, — деп къошханды.

²⁹ Якъуб'а жууапха:

— Мен санга къалай къуллукъ этгеними, мен кютгенли малынг къалай болгъанын да, сен билесе, — дегенди. — ³⁰ Мен келгинчи, малынг аз эди, энди уа бек кёп болгъанды. Мени келгеним бла Раббий санга берекет бергенди. Мен кеси юйюме уа къачан ишлерикме?

³¹ — Не берейим санга? — деп соргъанды Лабан.

— Манга сенден бир зат да керекмейди, — дегенди Якъуп. — Мен айтханны этсенг, энтта къой-эчкилеринги кютюп, сакълап турлукъма. ³² Бюгюн битеу сюрюулеринги ичлери бла ётейим. Аладан хар тамгъалы эм къолан къойну, хар къара къозуну, эчкиледен да тамгъалысын эм къоланын айырайым. Аллай мал мени иш хакъым болсун. ³³ Келлик заманда иш хакъыма къараргъа келгенинге тюз болгъанымы, болмагъанымы мындан ангыларса:

* **30:20** *Зебулун* атны магъанасы — «хурмет».

** **30:24** *Юсюп* атны магъанасы — (Аллах) «къошсун».

тамгъалы эм къолан болмагъан эчкилерим эм къара болмагъан къозуларым болса, ала урланган малгъа саналлыкъдыла.

³⁴ – Бек ахшы, сен айтханча болсун, – дегенди Лабан.

³⁵ Алай а ол кюн Лабан сызлыкълы эм къолан текелени, юслеринде акъ жерлери болгъан битеу тамгъалы эм къолан эчкилени эм битеу къара къозуланы айырып, уланларыны къолларына бергенди. ³⁶ Сора кесини бла Якъупну арасында юч кюнлюк жол узакълыкъ белгилегенди. Якъуб’а Лабанны къалгъан къой-эчкилерин кюте эди.

³⁷ Сора Якъуп стиракс, миндал эм чынар терекледен чий чыбыкъла кесип, аланы кертип акъ ызлыкъла этгенди, чыбыкъланы къабукъларын агъына дери артханды. ³⁸ Малла суу ичерге келиучю жерде, кертилген чыбыкъланы ол суу ичириучю гуллалагъа, малны аллына салгъанды. Малла къошулгъан кезиуде, ала суу ичерге келген заманда ³⁹ къой-эчкиле чыбыкъланы аллында къошула эдиле. Сора сызлыкълы, тамгъалы эм къолан балала тууа эдиле. ⁴⁰ Якъуп къозуланы айырып, Лабанны сызлыкълы эм къара малыны туурасында тутханды. Кесини сюрюулерин энчи тутханды, Лабанны малы бла къатышдырмагъанды.

⁴¹ Хар заманда, къарыулу мал къошулгъан кезиуде, ала чыбыкъланы аллында къошулсунла деп, Якъуп гуллада малланы кёзлерини аллына чыбыкъла сала эди. ⁴² Къарыусуз мал къошулгъан заманда уа, салмай эди. Алай бла къарыусуз мал Лабаннга, къарыулусу уа Якъупха жетип тургъанды.

⁴³ Алай бла Якъуп бек бай болгъанды, аны бек кёп къой-эчкилери, къарауашлары бла къуллеры, тюелери бла эшеклери да бар эди.

Якъуп къачып кетеди

31 ¹ Лабанны жашлары:

– Якъуп атабызны битеу болгъан мюлкюн къолуна жыйгъанды, битеу бу байлыкъны бизни атабызны мюлкюнден къурагъанды, – деп айта эдиле.

Якъуп бу сёзлени эшитгенди. ² Якъуп, Лабан энди анга алгъынча иги къарамагъанын да эслегенди.

³ Раббий Якъупха:

– Аталарынгы жерине эм туугъан журтунга къайт. Мен сени бла боллукъма, – дегенди.

⁴ Сора Якъуп, адам ийип, Рахелни бла Леяны аулакъгъа, кесини къой-эчки сюрюулери тургъан жерге чакъыртханды.

⁵ Алагъа былай айтханды:

– Атагъызны манга алгъынча иги къарамагъанын кёреме. Алай болгъанлыкъгъа, мени атам Аллахы мени блады. ⁶ Атагъызгъа битеу кючюм бла къуллукъ этгеними, сиз билесиз. ⁷ Атагъыз а мени алдап тургъанды, мени хакъымы он кере тюрлендиргенди. Алай болгъанлыкъгъа, Аллах аны манга аманлыкъ этерге къоймагъанды. ⁸ Атагъыз: «Тамгъалы мал сени хакъынг боллукъду», – деген заманда, битеу мал тамгъалы тёлю тапханды. Ол: «Санга хакъгъа сызлыкълыла боллукъдула», – деген заманда уа, битеу малла сызлыкълыла тапхандыла. ⁹ Алай бла Аллах атагъыздан малны сыйырып, манга бергенди.

¹⁰ Мал къошулуучу кезиуде, бир жол мен тюшюмде, къошулгъан текеле сызлыкълы, тамгъалы эм къашхалы болгъанларын кёрген эдим. ¹¹ Аллахны мёлеги манга тюшюмде: «Якъуп!» – деген эди. Мен да: «Мен мындама», – деген эдим. ¹² Ол да манга: «Къарап кёр: сюрюююнде къошулгъан текеле бары да сызлыкълы, тамгъалы эм къашхаладыла. Нек десенг Лабан санга не этгенин Мен кёреме. ¹³ Мен санга Бейт-Элде кёрюннген Аллахма. Сен анда сын ташха зейтун жау къуйгъанса эм анда Манга нюзюр-ниет этгенсе. Энди тебире, бу жерден чыкъ да, туугъан жеринге къайт», – дегенди.

¹⁴ Рахел бла Лея анга быллай жууап бергендиле:

– Атабызны юйюнде бизге дагъыда мюлк юлюш бармыды? ¹⁵ Ол бизни тыш адамлагъа санагъаны баям туююмюдю? Ол бизни сатып, бизни ючюн алгъан ахчасын да жоюп бошагъанды. ¹⁶ Ишексиз, Аллах атабыздан сыйыргъан битеу байлыкъ бизни киди эм бизни сабийлерибизникиди. Алайды да, Аллах санга не айтхан эсе да, эт.

¹⁷ Сора Якъуп сабийлерин бла къатынларын тюелеге миндиргенди. ¹⁸ Битеу малын, битеу жыйгъан байлыгъын, ол Паддан-Арамда жыйгъан энчи малын аллында сюрюп, атасы Исхакъгъа, Кенанны жерине барыучу жолгъа чыкъгъанды.

¹⁹ Лабан къойларын къыркъыргъа кетгенди да, Рахел атасыны юйюндеги тейрилерин урлагъанды. ²⁰ Якъуб'а кетеригин

билдирмей, арамлы Лабанны алдагъанды. ²¹Кесини битеу болгъан заты бла къачып кетгенди. Эфрат суундан ётюп, Гилад атлы тау жерге тебирегенди.

Лабан Якъупну ызындан къууады

²²Ючюнчю кюн Лабаннга Якъупну къачханын билдиргенди-ле. ²³Лабан жууукъларын да биргесине алып, Якъупну ызындан къуугъанды. Жети кюн баргъандан сора, Гилад атлы тау жерде аны ызындан жетгенди. ²⁴Аллах а, арамлы Лабанны кече тюшюнде кёрюнюп, анга: «Сакъ бол, Якъупха не ахшы, не аман айтма!» — дегенди.

²⁵Лабан Якъупну къуууп жетгенди. Якъуп чатырын Гилад атлы тау жерде къуруп тура эди да, Лабан да жууукълары бла ол жерде тохтагъанды. ²⁶Лабан Якъупха:

— Сен алай нек этдинг? — дегенди. — Мени алдап, къызларымы, жесирлени сауут бла алып кетгенча, нек алып кетгенсе? ²⁷Манга айтмай, менден бугъуп, жашыртын къачып нек кетгенсе? Мен а сени къууанч бла эм жырла бла, дауурбасла эм къыл къобузла сокъдуруп ашырыр эдим. ²⁸Сен манга туудукъларымы бла къызларымы уппа этерге да къоймагъанса. Оюмсузлукъ этгенсе сен. ²⁹Мени къолумда сизге аманлыкъ этер кюч барды, алай а атагъызны Аллахы тюнене манга: «Сакъ бол, Якъупха не ахшы, не аман айтма!» — дегенди. ³⁰Ахшы. Сен атангы юйюнде болургъа чыдамсыз термилгенинг ючюн кетгенсе. Мени тейрилерими уа нек урлагъанса?

³¹Якъуп Лабаннга жууап берип:

— Мен сенден къоркгъан эдим, — дегенди. — Къызларынгы менден сыйырып къоймагъа эдинг деп, ойлагъан эдим. ³²Тейрилеринги уа кимде тапсанг, ол сау къалмаз. Жууукъларыбыз кёрюп тургъанлай, къара да, сени затларынгдан не тапсанг да, кесинге ал.

Тейрилени Рахел урлагъанындан Якъупну хапары жокъ эди.

³³Лабан Якъупну чатырына да, Леяны чатырына да, эки къарауашны чатырларына да кирип излегенди, алай а жукъ тапмагъанды. Сора Леяны чатырындан чыгъып, Рахелни чатырына киргенди. ³⁴Рахел а тейрилени алып, туюе иерни тюбюне салгъанды да, аланы юсюне олтургъанды. Лабан битеу чатырны тинтгенди, аланы тапмагъанды.

³⁵ Рахел атасына:

– Аллында ёрге кьобалмагъаным ючюн, бийим чамланмасын: мени тиширыулагъа болуучу кезиуюмдю, – дегенди.

Лабан не бек излеген эсе да, тейрилени табалмагъанды.

³⁶ Энди Якъуп ачыуланып, Лабан бла даулашханды. Сёз башлап, Лабаннга:

– Мени ызымдан кьууарча не аманлыкъ этгенме санга, не гюняхым барды? – дегенди. – ³⁷ Битеу хапчукларыма кьарадын, юйюнгю битеу хапчукларындан сен не зат тапдын? Былайда мени жууукъларымы бла сени жууукъларынгы алларында кёргюзт; ала бизни экибизни арабызны айырсынла.

³⁸ Ма, жыйырма жыл мен сени кьатынгда турдум. Кьойларынг бла эчкилеринг ташламагъандыла, сюрюуюнгю кьочхарларындан да мен ашамагъанма. ³⁹ Жаныуар талагъанны мен санга келтирмегенме, ол мени кьоранчым болгъанды. Кюндюз урланнганны да, кече урланнганны да сен манга төлете эдинг.

⁴⁰ Кюндюз иссиликден, кече уа сууукъдан азап чегип тургъанма. Кёзлериме жукъу кирмей эди. ⁴¹ Юйюнгде жыйырма жылым алай озгъанды. Санга эки кьызынг ючюн онтёрт жыл, малынг ючюн да алты жыл кьуулукъ этгенме. Сен а хакъымы он кере тюрлендиргенсе. ⁴² Атамы Аллахы – Ибрахимни Аллахы эм Исхакъ табыныучу Аллах – мени бла болмаса эди уа, сен энди мени кьурулай жиберир эдинг. Аллах мени кьыйынлыгъымы эм кьолларымы урунууун кёргенди да, тюенене мени жакълагъанды.

Лабан бла Якъуп келишиу этедиле

⁴³ Лабан Якъупха жууап берип:

– Кьызла эсе мени кьызларымдыла, сабийле эсе мени сабийлеримдиле, мал эсе мени малымды эмда битеу бу сен кёрген меникиди, – дегенди. – Алай болгъанлыкъгъа, мен энди кьызларыма бла аладан туугъан сабийлерине аманлыкъ этермеми? ⁴⁴ Энди кел, кесамат этейик да, ол арабызда шагъатлыкъ болсун.

⁴⁵ Якъуп бир таш алып, аны сын этип сюегенди. ⁴⁶ Сора Якъуп кесини жууукъларына:

– Ташла жыйыгъыз, – дегенди.

Ала ташла жыйып, төбө этгендиле да, анда ашап ичгендиле. ⁴⁷Лабан анга Егар-Сахадута атаганды, Якзуб’а Галед* атаганды. ⁴⁸Лабан:

– Бююн бу төбө сени бла мени арабызда шагъатды, – дегенди.

Галед деген ат да анга ол себепден аталганды. ⁴⁹Мицпа** деп да аталганды, нек дегенде, Лабан:

– Бир-бирибизден ташада болгъан заманыбызда, манга да, санга да Раббий къарасын, – деп айтханды. – ⁵⁰Сен кызыларымы инжилтсент неда кызыларымы юсюне башха къатынла алсанг, бизни арабызда адам болмагъанлыкъгъа, мени бла сени арабызда Аллах шагъатды.

⁵¹Дагъыда Лабан Якзупха былай айтханды:

– Ма бу төбө да, мени бла сени арабызда мен салгъан, ма эсгертме да. ⁵²Аманлыкъ этер ючюн не мен санга бу төбеден ётмезлигиме, не сен манга бу төбеден эм бу эсгертмеден ётмезлигинге бу төбө шагъат болсун эм бу эсгертме шагъат болсун. ⁵³Ибрахимни Аллахы, Нахорну Аллахы, аланы аталарыны Аллахы бизни арабызда хукъму этсин.

Якзуп атасы Исхакъ табыныучу Аллах бла ант этгенди. ⁵⁴Сора Якзуп ол тау жерде кърман кесгенди, жууукъларын аш ашаргъа чакъыргъанды. Ала ашагъандыла, ол тауда кече къалгъандыла. ⁵⁵Лабан эрттенликде эртте тургъанды да, туудукъларын бла кызыларын уппа этип, алагъа алгъыш бергенди. Сора кетип, кеси жерине къайтханды.

Якзуп Эсау бла тюбеширге хазырланады

32 ¹Якзуп кесини жолуна кете туруп, аны аллына Аллахны мёлеклери чыккъгъандыла. ²Якзуп аланы кёргенде:

– Бу Аллахны аскериди! – деп, ол жерге Маханаим*** атаганды.

³Сора Якзуп кесинден алгъа къарындашы Эсаугъа, Сеир атлы жерге, Эдом тийресине келечиле ийгенди. ⁴Алагъа быллай буйрукъ этгенди:

* **31:47** Арам тилде *Егар-Сахадута* атны, чюйют тилде *Галед* атны да магъанасы – «шагъат төбө».

** **31:49** *Мицпа* атны магъанасы – «Къараучуну къаласы».

*** **32:2** *Маханайим* – атны магъанасы «эки аскер», неда «эки къонуш» (къонуш – лагерь).

– Бийим Эсаугъа былай айтыгъыз: «Ма былай айтады къулунг Якъуп: Эндиге дери Лабанны юйюнде къонакъ болуп тургъанма. ⁵Тууарларым, эшеклерим, къойларым бла эчкилерим, къулларым бла къарауашларым да барды. Сен манга ыразы болуп ючюн, бийиме бу хапарны иеме».

⁶Келечиле Якъупха къайтып:

– Къарындашынг Эсаугъа бардыкъ. Ол санга туберге келе турады, аны биргесине да тёртжюз адам барды, – дегендиле.

⁷Якъуп бек къоркъгъанды эм жунчугъанды. Аны бла болгъан адамланы да, къой-эчкилерин да, тууар малын да, тюелерин да бёлюп, эки къонуш этгенди. ⁸«Эсау бир къонушха чабыуул этип, аны къырса, къалгъан къонуш къутулургъа болур», – деп ойлай эди.

⁹Сора Якъуп тилек этгенди:

– Я Аллах, атам Ибрахимни эм атам Исхакъны Аллахы, манга: «Жеринге, туугъан журтунга къайт, Мен санга ахшылыкъ этерикме», – деген Раббий! ¹⁰Сен къулунга кёргюзтген битеу ахшылыгынга эм тюзлюгюнге тийишли да туююлме мен. Бу Иордан суудан мен жаланда къолумдагы таягъым бла ётген эдим; энди уа менде эки къонуш барды. ¹¹Тилейме сенден, мени къарындашым Эсауну къолундан къутхар. Ол келип, мени да, сабийлени да аналары бла бирге ёлтюрюр деп, къоркъама. ¹²Сен а: «Мен санга ахшылыкъ этерикме эм туудукъларынгы, тенгизни юзмези кибик санаялмазча кёп этерикме», – деп айтханса.

¹³Ол кече Якъуп алайда къалгъанды. Кесини болгъан затындан къарындашы Эсаугъа саугъагъа ¹⁴экижюз эчки, жыйырма теке, экижюз къой, жыйырма къочхар, ¹⁵балалары бла бирге отуз саулукъ туюе, къыркъ ийнек, он бугъа, жыйырма тиши эшек, он эркек эшек айыргъанды. ¹⁶Къулларыны къолларына хар сюрююню энчи берип, алагъа:

– Аллымда барыгъыз эм сюрююню бла сюрююню араларында жер къоюгъуз, – дегенди.

¹⁷Сора биринчисине былай буюргъанды:

– Къарындашым Эсау санга тубеп: «Сен кимникесе? Къайры бараса? Бу аллынгда сюрюю да кимникиди?» – деп сорса, ¹⁸сен жууапха: «Къулунг Якъупну. Бу, бийим Эсаугъа жиберилген саугъады. Ма, ол кеси да ызыбыздан келе турады», – деп айт.

¹⁹ Экинчисине да, ючюнчюсюне да, сюрюулени ызларындан баргъанланы барына да ол былай буюргъанды:

– Эсаугъа тюбеген заманыгъызда, сиз да анга алай айтыгъыз. ²⁰ Дагъыда: «Ма, къулунг Якъуп да бизни ызыбыздан келе турады», – дегиз.

Якъуп: «Аллымда баргъан саугъала бла аны жүрегин жумушатырма да, бетин андан сора кёрюме. Мени къабыл этерге да болур эсе уа», – деп ойлай эди. ²¹ Алай бла саугъала аны аллында кетгендиле, кеси уа ол кече къонушда къалгъанды.

Якъуп Аллах бла кюрешеди

²² Ол, кече туруп, эки къатынын да, эки къарауашын да, онбир уланын да алып, Яббок сууну кёчююнден ётгенди. ²³ Аланы алып, суудан ётдюргенден сора, кесини битеу болгъан затын да ётдюргенди.

²⁴ Якъуп кеси жангыз къалгъанды. Сора, танг жарыгъы чыкъгъынчы, аны бла Биреу кюрешгенди. ²⁵ Якъупну хорлаялмагъанын кёрюп, Ол аны бла кюреше тургъанда, Якъупну базыкъ бутуну жигине тийгенди да, аны бутуна къыяу салгъанды. ²⁶ Сора:

– Жибер Мени, танг жарыгъы чыкъгъанды, – дегенди.

Якъуб'а:

– Сен манга алгъыш бергинчи, Сени жиберлик туююлме, – дегенди.

²⁷ – Атынг неди? – деп соргъанды Ол.

– Якъуп, – дегенди.

²⁸ Ол а:

– Бююнден арысында атынг Якъуп туююл, Израил* боллукъду, – дегенди, – нек десенг, Аллах бла эм адамла бла кюрешип, хорлагъанса.

²⁹ – Тилейме, атынгы айт, – дегенди Якъуп.

– Сен атымы неге сораса? – дегенди Ол.

Сора алайда Якъупха алгъыш бергенди. ³⁰ Якъуп: «Мен Аллахны бетден бетге кёргенме, алай болгъанлыкъгъа жаным сау къалгъанды», – деп, ол жерни атына Пениел** атагъанды.

* 32:28 *Израил* атны магъанасы – «Аллах бла кюрешген».

** 32:30 *Пениел* атны магъанасы – «Аллахны бети».

³¹Якъуп Пенуэлден кетип баргъан заманда кюн чыкъгъан эди; ол базыкъ бутундан акъсай бара эди. ³²Якъуп бла Кюрешген аны бутундагы жикни сингирине тийгени себепли, Исраил улулары эндиге дери да базыкъ бутну жигиндеги сингирни ашамайдыла.

Якъуп Эсау бла тюбешеди

33 ¹Якъуп къарап, Эсауну 400 адам бла бирге келе тургъанын кѳргенди. Сора Леяны, Рахелни эм эки къарауашны сабийлерин айырып, кеслерине бергенди. ²Къарауашланы бла аланы сабийлерин алда, Леяны бла аны сабийлерин аланы ызларындан, Рахелни бла Юсюпню уа эм артда салгъанды. ³Кеси уа барыны да алларында баргъанды эм къарындашына жууукълашып, жерге дери жети кере баш ургъанды.

⁴Эсау анга тюберге чабып барып, аны къучакълагъанды да, аны боюнуна тагъылып уппа этгенди. Экиси да жилягъандыла.

⁵Сора Эсау къарап, къатынланы бла сабийлени кѳрюп:

– Была сени кимлерингдиле? – деп соргъанды.

– Къулунга Аллахны ахшылыгъындан берилген сабийлеримдиле, – дегенди Якъуп.

⁶Сора къарауашла бла аланы сабийлери жууукълашып, баш ургъандыла. ⁷Лея бла аны сабийлери да жууукълашып, баш ургъандыла. Ахырында Юсюп бла Рахел жууукълашып, баш ургъандыла.

⁸Сора Эсау:

– Ол мен тюбеген сюрюулеринг а неди? – деп соргъанды.

– Сен манга ыразы болур ючюндю, жюйюсханым, – дегенди Якъуп.

⁹– Къарындашым, менде кѳп барды, – дегенди Эсау. – Сеники сенде къалсын.

¹⁰– Угъай, – дегенди Якъуп, – сен манга ыразы эсенг, тилейме, саугъамы къабыл эт. Сени бетинги, Аллахны бетин кѳргенча кѳрдюм. Сен манга жарыкъ бет бла тюбединг. ¹¹Мен санга келтирген саугъаларымы ал. Аллахны ахшылыгъындан, мени хар нем да барды.

Алай тилеп, Якъуп Эсаугъа саугъасын алдыргъанды.

¹²Сора Эсау:

– Кел, кетейик, мен да аллында барайым, – дегенди.

¹³Якзуб’а анга былай айтханды:

– Бийим биледи, сабийле къарыусуздула, къой-эчкилерим бла ийнеклерим да саулукъладыла. Аланы бир кюннге сюрюп кетсек, битеу мал къырылып къалыр. ¹⁴Бийим кзулундан алгъа барсын, мен а аллымдагъы малла эм сабийле баргъаннга кёре акъырын барырма эм Сеирде бийиме келирме.

¹⁵– Жанымда болгъан адамладан бир къауумун сени бла къояйым сора, – дегенди Эсау.

– Ол неге керекди? – дегенди Якзуп. – Бийим манга ыразы болгъа эди ансы!

¹⁶Эсау ол кюн окъуна кесини жолу бла Сеирге къайтханды. ¹⁷Якзуб’а Суккотха кёчгенди. Анда ол кесине юй ишлегенди, малларына да халжарла этгенди. Аны ючюн бу жерни атына Суккот* деп атагъанды.

¹⁸Якзуп Паддан-Арамдан къайтханымда, Кенанны жериндеги Шекем шахаргъа сау-саламат келгенди да, шахарны аллымда тохтагъанды. ¹⁹Ол чатырын къургъан сабанны кесегин Шекемни атасы Хаморну улуларындан 100 кюмюш ахчагъа** сатып алгъанды. ²⁰Анда къурман этилиучю жер салып, анга «Аллах, Израилни Аллахы» деп атагъанды.

Динагъа этилген артыкълыкъ эм шекем.лилеге дерт жетдириу

34 ¹Леяны Якзупха тапхан кызы Дина, ол жерни кызылары кёрюрге баргъанды. ²Ол жерни бийи хивли Хаморну жашы Шекем аны кёргенде, аны тутханды эм аны бла жатып, анга артыкълыкъ этгенди. ³Шекем, Якзупну кызы Динаны жаратып, аны битеу жанындан суйгенди; кыызгъа татлы тилли сёлешгенди. ⁴Сора Шекем атасы Хаморгъа:

– Бу кызыны манга къатыннга ал, – деп айтханды.

⁵Якзуп, кызы Динаны Шекем бедишлик этгенин эшитгенди, алай а уланлары аны малы бла аулакда болгъанлары себепли, ала келгинчи, Якзуп жукъ айтмай тургъанды.

* **33:17** Суккот атны магъанасы – «халжарла».

** **33:19** 100 кюмюш ахчагъа – чыйют тилде «100 кеситагъа». «Кесита» деген ёлчемни ауурлугъун бююнлюкде биз билмейбиз.

⁶Сора Шекемни атасы Хамор Якъуп бла сёлешир ючюн аны аллына келгенди. ⁷Якъупну уланлары уа, муну эшитгенлей, терк окъуна аулакъдан жетгендиле. Бу кишилени къанлары бузулгъанды, ала ачыудан къайнагъандыла. Шекем Якъупну къызы бла жатып, Исраилге бедишлик этген эди, алай этерге уа чыртда жарамай эди.

⁸Хамор алагъа:

– Уланым Шекем къызыгъызны битеу жанындан суйгенди, – дегенди. – Тилейме, къызыгъызны анга къатыннга беригиз. ⁹Бизни бла жууукъ болугъуз. Къызларыгъызны бизге эрге беригиз, бизни къызларыбызны да кесигизге алыгъыз. ¹⁰Бизни бла жашагъыз. Бу жер аллыгъыздады, къайда суйсегиз жерлешигиз, сатыу-алыу этигиз, жерни мюлкге алыгъыз.

¹¹Шекем а къызны атасына бла къарындашларына:

– Манга ыразы болугъуз ансы, манга не айтсагъыз да, берирме! – дегенди. – ¹²Не бек уллу къалын бла саугъала буюругъуз; манга не айтсагъыз да, берирме. Къызны манга къатыннга беригиз ансы.

¹³Алай а, Шекем аланы эгечлери Динаны бедишлик этгени ючюн, Якъупну уланлары анга бла аны атасы Хаморгъа хыйлакъ бла жууап бергендиле.

¹⁴– Бу ишни эталлыкъ туююлбюз, – дегендиле алагъа, – сюннет этилмеген адамгъа эгечибизни берсек, ол бизге намыссызлыкъды. ¹⁵Сиз бизнича болсагъыз, битеу эр киши адамларыгъызгъа сюннет этилсе, сизни бла жаланда ол заманда келиширикбиз. ¹⁶Сора къызларыбызны сизге эрге берирбиз, сизни къызларыгъызны да къатыннга алырбыз; сизни бла жашарбыз эм бир халкъ болурбуз. ¹⁷Биз айтханны этип сюннет этилирге унамасагъыз а, къызны да алып, кетип къалырбыз.

¹⁸Хамор бла уланы Шекем бу сёзлени жаратхандыла. ¹⁹Жаш, Якъупну къызын бек суйгени ючюн, ол ишни этерге мычымагъанды. Ол жашны сыйы уа атасыны юйдегисини барындан да уллу эди. ²⁰Хамор бла уланы Шекем шахарларыны къабакъ аллына келип, шахарларыны адамларына былай айтдыла:

²¹– Бу адамла бизни бла жарашыулудула. Ала бу жерде тохтасынла, сатыу-алыу этсинле. Бу жер эркинди, алагъа да жетер. Аланы къызларын къатыннга алырбыз, къызларыбызны

да алагъа эрге берирбиз. ²² Алагъа сюннет этилгенича, бизни да битеу эр киши адамыбызгъа сюннет этилсе, бу адамла бизни бла жашаргъа эм бизни бла бир халкъ болургъа жаланда бу шарт бла ыразыдыла. ²³ Аланы сюрюулер да, мюлкери да, битеу маллары да бизни боллукъ туююмюдюле? Жаланда ала айтханны этейик, сора бизни бла жашап турлукъдула.

²⁴ Шахарны къабакъларында жыйылгъан эр кишиле бары да Хаморну бла уланы Шекемни айтханларына ыразылыкъ бергендиле. Сора шахарда эр кишилени барысына да сюннет этилгенди.

²⁵ Мындан сора ючюнчю кюн, ала ауруп тургъан заманда, Якъупну эки уланы, Динаны къарындашлары, Шимон бла Лебий, къылычларын алып, кишиге билдирмей шахаргъа чабыууллукъ этгендиле да, битеу эр киши адамланы къыргъандыла. ²⁶ Хаморну кесин да, уланы Шекемни да къылыч бла ёлтюргендиле; Динаны да Шекемни юйюнден алып, чыгъып кетгендиле. ²⁷ Сора Якъупну башха уланлары да, эгечлери бедишлик этилгени ючюн, келип ёлтюрюлгенлени затларын алып, шахарны тонап чачхандыла. ²⁸ Аланы къой-эчкилерин да, тууарларын да, эшеклерин да, шахардагъы затларын да, аулакдагъы затларын да къолгъа алгъандыла. ²⁹ Аланы битеу байлыкъларын сыйырып, битеу сабийлерин да, къатынларын да жесирге алгъандыла, юйлериндеги затланы барын да тонагъандыла.

³⁰ Сора Якъуп Шимоннга бла Лебийге:

– Сиз манга ачыу этдиргенсиз, – дегенди, – бу жерде жашагъан адамлагъа – кенанлылагъа бла перизлилеге – мени кёрюп болмазча этгенсиз. Мени адамларым аздыла. Манга къажан болуп жыйылып, чабыууллукъ этселе, мени юйюрюм бла бирге къырып бошарла.

³¹ Ала уа жууапха:

– Эгечибизге саякъ тиширыугъа этгенча артыкълыкъ этерге жараймыды да сора? – дегендиле.

Якъуп Бейт-Элге къайтады

35 ¹ Аллах Якъупха былай айтханды:
– Мындан кетип, Бейт-Элге бар да, анда жерлеш. Сен къарындашынг Эсауну аллындан къачып баргъан заманда, санга кёрюнген Аллахха анда къурман этилиучю жер къура.

²Якъуп юйюрюне да, биргесине болгъан адамлагъа да былай айтханды:

– Сизде болгъан мажюсю тейрилени атыгъыз, тазаланып, кийимлеригизни алышындырыгъыз. ³Биз Бейт-Элге барабыз. Къыйынлыкъ къюнюмде тилегими къабыл этген эм къайры баргъан эсем да мени бла болгъан Аллахха анда къурман этилиучю жер къурарыкъма.

⁴Алай бла аладагъы битеу мажюсю тейрилени да, къулакъларындагъы сыргъаланы да Якъупха бергендиле. Якъуп аланы, Шекем шахарны къатында ёсген эмен терекни тюбюнде басдырып къойгъанды. ⁵Сора ала тебирегендиле. Тёгерекдеги шахарлагъа Аллах къоркъуу салгъаны ючюн, Якъупну жашларыны ызларындан къуумагъандыла.

⁶Якъуп битеу адамлары бла бирге Кенанны жериндеги Лузгъа – Бейт-Элге – келгенди. ⁷Анда къурман этилиучю жер къурап, ол жерге Эл-Бейт-Эл* атагъанды. Якъуп къарындашындан къачып баргъан заманында Аллах анга былайда кёрюннген эди.

⁸Сора Рабийгъатны эмчек анасы Дебора ёлгенди. Аны Бейт-Элни къыбыла жанындагъы эмен терекни тюбюнде асырагъандыла. Аны ючюн ол терекге Аллон-Бакут** аталгъанды.

⁹Якъуп Паддан-Арамдан къайтхандан сора, Аллах анга кёрюнюп, алгъыш бергенди. ¹⁰Аллах анга:

– Сени атынг Якъупду, алай а бюгюнден арысында сен Якъуп атлы боллукъ туйюлсе, атынг «Исраил» боллукъду, – дегенди. Аны бла Аллах Якъупха Исраил атны атагъанды.

¹¹Дагъыда Аллах анга былай айтханды:

– Мен Къудуретли Аллахма! Жайыл эмда кёп болуп бар! Сенден миллет, кёп миллетле окъуна боллукъдула, сенден патчахла да жаратыллыкъдыла. ¹²Мен Ибрахимге бла Исхакъгъа берген жерни санга берликме, сенден сора боллукъ туудукъларынга да берликме.

¹³Сора Аллах аны бла сёлешген жеринден кётюрюлюп кетгенди. ¹⁴Якъуб’а Аллах аны бла сёлешген жерде таш эсгертме салгъанды. Аны юсюне, къуюлгъан саугъагъа, чагъыр бла зейтун

* 35:7 *Эл-Бейт-Эл* атны магъанасы – «Бейт-Элни Аллахы».

** 35:8 *Аллон-Бакут* атны магъанасы – «жиляу эмен терек».

жау кыйгъанды. ¹⁵Якзуп, Аллах аны бла селешген жерни атына Бейт-Эл* атагъанды.

Рахелни ёлюю

¹⁶Бейт-Элден чыгып кетип, Эфрата шахаргъа жетерге бир кесек жол квалгъан заманда уа Рахел сабий тапханды. Аны кюзлауу кыйын болгъанды. ¹⁷Ол кюзлаудан кыйналгъан заманда уа аначы къатын анга:

– Къоркъма! – дегенди. – Энди сени дагъыда бир уланынг барды.

¹⁸Рахел а ёле тура эди. Жан бере тургъан заманында, уланына Бенони атагъанды. Атасы уа анга Бенямин** атагъанды.

¹⁹Рахел ёлгенди. Аны Эфрата шахаргъа – Бейтлехемге – баргъан жолда асырагъандыла. ²⁰Якзуп аны къабырыны башына сын таш салгъанды. Ол таш бюгюннге дери да Рахелни къабырын кёргюзтүп турады.

²¹Сора Израил алайдан атланып, чатырын Эдер кваланы ары жанында кзургъанды. ²²Израил ол кыралда тургъан заманда, Рубен атасыны тос къатыны Билха бла жатханды. Израил да муну эшитип ачыуланнганды.

Якзупну уланлары

Якзупну онеки уланы бар эди.

²³Леяны уланлары: Якзупну тюнгючю Рубен, аны ызындан Шимон, Лебий, Яхуда, Иссахар эм Зебулун.

²⁴Рахелни уланлары: Юсюп бла Бенямин.

²⁵Рахелни къарауашы Билханы уланлары: Дан бла Нафталий.

²⁶Леяны къарауашы Зилпаны уланлары: Гад бла Ашер.

Была Якзупну Паддан-Арамда туугъан уланларыдыла.

Якзуп атасына кыйтады. Исхакъны ауушады

²⁷Якзуп Ибрахим бла Исхакъ кечюп айланнган, бюгюн Хеброн деп аталгъан Кирият-Арбагъа жууукъ болгъан Мамреге, атасы Исхакъны къатына келгенди. ²⁸Исхакъны ёмюрю 180 жыл эди.

* **35:15** *Бейт-Эл* атны магъанасы – «Аллахны Юйю».

** **35:18** *Бенони* атны магъанасы – «азап уланым». *Бенямин* атны магъанасы – «онг къолуму уланы».

²⁹ Исхакъ къарт болуп эм жашаудан тоюп, жан бергенди, ёлюп ата-бабаларына кошулгъанды. Аны уланлары Эсау бла Якъуп асырагъандыла.

Эсауну тукъум тарыхы

36 ¹Эдом деп да аталгъан Эсауну тукъум тарыхы буду.

²Эсау кесине къатынла Кенан кызыларындан алгъанды: хитли Элонну кызы Аданы эм хивли Сибонну жашы Гананы кызы Охолибаманы, ³Сора Исмаилны кызы, Небайотну эгечи Басематны да алгъанды.

⁴Ада Эсаугъа Элифазны тапханды, Басемат Регуелни тапханды. ⁵Охолибама – Егушну, Яламны эм Коракхны тапханды.

Была Эсауну уланларыдыла, ала Кенанны жеринде туугъандыла.

⁶Эсау къатынларын, уланларын, кызыларын, битеу юйюндеги адамларын, сюрюулери, бар малын, Кенанны жеринде жыйгъан мюлкюн да алып, къарындашы Якъупну къатындан башха жерге кетгенди. ⁷Аланы мюлкери асыры кёпден, ала бирге жашау эталмагъандыла. Малларыны кёплюгюнден, ала кёчюп айланган жерге сыйынып болалмай эдиле.

⁸Алай бла Эдом деп да аталгъан Эсау Сеир атлы тау жерде жерлешгенди.

⁹Сеир атлы тау жерде эдомлуланы атасы Эсауну тукъум тарыхы буду.

¹⁰Ма Эсауну уланларыны атлары: Эсауну къатыны Аданы жашы Элифаз, Эсауну къатыны Басематны жашы Регуел.

¹¹Элифазны уланлары: Теман, Омар, Сефо, Гатам эм Кеназ.

¹²Тимна – Эсауну жашы Элифазны тос къатыны эди, ол Элифазгъа Амалекни тапханды. Эсауну къатыны Аданы уланлары быладыла.

¹³Ма Регуелни уланлары: Нахат бла Зерах, Шамма бла Мизза. Была Эсауну къатыны Басематны уланларыдыла.

¹⁴Сибонну жашы Гананы кызы, Эсауну къатыны Охолибаманы Эсаугъа тапхан жашлары да была эдиле: Егуш, Ялам эм Коракх.

¹⁵ Ма Эсау улуланы бийлери. Эсауну тюнгычю Элифазны уланлары: Теман бий, Омар бий, Сефо бий, Кеназ бий, ¹⁶ Къорах бий, Гатам бий, Амалек бий. Была Эдомну жеринде Элифазгъа туугъан бийледиле, Аданы туудукъларыдыла.

¹⁷ Эсауну жашы Регуелни жашлары: Нахат бий, Зерах бий, Шамма бий, Мизза бий. Была Эдомну жеринде Регуелге туугъан бийледиле, Эсауну къатыны Басематны туудукъларыдыла.

¹⁸ Эсауну къатыны Охолибаманы уланлары: Егуш бий, Ялам бий, Корах бий. Была Гананы кызы, Эсауну къатыны Охолибамадан туугъан бийледиле.

¹⁹ Быланы барысы да Эдом деп да аталгъан Эсауну уланларыдыла эм аладан туугъан бийледиле.

Сеирни туудукълары

²⁰ Хорлу Сеирни ол жерде жашагъан уланлары: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ²¹ Дишон, Эсер эм Дишан. Эдомну жеринде Сеирни уланлары, хорлуланы бийлери быладыла.

²² Лотанны уланлары Хорий бла Хемам эдиле. Тимна уа Лотанны эгечи эди.

²³ Шобалны уланлары: Алван, Манахат, Гибал, Шефо эм Онам.

²⁴ Сибонну уланлары: Айя бла Ана. Атасы Сибонну эшеклерин кютген заманда, кзуу жерде жылы суула тапхан Гана олду.

²⁵ Гананы сабийлери: Дишон бла Ананы кызы Охолибама.

²⁶ Дишонну уланлары: Хемдан, Эшбан, Итран эм Керан.

²⁷ Эсерни уланлары: Билхан, Загаван эм Акан.

²⁸ Дишанны уланлары: Уц бла Аран.

²⁹ Хорлуланы бийлери: Лотан бий, Шобал бий, Сибон бий, Ана бий, ³⁰ Дишон бий, Эсер бий, Дишан бий. Ма, Сеирни жериндеги хорлу тукъумланы бийлери быладыла.

Эдомну патчахлары

³¹ Израилде патчахла болурдан алгъа Эдомну жеринде башчылыкъ этген патчахла быладыла:

³² Беорну жашы Бела Эдомну патчахы болгъанды. Аны шахарыны аты Динхаба эди. ³³ Бела ёлгенде, орунуна босралы Зерахны жашы Ёвав патчах болгъанды. ³⁴ Ёвав ёлгенде, орунуна теманлыланы жеринден Хушам патчах болгъанды. ³⁵ Хушам ёлгенде,

орунуна Моаб аулагында мидиянлыланы хорлагъан Бедадны жашы Хадад патчах болгъанды. Аны сахарыны аты Абит эди. ³⁶Хадад ёлгенде, орунуна масрекалы Самла патчах болгъанды. ³⁷Самла ёлгенде, орунуна суу бойнундагы Рехоботдан болгъан Шауул патчах болгъанды. ³⁸Шауул ёлгенде, орунуна Ахборну жашы Баал-Ханан патчах болгъанды. ³⁹Ахборну жашы Баал-Ханан ёлгенде, орунуна Хадар патчах болгъанды. Аны сахарыны аты Пау эди, къатыныны аты уа Мезахабны жашы Матредни къызы Мехетабел эди.

⁴⁰Тукъумларына эм жерлерине кёре Эсауну тукъумундан бийлени атлары быладыла: Тимна бий, Алба бий, Этет бий, ⁴¹Охолибама бий, Эла бий, Пинон бий, ⁴²Кеназ бий, Теман бий, Мибсар бий, ⁴³Магдиел бий, Ирам бий.

Эдомну ие болгъан жерлеринде жашагъан эллерине атларын берген бийлери быладыла.

Бу – эдомлуланы аталары Эсауду.

Юсюню тюшлери

37 ¹Якъуп, атасы кёчюп айланган жерде, Кенанны жеринде жашай эди.

²Ма Якъупну тукъум тарыхы:

Юсюп онжети жыллыкъ жаш болуп, атасыны къатынлары Билханы бла Зилпаны жашлары болгъан къарындашлары бла бирге сюрюу кюте эди. Аланы этген аманлыкъларын Юсюп аталарына билдире эди. ³Ол къартлыкъ уланы болгъаны ючюп, Израил уланларыны барындан да бек Юсюпню суюючю эди. Ол анга багъалы къолан кийим тикдирип берген эди. ⁴Аталары Юсюпню къарындашларындан эсе бек суюгенин эслегенде, ала Юсюпню кёрюп болмай къалып, анга ариу сёлешалмай эдиле.

⁵Бир жол Юсюп тюш кёреди. Аны къарындашларына айтханды да, ала аны андан да бек кёрюп болмай къалгъандыла.

⁶Юсюп алагъа:

– Мен кёрген тюшге тынгылачыгъыз! – дегенди. – ⁷Ма, биз сабанда гыстыла къыса тура эдик. Билмей тургъанлай мени гыстым туруп, ёрге сюелип къалды. Сизни гыстыларыгъыз а тегерегине туруп, мени гыстыма баш урдула.

⁸ Къарындашлары анга:

– Сен бизге патчахлыкъмы этерик болурса да? Бизге башчылыкъмы этериксе да? – дегендиле да, Юсюпню бу сёзлери эм тышою ючюн, аны андан да бек кёрюп болмай тебирегендиле.

⁹ Сора Юсюп дагъыда башха тыш кёреди, аны да къарындашларына айтады:

– Тынгылачыгъыз, мен энтта бир тыш кёрдюм. Ма, кюн да, ай да, онбир жулдуз да манга баш ура эдиле, – дегенди.

¹⁰ Юсюп бу тышню атасына да, къарындашларына да айтханды. Атасы анга урушуп:

– Бу кёрген тышонг неди? Мен да, ананг да, къарындашларынг да жерге дери ийилип, санга баш уругъамы келлик болурбуз да? – дегенди.

¹¹ Къарындашлары Юсюпге зарланнгандыла, атасы уа аны эслеп къойгъанды.

Къарындашлары Юсюпню къулукъгъа сатадыла

¹² Бир жол Юсюпню къарындашлары аталарыны сюрюююн кютерге Шекемге кетген эдиле. ¹³ Исраил Юсюпге:

– Къарындашларынг сюрюююн Шекем тийресинде кюте болурла. Кел, мен сени алагъа иейим, – дегенди.

– Барайым, – деп жууап бергенди Юсюп.

¹⁴ – Къарындашларынг тынч эселе, мал да сау эсе, барып кёр да, манга хапар келтир, – деп, Якъуп аны Хеброн ёзенинден ашыргъанды.

Юсюп Шекемге келгенди. ¹⁵ Ол аулакъда ажашып айлана тургъанлай, анга бир адам тюбеп:

– Не излейсе? – деп соргъанды.

¹⁶ – Къарындашларымы излейме, – дегенди Юсюп. – Ала сюрюююн къайда кюте болурла? Аны манга айтсанг эди.

¹⁷ – Ала мындан кетгендиле, – дегенди ол адам. – Мен аланы: «Дотаннга барайыкъ», – дегенлерин эшитген эдим.

Алай бла Юсюп къарындашларыны ызындан барып, аланы Дотанда тапханды. ¹⁸ Къарындашлары аны узакъдан кёргендиле. Ол алагъа жууукълашхынчы окъуна, аны ёлтюрюрге къаст этип башлагъандыла.

¹⁹ Бир-бирлерине:

– Ма, тыш кёрюочю келеди! – дегендиле. – ²⁰ Хайдагъыз, аны ёлтюрейик да, бир уругъа атып къояйыкъ. Аны жыртхыч жаныуар ашагъанды деп айтырбыз. Тюшлеринден бир зат болур эсе, кёрюбюз сора!

²¹ Рубен муну эшитип:

– Аны ёлтюрмейик, – дегенди да, Юсюпню аланы къолларындан къутхаргъанды

²² Дагъыда Рубен алагъа:

– Къан тёкмегиз, аны бу къуу жерде къуюгъа атыгъыз, кесине уа тиймегиз, – дегенди.

Ол аны къутхарып, атасына къайтарып умут эте эди.

²³ Юсюп къарындашларыны къатына келгенде, ала аны тутуп, ол къолан кийимин юсюнден тешгендиле. ²⁴ Сора Юсюпню къуюгъа атхандыла. Ол къуюну ичи къуру эди, сууу жокъ эди.

²⁵ Ала аш ашаргъа олтургъандыла. Сора къарап, Гиладдан исмаиллыланы кериуаны* келе тургъанын кёргендиле. Аланы тюелерине стиракс**, балхам эм мюр жүкленип эди. Ала бу затланы Мисирге элтип бара эдиле. ²⁶ Яхуда къарындашларына:

– Къарындашыбызны ёлтюрюп, аны къанын тёкгенибизни жашыргъандан не файда? – дегенди. – ²⁷ Келигиз, аны исмаиллылагъа сатайыкъ, анга къол кётюрмейик: ол къарындашыбызды, бизни этибизди.

Къарындашлары аны сёзюне тынгылагъандыла.

²⁸ Мидиянлы саудюгерчиле озуп баргъан заманда, Юсюпню къуюдан чыгъарып, исмаиллылагъа жыйырма кююш шекелге сатхандыла. Исмаиллыла уа Юсюпню Мисирге элтгендиле.

²⁹ Рубен къайтып къуюгъа келип, Юсюпню къуюда болмагъанын кёргенде, жарсып кесини кийимлерин жыртханды ³⁰ эм къарындашларына къайтып:

– Жаш жокъ. Мен а? Мен а къайры кетейим? – дегенди.

³¹ Сора Юсюпню кийимин алгъандыла да, теке союп, кийимни къаннга боягъандыла. ³² Сора ол къолан кийимни ийип, аталарына тапдыргъандыла эмда:

* 37:25 *Кериуан* – орус. караван.

** 37:25 *Стиракс*, *мюр* – багъалы, ариу ийисли затла.

– Биз муну тапхан эдик. Бир къара, бу уланынгы кийимиди, огъесе туйюлмюдю, – дегендиле.

³³Якъуп аны танып:

– Бу уланымы кийимиди! Аны жыртхыч жаныуар ашагъанды! Баям, Юсюп таланып ёлген болур! – дегенди.

³⁴Сора Якъуп, бушуу этип, кесини кийимлерин жыртханды эмда белине зыбыр кийим къысып, уланына кёп кюнлени жилау этип тургъанды. ³⁵Аны жапсарыргъа битеу уланлары да, битеу къызлары да жыйылгъан эдиле, ол а бушууун тыргъа унамай:

– Уланыма ахыратха бушуу бла барлыкъма, – дегенди.

Атасы анга алай жилау этип тургъанды.

³⁶Ол кезиуде мидиянлыла Юсюпню Мисирде фыргъауунну ёзюрюне, аны бегеуюллерини башчысы Потифаргъа сатхандыла.

Яхуда бла Тамар

38 ¹Ол заманда Яхуда къарындашларындан айырылып, Хира атлы бир адулламлы адамны къатында жерлешип тохтагъанды. ²Анда Яхуда Шуа атлы бир кенанлы адамны кызын кёргенди да, аны кесине алып, анга юйленгенди. ³Тиширыу бууаз болуп, улан тапханды. Яхуда анга Эр атагъанды. ⁴Тиширыу дагъыда бууаз болуп, улан тапханды эмда анга Онан атагъанды. ⁵Дагъыда улан табып, анга Шела атагъанды. Ол Шеланы тапхан заманда Яхуда Кезиб шахарда эди.

⁶Сора Яхуда тюнгючю Эрге къатын алгъанды. Къатынны аты Тамар эди. ⁷Яхуданы тюнгючю Эр Раббийни кёз аллында аман эди да, Раббий аны жанын алгъанды.

⁸Яхуда Онаннга:

– Къарындашынгы къатынына бар, къайынча, аны къатынга алып, къарындашынга урлукъ къура, – дегенди.

⁹Онан тууарыкъ сабий аныккы болмазлыгъын биле эди. Ол себепден, къарындашыны къатыны бла жатханда, кесини къарындашына урлукъ бермез ючюн, жерге тёге эди. ¹⁰Аны этгени уа Раббийни кёз аллында аманлыкъ эди. Ол себепден Раббий аны да жанын алгъанды.

¹¹Сора Яхуда келини Тамаргъа:

– Уланым Шела ёсгюнчю, атангы юйюнде тул къатын болуп жаша, – дегенди. Ол: «Бу да къарындашларыча ёлюп кълалмагъа эди», – деп ойлай эди.

Тамар атасыны юйюне кетип, анда жашагъанды. ¹²Кёп заман озгъанды; Шуаны къызы, Яхуданы къатыны ёлгенди. Яхуда, къайгъысы чёкгенден сора, адулламлы шуёху Хира бла бирге Тимнагъа, кесини къойларын къыркъгъан адамлагъа баргъанды.

¹³Тамаргъа: «Ма, къайын атанг къойларын къыркъыргъа Тимнагъа барады», – деп билдиргендиле. ¹⁴Тамар юсюнден тул кийимин тешип, жабыугъа чулгъанганды, бетин да кисей жаулукъ бла жапханды; сора Тимнагъа баргъан жолда болгъан Энайим шахарны къабакъ аллында олтургъанды. Ол, Шеланы ёсгенин, кеси уа анга къатыннга берилмегенин кёре эди.

¹⁵Тамар бетин жапханы ючюн, Яхуда аны кёргенде, аны саякъ тиширыу суннганды. ¹⁶Жолдан анга бурулгъанды да, бу аны келини болгъанын билмей:

– Кел, мен санга барайым, – дегенди.

– Манга келсенг, манга не берирсе? – деп соргъанды Тамар.

¹⁷– Санга сюрюуден улакъ иерме, – дегенди Яхуда.

– Аны ийгинчи уа жюкге бир зат берирмисе? – деп соргъанды Тамар.

¹⁸– Жюкге незат берейим? – дегенди Яхуда.

– Мухурунгу, белибауунгу эм кълонгдагъы таягъынгы, – дегенди Тамар.

Яхуда бу затланы берип, анга баргъанды. Тамар андан бууаз болгъанды. ¹⁹Сора ол, андан кетип, юсюнден жабыуун алып, биягъыча тул кийимин кийгенди.

²⁰Яхуда уа жюкге берген затларын къайтарыу ючюн адулламлы шуёхуну кьолу бла тиширыугъа улакъ ийгенди. Шуёху уа тиширыуну табалмагъанды. ²¹Ол жерни адамларына:

– Энайимде жол жанында олтургъан саякъ тиширыу къайдады? – деп соргъанды.

Ала уа:

– Мында саякъ тиширыу жокъ эди, – дегендиле.

²²Ол Яхудагъа къайтып:

– Тиширыуну табалмадым, – дегенди. – Ол жерни адамлары да: «Мында саякъ тиширыу жокъду», – дейдиле.

²³ Яхуда уа:

– Охо ол затланы кесине кьойсун, бизни хыликке этмесинле ансы. Ма, бу улакьны ийдим, алай а сен ол тиширыуну табалмадың, – дегенди.

²⁴ Юч айгъа жууукъ озгъандан сора уа, Яхудагъа:

– Келининг Тамар, саякъ жюриуп, ма, саякълыкьдан бууаз болгъанды, – деп айтхандыла.

– Аны тышына чыгъарыгъыз да, кюйдюрюгюз! – дегенди Яхуда.

²⁵ Тамарны чыгъарып тебирегенлеринде уа, ол къайын ата-сына былай айтдыргъанды:

– Бу затла кимники эселе да, мен ол адамдан бууазма. – Эмда: – Бу мухур да, белибау да, таякъ да кимникидиле, бир къарачы?

²⁶ Яхуда ол затланы танып:

– Менден эсе ол тюздю, – дегенди. – Мен аны уланым Шелагъа къатыннга бермегенме.

Андан арысында Яхуда анга бир да бармагъанды.

²⁷ Тамарны кьозлар заманы жетгенде уа, къарынында эгизле болгъаны билингенди. ²⁸ Ол кьозлай тургъанда эгизледен бири кьолун тышына чыгъаргъанды. Аначы къатын кьызыл халы алып, аны кьолуна кьысып:

– Биринчиге бу чыкьгъанды, – дегенди.

²⁹ Алай а ол кьолун артха къайтаргъанды да, аны къарындашы чыкьгъанды.

– Сен кесинге чырмауну къалай буздунг? – дегенди сора аначы къатын.

Алай бла анга Перес* аталгъанды. ³⁰ Андан сора кьолунда да кьызыл халысы бла, аны къарындашы чыкьгъанды. Анга да Зерах** аталгъанды.

Юсюн Потифарны ююнде

39 ¹ Юсюпню уа Мисирге келтирген эдиле. Аны ары келтирген исмаиллыладан Потифар атлы мисирли Юсюпню

* **38:29** *Перес* атны магъанасы – «чырмауну бузгъан».

** **38:30** *Зерах* атны магъанасы – «кьызыл».

сатып алгъанды. Потифар – Фыргъауунну ёзюрю, патчахны бегеуоллерини башчысы эди.

²Раббий Юсюп бла болгъаны себепли, ол этген ишлеринде жетишимли адам болгъанды. Ол мисирли бийини юйюнде жашай эди. ³Юсюпню бийи Раббий аны бла болгъанын эм аны битеу этген ишинде жетишимлик бергенин кёргенди. ⁴Юсюпге ыразы болуп, аны энчи къуллукъгъа алгъанды. Сора аны кесини юйюне таматагъа салып, битеу болгъан затын аны къолуна берип къойгъанды. ⁵Ол Юсюпню кесини юйюне бла битеу болгъан мюлкюне таматагъа салгъан замандан башлап, Юсюпню хатеринден Раббий мисирлини юйюне берекет бергенди эм аны битеу болгъан затында: юйюнде да, сабанында да, – Раббийни берекети бар эди. ⁶Ол себепден Потифар битеу болгъан затын Юсюпню къолунда къойгъанды, ашагъан ётмегинден башха бир затха да къайгъырыр кереклиси жокъ эди.

Юсюп субай санлы эм ариу бетли эди. ⁷Юсюпге бийни къатыныны кёзю къарагъанды да, ол анга:

– Мени бла жат, – дегенди.

⁸Юсуб’а унамай, бийини къатынына былай айтханды:

– Ма, мен бу юйде тургъанлы, мени бийим бир зат ючюн къайгъырмайды, битеу болгъан затын мени къолума берип къойгъанды. ⁹Бу юйде менден уллу жокъду. Ол манга сенден башха хар неге да эркинлик бергенди. Сен а аны къатыныса да! Бу уллу аманлыкъны этип, мен Аллахха къажау гюнях къалай этер эдим да?

¹⁰Потифарны къатыны хар кюн сайын Юсюпге алай айта эди, Юсуб’а аны бла жатаргъа, аны бла бирге болургъа окъуна унамай эди.

¹¹Бир кюн Юсюп юйге жумуш этерге киргенди, юйдегиледен а ичинде киши жокъ эди. ¹²Бийини къатыны Юсюпню кийиминден сермеп тутуп:

– Жат мени бла, – дегенди.

Юсуб’а андан ычхынып къачып, тышына чыкыгъанды, кийими уа тиширыуну къолунда къалгъанды. ¹³Ол къатын, Юсюп кийимин аны къолунда къоюп, къачып, тышына чыкыгъанын кёргенде, ¹⁴къычырып юйдегилерин чакъыргъанды эм алагъа былай айтханды:

– Къарагъыз, бу чюйютлюню юйюбюзге келтиргендиле, ол а бизни бедишлик этеди! Ол мени бла жатар ючюн манга келген эди, мен а уллу кычырыкъ этдим. ¹⁵ Ол а, мени хахай этип кычыргъанымы эшитип, кийимин да менде кююп, къачып, тышына чыкъгъанды.

¹⁶ Ол Юсюпню кийимин, бийи юйюне къайтхынчы, кесинде кюйгъанды. ¹⁷ Бу сёзлени анга жангыдан айтханды:

– Сен бизге келтирген чюйютлю кюл мени бедишлик этерге манга келген эди. ¹⁸ Мен хахай этип кычыргъанымда уа, ол кийимин менде кююп, тышына къачханды.

¹⁹ Къатыны анга: «Къулунг манга былай этгенди», – деп айтхан сёзлени эшитгенде, Юсюпню бийи ачыудан жаннганды.

²⁰ Юсюпню тутуп, патчахны тутмакълары тургъан зинданнга салгъанды.

Юсюп зинданда

Алай бла Юсюп зинданнга тюшгенди.

²¹ Раббий а Юсюп бла эди, анга ахшылыкъ этгенди эм зинданны таматасыны кёзлеринде анга ыразылыкъ бергенди. ²² Зинданны таматасы анда болгъан битеу тутмакъланы Юсюпню къолуна берип кюйгъанды, ала анда хар не этселе да, ол оноу эте эди. ²³ Зинданны таматасы Юсюпню оноунда болгъан бир затха да къарамай эди: Раббий Юсюп бла эди эмда аны битеу этген ишине жетишимлик бере эди.

Юсюп тутмакъланы тюшлерин жоралайды

40 ¹ Бир кесек замандан сора Мисирни патчахыны чагъырчысы бла ётмекчиси жюйюсханларын, Мисирни патчахын ачыуландыргъандыла. ² Фыргъауун эки къуллукъчусуна – тамата чагъырчысына бла тамата ётмекчисине – чамланнганды. ³ Аланы къалауурланы таматасыны юйюнде, Юсюп тутмакъ болгъан жерде зинданнга салгъанды. ⁴ Бегеуоллени таматасы Юсюпню алагъа къараргъа салгъанды да, ол алагъа къуллукъ этип тургъанды.

Ала тутмакъда бир талай заман тургъандыла. ⁵ Бир жол Мисирни патчахыны тутмакъда тутулуп тургъан чагъырчысына бла ётмекчисине тюшле кёрюннгендиле, экисине да бир кечеде, хар

бирини кесине башха тюш, хар бирине энчи магъаналы тюш кёрюнгенди.

⁶ Юсюп эрттенликде алагъа келгенинде, аланы жунчуп тургъанларын кёргенди. ⁷ Сора ол биргесине бийини юйюнде тутмакъда тургъан, фыргъаунну шапаларына:

– Бетигиз бююн былай мудах некди? – деп соргъанды.

⁸ – Биз тюшле кёргенбиз, аланы жоралар адам а жокъду, – дегендиле ала.

– Жоралау Аллахдан туююлмюдю да? – дегенди Юсюп. – Тюшлеригизни манга айтчыгъыз.

⁹ Тамата чагъырчы туюшюн Юсюпге айтып:

– Туюшюмде аллымда жюзюм терек кёрдюм, – дегенди. – ¹⁰ Ол терекде юч бутакъ бар эди. Ол чапыракъ ийди, аны чакъгъаны кёрюндю, сора жюзюм жоккула ёсюп бишдиле. ¹¹ Фыргъаунну чагъыр аягъы да мени кёолумда эди. Мен жюзюмлени алдым да, аланы сууларын фыргъаунну чагъыр аягъына сыгъып, аякъны фыргъаунну кёолуна бердим.

¹² – Ма туюшню жорасы: юч бутакъ – юч кюндю, – дегенди Юсюп. – ¹³ Юч кюнден фыргъаун сени зиндандан чыгъартып, сени жеринге къайтарлыкъды, сен аны чагъырчысы болгъан заманында алгъын этиучюнгча, фыргъаунну чагъыр аягъын аны кёолуна берликсе. ¹⁴ Санга игилик болгъан заманда уа, тилейме, мени эсинге туюшюр. Манга ахшылыкъ этип, мени юсюмден фыргъауннга сагъын да мени бу юйден чыгъар. ¹⁵ Нек десент мен чюйютлюлени жеринден урланганма. Аны кибик мында да мени тутмакъгъа атарча зат этмегенме.

¹⁶ Тамата ётмекчи, Юсюпню иги жоралагъанын кёрюп:

– Мен да туюш кёрдюм, – дегенди. – Башымда юч четен акъ ётмек бар эди. ¹⁷ Огъаргъы четенде ётмекчи фыргъауннга этген хар тюрлю аш бар эди. Къанатлыла башымдагъы четенден ол ашланы ашай эдиле.

¹⁸ Юсюп анга былай жууап бергенди:

– Ма туюшню жорасы: юч четен – юч кюндю. ¹⁹ Юч кюнден фыргъаун башынги кесдирип, терекге асдырлыкъды. Этинги къанатлыла ашарыкъдыла.

²⁰ Ючюнчю кюн, кесини туугъан кюнюнде, фыргъаун битеу къуллукъчуларына къурманлыкъ этгенди. Къуллукъчуларыны

алларында тамата чагъырчысын бла тамата ётмекчисин зиндан-дан чыгъартханды. ²¹ Тамата чагъырчысын алгъыннгы жерине къайтаргъанды. Тамата чагъырчы, алгъынча, чагъыр аякъны фыргъауунну къолуна бергенди. ²² Тамата ётмекчини уа, Юсюп алагъа жоралагъаны кирик, асдыргъанды.

²³ Тамата чагъырчы уа Юсюпню эсине келтирмегенди, аны тилегин унутуп къойгъанды.

Юсюп фыргъауунну тюшлерин жоралайды

41 ¹ Эки жыл озгъандан сора фыргъауун тюш кёреди. Тюшюнде ол Нил сууну къатында тура эди. ² Сора иги къарамлы эм семиз этли жети ийнек суудан чыгып, къамиш ичинде отлай башлайдыла. ³ Аладан сора уа осал къарамлы эм арыкъ этли жети башха ийнек суудан чыгып, сууну жагъасында ол ийнеклени къатларында тохтайдыла. ⁴ Осал къарамлы эм арыкъ этли ийнекле, иги къарамлы эм семиз этли жети ийнекни ашап къойдула. Сора фыргъауун уянды.

⁵ Дагъыда жукълайды да, бир башха тюш кёреди. Тюшюнде къараса, ма, бир чёпню юсюнде жети токъ эм ахшы будай баш ёседи. ⁶ Аладан сора уа, ма, кюн чыкыгъан жанындан уруучу жел кзурутхан жети арыкъ будай баш ёседи. ⁷ Ол арыкъ будай башла жети токъ эм толу будай башланы жутуп къойдула. Сора фыргъауун уянганды да, бу тюш болгъанын ангылагъанды.

⁸ Эрттенликде фыргъауунну кёлю жунчугъанды эмда адам ийип, Мисирни битеу билгичлерин бла битеу акъылманларын чакъыртып, кёрген тюшлерин алагъа айтханды. Алай болгъанлыкъгъа, фыргъауунну тюшлерин жоралар адам табылмагъанды.

⁹ Сора тамата чагъырчы фыргъаууннга:

— Энди гюняхларымы эсиме тюшюреме, — деди. — ¹⁰ Фыргъауун къулларына чамланып, мени да, тамата ётмекчини да бегеуоллени таматасыны юйюндеги тутмакъгъа салгъан эди. ¹¹ Бир кече эки-бизге да тюш кёрюннген эди; хар бирибиз энчи магъаналы тюш кёрген эдик. ¹² Анда уа бизни бла бегеуоллени таматасыны къулу, бир чюйютлю жаш бар эди. Биз тюшлерибизни анга айтхан эдик, ол а бизге хар бирибизни кёрген тюшюн жоралагъан эди. ¹³ Ол бизге къалай жоралагъан эсе да, алай болуп къалгъан эди. Мен жериме къайтарылгъан эдим; тамата ётмекчи уа асылгъан эди.

¹⁴Сора фыргъауун Юсюпню келтирир ючюн адам ийгенди. Аны тутмакъдан ашыгъып чыгъаргъандыла. Ол чачын къыркъдырып, кийимлерин да алышындырып, фыргъауунну аллына келгенди. ¹⁵Фыргъауун Юсюпге:

– Манга тюш кюрюннгенди, аны жоралар адам а жокъду. Сен а тюшлени жоралай билесе, деп эшитгенме мен, – деди.

¹⁶Юсюп фыргъаууннга:

– Фыргъаууннга тап жууапны мен угъай, Аллах берир, – деп жууаплады.

¹⁷Сора фыргъауун Юсюпге былай айтды:

– Мен тюшюмде Нил сууну жагъасында тура эдим. ¹⁸Сора семиз этли, иги къарамлы жети ийнек суудан чыгъып, къамиш ичинде отлай эдиле. ¹⁹Аладан сора уа, азгъын, бек осал къарамлы эм арыкъ этли жети башха ийнек чыкъдыла. Мен битеу Мисирни жеринде ала кибик арыкъ ийнек кёрмегенме. ²⁰Сора арыкъ, осал къарамлы ийнекле семиз ийнеклени ашап къойдула. ²¹Семизле аланы къарынларына сыйындыла, алай болгъанлыкъгъа къарынларында токълукъ эсленнген да этмеди. Ала, алгъынча, осал къарамлы эдиле. Сора мен уяндым.

²²Андан сора да, къалкъыгъанымлай, манга быллай тюш кёрюндю: бир чёпню юсюнде жети толугъа эм ахшы будай баш ёсдю. ²³Аладан сора уа кюн чыкъгъан жанындан уруучу жел кзурутхан жети кзуу, арыкъ будай баш ёсдю. ²⁴Арыкъ будай башла жети ахшы будай башны жутуп къойдула. Муну билгичлеге айтхан эдим, алай а манга аны магъанасын бир киши да айтып ангылаталмады.

²⁵Юсюп фыргъаууннга былай айтды:

– Фыргъауунну эки тюшю бирди. Аллах не этеригин фыргъаууннга билдиргенди. ²⁶Жети ахшы ийнек – жети жылды, жети ахшы будай баш да – жети жылды. Тюш бирди. ²⁷Аланы ызындан чыкъгъан жети арыкъ эм осал ийнек – жети жылды, аны кибик кюн чыкъгъан жанындан уруучу жел кзурутхан арыкъ будай баш да – жети жыл ачлыкъды.

²⁸Аллах не этеригин фыргъаууннга кёрюзтгенди деп, мен ма аны ючюн айтханма. ²⁹Ма, битеу Мисирни жерине жети

жыл уллу элпеклик* келеди. ³⁰Андан сора жети жыл ачлыкь боллукьду. Мисирни жеринде битеу ол элпеклик унутуллукьду эмда ачлыкь кыралны жоярыкьды. ³¹Ол келлик ачлыкьны себебинден кыралда алгьыннгы элпеклик унутуллукьду, нек десенг, ол бек кыйын боллукьду. ³²Фыргьаууннга тюш эки кере кьайтарылып кьрюннгени уа бу сьзню Аллах кьаты бегитгенин эмда Аллах муну кьысха заманда этеригин билдирир ючюндю.

³³Энди уа фыргьауун, ангылаулу эм терен акьыллы адам табып, аны Мисирни жерине таматагьа салсын. ³⁴Фыргьауун кьыралгьа кьуллукьчула салып, жети элпек жылда Мисирни жеринден беш юлюшден бирин жыйдырсын. ³⁵Ол келлик ахшы жылланы хар тюрлю мирзеуюн жыйсынла, мирзеуюн шахарлада фыргьауунну оноуунда тутар жерге жыйсынла эмда кьалауурлагьа сакьлатсынла. ³⁶Ол мирзеу а кьырал ачдан кьырылып кьалмаз ючюн Мисирни жеринде боллукь жети ач жылгьа азыкьгьа болур.

Фыргьауун Юсюню Мисирге таматагьа салады

³⁷Фыргьауун бла битеу кьуллукьчулары бу сьзню жаратхандыла. ³⁸Фыргьауун кьуллукьчуларына:

– Муну кирик, кесинде Аллахны Руху болгьан адам табарбызмы биз? – деди.

³⁹Сора фыргьауун Юсюнге:

– Аллах быланы барын да санга ачыкь этгенине кьере, сени кирик аллай ангылаулу эм терен акьыллы адам жокьду, – деди. – ⁴⁰Сен мени юйюме тамата боллукьса эм битеу халкьым сен айтханны этип турлукьду. Мен, жаланда тахтада олтургьаным себепли, сенден уллу боллукьма.

⁴¹Фыргьауун Юсюнге:

– Ма, мен сени битеу Мисирни жерине таматагьа салама, – деп да кьошду.

⁴²Фыргьауун мухурун кесини бармагьындан тешип, аны Юсюню бармагьына салгьанды, анга иничге гетен кийимле кийдиргенди эм боюнуна алтын сынжыр такьгьанды. ⁴³Аны

* **41:29** *Элпеклик* – байлыкь, хар затны эркин, кьп жетер чакьлы болгьанлыгьы.

кесини экинчи файтонун миндирип, Юсюпню аллында: «Жол ачыгъыз!» — деп кычырыргъа буюргъанды. Алай бла фыргъауун аны битеу Мисирни жерине таматагъа салгъанды.

⁴⁴ Сора Юсюпге:

— Мен фыргъауунма. Битеу Мисирни жеринде сенсиз бир киши да не кьолун, не аягъын кымылдатырыкъ туююлдо, — дегенди.

⁴⁵ Фыргъауун Юсюпге Сафнат-Панеах атагъанды. Он атлы сахарны дин кьуллукъчусу Потифераны кызы Аснатны да анга кьатыннга бергенди. Юсюп битеу Мисир кыралда айланганды.

⁴⁶ Юсюп, Мисирни патчахы фыргъаууннга кьуллукъ этип башлагъан заманында, отуз жыллыкъ эди. Фыргъауунну аллындан чыгып, битеу Мисирни жеринде айланганды. ⁴⁷ Жер а жети элпек жылда кёп тирлик берип тургъанды. ⁴⁸ Алай бла Юсюп Мисирни жеринде битимли болгъан жети жылны хар тюрю мирзеуон жыйып, шахарлада салдыргъанды. Хар шахарда аны төгерегиндеги сабанланы мирзеуон салдыргъанды. ⁴⁹ Алай бла Юсюп тенгизни юзмези кибик алай кёп мирзеу жыйдыргъанды, алай бла тергеуню да кьойгъанды, нек дегенде, эсеби жокъ эди.

⁵⁰ Ач жылла жетгинчи Юсюпге эки улан туугъанды, аланы уа Он атлы сахарны дин кьуллукъчусу Потифераны кызы Аснат тапханды. ⁵¹ Юсюп тюнгючюне Манаше* атагъанды, нек дегенде: «Аллах манга битеу кыйынлыкъларымы да, атамы битеу юйюрюн да унутдургъанды», — дегенди. ⁵² Экинчисине уа Эфраим** атагъанды, нек дегенде: «Мен термилген жерде, Аллах мени туудукълу этгенди», — дегенди.

⁵³ Мисирни жеринде болгъан жети элпек жыл озгъанды. ⁵⁴ Юсюп айтханча жети ач жыл жетгенди. Битеу кыралланы ачлыкъ кысхан эди, мирзеу жаланда Мисирни жеринде бар эди. ⁵⁵ Битеу Мисирни жеринде да ачлыкъ башланган заманда уа, халкъ мирзеу тапмай, фыргъаууннга тарыгып башлагъанды. Фыргъауун да битеу мисирлилеге:

— Юсюпге барыгъыз, ол сизге не айтса да этигиз, — дегенди.

* **41:51** *Манаше* атны магъанасы — «унутдуруучу».

** **41:52** *Эфраим* атны магъанасы — «эки кьат битимли».

⁵⁶ Битеу жер башына ач киргенде, Юсюп битеу мирзеу жы-йылган амбарланы ачып, мисирлилеге мирзеу сатып башлаганды. Мисирни жеринде ачлыкъ кысадан кыса барганды. ⁵⁷ Адамла мирзеу сатып алыргъа битеу кыралладан Мисирге, Юсюпню аллына келе эдиле, нек дегенде, битеу жер башын ачлыкъ бек кысхан эди.

Юсюпню къарындашлары Мисирге келедиле

42 ¹Якъуп Мисирде мирзеу болгъанын билгенде уланларына: – Бир-биригизге нек къарап турасыз? – деди. – ²Мен Мисирде мирзеу болгъанын эшитгенме. Ары барып, андан бизге мирзеу сатып алыгъыз, ёлмей кечинейик.

³Алай бла Юсюпню он къарындашы Мисирде мирзеу сатып алыргъа кетгендиле. ⁴Юсюпню къарындашы Беняминни уа Якъуп: «Анга бир палах болмагъа эди», – деп, ала бла жибермегенди.

⁵Мирзеу сатып алыргъа келгенлени арасында Исраилни жашлары да болгъандыла, нек дегенде, ачлыкъ Кенанны жерине да кирген эди.

⁶Юсуб'а кыралны таматасы эди, мирзеуню да кыралны битеу халкъына ол сата эди. Юсюпню къарындашлары келип, аны аллында жерге къаплангандыла. ⁷Юсюп къарындашларын кёрюп, аланы таныгъанды, алай а танымагъанча этгенди. Алагъа хыны сёлешип:

– Сиз къайдан келгенсиз? – деди.

Ала да:

– Аш сатып алыр ючюн, Кенанны жеринден келгенбиз, – деди.

⁸Юсюп къарындашларын таныгъанды, ала уа аны танымагъандыла. ⁹Сора Юсюп аланы юсюнден анга кёрюннген тюшлени эсине тюшюрүп, алагъа:

– Сиз тасхачыласыз! – деди. – Сиз бу кыралны къарыусуз жерлерин излеп, табаргъа келгенсиз.

¹⁰– Угъай, бийибиз! – деди ала. – Кзулларынг аш сатып алыргъа келгендиле. ¹¹Барыбыз да бир адамны сабийлерибиз, биз тюз ниетли адамлабыз. Кзулларынг тасхачыла туююдюле.

¹²– Угъай, – деди Юсюп, – бу кыралны къарыусуз жерлерин излеп, табаргъа келгенсиз.

¹³ – Биз, сени кзулларынг, онеки кыарындашбыз, – дедиле ала. – Кенанны жеринде бир адамны уланларыбыз. Ма, гитче-биз энди атабыз блады, бирибиз а тас болду.

¹⁴ – Мен сизге айтханча, тасхачыласыз сиз, – деди Юсюп. – ¹⁵ Ма былай сыналлыксыз: фыргъауунну жаны бла ант этеме, гитче кыарындашыгъыз бери келмесе, сиз мындан чыгъарык туююлсюз. ¹⁶ Кесигизден биреуню ийигиз да, ол кыарындашыгъызны алып келсин. Сиз а тутулуп турлукъсуз. Айтханыгъыз керти эсе, билинир; алай туююл эсе уа, фыргъауунну жаны бла ант этеме, сиз тасхачыласыз.

¹⁷ Сора аланы юч кюннге тутмакыгъа салганды.

¹⁸ Ючюнчю кюн Юсюп алагъа:

– Ма былай этигиз, сора сау кыалырсыз, нек дегенде, мен Аллахдан кыоркъама, – деди. – ¹⁹ Сиз тюз ниетли адамла эсегиз, бир кыарындашыгъыз сиз тутулуп тургъан юйде турсун. Сиз а, юйдегилеригиз ач болгъанлары себепли, мирзеу элтип барыгъыз. ²⁰ Гитче кыарындашыгъызны уа манга келтиригиз, ол заманда сёзлеригиз тюз болуп чыгъарла эмда сиз ёлмей кыалырсыз.

Ала да алай этгендиле.

²¹ Сора бир-бирлерине:

– Туура, биз кыарындашыбызгъа этгенибиз ючюн азапха тюшдюк. Ол жалбарып бизден тилеген заманда аны жаны термилгенин кёрген эдик, алай болгъанлыкыгъа анга тынгыламагъан эдик. Бу палах бизге аны ючюн тюшгенди, – дей эдиле.

²² Рубен сёз алып:

– Мен сизге жашха кыажан гюнях этмегиз деп айтмагъанмы эдим? Алай болгъанлыкыгъа, тынгыламагъан эдигиз. Ма, энди аны кыаны ючюн тёлеу, – деди.

²³ Юсюп аланы айтханларын ангылагъанын а билмей эдиле, нек дегенде, аланы араларында тилманч бар эди. ²⁴ Юсюп аладан айырылып, жилягъанды. Кыайтханында, ала бла сёлешгенди эм араларындан Шимонну алып, ала кёре тургъанлай аны байлагъанды.

Кыарындашла Кенанга кыайтадыла

²⁵ Сора Юсюп буйрукъ этгенди да, аланы тулукъларын мирзеуден толтургъандыла, ахчаларын да кыайтарып хар бирини

кесини тулугъуна салгъандыла, алагъа жол азыкъ да бергендиле. Алай этилгенден сора, ²⁶ ала мирзеулерин эшеклерине жүклөп, андан кетгендиле. ²⁷ Кече къалгъан жерлеринде аладан бирлери эшегине жем берирге тулугъун ачханды. Тулугъуну башында кюмюшюн кёрюп, ²⁸ къарындашларына:

– Ахчам къайтарылгъанды. Ма, ол тулугъумдады! – деди.

Аланы да жүреклерини жунчуп, къоркъуп, ала бир-бирлерине:

– Аллахны бизге бу этгени не болур? – деди.

²⁹ Сора Кенанны жерине, аталары Якъупха келип, битеу алагъа болгъан затны анга айтхандыла:

³⁰ – Ол къыралгъа таматалыкъ этген адам бизге хыны сёлешгенди эм бизни ол къыралда тасхачылыкъ этгеннге санагъанды.

³¹ Биз а анга: «Тюз ниетли адамлабыз, тасхачыла туююлбюз. ³² Биз, атабызны уланлары, онеки къарындашбыз, бирибиз тас болду, гитчебиз а энди атабыз бла Кенанны жериндеди», – деген эдик.

³³ Ол къыралгъа таматалыкъ этген адам а бизге: «Сизни тюз ниетли адамла болгъаныгъызны мен ма былай билликме: сиз бир къарындашыгъызны мени къатымда къоюгъуз, къалгъанларыгъыз а, юйдегилеригиз ач болгъанлары себепли, мирзеу алып, барыгъыз. ³⁴ Гитче къарындашыгъызны да манга келтиригиз. Сора мен тасхачыла болмагъаныгъызны, тюз ниетли адамла болгъаныгъызны билirme. Къарындашыгъызны сизге къайтарырма, сора бу къыралда алыш-бериш этерсиз», – деген эди.

³⁵ Ала тулукъларын бошатхан заманда, хар бири тулугъунда кюмюш ахча туююмчегин тапханды. Ахча туююмчеклерин кёргенлеринде ала да, аталары да къоркъгъандыла. ³⁶ Аталары Якъуп:

– Сиз мени сабийлеримден айырдыгъыз: Юсюп жокъ, Шимон да жокъ, Беняминни да алыргъа кюрешесиз. Была бары да мени башыма келедиле! – деди.

³⁷ Рубен а атасына:

– Мен аны санга къайтармасам, мени эки уланымы ёлтюр. Аны мени къолума бер, мен аны санга къайтарып келтириме, – деди.

³⁸ Алай а Якъуп:

– Жашым сизни бла барлыкъ туююлдю, – деди, – аны къарындашы ёлюп, ол жангыз къалгъанды. Сиз барлыкъ жолда анга бир палах болса, мени чал башымы къабыргъа бушуу бла туююрлюксюз.

Якъуп Беняминни Мисирге жибереди

43 ¹Кенан жерде ачлыкъ андан да бек къысхан эди. ²Сора Мисирден келтирилген мирзеу бошалгъан заманда, Исраил уланларына:

– Энтта барып, бизге бираз мирзеу сатып алыгъыз, – деди.

³Яхуда уа анга былай айтды:

– Ол адам бизге: «Къарындашыгъыз сизни бла болмаса, мени кёзюме кёрюнмегиз», – деп, бек къаты айтханды. ⁴Къарындашыбызны бизни бла ийсенг, барып, санга аш сатып алырбыз. ⁵Иймесенг а, барлыкъ туююлбюз, нек десенг, ол адам бизге: «Къарындашыгъыз сизни бла болмаса, мени кёзюме кёрюнмегиз», – деп айтханды.

⁶Исраил а:

– Сизни дагъыда къарындашыгъыз болгъанын ол адамгъа айтып, манга аманлыкъ нек этдигиз? – деди.

⁷– Ол адам бизден бизни эм жууукъларыбызны юсюнден: «Атагъыз саумуду? Башха къарындашыгъыз бармыды?» – деп, бек сора эди, – деди ала. – Биз анга ол соруулагъа кёре айтхан эдик. Ол бизге: «Къарындашыгъызны келтиригиз», – деп айтырыгъын къайдан биле эдик?

⁸Яхуда уа атасы Исраилге:

– Жашны мени бла ий, – деди. – Биз туруп барайыкъ, сора биз да, сен да, сабийлерибиз да ёлмей, сау къалырбыз. ⁹Жаш ючюн мен жууаплы болурма, аны мени къолумдан излерсе. Мен аны санга къайтарып, аллынгда сюемесем, битеу ёмюрюмде аллынгда гюняхлы болуп къалырма. ¹⁰Биз мычымасакъ эди уа, энди эки кере да барып келир эдик.

¹¹Сора аталары Исраил алагъа былай айтды:

– Алай эсе уа, ма былай этигиз: тулукъларыгъызгъа бу жерде ёсген эм иги затладан салып, ол адамгъа саугъагъа бираз балхам бла бираз бал да, стиракс бла мюр да, фисташкала бла бадам чертлеуюкле да элтигиз. ¹²Къолугъызгъа эки кере кёп ача да алыгъыз. Аны бла тулукъларыгъызгъа къайтарылып салынган ахчаны да ызына берирсиз. Бир жангылычлыкъ болгъан болур. ¹³Къарындашыгъызны да алыгъыз да, мычымай, биягъы ол адамгъа барыгъыз. ¹⁴Къудуретли Аллах ол адамны сизге мархаматлы*

* **43:14** *Мархаматлы* – орус. добросердечный, сердобольный, милосердный.

этдирсин, ол сизге бирси къарындашыгъызны да, Беняминни да жиберсин. Мен а сабийлеримден айырыллыкъ эсем, айырылайым.

Къарындашла Мисирге экинчи кере келедиле

¹⁵ Къарындашла бу сауғаланы да, къолларына эки кере кѐп ахча да, Беняминни да алып, мычымай, Мисирге кетгендиле эмда Юсюпню аллына келгендиле. ¹⁶ Юсюп Беняминни биргерлерине болгъанын кѐргенинде, кесини юй таматасына:

– Бу адамланы юйге элт, малладан бир мал кесип, ашарыкъ эт; кюн ортада ала мени бла ашарыкъдыла, – деди.

¹⁷ Сора ол адам, Юсюп айтханча этип, аланы Юсюпню юйюне келтирди. ¹⁸ Къарындашла аланы Юсюпню юйюне келтиргенлерине къоркъуп: «Бизни алгъын тулукъларыбызгъа салынып къайтарылгъан ахча ючюн келтиргендиле, бизге чурум этип, чабыуул этип, эшеклерибизни да алып, бизни къул этер умутлары болур», – деди.

¹⁹ Сора ала, Юсюпню юй таматасыны къатына барып, юйню эшиклерини къатында анга былай сѐлешдиле:

²⁰ – Жюйюсханыбыз, тынгыла, мирзеу сатып алыргъа биз алгъын да келген эдик. ²¹ Биз кече къалыр жерге жетип, тулукъларыбызны ачхан заманда уа, хар бирибизни ахчасы саулай тулугъунда эди. Биз аны да къайтарып беребиз. ²² Мирзеу сатып алыргъа башха ахча да келтиргенбиз. Ахчабызны тулукъларыбызгъа ким салгъанын а билмейбиз.

²³ – Аны ючюн къайгъы этмегиз, къоркъмагъыз, – деди ол. – Аллахыгъыз, атагъызны Аллахи, сизге тулукъларыгъызда хазна бергенди. Ахчагъыз манга келгенди.

Сора алагъа Шимонну келтиргенди.

²⁴ Аланы Юсюпню юйюне кийирип, аякъларын жууаргъа суу бергенди, эшеклерине да аш салгъанды. ²⁵ Къарындашла уа Юсюпню кюн ортада келир заманына сауғаларын хазыр этип тургъандыла; ала анда аш ашарыкъларын эшитген эдиле.

²⁶ Юсюп юйюне келгенде ала къолларындагъы сауғаланы юйге келтирип, анга жерге дери баш ургъандыла. ²⁷ Юсюп аладан саулукъ соруп:

– Сиз айтхан къарт атагъыз къалайды? Сау-саламатмыды? – деди.

²⁸ – Сени къулунг, бизни атабыз сау-саламатды, – деди ала да.

Сора ийилип, баш урдула. ²⁹ Юсюп къарап, анасыны уланы, кесини къарындашы Беньяминни кёрюп:

– Ол сиз манга айтхан гитче къарындашыгъыз бумуду? Аллахны мархаматы сени бла болсун, балам! – деди.

³⁰ Сора къарындашына суймеклиги къайнагъандан, Юсюп алайдан ашыгъып чыкъды. Алай бла ол жияр жер излеп, от-оууна кирди да, анда жияды. ³¹ Сора, бетин жуууп, биягъы чыкъды да, тёзюмюн басып:

– Ашарыкъ салыгъыз! – деди.

³² Ашарыкъ келтирип, анга башха, алагъа да башха, ала бла ашагъан мисирлилеге да энчи салдыла. Мисирлиле чюйютлюле бла бирге ашамай эдиле, бу мисирлилеге жийиргенчлиди. ³³ Сора аланы аны аллында таматасын таматалыгъына кёре, кичисин да кичилигине кёре олтуртхандыла, ала уа бир-бирлерине къарап сейирсине эдиле. ³⁴ Юсюп алагъа кесини аллындан ашарыкъ юлюшле жибере эди; Беньяминни юлюшю уа аланы хар бирини юлюшюнден беш кере кёп эди. Ичген да этгендиле; Юсюп бла бирге иги кесек олтургъандыла.

Тас болгъан кюмюш аякъ

44 ¹ Сора Юсюп кесини юй таматасына быллай буйрукъ берди: – Бу адамланы тулукъларын мирзеуден элталлыкълары къадар толтур, хар бирини ахчасын да тулугъуну башына сал. ² Мени кюмюш аягъымы уа, мирзеу ючюн берген ахчасын да кичилерини тулугъуна сал.

Юй таматасы, Юсюп анга айтханча этгенди.

³ Эрттенликде, танг жарыгъанлай, къарындашланы эшеклери бла бирге жибергендиле. ⁴ Ала шахардан узакъ кетгинчи, Юсюп кесини юй таматасына:

– Бар, ол адамланы ызларындан тюш, – деди. – Сора, къуууп жетгенинглеи, алагъа былай айт: «Сиз ахшылыкъ ючюн аманлыкъ нек этдигиз? ⁵ Ол аякъ, бийим андан ичиучю аякъ тюйюлмюдю? Ол аны бла билгичлик этеди. Сиз осал иш этдигиз».

⁶ Юй таматасы аланы къуууп жетип, алагъа бу сёзлени айтды. ⁷ Ала уа:

– Бизни бийибиз аллай сёзле нек айтады? – деди. – Угъай, къуларынг аллай иш этерик тюйюлдюле. ⁸ Ма, биз тулукъларыбызда

тапхан ахчаны да Кенанны жеринден кьайтарып санга келтиргенбиз. Бийинги юйюнден кюмюш неда алтын биз кьалай урлар эдик? ⁹ Кьуллерынгдан кимде табылса да, анга ёлюм, кьалгъанларыбыз да бийибизге кьулла болурбуз.

¹⁰ – Ахшы, – деди юй таматасы, – сиз айтханча болсун: аякъ кимде табылса да, ол манга кьул болур, кьалгъанларыгъыз а терс болмазсыз.

¹¹ Аланы хар бири терк окьуна тулугъун жерге тюшюрюп, ачханды. ¹² Юй таматасы тинтиу этгенди, таматаларындан башлап, кичилеринде бошагъанды. Аякъ Беняминни тулугъунда табылгъанды. ¹³ Къарындашлары жарсып, кеслерини кийимлерин жыртхандыла, сора, хар бири жюгюн эшегине салып, шахаргъа кьайтхандыла.

¹⁴ Яхуда бла аны къарындашлары Юсюпню юйюне келгенлеринде, Юсюп алыкъа юйюнде эди. Аны аллында жерге аугъандыла. ¹⁵ Юсюп алагъа:

– Сиз алай нек этдигиз? – деди. – Мени кибик адам билгичлик этип биллигими кьалай ангыламай эдигиз?

¹⁶ – Бийибизге не айтайыкъ? – деди анга Яхуда. – Не дейик? Не бла ариуланайыкъ? Аллах кьуллерынгы терсликлерин тапханды. Ма биз да, аякъ кимни кьолунда табылгъан эсе, ол да, бийибизге кьуллабыз.

¹⁷ – Угъай, – деди Юсюп, – мен алай этмем. Аякъ кимни кьолунда табылгъан эсе да, ол манга кьул боллукъду, сиз а ыра-хатлыкъ бла атагъызгъа барыгъыз.

Яхуда Бенямин ючюн жалбарады

¹⁸ Сора Яхуда аны кьатына барып:

– Бийим, сен фыргъаууннга тенг адамса. Тилейме, кьулунга сёз айтыргъа эркинлик бер эмда кьулунга чамланма. ¹⁹ Бийим кьуллерына: «Сизни атагъыз неда къарындашыгъыз бармыды?» – деп соргъан эди. ²⁰ Биз а бийибизге: «Бизни бек къартайгъан атабыз эмда аны кичи жашы, къартлыгъында туугъан жашы барды, аны уа къарындашы ёлюп, ол анасындан жангыз кьалгъанды, атабыз да аны бек сюеди», – деп айтхан эдик. ²¹ Сен а кьуллерынга: «Аны манга келтиригиз, мен аны кёзюм бла кёрейим», – деген эдинг. ²² Биз бийибизге: «Жаш атасын кьююп

кетерге амалы жокъду; ол атасын кьоюп кетсе уа, атабыз ёлюп кьаллыкъды», – деген эдик. ²³ Сен а кьуллаарынг: «Сизни гитче кьарындашыгъыз биргегизге келмесе уа, сиз энди мени кёзюме кёрюнмегиз», – деген эдинг. ²⁴ Биз, сени кьулунга, атабызгъа келген заманыбызда уа, бийими сёзлерин анга айтхан эдик. ²⁵ Сора атабыз: «Энтта барып, бизге бираз аш сатып алыгъыз», – деген эди. ²⁶ Биз а: «Бизге барыргъа амал жокъду; гитче кьарындашыбыз бизни бла болса уа, барырбыз; нек десенг, гитче кьарындашыбыз бизни бла болмаса, бизге ол адамны бетин кёрюрге амал жокъду», – деген эдик. ²⁷ Сора кьулунг, атабыз, бизге былай айтхан эди: «Бу кьатыным манга эки улан тапханын билесиз. ²⁸ Бири менден кетгенди, мен да: „Баям, ол таланган болур“, – дегенме; мен аны эндиге дери да кёрмегенме. ²⁹ Муну да сиз мени кёз аллымдан алып, мынга да бир палах болса уа, сиз чал башымы кьабыргъа бушуу бла тюшюрлюксюз», – деген эди.

³⁰ Энди уа мен, сени кьулунга, мени атама кьайтханда жаш бизни бла болмаса, атамы жүреги анга бек байлашханы себепли, ³¹ ол, жашны биргегизге болмагъанын кёргенинлей, ёлюп кьаллыкъды. Кьуллаарынг, кьулунгу, атабызны чал башын кьабыргъа бушуу бла тюшюрлюкдюле. ³² Аны юсюне да мен, кьулунг, жаш ючюн атама жууаплы болургъа боюнума алгъанма. Атама: «Аны санга алып келмесем, мен битеу ёмюрюмде аллынгда гюняхлы болгъанлай кьалырма», – дегенме. ³³ Ол себепден тилейме, мен, кьулунг, жашны орунуна бийиме кьул болуп кьалайым; жаш а кьарындашлары бла барсын. ³⁴ Нек десенг, жаш мени бла бирге болмаса, мен атама кьалай барайым? Атама жетерик бушууну кьалай кёрейим?

Юсюп кесин кьарындашларына танытады

45 ¹ Юсюп, жумушчуларыны аллында мындан кёп тёзюп турургъа болалмай, алагъа:

– Барыгъыз да мени кьатымдан кетигиз! – деп кьычырып жибергенди.

Кьатында жумушчуларындан бири да кьалмагъанда, Юсюп кесин кьарындашларына танытханды. ² Ол уллу кьычырыкъ этип жилягъанды, мисирлиле да эшитгендиле, аны хапары фыргъауунну юйюндегиле да жетгенди.

³ Юсюп кьарындашларына:

– Мен Юсюпме, атам саумуду? – дегенди.

Къарындашлары уа жунчуп къалып, анга жууап бералмагъандыла.

⁴Сора Юсюп къарындашларына:

– Къатыма келигиз, – дегенди.

Ала къатына келгенде, ол алагъа былай айтды:

– Сиз Мисирге сатхан къарындашыгъыз Юсюпме. ⁵Алай а энди мудах болмагъыз, мени бери сатханыгъыз ючюн жарсымагъыз. Аллах жаныгъызны сакълар ючюн, мени аллыгъызда ийгенди. ⁶Къыралгъа ач киргенли энди эки жыл болады: энтта беш жылны ичинде не сюрлюк, не орлукъ туююдюле. ⁷Аллах тукъумугъызну жер башында сау къалдырыр ючюн, жаныгъызны уллу къутхарыу бла сакълар ючюн мени аллыгъызда ийгенди. ⁸Алайды да, мени бери сиз иймегенсиз, Аллах ашыргъанды. Ол мени фыргъаууннга ата этгенди, битеу аны мюлкюне бий этгенди, битеу Мисирни жерине да башчы этип салгъанды. ⁹Теркирек атама барып, анга: «Уланынг Юсюп былай айтады: „Аллах мени битеу Мисирге бий этип салгъанды; мычымай, манга кел. ¹⁰Сен Гошенни жеринде жашарыкъса; сен да, сабийлеринг да, туудукъларынг да, къой-эчкинг бла тууар малынг да, битеу болгъан затынг да мени къатымда турлукъсуз. ¹¹Сени анда кечиндирип турлукъма, нек десенг, энтта беш жыл ачыкъ боллукъду; сен да, юйюрюнг да, битеу болгъан затынг да жарлылыкъ сынамагъыз“, – деп айтыгъыз. ¹²Ма, сизни бла сёлешген мен кесим болгъанымы, сиз да, Бенямин къарындашым да кеси кёзлеригиз бла кёресиз. ¹³Мени Мисирде сыйым нечик уллу болгъанын, мында битеу кёргенигизни да атама айтыгъыз да, атамы теркирек бери келтиригиз.

¹⁴Сора ол, къарындашы Беняминни къучакълап, жилягъанды; Бенямин да аны къучагъында жилягъанды. ¹⁵Битеу къарындашлары да уппа этип, аланы къучакълап, жилягъанды. Андан сора къарындашлары да аны бла сёлешип башлагъандыла.

Фыргъауун Якъупха Мисирге кёчерге эркинлик береди

¹⁶Юсюпню къарындашлары келгендиле деп, фыргъауунну юйюне хапар жетгенди. Фыргъауун да, аны къуллаары да къуаннгандыла.

¹⁷Сора фыргъауун Юсюпге былай айтды:

– Къарындашларынга айт: «Ма былай этигиз: хайыуанларыгъызны жюклеп, Кенанны жерине барыгъыз¹⁸ эм атагъызны да, юйдегилеригизни да алып, манга келигиз. Мен сизге Мисирни жеринде эм игисин беририме, сиз жерни битиминден ашарсыз». ¹⁹Санга уа алагъа былай айтыргъа буйрукъ береме: «Былай этигиз: сабийлеригизге бла къатынларыгъызгъа Мисирни жеринден арбала алыгъыз, атагъызны да келтирип, келигиз. ²⁰Хапчукларыгъызгъа да къайгъырмагъыз: битеу Мисирни жеринден эм игисин сизге берирме».

²¹Исраилни жашлары алай этгендиле. Сора Юсюп алагъа, фыргъауунну буйругъу бла арбала бергенди, алагъа жол азыкъ да салгъанды. ²²Аланы хар бирине да ол бирер къат кийим, Бениминнге уа ючжюз кюмюш бла беш къат кийим бергенди. ²³Аны кибик атасына да, Мисирни эм иги затларындан жюкленнген он эшек, мирзеу, ётмек эм атасына жол азыкъ жюкленнген да он тиши эшек ийгенди. ²⁴Сора къарындашларын жибергенди. Ала кетип тебирегенде, алагъа:

– Жолда бара, бир зат ючюн жарсымагъыз! – дегенди.

²⁵Сора ала Мисирден чыгып, Кенанны жерине, аталары Якъупха келгендиле. ²⁶Анга:

– Юсюп сауду! Энди ол битеу Мисирни жерине бийлик этеди, – деп билдиргендиле.

Алай а аны жүреги жунчугъанды: ол алагъа ийнанмай эди. ²⁷Ала анга Юсюпню битеу айтхан сёзлерин къатлагъанларында эмда аны келтирирге Юсюп ийген арбаланы кёргенинде уа, Якъупха жан киргенди. ²⁸Сора Исраил:

– Тамамды! Балам Юсюп сауду; мен ёлгюнчю, барып аны кёрейим, – дегенди.

Якъуп юйюрю бла Мисирге кёчеди

46 ¹Сора Исраил, битеу малын-мюлкюн алып, жолгъа чыккъанды да, Беэр-Шебагъа келип, атасы Исхакъны Аллахына къурманла кесгенди. ²Сора Аллах Исраилге кечеги кёрюнюуде сёлешип:

– Якъуп! Якъуп! – дегенди.

– Мен мындама, – дегенди ол да.

³Аллах анга:

– Мен Аллах, атангы Аллахыма, – дегенди. – Мисирге барырга кьоркьма; Мен анда сени уллу миллет этерикме. ⁴Мен сени бла бирге Мисирге барлыкьма, сени артха да кьайтарлыкьма. Сени кьезлеринги Юсюп кеси кьолу бла жабарыкьды.

⁵Якьуп Беэр-Шебадан тебирегенди. Израилни жашлары, аланы келтирирге фыргьауун ийген арбала бла, аталары Якьупну да, кеслерини сабийлерин да, кьатынларын да алып, жолгьа чыкьгьандыла. ⁶Якьуп да, аны бла бирге битеу аны тукьуму да, Кенанны жеринде жыйгьан малларын-мюлклерин алып, Мисирге келгендиле. ⁷Якьуп биргесине уланларын да, кьызларын да, туудукьларын да – битеу тукьумун Мисирге келтиргенди.

Якьупну туудукьлары

⁸Мисирге келген Израил улуланы – Якьупну бла уланларыны – атлары быладыла:

Якьупну тюнгючю Рубен.

⁹Рубенни уланлары: Ханох бла Паллу, Хесрон бла Кармий.

¹⁰Шимонну уланлары: Емуел, Ямин, Охад, Яхин, Сохар эмда кенанлы кьатыныны уланы Шаул.

¹¹Лебийни уланлары: Гершон, Кохат эм Мерарий.

¹²Яхуданы уланлары: Эр, Онан, Шела, Перес, Зерах. Эр бла Онан а Кенанны жеринде ёлген эдиле.

Пересни уланлары Хецрон бла Хамул эдиле.

¹³Иссахарны уланлары: Тола бла Пууа, Яуб бла Шимрон.

¹⁴Зебулунну уланлары: Серед, Элон, Яхлеел.

¹⁵Была Леяны уланларыдыла, Лея аланы да, кьызы Динаны да Якьупха Паддан-Арамда тапханды. Якьупну битеу уланлары бла кьызлары – отуз юч жан эдиле.

¹⁶Гадны уланлары: Цифион бла Хаггий, Шуний бла Эсбон, Эрий бла Ародий эм Арелий.

¹⁷Ашерни уланлары: Имна, Ишба, Ишбий, Брия эмда аланы эгечлери Серах.

Брияны уланлары: Хебер бла Малкиел.

¹⁸Была, Лабан кьызы Леягьа берген Зилпаны уланларыдыла. Зилпа Якьупха оналты жанны тапханды.

- ¹⁹ Якъупну къатыны Рахелни уланлары: Юсюп бла Беямин.
²⁰ Юсюпге да Мисирни жеринде Манаше бла Эфраим туугъандыла, аланы уа анга, Он атлы шахарны дин къуллукъчусу Потифераны къызы Аснат тапханды.
²¹ Беяминни уланлары: Бела, Бекер, Ашбел, Гера, Нааман, Эхи, Рош, Муппим, Хуппим, Ард.
²² Была Рахелни уланларыдыла, андан Якъупха туугъанла бары да онтөрт жан эдиле.

²³ Данны уланы: Хушим.

²⁴ Нафталийни уланлары: Яхсеел, Гуний, Есер, Шиллем.

²⁵ Была, Лабан къызы Рахелге берген Билханы уланларыдыла. Билха Якъупха тапханла барысы да жети жан эдиле.

²⁶ Якъуп бла бирге Мисирге келгенле, андан туугъанла, Якъупну уланларыны къатынларын санамай, бары да алтмыш алты жан боладыла. ²⁷ Юсюпню Мисирде туугъан уланлары эки жан эдиле. Якъупну юйюрюню Мисирге кечген битеу адамлары жетмиш жан саналадыла.

Исраил умула Гошенде жерлешедиле

²⁸ Якъуп Яхуданы, Гошеннге баргъан жолну кёргюзтюр ючюн кесинден алгъа Юсюпге ийгенди. Сора Гошенни жерине келгендиле. ²⁹ Юсюп файтонун жекдирип, атасы Исраилни аллына, Гошеннге чыкъгъанды. Сора, аны кёрюп, аны боюнундан къучакълап, аны боюнунда кёп жиялгъанды.

³⁰ Исраил Юсюпге:

– Мен сени сау болгъанынгы кёрдюм; энди ырахатлыкъ бла ёлюрме, – дегенди.

³¹ Сора Юсюп къарындашларына бла атасыны юйюрюне былай айтханды:

– Мен барып, фыргъаууннга билдирейим; анга: «Манга Кенанны жериндеги къарындашларым бла атамы юйюрю келгендиле. ³² Бу адамла къой кютючюледиле, малчыладыла; къой-эчкилерин да, тууар малларын да эм битеу мюлклерин да алып келгендиле», – деп айтайым. ³³ Фыргъауун сизни чакъырып: «Ишигиз неди?» – деп сорса уа, ³⁴ анга: «Къулларынг, биз аталарыбыз кибик, жаш заманыбыздан эндиге дери да малчыла

бола келгенбиз», – деп айтырсыз. Сора сизге Гошенни жеринде жерлеширге эркинлик берирле. Нек дегенде, мисирлиле кьойчуланы кёрюп болмайдыла.

Фыргъауун Юсюпню жуууклары бла тюбешеди

47 ¹Сора Юсюп барып, фыргъаууннга:
– Атам бла къарындашларым Кенанны жеринден кьой-
эчкилери бла, тууарлары бла эмда битеу мюклери бла келген-
диле. Ма, ала энди Гошенни жериндедиле, – деп билдиргенди.

²Ол къарындашларындан бешисин алгъанды да, аланы фыргъауунну аллына элтгенди.

³Сора фыргъауун аны къарындашларына:

– Ишигиз неди? – деп соргъанды.

– Биз, сени кьулларынг, аталарыбыз кибик кьойчулабыз, – дегендиле ала. ⁴Сора дагъыда фыргъаууннга: – Биз бу жерде бираз туруп ючюн келгенбиз, нек десенг, Кенанны жерине уллу ачлыкъ киргенди, кьулларынгы сюрюулере да отлау жер жокъду. Ол себепден кьулларынга Гошенни жеринде тохтаргъа эркинлик берсенг эди, – дегендиле.

⁵Сора фыргъауун Юсюпге былай айтханды:

– Санга атанг бла къарындашларынг келгендиле. ⁶Ма, Мисирни жери сени кьолунгдады. Атангы бла къарындашларынгы кьыралны эм иги жеринде жерлешдир. Ала Гошенни жеринде жашасынла. Аланы араларында кьолларындан келлик адамла барды деп биле эсенг а, аланы мени малыма кьош таматала этип сал.

⁷Сора Юсюп, атасы Якъупну келтирип, фыргъаууннга танытханды. Якъуп фыргъаууннга алгъыш этгенди. ⁸Фыргъауун Якъупха:

– Санга ненча жыл болгъанды? – деп соргъанды.

⁹Якъуп фыргъаууннга:

– Мени жолоучулукъда айланган ёмюрюм 130 жылды. Мени жашау кюнлерим аздыла эм насыпсыздыла, эмда аталарымы жолоучулукъда айланган ёмюрлерини жылларына жетмегендиле, – дегенди.

¹⁰Сора Якъуп фыргъаууннга алгъыш этип, фыргъауунну аллындан чыгып кетгенди.

¹¹ Юсюп атасын бла къарындашларын жерлешдиргенди, фыргъауун буйрукъ этгенча, алагъа Мисир къыралда, жерни эм игисинде, Рамсесни жеринде жер юлюш бергенди. ¹² Юсюп атасын бла къарындашларын эмда атасыны битеу юйюрюн, сабийлерини санларына кёре, мирзеу бла жалчытып тургъанды.

*Ачлыкъ бек къысхан заманда Юсюп Мисирде этген
башчылыкъ*

¹³ Къыралны бир жеринде да мирзеу жокъ эди. Ачлыкъ бек къысхан эди, Мисирни жери да, Кенанны жери да ачдан къарыусуз болгъан эдиле. ¹⁴ Юсюп, сатып алгъан мирзеулерини багъасын, Мисирни жеринде бла Кенанны жеринде болгъан битеу ахчаны жыйып, фыргъауунну тоханасына салгъанды. ¹⁵ Мисирни жеринде бла Кенанны жеринде ахча да тауусулгъанды. Битеу мисирлиле Юсюпге келип:

— Бизге мирзеу бер, биз сени кёз аллынгда ёлюп къалмайыкъ. Ахчабыз тауусулгъанды, — дей эдиле.

¹⁶ Юсюп алагъа:

— Ахчагъыз тауусулгъан эсе, малыгъызны сюрюп келтиригиз, мен сизге малыгъызны багъасына мирзеу берирме, — дегенди.

¹⁷ Ала малларын сюрюп Юсюпге келтире эдиле, Юсюп да алагъа, атларыны, ууакъ аякълы мал сюрюулерини, тууар сюрюулерини эмда эшеклерини багъасына мирзеу бере эди. Аланы битеу малларыны багъасына ол жыл аланы мирзеу бла жалчытып тургъанды.

¹⁸ Ол жыл ётгенде, ала экинчи жыл да анга келип:

— Бийибизден не жашырайыкъ? Ахчабыз тауусулгъанды, мал сюрюулерибиз да бийибиздедиле, — дегендиле. — Санларыбыздан бла жерлерибизден башха, бийибизге берирге бир затыбыз да къалмагъанды. ¹⁹ Сени кёз аллынгда биз да, жерлерибиз да жоюлуп къалмайыкъ. Бизни да, жерлерибизни да мирзеу багъасына сатып ал. Биз жерлерибиз бла фыргъаууннга къул болайыкъ, сен а бизге урукъ бер, биз ёлмей сау къалайыкъ, бу жер да бош къалмасын.

²⁰ Сора Юсюп битеу Мисирни жерин фыргъаууннга сатып алгъанды. Ачлыкъ мисирлилени асыры онгсуз этгенден, хар бири кеси сабанын сатхан эди. Алай бла жер фыргъауунну

мюлкю болгъанды. ²¹ Юсюп халкъны да Мисирни бир къы-
йырындан бирси къыйырына дери фыргъауннга къул этгенди.
²² Дин къуллукъчуланы жерлерин а алмагъанды, нек дегенде,
дин къуллукъчулагъа фыргъауундан юлюш тийишли эди эмда
ала фыргъауун алагъа берген юлюшлери бла кечинип жашай
эдиле. Ол себепден ала жерлерин сатмагъандыла.

²³ Сора Юсюп халкъгъа былай айтханды:

– Ма, бюгюн сизни да, жеригизни да фыргъаууннга сатып
алдым; ма сизге урлукъ, жерге урлукъ себигиз. ²⁴ Оргъан зама-
ныгъызда, беш юлюшден бирин фыргъаууннга берип туругъуз;
тёрт юлюшю уа, сабанлагъа урлукъ себерге, сизге эм юйдеги-
леригизге, сабийлеригизге ашарыкъгъа къалсын.

²⁵ – Сен бизни жаныбызны къутхардынг, – дегендиле ала. –
Бийибизни кёз аллында ыразылыкъ табайыкъ эмда фыргъауу-
ннга къул болайыкъ.

²⁶ Сора Юсюп, Мисирни жерини юсюнден бегим этгенди:
бюгюннге дери окъуна тирликни беш юлюшден бири фыр-
гъаууннукъду, жаланда дин къуллукъчуланы жерлеринде ёсген
тирликден фыргъаууннга зат келмейди.

Якъупну ахыр тилеги

²⁷ Израиллиле Мисир къыралда, Гошенни жеринде жашап
тургъандыла. Ол жерге ие болуп тургъандыла; жайылып, бек
кёп болуп баргъандыла.

²⁸ Якъуп Мисирни жеринде 17 жыл жашагъанды. Аны
жашау жыллары 147 жыл эди. ²⁹ Израилни ёлюр ууахтысы
жууукълашхан заманда, ол, уланы Юсюпню чакъырып, анга
былай айтды:

– Сени кёз аллында ыразылыкъ тапхан эсем, къолунгу
мени бутуму тюбюне салып, сен манга ахшылыкъ эм кертилик
этип, мени Мисирде асырамазлыгъынга ант эт. ³⁰ Мен аталары-
мы къатларында жатайым, мени Мисирден чыгъарып, аланы
къабыр орунларында асырарса.

– Сен айтханча этерме, – деди анга Юсюп.

³¹ – Манга ант эт, – деди Якъуп.

Сора Юсюп анга ант этди. Израил а жатхан жерини баш
жанына сеждагъа ийилди.

Якзуп Эфраимге бла Манашеге алгыш береди

48 ¹Бу затладан сора бир ненча заман озгъанда, Юсюпге:
– Ма, атанг ауруп турады, – дегендиле.

Юсюп эки уланын, Манашени бла Эфраимни, биргесине алып, жолгъа чыккъанды.

²Якзупха:

– Санга уланынг Юсюп келгенди, – деп билдиргендиле.

Исраил кючюн салып, тешегинде олтурду.

³Сора Якзуп Юсюпге былай айтды:

– Къудуретли Аллах, манга Кенанны жеринде Лузда кёрюнюп, алгыш бергенди. ⁴Ол манга: «Ма, Мен сени жайып кёп этерикме, сенден кёп халкъла туудурлукъма, бу жерни да сени туудукъларынга ёмюрлюк жер юлюшге берликме», – дегенди.

⁵Энди уа, мен санга Мисирге келгинчи, санга Мисирни жеринде туугъан эки уланынг меникиледиле; Эфраим бла Манаше, Рубен бла Шимон кибик, меникиле боллукъдула. ⁶Санга аладан сора тууарыкъ сабийлеринг а сеникиле боллукъдула. Ала кеслерини жер юлюшлеринде къарындашларыны атлары бла жюрюрюкдюле. ⁷Мен Паддан-Арамдан келе туруп, Кенанны жеринде, жолда, Эфратагъа жетерге бираз къалгъанлай, Рахел ёлгенди. Мен аны анда, Эфратагъа – эндиги Бейтлехемге – баргъан жол жанында асырагъанма.

⁸Сора Исраил Юсюпню уланларын кёрюп:

– Была кимдиле? – деп сорду.

⁹– Была, Аллах манга мында берген уланларымдыла, – деди Юсюп атасына.

– Аланы мени къатыма келтир, – деди Якзуп, – мен алагъа алгыш берейим.

¹⁰Къартлыкъдан Исраилни кёзлерин ау басхан эди; ол иги кёралмай эди. Юсюп уланларын аны къатына келтирди, ол да аланы уппа этип, къучакълады.

¹¹Сора Исраил Юсюпге:

– Сени бетинги кёрюрме деп да умут этмей эдим. Алай а ма, Аллах манга сени сабийлеринги окъуна кёргюзтдю, – деди.

¹²Юсюп эки уланын аны тобукъларындан бир жанына кетерип, жерге дери баш урду. ¹³Сора Юсюп, экисин да алып,

Эфраимни кесини онг кьолуна, Израилни сол кьолуну аллына, Манашени уа сол кьолуна, Израилни онг кьолуну аллына алып, аны кьатына келтирди. ¹⁴Алай а Израил, онг кьолун узатып кичи Эфраимни башына салды, сол кьолун а Манашени башына салды. Манаше тюнгюч болса да, Израил кьолларын алай биле-биле салгъанды.

¹⁵Сора Юсюпге быллай алгъыш берди:

– Аталарым Ибрахим бла Исхакъ кьуллукъ этген Аллах,
мен туугъандан бюгюннге дери да мени кютюп
жюрютген Аллах,

¹⁶ мени хар тюрлю аманлыкъдан кьутхарыучу мёлек
бу жашланы алгъышлы этсин.

Мени атым эмда аталарым Ибрахимни бла Исхакъны
атлары

бу жашла бла айтылып турсунла,
была жер башында ёсюп, кёп болсунла.

¹⁷Юсюп, атасы онг кьолун Эфраимни башына салгъанын кёргенде, жаны кыйналды. Атасыны кьолун Эфраимни башындан Манашени башына салыр ючюн алды.

¹⁸– Угъай, атам! – деди Юсюп. – Тюнгюч – Манашеди, онг кьолунгу аны башына сал.

¹⁹Атасы уа унамай:

– Билеме, жашым, билеме. Андан да халкъ жаратыллыкъды, ол да уллу боллукъду. Алай а аны кичи кьарындашы андан уллу боллукъду, аны урлугъундан кёп миллетле жаратыллыкъдыла, – деди.

²⁰Сора ол кюн алагъа быллай алгъыш берди:

– «Аллах санга да Эфраимге бла Манашеге этгенича этсин», – деп, Израил халкъы сизни атыгъыз бла алгъыш этерикди. Алай бла ол Эфраимни Манашеден уллугъа салды.

²¹Сора Израил Юсюпге:

– Ма, мен ёлюп барама, – деди. – Аллах сизни бла боллукъду эмда сизни аталарыгъызны жерине кьайтарлыкъды. ²²Мен санга кьарындашларынгдан артыкъ бир жер юлюш береме, аны кесим аморлуланы кьолларынган кьылычым эм садагъым бла алгъанма.

Якъуп онеки уланына алгъыш береди

49 ¹Андан сора Якъуп уланларын чакъырып, былай айтханды:
– Жыйылыгъыз, келлик заманда сизге боллукъ зат-
ланы сизге айтайым.

² Якъупну уланлары, жыйылып, эшитигиз,
атагъыз Израилге тынгылагъыз.

³ Рубен! Сен мени тюнгючюмсе,
къудуретимсе эм кючюмю башланнганыса,
махтауда биринчи, къууатда биринчи да сенсе.

⁴ Алай болгъанлыкъга, сен сууча тюрлене тураса.
Энди биринчи боллукъ туююлсе,
нек десенг, сен атангы тѣшегине жатханса,
мени жатхан жерими харам этгенсе.

⁵ Шимон бла Лебий къарындашладыла,
аланы къылычлары кюйсюзлюкню сауутларыдыла.

⁶ Мени жаным аланы кенгешлерине кирмесин,
жыйылыуларына къошулмайым.
Ала ачыуланып, адам ѳлтюргендиле,
безиреп, тууарланы бут сингирлерин кесгендиле.

⁷ Ачыулары къатыды, анга налат болсун,
къутуруулары да кюйсюздю, анга налат болсун!
Аланы Якъуп улуланы арасында жаярыкъма,
Израилде чачарыкъма.

⁸ Яхуда! Сенсе, къарындашларынг махтарыкъ!
Сени къолунг душманларынгы желкелеринде
боллукъду.

Атангы уланлары санга баш урлукъдула.

⁹ Яхуда, сен жаш асланса;
уланым, сен уудан келесе.
Ол аслан кибики, жерге чѳгеди;
тиши аслан кибики жатады.

Аны тынчлыгъын бузаргъа ким таукел болур?

- 10 Яхуданы кьолундан аса таягъы* тюшмез;
туудукъларындан да бийлик таякъ алынмаз.
Сора Керти Башчы келир да,
Анга миллетле буйсунуп турурла.
- 11 Ол эшегин жүюзом бутакъгъа байларыкъды,
эшекни гылыуун да сайлама бутакъгъа тагъарыкъды.
Кийимин чагъырда жууарыкъды,
къапталын да жүюзомлени къанында жибитирикди.
- 12 Кёзлери чагъырдан къарадыла,
тишлери да сютден акъдыла.
- 13 Зебулун тенгиз жагъа къатында жашарыкъды,
кемеле тохтаучу жери боллукъду;
аны чеги Сидоннга дери жетерикди.
- 14 Иссахар кьой бауланы арасында жатхан къарыулу эшекди.
- 15 Ол тынчайыргъа тап жер,
кёлге жарагъан жер кёрсе,
жюк ташыргъа аркъасын ийилтир
эмда кьул кибики ишлеп башлар.
- 16 Дан Израилни тайпаларындан бирлери болуп,
халкъына хукму этерикди.
- 17 Дан жолда бир жилиян,
жол юсюнде уу жилиян боллукъду;
ол атны аягъына урлукъду,
аны атлысы артына жыгъыллыкъды.
- 18 Сени къутхарыуунга умут этеме, я Раббий!
- 19 Гадха уа тонаучула чабарыкъдыла,
алай а ол, аланы къыстап, ызларындан кьууарыкъды.
- 20 Ашерни ашы татыулу боллукъду,

* **49:10** *Аса таякъ* (чюйют. «шевет») – адам кьол бла тутуучу кьыйыры энишге бюгюлген таякъ. Сыйлы китаплада бу сёз патчахлыкъ оноуну белгилейди.

ол патчахха тийишли ашарыкъла тапдырып турлукъду.

- 21 Нафталий бошланган журду*,
ол ариу жашла туудурады.
- 22 Юсюп битимли терекни бутагъыды,
суу чыкъгъан жерни башында битимли терекни
бутагъыды;
аны жетеклери къабыргъаны башындан ётедиле.
- 23 Садакъчыла аны аямай инжилтген эдиле,
анга душманлыкъ этип, окъ атхан эдиле.
- 24 Алай болгъанлыкъгъа, аны садагъы къатылай къалгъанды,
аны къарыулу къоллары женгиллей къалгъандыла.
Бу, Якъупну Къудуретлисини къолунданды,
Исраилни Сюрюучюсюню эм Къаясыны аты блады.
- 25 Бу, санга болушуучу атангы Аллахданды,
сени алгъышлы этген Къудуретли Аллахданды,
огъартындан кёклени берекетлери,
жерде болгъан тюпсюзлени берекетлери бла,
эмчеклени бла ана къарынланы берекетлери бла
сени алгъышлы этген Аллахданды.
- 26 Атангы алгъышлары
бурунгу тауланы берекетлеринден
эмда ёмюрлюк дуппурланы монглукъларындан**
уллудула.
Ала Юсюпню башында,
къарындашларыны арасында сайланнганны
тёппесинде болсунла.
- 27 Бенимин жыртхыч бёрюдю,
эрттенликде тутханын ашарыкъды, ингирде да
сыйырылгъан хазнаны юлеширикди.

* 49:21 *Жур* – буу тукъумну къауумундан кийик; орус. косуля, серна.

** 49:26 *Монглукъ* – берекетлик, байлыкъ, хар затны эркин болгъаны; орус. обилие, изобилие, достаток, богатство.

²⁸Была барысы да Исраилни онеки тайпасыдыла эмда аталарыны алагъа айтхан сёзю буду. Ол алагъа алгъыш этгенди, хар бирине анга тийишли берекет бла алгъыш бергенди.

Якъуп ауушады

²⁹Сора ол алагъа осуят этип, былай айтханды:

– Мен бираздан ёлюп, ата-бабаларыма къошулдукъма. Мени, аталарымы жанында, хитли Эфронну сабанындагъы дорбунда, ³⁰Кенанны жеринде, Мамрени аллында, Махпела сабанда болгъан дорбунда асырагъыз. Ибрахим ол дорбунну, аллында сабаны бла бирге, хитли Эфрондан кесине энчи къабыр орунга сатып алгъанды. ³¹Ибрахимни бла къатыны Сараны да анда асырагъандыла, Исхакъны бла къатыны Рабийгъатны да анда асырагъандыла. Мен да Леяны анда асырагъанма. ³²Ол сабан бла анда болгъан дорбун, хетлиледен сатылып алыннганды.

³³Якъуп, уланларына осуятын этип бошагъанлай, аякъларын тёшегине салып, жан бергенди эмда ата-бабаларына къошулгъанды.

Якъупну асыралыуу

50 ¹Юсюп, атасыны бетине къапланып, анга жилияй эди эмда аны уппа эте эди. ²Сора Юсюп кесине къуллукъ этиучю дохтурлагъа, атасын мумияларгъа буйрукъ бергенди. Дохтурла Исраилни мумиялагъандыла. ³Бу иш къыркъ кюн баргъанды. Мумияламакъ ючюн анча кюн керек эди. Сора мисирлиле Исраилге жетмиш кюн жилияу этгендиле. ⁴Аны жилияун этиу кюнле озгъандан сора уа, Юсюп фыргъауунну ёзюрлерине сёлешип:

– Сиз манга ыразы эсегиз, фыргъаууннга мени ючюн тилеп, былай айтыгъыз: ⁵«Атам манга: „Ма, мен ёлеме. Мен кесиме Кенанны жеринде къазгъан къабырымда асырарса“, – деп осуят этгенди. Энди уа эркинлик бер, мен барып, атамы асырап къайтайым».

⁶Фыргъауун:

– Ол санга осуят этгени кибик, барып атангы асыра, – дегенди.

⁷Алай бла Юсюп атасын асырагъа кетгенди. Аны биргесине, фыргъауунну битеу къуллукъчулары да, тукъум таматалары да эм Мисирни битеу таматалары да, ⁸Юсюпню битеу юйюрю

да, къарындашлары да, атасыны юйюрю да кетгендиле. Гошенни жеринде жаланда сабийлерин бла къой-эчкилерин эм тууар малларын къойгъандыла. ⁹ Аны биргесине файтонла бла атлыла да тебирегендиле, алай бла бек уллу жыйын болгъанды.

¹⁰ Ала Иордан сууну кюн чыккъгъан жанында Атад ындырына жетип, анда бек уллу сыйыт этип жилягъандыла. Юсюп анда атасына жети кюн жиляу этгенди. ¹¹ Ол жерни адамлары кенанлыла, Атад ындырында бу жиляуну кёрюп: «Мисирлилени бу жиляулары уллуду!» — дегендиле. Ол себепден Иордан сууну кюн чыккъгъан жанында болгъан ол жерни атына Абел-Мисрайим* деп аталгъанды.

¹² Сора Якъупну уланлары анга, ол алагъа осуят этгенича этгендиле. ¹³ Уланлары аны Кенанны жерине элттип, аны Мамреге жууукъ Махпела сабанда болгъан дорбунда асырагъандыла. Ибрахим, ол дорбунну, сабан бла бирге, хитли Эфрондан кесине энчи къабыр оруннга сатып алгъан эди. ¹⁴ Юсюп атасын асыргъандан сора, кеси да, къарындашлары да, атасын асыраргъа кеси бла келгенлени барысы да Мисирге къайтхандыла.

Юсюп къарындашларына кечгинлик бергенин айтады

¹⁵ Юсюпню къарындашлары, аталары ёлгенден сора: «Юсюп бизни кёрюп болмай къалып, биз анга этген битеу аманлыкъла ючюн бизге дерт жетдиреме десе уа, не этербиз?» — дегендиле. ¹⁶ Алай бла ала Юсюпге адамла ийип:

— Атанг ёлюрюню аллында быллай насийхат этгенди: ¹⁷ «Сиз къарындашыгъыз Юсюпге былай айтыгъыз: „Къарындашларынг санга уллу аманлыкъ этгендиле, энди уа, тилейме, сен аланы терсликлерин бла гюняхларын кеч“. Алай бла, жалбарабыз, атангы Аллахыны кзулларыны терсликлерин кеч», — деп айтдыргъандыла.

Юсюп, анга муну айтханда, жиляп башлагъанды. ¹⁸ Аны къарындашлары кеслери да келип, аны аллында жерге къапланып:

— Ма, биз сени кзулларынгбыз, — дегендиле.

¹⁹ — Къоркъмагъыз, — дегенди Юсюп. — Мен Аллахмамы да? ²⁰ Ма, сиз манга аманлыкъ этерге ниет этген эдигиз. Алай

* 50:11 *Абел-Мисрайим* атны магъанасы — «Мисирлилени жиляулары».

болгъанлыкъгъа, энди бу болгъан затны этер ючюн, кѣп адамланы жанларын сакълар ючюн, Аллах муну ахшылыкъгъа бургъанды. ²¹Ол себепден, къоркъмагъыз, мен сизни да, сабийлеригизни да кечиндирип турлукъма.

Алай бла аланы кѣллерин ырахат этип, жүреклерин жапсаргъанды.

Юсюп ауушады

²²Юсюп кеси да, атасыны юйюрю да Мисирде жашап тургъандыда. Юсюп 110 жыл жашагъанды. ²³Ол Эфраимни сабийлерин ючюнчю туудукъгъа дери кѣргенди, Юсюпню тобукъларына Манашени уланы Макирден туугъан сабийле да салыннгандыла.

²⁴Юсюп жууукъларына:

– Мен ёлеме, – дегенди, – алай болгъанлыкъгъа, Аллах сизге болушурукъду, сизни бу жерден чыгъарып, аны юсюнден Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха ант этген жерине къайтарып элтирикди.

²⁵Сора Юсюп Израил улуларына:

– Аллах сизге болушурукъду, сора мени сюеклерими мындан чыгъарып элтигиз, – деп ант этдиргенди.

²⁶Юсюп 110 жыллыгъында ёлгенди. Сора аны мумиялап, Мисирде гуллагъа салгъандыла.

Муссаны экинчи китабы
Мисирден чыгыу

Ал сёз

«Мисирден Чыгыу» – Тауратны экинчи китабыды. Ол Израил халкыны тууганыны – Якъупну туудукларыны Мисирде къул болумдан азатланганларыны, алагъа Тауратны жоруклары берилгенини – юсюнден айтады. Бу ишле бизни замандан юч минг жылдан артыкъ алгъа болгандыла.

Китапны биринчи кесегинде (1–19 башла) Мусса файхамбарны юсюнден айтылады. Муссаны Раббий, Кесини халкыны Мисирден чыгырыр ючюн, сайлаганды. Экинчи кесегинде уа (20–40 башла) Аллах Кесини халкы бла Сыйлы Кесамат этеди, анга Тауратны жорукларын бередиди. Тауратны баш магъанасы Аллахны Он фарызында жазылыпды (20:2-17). Бу сыйлы фарызла бююннгю халкъланы да намыс жорукларыны мурдору болуп турадыла.

Аллах Муссагъа бла Кесини халкына аз-аздан Кесини бегимлерин бла жорукларын билдиргенди, Кесини халисин бла керти атын ачыкълаганды. Ол Муссагъа, Сыйлы Межамны къалай къуаргъа керек болганыны юсюнден, толу буйрукъла бергенди (25–30 башла). Ол Межам Израил халкъгъа жолоучулукларында табыныучу юй болганды, Раббий аны ичинде, Кеси халкыны арасында туруп болганды. Аллах адамлагъа узакъдан къараучу болуп къалмай, дуняда болунган ишлеге къатышады. Ол Ибрахимни, Исхакъны эм Якъупну туудукларын, алагъа айтхан ант сёзюне кертичи болуп, азат этеди.

Бу китап адамланы Муссагъа къажану женгил-женгил чыкъгъанларыны юсюнден да айтады. Ала Мисирде къул болумларына юйренчек болуп, азатлыкъда жашаудан къоркъгъан эте эдиле. «Жаратылыу» китапда кибик, мында да адамланы халилери керти суратланадыла, аланы кемчиликлери ачыкъ кёргюзтюледиле.

Магъанасы

Исраил халкы Мисирде кьуллукъдан азат этиледи (1:1–15:21).

Кьуу жерледе терилтиуле. Халкыны суу эм манна бла жалчытыу. Итрону оноуу (15:22–18:27).

Синай тауда Кесамат этиледи. Он фарыз. Муссаны кьолу бла берилген Таурат. (19:1–24:18).

Сыйлы Межамны кьурау ючюн этилген буйрукъла (25:1–31:18).

Алтын тана сурат; Аллахны чамланыуу эм кечиую (32:1–34:35).

Сыйлы Межамны кьурау эм жарашдырыу. Раббийни ала-матлыгы кёрюнеди (35:1–40:38).

Исраиллиле Мисирде кыйналадыла

1 ¹Якзупну биргесине юйюрлери бла Мисирге келген Исраилни жашларыны атлары быладыла: ²Рубен, Шимон, Лебий эм Яхуда; ³Иссахар, Зебулун эм Бенямин; ⁴Дан эм Нафталий; Гад эм Ашер. ⁵Якзупну туудукълары барысы да жетмиш жан эдиле. Юсюб'а Мисирде эди.

⁶Бир талай замандан, Юсюп да, къарындашлары да, битеу ол тѳлю да ѳлгендиле. ⁷Исраил улулары уа жайылып, кѳбейгендиле эмда ѳсюп, бек кючлю болгъандыла. Алай бла ол жер аладан толгъанды.

⁸Сора Мисирде, Юсюпню билмеген, жангы патчах чыкыгъанды. ⁹Ол халкына:

– Ма, Исраил улуларыны халкы бизден кѳп эм кючлю болуп барады, – дегенди. – ¹⁰Ала кѳбеймез ючюн акыыл этейик. Алайсыз, уруш болгъан заманда, ала да душманларыбызгъа кѳшулуп, бизге къажар сюелирле да, кыралыбыздан чыгып кетерле.

¹¹Сора, ауур ишле бла аланы къарыуларын алыр ючюн, алагъа иш таматала салгъандыла. Ала да фыргъаууннга, ашарыкъ сакъланыр ючюн, Питом бла Рамсес атлы сахарла ишлегендиле. ¹²Алай болгъанлыкыгъа, аланы не къадар кыйнаса да, ала ол къадар кѳбейе эдиле эм ол къадар ѳсе эдиле. Ол себепден мисирлиле Исраил улуларындан кѳркзуп башлагъандыла. ¹³Аны ючюн мисирлиле Исраил улуларына къатылыкъ этип, зор бла ишлете эдиле. ¹⁴Топуракъ бла кирпич этген ауур ишден эм хар тюрлю сабан ишден, алагъа къатылыкъ бла зор этип ишлетген хар тюрлю ишден аланы жашауларын кыйын этген эдиле.

¹⁵Чюйютлю тиширыулары Шифра бла Пуа атлы аначы къатынлары болгъанды. Мисирни патчахи алагъа:

¹⁶– Сиз чюйютлю къатынлагъа аначылыкъ этген заманыгъызда, ала ауурлукъларындан къутула туруп, къарагъыз: улан болса, аны ѳлтюрюп кѳюгъуз; кыз болса уа, жашама кѳюгъуз, – дегенди.

¹⁷Аначы къатынла уа, Аллахдан кѳркыгъанлары себепли, Мисирни патчахи айтханча этмей эдиле, улан сабийлени сау къалдыра эдиле. ¹⁸Мисирни патчахи, аначы къатынланы чакырып, алагъа:

– Сиз улан сабийлени сау къалдырып, аллай иш нек этесиз? – дегенди.

¹⁹Аначы кьатынла уа фыргъаууннга:

– Чюйютлю кьатынла мисирлилеча тюйюлдюле. Ала кьарыулудула, аначы кьатын келгинчи, кьутулуп турадыла, – дегендиле.

²⁰Аллах аначы кьатынлагъа ахшылыкъ этгенди. Халкъ а кёбейип, андан да бек кючлю болуп баргъанды. ²¹Аначы кьатынла Аллахдан кьоркыгъанлары себепли уа, Ол аланы юйюрлерин кьурагъанды. ²²Ол заманда фыргъауун битеу халкъына:

– Чюйютлюледе хар жангы туугъан улан сабийни Нил суугъа атыгъыз, хар къыз сабийни уа сау кьалдырыгъыз, – деп буйрукъ этгенди.

Мусса файхамбарны туугъаны

2 ¹Лебийни тукьумундан биреу барып, кесине кьатыннга бир лебийли къызны алгъанды. ²Кьатыны бууаз болуп улан тапды. Аны бек ариу сабий болгъанын кёрюп, юч ай букьдуруп турду. ³Алай а, аны андан ары букьдуруп турургъа болалмай, кьамишден этилген четен алып, анга битум бла кьара чайыр жакъды, сора сабийчикни аны ичине салып, Нил сууну жагъасында кьамиш ичинде кьойду. ⁴Сабийни эгечи уа арлакьда тохтап, анга не боллугъуна кьарап турду.

⁵Бир замандан фыргъауунну къызы жууунургъа Нил сууну боюнуна тюшеди. Аны кьарауашлары да суу жагъада жюрюй эдиле. Фыргъауунну къызы кьамиш ичинде четенни кёрюп, кьарауашын ийип, аны келтиртеди. ⁶Четенни ачып кьараса, анда уа сабийчик жилий турады. Ол анга жазыкьсынып:

– Бу чюйютлю сабийледенди, – деди.

⁷Сабийчикни эгечи фыргъауунну къызына:

– Мен барып, чюйютлю кьатынладан санга эмчек ана чакъырайыммы? Ол санга сабийчикни ёсдюрюп, – деди.

⁸– Бар, – деди анга фыргъауунну къызы.

Къызчыкъ барып, сабийчикни анасын чакъырды. ⁹Фыргъауунну къызы тиширугъа:

– Бу сабийчикни алып, манга ёсдюр. Мен санга хақынгы берирме, – деди.

Тиширу сабийчикни алып, эмчек асырагъанды. ¹⁰Сабийчик ёсюп уллу болгъанында, тиширу аны фыргъауунну къызына келтиргенди. Фыргъауунну къызы да аны кесине жаш этгенди

эмда анга Мусса* атагъанды, нек дегенде, «мен аны суудан чыгъаргъанма» – дей эди.

Мусса файхамбар Мидияннга къачады

¹¹ Кёп заман озгъандан сора, Мусса ёсюп, уллу болгъанында, анга ёз къарындашлары, Исраил улулары болгъан жерге чыгъаргъа тюшгенди. Аланы ауур ишлерине карагъанында, бир чюйютлюню, ёз къарындашларындан биреуню, мисирли тую тургъанын кёреди. ¹² Тёгерегине къарап, алайда бир киши да болмагъанын кёргенинде, мисирлини ёлтюрюп, аны юзmezде букъдуруп къояды.

¹³ Ол экинчи кюн да чыкыгъанында, эки чюйютлю бир-бирлери бла туююше тургъанларын кёрдю эм зулму этгеннге:

– Къарындашынгы нек туюесе? – деп сорду.

¹⁴ Ол а:

– Сени бизге таматагъа бла сюдоге ким салгъанды? Мисирлини ёлтюрсенингча мени да ёлтюрюргеми умут этесе? – деди.

Мусса къоркъуп: «Эшта, бу ишни билген болурла!» – деди.

¹⁵ Сора фыргъауун, бу ишни юсюнден эшитип, Муссаны ёлтюртюр мурат этгенди. Мусса уа фыргъауундан къачып кетип, Мидиянны жеринде тохтайды. Анда ол бир къуюну къатында олтургъан заманда, ¹⁶ бир мидиянлы дин къуллукъчуну жети къызы келип, аталарыны къой-эчкилерине суу ичирир ючюн, къуюдан суу алып, гулланы толтурадыла. ¹⁷ Сора башха сюрючюле келдиле да, аланы къыстап башладыла. Ол заманда Мусса туруп, къызланы къоруулады, аланы къой-эчкилерине да суу ичирди.

¹⁸ Къызла аталары Реуелге келгенлеринде, ол:

– Сиз бюгюн былай терк къалай къайтдыгъыз? – деп сорду.

¹⁹ – Бир мисирли бизни сюрючюледен къоруулады эм бизге суу да алып, къой-эчкилеге суу ичирди, – дедила ала.

²⁰ Ол а къызларына:

– Къайдады да ол? Сиз аны нек къоюп келдигиз? Чакъырыгъыз аны, ол бизни бла ашасын! – деди.

²¹ Мусса бу адамда жашаргъа ыразы болгъанды. Сора ол, къызы Сиппораны Муссагъа къатыннга бергенди. ²² Сиппора улан

* **2:10** Мусса ат чюйют тилде «(суудан) чыгъарылгъан» деген сёзге ушайды.

тапханды. Мусса: «Мен киши жеринде киргинчи болдум», — деп, анга Гершом* атагъанды.

²³ Кёп заман озгъандан сора, Мисирни патчахы ёледи. Исраил улулары кыйын ишден ынчхап, кычырыкъ эте эдиле, аланы ауур ишден жалбарыулары Аллахха жетгенди. ²⁴ Аллах аланы термилгенлерин эшитгенди эмда Ибрахим бла, Исхакъ бла, Якъуп бла этген кесаматын эсине келтиргенди. ²⁵ Аллах Исраил улуларына эс буруп, алагъа жазыкъсыннганды.

Аллах Мусса фйхамбарны чакъырады

З¹ Мусса, кыйын атасы, Мидиянны дин къуллукъчусу Итро-ну** кый-эчкилерин кюте эди. Кюнлени биринде ол, сюрюню кьюу жерни бир узакъ жанына ётдюргенди да, Аллахны таууна, Хореге келгенди. ² Сора анга, кёкен терекни*** арасындан, жаннган отда Раббийни Мёлеги**** кёрюнгенди. Мусса къарап, кёкен от жаннганын, алай а кюймегенин кёреди. ³ Сора Мусса кеси-кесине: «Бу сейирликге барып бир къарайым, кёкен нек кюймей эсе да», — дейди.

⁴ Раббий аны къараргъа келгенин кёрдю. Сора Аллах кёкенни арасындан аны чакъырып:

— Мусса! Мусса! — деди.

— Мен мындама! — деди Мусса.

⁵ — Бери жууукълашма! — деди Аллах. — Аякъларынгда чарыкъларынгы теш, бу сен тургъан жер — сыйлы жерди.

Сора дагъыда:

⁶ — Мен атангы Аллахыма, Ибрахимни Аллахыма, Исхакъны Аллахыма, Якъупну Аллахыма, — деди.

Мусса, Аллахха къараргъа къоркъгъандан, бетин жапды.

⁷ Сора Раббий былай айтды:

— Мен Мисирдеги халкъымы термилгенин кёргенме, иш таматарыны зулмусундан аланы сыйытларын эшитгенме. Аланы кыйынлыкъларын билеме. ⁸ Аланы мисирлилени къолларындан

* 2:22 Гершом атны магъанасы — «Анда киргинчи».

** 3:1 Итро — Реуелни башха аты.

*** 3:2 Кёкен терек — орус. терновник.

**** 3:2 Раббийни Мёлеги — бу энчи Мёлек Сыйлы Китапланы тюрлю жерлеринде Раббий Кеси болгъаны белгилиди.

кьутхарыргъа энип келгенме. Аланы ол жерден чыгырып, анда сют бла бал баргъан жерге, ахшы эм эркин жерге, кенанлыланы, хитлилени, аморлуланы, перизлилени, хивлилени эм эбуслуланы жерлерине элтир ючюн келгенме. ⁹ Ма, Израил улуларыны кычырыкълары Манга жетгенди. Мен, мисирлиле аланы кьалай унукьдургъанларын, кёреме. ¹⁰ Ол себепден, тебире. Мени халкьымы, Израил улуланы Мисирден чыгыр деп, Мен сени фыргъаууннга иеме.

¹¹ Мусса Аллахха:

– Мен кимме, мен фыргъаууннга барып, Израил улуларын Мисирден чыгырып кибик? – деди.

¹² – Мен сени бла боллукьма, – деди Аллах. – Сени Мен ийгениме, ма санга белги: сен халкьны Мисирден чыгыргъан заманда, бу тауда Аллахха кьуллукь этериксиз.

¹³ Мусса Аллахха:

– Ма, мен Израил улуларына барып, алагъа: «Мени сизге ата-бабаларыгъызны Аллахы ийгенди», – деп айтырма. Ала уа манга: «Аны аты неди?» – деп сорсала, мен алагъа не айтырма? – деди.

¹⁴ – Бар Болуп Туруучу Менме, – деди Аллах Муссагъа. – «Мени сизге Бар Болуп Туруучу ийгенди», – деп айт Израил улуларына.

¹⁵ Аллах дагъыда Муссагъа былай айтды:

– Израил улуларына: «Мени сизге ата-бабаларыгъызны Аллахы – Ибрахимни Аллахы, Исхакьны Аллахы, Якьупну Аллахы – Раббий* ийгенди», – деп айт.

Бу – Мени ёмюрлеге боллукь атымды.

Мени бу атымы айтып,
тёлюден төлюге эсгериле.

¹⁶ Бар, Израилни тукьум таматаларын жыйып, алагъа: «Аталарыгъызны Аллахы, Ибрахимни, Исхакьны, Якьупну Аллахы Раббий, манга кёрюнюп, былай айтханды: „Мен сизге эс бёлюп, Мисирде сизге этилгенни кёргенме. ¹⁷ Сизни Мисирни унукьдурууундан чыгырып, кенанлыланы, хитлилени, аморлуланы, перизлилени, хивлилени эм эбуслуланы жерлерине, анда сют бла бал баргъан жерге элтирикме деп, Мен сёз береме“, – деп айт.

* **3:15 Раббий** – оригиналда «Яхве». «Яхве» сёз бла 14-чю аятагъы «Эхйе» (Менме) деген сёз «болуу» деген бир этимден жаратылгъандыла.

¹⁸Исраилни тукъум таматалары сени айтханынга тынгыларла. Сора, сен да, ала да, Мисирни патчахына барып: «Бизге чюйютлюлени Аллахы Раббий кёрюнгенди. Алай бла эркинлик бер, биз юч кюнлюк жолгъа, къуу жерге барып, Раббий Аллахыбызгъа къурман этейик», – деп айтырсыз. ¹⁹Мен а билеме, Мисирни патчахы, аны кючлю къолум бла зорламасам, сизге кетерге эркинлик берлик туююдю. ²⁰Мен къолуму узатып, Мисирни ичинде этерик битеу къудуретли ишлерим бла Мисирни урлукъма. Андан сора ол сизни жиберир. ²¹Мен сизге мисирлилени кёзлеринде ыразылыкъ берирме. Кетген заманыгъызда къуру къолларыгъыз бла кетмезсиз. ²²Хар тиширыу мисирли кёншусундан эмда кёншу юйде жашагъан башха тиширыудан кюмюш, алтын затла эмда кийимле тилеп алсын, сора сиз ала бла жашларыгъызны эм къызларыгъызны кийиндирирси. Алай бла мисирлилени тонап кетерсиз.

Аллах Мусса файхамбаргъа берген илишанла

4 ¹Мусса жууап излеп:
– Ала манга ийнанмасала уа, мен айтханнга тынгыламай:
«Раббий санга кёрюнмегенди», – деселе уа? – деди.

² – Ол сени къолундагъы не затды? – деди анга Раббий.

– Таякъ, – деп жууап берди ол.

³ – Аны жерге ат, – деди Раббий.

Мусса аны жерге атып ийгенде, таякъ жилин болуп къалды, Мусса да андан къачып тебиреди. ⁴Сора Раббий Муссагъа:
– Къолунгу узат да, аны къуйругъундан тут, – деди.

Мусса къолун узатып, аны къуйругъундан тутханда, жилин аны къолунда аса таякъ болуп къалды.

⁵ – Бу зат, аланы аталарыны Аллахы, Ибрахимни Аллахы, Исхакъны Аллахы, Якъупну Аллахы Раббий санга кёрюннгенине ала ийнаныр ючюндю, – деди Раббий.

⁶ Дагъыда Раббий анга:

– Къолунгу къоюнунга сал, – деди.

Мусса къолун къоюнуна салды. Аны чыгъаргъанында уа, ма, къолу тери ауруудан къар кибик агъарып къалгъан эди.

⁷ – Къолунгу энтта къоюнунга сал, – деди Раббий.

Мусса энтта къолун къоюнуна салды. Къоюнундан чыгъаргъанында уа, ма, къолу алгъыннгыча болуп къалды.

⁸ – Ала санга ийнанмасала, биринчи белги да аланы ий-
нандырмаса, экинчи илишаннга ийнанырла. ⁹ Бу эки белгиге
ийнанмасала эм сен айтханнга тынгыламасала уа, Нилден суу
алып жерге төк. Сора Нилден алынган суу жерде кьан болуп
кьалыр, – деди Раббий.

¹⁰ Мусса Раббийге:

– Я Раббий! Мен тюнене да, бирси кюн да, Сен кьулунг бла
сёлешип башлагъан заманда да, сёзге уста адам тьуйюлме, мен
тилкьаума да, кьыйналып сёлешеме, – деди.

¹¹ Раббий а:

– Адамгъа аууз ким бергенди? Тилсиз неда сангырау, неда
кёрген, неда сокьур ким этеди? Муну этген – Мен, Раббий, тьуй-
юлмеми? – деди. – ¹² Энди бар; Мен сени сёлешдирирге, не
айтырыгъынгы санга юйретирме.

¹³ – Я Раббий! – деди Мусса. – Кимни ийсенг да башха адам ий.

¹⁴ Раббий Муссагъа ачыуланып:

– Къарындашынг, лебийли Харун бар ушайды да! Мен ол
иги сёлешаллыгъын билеме. Ма, ол энди санга тюберге келир
да, сени кёргенлей, жюреги кьууаныр. ¹⁵ Сен анга айтырса эм-
да сёлени аны ауузуна салырса. Мен а экигизге да сёлеширге
болушурма, сизге не этеригизни юйретирме. ¹⁶ Сени оруну-
нга халкьгъа ол сёлешир. Алай бла ол сени ауузунг болур, сен
а анга Аллахны орунуна болурса. ¹⁷ Бу аса таякьны да кьолунга
ал; аны бла сен белгиле кёргюзтюрюксе, – деди.

Мусса файхамбар Мисирге кьайтады

¹⁸ Сора Мусса кетип, кьайын атасы Итрогъа кьайтып:

– Мен кетейим, Мисирдеги къарындашларыма кьайтып, ала
сау эселе, кёрейим, – дегенди.

Итро да Муссагъа:

– Ырахатлыкь бла бар, – деди.

¹⁹ Алайды да, Раббий Муссагъа Мидиянны жеринде:

– Бар, Мисирге кьайт, сени жанынгы излегенле бары да
ёлгендиле, – дегенди.

²⁰ Мусса кьатынын да, эки уланын да алып, эшекге минди-
рип, Мисирни жерине тебирегенди. Аллахны аса таягъын да
Мусса кьолуна алгъанды.

²¹ Раббий Муссагъа былай айтды:

– Мисирге къайтхан заманында, Мен сени боюнунга салган битеу сейир ишлени фыргъауунну аллында этмей къойма. Мен а аны терсакъыл этерме, ол халкъны жибермез. ²² Сора фыргъаууннга айт: «Раббий былай айтады: Израил Мени уланымды, тюнгючюмдю. ²³ Мен санга: „Уланымы жибер, ол Манга къуллукъ этсин“, – деп айтдым. Сен а аны жиберирге унамадынг, алай бла Мен сени уланынгы, тюнгючюнгу ёлтюрюрме».

²⁴ Жолда кече къалган жерлеринде, Раббий Муссагъа тюберге келип, аны ёлтюрюрге тебирегенди. ²⁵ Ол заманда Сиппора, таш бичакъ алып, уланына сюннет этгенди эм терисин Муссаны* аякъларына тийдирип:

– Ишексиз, сен къан тёгююм бла эрим болганса! – деди.

²⁶ «Къан тёгююм бла эрим болганса», – деп сюннетни юсюнден айтылганды. Сора Раббий Муссаны къойду.

²⁷ Ол заманда Раббий Харуннга:

– Къуу жерге Муссагъа тюберге бар, – дегенди.

Харун барып, Аллахны тауну къатында Муссагъа тюбеп, аны уппа этип саламлашханды. ²⁸ Мусса да аны ийген Раббийни битеу айтхан сёзлерин бла Ол буюрган битеу белгилени Харуннга айтханды. ²⁹ Сора Мусса бла Харун барып, Израил улуларыны битеу тукъум таматаларын жыйгандыла. ³⁰ Раббий Муссагъа айтхан сёзлени барын да Харун алагъа айтханды, Мусса да халкъны кёз аллында белгиле кёргюзтгенди. ³¹ Халкъ ийнанганды. Раббий Израил улуларына болушургъа келгенин эмда аланы термилгенлерин кёргенин эшитгенлеринде, ала ийилип, сежда этгенди.

Мусса бла Харун фыргъауунну аллында

5 ¹ Андан сора Мусса бла Харун фыргъаууннга барып:
– Израилни Аллахы Раббий былай айтады: «Халкъымы жибер, ала Манга къуу жерде байрам этсинле», – дедиле.

² Фыргъауун а:

– Кимди да Раббий, мен Аны айтханына тынгылап, Израилни жиберир кибик? Мен Раббийни танымайма, Израилни да жиберлик туююлме, – деди.

* 4:25 Муссаны – неда сабийни.

³— Бизге чойютлюлени Аллахы кёрюнгенди. Тилейбиз, эркинлик бер, Ол бизни ёлет бла неда кылыч бла кырмаз ючюн, биз Раббий Аллахыбызгъа кърман этерге юч кюнлюк жолгъа, кьюу жерге барайыкъ, — деди ала.

⁴— Сиз, Мусса бла Харун, халкъны ишинден нек бёлесиз? Барыгъыз, ишлеген этигиз! — деди алагъа Мисирни патчахы. — ⁵Ма, бу жерни халкъы кёпдю, сиз а аны ишлеуон тохтатасыз, — деп да кюшду фыргъауун.

⁶Ол кюн окъуна фыргъауун халкъны ишлетген кюллукучулагъа бла халкъны таматарына буйрукъ берди:

⁷— Мындан ары, алгъын бергенигизча, кирпич этерге халкъгъа салам бермегиз. Ала саламны кеслери айланып жыйсынла.

⁸Кирпичлени мардасын а алагъа алгъын буюрулгъанча салыгъыз, кем этмегиз. Ала бош турадыла да, андан: «Барайыкъ, Аллахыбызгъа кърман этейик», — деп кычырадыла. ⁹Алагъа андан да кёп иш беригиз, ала ишлесинле эм алдау сёзле бла кюрешмесинле.

¹⁰Сора халкъны ишлетген кюллукучула бла таматала чыгып, халкъгъа:

— Фыргъауун былай айтады: «Мен сизге энди кирпич этерге салам берлик туююлме. ¹¹Кесигиз барып, саламны къайда тапсагъыз, андан алыгъыз. Иш мардагъыздан а бир зат да кем этилмейди», — деди.

¹²Сора халкъ, таза салам орунуна, сабан тюбюнде кългъан саламны жыяргъа битеу Мисирни жерине жайылгъанды. ¹³Кюллукучула уа:

— Таза саламыгъыз болгъан заманда кирик иш мардагъызны хар кюнден да толтуругъуз, — деп, алагъа зорлукъ эте эдиле.

¹⁴Исраил улуланы таматарын а Фыргъауунну кюллукучулары:

— Сиз тюнене бла бююн, эндиге дери этиучю кирпич мардагъызны нек толтурмайсыз? — деп, тую эдиле.

¹⁵Сора Исраил улуланы таматары келип, фыргъауунга тарыгъуу этип:

— Сен кюлларынга алай нек этесе? ¹⁶Кюлларынга салам бермейдиле, кирпичлени уа этигиз дейдиле! Ма, кюлларынгы туюдиле! Гюняхды сени халкъынга! — деди.

¹⁷ Ол а:

– Бошсуз сиз, аны себепли: «Барып, Раббийге кърман эте-йик», – деп айтасыз. ¹⁸ Энди барыгъыз, ишлегиз. Сизге салам берлик туююдюле, кирпич мардагъызны уа толтуругъуз, – деди.

¹⁹ Сора Израил улуланы таматалары: «Хар кюннге белгиленнген кирпич марда кем этиллик туююдю», – деп айтылгъан сёздеде кеслерини палахларын кёрдюле. ²⁰ Ала фыргъауунну аллындан чыккыгъан заманда уа, аланы сакълап тургъан Муссагъа бла Харуннга тубедиле да:

²¹ – Раббий, сиз этгенни кёрюп, жазагъызгъа* тубетсин! Сиз бизни, фыргъауун да, аны күүлукъчулары да кёрюп болмазча этип, бизни ёлтюрюрге аланы кълларына кылыч бердигиз, – дедиле.

Аллах халкын кьутхарлыгъына ант этеди

²² Сора Мусса Раббийге къайтып:

– Я Раббий! Сен бу халкны быллай кыйынлыкыгъа нек жолукъдурдунг, мени муну ючюнмю ийдинг? ²³ Мен фыргъаууннга барып, Сени атынг бла айтып башлагъан замандан бери, ол бу халкыгъа андан да аман этип башлагъанды. Сен халкынгы кьутхаргъан а этмединг, – деди

6 ¹ Раббий Муссагъа:

– Энди Мен фыргъаууннга не этеригими кёрюрсө. Къудуретли къолума бойсунуп, ол аланы жиберир; къудуретли къолума бойсунуп, ол аланы кыралындан кыстап окъуна иер, – деди.

² Сора Аллах Муссагъа сёлешип, былай айтды:

– Мен Раббийме. ³ Мен Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха Къудуретли Аллах деген атым бла кёрюне тургъанма, Раббий** деген атым бла уа Кесими алагъа танытмагъанма. ⁴ Ала анда кёчюп айланган жерлерин, Кенанны жерин алагъа берирме деп, Мен ала бла кесаматымы салгъанма. ⁵ Мен мисирлиле жесир этип тутхан Израил улуларыны ынчхагъанларын эшитгенме да, кесаматымы эсима келтиргенме. ⁶ Ол себепли Израил улуларына

* 5:21 Жаза – орус. кара, наказание.

** 6:3 Раббий – оригиналда «Яхве» – Аллахны энчи аты. Къ. 3:15.

былай айт: «Мен Раббийме. Мен сизни мисирлилени унукъду-рууларыны тубюнден чыгъарлыкъма, къуллукъ болумугъздан азат этерикме, къудуретли къолум бла алагъа азап салып, сизни жулуп къутхарлыкъма. ⁷ Сизни Кеси халкъым этерикме эмда Аллахыгъыз боллукъма, сизни Мисирни унукъдуруууну тубюнден чыгъаргъан Раббий Аллахыгъыз Мен болгъанымы билирсиз. ⁸ Мен сизни Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха берирге ант этген жерге элтирикме, аны сизге мюлк жерге берликме. Мен Раббийме».

⁹ Мусса бу сёзлени Исраил улуларына айтханды. Ала уа асыры амалсыздан, къыйын ишден унукъгъандан Муссагъа тынгыламагъандыла. ¹⁰ Сора Раббий Муссагъа:

¹¹ – Бар, Мисирни патчахы фыргъаууннга айт, ол Исраил улуларын къыралындан жиберсин, – деди.

¹² Мусса Раббийни аллында:

– Ма, Исраил улулары да тынгыламайдыла манга, фыргъауун а манга къалай тынгылар? Мен сёзге уста туююлме, – деди.

Муссаны бла Харунну тукъум тарыхлары

¹³ Раббий Муссагъа бла Харуннга сёлешгенди да, Исраил улуларын Мисирни жеринден чыгъарыр ючюн, аланы юсю бла Исраил улуларына эм Мисирни патчахы фыргъаууннга буйрукъ бергенди.

¹⁴ Исраиллилени тукъум таматалары была эдиле:

Исраилни тюнгючю Рубенни уланлары: Ханох эм Паллу, Хесрон эм Кармий. Была Рубенни юйюрлеридиле.

¹⁵ Шимонну уланлары: Емуел, Ямин, Охад, Яхин, Сохар эмда кенанлы къатынны уланы Шаул. Была Шимонну юйюрлеридиле.

¹⁶ Лебийни уланларыны атлары, тукъум тарыхларына кёре, быладыла: Гершон, Кохат, Мерарий. Лебийни ёмюрю уа 137 жыл эди.

¹⁷ Гершонну уланлары, юйюрлерине кёре: Либний бла Шимий.

¹⁸ Къохатны уланлары: Амрам, Исхар, Хеброн, Уззиел.

Кохатны ёмюрю уа 133 жыл эди.

¹⁹ Мерарийни уланлары: Махлий бла Муший.

Тукъум тарыхларына кёре, лебийлилени юйюрлери быладыла.

²⁰ Амрам атасыны эгечи Йохебедни къатыннга алгъанды. Йохебед анга Харунну бла Муссаны тапханды. Амрамны ёмюрю уа 137 жыл эди.

²¹ Исхарны уланлары: Корах, Нефег, Зихрий.

²² Уззиелни уланлары: Мишаел, Элсафан, Ситрий.

²³ Харун Аминадабны кызы, Нахшонну эгечи Элишебаны къатыннга алгъанды. Элишеба анга Надабны эм Абихуну, Элазарны эм Итамарны тапханды.

²⁴ Корахны уланлары: Асир, Элкъана, Абиасаф. Корахлыланы юйюрлери быладыла.

²⁵ Харунну уланы Элазар Путиелни кызыларындан бирлерин къатыннга алгъанды. Ол да анга Пинехасны тапханды.

Юйюрлерине кёре, лебийлилени тукъум таматалары быладыла.

²⁶ «Исраил улуларын Мисирни жеринден жыйын-жыйын этип чыгъарыгъыз», – деп Раббий алагъа айтхан Харун бла Мусса – быладыла.

²⁷ Исраил улуларын Мисирден чыгъарыр ючюн, Мисирни патчахы фыргъауун бла сёлешген Мусса бла Харун – быладыла.

Харун Муссаны атындан сёлешеди

²⁸ Раббий Муссагъа Мисирни жеринде сёлешген кюн, ²⁹ анга: – Мен Раббийме. Мен санга айтхан затланы барысын да Мисирни патчахы фыргъаууннга айт, – деген эди.

³⁰ Мусса уа Раббийге:

– Ма, мен сёзге уста тюйюлме. Фыргъауун манга къалай тынгылар? – деген эди.

7 ¹ Раббий а Муссагъа былай айтханды:

– Къара, Мен сени фыргъаууннга Аллахны орунуна салгъанма, къарындашынг Харун а сени файхамбарынг боллукъду.

² Мен санга буюргъан затланы барысын да айтырыкъса. Къарын-дашынг Харун а, фыргъауун Израил улуларын кеси къыралындан жиберир ючюн, анга айтырыкъды. ³ Мен а фыргъауунну терсакъыл этерме эмда Мисирни жеринде кѐп тамаша белгиле бла сейир ишле кѐргюзтюрме. ⁴ Фыргъауун сизге тынгыламаз. Сора Мен къолуму Мисирни юсюне салырма. Мисирни уллу азапха жолукъдуруп, халкъымы, Израил улуларын, жыйын-жыйын этип, Мисирни жеринден чыгъарырма. ⁵ Мен къолуму Мисирге жетдирип, Израил улуларын андан чыгъаргъан заманымда, мисирлиле Мени Раббий болгъанымы билирле.

⁶ Сора Мусса бла Харун алай этгендиле. Раббий алагъа буюргъанын толтургъандыла. ⁷ Ала фыргъаууннга сѐлешгенлеринде Мусса 80 жыллыкъ, Харун а 83 жыллыкъ эдиле.

Харунну аса таягъы жилин болады

⁸ Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

⁹ – Фыргъауун сизге: «Бир сейир иш кѐргюзтюгюз», – десе, Мусса, сен Харуннга: «Аса таягъынгы алып, фыргъауунну алына атып ий», – деп айт, ол а жилин болуп къалыр.

¹⁰ Мусса бла Харун фыргъаууннга барып, Раббий буюргъанча этгендиле. Харун аса таягъын фыргъауунну эм аны къуллукъчуларыны алларына атып ийгенди, аса таякъ да жилин болуп къалгъанды. ¹¹ Фыргъауун да акъылманланы бла хыйнычыланы чакъыргъанды. Мисирни билгичлери да хыйнылары бла алай этгендиле. ¹² Аланы хар бири да кесини таягъын атып ийгенди, таякъла да жилинла болуп къалгъандыла. Харунну аса таягъы уа аланы таякъларын жутуп къойгъанды. ¹³ Алай болгъанлыкъгъа, Раббийни айтханыча, фыргъауун терсакъыл болуп, алагъа тынгыламагъанды.

Биринчи палах: Нил суу къан болады

¹⁴ Сора Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Фыргъауун терсакъылды, халкъны жиберирге унамайды. ¹⁵ Тамбла эрттенликде фыргъаууннга бар. Ма, ол суугъа чыгъарыкъды да, анга тюбер ючюн, Нил сууну боюнунда тур, жилиннга бурулгъан аса таягъынгы да къолунга ал. ¹⁶ Анга сѐлешип, былай айт: «Чюйютлюлени Раббий Аллахы: „Халкъымы жибер, ол

Манга кьюу жерде кюуллукъ этсин“, – деп айтыргъа мени санга ийгенди. Сен а, ма, эндиге дери да тынгыламагъанса. ¹⁷ Раббий былай айтады: „Мени Раббий болгъанымы ма мындан билирсе“. Мен кюолумдагъы ма бу аса таякъ бла Нил сууну урурма да, суу къан болуп кялыр. ¹⁸ Нилдеги чабакъ ёлюп кялыр, суу да аман ийис этер, мисирлиле суудан ичерге да болалмазла».

¹⁹ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

– Харуннга айт: «Аса таягъынгы алып, Мисирни битеу сууларына: баргъан сууларына, илипинлерине, кёллерине эмда хар тюрлю суу тутхан орунларына – кюолунгу узат, ала къан болуп кялсынла. Битеу Мисирни жеринде агъач орунлада да, таш орунлада да, суу къан болуп кялыр».

²⁰ Сора Мусса бла Харун Раббий буюргъанча этгендиле. Харун аса таягъын кётюрюп, фыргъауунну эм аны кюуллукъчуларыны алларында, Нил сууну ургъанды да, битеу Нил суу къан болуп кялгъанды. ²¹ Нилдеги чабакъ да кырылгъанды, суу да аман ийис этгенди, мисирлиле да Нилден суу ичерге болалмагъандыла. Битеу Мисирни жеринде суу къан болуп кялгъанды. ²² Мисирни билгичлери да кеслерини хыйнылары бла алай этгендиле. Раббийни айтханыча, фыргъауун терсакъыл болуп, Муссагъа бла Харуннга тынгыламагъанды. ²³ Фыргъауун, айланып, юйюне кетгенди. Бу затха да эс бёлмегенди. ²⁴ Битеу мисирлиле, ичерге суу табар ючюн, Нил сууну къатында кююла къазып башлагъандыла, нек дегенде, Нилни суундан ичерге болалмай эдиле.

²⁵ Раббий сууну ургъандан сора, жети кюн толгъанды.

Экинчи палах: жер макъала

8 ¹ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:
– Фыргъаууннга бар да, анга айт: «Раббий былай айтады: Халкъымы жибер, ол Манга кюуллукъ этсин. ² Жиберирге унамасанг а, ма, битеу жеринги жер макъала бла халек этерме. ³ Нил суу макъаладан топ-толу болур да, ала чыгып, юйюнге да, жатхан отоунга да, жатхан жеринге да, кюуллукъчуларынгы эм халкъынгы юйлерине да, печлеринге да, тылы тегенелеринге да кирирле. ⁴ Сени юсюнге да, халкъынгы юсюне да, битеу кюуллукъчуларынгы юслерине да макъала ёрлерле».

⁵ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

– Харуннга айт: «Къолунгу аса таягынг бла, баргъан суулагъа, илипинлеге эм кёллеге узатып, Мисирни жерине макъала чыгъарт».

⁶Харун къолун Мисирни сууларына узатханды, сора макъала чыгып, Мисирни жерин жабып къойгъандыла. ⁷Билгичле да хыйнылары бла алай этип, Мисирни жерини юсюне макъала чыгъартхандыла. ⁸Фыргъауун Муссаны бла Харунну чакъырып:

– Раббийден тилек этигиз, Ол менден эм халкъымдан макъаланы кетерсин. Сора халкъыгъызны Раббийге къурман этерге жиберирме, – деди.

⁹Мусса фыргъаууннга:

– Макъала сенден эм юйлерингден думп болуп, жаланда Нил сууда къалыр ючюн, сени ючюн, къуллукъчуларынг эм халкъынг ючюн да не заманда тилек этеригими манга кесинг белгиле, – деди.

¹⁰– Тамбла, – деди фыргъауун.

– Сен айтханча болсун, – деди Мусса, – алай бла бизни Раббий Аллахыбыз кибик биреу да болмагъанын билирсе. ¹¹Макъала сенден, юйлерингден, къуллукъчуларынгдан эмда халкъынгдан кетип, жаланда Нил сууда къалырла.

¹²Мусса бла Харун фыргъауундан чыкыгъандыла. Сора Раббий фыргъаууннга ийген макъаланы юсюнден Мусса Раббийден тилек этгенди. ¹³Раббий да Муссаны тилеген толтургъанды: юйледе, арбазлада эм сабанлада болгъан макъала къырылгъандыла.

¹⁴Аланы тебе-тебе этип жыйгъандыла. Кырал аман ийисден толгъанды. ¹⁵Алай болгъанлыкъгъа, фыргъауун, палахны кетгенин кёргенде, Раббийни айтханы кибик, терсакъыл болуп, Муссагъа бла Харуннга тынгыламагъанды.

Ючюнчю палах: ургъуйла

¹⁶Сора Раббий Муссагъа:

– Харуннга: «Аса таягынгы узатып, жерни къумун ур, къум битеу Мисирни жеринде ургъуйла болуп къалыр», – деп айт, – деди.

¹⁷Ала да алай этдиле. Харун аса таягъы бла къолун узатып, жерни къумун ургъанында, адамланы бла малланы юсюнде ургъуйла кёрюнгендиле. Мисирни битеу жеринде къуму саулай ургъуйла болуп къалгъанды. ¹⁸Билгичле да кеслерини хыйнылары

бла ургъуйла этерге кюрешгендиле, алай а болалмагъандыла. Ургъуйла адамланы бла малланы юслерине басына эдиле. ¹⁹Сора билгичле фыргъаууннга:

– Бу иште Аллахны кьолю барды, – дедиле.

Алай болгъанлыкъгъа, Раббийни айтханы кибики, фыргъауун терсакъыл болуп, алагъа тынгыламады.

Тёртючю палах: чибинле

²⁰Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

– Тамбла эртте туруп, фыргъауун суугъа бара тургъанда анга тюбе да, анга айт: «Раббий былай айтады: Халккъымы жибер, ол Манга къуллукъ этсин. ²¹Халккъымы жибермесенг а, Мен сени юсюнге да, къуллукъчуларынгы эм халккъынгы юсюне да, юйлеринги ичине да чибинле иерме. Мисирлилени юйлери да, ала жашагъан ма бу жер да чибинледен толуп къалырла. ²²Ол кюн халккъым тургъан Гошен жерни айырма. Анда чибинле болмазла. Алай бла битеу жерде Раббий Аллах Мен болгъанымы билirse. ²³Мен Кеси халккъымы сени халккъынгдан айырып къорууларма. Тамбла болур бу тамаша белги».

²⁴Раббий алай этгенди: фыргъауунну юйюне да, аны къуллукъчуларыны юйлерине да, Мисирни битеу жерине да кёп чибинле учуп келип, басыннгандыла. Къырал чибинледен къырыла эди.

²⁵Фыргъауун Муссаны бла Харунну чакъырып:

– Барыгъыз, Аллахыгъызгъа бу жерде кърман этигиз, – деди.

²⁶Мусса уа:

– Алай эталлыкъ туююлбюз, – деди. – Раббий Аллахыбызгъа кърман этиуюбюзню мисирлиле кёрюп болмайдыла. Мисирлиле кёрюп болмагъан кърманны биз аланы кёз алларында этип башласакъ, ала бизни ташла бла туююп ёлтюрмезлеми? ²⁷Биз кьюу жерге, юч кюнлюк жолгъа барып, Раббий Аллахыбызгъа, Ол бизге айтханы кибики, алай кърман этерге керекбиз.

²⁸Фыргъауун:

– Мен сизни Раббий Аллахыгъызгъа кьюу жерде кърман этерге жибереме. Узакъ кетмегиз ансы. Энди уа мени ючюн тилек этигиз, – деди.

²⁹– Ма, мен сенден чыгып, Раббийден тилек этерикме да, тамбла чибинле фыргъауундан, аны къуллукъчуларындан эм аны

халкындан кетерле, – деди анга Мусса. – Фыргъауун, Раббийге кърман этерге халкыны жибермей, алдауун кьойсун ансы.

³⁰ Алай бла Мусса фыргъауундан чыгып, Раббийден тилек этди. ³¹ Раббий да Мусса тилегенни этди. Чибинлени фыргъауундан, аны кьуллукъчуларындан эм аны халкындан кетерди, жангыз бири да кьалмады. ³² Алай болгъанлыкъгъа, фыргъауун бу жол да терсакъыл болуп, халкыны жибермеди.

Бешинчи палах: мал кьырылыу

9 ¹ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:
– Фыргъауунга бар да, анга айт: «Чюйютлюлени Раббий Аллахы былай айтады: Халкымы жибер, ол Манга кьуллукъ этсин. ² Сен аны жиберирге унамай энтта тыйсанг а, ³ Раббийни кьолу аулакда болгъан малларынгы, атларынгы, эшеклеринги, тюелеринги, тууарларынгы эм кьой-эчкилеринги басарыкды; бек уллу ёлет ауруу боллукъду. ⁴ Алай а Раббий Исраилни малын Мисирни малындан айырлыкъды. Исраил улуларыны битеу малларындан бир хайуан да ёллюк тюйюлдо. ⁵ Раббий муну заманын да белгилеп, тамбла бу кьыралда муну этеригин айтханды».

⁶ Экинчи кюн Раббий айтханын этгенди: Мисирни битеу малы кьырылгъанды. Исраил улулары малларындан а бир хайуан да ёлмегенди. ⁷ Фыргъауун адам ийип, исраиллилени малларындан бири да ёлмегенин билгенди. Алай болгъанлыкъгъа, ол терсакъыл болуп, халкыны жибермеди.

Алтынчы палах: иринли жарала

⁸ Сора Раббий Муссагъа бла Харуннга:

– Печьден бирер толу уууч кюл алыгъыз. Мусса аны, фыргъауун кёре тургъанлай, кёкге чачып ийсин. ⁹ Кюл битеу Мисирни жеринде ууакъ букъгъа айланыр эмда битеу Мисирни жеринде адамлада, маллада да иринли жарала чыгъарла, – деди.

¹⁰ Ала, печден кюл алып, фыргъауунну аллына бардыла. Мусса кюлню кёкге чачып ийди, сора адамлада бла маллада ирин этген жарала болуп кьалдыла. ¹¹ Муссаны аллында устала да жараларындан чыдаялмагъандыла, нек дегенде, жарала, битеу мисирлиледе болгъанча, билгичледе да бар эдиле. ¹² Алай болгъанлыкъгъа,

Раббий фыргъаунну терсакъыл этгенди. Раббийни Муссагъа айтханы кирик, фыргъаун алагъа тынгыламады.

Жетинчи палах: буз уруу

¹³ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

– Тамбла эртте туруп, фыргъаунну аллына барып, анга айт: «Чюйютлюлени Раббий Аллахы былай айтады: Халкъымы жибер, ол Манга къуллукъ этсин. ¹⁴ Сен битеу дунияда Манга ушагъан болмагъанын билир ючюн, бу жол а Мен битеу палахларымы санга, къуллукъчуларынга эмда халкъынга иерме. ¹⁵ Мен къолуму жетдирип, сени да, халкъынгы да ауруу бла кыргъан болсам, сен жер юсюнден къорап кетер эдинг. ¹⁶ Алай а санга къудуретими кӛргюзтӛп, атымы битеу дунияда билдирир ючюн, Мен сени сакълагъанма. ¹⁷ Сен энтта халкъымы жибермей, анга къажау сюелесе. ¹⁸ Ма, Мен тамбла, тамам бу заманда, Мисирни къуралгъан кюнӛнден эндиге дери болмагъанча бек кючлю буз урдурма. ¹⁹ Ол себепден сюрюулеринги эм битеу аулакда болгъан затынгы къоркъуусуз жерге къачырт. Буз ургъанда аулакда къалгъан эмда юйлерине жыйылмагъан битеу адамла бла малла ёллюкдюле».

²⁰ Фыргъаунну къуллукъчуарындан Раббийни сӛзӛнден къоркъгъанлары къулларын да, малларын да юйлерине къачыргъандыла. ²¹ Раббийни сӛзӛне эс бӛлмегенле уа къулларын да, малларын да аулакда къойгъандыла.

²² Сора Раббий Муссагъа:

– Къолунгу кӛкге узат, Мисирни жеринде адамланы да, малланы да, битеу Мисирни жеринде аулакдагъы ёсюмлюклени барысын да буз урсун, – деди.

²³ Мусса аса таягъын кӛкге узатды. Раббий кӛкню кюкюретип буз урдурду, жерге шыбыла да атды. Сора Раббий Мисирни жерине буз жаудурду. ²⁴ Кючлю буз уруу бара эди, бузну ортасындан да шыбыла ура эди, битеу Мисирни жеринде ол миллет болгъан заманындан бери болмагъанча бек кючлю буз ура эди. ²⁵ Саулай Мисирни жеринде, битеу аулакда болгъанны: адамланы да, малланы да, – буз ургъанды. Битеу аулакдагъы ёсюмлюклени да буз ургъанды, аулакдагъы битеу тереклени да ууатханды. ²⁶ Буз жаланда Исраил улулары жашагъан Гошен жерде жаумагъанды.

²⁷ Сора фыргъаун Муссаны бла Харунну чакъыртып, алагъа:

– Бу жол мен гюнях этдим. Раббий тюзлюклюдю, мен да, халкъым да терсбиз. ²⁸ Энди Раббийден тилек этигиз! Аллахны кёк кюкюретиулери бла буз урдуруу тохтасынла! Сизни жиберирме, энди тыймам, – деди.

²⁹ Мусса анга:

– Мен шахардан чыкъгъанымлай окъуна, къолларымы Раббийге узатырма. Кёк кюкюреуле тохтарла, буз уруу да андан ары болмаз. Алай бла дунияны иеси Раббий болгъанын билирсе. ³⁰ Алай а билеме, энтта не сен, не къуллукъчуларынг Раббий Аллахдан къоркъмайсыз, – деди.

³¹ Гетен бла арпа да жоюлгъан эди, нек дегенде, арпа баш къусхан эди, гетен а чакъгъан эди. ³² Будай бла къара будай а жоюлмагъан эдиле, ала алыкъа битмеген эдиле.

³³ Алайды да, Мусса фыргъауундан кетип, шахардан чыкъгъанды эмда къолларын Раббийге узатханды. Кёк кюкюреу бла буз уруу тохтагъандыла, жерге жауун къююлгъаны да тыйылгъанды. ³⁴ Фыргъауун жауун да, буз да, кёк кюкюреу да тохтагъанын кёргенинде, гюнях этиуюн андан ары бардыргъанды. Ол кеси да, аны къуллукъчулары да терсакъыл болгъандыла. ³⁵ Алай бла, Раббий Муссаны ауuzu бла айтханы кибик, фыргъауун терсакъыллыкъ этип, Израил улуларын жибермегенди.

Сегизинчи палах: мачала

10 ¹ Сора Раббий Муссагъа:
– Фыргъаууннга бар. Мен араларында бу тамаша белгилерими кёргюзтюр ючюн, аны да, аны къуллукъчуларын да терсакъыл этгенме. ² Алай бла Мен Мисирде этген затланы, Мен анда кёргюзтген тамаша белгилени сен уланынга эм уланынгы уланына айтърса эмда Раббий Мен болгъанымы билирсиз, – деди.

³ Мусса бла Харун фыргъаууннга барып, былай айтдыла:

– Чюйютлюлени Раббий Аллахы былай айтады: Сен Манга бойсунмай, не заманнга дери турлукъса? Халкъымы жибер, ол Манга къуллукъ этсин. ⁴ Сен халкъымы жибермесенг а, ма, тамбла Мен къыралынга мача келтирирме. ⁵ Жерни кёрюрге болмазча, жерни бетин мача алай басар эмда сизде буздан сау

кьалгъанны ашап бошар, аулакьда ёсген битеу тереклеригизни да кемирип бошар. ⁶ Сени юйлеринги да, битеу кьуллукъчуларынгы юйлерин да, битеу мисирлилени юйлерин да толтурур, аны уа, не аталарынг, не аталарынгы аталары дунияда жашагъан кюнлеринден бююннге деричи да кёрмегендиле.

Сора Мусса айланып, фыргъауундан чыкьды. ⁷ Ол заманда фыргъауунну кьуллукъчулары анга:

– Бу адам бизни кьачаннга дери тузакьда тутуп турлукьду? Жибер бу адамланы, ала Раббий Аллахларына кьуллукъ этсинле. Мисирни жоюлуп баргъанын энттамы кёрмейсе? – дедиле.

⁸ Сора Муссаны бла Харунну фыргъаууннга кьайтардыла. Фыргъауун алагъа:

– Барыгъыз, Раббий Аллахыгъызгъа кьуллукъ этигиз. Ким-ким барлыкъсыз? – деди.

⁹ Мусса уа:

– Биз гитче сабийлерибиз бла эм кьартларыбыз бла барлыкъбыз, уланларыбыз бла эм кьызларыбыз бла, кьой-эчкилерибиз бла эм тууарларыбыз бла барлыкъбыз, нек дегенде, Раббийни байрамын этерге керекбиз, – деди.

¹⁰ Фыргъауун алагъа:

– Мен сизни сабийлерибиз бла бирге жибергеним кибик, Раббий да сизни бла алай болсун! Кёремисиз, сизни аман ниетигиз барды! – деди. – ¹¹ Угъай! Тилегенибиз кибик, жангыз эр кишиле барып, Раббийге кьуллукъ этсинле.

Сора аланы фыргъауунну аллындан кьыстап ийдиле.

¹² Ол заманда Раббий Муссагъа:

– Кьолунгу Мисирни жерине узат. Мисирни жерине мача чапсын, жерни битеу ёсюмлюклерин, буздан сау кьалгъан харзатны ашап бошасын, – деди.

¹³ Сора Мусса аса таягъын Мисирни жерине узатханды, Раббий да кюн чыкьгъан жанындан уруучу желни келтиргенди, жел а саулай ол кюнню бла ол кечени уруп тургъанды. Танг атханда кюн чыкьгъан жанындан уруучу жел мачаланы келтиргенди. ¹⁴ Мача битеу Мисирни жерине чапханды, битеу Мисир кьыралгъа эсепсиз кёп санда тюшгенди. Алгъын да болмагъанды аллай мача, мындан арысында да боллукъ туююлду. ¹⁵ Мача битеу жерни бетин басып, жерни кьап-кьара этгенди. Жерни

битеу ёсюмлюклерин да, буздан сау кьалгъан битеу тереклени кёгетлерин да ашап бошагъанды. Саулай Мисирни жеринде не терекледе, не аулакъны ёсюмлюклеринде бир жашил зат кьалмагъанды. ¹⁶Фыргъауун Муссаны бла Харунну ашыгъыш чакъыртып:

– Раббий Аллахыгъызгъа эм сизге кьажау гюнях этдим. ¹⁷Энди гюняхымы энтта бир кере кечигиз, тилейме, эмда Раббий Аллахыгъыздан тилек этигиз, Ол бу палахны менден тыйсын, – деди.

¹⁸Мусса фыргъауундан чыгъып, Раббийден тилек этгенди. ¹⁹Сора Раббий аргъы жанындан, кюн батхан жанындан, бек кючлю жел келтиргенди, ол а мачаны алып кетип, Къамиш тенгизге атханды. Битеу Мисир кыралда бир мача да кьалмагъанды. ²⁰Раббий а фыргъауунну терсакъыл этгенди. Алай бла фыргъауун Исраил улуларын жибермегенди.

Тогъузунчу палах: кьарангылыкъ

²¹Сора Раббий Муссагъа:

– Кьолунгу кёкге узат, Мисирни жеринде кьарангы, сезерча кьарангы болуп кьалсын, – деди.

²²Мусса кьолун кёкге узатханды, сора битеу Мисирни жеринде юч кюннге кьаппа-кьарангы болуп кьалгъанды. ²³Бир-бирлерин кёрмегендиле, юч кюнню бир адам да жеринден кьопмагъанды. Битеу Исраил улуларыны межамларында уа жарыкъ бар эди. ²⁴Фыргъауун Муссаны чакъырып:

– Барыгъыз, Раббийге кьуллукъ этигиз, жалаңда кьой-эчкилеригиз бла тууар малыгъыз кьалсын. Сабийлеригиз а сизни бла барсынла, – деди.

²⁵Мусса уа:

– Биз Раббий Аллахыбызгъа кьурман этер ючюн, бизге кьурманлыкъ эм толусунлай кюйдюрюллюк хайыуан да бер. ²⁶Бизни малларыбыз да бизни бла барсынла, бир гышмы да кьаллыкъ туююдю, нек дегенде, биз Раббийге кьурманнга аладан аллыкъбыз. Биз ары келгинчи уа, Раббий Аллахыбызгъа не кьурман бла кьуллукъ этеригибизни билмейбиз, – деди.

²⁷Алай а Раббий фыргъауунну терсакъыл этгенди. Фыргъауун аланы жиберирге унамагъанды. ²⁸Фыргъауун Муссагъа:

– Кет мени кьатымдан! Сакъ бол, энди мени аллымда кёрюнме. Сен бетими кёрген кюн ёллюксе, – деди.

²⁹ – Айтханынгча болсун, – деди Мусса. – Энди сени бетинги кёрлюк туююлме.

Аллах онунчу палахны юсюнден билдиреди

11 ¹Сора Раббий Муссагъа:
– Мен фыргъаууннга бла мисирлилеге дагъыда бир палах келтирликме. Андан сора ол сизни мындан жиберир. Сизни жибергенде, мындан кыстагъан окъуна этер. ²Халкъгъа айт, хар эр киши да, хар тиширыу да кьоншусундан кюмюш эм алтын затла тилеп алсын, – деди.

³Раббий халкъына мисирлилени кёзлеринде ыразылыкъ бергенди. Мусса да, Мисирни жеринде, фыргъауунну къуллукъчуларыны аллында эм халкъны аллында бек уллу адам эди.

⁴Мусса фыргъаууннга былай сёлешди:

– Раббий былай айтады: «Мен кече арасында Мисирни ортасы бла ётерме. ⁵Мисирни жеринде хар тюнгюч да, тахтасында олтургъан фыргъауунну тюнгючюнден, тирмен тартхан къарауашны тюнгючюне дери, малланы да битеу биринчи туугъанлары ёлюп къалырла. ⁶Битеу Мисирни жеринде уллу сыйыт болур, аллай сыйыт а эндиге дери да болмагъанды эм мындан арысында да туберик туююлдю. ⁷Исраил улуларында уа не ад-амгъа, не малгъа ит да юрмез». Исраиллилени мисирлиледен Раббий къалай айыргъанын, ол заманда билирсиз. ⁸Битеу бу къуллукъчуларынг манга келирле эмда манга баш уруп: «Сен да, сен башчылыкъ этген битеу халкъ да кетигиз», – дерле. Андан сора мен чыгып кетерме.

Сора Мусса, бек ачыуланып, фыргъауундан чыкъды.

⁹Раббий Муссагъа:

– Мисирни жеринде сейир ишлерим кёп болур ючюн, фыргъауун сизге тынгыламаз, – деген эди.

¹⁰Мусса бла Харун фыргъауунну аллында бу сейир ишлени барын да этгендиле. Алай болгъанлыкъгъа, Раббий фыргъауунну терсакъыл этгенди да, фыргъауун Исраил улуланы кыралындан жибермегенди.

Къутхарылыу байрам

(Лев. 23:5-8; Сан. 28:16-25; Эсг. 16:1-8)

12 ¹Раббий Мисирни жеринде Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

²— Бу ай сизде айланы башы, жылны биринчи айы болсун.

³Битеу Исраил жамауатына айтыгъыз: Бу айны онунчу кюнюнде хар ким юйюрюне кёре бир къозу* алсын, хар юйюр бирер къозу.

⁴Юйюрю къозуну ашап бошайлазча, алай гитче болса уа, кесини юйюне эм жууукъ къоншусу бла жан санына кёре алсынла; хар ким ашап бошайлыкъ марда бла къозугъа юлешинигиз.

⁵Къурманыгъыз кыяусуз, бир жыллыкъ, эркек мал болургъа керекди. Къойладан бир къозу неда эчкиледен бир улакъ болсун.

⁶Бу айны онтёртюнчю кюнюне дери ол сизде асыралып турсун. Ол заманда битеу Исраилни жамауаты жыйылып, хайыуанланы ингирде кессин.

⁷Хайыуанны къанындан алып, этин ашарыкъ юйледе эшиклени эки жанына бла башына жакъсынла.

⁸Этни отда биширип ол кече окъуна ашап бошасынла. Аны ачымагъан ётмек бла эм ачы хансла бла ашасынла.

⁹Аны биширмей, неда сууда биширип ашамагъыз, алай а башы бла, аяклары бла, ичи бла бирге отда биширип ашагъыз.

¹⁰Андан эрттенликге къалдырмагъыз, андан эрттенликге къалгъанны уа отда кюйдюрююз.

¹¹Аны уа былай ашагъыз: беллеригиз кысылып болсунла, чарыкларыгъыз аякларыгъызда, таякларыгъыз да къолларыгъызда болсунла, аны ашыгъышылыкъ бла ашагъыз. Бу Раббийни Къутхарылыу байрамыны ашыды.

¹²Мен а тамам ол кече Мисирни жерини юсю бла ётерме, Мисирни жеринде адамланы, малланы да биринчи туугъанларын барын да кырырма эмда Мисирни аллахларыны барына да сюд этерме. Мен Раббийме.

¹³Сиз тургъан юйлени юсюндеги къан сизге белги болур. Къанны кёргенимде сизге тиймей озарма. Мисирни жерин халек этген заманымда, сизни арагъызда кырылыу болмаз.

¹⁴Бу кюн сизге унутулмаз кюн болсун. Тёлюден төлюге да ол кюн Раббийге байрам этигиз. Бу байрам сизге ёмюрлюк адетди.

* **12:3** Былайда «къозу» деп кёчюрюлген сёз оригиналда «улакъ» деген магъананы да туттады. Аны кибик, 4-чю эм 21-чи аятлада.

¹⁵ Жети кюн ачымагъан ётмек ашагъыз. Биринчи кюнден башлап, юйлеригизде ачыгъан затны жокъ этигиз. Биринчи кюнден жетинчи кюннге дери ачыгъан затны ким ашаса да, ол адам Исраилни арасындан къоратылыр. ¹⁶ Биринчи кюнюнде эм жетинчи кюнюнде сизде сыйлы жыйылыу болсун. Ол кюнде бир тюрю бир иш этмегиз. Хар биригизге ашарыгъын хазырлагъандан башха иш этерге жарарыкъ туююлдо.

¹⁷ Ачымагъан Ётмекле байрамны тутугъуз. Тамам бу кюнде Мен сизни Мисирни жеринден чыгъаргъанма. Бу кюнню тёлуден тёлуге да ёмюрлюк адетча тутугъуз. ¹⁸ Биринчи айны онтёртюнчю кюнню ингиринден, ол айны жыйырма биринчи кюнню ингирине дери ачымагъан ётмек ашагъыз. ¹⁹ Юйлеригизде жети кюнню ачитхы жюрютюрге жарарыкъ туююлдо. Ачыгъан затны ким ашаса да, ол адам Исраилни жамауатындан къоратыллыкъды – тыш адам болса да, ол жерни адамы болса да. ²⁰ Бир тюрю бир ачыгъан затны ашамагъыз. Хар тургъан жеригизде ачымагъан ётмек ашагъыз.

²¹ Сора Мусса Исраилни битеу тукъум таматарын жыйып, алагъа:

– Юйюрлеригизге кёре кесигизге къозула сайлап алыгъыз эмда Къутхарылыу байрамны къурманын кесигиз, – деди. – ²² Иссоп хансны чопалын алыгъыз да, тазда болгъан къаннга сугъуп, эшиклени эки жанына бла башына жагъыгъыз. Тангнга дери сизден бир киши да юйюню эшигинден тышына чыкъмасын. ²³ Раббий мисирлилени къырыгъа ётюп баргъанында, эшиклени башында бла эки жанында къанны Раббий кёрю да, ол эшикледен озуп кетер, къырычу мёлекге юйлеригизге кирип сизни къырыгъа къоймаз. ²⁴ Бу адет сизге да, уланларыгъызгъа да ёмюрлюк бегим болсун. ²⁵ Раббийни айтханыча, Ол сизге берлик жерге баргъан заманыгъызда, бу байрамны адетин тутарсыз. ²⁶ Сабийлеригиз сизге: «Бу байрамны магъанасы неди?» – деп соргъан заманда, ²⁷ алагъа: «Бу Раббийни Къутхарылыу байрамыны къурманыды. Раббий, мисирлилени къыргъан заманында, Мисирде Исраил улуланы юйлерини жаны бла озгъанды эм юйюрлерибизни къутхаргъанды», – деп айтыгъыз.

Сора халкъ, ийилип, сежда этгенди. ²⁸ Сора Исраил улулары барып, айтылганны этгендиле. Раббийни Муссагъа бла Харунна буюргъаныча, алай этгендиле.

Онунчу палах: тюнгючлени къырылгъаны

²⁹ Кече арасында Раббий Мисирни жеринде биринчи туугъанланы барын да къыргъанды, тахтасында олтургъан фыргъауунну тюнгючюнден, зинданда тургъан тутмакъны тюнгючюне дери, малладан да битеу биринчи туугъанларын къыргъанды. ³⁰ Фыргъауун кеси да, битеу къуллукъчулары да, битеу мисирлиле да кечегиде тургъандыла. Мисирни жеринде уллу кычырыкъ-сыйыт этилгенди, нек дегенде, ёлюгю болмагъан юй жокъ эди.

Исраил халкъ Мисирден чыгъады

³¹ Ол кече фыргъауун, Муссаны бла Харунну чакъыртып:

— Тебирегиз! Халкъымы ичинден чыгыгъыз, сиз да, Исраил улулары да, барыгъыз, айтханыгъызча, Раббийге къуллукъ этигиз.

³² Айтханыгъызча, къой-эчкилеригизни да, тууар малыгъызны да алыгъыз, барыгъыз. Манга да ыразылыкъ беригиз, — деди.

³³ Мисирлиле: «Биз барыбыз да къырыллыкъбыз», — деп къоркъуп, Исраилни халкъын кетигиз деп, кыса эдиле.

³⁴ Сора халкъ тылыларын ачыгъынчы алып, тылы тегенелерин кийимлери бла чулгъап, аркъаларына кётюрюп кетгендиле.

³⁵ Исраил улулары, Мусса айтханча этип, мисирлиледен кюмюш затла да, алтын затла да, кийимле да тилеп алгъандыла. ³⁶ Раббий а халкъгъа мисирлилени кёзлеринде ыразылыкъ бергенди. Мисирлиле исраиллиле тилеген затланы бергендиле. Алай бла ала мисирлилени тонап кетгендиле.

³⁷ Сора Исраил улулары, сабийлени санамай, 600 000-нге жуукъ жаяу эр киши болуп, Рамседен Суккотха атлангандыла.

³⁸ Ала бла бирге тыш адамладан кёбюсю да чыкыгъанды. Къой-эчкиле да, тууар мал да, бек уллу сюрюу болуп чыкыгъандыла.

³⁹ Мисирден алып чыкыгъан тылылары ачымагъаны себепли, ала ачымагъан гюттюле этип биширгендиле. Ала, Мисирден кысталгъандан эм мычыргъа болалмагъандан, кеслерине жол азыкъ да этмеген эдиле.

⁴⁰ Исраил улуларыны Мисирде турган заманлары уа 430 жыл эди. ⁴¹ 430 жыл озгандан сора, туура ол кюн Раббийни битеу халккы жыйын-жыйын болуп, кечегиде Мисирни жеринден чыккыганды. ⁴² Ол кече Раббий, аланы Мисирни жеринден чыгырыр ючюн, сагыайып турганды. Битеу Исраил улулары да, Раббийге хурмет этер ючюн, туккумларындан туккумларына бу кече сагыайып туруга керекдиде.

Ккутхарылыу байрамны жоруклары

⁴³ Раббий Муссага бла Харуннга:

– Ма Ккутхарылыу байрамны жоруклары: бир тюрюлю башха миллетли адам ккурман этни ашарга жарарыкк туююлду. ⁴⁴ Ахчага сатылып алынган хар ккул а, анга сюннет этилгенден сора, андан ашарга боллуккуду. ⁴⁵ Ккчгюнчю бла жалчы уа андан ашарга жарарыкк туююлду. ⁴⁶ Бир юйде ашарга керекди аны, ккурман этни юйден тышына чыгырмагыыз, сюеклерин да сындырмагыыз. ⁴⁷ Бу байрамны Исраилни битеу жамауаты этерге керекди. ⁴⁸ Сенде тыш адам келип тохтап, Раббийни Ккутхарылыу байрамын этерге излесе, аны битеу эр киши адамларына сюннет этилсин, сора, ол жерни адамы кибик, Исраилни халккына ккосулулуп, байрамны этерге болур. Сюннет этилмеген бир тюрюлю бир адам а ккурман этни ашарга жарарыкк туююлду. ⁴⁹ Кеси адамыгыызга да, арагыызда келип жашаган тыш адамга да, адет бир болсун, – дегенди.

⁵⁰ Сора битеу Исраил улулары айтылганны этгендиде. Раббийни Муссага бла Харуннга буюрганыча, алай этгендиде. ⁵¹ Туура ол кюн Раббий Исраил улуларын жыйын-жыйын этип, Мисирни жеринден чыгырганды.

Тюнгючле Раббийге бериледиде

13 ¹ Сора Раббий Муссага:
² – Исраил улуларыны арасында битеу адамладан эм хайуанладан жаш орун ачхан биринчи тууганланы хар бирин да энчи этип, Манга бер: ала Меникиледиде, – деди.

Ачымаган Этмекле байрамы

³ Мусса халккыга:

– Сиз Мисирден, жесирлик жерден чыккыган бу кюнню эсигизде тутугъуз. Раббий сизни андан кючлю кьолю бла чыгъаргъанды. Бир ачыгъан зат да ашамагъыз. ⁴Сиз бюгюн Абиб айда* мындан чыгъасыз. ⁵Раббий кенанлыланы, хитлилени, аморлуланы, хивлилени эм эбуслуланы жерлерин, сют бла бал баргъан жерни, санга берирме деп, сени ата-бабаларынга ант этгенди. Ол сени ары кийирген заманда, бу айда быллай адет тутарса: ⁶Жети кюн ачымагъан ётмек ашарса, жетинчи кюн а Раббийге байрам этерсе. ⁷Жети кюн ачымагъан ётмек ашаргъа керекди; сизде ачыгъан ётмек, не ачытхы болмасын. ⁸Ол кюн уланынга: «Муну, Мисирден чыккыган заманымда Раббий манга этген ишни эсгертир ючюн этеме», – деп билдирirse. ⁹Бу санга кьолунгда белги, мангылайынгда эсгертиучю болсун, алай бла Раббийни насийхатлары аузунгда болсун, нек дегенде, Раббий сени Мисирден кючлю кьолю бла чыгъаргъанды. ¹⁰Жылдан жылгъа бу жорукъну буюрулгъан заманында толтуруп туурса, – деди.

Тюнгючле юсюнден жорукъла

¹¹Раббий санга да, ата-бабаларынга да ант этгенича, сени кенанлыланы жерине кийирип, аны санга бергенден сора, ¹²жаш орун ачхан биринчи туугъан сабийлени эм сенде боллукъ малдан биринчи туугъанланы барын да Раббийге айыр. Эркекле Раббийникиледи. ¹³Биринчи туугъан гылыуну, кьозу берип, жулу**. Сюймесенг а, гылыуну боюнун сындыр. Биринчи туугъан уланларынгы барын да жулугъан эт.

¹⁴Арта уланынг санга: «Муну магъанасы неди?» – деп соргъанда, анга: «Мисирден, жесирлик жерден Раббий бизни кючлю кьолю бла чыгъаргъанды. ¹⁵Фыргъауун бизни жиберирге унамай тохтагъан заманда, Раббий Мисирни жеринде биринчи туугъанланы барын да – адамны биринчи туугъанын да, малны биринчи туугъанын да – ёлтюрюп кьойгъанды. Ол себепден мен, жаш орун ачхан эркек малны барын да Раббийге кьурманнга береме, биринчи туугъан уланларымы уа кьурман бла жулама,

* **13:4** *Абиб ай* – сабанла баш кьухсан ай (март-апрель).

** **13:13** *Жулургъа* – орус. заглаживать, искупать (вину); выкупать (напр., крепостного).

деп айтырса. ¹⁶ Бу кьолунгда белги, мангылайында эсгертиучю байлау болсун, нек дегенде, Раббий бизни Мисирден кючлю кьолу бла чыгьаргьанды», – деп айт.

Аллах халкьны биргесине барады

¹⁷ Фыргьауун Израилни халкьын жиберген заманда уа, Филлист жери жуукь болса да, Аллах аланы ол жол бла элтмегенди. Кьазауатны кьргенде, халкь сокьуранып, Мисирге кьайтыргьа болур, деп ойлагьанды.

¹⁸ Аллах халкьны кьуу жерни жолу бла тьгерек айландырып, Кьамиш тенгизге элтгенди. Израил улулары Мисирни жеринден сауутланып чыкьгьандыла. ¹⁹ Мусса Юсюпню сюеклерин кесини биргесине алгьанды, нек дегенде, Юсюп Израил улуларына:

– Аллах сизге болушуругьу ишексизди, сора сюеклерими мындан чыгьарып биргегизге элтирсиз, – деп, ант этдирген эди.

²⁰ Израил улулары Суккотдан атланып, кьуу жерни кьыйырында, Этамда ыстауат салып тохтагьандыла. ²¹ Кече да, кюн да барсынла деп, Раббий аланы алларында кюндюз булут чигинжиде алагьа жол кьргюзтюп, кечегиде уа от чигинжиде алагьа жарытып баргьанды. ²² Кюндюз булут чигинжи, кече да от чигинжи халкьны туурасындан таймай эди.

Израиллиле тенгизни ортасындан ётедиле

14 ¹Раббий Муссагьа:

²– Израил улуларына айт, ала ызларына айланып Пихахиротну аллында, Мигдолну бла тенгизни арасында, Баал-Сефонну аллында ыстауат салып тохтасынла. Ыстауатны аны туурасында, тенгизни кьатында салыгьыз стауатны. ³ Фыргьауун Израил улуларыны юсюнден: «Ала бу кьыралда ажашып кьалгьандыла, аланы кьуу жер беклеп кьойгьанды», – деп айтыр. ⁴ Мен а фыргьауунну терсакьыл этерме да, ол сизни ызыгьыздан кьууар, сора Мен фыргьауунну бла аны битеу аскерин хорлап, кьудуретими кьргюзтюрме. Мисирлиле Раббий Мен болгьанымы билирле, – дегенди.

Израиллиле алай этгендиле. ⁵ Мисирни патчахына, халкь кьачып кетгенди деп, билдиргендиле. Сора фыргьауун бла аны кьуулукьчулары, сокьуранып:

– Биз алай нек этдик? Израиллиени кесибизге күүл этип турмай, жиберип нек кьойдук? – дедиле.

⁶Фыргъауун мажарын* жекдирип, халкын да биргесине алды. ⁷600 айырма мажар да, Мисирни битеу мажарларын да, аланы барына таматала да алды. ⁸Алай бла Раббий Мисирни патчахы фыргъауунну терсакъыл этгенди да, ол Израил улууларыны ызларындан кьуугъанды. Израил улуулары уа таукел кетип бара эдиле. ⁹Мисирлиле, фыргъауунну мажарлары бла битеу атлары да, атлылары да, аны битеу аскери да, аланы ызларындан кьуууп баргъандыла, сора ала тенгиз боюнунда, Пи-Хахиротну кьатында Баал-Сefonну аллында тохтап тургъанлай, аланы ызларындан кьысха жетгендиле.

¹⁰Фыргъауун жууукълашханда, Израил улуулары ызларына бурулуп кьарасала, ма, мисирлиле аланы жетип келедиле. Израил улуулары уа, бек кьоркьуп, Раббийге кьычырыкъ этдиле. ¹¹Ала Муссагъа:

– Мисирде кьабырла жокъму эдиле да, сен бизни кьуу жерде ёлюрге келтирмесенг а? Бизни Мисирден чыгъарып, бизге былай нек этдинг? ¹²Мисирде санга: «Кьой бизни, мисирлилеге ишлеп турайыкъ», – деп, муну айтмагъанмы эдик? Биз кьуу жерде ёлгенден эсе, мисирлилеге күүл болгъаныбыз иги эди, – дедиле.

¹³Мусса уа халкыгъа:

– Кьоркьмагъыз. Тепмей туругъуз. Бюгюн Раббий сизге этерик кьутхарыуну кёрюсюз, бюгюн сиз кёрген мисирлилени энди ёмюрге да кёрмесиз. ¹⁴Раббий сизни ючюн кьазауат этерикди, сиз а ырахат болугъуз, – деди.

¹⁵Сора Раббий Муссагъа:

– Сен Манга нек кьычырыкъ этесе? Израил улууларына айт, ала барсынла. ¹⁶Сен а аса таягъынгы кётюрюп, кьолунгу тенгизге узатып, аны арасын бёл, сора Израил улуулары тенгизни арасындан кьургъакъ жер бла ётерле. ¹⁷Мен а мисирлилени терсакъыл этерме да, ала сизни ызыгъыздан барырла. Сора Мен фыргъауунну эм аны битеу аскерин, аны мажарларын эм атлыларын хорлап, кьудуретими кёргюзтюрме. ¹⁸Мен фыргъауунну, аны мажарларын эм атлыларын хорлап, кьудуретими

* **14:6** *Мажар* – орус. колесница.

кѳргюзтген заманымда, мисирлиле Мен Раббий болгъаным билирле, – деди.

¹⁹Исраил аскерни аллында баргъан Аллахны Мѳлеги тебиреп, аланы ызларындан атланнганды. Булут чигинжи да аланы туу-раларындан тебиреп, аланы артларында туруп, ²⁰мисирлилени аскерини бла исраиллилени аскерини арасына киргенди. Араларында къарангы булут бар эди, кече уа ол жарыкъ бергенди. Алай бла кечени узунуна ала бир-бирлерине жууукълашмагъандыла.

²¹Мусса къолун тенгизге узатханды, сора Раббий тенгизни кечени узунуна кюн чыккыгъан жанындан уруучу кючлю жел бла сюрюп, тенгизни къургъакъ жер этип къойгъанды. Суу эки жанына бѳлюннгенди. ²²Сора Исраил улулары тенгизни ортасында къургъакъ жер бла баргъандыла, суу да алагъа онг эм сол жанларында къабыргъа болуп тургъанды. ²³Мисирлиле къуугъандыла, фыргъауунну битеу атлары, аны мажарлары эм атлылары аланы ызларындан тенгизни ортасына киргендиле. ²⁴Сора танг аласында Раббий, мисирлилени аскерлерине от чигинжиден бла булут чигинжиден къарап, мисирлилени ыстауатларын абызыратханды. ²⁵Аланы мажарларыны чархларын алгъанды, алай бла ала мажарларын кючден сюйреп баргъандыла.

Мисирлиле:

– Исраиллиледен къачайыкъ, ала ючюн Раббий бизге къажуу къазауат этеди, – дедиле.

²⁶Сора Раббий Муссагъа:

– Къолунгу тенгизге узат, суу мисирлилени, аланы мажарларыны эм атлыларыны юсюне айлансын, – деди.

²⁷Алай бла Мусса къолун тенгизге узатханды, сора эрттенликке суу жерине къайтханды. Мисирлиле уа сууну аллына чабып баргъандыла. Раббий мисирлилени тенгиз ортасында алай батдыргъанды. ²⁸Сора суу ызына айланып, исраиллилени ызларындан тенгизге кирген фыргъауунну битеу аскерини мажарларын бла атлыларын басханды. Аладан бири да сау къалмагъанды.

²⁹Исраил улулары уа тенгизни ортасындан къургъакъ жер бла ѳтгендиле. Суу алагъа онг эм сол жанларында къабыргъа болуп тургъанды. ³⁰Ол кюн Раббий исраиллилени мисирлилени къолларындан къутхаргъанды. Исраиллиле мисирлилени тенгиз жагъада ѳлюп тургъанларын кѳргендиле. ³¹Раббий уллу кючу

бла мисирлилеге этген ишни исраиллиле кѳрген заманларында, халкъ Раббийден кѳркѳгъанды эмда Раббийге бла Аны кѳлулу Муссага ийнанып кѳалгъанды.

Муссаны зикири

- 15** ¹ Ол заманда Мусса бла Исраил улулары Раббийге бу зикирни этгендиле:
«Раббийге зикир айтама,
Ол бийикге кѳтюрюлгенди;
атны да, атлыны да
тенгизге атханды.
- ² Раббий мени кѳчюмдю, зикиримди,
мени кѳутхарыучу Олду.
Ол мени Аллахымды, Анга махтау саллыкѳма;
атамы Аллахыды, Аны сыйын кѳтюрюлюкме.
- ³ Раббий аскерчиди!
Аны аты Раббийди!
- ⁴ Фыргѳауунну мажарларын, аскерин да
тенгизге атханды.
Аны сайлама аскер башчылары да
Кѳамиш тенгизде батхандыла.
- ⁵ Аланы тенгизни терен сууу басханды;
ала, таш кибик, тереннге тумаланнгандыла.
- ⁶ Я Раббий! Сени онг кѳолунг
кѳдурети бла белгили болгъанды!
Я Раббий! Сени онг кѳолунг
душманны ууатханды!
- ⁷ Аламатлыгѳынгы уллулугѳу бла,
Санга кѳажау тургѳанланы жойгѳанса.
Чамланыуунгу ийгенсе,
ол да аланы, саламныча кѳюдюрюп кѳойгъанды.
- ⁸ Сени бурун юфгюрюююнгден суу
эки жанына туракѳлагъанды,
Акѳгѳан суу кѳабыргѳача болуп кѳалгъанды,
тенгизни терен сууу кѳаты болгъанды.

- 9 Душман махтанганды:
„Къууайым, жетип тутуп,
хазна юлешейим;
жаным аланы затларындан токъ болсун,
къылычымы чыгъарайым,
къолум аланы къырып бошар“, – дегенди.
- 10 Сен желинг бла юфгюргенсе,
сора аланы тенгиз басханды;
ала терен сууну ичине
къоргъашинча кѣмюлюп къалгъандыла.
- 11 Я Раббий, аллахла арасында
Сени кибик ким барды?
Эй сейир ишле Этиучю,
Сени кибик сыйлылыгы бла хурметли,
махтаугъа тийишли ким барды?
- 12 Сен онг къолунгу узатдынг –
аланы жер жутуп къойду.
- 13 Кесинг жулуп къутхаргъан бу халкъны
мархаматынг бла элтип бараса.
Къудуретинг бла сыйлы межамынга
ашырып бараса.
- 14 Халкъла эшитип, титирерикдиле;
Филистде жашагъанланы къоркъуу аллыкъды.
- 15 Эдомну бийлери жунчуп къаллыкъдыла,
Моабны башчыларын титиреу аллыкъды,
битеу Кенанда жашагъанла эс ташларыкъдыла.
- 16 Аланы къоркъуу бла къайгы алсын!
Раббий! Сени халкъынг ѳтгюнчю,
Сен Кесинге алгъан бу халкъ ѳтгюнчю,
Сени билек кючюнгу уллулугъундан
ала таш кибик кзурушуп къалырла.
- 17 Я Раббий! Халкъынгы ары келтирип,
Кесинги тауунгда,
Сен аны Кесинге межам этген жерде,
Бийим, Сен жаратхан сыйлы жерде
аланы орнатырыкъса.

18 Раббий ёмюрледе да, ёмюрлюкде да патчахлыкъ этип турлукъду».

19 Алай бла фыргъауунну атлары, аны мажарлары бла эм атлылары бла бирге тенгизге киргенлей, тенгизни сууун Раббий алагъа айландыргъанды. Израил улулары уа тенгизни ортасындан къургъакъ жер бла ётгендиле.

Мариямны зикири

20 Сора Харунну эгечи, Мариям файхамбар къолуна дауурбас алгъанды, битеу тиширыула да дауурбас къагъып, тепсеп, аны ызындан чыкыгъандыла. 21 Мариям аланы алларында зикир айтханды:

«Раббийге зикир айтыгъыз;
Ол бийикге кётюрюлгенди.
Атны да атлысын да
тенгизге атханды».

Ачы суу татлы болады

22 Мусса израиллилени Къамиш тенгизден алып кетгенди. Ала Шур атлы къуу жерге чыкыгъандыла. Къуу жерни юсю бла юч кюнлюк жол барсала да, суу табалмагъандыла. 23 Мара атлы жерге келгендиле. Мараны сууу ачы болгъаны себепли, аны ичалмагъандыла. Ол жерни атына «Мара»* деп да, аны ючюн аталгъанды. 24 Сора халкъ Муссагъа тырман этип:

– Биз не ичейик? – дегенди.

25 Мусса Раббийге къаты тилек этгенди. Раббий анга бир агъач кёргюзтгенди да, Мусса аны суугъа атханда, суу ичерге жараулу болуп къалгъанды.

Раббий анда халкъгъа бегимлерин бла насийхатларын билдиргенди, анда халкъны сынагъан да этгенди.

26 Ол анга:

– Раббий Аллахынгы айтханына эс бёлюп тынгыласанг, Аны кёзюне тюз кёрюннген затны этсенг эмда Аны фарызларына къулакъ ийип, битеу бегимлерин тутсанг, Мен мисирлилеге

* 15:23 Мара сёзню магъанасы – «ачы татыу».

берген аурууладан санга бирин да келтирмем. Мен – санга сау-лукъ бериучю Раббийме, – дегенди.

²⁷ Сора ала Элимге келгендиле. Анда онеки шаудан бла жетмиш хурма терек бар эди. Анда сууланы къатында ыстауат салып тохтагъандыла.

*Манна бла бёденеле**

16 ¹ Сора Израил улуларыны битеу жамауаты Элимден атланып, Мисирни жеринден чыкъгъанларыны экинчи айыны онбешинчи кюнюнде Элимни бла Синайны арасындагы Син атлы къуу жерге келгендиле. ² Израил улуларыны битеу жамауаты къуу жерде Муссага бла Харунга тырман этип башлагъандыла. ³ Израил улулары алагъа:

– Ай, биз Раббийни кьолундан Мисирни жеринде ёлсек эди жа! Анда биз эт бишген къазанларыбызны кьатларында олтуруп, ётмекни тойгъунчу ашап тургъанбыз. Сиз а битеу бу жамауатны ачдан кырыр ючюн, бизни бу къуу жерге чыгъаргъансыз, – дей эдиле.

⁴ Сора Раббий Муссага:

– Ма, Мен сизге кёкден ётмек жаудурум. Халкъ чыгып, кюн сайын бир кюннге кереклисин жыйсын. Мени насийхатларымы тутарыкъ болурламы деп, аланы сынарма. ⁵ Алтынчы кюн а, келтиргенлеринден аш хазырлагъанда, ол башха кюнледе жыйгъанларындан эки кере кёп боллукъду, – деди.

⁶ Сора Мусса бла Харун Израил улуларыны барына да:

– Сизни Мисирни жеринден Раббий чыгъаргъанын, сиз ингирде билерсиз. ⁷ Эрттенбла да Раббийни алааматлыгъын кёрюсюз. Раббийге тырман этгенигизни, Ол эшитгенди. Бизге тырман этерча, биз а небиз? – дедиле.

⁸ – Раббий сизге ингир ушхуургъа эт бергенде, эрттенбла да, тойдургъунчу ётмек бергенде, мынга тюшюнсюз. Раббий Анга тырман этгенигизни эшитгенди. Биз а небиз? Тырман этгенигиз бизге туююлду, Раббийгеди, – деди дагыда Мусса.

⁹ Сора Мусса Харунга:

* **16:1** *Бёдене* – орус. перепел, перепёлка.

– Исраил улуларыны битеу жамауатына: «Раббийни алына чыгыгызыз, Ол тырман этгенигизни эшитгенди», – деп айт, – деди.

¹⁰Харун Исраил улуларыны битеу жамауатына сөлеше тургъан заманда, ала айланып, къуу жерге къарадыла да, ма, Раббийни алааматлыгы булутда кёрюндю.

¹¹Раббий Муссагъа:

¹²– Мен Исраил улуларыны тырман этгенлерин эшитгенме. Алагъа: «Ингирде эт ашарсыз, эртгенбла уа ётмекден тоярсыз, сора Мен Раббий Аллахыгызыз болгъанымы билирсиз», – деп айт, – деди.

¹³Ингирде бёденеле учуп келип къонушну басхандыла, эртгенбла уа къонушну къатында чыкъ тюшгенди. ¹⁴Чыкъ къуругъанда, жер юсюнде къырпакъ кибик къуу жерни юсюнде жарма сыфатлы бир ууакъ зат кёрюндю. ¹⁵Исраил улулары аны кёрюп, бир-бирлерине:

– Бу не затды? – дей эдиле.

Ол не болгъанын, ала билмей эдиле. Мусса алагъа:

– Бу, Раббий сизге ашаргъа берген ётмекди, – деди. – ¹⁶Раббий ма былай буйрукъ этгенди: «Хар ким аны ашар чакълы жыйыгызыз. Хар адамгъа бирер омер*, хар кимни чатырында болгъан жанланы санына кёре жыйыгызыз».

¹⁷Исраил улулары алай этгендиле, кими кёп, кими аз жыйгъандыла. ¹⁸Омер бла ёлчелегенлеринде, кёп жыйгъан адамны артыгы, аз жыйгъан адамны да кемлиги болмагъанды. Хар ким кеси ашар чакълы жыйгъанды.

¹⁹Мусса алагъа:

– Бир киши да аны тангнга дери къалдырмасын, – дегенди.

²⁰Ала уа Муссагъа тынгыламай, андан бир кесегин тангнга дери къалдыргъандыла. Сора ол къуртланып, аман ийис этгенди. Мусса да алагъа ачыуланганды.

²¹Аны эрттенликде эртте, хар ким ашар чакълы жыя эди. Кюн къыздыргъан заманда уа, ол эрип къала эди. ²²Алтынчы кюн ашны эки кере кёп – хар адамгъа экишер омер – жыйгъандыла. Жамауатны битеу бачамалары келип, Муссагъа билдиргендиле.

* **16:16** Омер къуюлгъан затланы ёлчесиди. 1 омер – 2,2 литрге тенгди.

²³ Ол алагъа:

– Раббий ма былай айтханды: «Тамбла ырахатлыкъ кюндю, Раббийни сыйлы шабат кюндю. Биширирге керек затларыгъызны биширигиз, сууда биширирге керек затларыгъызны да, сууда биширигиз. Андан къалгъан затны уа, бир жанына салып, тангнга дери асырагъыз», – дегенди.

²⁴ Сора, Мусса буйрукъ этгенича, аны бир жанына салып къойгъандыла, ол ийис да этмегенди, аны ичинде къуртлары да болмагъанды.

²⁵ – Аны бюгюн ашагъыз, – дегенди алагъа Мусса. – Бюгюн Раббийни шабат кюндю. Аны бюгюн аулакъда табарыкъ туююлсюз. ²⁶ Аны алты кюн жыйыгъыз, жетинчи кюн а шабат кюндю. Ол кюн ол боллукъ туююлдю.

²⁷ Халкъдан бир къаумла жетинчи кюнде да жыяргъа чыкъгъандыла, болсада, табалмагъандыла. ²⁸ Сора Раббий Муссагъа:

– Сиз Мени фарызларымы бла насийхатларымы тутуудан не заманнга дери тайып турлукъсуз? ²⁹ Эсигизде тутугъуз, Раббий сизге шабат кюнню бергенди, ол себепден алтынчы кюнде эки кюнлюк ётмегигизни береди. Хар ким кеси жеринде къалсын, жетинчи кюн бир киши да жеринден чыкъмасын, – дегенди.

³⁰ Алай бла халкъ жетинчи кюн тынчайгъанды.

³¹ Израилни халкъы ол ётмекни атына «Манна»* атагъанды; ол, гёлендир** урлукъча, акъ эди, татыуу уа бал гюттюча эди. ³² Мусса:

– Раббий ма былай буюргъанды: «Сизни Мисирни жеринден чыгъаргъан заманымда, Мен сизге къуу жерде ашатхан ётмекни туудукъларыгъыз кёрюр ючюн, асырагъа бир омер маннадан толтуруп къоюгъуз», – дегенди.

³³ Сора Мусса Харуннга:

– Бир къошун ал да, аны бир омер маннадан толтуруп, туудукъларыгъызгъа асырар ючюн, аны Раббийни аллында салып къой, – дегенди.

³⁴ Раббийни Муссагъа буйрукъ этгени киби Харун маннаны асырагъа Шагъатлыкъ Кюбюрню аллына салгъанды. ³⁵ Израил улулары, адам жашагъан жерге келгинчи, къыркъ жылны манна

* 16:31 «Манна» сёз оригиналда «Бу не затды?» дегенден келеди.

** 16:31 Гёлендир – орус. кориандр.

ашап тургандыла. Ала Кенанны жерини чегине келгинчи, ма-
нна ашап тургандыла.

³⁶ Бир омер а эфаны* он юлюшден бириди.

Къаядан чыккыган суу

(Сан. 20:1-13)

17 ¹Исраил улуларыны битеу жамауаты, Раббийни буйругу
бла, Син атлы кзуу жерден жолларына атланып, Рефид-
имде ыстауат салып тохтагандыла. Анда уа халккыга ичерге
суу жокъ эди. ²Халккы Муссагъа:

– Бизге ичерге суу беригиз! – деп тырман этгенди.

– Сиз манга тырман нек этесиз? Раббийни нек сынайсыз? –
деди алагъа Мусса.

³Халккы а анда суу ичерге термилип, Муссагъа тырман этип:

– Бизни да, сабийлерибизни да, малларыбызны да суусап-
дан ёлтюрюрге сен бизни Мисирден нек чыгъардын? – деди.

⁴Мусса Раббийге къаты тилек этип:

– Бу халккыга мен не этейим? Энтта бираздан, мени ташла
бла туююп, ёлтюрлюкдюле, – деди.

⁵Сора Раббий Муссагъа:

– Халккыны аллына чыккы. Исраилни туккум таматаларындан
да бир къауумун биргенге алып, сен Нил сууну ургъан аса тая-
гынгы да къолунга алып, бар. ⁶Ма, Мен сени аллынгда анда
Хороб тауда къая башында турурма. Сен къаяны уурса, сора
аны ичинден халккыга ичер суу чыгып башлар, – деди.

Мусса, Исраилни туккум таматалары да кёре тургъанлай,
алай этгенди. ⁷Ол жерге ол Масса эм Мериба** деп атаганды,
нек дегенде, Исраил улулары анда тырман этген эдиле эмда:
«Раббий арабыздамыды, огъесе туююлмюдю?» – деп, Раббийни
сынагъан эдиле.

Исраиллиле амалеклилени хорлайдыла

⁸Сора амалеклилеле келип, Рефидимде исраиллиле бла къа-
зауат этгендиле. ⁹Мусса Ешуагъа:

* **16:36** Эфа куюлгъан затланы ёлчесиди. 1 эфа – 22 литрге тенгди.

** **17:7** Масса атны магъанасы – «сынау», Мериба атны магъанасы – «тыр-
ман этиу».

– Бизге адамла сайла да, барып, амалеклиле бла кызауат эт. Тамбла мен дуппурну башында туурма, Аллахны аса таягы да кьолумда болур, – дегенди.

¹⁰ Сора Ешуа, Мусса анга айтханча этип, амалеклиле бла кызауат этерге кетгенди. Мусса, Харун эм Хур а дуппурну башына чыкыгандыла. ¹¹ Мусса кьолларын ёрге кётюрюп тургъан заманда, Исраил хорлай эди. Ол кьолларын энишге ийген заманда уа, Амалек хорлай эди. ¹² Муссаны кьоллары уа талгъан эдиле. Сора бир таш алып, аны тюбуне салгандыла, ол да аны юсуне олтургъанды. Харун бла Хур а аны кьолларын, экиси эки жанындан кётюрюп тургъандыла. Аны бла аны кьоллары кюн батхынчынга дери ёрге кётюрюлгенлей тургъандыла. ¹³ Алай бла Ешуа, кылыч уруш этип, Амалекни халкын ууатханды.

¹⁴ Сора Раббий Муссагъа:

– Муну эзде тутар ючюн, китапха жаз эмда Ешуаны жюрегине сал, Мен амалеклилени атларын эсгериуню кёкню тюбюнден жокъ этип кьоярыкыма, – дегенди.

¹⁵ Мусса Раббийге кьурман жер кьурап, анга Яхве-Нисси* деп атагъанды ¹⁶ Эмда:

– Раббийни тахтасына кьол кётюрюлгени себепли, Раббийни Амалекге кыжау урушу тёлюден тёлюге бардырыллыкыды, – дегенди.

Итро Мусса файхамбаргъа келеди

18 ¹ Раббий Исраилни Мисирден кылай чыгаргъанын, Аллахны Муссагъа бла ёз халкы Исраилге битеу этген ишлерин Муссаны кыайын атасы мидиянлы дин кьуллукъчу Итро эшитгенди. ² Ол заманда Муссаны кыайын атасы Итро, Муссаны мындан алгъа кыайтарылгъан кыатыны Сиппораны, ³ аны эки уланын да биргесине алып, жеринден чыкыганды. Мусса: «Мен киши жеринде киргинчиме», – деп, уланларындан бирине Гершом** атны берген эди. ⁴ Сора: «Атамы Аллахы болушлукъчумду, мени фыргъауунну кылычынды кьутхаргъанды», – деп, экинчисине Элиезер*** атны берген эди.

* **17:15** *Яхве-Нисси* дегенни магъанасы – «Раббий мени байрагъымды».

** **18:3** *Гершом* атны магъанасы – «Анда киргинчи».

*** **18:4** *Элиезер* атны магъанасы – «Аллахым болушлукъчуду».

⁵ Муссаны къайын атасы Итро, Муссаны уланлары эм къатыны бла бирге Мусса Аллахны тауну къатында ыстауат салып тургъан къуу жерге келгенди. ⁶ Муссагъа:

– Мен, къайын атанг Итро, къатынынг бла эм аны эки уланы бла санга келебиз, – деп билдирген эди.

⁷ Мусса къайын атасыны аллына чыгып, баш ургъанды, аны уппа этип, саламлашханды. Бир-бирлери бла саламлашхандан сора, ала чатыргъа киргендиле. ⁸ Сора Мусса къайын атасына, Израил ючюн Раббийни фыргъаууннга бла мисирлиге битеу этген затларын, ала жолда тюбеген битеу къыйынлыкъланы эмда аланы Раббий къалай къутхаргъанын, айтханды. ⁹ Итро Раббийни Израилге этген битеу игиликлерине, Израилни мисирлилени кълундан къутхаргъанына къууаннганды. ¹⁰ Ол себепден Итро:

– Сизни мисирлилени бла фыргъауунну кълундан къутхаргъан эм бу халкъны мисирлилени зулмулукъларындан азат этген Раббийге шукур болсун! ¹¹ Ол израиллилени къысып тургъанлагъа этген ишлерине кёре, мен энди Раббий битеу тейриледен бийик болгъанына тюзюндюм, – дегенди.

¹² Сора Муссаны къайын атасы Итро Аллахха толусунлай кюйдюрюлген эм башха кърманла келтиргенди. Харун да, Израилни битеу тукъум таматалары да Муссаны къайын атасы бла бирге Аллахны аллында аш ашаргъа келгендиле.

Сюдюле сайланадыла

(Эсг. 1:9-18)

¹³ Экинчи кюн Мусса халкъны сюдлюк ишлерине къараргъа олтургъанды, халкъ да эрттенден ингирге дери Муссаны тегерегинде сюелип тургъанды. ¹⁴ Къайын атасы Муссаны халкъгъа битеу этгенлерин кёрюп:

– Неди бу халкъгъа этгенинг? Кесинг жангыз олтуруп, битеу халкъ а эрттенден ингирге дери тегерегинде сюелип нектурады? – деди.

¹⁵ Мусса да къайын атасына:

– Халкъ манга Аллахдан хукму сорургъа келеди. ¹⁶ Алада бир тюрюлю иш болгъан заманда, ала манга келедиле, мен да экисини арасында хукму этеме, Аллахны бегимлерин бла насийхатларын билдиреме, – деди.

¹⁷ Муссаны къайын атасы уа анга:

– Сен муну иги этмейсе, – деди. – ¹⁸ Кесинги да, санга келген халкъны да кыйнарыкъса. Нек дегенде, бу иш санга асыры кыйынды, муну жангыз кесинг эталлыкъ туююлсе. ¹⁹ Энди мени сёзюме тынгыла. Мен санга бир зат айтайым да, Аллах сени биргенге болсун. Сен халкъгъа Аллахны аллында келечи бол эмда аны ишлерин Аллахха айт. ²⁰ Алагъа бегимлени бла насийхатланы юйрет, ала барыр жолну эмда ала этер ишлени кёргюзт. ²¹ Сен а битеу халкъдан, Аллахдан кьоркъгъан фахмулу адамла, улутха суймеген, кертичи адамла сайла, сора аланы халкъгъа, мингине, жюзюне, эллисине эм онуна таматала этип сал. ²² Ала дайым да халкъны сюдлюк ишлерине къарасынла. Хар уллу магъаналы ишни санга билдирсинле, битеу гитче ишлеге уа кеслери къарасынла. Алай бла, ала да сени бла бирге бу жумушну ауурлугъун кётюрюп, сени ишинг тынчыракъ болур. ²³ Аллах санга буюруп, сен муну этсенг, чыдаялырса, битеу бу халкъ да ырахатлыкъ бла кеси жерине барыр.

²⁴ Мусса къайын атасыны сёзлерине тынгылап, битеу ол айтхан затланы этгенди. ²⁵ Ол битеу Израилден фахмулу адамла сайлагъанды да, аланы мингине, жюзюне, эллисине эм онуна таматала этип, халкъгъа башчылагъа салгъанды. ²⁶ Ала не заманда да халкъны сюдлюк ишлерине къарай эдиле. Къыйын ишлени Муссагъа билдире эдиле, битеу гитче ишлеге уа кеслери къарай эдиле.

²⁷ Сора Мусса къайын атасын ашыргъанды, ол да ёз кыралына къайтханды.

Израиллиле Синай тауну къатында

19 ¹ Израил улулары Мисирни жеринден чыкъгъанларыны ючюнчю айында, жангы айны тамам биринчи кюнюнде Синай атлы къуу жерге жетгендиле. ² Рефидимден атланып, Синай атлы къуу жерге келгендиле. Анда, къуу жерде, тауну аллында Израил улула кьонуш салып тохтагъандыла.

³ Мусса таугъа ёрлеп, Аллахны аллына чыкъды. Раббий таудан аны чакъырып:

– Якъупну юйюрюне былай айт, Израил улуларына муну билдир: ⁴ «Мисирлилеге не этгеними, сизни къуш къанатла бла кётюрюп айланганча жюрютюп, Кесиме алып келгеними

кѳргенсиз. ⁵Алай бла сиз, Мен айтханны этип, сыйлы кесаматымы тутсагыз, битеу халкъланы арасында Мени багълалы хазнам болурсуз. Нек дегенде, битеу дуня Меникиди, ⁶сиз а Манга дин кѳуллукъчуланы патчахлыгы эмда сыйлы миллет болурсуз». Исраил улуларына айтырыкъ сѳзлеринг быладыла, — деди.

⁷Мусса таудан тѳшѳп, халкълны тукъум таматаларын жыйгъанды эмда Раббий анга буюргъан битеу бу сѳзлени алагъа айтханды. ⁸Битеу халкъ да бирча:

— Раббий айтхан затланы барын да толтурурбуз, — деп жууап берди.

Мусса да, Раббийге кълайтып, халкълны жууабын келтирди.

⁹Раббий Муссагъа:

— Ма, Мен санга кълалын булут ичинде келирме да, Мен сени бла кълалай сѳлешгеними халкъ эшитип, ѳмюрге да санга ийнаныр, — деди.

Мусса да халкълны сѳзлерин Раббийге айтды. ¹⁰Раббий Муссагъа былай айтды:

— Халкъгъа бар да, аны бюгюн бла тамбла таза эт. Кийимлерин жуусунла. ¹¹Ючюнчю кюннге хазыр болсунла. Ючюнчю кюн Раббий битеу халкълны кѳз аллында Синай таугъа тѳшерикди. ¹²Халкъгъа тауну тѳгерегинден ызлыкъ тартып, анга: «Таугъа ѳрлемезге эм аны этегине тиймезге сакъ болугъуз. Таугъа ким тийсе да, ѳлтюрѳллѳкдю. ¹³Анга кѳол тиймесин, аны ташла бла тѳйѳп неда садакъдан атып ѳлтюрсѳнле. Мал болса да, адам болса да, ол сау кълалмасын», — деп айт. Ала, созулуп согълугъан сур быргы тауушну заманында, таугъа ѳрлерге боллукъдула.

¹⁴Сора Мусса таудан халкъгъа тѳшѳп, халкълны тазалагъанды, ала кеслерини кийимлерин жуугъандыла. ¹⁵Мусса халкъгъа:

— Ючюнчю кюннге хазыр болугъуз. Бу заманда кълатынларыгъызгъа жууукълашмагъыз, — дегенди.

¹⁶Ючюнчю кюн, танг атхан заманда, кѳк кюкюреуле, элияла, тауну башында кълалын булут эмда бек кючлю мѳйѳз быргы таууш болгъанды, алай бла кѳонушда болгъан битеу халкъ титирегенди. ¹⁷Мусса халкълны кѳонушдан чыгъарып, Аллах бла тѳбеширге элтгенди. Тауну этегинде сѳелип тохтагъандыла. ¹⁸Синай тау, аны юсѳне от ичинде Раббий тѳшгени себепли, саулай тѳтѳнлене эди. Ожакъдан чыкълугъан тѳтѳнча, андан

тютюн чыгъа эди. Эмда саулай тау бек титирей эди. ¹⁹ Мюйюз быргъы таууш да кючлюден кючлю болуп бара эди. Мусса сё-леше эди, Аллах да кёкню кюкюретип, анга жууап бере эди.

²⁰ Раббий Синай тауну башына тюшгенде, Муссаны тау башына чакъыргъанды, Мусса да ёрлегенди. ²¹ Раббий Муссагъа: – Тюш да халкъгъа айтып билдир, ала Раббийни кёрюрге чекден ётмесинле; ётселе, кёпле къырылырла. ²² Раббийге жууукълашхан дин кьуллаукъчула да, Раббий аланы жокъ этмез ючюн, кеслерин тазаласынла, – деди.

²³ Мусса Раббийге:

– Халкъ Синай таугъа чыгъаргъа болаллыкъ туююдю, нек дегенде, Сен бизге: «Тауну тегерегине чек тартып, аны сыйлы эт», – деп, айтып тыйгъанса, – деди.

²⁴ Раббий да анга:

– Бар, тюш, Харунну да алып, артха ёрле. Дин кьуллаукъчула бла халкъ а, Раббийге ёрлейик деп, чекден ётмесинле. Алайсыз Ол аланы жокъ этер, – деди.

²⁵ Сора Мусса энишге туюшуп, бу затланы халкъгъа билдиргенди.

Он фарыз

(Әсг. 5:5-33)

20 ¹ Аллах битеу бу сёзлени айтып бергенди:

² – Мен – сени Раббий Аллахынга. Сени Мисирден, кьул-къарауашлыкъ жерден чыгъаргъан – Менме.

³ Менден башха аллахларынг болмасын.

⁴ Кесинге жалгъан тейри – огъары кёкде, туюнде жерде неда жерден тёбен сууда болгъан бир затха ушагъан бир тюрлю бир сыфат этме. ⁵ Алагъа баш урма эм кьуллаукъ этме. Мен, Раббий Аллахынг – эриш Аллахма. Мени кёрюп болмаучулагъа, атасы этген гюняхы ючюн, сабийине жазасын бере-ме, ючюнчю эм тёртюнчю тёлюлерине дери окъуна. ⁶ Мени суюючулеге эм Мени фарызларымы тутуучулагъа уа минг тёлюлерине дери мархамат этеме.

⁷ Раббий Аллахынгы атын бошуна сагъынма. Раббий Аны атын керексиз жерде сагъыннганны жазасыз кьоймаз.

⁸ Шабат кюнню эсингде тут, аны сыйлы кёр. ⁹ Алты кюн ишле эм хар тюрлю жумушунгу эт. ¹⁰ Жетинчи кюн а – Раббий Алла-хынгы энчи шабат кюнюдо. Ол кюн не сен, не уланьнг, не кызынг, не кзулунг, не къарауашынг, не малынг, не ара-гызда тургъан тыш адам, бир тюрлю бир иш этмегиз. ¹¹ Нек дегенде, Раббий кёкню эм жерни, тенгизни эм битеу алада болгъан затланы алты кюнню ичинде жаратханды, жетинчи кюн а тынчайгъанды. Ол себепден, Раббий шабат кюннге алгъыш этип, аны сыйлы этгенди.

¹² Атанга бла ананга хурмет эт, сора Раббий Аллахынг санга бер-лик жерде ёмюрюнг узакъ болур.

¹³ Мурдарлыкъ этме.

¹⁴ Зийна этме.

¹⁵ Урлама.

¹⁶ Тенгинге къажан жалгъан шагъатлыкъ этме.

¹⁷ Тенгинги юйюне сукъланма. Тенгинги къатынына, кзулуна, къа-рауашына, ёгюзюне, эшегине не башха бир затына сукъланма.

¹⁸ Битеу халкъ кёк кюкюреулени эм мюйюз быргъы тауушну эшитип, элияланы эм тауну тютюнленнгенин кёргенди. Сора халкъ кьоркъуп титирегенди да, узакъда тохтап, ¹⁹ Муссагъа:

– Бизни бла сен сёлеш, биз тынгыларыкъбыз. Аллах бизни бла сёлешмесин, биз ёлюп кълмайыкъ, – дегенди.

²⁰ Мусса халкъгъа:

– Кьоркъмагъыз! – деди. – Аллах сизни сынар ючюн, сиз хар заманда да Андан кьоркъуп, гюнях этмез ючюн келгенди.

²¹ Халкъ узакъда сюелип тура эди. Мусса уа Аллах тургъан кълалын къарангыгъа кирди.

Къурман этилиучю жерни юсюнден жорукъла

²² Раббий Муссагъа:

– Израил улулагъа былай айт: «Мен сизге кёкден кълалы сёлешгеними, сиз кёргенсиз. ²³ Менден башха тейрилеге табын-магъыз. Кесигизге кюмюш неда алтын тейриле этмегиз.

²⁴ Манга къурман этилиучю жерни топуракъдан этигиз, то-лусунлай кюйдюрюлген къурманларыгъызны да, саламатлыкъ къурманларыгъызны да, кьойларыгъызны эм тууарларыгъызны,

аны юсюнде кърман этигиз. Мен атымы эсгертиучю хар жерге келип, сизге алгыш берликме. ²⁵ Манга кърман этилиучю жерни ташладан этсегиз а, аны жонулгъан ташладан ишлемегиз. Ташлагъа салтагъызны тийиргенлей, аланы харам этериксиз. ²⁶ Анда сизни уятлыгъыгъыз ачылмасын деп, Манга кърман этилиучю жерге ёрлер ючюн атлауучла ишлеме».

21 ¹ Сен алагъа билдирлик жорукъла быладыла:

Бий-кърул жорукъла

(Әс. 15:12-18)

² Чюйютлю кърул сатып алсанг, ол алты жыл ишлесин, жетинчи жыл а, төлеусюз, азат болсун. ³ Ол жангызлай келген эсе, жангыз кеси чыкъсын. Къатыны бар эсе уа, аны бла бирге къатыны да чыкъсын. ⁴ Аны бийи анга къатын берген эсе, ол къатын да анга жашла, къызла тапхан эсе уа, къатын да, сабийлери да бийинде къалсынла, ол киши кеси жангыз азат болсун.

⁵ Кърул: «Бийими да, къатынымы да, сабийлерими да сюеме, азатлыкъгъа чыгъарыкъ туююлме», — десе уа, ⁶ бийи аны Аллахны аллына келтирсин эмда аны эшикге неда эшик жанына сюеп, аны кърлагъын биз бла тешсин. Сора ол кърул ёмрююнде бийине кърлукъ этер.

⁷ Биреу къызын кърарауашлыкъгъа сатса, ол къыз кърulla чыгыучуча азатлыкъгъа эркин боллукъ туююлдю. ⁸ Бийи къыз бла кесине сёз тауусса, сора, аны жаратмаса, аны, жулуу берип, артха алыргъа эркинлик берсин. Бий, къыз бла келишимин бузгъаны ючюн, аны башха миллетге сатаргъа эркинлиги жокъду. ⁹ Бий кърарауашын кесини уланына алыргъа сёз тауусса, анга къызларына эркинлик берсин. ¹⁰ Экинчи къатын алса уа, кърарауашны ашсыз, кийимсиз къроймазгъа, къатынына къраргъа керекди. ¹¹ Ол анга бу юч затны этмей эсе уа, ол кърарауаш ахча төлеусюз, жулуусуз азат болсун.

Адамгъа жара салгъанланы юсюнден жорукъла

¹² Биреу адамны уруп ёлтюрсе, кеси да ёлтюрюлсун. ¹³ Алай а, биреу муну аман ниети болмай этсе, Мен Аллах да бир адамны башха адамны къролундан ёлюрге кърыйсам, адам ёлтюрген

кишиге къачар жер белгилерме. ¹⁴ Биреу жууугъун мурат этип, харам ниет бла ёлтюрсе уа, аны Манга къурман этилиучю жерден окъуна алып ёлтюрт.

¹⁵ Атасын неда анасын ургъан адамны ёлтюрюрге керекди.

¹⁶ Биреу адам урлап сатса неда ол адам аны къолунда табылса, урлагъан адамны ёлтюрюрге керекди.

¹⁷ Атасына неда анасына къаргъыш этген адамны ёлтюрюрге керекди.

¹⁸ Адамла урушхан заманда, бир адам башхасын таш бла неда жумдургъу бла урса, урулгъан адам ёлмей къалып, тёшекге тюссе, ¹⁹ сора къобуп, юйюнден таякъгъа таянып чыкъса, ургъан адамгъа азап салыргъа керек туююлдю, жаланда аны ишин тохтатханы ючюн телесин эмда сау болгъунчугъа дери, анга бакъсын.

²⁰ Биреу кесини кълун неда къарауашын таякъ бла уруп ёлтюрсе, анга азап салыргъа керекди. ²¹ Къл-къарауаш бир эки кюн жашаса уа, иесине азап салыргъа керек туююлдю, нек денде, къл-къарауаш бийини мюлкюдю.

²² Адамла туююшген заманда, бууаз къатынны уругъа тюшюп, аны ичи кетсе, башха заран а болмаса, ол къатынны эри ненча десе да, къадыла да тап кёрселе, терс адамдан аллай бир тазир* алыргъа керекди. ²³ Башха заран болса уа, жан ючюн жан, ²⁴ кёз ючюн кёз, тиш ючюн тиш, къл ючюн къл, аякъ ючюн аякъ берирге, ²⁵ кюйдюрген жерин кюйдюрюрге, жара салгъан жерине жара салыргъа, уруп аурутхан жерин уруп аурутургъа керекди.

²⁶ Биреу кълуну неда къарауашыны кёзюне уруп, анга кыяу салса, кыяу салынган кёз ючюн, азат этсин. ²⁷ Кълун неда къарауашын уруп, тишин тюшюрсе, аны тишин тюшюргени ючюн аны азат этсин.

Мал иелени жууаплылыкълары

²⁸ Тууар мал эр кишини неда тиширыуну мюйюзлери бла уруп ёлтюрсе, тууарны ташла бла туююп ёлтюрюрге, аны этин ашамазгъа керекди. Тууарны иеси уа терс туююлдю. ²⁹ Алай а,

* **21:22** *Тазир* – адамны айыбына, терслигине жолукъдуруп ючюн салынган ахча төлеу; орус. – штраф.

тууарны уруучу болгъаны белгили болуп, иеси, муну билип тургъанлай, аны тыймагъан эсе, тууар да эр кишини неда тиширууну ёлтюрсе, тууарны ташла бла туююп ёлтюрюрге, аны иесин да ёлтюрюрге керекди. ³⁰Анга тазир салынса уа, не тазир салынса да жаны ючюн тёлеу берсин. ³¹Тууар иесини жашын неда кызын уруп ёлтюрсе, анга бу жорукъгъа кёре этерге керекди. ³²Тууар биреуню кълун неда къарауашын уруп ёлтюрсе, тууарны иеси аны бийине отуз шекел кюмюш тёлерге, тууарны уа ташла бла туююп ёлтюрюрге керекди.

³³Биреу уруну ачса, неда уру къазып аны жапмай къойса эм ары тууар неда эшек жыгъылып тюше, ³⁴уруну иеси, аны багъасын тёлеп, малны иесине ахча берирге керекди, мыллык а аныкы боллукъду.

³⁵Биреуню тууары башхасыны тууарын уруп ёлтюрсе, сау тууарны сатып аны багъасын эки тенг этсинле, ёлген тууарны да эки тенг этсинле. ³⁶Тууар уруучу болгъаны белгили болуп, иеси аны тыймагъан эсе уа, тууар ючюн тууар берирге керекди, ёлген тууар а аныкы болсун.

Мюлк юсюнден жорукъла

22 ¹Биреу тууар неда къой-эчкини урлап кесе неда сатса, тууар ючюн беш тууар, къой ючюн да төрт къой тёлерге керекди. ²Биреу юйюне кирген гудучуну тутса эм уруп ёлтюрсе, аны къанын төкгени ючюн терс боллукъ туююдю. ³Аны кюн туугъандан сора ёлтюрсе уа, аны къанын төкгени ючюн терс боллукъду. Гудучу урлагъан затыны багъасын тёлерге керекди. Тёлерге заты жокъ эсе уа, урлагъан затыны тёлеюне аны кесин сатсынла. ⁴Ол урлагъан мал – тууар, эшек неда къой болсун – аны кълонда саулай табылса, эки къат төлесин.

⁵Биреу малларын кесини жеринде тутмай, аланы башхасыны сабанына неда жюзюм бахчасына жиберип малтатса, кесини сабаныны эм бахчасыны бек иги тирлигинден берип төлесин.

⁶От тюшюп чырпыланы ёртен алса эмда батанланы неда орулгъан тирликлени, неда сабанны кюйдюрсе, от салгъан адам тёлерге керекди.

⁷Биреу тенгине сакъларгъа ахча неда хапчукла берсе эмда была аны юйюнден урлансала, сора, гудучу табылса, ол эки къат

төлесин. ⁸ Гудучу табылмаса уа, юйню иеси Аллахны аллына келип, тенгини затына кьол жетдирмегенине ант этсин.

⁹ Хар даулаш затны юсюнден: тууарны, эшекни, кьойну, кийимни, хар тас болгъан затны, ол меникиди деп айтханланы экиси да ишлерин Аллахны аллына келтирирге керекдиле. Аллах кимни терслесе, ол тенгине эки кьат төлесин.

¹⁰ Биреу тенгине сакъларгъа эшек неда тууар, неда кьой, неда башха мал берсе, ол а ёлсе неда кыяу тюшсе, неда киши кёрмей урланып кьалса, ¹¹ малны сакъларгъа алгъан адам кесини тенгини малына кьол жетдирмегенине Раббийни аллында экисини арасында ант этсин. Малны иеси аны кьабыл этсин, сакъларгъа алгъан а төлемесин. ¹² Аны кьолундан урланса уа, ол малны иесине төлерге керекди. ¹³ Жаныуар таласа уа, шагъатлыкъгъа таланган мыллыкны кёргюзтсюн. Таланган ючюн төлемесин.

¹⁴ Биреу тенгинден борчха мал алса, малгъа уа кыяу тюшсе неда ёлсе, малны иеси уа аны кьатында болмагъан эсе, төлерге керекди. ¹⁵ Малны иеси аны кьатында болгъан эсе уа, төлерге борчлу туйюлдю. Ол ахчагъа жалгъа алынган эсе, ол багъасына кетсин.

Жамауат низамла

¹⁶ Биреу сёз тауусмагъан кызыны терилтип, аны бла жатса, кьалым берип, аны кесине кьатыннга алсын. ¹⁷ Кызыны атасы кызыны анга берирге унамаса уа, кызылыгъы ючюн кьалымгъа кьаллай бир ахча берирге керек эсе, аллай бир төлесин.

¹⁸ Хыйнычыны сау кьалдырма.

¹⁹ Хайбуан бла жатыучу хар адам ёлтюрюлсюн.

²⁰ Бир Раббийден башха аллахлагъа кьурман этиучю адам жокъ этилсин.

²¹ Киргинчиге зулму этмегиз, аны унукъдурмагъыз. Сиз кесигиз да Мисирни жеринде киргинчиле эдигиз.

²² Не тул кьатыннга, не ёксюзге зулму этме. ²³ Сен алагъа зулму этсенг а, ала Манга тарыгъып кычыргъанда, Мен аланы кычырыкъларын эшитирме. ²⁴ Мени ачыуум чыгъып, сизни кылыч бла ёлтюртюрме, сора сизни кьатынларыгъыз тул кьатынла, сабийлеригиз да ёксюз сабийле болуп кьалырла.

²⁵ Мени халкъымдан бир жарлыгъа ахча ёнгкюч берсенг, аны къысма эмда анга къозлау* салма. ²⁶ Жууугъунгу юс кийимин жюкге** алсанг, кюн батхынчы къайтар. ²⁷ Юсюн жабаргъа андан башха заты жокъду, аны юс кийими олду. Ол юсюне не кийип жатарыкъды? Алай бла, ол Манга тарыгъып кычырыкъ этгенде, Мен мархаматлы болгъаным себепли, аны эшитирме.

²⁸ Аллахха къаргъыш этме, халкъынгы бачамасын сёкме.

²⁹ Ындыр басыуунгу эм жюзюм сыгъуунгу башламындан мычымай Манга келтир. Уланларынгдан тюнгючюн Манга бер. ³⁰ Тууарынгы эм къой-эчкинги биринчи туугъанын да алай эт. Жети кюн ала аналары бла тура турсунла, сегизинчи кюн а ала-ны Манга бере тур.

³¹ Сиз Мени сыйлы адамларымсыз. Аулакъда жаныуар талагъан хайыуан этни ашамагъыз, аны итлеге атыгъыз.

Тюзлюкню бла мархаматны юсюнден жорукъла

23 ¹ Жалгъан хапарны жайма. Ётюрюк шагъатлыкъ этип аманлыкъчыгъа болушма.

² Асламысы жанлы болуп, аманлыкъгъа тайма, сюдлюк ишни, асламысы айтханнга кёре туююл, тюзлюкден таймай эт.

³ Жарлы адам сюдлюк ишинде тюз туююл эсе, жарлыды деп, аны жанлы болма.

⁴ Жауунгу тууарын неда эшегин ажашып тургъанларынлай тапсанг, аланы анга сюрюп келтир. ⁵ Жауунгу эшеги жюгю бла жыгъылып тургъанлай кёрсенг, аны къоюп кетме, анга эшекни жюгюн тюшюрюрге болуш.

⁶ Жарлы адамынгы сюдлюк ишине терс хукму этме. ⁷ Жалгъан затдан узакъ бол, терсликсизни эм тюз адамын ёлтюртме. Аллай аманлыкъны Мен кечмем. ⁸ Улутха алма. Улутха кёзлери сауланы сокъур этеди эм тюз адамланы ишлерине терс хукму этдиреди.

⁹ Киргинчиге зулму этме. Киргинчи адамын жюрегин сиз билесиз: сиз да Мисирни жеринде киргинчиле эдигиз.

* **22:25** *Къозлау* – ёнгкючге берилген ахчагъа къошулгъан процентле.

** **22:26** *Жюк* – борч тёлённгинчи дери ёнгкючге алыннган зат; орус. – залог.

Шабат жылны бла шабат кюнню юсюнден жорукъла

¹⁰ Жеринге алты жыл урлукъ сал эмда аны тирликлерин жый.
¹¹ Жетинчи жылда уа аны солургъа къой, халкъынгы къолайсыз адамлары андан хайырлансынла, аладан къалгъанланы да аулакъдагъы жаныуарла ашасынла. Жюзюм бахчангы да, зейтун терек бахчангы да алай эт.

¹² Алты кюн ишлеринги эт, жетинчи кюн а тынчай, тууарынг да, эшегинг да солусунла, къарауашынгы уланы да, киргинчи да тынчайсынла.

¹³ Мен битеу сизге айтхан затланы тутугъуз. Башха тейрилени эсгермегиз, аланы атларын ауузугъузгъа келтирмегиз.

Юч уллу байрам

¹⁴ Жылда Манга юч кере байрам эт.

¹⁵ Ачымагъан Ётмек байрамны тут. Мени санга буюргъаным кибик, Абиб айны белгиленнген кезиуонде жети кюн ачымагъан ётмек аша. Сен Мисирден ол айда чыгып кетгенсе. Мени аллыма къурулай бир адам да келмесин.

¹⁶ Сабанынгда салгъан урлукъну Биринчи Битимле байрамны эт. Жылны ахырында сабанынгдан тирлик жыйгъанда Сабан Той байрамны да эт.

¹⁷ Битеу эр кишилеринг жылда юч кере Раббий-Тааланы аллына кёрюнсюнле.

¹⁸ Манга этилген къурманны къанын ачыгъан затха къуйма. Манга байрамгъа этилген къурманны жауундан эрттенликге къалдырма.

¹⁹ Жеринги биринчи битимлерин Раббий Аллахынгы юйюне келтир.

Улакъны анасыны сютюнде биширме.

Жангы жерле алыуну юсюнден насийхатла

²⁰ Ма, Мен сени жолунгда сакъларгъа эмда Мен хазырлагъан жерге элтирге, аллынгда Мёлегими иеме. ²¹ Аны къатында кесинги тап жюрют, Аны сёзюне тынгыла. Анга къажан суюлме. Нек дегенде, Ол, Анда Мени Атым болгъаны себепли, къозгъалыуугъузну кечмез. ²² Аны сёзюне тынгыласанг эмда битеу айтхан затларымы толтурсанг, Мен душманларынгы душманы,

жауларынгы жауу боллукъма. ²³ Мени Мёлегим аллында барып, сени аморлуланы, хитлилени, перизлилени, кенанлыланы, хивлилени, эбуслуланы жерлерине келтиргенде, Мен аланы жокъ этерме. ²⁴ Аланы аллахларына табынма, къуллукъ этме эмда адетлеринден юлгю алма. Аланы ууат, менгирлерин* да буз. ²⁵ Раббий Аллахынга къуллукъ эт, сора ашынга да, сууунга да берекет берирме, сенден аурууланы да кетерирме. ²⁶ Сени жерингде заманы жетмей туугъанла эм къаратонла болмазла. Жашау кюнлеринги санын да толу этерме.

²⁷ Аллында къоркъутуууму иерме, юсюнге келлик хар миллетни жунчутурма, битеу душманларынгы аллындан къачарча этерикме. ²⁸ Сени аллында къабыучу чибинле иерме, ала сени аллындан хивлилени, кенанлыланы эм хитлилени къуууп къыстарла. ²⁹ Жер бош къалып, аулакдагы жаныуарла кёп болмаз ючюн, бу миллетлени аллындан бир жылгъа къыстап къоймам. ³⁰ Сен кёп болуп, бу жерни къолгъа алгъынчы, аланы сенден аз-аздан къыстай турлукъма.

³¹ Чеклеринги Къамиш тенгизден Филист тенгизге дери эмда къуу жерден Эфрат суугъа дери тартырыкъма. Бу жерде жашагъанланы къолугъузгъа берликме, аланы аллындан къуууп къыстарса. ³² Не ала бла, не аланы аллахлары бла кесамат этме. ³³ Ала сени Манга къажау гюняхха тюшюрмез ючюн, ала жерингде жашаргъа керек туююдюле. Сен аланы аллахларына къуллукъ этсенг, ол санга тузакъ болуп къаллыкды.

Халкъ кесаматны къабыл этеди

24 ¹ Сора Раббий Муссагъа былай айтды: – Сен, Харун, Надаб, Абиху эмда Исраилни тукъум таматарындан жетмиш адам Раббийге ёрлегиз да, узакдан сежда этигиз. ² Раббийни къатына жангыз Мусса жанласын, ала уа жуууклашмасынла, халкъ да аны бла ёрлемесин.

³ Мусса келип, Раббийни битеу сёзлерин эм хукмуларын халкъгъа айтды. Битеу халкъ бир ауаздан жууаплай:

– Раббий айтхан затланы барын да этербиз, – дедиле.

⁴ Мусса Раббийни битеу сёзлерин жазып къойгъанды.

* **23:24** *Менгир* – мажюсюле табынган сыйлы таш.

Эрттенликде эртте туруп, Мусса тауну тубюнде кърман жер кърмагъанды эмда, Израилни онеки тайпасына кере, онеки эсертме таш сюеп салгъанды.

⁵ Сора израилли жашланы ийгенди да, ала толусунлай кюйдюрюллок кърманла келтиргендиле эмда Раббийге саламатлык кърманнга бугъала кесгендиле. ⁶ Мусса, къанны бир жартысын алып, тазлагъа къуйгъанды, кългъан жартысын а кърман этилиучю жерге бюркгенди. ⁷ Сора, Кесамат Китапны алып, халкъгъа эшитдирип, окъугъанды. Ала да:

– Раббий айтхан затлагъа бой салып, барын да этербиз, – дедиле.

⁸ Сора Мусса къанны алып, халкъгъа бюркгенди эмда:

– Бу къан – битеу бу сёзлени юсюнден Раббий сизни бла этген кесаматны бегитген къанды, – деди.

⁹ Андан сора Мусса, Харун, Надаб, Абиху эмда Израилни тукъум таматаларындан жетмиш адам ёрге чыгып, ¹⁰ Израилни Аллахын кёргендиле. Аны аякъларыны тубюнде кекню кесича жарык, таза накъутдан ишленгеннге ушаш кётюртме бар эди. ¹¹ Аллах Израил улуладан сайланганлагъа заран этмегенди. Ала Аллахны кёргендиле, сора ашагъандыла эм ичгендиле.

¹² Раббий Муссагъа:

– Манга, таугъа ёрле да анда тур. Мен санга Тауратны фарызлары жазылгъан гыйы ташланы берирме. Аланы Мен халкъгъа юйретир ючюн жазгъанма, – деди.

¹³ Мусса, кесине жумуш этиучю Ешуа бла тебиреп, Аллахны тауна чыкъды. ¹⁴ Тукъум таматалагъа уа:

– Биз сизге къайтып келгинчи, былайда туругъуз. Ма Харун бла Хур сизни бла къаладыла. Сюдлюк иши болгъан адам алагъа келсин, – деген эди.

¹⁵ Мусса таугъа чыкыгъанда, тауну булут жапханды. ¹⁶ Раббийни алааматлыгы Синай тауну юсюне энип, тюшгенди. Алты кюн тауну булут жапханлай тургъанды, жетинчи кюн а Раббий булут ичинден Муссаны чакъырып селешгенди.

¹⁷ Тауну башында Раббийни алааматлыгыны кёрюмдюсю Израил улулагъа жанган от кибик кёрюне эди. ¹⁸ Мусса булут ичине кирип, таугъа чыкыгъанды. Тау башында Мусса кырк кюн бла кырк кече тургъанды.

Сыйлы Мекамгъа жаралу саугъала

(Чыгъ. 35:4-9)

25 ¹Раббий Муссагъа сѣлешип, былай айтды:
²– Исраил улулагъа айт, ала Манга саугъала келтир-
синле. Манга хар кѣл салып берген адамдан саугъа алыгъыз.
³Ма сиз аладан аллыкъ саугъала: алтын, кюмюш, жез, ⁴кѣк,
кызыгъылдым эм ачы кызыл тюрсюнлю жюн, иничге гетен,
эчки жюн, ⁵кызылгъа боялгъан къой териле, кѣк сахтиян эм
къадаркъан агъач, ⁶чырахтаннга зейтун жау, майлар ючюн эм
тютюн урдурур ючюн ариу ийисли затла, ⁷эфодха* эм ёшюнлюкге
оникс эм башха асыл ташла. ⁸Манга Сыйлы Жер къурасынла,
сора араларында турурма. ⁹Битеу Мен санга кѣргюзтген юлгю-
ле кибик, Мекамны да, битеу аны сауутларын да алай этигиз.

Шагъатлыкъ Кюбюр

(Чыгъ. 37:1-9)

¹⁰– Къадаркъан агъачдан Кюбюр ишлегиз. Аны узунлугъу
эки къары бла жарым, кенглиги бир къары бла жарым, бийик-
лиги да бир къары бла жарым болсун. ¹¹Аны ичин да, тышын
да сырма алтын бла тышлап, баш жанында да аны тѣгерегине
алтын карниз этдир. ¹²Анга, эритип къуюп, тѣрт алтын тогъай
этдир да, аланы Кюбюрню тѣрт аягъына орнат: эки тогъайны бир
жанында, эки тогъайны бирси жанында. ¹³Къадаркъан агъачдан
къурукъла** ишлетип, аланы алтын бла тышлат. ¹⁴Кюбюрню
кѣтюрюп жюрютюр ючюн, аны эки жанындан къурукъланы
тогъайлагъа кийирт. ¹⁵Къурукъла Кюбюрню тогъайларына ки-
йирилгенлей турсунла, андан чыгъарылмасынла. ¹⁶Кюбюрню
ичине Мен санга берлик Шагъатлыкъ ташланы сал.

¹⁷Кюбюрню башын – Мархамат Жерни – сырма алтындан
ишлет. Аны узунлугъу эки къары бла жарым, кенглиги уа бир
къары бла жарым болсун. ¹⁸Тѣш-чѣгюч бла ишленнген алтындан
эки Керуб*** сураат этдир. Ала Кюбюрню башыны эки кыйы-
рында орнат. ¹⁹Бир Керубну бир кыйырына, бирси Керубну уа

* 25:7 Эфод – тыш кийим.

** 25:13 Къурукъ – орус. шест (толстый).

*** 25:18 Керуб – уллу мѣлек.

бирси кыйырына сал. Керубла Кюбюрню башыны эки кыйырында, аны бла бир болурча этигиз. ²⁰ Керубла къанатлары бла Мархамат Жерни жапсынла, аланы къанатлары ёрге керилсинле, бетлери уа бир-бирлерине къарасынла. Керубланы бетлери Мархамат Жерге айланып болсунла.

²¹ Кюбюрню ичине Мен санга берлик Шагъатлыкъны салып, аны юсюне Кюбюрню башын — Мархамат Жерни — сал. ²² Мен сени бла анда тюбеширикме эмда Шагъатлыкъ Кюбюрню юсюнде болгъан Керубну арасындан, Мархамат Жерни юсюнден Исраил улулагъа буюргъанымы барын санга билдирликме.

Сыйлы ётмекле салынырыкъ стол

(Чыгъ. 37:10-16)

²³ — Къадаркъан агъачдан стол ишлет. Аны узунлугъу эки къары, кенглиги бир къары, бийиклиги да бир къары бла жарым болсун. ²⁴ Аны сырма алтын бла тышлат, тегерегине алтын карниз ишлет. ²⁵ Столну тегерегине къол аяз бийиклиги* болгъан къабыргъа ишлет, къабыргъаны тегерегине да алтын карниз ишлет. ²⁶ Столгъа тёрт алтын тогъай ишлет, аланы столну тёрт мюйюшюндеги тёрт аягына бегит. ²⁷ Столну кётюрюп жюрютюр ючюн, кзурукъла кийирирча, къабыргъаларында тогъайла болсунла. ²⁸ Кзурукъланы уа къадаркъан агъачдан ишлет, алтын бла тышлат, ол столну бу кзурукъла бла кётюрюп жюрютюрле. ²⁹ Анга табакъла да, ашлаула да, суусап къуярча къошунла бла аякъла да ишлет; ала сырма алтындан болсунла. ³⁰ Сыйлы ётмеклени столгъа, Мени аллыма дайым сала тур.

Алтын чырахтан

(Чыгъ. 37:17-24)

³¹ — Сырма** алтындан чырахтан ишлет. Аны аягы бла сабы теш-чөгюч бла ишленсин, чёмючлери да, алмалары да, чечеклери*** да кесинден туююп-созуп чыгъарылыргъа керекдиле. ³² Чырахтанны къабыргъаларындан алты бутакъ чыгъаргъа

* 25:25 8 сантиметр.

** 25:31 *Сырма* — былайда орус. чистый, без примеси.

*** 25:31 *Чечек* — былайда орус. бутон.

керекди: юч бутагы бир кьабыргъасындан, бирси юч бутагы да бирси кьабыргъасындан. ³³ Бир бутагында сюеккъоз* чечекге ушаш, алмалары бла эм чечеклери бла юч чёмюшчюк, бирси бутагында да сюеккъоз чечекге ушаш, алмалары бла эм чечеклери бла юч чёмюшчюк болургъа керекди. Чырахтандан чыкыган алты бутакъ да бирчала болсунла. ³⁴ Чырахтанны сабында уа, сюеккъоз чечекге ушаш, алмалары эм чечеклери бла тёрт чёмюшчюк болургъа керекди. ³⁵ Чырахтанны сабындан алты бутакъ чыгаргъа керекди. Биринчи эки бутагыны, бирси эки бутагыны эм кьалгъан эки бутагыны тубюнде да бирер алма болургъа керекди. ³⁶ Алмала да, бутаклары да чырахтанны кесинден чыгаргъа керекдиле. Ол, сырма алтындан теш-чөгюч бла ишленген бир сау зат болургъа керекди.

³⁷ Чырахтанга жети чыракъ ишлет, чыраклары аны юсуне сал, ала чырахтанны ал жанын жарытсынла. ³⁸ Анга кысхачланы да, кырыкъланы да сырма алтындан этдир. ³⁹ Битеу бу кереклери бла бирге чырахтанны бир талант** сырма алтындан ишлесинле. ⁴⁰ Къара, аланы санга тауда кёргюзтүлген юлгю бла ишлет.

Сыйлы Межам

Иниче гетен жабыула

(Чыгъ. 36:8-38)

26 ¹– Сыйлы Межамны, ийирилген иниче гетенден эм кёк, кызыгъылдым эмда ачы кызыл бетли жюнден этилген, он жабыудан этдир, жабыулары юслеринде да уста этилген Керуб суратла болсунла. ² Хар жабыуну узунлугъу жыйырма сегиз кьары, эни уа тёрт кьары – битеу жабыулары ёлчеую бирча болсун. ³ Беш жабыу бир-бирлерине жалгъансынла, бирси беш жабыу да бир-бирлерине жалгъанып болсунла. ⁴ Жабыулары эки бёлеги бирге кьошулгъан жерни ахырында, биринчи жабыуну кыйырында да, бирси жабыуну кыйырында да кёк бетли илгикле этдир. ⁵ Жабыулары биринчи бёлегини да, экинчи бёлегини да кыйырларында эллишер илгик этдир. Илгикле бир-бирлерине

* 25:33 Сюеккъоз – орус. миндаль.

** 25:39 Бир талант – аурулукъну ёлчеси, 30 килограммгъа жууукъ.

келиширге керекдиле. ⁶Элли алтын ыргакъ ишлет, жабыулары ыргакъла бла бир-бирлерине жалгъат, сора бир сау Межам болур.

Эчки жүн кийизле

⁷— Сыйлы Межамны жапхан чатыргъа эчки жүнден кийизле басдыр; алай онбир кийиз этдир. ⁸Хар кийизни узунлугъу отуз къары, эни уа төрт къары — онбир кийизни ёлчеую бирча болсун. ⁹Беш кийизни, энчи, бирге жалгъат, алты кийизни да, энчи, бирге жалгъат. Чатырны ал жанындагъы алтынчы кийизни эки къат этдир. ¹⁰Кийизлени биринчи бёлегини да, экинчи бёлегини да кыйырында эллишер илгик этдир. ¹¹Элли жез ыргакъ ишлет, ыргакъланы илгиклеге илиндирип, чатырны башын бирге жалгъат, ол саулай бир кийизча болсун. ¹²Чатырны жабыуларындан артыкъ кълалган жарым жабыу Сыйлы Межамны арт жанына жайылсын. ¹³Чатырны жабыуларыны узунлугундан артыкъ кълалганы уа, бир къары бир жанындан, бир къары да бирси жанындан, Сыйлы Межамны жабар ючюу аны эки кабыргъасындан энишге салынсын. ¹⁴Чатырны башын тышындан жабаргъа кызылгъа боялган къой териле, дагъыда аны тыш жанындан жабаргъа кёк сахтиян* этдир.

Илкичле эм аякъ тюплери

¹⁵— Сыйлы Межамгъа къадаркъан агъачдан, ала сюелип турурча илкичле** ишлет. ¹⁶Хар илкични узунлугъу он къары, кенглиги да бир къары бла жарым болсун. ¹⁷Хар илкични бир-бирине келишген эки илинмеги болсун. Сыйлы Межамны битету илкичлерин алай этдир. ¹⁸Межамны кыбыла жанына жыйырма илкич ишлет. ¹⁹Жыйырма илкични тюплерине къыркъ кюмюш аякъ тюп ишлет. Хар илкични тюбюю эки илинмегине бирер аякъ тюп болсун. ²⁰Сыйлы Межамны бирси жанына да, шимал жанына, жыйырма илкич ишлет. ²¹Алагъа да къыркъ кюмюш аякъ тюп ишлет. Хар илкични тюбюне экишер аякъ тюп болсун. ²²Межамны арт жанына да, кюнбатыш жанына, алты илкич ишлет. ²³Межамны арт жаныны эки мюйюшюне да эки илкич

* **26:14** *Кёк сахтиян* — неда «къонгур делфин тери».

** **26:15** *Илкич* — былайда орус. бревно, балка.

ишлет. ²⁴ Мюйюшледеги илкичлени тюп жаны айры кьалсын, баш жаны уа биринчи тогъайгъа жалгъансын. Бу илкичлени экиси да алай ишленип, эки мюйюш кьурасынла. ²⁵ Алай бла сегиз илкич, алагъа да оналты кюмюш аякъ тюп болур. Хар илкични тубюне экишер аякъ тюп ишленсин.

²⁶ Къадаркъан агъачдан аркъаула* да ишлет. Межамны бир жаныны илкичлерине беш аркъау, ²⁷ Межамны бирси жаныны илкичлерине да беш аркъау, Межамны артында, кюн батыш жанындагъы илкичлерине да, беш аркъау ишлет. ²⁸ Ичиндеги аркъау а илкичлени орталары бла Межамны бир кыйырындан бирси кыйырына ётерге керекди. ²⁹ Илкичлени уа алтын бла тышлат. Аркъаула кийириллик тогъайланы да алтындан ишлет. Аркъауланы да алтын бла тышлат.

³⁰ Сора Межамны, санга тауда кёргюзтлюген юлгюге кёре салдыр.

Сыйлы Межамны ич жабыуу

³¹ – Кёк, кьызгъылдым эм кьызыл бетли жюнден эмда ий-ирилген иничге гетенден жабыу этдир, аны юсюнде уста ишленнген Керуб суратла болсунла. ³² Аны, къадаркъан агъачдан жонулгъан, алтын ыргъакълары бла, тёрт кюмюш аякъ тюпге бегитилген, алтын бла сырылгъан тёрт багъанагъа жайдыр. ³³ Жабыуну ыргъакълагъа такъдыр, Шагъатлыкъ Кюбюрню ары, жабыуну ич жанына кийирт. Сора жабыу сизге Сыйлы Жерни бла Эм Сыйлы Жерни ортасын айырыр. ³⁴ Эм Сыйлы Жерде тургъан Шагъатлыкъ Кюбюрню юсюне Мархамат Жер болгъан башын салдыр. ³⁵ Жабыуну тышында, Межамны шимал жанында столну салдыр. Аны тенгинде уа, кьыбыла жанында, чырахтанны салдыр.

Сыйлы Межамгъа кирген жерни жабыуу

³⁶ – Чатыргъа кирген жерни жабыуун кёк, кьызгъылдым эм ачы кьызыл бетли жюнден бла ийирилген иничге гетенден со-гъулгъан, накъышла да салыннган кьумачдан этдир. ³⁷ Жабыугъа

* **26:26** Аркъау – былайда орус. перекладина.

къадаркъан агъачдан беш багъана* ишлет, аланы алтын бла сырдыр, ыргъакълары да алтындан болсунла. Багъаналагъа, жезден эритип къуйдуруп, беш аякъ тюп ишлет.

Толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жер

(Чыгъ. 38:1-7)

27 ¹– Къадаркъан агъачдан къурман этилиучю жер ишлет. Ол тёртгюл болсун: узунлугъу беш къары, кенлиги да беш къары, бийиклиги уа юч къары болсун. ²Аны тёрт мюйюшюнде да, аны бла бир агъач кесекден мюйюзле ишлет. Къурман жерни жез бла тышлат. ³Анга кюлюн тегерге челекле, кюрекле, тазла, сенекле, мыдых алыучу сауутла ишлет – битеу кереклери жезден болсунла. ⁴Анга, жезден, кюл агъыучу, аугъа ушаш чалдиш ишлет. Чалдишни тёрт мюйюшюне тёрт жез тогъай этдир. ⁵Чалдиш, къурман жерни жарымына дери жетерча, аны къурман жерни тюп жаныны тегерегине салдыр. ⁶Къурман жерге къадаркъан агъачдан къурукъла ишлетип, аланы жез бла тышлат. ⁷Къурман жерни кетюрюп элтирик заманда, къурукъларын аны эки жанында тогъайлагъа кийир. ⁸Аны къангаладан жый эм ичи бош болсун. Санга тауда кергюзтюлгенича, алай этдир.

Сыйлы Межамны арбазы

(Чыгъ. 38:9-20)

⁹ – Сыйлы Межамгъа арбаз ишлет. Арбазны къыбыла жаныны жабыулары, согулгъан иничге гетенден этилсинле, бир жаныны жабыууну узунлугъу жюз къары болсун. ¹⁰Жабыулагъа жыйырма багъана, багъаналагъа да жезден жыйырма аякъ тюп ишлерге керекди. Багъаналаны ыргъакълары эм аланы илгиклери кюмюшден болсунла. ¹¹Аны кибик арбазны шимал жанына да узунлугъу жюз къары болгъан жабыу этилсин, жабыулагъа жыйырма багъана, багъаналагъа да жезден жыйырма аякъ тюп ишленсин. Багъаналаны ыргъакълары эм аланы илгиклери кюмюшден болсунла.

¹²Арбазны кюнбатыш жаныны жабыулары уа эллишер къарыгъа жетсинле. Жабыулагъа он багъана, багъаналагъа да он аякъ

* **26:37** *Багъана* – былайда орус. столб, опора.

түп ишленсин. ¹³Арбазны кюнчыгыш жаныны жабыулары да эллишер къары болсунла. ¹⁴Кирген жерни бир жанында онбеш къарылыкъ жабыула тагъылсынла; жабыулагъа юч багъана, багъаналагъа да юч аякъ түп этилсин. ¹⁵Кирген жерни бирси жанында да онбешкъарылыкъ жабыула болсунла; жабыулагъа юч багъана, багъаналагъа да юч аякъ түп ишленсин.

Арбазны къабакъ эшигини жабыуу

¹⁶ – Арбазны къабакъ эшигини жабыууну кенглиги жыйырма къары болсун. Ол, кёк, къызгылдым эм ачы къызыл бетли жүнден бла ийирилген иничге гетенден согъулгъан, накъышла да салыннган къумачдан тигилсин. Жабыугъа төрт багъана, багъаналагъа да төрт аякъ түп ишленсин. ¹⁷Арбазны төгерегини битеу багъаналары кюмюш байламлыкъла бла бегейтилирге керекдиле. Багъаналаны ыргъакълары кюмюшден, аякъ түплери уа жезден къуюлсунла. ¹⁸Арбазны узунлугъу жүз къары, битеу кенглигине керилгени уа элли къары, бийиклиги беш къары, жабыулары ийирилген иничге гетенден, багъаналаны аякъ түплери уа жезден болсунла. ¹⁹Сыйлы Мекамда битеу хайырланылгъан керекле, аны битеу къазыкълары эм арбазны битеу къазыкълары да жезден этилсинле.

Чыракълагъа зейтун жау

(Леб. 24:1-4)

²⁰ – Израил улулагъа буюр, ала санга, хар дайым да чырактанны чыракълары жанып, жарыкъ берип туруп ючюн, зейтун терекни кёгетинден этилген таза зейтун жау келтирип турсунла. ²¹Тюбешиу Чатырда, Шагъатлыкъ Кюбюрню аллындагъы жабыуну тыш жанында, Харун эм аны уланлары Раббийни аллында чыракъланы ингирден эрттенликге дери жаннганлай тутсунла. Бу Израил улуларыны төлюлерине ёмюрлюк жорукъду.

Дин кбулукчуланы кийимлери

(Чыгъ. 39:1)

28 ¹ – Сен Израил улуланы арасындан къарындашынг Харунну бла аны уланларын кесинге жууукълашдыр. Харун бла аны Надаб, Абиху, Элазар эм Итамар деген уланлары Манга

дин кьуллукъчулукъ этерле. ²Къарындашынг Харун алапат эм ариу кёрюнюр ючюн, анга сыйлы кийимле тикдир. ³Мен кёл-лерине хунерлик салгъан битеу усталагъа, Харун Манга дин кьуллукъчулукъ этсин деп, айт, аны айырып сыйлы этер ючюн, ала анга сыйлы кийимле тиксинле. ⁴Ма, ала этерик кийимле: ёшюнлюк, эфод, къаптал, накъышлы узун кёлек, сарых* эм белибау. Къарындашынг Харун бла аны уланлары Манга дин кьуллукъчулукъ этсинле деп, алагъа сыйлы кийимле тигер ючюн, ⁵устала алтын, кёк, кызгъылдым эм ачы кызыл бетли жүн эмда иничге гетен алсынла.

Эфод**

(Чыгъ. 39:2-7)

⁶— Алтындан, кёк, кызгъылдым эм ачы кызыл бетли жүнден эмда ийирилген иничге гетенден уста согъулгъан къумачдан эфод да этсинле. ⁷Ол жалгъаныр ючюн, аны эки кыйырында эки жалгъаучу имбашлыкъ болургъа керекди. ⁸Эфодну юсюндеги уста тигилген белибау да, тамам эфодча, алтындан, кёк, кызгъылдым эм кызыл бетли жүнден эмда ийирилген иничге гетенден ишленирге керекди.

⁹Эки оникс таш алып, аланы юсюне Израилни уланларыны атларын тужур этип жаздыр. ¹⁰Аланы алтысыны атларын бир ташха, алтысыны да атларын бирси ташха, бир-бири ызындан, туугъанларына кёре тюшюрт. ¹¹Тужур салыучу уста мухур ишлегени кибик, ол эки ташха Израилни уланларыны атларын тужур этип жаздыр да, аланы алтындан ишленген уялагъа орнатдыр. ¹²Ол эки ташны, эфодну эки имбашлыгъына салдыр. Ол ташла Израил улулагъа эгертиу ташладыла. Харун аланы атларын Раббийни аллында эгертип турур ючюн, кесини имбашларында жүрютюрюкдю. ¹³Ташланы уяларын алтындан ишлет. ¹⁴Сырма алтындан эки сынжырчыкъ да, жыжымча бурдуруп, ишлет. Сора сынжырчыкъланы уялагъа бегитдир.

* 28:4 Сарых — орус. тюрбан.

** 28:6 Эфод — ботагъа ушаш, баш дин кьуллукъчу киюучю сыйлы гетен тыш кийим.

Оноу ёшюнлюк

(Чыгъ. 39:8-21)

¹⁵ – Уста ишленген оноу ёшюнлюк этдир. Ол да эфод этилгенча, алтындан, кёк, кызыгылдым эм ачы кызыл бетли жюнден эмда ийирилген иничге гетенден болсун. ¹⁶ Ол төртгюл, эки кьатлы, узунлугу бир кьарыш, кенглиги да бир кьарыш болургъа керекди. ¹⁷ Анга уяларына салынган ташланы төрт тизгин этдирип салдыр. Биринчи тизгин: кызыл накьут, топпас, жашил зумурут. ¹⁸ Экинчи тизгин: феруза, накьут, налмас. ¹⁹ Ючюнчю тизгин: кёк накьут, агат, аметист. ²⁰ Төртюнчю тизгин: сары накьут, оникс, яспис. Ала алтын уяларына салыныргъа керекдиле. ²¹ Онеки таш боллукьду. Хар бирине, мухур жазылганча, Израилни уланларыны атлары башха-башха тужур этип жазылыргъа керекдиле. Была Израилни онеки тайпасын кёргюзтген ташла болсунла.

²² Оноу ёшюнлюкге, сырма алтындан бурулуп, эшилип этилген сынжырчыкьла этдир. ²³ Ёшюнлюкге, алтындан эки тогъай такьдыр, эки тогъайны ёшюнлюкню эки мюйюшюне бегитдир. ²⁴ Эшилген эки алтын сынжырчыкьны ёшюнлюкню кыйырларындагы эки тогъайгъа суурт. ²⁵ Эки сынжырчыкьны эки кыйырын а ёшюнлюкдеги эки орунга салдырт эмда эфодну бет жанына, имбашлыкьлагъа кысыдырт. ²⁶ Дагъыда эки алтын тогъай ишлет, аланы да ёшюнлюкню тюп мюйюшлерине тагъып, эфодну ич жанына салынган жеринде бегитдир. ²⁷ Аны кибик эки алтын тогъай ишлетип, аланы да эфодну эки имбашлыкьыны тюп жанында тутурсунла, аны бет жанында жалганган жеринде эфодну уста эшилген белибауну огъары жанында кёклесинле. ²⁸ Ёшюнлюкню тогъайларын эфодну тогъайларына кёк жюнден эшилген тартма бла кысаргъа керекдиле. Алай бла ёшюнлюк, эфодну уста этилген белибауну огъары жанында кьалып, эфоддан тюшмей турур.

²⁹ Харун сыйлы жерге кирген заманда, Мен, Раббий, аланы тохтаусуз эсгерир ючюн, Израилни уланларыны атларын оноу ёшюнлюкде, кесини жюрек жанында жюрютюп турур. ³⁰ Оноу ёшюнлюкге Уримни бла Тумимни* сал. Харун сыйлы жерге,

* **28:30** *Урим бла Тумим* – эфодну юсюндеги ёшюнлюкде болган эки гитче таш эдиле. Ала Аллах буюрганни билир ючюн жюрютюлгендиле.

Раббийни аллына кирген заманда, ала Харунну жүрегини кыатында болурла. Харун, Израил улулагы оноу этер ючюн, Уримни бла Туммимни дайым Раббийни аллында кесини жүрегини кыатында жүрютюп турур.

Дин кыулукчыну башха кийимлери

(Чыгы. 39:22-26, 30-31)

³¹ – Эфодну тубюнден кийилген кыапталны саулай кёк бетли этдир. ³² Аны тюз ортасында башы кирирча тешик болсун. Тешикни тегерегине, жыртылмаз ючюн, кубени баш тешигинеча, санжох* салыныргыа керекди. ³³ Аны этеклерини тегерегине кёк, кыызгылдым эм кызыл бетли халыладан анар суратла этдир, араларында алтын кыонгуроучукыла да салынсынла. ³⁴ Кыапталны этегини тегерегинде алтын кыонгуроучукы бла анар, алтын кыонгуроучукы бла анар болсунла. ³⁵ Харун ол кыапталны кыулукы этген заманда кийсин. Ол Эм Сыйлы Жерге, Мен Раббийни аллыма киргенде бла чыкыгыанда, кыонгуроучукылары тауушу эшитилир да, ол ёлмей кыалыр.

Раббийни Сыйлысы

³⁶ Сырма алтындан сыйдамланган кыангачыкы этдир, аны юсюне, мухургыа жонулуп жазылгыанча, «Раббийни Сыйлысы» деп, тужур** этдир. ³⁷ Аны кёк тартма*** бла сарыхха бегитдир. Ол сарыхны ал жанында бегисин. ³⁸ Кыангачыкы Харунну мангылайында болсун да, Израил улулары Манга келтирген битеу сыйлы саугыаларыны кемликлерин ол кесини боюнуна алыр. Мен, Раббий, алагыа ыразы болур ючюн, кыангачыкы дайым аны мангылайында турсун.

³⁹ Иничге гетенден узун кёлек да тикдир, сарыхны да иничге гетенден ишлет, белибагыа да накыш салынсын.

* **28:32 Санжох** – кийимни кыыйыры бла тигилген узун иничге зат; орус. – оторочка.

** **28:36 Тужур** – агыачда, сюекде кыазылып, салынган сурат, оюу; орус. – резьба.

*** **28:37 Тартма** – орус. – шнур, шнурок.

Башха дин кзуллукучуланы кийимлери

(Чыгъ. 39:27-29)

⁴⁰Харунну уланлары алаамат эм ариу кёрюнюр ючюн, алагъа узун кёлекле, белибаула, башлыкъла этдир. ⁴¹Къарындашынг Харуннга бла аны уланларына ол кийимлени кийдирип, аланы майла, дин кзуллукучулукъгъа сал эмда айырып сыйлы эт. Сора ала Манга дин кзуллукучулукъ этерле.

⁴²Аланы уятлыкъларын жабаргъа, беллеринден базыкъ бутларына дери жетген гетен ич кёнчекле тикдир. ⁴³Харун эм аны уланлары Тюбешиу Чатыргъа киргенде неда Сыйлы Жерде кзуллукукъ этер ючюн, курман этилиучю жерге жууукълашханда, терс болуп ёлмез ючюн, ол ич кёнчеклени киерге керекдиле. Бу – Харуннга бла аны тукъумуна ёмюрге да жорукъ болсун.

Харун бла аны жашлары дин кзуллукукъгъа салынадыла

(Леб. 8:1-36)

29 ¹– Аланы Манга дин кзуллукучулукъ этер ючюн, сен аланы былай сыйлы эт: тууарладан бир бугъа эмда эки кыяусуз кьочхар ал. ²Ачымагъан ётмекле да, зейтун жау бла басылгъан ачымагъан гюттюле да, зейтун жау жагъылгъан ачымагъан халыула да ал. Аланы бидиш* будай ундан этдир. ³Аланы бир четеннге салып, ол четенни да, бугъа бла эки кьочхарны да келтир.

⁴Харунну бла аны уланларын а Тюбешиу Чатырны эшик аллына келтирип, суу бла жууундур. ⁵Кийимлени ал да, Харуннга узун кёлекни, къапталны, аны юсуне эфодну эм ёшюнлюкню кийдир, эфодну уста эшилген белибауун кыс. ⁶Аны башына сарыхны сал эмда сарыхны юсуне сыйлы тажны сал. ⁷Сора майлау жауну ал да, башына къуюп, аны майла. ⁸Аны кибик Харунну уланларын келтир да, алагъа да узун кёлекле кийдир, ⁹Харуннга да, аны уланларына да белибаула кыс эмда башлыкъла байла. Сора, жорукъгъа кёре, дин кзуллукучулукъ ёмюрге да аланы болур. Алай бла Харунну да, аны уланларын да кзуллукуларына тохташдыр.

¹⁰Бугъа тананы Тюбешиу Чатырны аллына келтир, Харун да, аны уланлары да кьолларын бугъаны башына салсынла. ¹¹Сора

* **29:2** *Бидиш* – будайны бек сайламасы, бек иги сорту.

бугъаны Раббийни аллында, Тюбешиу Чатырны эшик аллында боюнун кесерсе. ¹² Бугъа тананы къанындан ал да, бармагъынг бла къурман этилиучю жерни мойюзлерини юсюне сюрт, къалгъан къанны уа къурман этилиучю жерни тюбюне тѣк. ¹³ Сора ичин жапхан битеу жауун да, къара чегилерини юсюндеги жауун да, эки буйрегин да, аланы юсюндеги жаууну да алып, къурман этилиучю жерни юсюнде кюйдюр. ¹⁴ Бугъа тананы этин, терисин эм чегилерин а къонушдан тышында отда кюйдюр. Бу – гюнях ючюн къурманды.

¹⁵ Бир къочхарны да ал, Харун бла аны уланлары къолларын къочхарны башына салсынла. ¹⁶ Сора къочхарны боюнун кес, аны къанын алып, къурман этилиучю жерни хар жанына да бюрк. ¹⁷ Къочхарны этин сан-сан эт, аны ичин бла бутларын жуу, аланы сан-сан этилген юлюшлери бла эм башы бла бирге сал. ¹⁸ Сора къочхарны къурман этиучю жерни юсюнде толусунлай кюйдюр. Бу – Раббийни ыразы этген жагъымлы ийис берген, Раббийни сыйына толусунлай отда кюйдюрюлген къурманды.

¹⁹ Бирси къочхарны ал да, Харун бла аны уланлары къолларын къочхарны башына салсынла. ²⁰ Сора къочхарны боюнун кес, аны къанындан алып, Харунну онг къулагъыны къыйырына эмда аны уланларыны онг къулакъларыны къыйырына бла онг къолларыны баш бармакъларына эмда онг аякъларыны баш бармакъларына жакъ. Къалгъан къанны алып, къурман этилиучю жерни хар жанына да бюрк. ²¹ Къурман этилиучю жерни юсюндеги къандан эмда майлаучу жаудан алып, Харунну юсюне эм аны кийимлерине, аны уланларыны юслерине эм кийимлерине да бюрк. Сора ол да, аны кийимлери да, уланлары да, аланы кийимлери да сыйлы болурла.

²² Сора къочхарны жауун, къуйругъуну жауун, ичин жапхан жауун, къара чегилерини юсюндеги жауун, эки буйрегин да, аланы юсюндеги жауун эм онг жапхагъын ал. Бу – дин къуллукъчуну къуллугъуна салыр ючюн кесилген къурманды. ²³ Раббийни аллында болгъан ачымагъан ѳтмек четенден бир тѳгерек ѳтмек, зейтун жау бла басылгъан бир гюттю эм бир халыу да ал. ²⁴ Быланы барысын да Харунну бла аны уланларыны къолларына берип, Раббийни аллында кѳтюрюп келтир. ²⁵ Сора быланы аланы къолларындан ал да, Раббийни аллында

жагъымлы ийис берген, толусунлай кюйдюрюлген кърман бла бирге, кърман этилиучю жерде кюйдюр. Бу – Раббийге отда кюйдюрюлген кърманды. ²⁶ Сора Харунну күүлугъуна салыр ючюн кесилген къочхарны тешюн ал да, Раббийни аллында кетюрюп келтир. Бу сени юлюшюнг болур.

²⁷ Харунну бла аны уланларын күүлукъларына салыр ючюн кесилген кърман къочхарны кетюрюлюп келтирилген тешюн да, саугъагъа берилген жапхагъын да айырып сыйлы эт. ²⁸ Бу, Харуннга эм аны уланларына Исраил улуладан ёмюрлюк юлюш болур. Нек дегенде, бу саугъа – Исраил улуланы Раббийге келтирген саламатлыкъ кърманларындан бириди.

²⁹ Харунну сыйлы кийимлери уа, Харун ёлгенден сора, аланы киерик эмда майланып дин күүлукъчу боллукъ, аны уланларына кечерикди. ³⁰ Харунну уланларындан аны орунуна дин күүлукъчу болгъан адам сыйлы жерде күүлукъ этер ючюн, Тюбешиу Чатыргъа кирген заманында аланы жети кюн киерге керекди.

³¹ Харунну бла аны уланларын күүлукъгъа салыр ючюн кесилген къочхарны алып, аны этин сыйлы жерде сууда бишир. ³² Сора Харун да, уланлары да, къочхарны этин эм четендеги ётмекни алып, Тюбешиу Чатырны эшик аллында ашасынла. ³³ Ала дин күүлукъчула болуп, Аллахха багъышланыр ючюн, гюняхларын кечдирген бу затланы жангыз ала ашаргъа тийишлидиле. Аладан башха адам ашаргъа жарарыкъ туююлдю: бу затла сыйлыдыла. ³⁴ Аланы күүлукъларына салыр ючюн кесилген кърман этден бла ётмекден эрттенликге къалса уа, къалгъанын отда кюйдюр, ашаргъа жарарыкъ туююлдю: ол сыйлыды.

³⁵ Харуннга да, аны уланларына да битеу санга буюргъанларымча этерсе. Аланы күүлукъларына салыр ючюн, бу адетлени жети кюн этип туургъа керекди. ³⁶ Тазалау этер ючюн, хар кюнден гюнях ючюн кърманнга бугъа келтирirse. Кърман этилиучю жерни тазаларгъа, гюнях ючюн кърман эт эмда, сыйлы этер ючюн, аны майла. ³⁷ Кърман жерни жети кюн тазалап, сыйлы этерсе, сора кърман жер бек сыйлы болур. Анга тийген хар зат да сыйлы болур*.

* **29:37** Бу жерде «сыйлы» деген сёз гюняхсызлыкъны юсюнден айтмайды. Бир затны энчи, айырма болгъанын белгилейди. Аны башха затланы кибик хайырланыргъа жарамагъанын кёргозтеди.

Харкюнлюк кѳурманла

(Сан. 28:1-8)

³⁸ Кѳурман жерде дайым, хар кюн сайын, кѳурманнга эки кѳозу келтир: ³⁹ эрттенликде бир кѳозуну, ингирде да бир кѳозуну. ⁴⁰ Биринчи кѳозу бла бирге быланы келтир: бидиш будай ундан эфаны ондан бирин*, анга зейтун жаудан хинни тѳртден бирин** кѳошуп, эм дагыда юсюне кѳуюлгѳан саугѳагѳа чагѳырдан хинни тѳртден бирин. ⁴¹ Бирси кѳозуну ингирде кѳурман этерсе. Эрттенликде этгенча, ун саугѳа да, кѳуюлгѳан саугѳагѳа чагѳыр да келтирирсе. Бу жагѳымлы ийис берген, Раббийни сыйына отда кюйдюрюлген кѳурманды.

⁴² Бу толусунлай кюйдюрюлген кѳурман Тюбешиу Чатырны эшик аллына, Раббийни аллына, келлик тѳлюлеригизде дайым келтирилип турсун. Анда сизни бла тюбешип, Мен сени бла сѳлеширикме. ⁴³ Анда Мен Израил улулары бла тюбеширикме. Мени аламатлыгѳым бу жерни сыйлы этер.

⁴⁴ Тюбешиу Чатырны да, кѳурман этилиучю жерни да сыйлы этерме. Харунну да, аны уланларын да, ала Манга дин кѳуллукѳчулукъ этер ючюн, сыйлы этерме. ⁴⁵ Израил улулары арасында турурма эмда аланы Аллахы болурма. ⁴⁶ Сора Мен, аланы араларында турур ючюн, аланы Мисирни жеринден чыгѳаргѳан Раббий Аллахы болгѳанымы билирле. Мен – аланы Раббий Аллахыма.

Ладан ийис чыгѳарылыучу жер

(Чыгѳ. 37:25-28)

30 ¹– Ладан ийис чыгѳарылыучу жер ишлет. Аны кѳадаркѳан агѳачдан этдир. ² Узунлугѳу бир кѳары, кенглиги да бир кѳары болсун. Ол тѳртгюл болургѳа керекди. Бийиклиги уа эки кѳары болсун. Мюйюзлерин аны кесинден тюйюп чыгѳарыргѳа керекди. ³ Аны юсюн да, тѳрт кѳабыргѳасын да, мюйюзлерин да сырма алтын бла тышлат. Аны тѳгерегине да алтын карниз ишлет. ⁴ Аны эки жанында, карнизини тюбюнде эки алтын тогѳай салдыр. Сора аны кѳурукѳла бла кѳтюрюп

* 29:40 Эфаны ондан бири – 2 литрге жууукъ.

** 29:40 Хинни тѳртден бири – 1 литрге жууукъ.

жюрютюрю ючюн, тогъайла къурукъ тутхучла болурла. ⁵ Къурукъланы къадаркъан агъачдан ишлет да, алтын бла сырдыр. ⁶ Ладан ийис чыгъарылыучу жерни Шагъатлыкъ Кюбюрню туу-расындагы жабыуну аллына сал. Ол, Шагъатлыкъ Кюбюрню башына – Мархамат Жерине къаршы турсун. Анда Мен сени бла тюбеширикме.

⁷ Харун аны юсюнде ладан кюйдюрлюкдю. Хар эрттен сайын чыракъланы тюзетген заманында, ол ладан тютюн чыгъарлыкды. ⁸ Харун ингирде чыракъланы жандыргъан заманында да, ладан ийис этдирликди. Алай бла Раббийни аллында келлик тёлюлеригизде дайым ладан ийис чыгъарылып турлукды. ⁹ Бу жерни юсюнде башха тюрлю бир тютюн ийис чыгъармагъыз, не толусунлай кюйдюрюлген кърман, не мирзеу саугъа этмегиз; аны юсюне куюлгъан саугъагъа чагъыр да тёмегиз. ¹⁰ Харун жылдан бир кере гюнях ючюн кърман кесип, къанны ладан ийис чыгъырылыучу жерни мюйюзлерине сюртюп, аны тазаласын. Келлик тёлюлеригизде да, жылдан бир кере, гюнях ючюн этилген кърманны къаны бла, бу тазалау этилсин. Бу жер – Мен Раббийге уллу сыйлы затды.

Саналыу ючюн хакъ

¹¹ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

¹² – Израил улуланы жангыдан тергеп, санарыкъ заманында, хар бири, жанын жулур ючюн, Раббийге хакъ берсин, сора аланы санагъан кезиуде, араларында кыргъан ауруу болмаз. ¹³ Саналыугъа тюшген хар адам Раббийге Сыйлы Жерде жюрюген ахчадан жарым шекел* хакъ берирге керекди. Бир шекел жыйырма герады. ¹⁴ Жыл санлары жыйырмадан атлагъан, саналыугъа тюшген хар адам Раббийге хакъ берирге керекди. ¹⁵ Жанларыгъызны жулур ючюн Раббийге хакъ берген заманыгъызда, бай адам андан кёп, жарлы адам да андан аз бермесин, хар бирине жарым шекел мардады. ¹⁶ Израил улуладан тазалау ахчаны алып, аны Тюбешиу Чатырны кереклисине жарата туурса. Жанларыгъызны жулур ючюн, Израил улулагъа, бу Раббийни аллында эсгертиучю болур.

* **30:13** *Жарым шекел* – 6 грамм кюмюш. 13-чю аятда да алай.

Къол-аякъ жууаргъа суу орун

¹⁷ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

¹⁸ – Андан суу алып къол-аякъ жууаргъа бир жез суу орун ишлет, аны аякъ тюбю да жезден болсун, аны Тюбешиу Чатырны бла кърман этилиучю жерни арасында салдырып, ичине суу къуйдур. ¹⁹ Харун да, аны уланлары да андан суу алып, къоллары бла аякъларын жуусунла. ²⁰ Ала Тюбешиу Чатыргъа кирлик кезиуде неда Раббийни сыйына отда кюйдюрюлген кърман этер ючюн кърман этилиучю жерде къуллукъ этерик заманларында, ёлоп къалмаз ючюн, суу бла жууунсунла. ²¹ Ала, ёлоп къалмаз ючюн, къолларын бла аякъларын суу бла жуусунла. Бу Харуннга да, туудукъларына да, битеу келлик тёлюлеринде, ёмюрлюк бегим болсун.

Сыйлы майлау жау

²² Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

²³ – Эм иги ариу ийисли затны ал: суусун мюрден беш жюз шекел* эмда аны жартысы – эки жюз элли шекел – ариу ийисли таржын, эки жюз элли шекел ариу ийисли къамиш, ²⁴ Сыйлы Жерде жюрюген шекелге кёре, беш жюз шекел касия эмда бир хин зейтун жау ал. ²⁵ Аладан сыйлы майлау этер ючюн жау кърра, аны ариу ийисли майлау этиучю устала жарашдырыучуларыча, алай хазырла. Бу – сыйлы майлау жау болур. ²⁶ Тюбешиу Чатырны да, Шагъатлыкъ Кюбюрню да майларса. ²⁷ Столну да, аны битеу кереклерин да, чырахтанны да, аны битеу кереклерин да, ладан ийис чыгъарылыучу жерни да, ²⁸ толусунлай кюйдюрюлген кърман этилиучю жерни да, битеу аны кереклерин да, къол-аякъ жууаргъа суу орунну да, аны аякъ тюбюн да бу жау бла майларса. ²⁹ Аланы сыйлы этерсе, сора ала бек сыйлы затла болурла. Хар алагъа тийген зат да сыйлы болуп къалыр.

³⁰ Харунну бла аны уланларын майлап, ала Манга дин къуллукъчулукъ этер ючюн, аланы айырып сыйлы эт. ³¹ Исраил улулагъа уа былай айт: «Бу сизни келлик тёлюлеригизде Манга сыйлы майлау жау боллукъду. ³² Башха адамланы чархларын муну бла майларгъа жарарыкъ туююдю эмда анга ушашдырып, май

* 30:23 500 шекел – 6 килограмм.

этмегиз. Бу – сыйлыды; сизге бу сыйлы зат болургъа керекди.
³³ Быллай май ким жарашдырса неда аны бла тыш адамны ким майласа, ол адам ёз халкъындан къоратылып».

Ариу ийисли тютюн

³⁴ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

– Кесинге ариу ийисли затла ал: стакти, оних, халуан* эм-
 да таза ладан – барын да тенг ал. ³⁵ Аладан, ариу ийисли затла
 этиучю устала жарашдырыучуларыча, тузланган, таза, сыйлы,
 ариу ийисли тютюн чыгъарыучу къатышым этерсе. ³⁶ Биразын
 жармалап ууакъ этерсе, сора бир кесегин Тюбешиу Чатырда,
 Шагъатлыкъны аллына, Мен сени бла тюбеширик жерге сал-
 ырса. Бу сизге уллу сыйлы зат болур. ³⁷ Кесигизге быллай тютюн
 чыгъарыучу къатышым этмегиз. Бу – Раббийге айырылгъан
 сыйлы затды. ³⁸ Аны бла тютюн урдурур ючюн аллай зат ким
 этсе да, ёз халкъындан къоратылып.

Бесалел бла Охолиаб устала

(Чыгъ. 35:30–36:1)

31 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² – Къара, Мен Яхуданы тайпасындан Хурну туудугъу,
 Урийни жашы Бесалелни сайлагъанма. ³ Мен аны, Аллахны
 Рухундан толтургъанма, анга хунерлик, ангылаулукъ, билим
 эм хар тюрю усталыкъ бергенме. ⁴ Алтын, кюмюш, жез затла
 ишлерге, ⁵ салынырыкъ асыл ташланы жонаргъа, хар тюрю
 агъач усталыкъ этерге хунерлик бергенме. ⁶ Дагъыда, ма, анга
 болушлукъчу этип, Данны тайпасындан Ахисамакны жашы
 Охолиабны сайлагъанма. Мен битеу усталагъа да хунерлик
 бергенме. Ала Мен санга буюргъан затланы барысын да этер-
 ле. ⁷ Ала Тюбешиу Чатырны да, Шагъатлыкъ Кюбюрню да,
 аны жапхан Мархамат Жерни да, Чатырны битеу кереклерин
 да, ⁸ столну да, аны кереклерин да, сырма алтындан ишле-
 ннген чырахтанны да, аны битеу кереклерин да, ладан ийис
 чыгъарылыучу жерни да, ⁹ толусунлай кюдюрюлген къурман

* **30:34** *Стакти, оних, халуан* – бюгюнлюкде бу ариу ийис берген затла
 неден этилгенлерини тюзюн киши билмейди.

этилиучю жерни да, аны битеу кереклерин да, кьол-аякъ жу-уаргъа суу орунну да, аны тьобюн да, ¹⁰ариу согъулгъан кийимле да – дин къуллукъчу Харуннга эм аны уланларына сыйлы кийимле – ала дин къуллукъчулукъ этер ючюн, ¹¹Сыйлы Жерде къуллукъгъа керекли майлау жау да, кюйдюрюлюп ариу ийис чыгъарыучу затла да этерле. Ала барын да, Мен санга буюргъанымча, алай этсинле.

Шабат кюнню тутуу

¹²Сора Раббий Муссагъа сёлешип, былай айтханды:

¹³– Израил улуларына айт:

Шабат кюнлерими тутугъуз. Сизни сыйлы этиучю Раббий Мен болгъаным сиз билир ючюн, бу тёлуден тёлуге Мени бла сизни арабызда белгиди. ¹⁴Шабат кюнню тутугъуз: ол сизге сыйлыды. Аны харам этген адам ёлтюрюлсюн. Шабат кюн иш этген адам ёз халкъындан жокъ этилсин. ¹⁵Алты кюн ишлеригизни этигиз, жетинчи кюн а Раббийге берилген сыйлы шабатды – саулай ырахатлыкъ кюндю. Шабат кюн иш этген адам, ким болса да, ёлтюрюлсюн. ¹⁶Израил улулары шабат кюнню тутунла, тёлуден тёлуге шабат кюнню байрамын этсинле. Бу – ёмюрлюк кесаматды. ¹⁷Бу – Мени бла Израил улуларыны арабызда ёмюрлюк белгиди. Нек дегенде, Раббий кёкню бла жерни алты кюнню ичинде болдургъанды, жетинчи кюн а тынчайып, ырахатланганды.

¹⁸Аллах, Синай тауда Мусса бла сёлешип бошагъанындан сора, анга эки гыйы ташны, Шагъатлыкъ ташланы берген эди. Аланы юслерине Аллахны кьолу бла жазылып эди.

Алтын тана сурат

(*Эсг. 9:7-21, 25-29*)

32 ¹Халкъ, Муссаны таудан тьошмей кёп къалгъанын кёр-генинде, Харунну къатына жыйылып, анга:

– Хайда, бизге жол кёргюзтюр тейри ишле. Бу Муссагъа, бизни Мисирни жеринден чыгъаргъан адамгъа, не болгъан эсе да, билмейбиз, – дегендиле.

²Харун алагъа:

– Къатынларыгъызны, уланларыгъызны, кызыларыгъызны къулакъларындагъы сыргаланы тешип, манга келтиригиз, – дегенди.

³ Сора битеу халкъ къулакъларындан алтын сыргаларын алып, Харуннга келтирди. ⁴ Ол да аланы къолларындан келтирген алтынларын алып эритди да, андан тана сыфатлы сурат ишледи, тегерегин да кесгич бла сыйдам этди. Сора ала:

– Эй Исраил! Сени Мисирни жеринден чыгъаргъан аллахынг ма буду! – дедиле.

⁵ Муну кѳргенинде, Харун тана суратны аллына къурман этилиучю жер салды, сора:

– Тамбла Раббийге байрам этербиз, – деп билдирди.

⁶ Экинчи кюн ала эртте тургъандыла да, толусунлай кюйдюрюлген къурманла этгендиле эмда саламатлыкъ къурманла келтиргендиле. Халкъ ашаргъа-ичерге олтургъанды, сора туруп, ойнап-кюлюп башлагъанды.

⁷ Раббий Муссагъа:

– Терк энишге тюш! – деди. – Сен Мисирни жеринден чыгъаргъан халкъынг терсине айланганды. ⁸ Мен алагъа фарыз этген жолдан ала терк тайдыла. Кеслерине къуюлуп этилген тана сурат ишлегендиле, анга табынып, къурманла этгендиле эмда: «Эй Исраил! Сени Мисирни жеринден чыгъаргъан аллахынг ма буду!» – дегендиле.

⁹ – Мен бу халкъны кѳреме, – деди Раббий Муссагъа. – Бу халкъ – терсбоюн халкъды. ¹⁰ Энди Мени къой, алагъа къажар ачыуум чыкъсын да, аланы къырып къояйым, сенден а уллу миллет жаратайым.

Муссаны тилеги

¹¹ Мусса уа Раббий Аллахына жалбарып башлады:

– Я Раббий! Сен Мисирни жеринден уллу къудуретинг бла эм кючлю къолунг бла чыгъаргъан халкъынга ачыуунг чыкъмасын. ¹² Мисирлиле: «Ол аланы жоаргъа, таулада ѳлтюрюрге эмда аланы жер башындан жокъ этерге аман ниет бла чыгъаргъанды», – демесинле, жаннган чамланыуунгу тый, ѳз халкъынгы жоймай къой. ¹³ Ёз къулларынг Ибрахимни, Исхакъны, Исраилни эсинге тюшюр. Сен алагъа Кесинг бла ант этип: «Мен туудукъларыгъызны жайып, кѳкдеги жулдузлача кѳп этерикме. Сизге

айтхан битеу бу жерни туудукъларыгызгъа берликме, ала анга ёмюрге да ие боллукъдула», – дегенсе.

¹⁴ Сора Раббий, жумушап, халкъына жетдирлик палахны этмей къойганды.

Мусса гыйыланы ууатады

¹⁵ Сора Мусса, айланып, таудан тюшюп башлагъанды. Эки Шагъатлыкъ таш да аны къолунда эдиле. Ол гыйы ташланы эки жанына да, аргы эм берги жанына, жазылып эди. ¹⁶ Гыйыла – Аллахны иши эдиле, аланы жазулары да – Аллах салгъан жазула эдиле.

¹⁷ Ешуа, халкъны кычыргъан ауазын эшитип, Муссагъа:

– Къонушдан уруш кычырыкъ эшитиледи, – деди.

¹⁸ Мусса уа:

– Бу не хорлагъанланы, не хорланганланы кычырыкълары туйюлдю. Мен жырлагъан ауазла эшитеме, – деди.

¹⁹ Сора, къонушха жуукълашып, тана суратны да, тепсеулени да кёргенинде, Муссаны ачыуу къайнады. Ол гыйыланы къолундан атып ийип, тауну этегинде ууатып къойду. ²⁰ Ала этген тана суратны алып, от ичинде эритди. Сора эзип букъу этди да, суугъа чачып, аны Исраил улуулагъа ичирди.

²¹ Харуннга уа Мусса:

– Бу халкъ, сен аны быллай уллу гюняхха тюшюрюрча, санга не этгенди? – деди.

²² Харун а:

– Манга ачыуланма, жюйюсханым. Бу халкъ аман ниетли халкъ болгъанын, сен кесинг билесе. ²³ Ала манга: «Бизге жол кёргюзтюр тейри ишле. Бу Муссагъа, бизни Мисирни жеринден чыгъаргъан адамгъа, не болгъан эсе да, билмейбиз», – дегендиле.

²⁴ Мен да алагъа: «Кимде алтын бар эсе да, чыгъарыгыз», – дегенме. Ала манга алтын бергендиле. Аны отха атханма, сора бу тана сурат чыкъганды, – деди.

Мусса халкъгъа азап салады

²⁵ Мусса халкъны тыйгъысыз болгъанын, Харун да аны тыйгъысызлыкъгъа бошлап, душманларыны аллында аны бедешлик этгенин кёрдю. ²⁶ Сора Мусса къонушха кирген жерде сюелип:

– Раббий жанлы болган адам манга келсин! – деди.

Сора битеу Лебий улулары аны кьатына жыйылгандыла.

²⁷ Мусса алагъа:

– Раббий, Исраилни Аллахы, былай айтады: «Хар биригиз кьылычыгъызны белигизге кьысыгъыз! Кьонушну бир кьыйырындан бирси кьыйырына дери айланып, хар биригиз кьарындашын, тенгин, жууугун ёлтюрсюн!» – деди.

²⁸ Сора Лебий улулары Мусса айтханча этгендиле. Ол кюн халкъдан юч мингге жууукъ адам ёлтюрюлгенди. ²⁹ Мусса:

– Бюгюн хар биригиз уланларыгъызны бла кьарындашларыгъызны багъасы бла кесигизни Раббийге кьуллукъгъа багъышлагъансыз. Ол бюгюн сизге ыразы болганды, – деп айтды.

³⁰ Экинчи кюн Мусса халкъгъа:

– Сиз бек уллу гюнях этгенсиз. Энди мен ёрге чыгып, Раббийни аллына барайым, гюняхыгъызны жуудуралыр эсем, – деди.

Мусса халкъ ючюн тилек этеди

³¹ Сора Мусса Раббийге кьайтып барып:

– Ах, бу халкъ бек уллу гюнях этгенди, кесине алтын тейри ишлегенди. ³² Энди тилейме, аланы бу гюняхларын кеч. Кеч-месенг а, жазган китабынгдан мени да кьырып кетер, – деди.

³³ Раббий Муссагъа:

– Манга кьажау гюнях ким этген эсе, китабымдан аны кьырып кетерирме. ³⁴ Бар энди, халкъны Мен санга айтхан жерге элт. Ма, сени аллынгда Мени Мёлегим барлыкъды. Азап саллыкъ кюн келгенде уа, гюняхлары ючюн Мен алагъа азап чекдирирме, – деди.

³⁵ Сора Раббий, халкъ тана сурат этгени ючюн, Харун ишлеген тана сурат ючюн, эмина ийип, халкъны жазасына тюбетгенди.

Синай таудан тебирерге буйрукъ

33 ¹ Раббий Муссагъа:

– Сен да, Мисирни жеринден чыгъарган халкъынг да былайдан атланыгъыз да, Мен Ибрахимге, Исхакъгъа, Якъупха ант этип: «Аны сени туудукъларынга берликме», – деген жериме барыгъыз. ² Сени аллынгда Мёлек иерме да, кенанлыланы, аморлуланы, хитлилени, перизлилени, хивлилени, эбуслуланы

кыыстарма. ³Алайды да, сют бла бал баргъан жерге барыгъыз. Сиз терсбоюн халкъсыз да, сизни жолда жоюп кьоймаз ючюн, Кесим сизни арагъызда бармам, — деп айтханды.

⁴Халкъ, бу кьаты сёзю эшитгенде, сыйыт этип башлагъанды эм биреу да жасаныучу затларын* такъмагъанды. ⁵Нек дегенде, Раббий Муссагъа:

— Исраил улулагъа айт: «Сиз терсбоюн халкъсыз. Мен сизни бла бир такъыйкъа окъуна барсам, сизни жокъ этип кьоярыкъ эдим. Алай бла юсюгюзден жасаныучу затларыгъызны тешигиз, сизге не этеригими билеме», — деген эди.

⁶Ол себепден Хороб тауну кьатында Исраил улулары жасаныучу затларын тешген эдиле.

Тюбешу Чатыр

⁷Мусса кьонушдан тышында, узакъда бир Чатыр кьуруп салычу эди. Анга «Тюбешу Чатыр» дей эди. Раббийни оноун излеген хар адам, кьонушдан тышында тургъан Тюбешу Чатыргъа келе эди. ⁸Мусса ол Чатыргъа барыргъа чыккъан заманда, битеу халкъ кьоба эди эмда хар ким кеси чатырыны эшик аллында сюелип, Мусса чатыргъа киргинчи, аны ызындан къарап тура эди. ⁹Мусса чатыргъа кирген заманда уа, булут чигинжи энип, чатырны эшик аллында сюелип тура эди, эмда Раббий Мусса бла сёлеше эди. ¹⁰Чатырны эшик аллында тургъан булут чигинжини кёргенлеринде, халкъ битеу кьоба эди эмда хар бири кеси чатырыны эшик аллында сежда эте эди. ¹¹Раббий Мусса бла, адам шуёху бла сёлешгени кибики, бетден бетге сёлеше эди. Мусса кьонушха кьайтхан заманында, аны жаш жумушчусу Нунну жашы Ешуа чатырдан кетмей эди.

Мусса Раббийни алапатлыгъын кёреду

¹²Мусса Раббийге:

— Ма, Сен манга: «Бу халкъны жүрют», — дейсе. Алай болгъанлыкъгъа, Мени бла бирге кимни иеригинги билдирмединг. Сен манга: «Атынгы айтып чакъырама, сен Мени кёз аллымда ыразылыкъ тапханса», — деп айтхан эдинг. ¹³Тилейме Сенден,

* **33:4** *Жасаныучу затла* — алтын-кюмюш эм башха омакъ затла.

кёз аллында ыразылык тапхан эсем, мен Сени билир ючюн эм мындан ары да кёз аллында ыразылык табып турур ючюн, манга жолунгу билдир. Бу миллет да Сени халкынг болганын эсингде тут, – деп айтханды.

¹⁴ – Сени бла бирге Кесим барлыкма эмда сени ырахатлыкга тубетирикме, – деди Раббий Муссага.

¹⁵ – Биргебизге Кесинг бармасанг, бизни былайдан чыгъаргъан да этме, – деди Мусса. – ¹⁶ Мен да, бу халкынг да Сени кёз аллында ыразылык тапханыбыз, Сен бизни биргебизге барганынг бла билинмесе, не бла билинир? Алай болса мен да, бу халкынг да жер башында хар халкдан да айырма халк болурбуз.

¹⁷ – Бу айтханынгы да этерме, – деди Раббий Муссага. – Сен Мени кёз аллымда ыразылык тапханса, Мен сени атынгы айтып чакырама.

¹⁸ – Тилейме, алапатлыгынгы манга кёргюзт! – деди Мусса.

¹⁹ – Мен битеу алапатлыгымы сени аллынг бла ётдююрме эмда аллында «Раббий» атымы ачыкларма, – деди Раббий. – Мархамат этерге сюнгениме мархамат этерме, жазыксыныргы сюнгениме жазыксынырма.

²⁰ Дагыда:

– Санга Мени бетими кёрюрге жарарык туююлдо. Инсан Мени кёрсе, сау кылыр амалы жокду, – деди.

²¹ Сора Раббий былай айтды:

– Ма, Манга жууук бир жер барды. Алайда, кыя башында тур. ²² Мени алапатлыгым ётюп баргъан заманда, Мен сени кыя жарылган жерге салырма да, Мен озуп кетгинчи, сени кюлум бла жабарма. ²³ Сора кюлуму юсюнгден алырма да, Мени сыртымдан эслерсе, бетим а кёрюнюрюк туююлдо.

Экинчи гыйы ташла

(Эсг. 10:1-5)

34 ¹ Сора Раббий Муссага:
– Алгынгы гыйы ташлагы ушаш кесинге эки гыйы таш жон. Ол гыйылыны юсюне, сен ууатхан алгынгы гыйылада болган сёзлени жазарма. ² Эрттенликде хазыр болуп тур. Танг атханлай, Синай таугы чык да, анда тауну башында

Мени аллымда тохта. ³Сени бла биреу да чыкъмасын, битеу тауда башха адам кёрюнмесин. Ол тауну тийресинде не кёой-эчки, не тууар отламасын, — дегенди.

⁴Сора Мусса, алгыннгы гыйы ташлагъа ушаш эки гыйы таш жоннганды. Раббий анга буюргъанча, эрттенликде эртте туруп, Синай тауну башына чыкъгъанды. Эки гыйы ташны да кёолуна алып баргъанды. ⁵Раббий булутда эннгенди эм анда Муссагъа жууукъ тохтап, Кесини «Раббий» атын ачыкълагъанды. ⁶Раббий Муссаны аллы бла ётдю да, былай айтды: «Раббий, Раббий! Ырахматлы, халал жүреккли, уллу тёзюмлю, кёп мархаматлы эмда ышаннгылы Аллах! ⁷Ол минг тёлуге мархамат этип турады; терсликни, аманлыкъны, гюняхны да кечеди. Алай болгъанлыкъгъа, терслени жазасыз кёоймайды; аталарыны терсликлерине, сабийлерине бла туудукъларына, ючюнчю эм тёртюнчю тёлюлерине жетишдирип, тубетеди».

⁸Мусса олсагъат жерге къапланып, Аллахха сежда этди, ⁹эмда: — Бийим, Сени кёз аллынгда ыразылыкъ тапхан эсем, тилейме, Бийим, биргебизге бар. Бу халкъ — терсбоюн халкъ эсе да, бизни аманлыкъларыбызны эм гюняхларыбызны кеч, бизни Кесинги энчи халкъынг эт, — деп тиледи.

Сыйлы кесаматны жангыртыу

¹⁰Раббий былай айтды:

— Ма, Мен кесамат этеме: сени битеу халкъынгы аллында, битеу дунияда да, бир тюрлю бир миллетде да болмагъан сейирлик илишанла тежерикме. Сиз араларында жашагъан халкъла Раббийни ишин кёрюрле. Нек дегенде, Мен сизге этерик иш кьоркьунчлуду. ¹¹Сизге бюгюн буюргъанымы тутугъуз. Ма, Мен сизни аллыгъыздан аморлуланы, кенанлыланы, хитлилени, перизлилени, хивлилени, эбуслуланы кыстайма. ¹²Сиз кирлик кыралны адамлары бла кесамат этмезге сакъ бол. Алайсыз, ала сизге тузакъ болурла. ¹³Аланы кьурман этилиучю жерлерин оюгъуз, тейри ташларын ууатыгъыз, Ашерагъа аталгъан тереклерин кесигиз. ¹⁴Сиз башха тейрилеге табыныргъа керек туююлсюз, Мени атым — Эришиучю, Мен Раббий — эришиучю Аллахма.

¹⁵Ол жерни адамлары бла бир тюрлю кесамат да этмегиз. Алай болса, ала кеслерини тейрилери бла саякъ айланып, кьурман этген

заманларында, сизни да чакъырыла, сиз да аланы къурманларындан ашарсыз. ¹⁶Сора аланы къызларын кесигизни уланларыгъызгъа къатыннга алырсыз, къызла да кеслерини тейрилери бла саякъ айланып, уланларыгъызны да ол тейриле ючюн саякълыкъ этдирилле. ¹⁷Кесигизге эритип къуюлгъан тейриле этмегиз.

¹⁸Ачымагъан Ётмек Байрамны тутугъуз. Сизге буюргъаным кибик, Абиб айны белгиленген кезиуюнде жети кюн ачымагъан ётмек ашарсыз. Мисирден сиз бу айда чыккъансыз.

¹⁹Битеу биринчи туугъанла – Меникиледиле, тууарларыгъыздан эм къойларыгъыздан биринчи туугъан эркек малла барысы да Меникиледиле. ²⁰Биринчи туугъан гылыуланы, къозу къурман этип, жулургъа керексиз. Жулургъа сюймесегиз а, гылыуну боюнун сындырыгъыз. Биринчи туугъан уланларыгъызны барын да, къозу къурман этип, жулургъа керексиз.

Мени аллымда къуру къоллары бла биреу да кёрюмесин.

²¹Алты кюн ишлегиз, жетинчи кюн а тынчайыгъыз. Сабан сурген эм оракъ оргъан заманыгъызда да тынчайыгъыз.

²²Будайны биринчи битимлерин жыйганыгъызда, Ыйыкъла байрамын белгилерсиз, жылны ахырында уа Тирликле байрамын этерсиз. ²³Битеу эр киши адамларыгъыз жылдан юч кере Израилни Аллахыны, Раббий-Тааланы аллына кёрююрге керекдиле. ²⁴Миллетлени сизни аллыгъыздан къыстарма, чеклеригизни кенгертirme эмда жылдан юч кере Раббий Аллахыгъызны аллында кёрюне тургъан заманыгъызда, сизни жеригизге бир киши да къол узатыргъа базынмаз.

²⁵Мени къурманларымы къанын ачыгъан зат бла бирге келтирмегиз. Къутхарылыу байрамны къурман этин да эрттенликге дери къалдырмагъыз.

²⁶Жеригизни эм биринчи битимлерин Раббий Аллахынгы юйюне келтиригиз.

Улакъ этни анасыны сютюнде биширмегиз.

²⁷Сора Раббий Муссагъа:

– Бу сёзлени жаз. Мен сени бла эм Израил бла бу сёзлеге кёре кесамат этеме, – деди.

²⁸Мусса анда Раббий бла къыркъ кюн бла къыркъ кече тургъан эди, аш ашамагъан эди, суу да ичмеген эди. Раббий а кесамат сёзлени, Он Фарызны гыйыланы юсюне жазгъан эди.

Мусса Синай таудан тюшеди

²⁹ Мусса, кьолларында Шагъатлыкъ гыйыла тутуп, Синай таудан тюшдю. Раббий бла сёлешгени ючюн, бети нюр жана эди, Мусса уа аны билмей эди. ³⁰ Харун да, битеу Израил улула да Муссаны бети нюр жаннганын кёрюп, анга жууукълашыргъа кьорккъган эдиле. ³¹ Мусса аланы чакъырды, Харун да, жамауатны битеу бачамалары да аны кьатына келдиле, сора Мусса ала бла сёлешди. ³² Андан сора битеу Израил улула жууукълашдыла да, Раббий Синай тауда анга айтхан затланы барын да Мусса алагъа фарыз этди.

³³ Мусса ала бла сёлешип бошагъандан сора, бетине жабыу жайды. ³⁴ Сёлешир ючюн Раббийни аллына кирген заманында уа, Мусса андан чыккъынчыгъа дери, бетинден жабыуун ала эди. Чыккъанында, битеу фарыз этилген затланы Израил улулагъа айта эди. ³⁵ Израил улулары Муссаны бети нюр жаннганын кёре эдиле. Сора Мусса Раббий бла сёлеширге киргинчиге дери бетине, биягъы, жабыу жая эди.

Шабат кюнню юсюнден жорукъла

35 ¹ Сора Мусса, Израил улуланы битеу жамауатларын жыйып, алагъа:

– Раббий фарыз этген затла быладыла:

² Алты кюн ишлегиз, жетинчи кюн а, сизге, сыйлы Шабат кюн, Раббийге багъышланган ырахатлыкъ кюн болургъа керекди. Ол кюнде хар иш ишлеген адам ёлтюрюллүкдю. ³ Шабат кюнде мекамларыгъызда от жандырмагъыз, – дегенди.

Сыйлы Мекамгъа керекли саугъала

(Чыгъ. 25:1-9; 39:32-43)

⁴ Мусса, Израил улуланы битеу жамауатларына былай айтды:

– Раббий фарыз этген зат ма буду:

⁵ Арагъызда саугъала жыйып, Раббийге келтиригиз. Жюреги суюген хар адам Раббийге саугъагъа алтын, кюмюш, жез, ⁶ кёк, къызгылдым эмда кызыл тюрсюнлю жюн, иничге гетен, эчки жюн, ⁷ кызылгъа боялгъан кьой териле, кёк сахтиян*, къадаркъан

* 35:7 Кёк сахтиян – неда «кьонгур делфин териле».

агъач, ⁸чырахтаннга зейтун жау, майлау жау эм тютюн урдуруп ючюн ариу ийисли затла, ⁹эфодну бла ёшонлюкню жасар ючюн, оникс таш эм алына-салына туруучу асыл ташла.

¹⁰Арагъызда хунерли адамла бары да келип, Раббий буюргъан затланы барын да этсинле: ¹¹Сыйлы Мекамны, аны чатырын бла тыш жабыуну, ыргъакъларын эм илкичлерин, аркъауларын, багъаналарын, аякъ тюплерин; ¹²Кюбюрню эм аны кзурукъларын, Мархамат Жерни эмда бёлген жабыуну, ¹³столну эм аны кзурукъларын бла битеу кереклерин эмда сыйлы ётмеклени, ¹⁴жарыкъ бериучю чырахтанны бла аны кереклерин, чыракъларын эмда жарытыр ючюн чыракъ жауну, ¹⁵ладан ийис чыгъарылыучу жерни эм аны кзурукъларын, майлау жауну, ариу ийисли тютюн этиучю затланы, эмда Сыйлы Мекамны эшик жабыуун, ¹⁶толусунлай кюйдюрюлген курман этилиучю жерни эм анга жез чалдишни, аны кзурукъларын бла битеу кереклерин, къол-аякъ жууаргъа суу орунну эм аны аякъ тубюн, ¹⁷арбазны жабыуларын, аны багъаналарын эм багъаналаны аякъ тюплерин эмда арбазны эшик жабыуун, ¹⁸Сыйлы Мекамны къязыкъларын, арбазны къязыкъларын эмда аланы жыжымларын, ¹⁹Сыйлы Жерде къуллукъ этилген заманда кийиллик кийимлени, дин къуллукъчу Харуннга сыйлы кийимлени эмда аны уланлары дин къуллукъчулукъ этген заманда киерик кийимлени этсинле.

²⁰Сора Израил улуланы битеу жамауаты Муссаны къатындан кетгенди. ²¹Бу ишге жюреги тартхан, кёлюн салгъан хар адам келип, Тюбешиу Чатырны кзураугъа, анда жюрютюллюк битеу керек затланы ишине эмда сыйлы кийимлени тигерге Раббийге саугъала келтире эдиле. ²²Битеу жюреклери тартханла, эр кишиле да, тиширыула да, келип, хар тюрлю алтын затларын, туюреуючлерин, сыргъаларын, мухурларын, тагъылгъан затларын ташый эдиле. Ала алтынны Раббийге саугъагъа келтиргендиле. ²³Кёк, къызгъылдым эм къзыл бетли жюню, иничге гетени эм эчки жюню, къзылгъа боялгъан къой териси эмда кёк сахтияны болгъан да, алай. ²⁴Кюмюш неда жез бергенлени хар бири, муну Раббийге саугъагъа келтире эдиле. Чатырны ишине керек къадаркъан агъачы болгъан хар адам да аны келтире эди.

²⁵ Битеу хунерли тиширыула да кеси кьоллары бла урчукъ ийире эдиле эмда ийирилген кёк, кьызгьылдым, кьызыл бетли халы, иничге гетен келтире эдиле. ²⁶ Урчукъ ийирирге хунерликлери болгъан тиширыула да, жүреклери тартханнга кёре, эчки жүн ийире эдиле. ²⁷ Бийле уа, эфодну бла ёшюнлюкню жасар жүн оникс ташла бла салыныучу асыл ташла келтире эдиле, ²⁸ дагьыда, ариу ийисли затла эм чырахтаннга, майлау жаугъа эм ариу ийисли тютюннге жараулу зейтун жау келтире эдиле. ²⁹ Раббий Муссаны юсю бла буюргъан хар ишни этер жүн, керек затланы келтирирге жүреклери тартхан Исраил улулары, хар эр киши эм тиширыу, кеси ыразылыкъларындан Раббийге сауугагъа келтире эдиле.

Бесалел бла Охолиаб устала

(Чыгъ. 31:1-11)

³⁰ Мусса Исраил улуларына:

– Къарагъыз, Раббий Яхуданы тайпасындан Хурну туудугъу, Урийни жашы Бесалелни сайлагъанды. ³¹ Аны Аллахны Нюрюнден толтургъанды, эмда анга хунерлик, ангылаулукъ, билим эм хар тюрлю санагъат* усталыкъ бергенди. ³² Алай бла ол алтындан, кюмюшден, жезден уста ишленген затла этерикди, ³³ асыл ташланы жонуп, уяларына саллыкъды, агъач ишле эм хар тюрлю санагъат жумушда хунерин кёргюзтюрюкдю. ³⁴ Раббий анга эмда Данны тайпасындан Ахисамакны жашы Охолиабха башхаланы юйретиу фахму да бергенди. ³⁵ Хар тюрлю тужур салыу ишни, кёк, кьызгьылдым эм кьызыл бетли кьумачланы эмда иничге гетен кьумачланы уста согъуу эм накъышла тигиу ишни – хар тюрлю уста ишни ойлап этерге алагъа хунерлик бергенди.

36 ¹ Раббий Бесалелге бла Охолиабха эм битеу башха уста адамлагъа Сыйлы Жерни ишлерге хунерлик бла ангылаулукъ бергенди. Ала битеу бу ишни, тамам Раббий буюргъаны кибик, алай этсинле.

* **35:31** *Санагъат* – жашауну, тегерекде барлыккны чыгъарма суратлау сыфатла бла кёргюзтмеклик; бир затны кьол амал бла этиучю, профессионал иш; орус. – искусство, ремесло.

² Мусса, Бесалелни бла Охолиабны эмда Раббий хунерлик берген, фахмулу эмда ишлерге жүректери тартхан битеу адам-ланы, ишни башларгъа чакъыргъанды.

³ Ала, Израил улулары, Сыйлы Жерни къурагъа келтирген битеу сауғаланы Муссадан алгъандыла. Халкъ а хар эрттен сыйын анга кеси ыразылыгъындан сауға келтириуюн тохтатмай эди. ⁴ Ол заманда Сыйлы Жерни битеу ишлерин этген усталаны хар бири кесини ишин къоюп, Муссагъа келип:

⁵ — Раббий буюргъан ишлеге халкъ кереклисинден да артыкъ келтиреди, — дедила анга.

⁶ Сора Мусса буйрукъ этди да, не эр киши, не тиширыу Сыйлы Жер ишлер ючюн энди бир тюрлю бир сауға келтирмесин деп, къонушда хапар билдирдила. Алай бла халкъны сауға келтириую тохтатылды. ⁷ Хазыр этилген затла битеу тамамланырыкъ ишлеге жете эдиле, артыкъ окъуна къала эдиле.

Сыйлы Мекамны къуралуу

(Чыгъ. 26:1-37)

⁸ Сыйлы Мекамны ишлеген устала аны он жабыудан этгендила. Бесалел жабыуланы ийирилген иничге гетенден эмда кёк, кызгъылдым эм кызыл бетли къумачдан бичип, аланы уста ишленген Керуб суратла бла жасагъанды. ⁹ Хар жабыуну узунлугъу жыйырма сегиз къары, эни да төрт къары эди. Битеу жабыуланы ёлчеую бир эди. ¹⁰ Беш жабыуну ол бир-бирине жалгъагъанды, бирси беш жабыуну да бир-бирине къошханды. ¹¹ Биринчи къауум жабыуну кыйырында кёк бетли илгикле этгенди, бирси къауум жабыуну кыйырында да, алай. ¹² Биринчи къауумну биринчи жабыууна эмда бирси къауумну ахыр жабыууну кыйырына эллишер илгик тикгенди. Ол илгикле бир-бирлерине келише эдиле. ¹³ Элли алтын ыргъакъ да ишленгенди, жабыуланы ыргъакъла бла бир-бирлерине жалгъап, алай бла Сыйлы Мекам бир сау мекам болгъанды.

¹⁴ Андан сора, Сыйлы Мекамны жабар ючюн, эчки жүнден ишленген онбир жабыудан чатыр къурагъанды. ¹⁵ Хар жабыуну узунлугъу отуз къары, эни да төрт къары эди. Онбир жабыуну да ёлчеую бир эди. ¹⁶ Беш жабыуну энчи, алты жабыуну да энчи жалгъагъанды. ¹⁷ Кыйырдагъы жабыуну бирси жабыугъа

жалгъаннган этегинде элли илгик этгенди, бирси жабыугъа жалгъаннган жабыуну этегинде да элли илгик этгенди. ¹⁸ Чатыр бир болур ючюн, аны жабыуларын жалгъаргъа да элли жез ыргъакъ салгъанды. ¹⁹ Чатырны жабаргъа кызылгъа боялгъан къой териледен жабыу этгенди, аны юсюне да кёк сахтияндан жабыу сыргъанды.

²⁰ Сыйлы Межамгъа къадаркъан агъачдан тюз сюелген илкичле да орнатханды. ²¹ Хар илкични узунлугъу он къары, эни да бир къары бла жарым эди. ²² Хар илкични бир-бирини тенгинде экишер илинмеги бар эди. Сыйлы Межамны битеу илкичлерин ол алай сюегенди. ²³ Межамны кыбыла жанына аллай жыйырма илкич этгенди. ²⁴ Жыйырма илкични тюплерине да кюмюшден кыркъ аякъ тюп, хар илкични тюбюню эки илинмегине уа экишер аякъ тюп ишлегенди. ²⁵ Сыйлы Межамны бирси жанына, шимал жанына да жыйырма илкич ²⁶ эмда кюмюшден кыркъ аякъ тюп, хар илкинчи тюбюне экишер аякъ тюп ишлегенди. ²⁷ Сыйлы Межамны кюн батыш, арт жанына уа алты илкич салгъанды. ²⁸ Межамны арт жанында мюйюшлерине да эки илкич ишлегенди. ²⁹ Бу мюйюш илкичлени тюп жанлары энчи къалып, баш жанлары уа биринчи тогъайгъа жалгъаннган эдиле. Эки мюйюшню эки илкичин да алай этгенди. ³⁰ Сегиз илкич, хар илкични тюбюне экишер аякъ тюп ишленип, оналты кюмюш аякъ тюп бар эди.

³¹ Сыйлы Межамны бир жаныны илкичлерине къадаркъан агъачдан беш кзурукъ, ³² Межамны бирси жаныны илкичлерине да беш кзурукъ, межамны арт жаныны – кюн батыш жаныны – илкичлерине да беш кзурукъ ишлегенди. ³³ Илкичлени ортасындагъы аркъауну Сыйлы Межамны бир кыйырындан бирси кыйырына ётдюргенди. ³⁴ Илкичлени алтын бла тышлагъан эди, кзурукъла кийириллик тогъайланы да алтындан этип, кзурукъланы да алтын бла тышлагъанды.

³⁵ Жабыуну да кёк, кызылгъалдым эм кызыл бетли жюнден эмда согъулгъан иничге гетенден тикгенди, аны юсюн да уста ишленнген Керуб суратла бла жасагъанды. ³⁶ Жабыугъа къадаркъан агъачдан төрт багъана ишлеп, алтын бла тышлагъанды; аны ыргъакълары да алтындан этилгендиле. Багъаналагъа кюмюшден эритип төрт аякъ тюп куйгъанды. ³⁷ Чатырны эшигине да кёк, кызылгъалдым эм кызыл бетли жюнден эмда согъулгъан иничге

гетенден накъышла салынып этилген жабыу, ³⁸ жабыугъа да ыр-гъакълары бла беш багъана этгенди. Аланы баш жанларын да, жалгъаннган жерлерин да алтын бла тышлагъанды эмда жезден эритип беш аякъ тюп къуйгъанды.

Кесамат Кюбюрню ишленую

(Чыгъ. 25:10-22)

37 ¹Бесалел къадаркъан агъачдан Кюбюр ишлегенди. Аны узунлугъу эки къары бла жарым, кенглиги бир къары бла жарым, бийиклиги да бир къары бла жарым эди. ²Аны ичин да, тышын да сырма алтын бла тышлап, баш жанында да аны тегерегине алтын карниз этгенди. ³Анга, эритип къуюп, тёрт алтын тогъай этип, аланы Кюбюрню тёрт аягъына орнатханды: эки тогъайны бир жанында, эки тогъайны бирси жанында. ⁴Къадаркъан агъачдан къурукъла ишлегенди, аланы алтын бла тышлагъанды. ⁵Кюбюрню кётюрюп жүрютюр ючюн, аны эки жанындан къурукъланы тогъайлагъа кийиргенди.

⁶Кюбюрню башын – Мархамат Жерни – сырма алтындан ишлегенди. Аны узунлугъу эки къары бла жарым, кенглиги уа бир къары бла жарым эди. ⁷Тёш-чөгюч бла ишленнген алтындан эки Керуб сурат этгенди. Аланы Кюбюрню башыны эки къыйырына орнатханды. ⁸Бир Керубну бир къыйырына, бирси Керубну уа бирси къыйырына салгъанды. Керубла Кюбюрню башыны эки къыйырында, аны бла бир болуп эдиле. ⁹Керубла къанатлары бла Мархамат Жерни жабып турурча, аланы къанатлары ёрге керилип эдиле, бетлери уа бир-бирлерине къарай эдиле. Керубланы бетлери Мархамат Жерге айланып эдиле.

Столну ишленую

(Чыгъ. 25:23-30)

¹⁰Къадаркъан агъачдан стол ишлеген эди. Аны узунлугъу эки къары, кенглиги бир къары, бийиклиги да бир къары бла жарым эди. ¹¹Аны сырма алтын бла тышлагъан эди, тегерегине да алтын карниз ишлегенди. ¹²Столну тегерегине къол аяз бийиклиги болгъан къабыргъа ишлегенди, къабыргъаны тегерегине да алтын карниз ишлегенди. ¹³Столгъа тёрт алтын тогъай ишлегенди, аланы столну тёрт мюйюшюндеги тёрт аягъына бегитгенди.

¹⁴ Столну кётюрюп жюрюютюр ючюн, кзурукъла кийирирча къабыргъаларында тогъайла салыннгандыла. ¹⁵ Кзурукъла къадаркъан агъачдан ишленип, алтын бла тышланнгандыла. ¹⁶ Андан сора, столгъа сырма алтындан табакъла да, ашлаула да, суусап къуярча аякъла бла къошунла да ишлегенди.

Алтын чырахтанны ишлениую

(Чыгъ. 25:31-40)

¹⁷ Сырма алтындан чырахтан ишлегенди. Аны аягъын бла сабын тѣш-чѣгюч бла ишлегенди, чѣмючлерин да, алмаларын да, чечеклерин да кесинден туююп-созуп чыгъаргъанды. ¹⁸ Чырахтанны къабыргъаларындан алты бутакъ чыгъа эди: юч бутагъы бир къабыргъасындан, бирси юч бутагъы да бирси къабыргъасындан. ¹⁹ Бир бутагъында сюеккъоз чечекге ушаш, алмасы бла эм чечеклери бла юч чѣмюшчюк, бирси бутагъында да, алмасы бла эм чечеклери бла сюеккъоз чечекге ушаш юч чѣмюшчюк бар эди, чырахтандан чыкъгъан алты бутакъда да алай эди. ²⁰ Чырахтанны сабында уа, сюеккъоз чечекге ушаш, алмалары эм чечеклери бла тѣрт чѣмюшчюк сурат бар эдиле. ²¹ Чырахтанны сабындан чыкъгъан алты бутакъны биринчи эки бутагъыны тубюнде бир алма, бирси эки бутагъыны тубюнде бир алма, къалгъан эки бутагъыны тубюнде бир алма бар эди. ²² Алмала да, бутакълары да чырахтанны кесинден чыгъа эдиле. Ол, сырма алтындан тѣш-чѣгюч бла ишленнген бир сау зат эди.

²³ Чырахтаннга жети чыракъ, анга къысхачланы да, къырыкъланы да сырма алтындан ишлеген эди. ²⁴ Чырахтанны бла битеу аны кереклери бир талант ауурлугъу болгъан сырма алтындан этилгенди.

Ладан ийис чыгъарылыгучу жерни ишлениую

(Чыгъ. 30:1-5, 22-38)

²⁵ Къадаркъан агъачдан, ладан ийис чыгъарылыгучу жер ишлеген эди. Аны узунлугъу бир къары, эни да бир къары эди, ол тѣртгюл эди, аны бийиклиги эки къары эди, аны мюйюзлери кесинден чыгъа эдиле. ²⁶ Аны юсюн да, тѣрт къабыргъасын да, мюйюзлерин да сырма алтын бла тышлагъан эди, аны тѣгерегине да алтын карниз ишлеген эди. ²⁷ Карнизини тубюнде, аны эки

мюйюшюне эки алтын тогъай орнатып, быланы аны эки жанына такъгъанды, аны кзурукъла бла кетюрюп жүрютюр ючюн, тогъайла кзурукъланы сугъар жер болгъан эдиле. ²⁸ Кзурукъланы къадаркъан агъачдан ишлеп, аланы алтын бла тышлагъанды.

²⁹ Таза, ариу ийисли майлау этиучю устала жарашдырыучуларыча сыйлы майлау этер ючюн, мюр жау да, ариу ийисли тютюн урдуруучу затла да жыйышдыргъан эди.

Къурман этилиучю жерни ишлениую

(Чыгъ. 27:1-8)

38 ¹ Сора къадаркъан агъачдан, толусунлай кюдюрюлген къурман этилиучю жер ишлегенди. Ол тёртгюл эди: узунлугъу беш къары*, эни да беш къары. Бийиклиги уа юч къары** эди. ² Аны тёрт мюйюшюнде да мюйюзле ишлегенди. Мюйюзле аны кесинден ишленип чыгъарылгъандыла. Аны жез бла тышлагъанды. ³ Къурман этилиучю жерни битеу кереклерин да ишлегенди: челекле, кюрекле, тазла, сенекле, мыдых алыгучу сауутла этилгендиле эмда битеу кереклерин жезден ишлегенди. ⁴ Къурман этилиучю жерни кюл агъыгучу чалдишин*** да жезден ишлегенди. Чалдиш къурман этилиучю жерни жарымына дери жетерча, аны къурман этилиучю жерни тютюп жаныны тегерегине салгъан эди. ⁵ Кзурукъланы кийирир ючюн, жез чалдишни тёрт мюйюшюне тёрт тогъай орнатханды. ⁶ Кзурукъланы да къадаркъан агъачдан ишлеп, жез бла тышлагъанды. ⁷ Къурман этилиучю жерни кетюрюп жүрютюр ючюн, аны эки жанындагъы тогъайлагъа кзурукъланы кийиргенди. Аны ичин бош этип къангаладан жыйгъанды.

Къол-аякъ жууаргъа суу орунну ишлениую

(Чыгъ. 30:18)

⁸ Къол-аякъ жууаргъа суу орунну да, аны аякъ тютюн да, Тюбешиу Чатыргъа кирген жерни жасарча ариу суратла салып, жезден ишлегенди.

* **38:1** 2,5 метрге жууукъ

** **38:1** 1,5 метрге жууукъ.

*** **38:4** *Чалдиш* – былайда орус. решетка, сетка.

Арбазны ишлениую

(Чыгъ. 27:9-19)

⁹ Сора Сыйлы Межамгъа арбаз ишлегенди: арбазны кыбы-ла жаныны жабыуларыны узунлукълары жюз къары эди, ала ийирилген иничге гетенден согъулгъандыла. ¹⁰ Жабыулагъа жыйырма багъана, багъаналагъа да жезден жыйырма аякъ тюп орнатханды. Багъаналаны ыргъакълары бла илгиклери кюмюшден эдиле. ¹¹ Арбазны шимал жаныны жабыулары да жюзюшер къары* эдиле, жабыулагъа жыйырма багъана, багъаналагъа да жезден жыйырма аякъ тюп ишлегенди. Багъаналаны ыргъакъ-лары бла илгиклери кюмюшден этилгендиле.

¹² Кюнбатыш жаныны жабыулары эллишер къары** эдиле, жабыулагъа он багъана, багъаналагъа да он аякъ тюп ишлеген эди. Багъаналаны ыргъакълары бла илгиклери кюмюшден эдиле. ¹³ Арбазны кюнчыгыш жаныны жабыулары да эллишер къары эдиле. ¹⁴ Арбазгъа кирир жерни бир жаныны жабыулары онбе-шишер къары*** эдиле. Жабыулагъа юч багъана, багъаналагъа да юч аякъ тюп ишлегенди. ¹⁵ Арбазгъа кирир жерни бирси жа-ныны жабыулары да онбешишер къары эдиле. Жабыулагъа юч багъана, багъаналагъа да юч аякъ тюп ишлеген эди. ¹⁶ Арбазны хар жаныны битеу жабыулары ийирилип согъулгъан иничге гетенден тигилгендиле. ¹⁷ Багъаналаны аякъ тюплери жезден, багъаналаны ыргъакълары бла илгиклери уа кюмюшден эди-ле. Багъаналаны баш жанлары кюмюш бла тышланнгандыла, арбазны тегерегини битеу багъаналары кюмюш байламлыкъла бла жалгъаннган эдиле.

¹⁸ Арбазны къабакъ эшигини жабыуу уа кёк, кыызгылдым эм кызыл бетли жюнден бла ийирилип согъулгъан иничге ге-тенден этилген эди, анга накъышла да салыннган эдиле. Аны узунлугъу жыйырма къары****, бийиклиги да, арбазны битеу жайылгъан жабыулары кирик, беш къары***** эди. ¹⁹ Жабыугъа тёрт багъана, багъаналагъа да жезден тёрт аякъ тюп ишлеген

* 38:11 50 метрге жууукъ.

** 38:12 25 метрге жууукъ.

*** 38:14 7,5 метрге жууукъ. 15-чи аятда да алай.

**** 38:18 10 метрге жууукъ.

***** 38:18 2,5 метрге жууукъ.

эди. Багъаналаны ыргакълары кюмюшден эдиле, аланы баш жанлары да кюмюш бла тышланган эдиле, байламлыкълары да кюмюшден эдиле. ²⁰Сыйлы Мекамны да, аны төгерегиндеги арбазны да битеу къязыкълары жезден этилгендиле.

Сыйлы Мекам ючюн ишленген затла

²¹Анда мекамны – Шагъатлыкъ Мекамны – ишлеуде керек затланы санау буду. Быланы, Муссаны буйругъуна кёре, дин къуллукъчу Харунну уланы Итамарны башчылыгъы бла Лебийлиле санагъан эдиле. ²²Раббий Муссагъа буюргъан битеу бу затланы этген а, Яхуданы тайпасындан Хурну туудугъу, Урийни жашы Бесалел эди. ²³Тужур салыучу уста эмда кёк, къызгылдым эм къызыл бетли къумачлада бла иничге гетенде накъышла тигиучю уста, Данны тайпасындан Ахисамакны жашы Охолиаб а болушлукъчусу. ²⁴Сыйлы жерни ишлеуде керекли затлагъа жүрютюлген битеу алтын, саугъагъа келтирилген алтын, сыйлы жерни шекел ёлчеуюне кёре, 29 талант бла 730 шекел* эди.

²⁵Жамауатдан санаугъа кирген адамладан тюшген кюмюш а, сыйлы жерни шекел ёлчеуюне кёре, 100 талант бла 1775 шекел** эди. ²⁶Жыл санлары жыйырмадан атлагъан, санаугъа тюшген 603550 адамдан, Сыйлы Жерни шекел ёлчеую бла, хар адам башындан жарым шекел*** кюмюш берилген эди. ²⁷100 талант**** кюмюш, сыйлы жерни багъаналарыны аякъ тюплерин бла жабыуну багъаналарыны аякъ тюплерин этерге эритилип къуюлгъан эди. 100 талант кюмюшден да 100 аякъ тюп ишленгенди. Хар аякъ тюп биришер талант кюмюшден эди. ²⁸1775 шекел***** кюмюшден а багъаналагъа ыргакъла этгенди эм багъаналаны башларын тышлагъанды эмда алагъа жалгъаула салгъанды.

²⁹Саугъагъа келтирилген жез а 70 талант бла 2400 шекел***** эди. ³⁰Тюбешиу Чатырны эшигини багъаналарына аякъ тюплени да, жезден ишленген къурман этилиучю жерни да, анга

* 38:24 29 талант бла 730 шекел – 1 тоннагъа жууукъ.

** 38:25 100 талант бла 1775 шекел – 3,4 тоннагъа жууукъ.

*** 38:26 Жарым шекел – 6 граммгъа жууукъ.

**** 38:27 100 талант – 3,4 тоннагъа жууукъ.

***** 38:28 1775 шекел – 20 килограммгъа жууукъ.

***** 38:29 70 талант бла 2400 шекел – 2,5 тоннагъа жууукъ.

жез чалдишни да, кърман этилиучю жерни битеу кереклерин да, ³¹ битеу арбазны багъаналарыны аякъ тюплерин да, арбазны къабагъыны багъаналарыны аякъ тюплерин да, Сыйлы Мекамны битеу къазыкъларын да, арбазны тегерегини битеу къазыкъларын да ол жезден ишлеген эди.

Дин къуллукъчулагъа сыйлы кийимле тигуу

(Чыгъ. 28:1-43)

39 ¹Сыйлы Жерде къуллукъ этер ючюн, кёк, къызгылдым, къызыл бетли иничге халыладан согъулгъан къумачдан кийимле этгендиле. Харуннга да сыйлы кийимле тикгендиле. Раббийни Муссагъа буюргъаны кибиб этгендиле.

Эфод

²Эфодну алтындан, кёк, къызгылдым, къызыл бетли халыладан, иничге ийирилип согъулгъан гетенден этгендиле. ³Ала алтынны туюп, жукъа чапыракъла этгендиле эмда кёк, къызгылдым, къызыл бетли иничге гетен халылары арасына салып, уста этилген къумач согъар ючюн, алтын чапыракъладан халы этгендиле. ⁴Анга, жалгъанган имбашлыкъла этгендиле, ол эки къыйырындан жалгъанып эди. ⁵Эфодну тышындан къысылгъан белибауу да, аны бла бирча этилип, алтындан, кёк, къызгылдым, къызыл бетли жюнден эмда иничге ийирилип согъулгъан гетенден этилгенди. Раббийни Муссагъа буюргъаны кибиб этгендиле.

⁶Оникс ташланы жонуп, аланы алтын уяларына салгъандыла эм, мухургъа жазылгъанча, Израил улулары атларын оникс ташлада тужур этип жазгъандыла. ⁷Бу ташла Израил улулагъа эсертме болур ючюн, аланы эфодну имбашлыкъларына салгъандыла. Раббийни Муссагъа буюргъаны кибиб этгендиле.

Ёшонлюк

⁸Ёшонлюкню да эфоднуча, ариу сырып, алтындан, кёк, къызгылдым, къызыл бетли жюнден эмда иничге ийирилип согъулгъан гетенден этгендиле. ⁹Ол төртгюл эди. Ёшонлюкню эки къатлы этгендиле, узунлугъу бир къарыш, эни да бир къарыш болуп, ол эки къатланып эди. ¹⁰Аны ичине асыл ташланы төрт тизгин этип салгъандыла. Бир тизгинде: къызыл накъут,

топпас, жашил зумурут. Бу биринчи тизгин эди. ¹¹ Экинчи тизгинде: феруза, накзут, налмас. ¹² Ючюнчю тизгинде: кёк накзут, агат, аметист. ¹³ Тёртюнчю тизгинде: сары накзут, оникс, яспис. Ала алтын уяларына салыннгандыла. ¹⁴ Асыл ташла, Исраил улуланы атларына кёре, онеки тайпаны хар бирини кеси атына кёре, мухурну жазыууча хар бир ташха бирер ат тужур этип жазылып, онеки таш бола эдиле.

¹⁵ Ёшонлюкге сырма алтындан эшилген базыкъ сынжырчыкъла этгендиле. ¹⁶ Эки алтын уя бла эки алтын тогъай этип, экисин да ёшонлюкню эки кыйырына бегитгендиле. ¹⁷ Эшилген эки алтын сынжырчыкъны, ёшонлюкню кыйырларындагы эки тогъайгъа такъгъандыла. ¹⁸ Эки сынжырчыкъны бирси эки кыйырын а эки уягъа тагып, эфодну бет жанында аны имбашлыкъларына бегитгендиле. ¹⁹ Дагыда, эки алтын тогъай этгендиле эмда аланы ёшонлюкню бирси эки кыйырына, эфодну ич жанына айланнган кыйырына орнатхандыла. ²⁰ Дагыда, эки алтын тогъай этгендиле эмда аланы эфодну бет жанында, аны тёбен жанында эки имбашлыгына эфодну белибаууну тышындан келишдиргендиле. ²¹ Ёшонлюк эфодну белибаууну юсюнде турур ючюн эмда ёшонлюк эфоддан айырылмазча, ёшонлюкню тогъайларын эфодну тогъайларына тартма бла кысхандыла. Раббийни Муссагъа буюргъаны кибик этгендиле.

Дин кзулукчуланы башха кийимлери

²² Эфодну тюбюнден кийилген къапталны кёк жюнден саулай согъуп этгендиле. ²³ Аны ортасында башы кирирге баш тешик этип, тешик төгереги седиреп кетмезча, кубени баш тешигинеча санжох салгъандыла. ²⁴ Къапталны этеклерини төгерегине кёк, кыызгылдым, кызыл бетли халыладан анар оюула салгъандыла. ²⁵ Сырма алтындан къонгуроучукъла этгендиле эмда къонгуроучукъланы къапталны этеклерини төгерегиндеги анарланы араларында такъгъандыла. ²⁶ Кзулукъ этер ючюн, къапталны этегини төгерегине къонгуроучукъ бла анар, къонгуроучукъ бла анар такъгъандыла. Раббийни Муссагъа буюргъаны кибик этгендиле.

²⁷ Харуннга бла аны уланларына узун кёлеклени иничге гетенден сокъгъандыла. ²⁸ Сарыхны да иничге гетенден, башлыкъланы

бла ич кёнчеклерин да алай. ²⁹ Белибауну да, иничге гетенден бла кёк, кыызгылдым, кызыл бетли жюнден, накышла салып, согъуп этгендиле. Ол да, Раббийни Муссагъа буюргъаны кибики, этилгенди.

³⁰ Сырма алтындан сыйдамланган къангачыкъ этип, аны юсюне мухургъа жонулуп жазылганча, тужур этип: «Раббийни Сыйлысы», – деп жазып, сыйлы таж этгендиле. ³¹ Аны сарыхны юсюне кысар ючюн, анга кёк тартма такыгъандыла. Раббийни Муссагъа буюргъаны кибики этгендиле.

Сыйлы Мекамны ишлеп бошайдыла

(Чыгъ. 35:10-19)

³² Сыйлы Мекамны – Тюбешиу Чатырны – битеу ишлери алай бошалган эдиле. Израил улулары барын да, Раббийни Муссагъа буюргъаны кибики, алай этгендиле. ³³ Сора Сыйлы Мекамны Муссагъа келтиргендиле. Чатырны бла аны битеу кереклерин, ыргакъларын, илкичлерин, кзурукъларын, багъаналарын, аякъ тюплерин, ³⁴ кызылгъа боялган кый териледен тыш жабыуун, кёк сахтияндан тыш жабыуун, бёлючю жабыуун, ³⁵ Шагъатлыкъ Кюбюрню, аны кзурукъларын бла аны жапхан Мархамат Жерни, ³⁶ столну бла битеу аны кереклерин, сыйлы ётмеклени, ³⁷ сырма алтындан ишленген чырахтанны, аны юсюнде орнашдырылган чыракъларын, чырахтанны битеу кереклерин, чыракъ жауну, ³⁸ алтындан ишленген ладан ийис чыгъарылыучу жерни, майлау жауну, ариу ийисли тютюн этиучю затланы, Чатырны эшик жабыуун, ³⁹ жезден ишленген курман этилиучю жерни бла аны жез чалдишин, аны кзурукъларын бла аны битеу кереклерин, къол-аякъ жууаргъа суу орунну бла аны аякъ тюбюн, ⁴⁰ арбазны жабыуларын, кязыкъларын бла аякъ тюплерин, арбазны къабагыны жабыуун, жыжымларын бла чойлерин эмда Сыйлы Мекамда – Тюбешиу Чатырда – къуллукъ этгенде жюрютюллюк битеу затланы, ⁴¹ Сыйлы Жерде къуллукъ этгенде кийиллик кийимлени, дин къуллукъчу Харуннга сыйлы кийимлени, аны уланларына дин къуллукъчулукъ этгенде киерик кийимлени да келтиргендиле.

⁴² Израил улулары битеу бу ишлени, Раббийни Муссагъа буюргъаны кибики, алай этгендиле. ⁴³ Мусса битеу тамамланган

жумушну шарт кѳргенди, ала аны тынгылы этип бошагъанларын эсегенди. Раббий къалай буюргъан эсе да, алай этгендиле. Сора Мусса алагъа алгъыш айтханды.

Сыйлы Мекамны орнатадыла

40 ¹Сора Раббий Муссагъа сѳлешип былай айтханды:
² – Сыйлы Мекамны – Тюбешиу Чатырны – биринчи айда, аины биринчи кюнюнде къуурса. ³Шагъатлыкъ Кюбюрню аны ичинде салырса эмда Кюбюрню жабыу бла жабарса. ⁴Столну ары кийирirse, битеу кереклерин аны юсюне тизип салырса, чырахтанны ары кийирirse, аны чыракъларын юсюне салырса. ⁵Алтындан ишленген ладан кюйдюрюлюучю жерни, Шагъатлыкъ Кюбюрню аллына орнатырса эмда Сыйлы Мекамны эшик жабыуун тагъарса.

⁶Толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни, Сыйлы Мекамны – Тюбешиу Чатырны – эшик аллында салырса. ⁷Къол-аякъ жууаргъа суу орунну, Тюбешиу Чатырны бла къурман этилиучю жерни арасында салырса эмда аны ичине суу къуарса. ⁸Чатырны тѳгерегине арбаз къуурса эмда арбазны къабагына жабыу тагъарса.

⁹Сора майлау жауну алырса эм Сыйлы Мекамны да, битеу аны ичинде болгъан затланы да майларса. Мекамны да, аны битеу кереклерин да сыйлы этерсе, сора ала сыйлы болурла. ¹⁰Толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни да, аны битеу кереклерин да майларса. Къурман этилиучю жерни сыйлы этерсе, сора къурман этилиучю жер бек сыйлы зат болур. ¹¹Къол-аякъ жууаргъа суу орунну да, аны аякъ тюбюн да майлап, сыйлы этерсе.

¹²Харунну бла аны уланларын Тюбешиу Чатырны эшик аллына келтирirse да, аланы суу бла жууундуурса. ¹³Харун Манга дин къуллукъчу болур ючюн, анга сыйлы кийимлени кийдирirse, аны майлап, сыйлы этерсе. ¹⁴Аны уланларын келтирirse да, алагъа узун кѳлеклени кийдирirse. ¹⁵Ала манга дин къуллукъчула болур ючюн, аталарын майлагъанынг кибик, аланы да майларса. Аланы майланмакълыкълары, аланы тукъумларында, аланы ѳмюрге да дин къуллукъгъа салыр.

¹⁶ Сора Мусса барын да, Раббий анга кылай буюрган эсе да, алай этгенди.

¹⁷ Экинчи жылны биринчи айыны биринчи кюнүнде Сыйлы Мекам кзурулганды. ¹⁸ Мусса Мекамны кзурдурганды, аны аяк туплерин салдырганды, аны илкичлерин сюетгенди, кзурукларын орнатдырганды, багъаналарын сюетгенди. ¹⁹ Сыйлы Мекамны башына чатыр кердиргенди, чатырны юсюн да тыш жабыу бла жапдырганды. Ол да, Раббийни Муссага буюрганы кирик, этилгенди.

²⁰ Шагъатлыкны алып, Кюбюрню ичине салганды. Кюбюрню тогъайларына кзурукланы кийирген эди, башына да аны жапхан Мархамат Жерни салганды. ²¹ Кюбюрню Сыйлы Мекамны ичине кийиртгенди, бёлючю жабыуну жайдырып, Шагъатлык Кюбюрню жапдырганды. Ол да, Раббийни Муссага буюрганы кирик, этилгенди.

²² Столну, Тюбешиу Чатырны ичинде, Сыйлы Мекамны шимал жанында, жабыуну тыш жанында салдырган эди. ²³ Столну юсюне, Раббийни аллында, ётмеклени тиздирип салдырганды. Ол да, Раббийни Муссага буюрганы кирик, этилгенди.

²⁴ Чырахтанны да Тюбешиу Чатырны ичинде, Сыйлы Мекамны кыбыла жанында, столну аллында салдырганды. ²⁵ Раббийни аллында чыракланы жандыртханды. Ол да, Раббийни Муссага буюрганы кирик, этилгенди.

²⁶ Алтындан ишленген ладан ийис чыгартылыучу жерни да Тюбешиу Чатырны ичинде, бёлючю жабыуну аллында салдырганды. ²⁷ Аны юсюнде ариу ийисли ладан кюйдюртүп, тютюн чыгартханды. Ол да, Раббийни Муссага буюрганы кирик, этилгенди. ²⁸ Сыйлы Мекамны эшигини жабыуун да такдырып жайдырганды.

²⁹ Толусунлай кюйдюрюлген курман этилиучю жерни да Сыйлы Мекамны – Тюбешиу Чатырны – эшик аллында орнатдырып, аны юсюнде толусунлай кюйдюрюллюк курманла бла мирзеу саугала этдиргенди. Ол да, Раббийни Муссага буюрганы кирик, этилгенди.

³⁰ Кёол-аяк жууарга суу орунну да Тюбешиу Чатырны бла курман этилиучю жерни арасында салдырып, кёол-аяк жууар ючюн, аны ичине суу кзурдурганды. ³¹ Мусса бла Харун эмда

Харунну уланлары андан алып, кьолларын бла аякъларын жууа эдиле. ³²Ала Тюбешиу Чатыргъа кирлик эмда кьурман этилиучю жерге жууукълашырыкъ заманларында кьолларын бла аякъларын жууа эдиле. Ол да, Раббийни Муссагъа буюргъаны киби, этилгенди.

³³Сыйлы Мекамны бла кьурман этилиучю жерни тегерегине арбаз кьурдургъанды эмда арбазны кьабагъыны жабыуун такъдырып, жайдыргъанды. Алай бла, Мусса ишни буюрулгъаныча битдиргенди.

Раббийни алааматлыгъы кёрюнеди

³⁴Ол заманда булут Тюбешиу Чатырны жапхан эди эмда Раббийни алааматлыгъы Сыйлы Мекамны толтургъанды. ³⁵Мусса Тюбешиу Чатыргъа киралмагъанды, нек дегенде, булут аны юсюнде тура эди эмда Раббийни алааматлыгъы Сыйлы Мекамны толтургъанлай тура эди.

³⁶Исраил улулары битеу жолоучулукъларында, булут Мекамны юсюнден кётюрюлген заманда, жолларына атлана эдиле. ³⁷Булут кётюрюлмесе уа, ала, ол кётюрюлгюнчюге дериде, жолгъа атланмай эдиле. ³⁸Алай бла, битеу жолоучулукъларында, битеу Исраилни юйюрюню кёз алларында Раббийни булуту кюндюз Сыйлы Мекамны юсюнде эди, кечегиде уа анда от жана эди.

Муссаны ючюнчю китабы
Лебийлиле

Ал сөз

Бу китапны асламысында, Аллахны күүлукчулары болган Лебий улуланы тюрлю борчларыны юсюнден айтылады. Китапны аты да аны белгилейди.

«Мисирден Чыгыу» китапда, Аллах Муссаны юсю бла Синай тауда халкыга берген жоруклары шарт белгиле-недиде. Мында уа, андан сора болган затланы юсюнден жазылады. «Лебийлиле» китапны эм аллында (1–10 башла) Аллахны күүлукчуларына Аллахха кърманла этерик борчларыны юсюнден жорукъла бериледиде. Кърманланы бла сыйлы саугаланы тюрлю магъаналары барды: адам неда битеу халкы аланы келтиргенде, бирде Аллах бла келише-диде, бирде Аны аллында тобагъа къайтышадыла, бирде уа, Аллах берген берекетни бир кесегин Анга къайтарып, ыразылыклары билдиредиде.

Андан сора (11–16 башла) харамны халалдан айырган жорукъла бериледиде. Аланы магъанасы – Аллахны халкы харкюнлюк жашауунда кесин тазалыкъда сакъларгъа керек болганыды. Неден да бек – аш ашагъанында.

Китапны ахыр кесегинде (17–27 башла) адамны энчи жашауунда керекли юйюр, жамауат, берекет бла байламлы кѳп жорукъла жазылыпдыла. Быланы асламысы бурун заманда кюнчыгышда жашаган миллетлени жорукларына ушайдыла. Болсада, аланы баш магъанасы – адам Къудуретли Аллаху-Тааланы бийлигине ыразылык бла бой салыду. Бу китапда айтылган: «Тенгинги, кесинги сюйгенингча, сюй», – деген сөз Аллахны халкыны ичинде келишиулени жарашдырган баш жорукъ болганды.

Магъанасы

Къурманланы юсюнден жорукъла (1:1–7:38).

Харун бла уланлары дин къуллукъгъа салынадыла (8:1–10:20).

Харамлыкъны бла тазаланыуну юсюнден жорукъла (11:1–16:34).

Харкюнлюк жашауну юсюнден жорукъла (17:1–20:27).

Дин къуллукъчулагъа берилген буйрукъла. Байрамла (21:1–24:23).

Ырахатлыкъ жыл эм Мархамат жыл. Алгъышла бла налатла. Ньююр этип берилген саугъала (25:1–27:34).

Толусунлай кюйдюрюлген кърман

1 ¹Раббий Муссаны чакъырып, анга Тюбешиу Чатырдан сө-
лешип, былай айтханды:

² – Исраил улуларына былай айт:

Раббийге малындан кърман этеме деген адам, тууардан неда
къой-эчкиледен алып кърман этсин.

³Ол адамны кърманы толусунлай кюйдюрюлген тууар мал
болса, ол къыяусуз, эркек хайыуан болсун. Раббий къабыл этер
ючюн, ол аны Тюбешиу Чатырны эшигине келтирип, ⁴толусун-
лай кюйдюрюлген кърманны башына къолун салсын. Алай бла
кърман къабыл этиллики да, ол адамны гюняхлары тазала-
нырыкъдыла. ⁵Сора адам ол бугъаны Раббийни аллында сой-
сун. Харунну уланлары уа, дин къуллукъчула, къанындан бираз
алып, Тюбешиу Чатырны эшигини къатында тургъан кърман
жерге төрт жанындан бюрксюнле. ⁶Кърман этген адам малны
терисин сыдырсын да, учаны санласын. ⁷Харунну уланлары,
дин къуллукъчула, кърман жерге отунла салып, от этсинле.
⁸Сора Харунну уланлары, дин къуллукъчула, кърман малны
кесеклерин, башы эм жауу бла бирге кърман жерде, жаннган
отунланы юсюне салсынла. ⁹Кърман этген адам ёпке-бауурну
бла аякъланы жуусун, дин къуллукъчу уа аланы кърман жерни
юсюнде кюйдюрсюн. Бу – толусунлай отда кюйдюрюлген кър-
манды, Раббийге жагъымлы ийис берген кърман.

¹⁰Ол адамны кърманы толусунлай кюйдюрюлген ууакъ аякълы
мал эсе, ол къойладан неда эчкиледен болсун. Саулай кюйдю-
рюлген кърман къыяусуз эркек мал болургъа керекди. ¹¹Адам
аны Раббийни аллында, кърман жерни шимал жанында сойсун,
Харунну уланлары уа, дин къуллукъчула, аны къанын кърман
жерге төрт жанындан бюрксюнле. ¹²Кърман этген адам учаны*
санласын, дин къуллукъчу уа, кесеклени малны башы эм жауу
бла кърман жерде, жаннган отунланы юсюне салсын. ¹³Адам
кърманны ёпке-бауурун бла аякъларын жуусун, дин къуллукъчу
уа аланы кърман жерде кюйдюрсюн. Бу – толусунлай отда кюй-
дюрюлген кърманды, Раббийге жагъымлы ийис берген кърман.

* **1:12** *Уча* – союлгъан эм ичи кетерилген малны төммеги; орус. туша (животного).

¹⁴Ол адамны Раббийге кърманы толусунлай кюйдюрюлген къанатлы болса, ол кърмуладан* неда кегюрчюн балаладан болсун. ¹⁵Дин кърлулукъчу къанатлыны кърман жерге келтир- рип, башын юзюп алсын. Къанатлыны кърман жерни юсюнде кюйдюрсюн, къанын а кърман жерни жанында тексюн. ¹⁶Дин кърлулукъчу богърдагын бла тюрклерин айырсын да кърман жерни кюнчыгъыш жанына, кюл тегюлген жерге атсын. ¹⁷Сора адам, аны къанатларындан алып, учаны экиге жарсын, алай а айырмасын, дин кърлулукъчу уа аны кърман жерде, жаннган отунланы юсюнде кюйдюрсюн. Бу – толусунлай отда кюйдюр- юлген кърманды, Раббийге жагъымлы ийис берген кърман.

Мирзеу саугъа

2 ¹Биреу Раббийге мирзеу саугъа келтирсе, ол бидиш** ундан болсун. Адам унну юсюне зейтун жау кърйсун, юсюне ладан салсын ²эм Харунну уланларына, дин кърлулукъчулагъа келтир- син. Дин кърлулукъчу ол жау бла ладан кършулгъан ундан бир уууч алып, аны кърман жерни юсюнде эсертиу юлюшге*** кюйдюрсюн. Бу – отда кюйдюрюлген саугъады, Раббийге жа- гъымлы ийис берген саугъады. ³Мирзеу саугъаны къралгъаны уа Харуннга бла уланларына болсун. Бу – Раббийге отда кюйдюрюлген саугъаладан бек сыйлы затды.

⁴Сен печде биширилген мирзеу саугъа келтирсенг, ол би- диш ундан болсун; не зейтун жау бла басылгъан ачымагъан этмекледен, не жау жагъылгъан ачымагъан халыуладан. ⁵Сени мирзеу саугъанг табада биширилген эсе, ол бидиш ундан, жау бла басылгъан, ачымагъан халыуладан болсун. ⁶Аны кесек-ке- сек этип, юсюне зейтун жау къруй. Бу – мирзеу саугъады. ⁷Сени саугъанг табада биширилген болса, ол бидиш ундан бла жаудан этилсин. ⁸Мирзеу саугъаны, айтылгъаны кибик жарашдырып, Раббийге келтир, аны дин кърлулукъчугъа бер, ол а аны кър- ман жерге элтсин. ⁹Дин кърлулукъчу мирзеу саугъадан эсертиу юлюшге бир кесегин алып, кърман жерни юсюнде кюйдюрсюн.

* **1:14** *Кърмуру* – орус. горлица.

** **2:1** *Бидиш* – будайны бек сайламасы, бек иги сорту.

*** **2:2** *Эсертиу юлюш* – кърман толусунлай Аллахныкы болгъанын эсертиуге, кърманны жалан да бир кесегин символ халда кюйдюргендиле.

Бу – отда кюйдюрюллюк, Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген саугъады. ¹⁰ Мирзеу саугъаны къалгъаны Харуннга бла уланларына болсун. Бу – Раббийге отда кюйдюрюлген саугъаладан бек сыйлы затды.

¹¹ Сен Раббийге келтирген хар мирзеу саугъанг ачымагъан болсун, нек дегенде, мыстыны бла балны отда кюйдюрюлген саугъагъа келтирирге жарамайды. ¹² Раббийге аланы эм биринчи битимлени келтиргенинг кибик келтир, алай а жагъымлы ийис берген от саугъаны кибик, мыстыны бла балны къурман жерге салып кюйдюрюрге жарамайды. ¹³ Хар мирзеу саугъангы тузлагъан эт эмда саугъанга Аллахынгы сыйлы кесаматыны белгиси болгъан тузну* салмай къойма. Хар саугъаны биргесине туз да келтир.

¹⁴ Раббийге биринчи битимледен этилген мирзеу саугъа келтире эсенг, жаш къылкъыладан болгъан, къышхыры айырылгъан эм отда кепдирилген, тартылгъан мирзеу келтир. ¹⁵ Юсюне зейтун жау къююп, ладан сал. Бу – мирзеу саугъады. ¹⁶ Дин къуллукъчу тартылгъан мирзеуню, жауну эм ладанны бир кесегин эгертиу юлюшге кюйдюрсюн. Бу – Раббийге отда кюйдюрюлген саугъады.

Саламатлыкъ къурман

З ¹ Бир адам тууар малдан саламатлыкъ къурманын келтиргенде, Раббийни аллына къыяусуз, эркек неда тиши мал келтирсин. ² Ол къурман малны башына къолун салсын да аны Тюбешиу Чатырны эшиги къатында сойсун. Сора Харунну уланлары, дин къуллукъчула, къанын къурман жерни тёрт жанындан бюксюнле. ³ Раббийге отда кюйдюрюлген къурманнга саламатлыкъ къурманны ич жаун, ⁴ эки бюйрегин бла аланы жаун, бутларындагъы жауну эм баууруну жаун айырып келтирсин. ⁵ Харунну уланлары аланы къурман жерде, жаннган отунланы юсюнде толусунлай кюйдюрюлген къурман бла бирге кюйдюрсюнле. Бу – Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген къурманды.

⁶ Бир адам Раббийге къой-эчкиледен саламатлыкъ къурманын келтиргенде, къыяусуз, эркек неда тиши мал келтирсин.

* **2:13** Бирге ашалгъан туз адамланы арасында келишиуню бузулмазлыгъыны белгиси болгъанды (къ. Сан. 18:19).

⁷ Ол кърманнга кьозу тежей эсе, аны Раббийни аллына келтирсин, ⁸ кьолун кърманны башына салсын да, аны Тюбешиу Чатырны эшиги кьатында сойсун. Сора Харунну уланлары, дин кьуллукьчула, малны кьанын кърман жерни төрт жанындан бюрксюнле. ⁹ Раббийге отда кюйдюрюлген кърманнга саламатлыкь кърманны жауун, аркьа жигинден кесилген битеу кьуйругьун бла битеу ич жауун, ¹⁰ эки бюьрегин бла аланы жауун, бутларындагы жауну эм баууруну жауун айырып келтирсин. ¹¹ Дин кьуллукьчу аланы кърман жерде кюйдюрсюн. Бу – Раббийге отда кюйдюрюлген аш саугдады.

¹² Адам кърманнга эчкини келтире эсе уа, аны Раббийни аллына келтирсин, ¹³ кьолун кърманны башына салсын да, аны Тюбешиу Чатырны аллында сойсун. Сора Харунну уланлары аны кьанын кърман жерни төрт жанындан бюрксюнле. ¹⁴ Раббийге отда кюйдюрюлген кърманнга ол кърманны битеу ич жауун, ¹⁵ эки бюьрегин бла аланы жауун, бутларыны юслериндеги жауларын эм бауурну жауун айырып келтирсин. ¹⁶ Дин кьуллукьчу аланы кърман жерде кюйдюрсюн. Бу – Раббийге жагьымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген аш саугдады. Битеу ич жау – Раббийгеди.

¹⁷ Бу келлик төлюлеге, битеу жашагьан жерлеригизде ёмюрлюк буйрукьду. Бир тюрлю ич жауну, не бир тюрлю кьанны, ашамагьыз-ичмегиз.

Гюнях ючюн кърман

4 ¹ Раббий Муссагьа былай айтханды:
² – Исраил улулагьа былай айт: билмегенлей, Раббийни буйрукьларындан биринде айтылгьан затны бузуп, гюнях алгьан инсанны юсюнден жорукь буду.

³ Майланган* дин кьуллукьчу гюнях этип, халкьны башына терслик келтирсе, гюнях этген адам, гюняхы ючюн кърманнга, Раббийге кьыяусуз бугьа келтирсин. ⁴ Ол бугьаны Тюбешиу Чатырны эшигине келтирсин, кьолун аны башына салсын да, Раббийни аллында сойсун. ⁵ Майланган дин кьуллукьчу ол

* **4:3** Биреуню кьуллукьгьа салгьан заманда аны майлагьан эте эдиле. Аллаи майлау файхамбарлагьа, патчахлагьа эм дин кьуллукьчулагьа этиле эди (кь. 8 баш).

бугъаны къанындан алып, Тюбешиу Чатыргъа кирсин. ⁶ Ан-да дин къуллукъчу бармагъын къаннга сугъуп, аны Раббийни аллында, Эм Сыйлы Межамны жабыууну аллында жети кере бюрксюн. ⁷ Сора дин къуллукъчу Раббийни аллында, Тюбешиу Чатырындагъы ариу ийисли хансла кюйдюрюр ючюн ишленген жерни мюйюзлерине бираз къан жакъсын. Бугъа тананы къалгъан къанын Тюбешиу Чатырны эшигини къатында тургъан, толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни тюбюне тѣксюн. ⁸ Дин къуллукъчу гюнях ючюн къурманнга келтирилген бугъадан битеу ич жауун чыгъарсын. Ич жауну, ⁹ эки бюйрегин бла аланы жауун, бутларындагъы жауну эм баууруну жауун айырсын. ¹⁰ Саламатлыкъ къурманнга келтирилген тууарны жауу алыннганы кибик этсин. Сора дин къуллукъчу аланы толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерде кюйдюрсюн. ¹¹ Бугъа тананы терисин бла этин, башын бла аякъларын, ичин бла кирлерин а, ¹² бугъаны битеу къалгъан затларын къонушдан* тышына, къол тѣгюлген бир таза жерге чыгъарсын да, отунла юсюне салып, кюйдюрсюн.

¹³ Исраилни битеу жамауаты Раббийни буйрукъларындан биринде айтылгъан затны билмегенлей бузуп, гюнях этсе, халкъ аны таза да билмей окъуна этсе да, терслиги аны боюнундады. ¹⁴ Этген гюняхы анга ачыкъ болгъан заманда, жамауат гюнях ючюн къурманнга бир бугъа алып, Тюбешиу Чатырны аллына келтирсин. ¹⁵ Жамауатны тукъум таматалары Раббийни аллында къолларын бугъаны башына салсынла да, Раббийни аллында сойсунла. ¹⁶ Сора майланган дин къуллукъчу бугъаны къанын Тюбешиу Чатыргъа кийирсин. ¹⁷ Бармагъын къаннга сугъуп, аны Раббийни аллында, жабыуну аллында, жети кере бюрксюн. ¹⁸ Сора Тюбешиу Чатырны ичинде, Раббийни аллындагъы, хансла кюйдюрюлген жерни мюйюзлерине бираз къан жакъсын. Бугъаны битеу къалгъан къанын а Тюбешиу Чатырны эшигини къатында тургъан толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни тюбюне тѣксюн. ¹⁹ Битеу ич жауун чыгъарсын да, аны къурман жерде кюйдюрсюн. ²⁰ Гюнях ючюн къурман бугъагъа этилген

* **4:12** *Къонуш* – лагерь; чатырлада бир бѣлек заманнга дери адамла тохтагъан жер.

затланы этсин. Алай бла, дин къуллукъчу халкъны тазалар, эм халкъны гюняхы кечилир.²¹ Сора ол бугъаны къонушдан тышына чыгъарсын да, биринчи бугъаны кюйдюрсени кибики, аны да алай кюйдюрсюн. Бу – жамауат этген гюнях ючюн къурманды.

²²Жамауатны бир бачамасы билмегенлей Раббий Аллахыны буйрукъларындан биринде айтылган затны бузуп, гюнях этсе, терслиги аны боюнундады.²³Этген гюняхы анга ачыкъ болган заманда, ол гюнях ючюн къурманнга къыяусуз теке келтирсин,²⁴къолун текени башына салсын да, аны Раббийни аллында, толусунлай кюйдюрюлген къурманла союлган жерде сойсун. Бу – гюнях ючюн къурманды.²⁵Дин къуллукъчу бармагъын гюнях ючюн къурманны къанына сугъуп, толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни мюйюзлерине жакъсын, къалган къанны уа къурман жерни тюбуне тѣксюн.²⁶Битеу ич жауун, саламатлыкъ къурманны жауун кибики, къурман жерде кюйдюрсюн. Алай этип, дин къуллукъчу бачаманы гюняхындан тазалар да, аны гюняхы кечилир.

²⁷Халкъдан бир адам, билмегенлей, Раббийни буйрукъларындан биринде айтылган затны бузуп, гюнях этсе, терслиги аны боюнундады.²⁸Этген гюняхы анга ачыкъ болган заманда, ол гюнях ючюн къурманнга къыяусуз эчки келтирсин,²⁹къолун гюнях ючюн къурманны башына салсын да, аны толусунлай кюйдюрюлген къурманла союлган жерде сойсун.³⁰Дин къуллукъчу бармагъы бла къанындан алып, толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни мюйюзлерине жакъсын, къалган къанны уа къурман жерни тюбуне тѣксюн.³¹Битеу ич жауун, саламатлыкъ къурманны жауун кибики, айырсын да, аны, Раббийге жагъымлы ийис этер ючюн, къурман жерде кюйдюрсюн. Алай этип, дин къуллукъчу ол адамны тазалар да, аны гюняхы кечилир.

³²Биреу гюнях ючюн къурманнга къозу келтирсе, къыяусуз тиши мал болсун.³³Гюнях ючюн къурманны башына къолун салсын да, аны толусунлай кюйдюрюлген къурманла союлган жерде сойсун.³⁴Дин къуллукъчу бармагъы бла гюнях ючюн къурманны къанындан алып, толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерни мюйюзлерине жакъсын, къалган къанны уа къурман жерни тюбуне тѣксюн.³⁵Битеу ич жауун, саламатлыкъ къурманнга келтирилген къозуну жауун кибики, айырсын да,

аны, Раббийге отда кюйдюрюлген кърманла бла бирге кърман жерде кюйдюрсюн. Алай этип, дин кърлулукъчу аны этген гюняхындан тазалар да, гюняхы кечилир.

5 ¹Бир адам аманлыкъны шагъаты болса неда аны кърсе, неда аны болуннганын билсе, алай а, андан ант алып соргъанларында, айтмаса, гюняхы ючюн жууапха тартылыр.

²Неда бир адам харам затха: харам кийик жаныуарны неда харам малны, неда сюркелип жорюген харам жаныуарны мыллыгына тийсе, аны эслемей этсе да, ол харамлы болур эм терслиги боюнунда болур.

³Неда ол адамны харамлыгына, харамлы этген не бир тюрю харамлыкъ болса да, ол аны эслемесе да, аны ангылагъан заманда терслиги боюнунда болур.

⁴Неда бир адам, иги ойламай, бир иги неда аман зат этерге ант этсе, аны билмей этсе да, ангылагъан заманда терслиги боюнунда болур.

⁵Бу затлада терс болса, адам этген гюняхын ачыкъ айтсын да, ⁶гюняхы ючюн телеуге сюрюююнден Раббийге гюнях ючюн кърманнга кърый неда эчки келтирсин. Сора дин кърлулукъчу аны гюняхындан тазалар.

⁷Адамны кърый неда эчки келтирир амалы болмаса, гюняхы ючюн телеуге ол Раббийге эки кърму неда эки кегюрчюн бала келтирсин. Бири – гюнях ючюн кърманнга, бири уа – толусунлай кюйдюрюлген кърманнга. ⁸Ол аланы дин кърлулукъчугъа келтирсин да, ол а алгъа гюнях ючюн кърман кърнатлыны бойнун сындырсын, айыргъан а этмесин, ⁹эм кърманны къранын кърман жерни жанына бюрксюн. Къралгъан къранны кърман жерни тюбуне акъмагъа кърояргъа керекди. Бу – гюнях ючюн кърманды. ¹⁰Сора дин кърлулукъчу экинчи кърнатлыны толусунлай кюйдюрюлген кърманнга адетича келтирсин да, ол адамны этген гюняхындан тазалар, эм ол кечилир.

¹¹Адамны эки кърму неда эки кегюрчюн бала келтирир амалы болмаса, ол гюняхы ючюн бидиш ундан эфаны ондан бирин* келтирсин. Унну юсюне зейтун жау кърймасын, юсюне

* 5:11 2 литрге жууукъ.

ладан да салмасын, нек дегенде, бу — гюнях ючюн саугъады. ¹²Ол аны дин къуллукъчугъа келтирсин да, дин къуллукъчу андан бир уучну эсгертиу юлюшге алып, къурман жерде Раббийге отда кюйдюрюлген къурманла бла бирге кюйдюрсюн. Бу — гюнях ючюн къурманды. ¹³Алай этип, дин къуллукъчу аны, ол не тюрлю гюнях этген эсе да, тазалар, эм ол кечилир. Будау унну къалгъаны, мирзеу саугъаны адетинде кибик, дин къуллукъчугъа къалсын.

Терслик ючюн къурман

¹⁴Раббий Муссагъа былай айтды:

¹⁵— Бир адам, билмегенлей, тюзлюгюн бузуп, Раббийни сыйлы затларына къажау гюнях этсе, ол Раббийге төлеуге сюрююнден бир къыяусуз къочхар келтирсин. Аны кюмюш багъасы, сыйлы шекелле бла санагъанда*, белгиленнген багъагъа тенг болсун. Бу — терслик ючюн къурманды. ¹⁶Ол адам къажау гюнях этген сыйлы зат ючюн төлесин, анга, дагъыда, аны багъасындан бешинден бирин къошсун эм дин къуллукъчугъа берсин. Дин къуллукъчу къочхарны терслик ючюн къурманнга келтирип, ол адамны гюняхындан тазалар, эм ол кечилир.

¹⁷Бир адам Раббийни буйрукъларындан биринде айтылгъан затны бузуп, гюнях этсе, билмей этсе да, терслиги боюнунда болур эм жууапха тартылыр. ¹⁸Ол адам терслик ючюн къурманнга сюрююнден тийишли багъасы болгъан бир къыяусуз къочхарны алып дин къуллукъчугъа келтирсин. Дин къуллукъчу аны билмей этген терслигин тазалар, эм ол кечилир. ¹⁹Бу — терслик ючюн къурманды. Бу, адам Раббийни аллында терс болгъан заманда этиледиди.

6 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды:

²— Бир адам гюнях этсе эм Раббийге тюзлюгюн бузса: ол, анга асыраргъа ышанылгъан затны юсюнден, неда анга жюкге къалдырылгъан ырысхыны юсюнден, неда ол урлагъан затны юсюнден ётюрюк айтып, башха адамны алдаса, ³неда, ол башха адамны тас болгъан затын табып, билдирген а этмесе,

* **5:15** Оригиналда: «кюмюш шекелле, Сыйлы Жерни шекеллери бла». Сыйлы Жерни шекели — Сыйлы Чатырда бла Табынучу Юйде жумушлада дин къуллукъчула хайырланнган ёлче, 11,5 граммгъа жууукъ.

неда бир затны юсюнден жалгъан ант этсе, неда башха, адамла этген, бир гюнях этсе, ⁴— ол гюнях этип, терслиги анга ачыкъ болса, ол урлагъан затны, зор бла алгъан затны, анга асыраргъа ышанылгъан затны, неда тас болгъан эм ол тапхан затны, къайтарыргъа керекди. ⁵ Бир затны юсюнден жалгъан ант этсе, аны да толусунлай төлерге керекди. Аны багъасына дагъыда бешден бирин къошуп, терслиги ючюн къурман этген кюн төлеуню ол затны иесине берирге керекди. ⁶ Ол, төлеуге, Раббийге терслик ючюн къурманнга сюрюююнден бир тийиншли багъалы, къыяусуз къочхар алып, дин къуллукъчугъа келтирсин. ⁷ Дин къуллукъчу аны Раббийни аллында тазалар, эм анга битеу этген гюняхлары бла терсликлери кечилерле.

Толусунлай кюйдюрюлген къурманны юсюнден башха жорукъла

⁸ Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁹— Харуннга бла аны уланларына быллай буйрукъ бер:

Ма толусунлай кюйдюрюлген къурманланы юсюнден адет. Ол кюйдюрюлген жерде, къурман жерни юсюнде кечеден эрттенликге дери къалсын, къурман жерни оту ёчулмесин. ¹⁰ Дин къуллукъчу гетен кийимин бла гетен ич кёнчегин кийип, къурман жерни юсюнде от кюйдюрген къурманны кюлюн алсын да, къурман жерни жанында къойсун. ¹¹ Сора юсюндеги кийимин тешсин да, башха кийим кийип, кюлюн къонушдан тышына, таза жерге чыгъарсын. ¹² Къурман жерде отну ёчултмезге керекди. Дин къуллукъчу хар эрттен сайын аны юсюне отунла салсын, аланы юсюне уа толусунлай кюйдюрюлген къурманны салсын эм саламатлыкъ къурманны жауларын кюйдюрсюн. ¹³ Къурман жерни юсюндеги от ёчулмегенлей, дайым жанаргъа керекди.

Мирзеу саугъаны юсюнден башха жорукъла

¹⁴ Ма мирзеу саугъаны юсюнден адет. Харунну уланлары аны Раббийни аллына, къурман жерге келтирирге керекдиле. ¹⁵ Дин къуллукъчу ууучу бла мирзеу саугъадан бидиш унну, зейтун жауну эм ладанны алсын да, къурман жерде кюйдюрсюн. Бу — Раббийге жагъымлы ийис берген эсгертиу юлюшдю. ¹⁶ Къалгъанын Харун бла аны уланлары ашасынла. Аны сыйлы жерде, Тюбешиу Чатырны

арбазында ол ачымай тургъанлай ашаргъа керекди. ¹⁷ Саугъаны ачытмай биширирге керекди. Отда кюйдюрюлген саугъаладан Мен муну алагъа юлюшге береме. Бу – гюнях ючюн кърман кибик эм терслик ючюн кърман кибик, бек сыйлы затды. ¹⁸ Муну Харунну туудукъларындан хар эр киши ашаргъа эркинди. Бу – сизни келлик тёлюлеригиз Раббийге отда кюйдюрюлген саугъаладан аланы ёмюрлюк юлюшлериди. Анга тийген хар зат да сыйлы болур*.

¹⁹ Дагъыда Раббий Муссагъа былай айтханды:

²⁰ – Ма Харун бла аны уланлары дин къллукъчулукъгъа майланган кюн ала Раббийге келтирлик саугъа. Дайым мирзеу саугъа кибик, бидиш ундан эфаны ондан бирин** келтирсин: жартысын эрттенликде, жартысын ингирде. ²¹ Аны табада зейтун жауда биширип, кесек-кесек сындырып зейтун жау бла иги къатышдырып келтир. Бу – Раббийге жагъымлы ийис берген саугъады. ²² Харунну уланларындан болгъан, аны орунун тутхан майланган дин къллукъчу муну этерге борчлуду. Бу – ёмюрге да Раббийни юлюшюду. Муну толусунлай кюйдюрюрге керекди. ²³ Дин къллукъчу келтирген хар мирзеу саугъаны толусунлай кюйдюрюрге керекди, аны ашаргъа жарамайды.

Гюнях ючюн кърманны юсюнден башха жорукъла

²⁴ Раббий Муссагъа былай айтханды:

²⁵ – Харунга бла аны уланларына былай айт:

Ма гюнях ючюн кърманны юсюнден адет. Гюнях ючюн кърманны Раббийни аллында, толусунлай кюйдюрюлген кърманны сойгъан жерде сояргъа керекди. Бу – бек сыйлы затды. ²⁶ Гюнях ючюн кърманны сойгъан дин къллукъчу аны ашаргъа керекди. Ол аны сыйлы жерде, Тюбешиу Чатырны арбазында ашасын. ²⁷ Кърманны этине тийген хар зат сыйлы болур. Аны къаны биреуню кийимине тамса уа, ол кийимни сыйлы жерде жууаргъа керекди. ²⁸ Эти биширилген топуракъ сауутну ууатыргъа керекди. Багъыр сауутда биширилсе уа, ол сауутну тазалап, жууаргъа керекди. ²⁹ Дин къллукъчуланы ююрлеринде хар эр

* **6:18** Бу жерде «сыйлы» деген сёз гюняхсызлыкъны юсюнден айтмайды. Бир затны энчи, айырма болгъанын белгилейди. Аны башха затланы кибик хайырланыргъа жарамагъанын кёргюзтеди.

** **6:20** 2 литрге жууукъ.

киши муну ашаргъа эркинди. Бу — бек сыйлы затды. ³⁰ Алай а, къаны Тюбешиу Чатыргъа тазалау этерге кийирилген гюнях ючюн къурманны ашаргъа жарамайды. Аны кюйдюрюрге керекди.

Терслик ючюн къурманны юсюнден башха жорукъла

7 ¹ Ма терслик ючюн къурманны юсюнден адет. Ол — бек сыйлыды. ² Терслик ючюн къурманны толусунлай кюйдюрюлген къурманны союучу жерде этерге тийиншлиди. Аны къанын къурман жерни төрт жанындан бюркеге керекди. ³ Къурманнга аны битеу жаун: къуйругъун бла ич хантхыларыны юсюндеги жауну, ⁴ эки бюйрегин бла аладагъы жаун, бутларыны юслериндеги жауларын эм баууруну жаун — айырып келтирсин. ⁵ Дин къуллукъчу аланы Раббийге отда кюйдюрюлген къурманнга къурман жерни юсюнде кюйдюрсюн. Бу — терслик ючюн къурманды. ⁶ Дин къуллукъчуну юйюрюнде хар эр киши аны ашаргъа эркинди. Аны сыйлы жерде ашаргъа керекди. Ол — бек сыйлы затды.

⁷ Гюнях ючюн къурманнга да, терслик ючюн къурманнга да адет бирди: ала, аланы юсю бла тазалау этген дин къуллукъчуну юлюшюдюле. ⁸ Дин къуллукъчу биреу толусунлай кюйдюрюлген къурманын келтиргенде, къурман малны терисин кесине къойсун. ⁹ Печъде неда чоюнда, неда табада биширилген хар ётмек саугъа, аны келтирген дин къуллукъчуну юлюшю болсун. ¹⁰ Зейтун жау къатышдырылгъан неда къуру болгъан хар ётмек саугъа уа битеу Харунну уланларына тенг юлешинсин.

Саламатлыкъ къурманны юсюнден башха жорукъла

¹¹ Ма Раббийге келтирилген саламатлыкъ къурманны юсюнден адет.

¹² Биреу аны Аллахха шукур этер магъанада келтирсе, ол адам шукур къурман бла бирге зейтун жау бла басылгъан ачымагъан ётмекле да, зейтун жау жагъылгъан ачымагъан халыула да, зейтун жау бла иги басылгъан бидиш ундан этилген ётмекле да келтирсин. ¹³ Саламатлыкъ шукур къурман бла бирге ол адам, саугъагъа, мысты гюттюле* да келтирсин. ¹⁴ Ол Раббийге саугъагъа

* **7:13 Гюттю** — табада неда кюлде бишген гитче гыржынчыкъ; орус. лепёшка.

ётмеклени хар тюрлюсюнден бирерин келтирсин. Бу – саламатлык кърманны къанын бюркген дин къллукъчуну болсун. ¹⁵Саламатлык шукур кърманны этин келтирилген кюн окъуна ашаргъа керекди, аны эрттенликге дери къояргъа жарамайды.

¹⁶Биреу кърманны нюзюр этгени себепли неда кеси ыразылыгъындан келтирсе, ол кърманны келтирген кюн ашаргъа керекди, кългъанын а экинчи кюн да ашаргъа жарарыкъды. ¹⁷Кърман эт ючюнчю кюннге кълса, аны кюйдюрюрге керекди. ¹⁸Саламатлык кърманны эти ючюнчю кюн ашалса, ол кълбыл болмаз. Ол харам болгъаны себепли, аны келтирген адамгъа кърманы саналмаз. Ол этни ашагъан адам терслигине жууаплы болур.

¹⁹Харам затха тийген этни ашаргъа жарамайды, аны кюйдюрюрге керекди. Халал этни, таза болгъан хар адам ашаргъа эркинди. ²⁰Алай а, юсюнде харамлыгъы болгъан бир адам Раббийге этилген саламатлык кърманны этин ашаса, ол жанны ёз халкъындан жокъ этерге керекди. ²¹Бир адам харам затха: адамны харамлыгъына, харам хайуаннга неда бир харам жаныуаргъа – тийгенден сора Раббийге этилген саламатлык кърманны этин ашаса, ол жанны ёз халкъындан жокъ этерге керекди.

Малны жауу бла къланы

²²Раббий Муссагъа былай айтханды:

²³– Израил улулагъа былай айт:

Тууарны, кълйну неда эчкини ич жауун ашамагъыз. ²⁴Ёлген хайуанны неда жаныуар талагъан хайуанны жауун хайырланыргъа жарарыкъды, ашагъан а этмегиз. ²⁵Бир адам Раббийге отда кюйдюрюлген кърманнга келтирилген хайуанны жауун ашаса, ол жан ёз халкъындан жокъ этилир. ²⁶Жашагъан жерлеригизде не къланатлыны, не хайуанны къланын ашамагъыз. ²⁷Бир адам кълан ашаса, ол жанны ёз халкъындан жокъ этерге керекди.

Дин къллукъчуланы юлюшлери

²⁸Раббий Муссагъа былай айтханды:

²⁹– Израил улулагъа былай айт:

Раббийге саламатлык кърман этген адам ол кърманны бир кесегин Раббийге саугъагъа келтирирге керекди. ³⁰Ол, кеси

кьоллары бла, Раббийге отда кюйдюрюлген кьурманнга хайыуанны тешюн бла жауун келтирирге керекди. Ол Раббийни аллында кетюрюлген саугъа болсун. ³¹ Жауну дин кьуллукъчу кьурман жерни юсюнде кюйдюрсюн, теш а Харуннга бла аны уланларына болсун. ³² Саламатлыкъ кьурманларыгъыздан хайыуанны онг бутун дин кьуллукъчугъа саугъагъа беригиз. ³³ Харунну уланларындан саламатлыкъ кьурманны кьанын бла жауун къайсы келтирсе, анга юлюшге онг бутну беригиз. ³⁴ Мен Израил улуларыны саламатлыкъ кьурманларындан кетюрюлген тешню бла саугъагъа берилген бутну алып, дин кьуллукъчу Харуннга бла аны уланларына Израил уланларындан дайым юлюшге бергенме.

³⁵ Харун бла аны уланлары Раббийни аллында дин кьуллукъгъа кирген кюнден башлап, бу Раббийге отда кюйдюрюлген кьурманладан аланы юлюшлери болсун. ³⁶ Ала майланган кюнден башлап, бу юлюшню Израил улула алагъа берирге керекдиле, деп буюргъанды Раббий. Бу – телюден телюге ёмюрлюк жорукъду.

³⁷ Толусунлай кюйдюрюлген кьурманны, ётмек саугъаны, гюнях ючюн кьурманны, терслик ючюн кьурманны, дин кьуллукъчуланы кьуллукъгъа салгъанда кьурманны эм саламатлыкъ кьурманны юсюнден адет буду. ³⁸ Раббий аланы Муссагъа Синай тауда буюргъанды. Ол кюн, Синай кьуу жерде, Ол Израил улагъа Раббийге кьурманла келтирирге буюргъанды.

Харунну бла аны уланларын дин кьуллукъгъа салыу

(Чыгъ. 29:1-37)

8 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:
² – Харунну бла аны уланларын келтир, аланы кийимлерин, майлау* жауну, гюнях ючюн кьурманнга бир бугъа, эки кьочхар эм бир четен ачымагъан ётмек ал да, ³ битеу жамауатны Тюбешиу Чатырны эшигини аллына жый.

⁴ Мусса Раббий анга буюргъаны кирик этди да, жамауат Тюбешиу Чатырны эшигини аллына жыйылды.

⁵ Сора Мусса жамауатха:

* **8:2** *Майлау* – орус. помазание.

– Раббий былай этерге буюргъанды, – деди.

⁶Мусса Харунну бла аны уланларын алгъа чыгъарып, аланы сууда жуундурду. ⁷Сора Харуннга кёлекни кийдирди, белибауну къысды, тыш кийимни кийдирди, аны юсюне эфодну* кийдирди, эфодну белибауун къысып, эфодну бегитди. ⁸Аны юсюне ёшюнлюкню салды, ёшюнлюкге уа Урим бла Туммим ташланы** салды. ⁹Башына сарых байлады, сарыхны аллындан а алтын жасауну, сыйлы тажны бегитди. Бу, Раббийни Муссагъа буюргъаны эди.

¹⁰Сора Мусса майлау жауну алды да, Сыйлы Чатырны бла аны ичиндеги хар затны майлап, сыйлы этди. ¹¹Ол жауну жети кере кърман жерге бюркдю да, аны битеу адырлары бла бирге эм суу орунну аякъ тюбю бла бирге майлап, аланы сыйлы этди. ¹²Сора майлау жаудан Харунну башына къуюп, майлап, сыйлы этди. ¹³Сора Мусса Харунну уланларын алгъа чыгъарып, кёлекле кийдирди, белибаула къысды, башлыкъла байлады. Бу, Раббийни Муссагъа буюргъаны эди.

¹⁴Сора Мусса гюнях ючюн кърманнга бугъа келтирди. Харун бла аны уланлары кьолларын гюнях ючюн кърманлыкъ малны башына салдыла. ¹⁵Мусса бузоуну сойду да, къанындан алып, кърман жерни хар мюйюзюне жагъып, аны таза этди. Къалгъан къанны ол кърман жерни тюбюне тёкдю. Алай бла ол, кърман жер таза болур ючюн, аны сыйлы этди. ¹⁶Сора битеу ич жаун, бауурну жаун, эки бюйрегин бла аланы жаун алып, Мусса аланы кърман жерни юсюнде кюйдюрдю. ¹⁷Бугъа тананы кесин а – терисин, этин эм ич хантхыларын – ол кьонушну тышында кюйдюрдю. Бу, Раббийни Муссагъа буюргъаны эди.

¹⁸Сора Мусса толусунлай кюйдюрюлген кърманнга къочхар келтирди. Харун бла аны уланлары кьолларын къочхарны башына салдыла. ¹⁹Мусса аны сойду да, къанын кърман жерни тёрт жанына бюркдю. ²⁰Мусса къочхарны сан-сан этип, башын да, этин да, жаун да кюйдюрдю. ²¹Мусса, къочхарны ичин бла аякъларын жуууп, саулай кърман жерде кюйдюрдю. Бу – толусунлай отда

* **8:7** *Эфод* – ботагъа ушаш, баш дин къуллукъчу киюучю, гетен къумачдан тигилген, сыйлы тыш кийим.

** **8:8** *Урим бла Туммим ташла* Аллахны буйругъун билир ючюн хайырлангандыла.

кюйдюрюлген кърманды, Раббийге жагъымлы ийис берген от кърманды. Бу, Раббийни Муссагъа буюргъаны эди.

²² Сора Мусса бирси къочхарны, къуллукъгъа салыу къочхарны келтирди. Харун бла аны уланлары кьолларын къочхарны башына салдыла. ²³ Мусса къочхарны сойду да, къанындан алып, Харунну онг къулагъыны къыйырына, онг кьолуну баш бармагъына эм онг аягъыны баш бармагъына жакъды. ²⁴ Сора Мусса Харунну уланларын келтирди да, аланы да онг къулакъларыны къыйырына бла онг кьолларыны баш бармакъларына эмда онг аякъларыны баш бармакъларына жакъды. Сора Мусса къанны кърман жерни тёрт жанына бюркдю. ²⁵ Сора жауну, къуйрукъну, ич жаун, баурну жаун, эки бюйрегин бла аланы жаун эм онг бутун алды. ²⁶ Сора Раббийни аллында тургъан, ачымагъан ётмекле болгъан четенден, бир ачымагъан ётмекни, зейтун жау басылгъан бир гюттюню эм бир халыуну алды да, къочхарны жауну бла онг бутуну юсюне салды. ²⁷ Мусса аланы барын да Харунну бла аны уланларыны кьолларына берди да, Раббийни аллында кётюрюлген саугъагъа келтирди. ²⁸ Сора Мусса аланы кьолларындан алып, толусунлай кюйдюрюлген кърманны юсюнде кюйдюрдю. Бу — дин къуллукъчуланы къуллукъгъа салыр ючюн кърманды, ариу ийис берип, Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген кърманды. ²⁹ Сора Мусса къочхарны тёшон алды да, кётюрюп, Раббийни аллына кётюрюлген саугъагъа келтирди. Ол, къуллукъгъа салыуну кърман къочхарындан Муссаны юлюшю эди. Бу, Раббийни Муссагъа буюргъаны эди.

³⁰ Мусса майлау жауну бла кърман жерни юсюндеги къанны алды да, Харуннга бла аны кийимлерине эмда аны уланларына бла аланы кийимлерине бюркдю. Алай этип, Харунну бла аны кийимлерин эмда аны уланларын бла аланы кийимлерин сыйлы этди.

³¹ Мусса Харуннга бла аны уланларына былай айтды:

— Этни Тюбешиу Чатырны эшигини къатында биширигиз да, аны алайда къуллукъгъа салыу гъа жораланнган четенден ётмек бла бирге ашагъыз. Манга: «Аны Харун бла уланлары ашасынла», — деген буйрукъ берилгенди. ³² Къалгъан этни бла ётмекни кюйдюрген этигиз. ³³ Къуллукъгъа салыуну кюнлери

толсун деп, жети кюнню Тюбешиу Чатырны эшигини аллындан кетмегиз. Сизни күүлукъгъа салыннганыгъыз жети кюн барлыкъды. ³⁴ Бюгюн этилген хар затны Раббий буюргъанды. Ала сизни тазалар ючюн этилгендиле. ³⁵ Тюбешиу Чатырны эшигини аллындан кетмей, жети кюнню – кече да, кюндюз да Раббийни айтханын этип туругъуз. Алай этмесегиз, ёллюксюз. Манга аллай буйрукъ берилгенди.

³⁶ Харун бла аны уланлары, Раббий Муссаны юсю бла берген хар буйрукъну толтургъандыла.

Дин күүлукъчула күүлукъларын башлайдыла

9 ¹ Сегизинчи кюн Мусса Харунну бла аны уланларын эмда Израилни тукъум таматарын чакъыргъанды. ² Харуннга ол былай айтды:

– Бугъаладан кесинге гюнях ючюн къурманнга бир кыяусуз эркек тана эмда толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир кыяусуз къочхар алып, аланы Раббийни аллына келтир. ³ Израил улулагъа буюр: «Гюнях ючюн къурманнга бир теке, толусунлай кюйдюрюлген къурманнга кыяусуз эркек тана бла къозу, ⁴ эмда саламатлыкъ къурманнга бир бугъа* бла бир къочхар алып, аланы Раббийни аллына тындырыгъыз, зейтун жау кшошулгъан ётмек саугъа да келтиригиз. Бюгюн сизге Раббий кёрюнюрюкдю».

⁵ Муссаны битеу буюргъанларын алып, Тюбешиу Чатырны аллына келтирдиле. Битеу жамауат жыйылып, Раббийни аллына турду. ⁶ Мусса:

– Раббий сизге буюргъанны этигиз да, Раббийни аламатлыгъы** сизге кёрюнюр, – деди.

⁷ Сора Мусса Харуннга:

– Къурман жерге бар да, гюнях ючюн къурманынгы эм толусунлай кюйдюрюлген къурманынгы келтирип, кесинги эм халкъны ючюн тазалау эт. Халкъ ючюн къурман эт да, Раббийни буюргъаны кибики, аны ючюн тазалау эт, – деди.

* **9:4** *Бугъа* – оригиналда жазылгъан сёз «ийнек» магъананы да тутады. Аны кибики, 18 эм 19 аятлада.

** **9:6** *Раббийни аламатлыгъы* – Раббийни адамлагъа жууукълашып, тюрюлю сейирлик халлада кёрюннгени. Аны кибики, 23 аятда.

⁸ Харун кърман жерге келип, кеси гюняхы ючюн кърманнга эркек тана сойду. ⁹ Уланлары анга къанындан бердиле да, Харун аны бармагы бла кърман жерни мюйюзлерине жакъды. Къанны кългъанын а кърман жерни тубюне тѣкдю. ¹⁰ Гюнях ючюн кърманны ич жауун, буйреклерин эм баууруну жауун, Раббий Муссагъа буюргъаны кирик, кърман жерни юсюнде кюйдюрю. ¹¹ Этин бла терисин къонушну тышында кюйдюрю.

¹² Сора ол толусунлай кюйдюрюлген кърманны сойду. Уланлары анга къанындан бердиле да, Харун аны кърман жерге тѣрт жанындан бюркдю. ¹³ Ала анга толусунлай кюйдюрюлген кърманны этин эм башын бердиле, ол да аланы кърман жерни юсюнде кюйдюрю. ¹⁴ Ол, кърманны ич хантхыларын бла аякъларын жуууп, кърман жерде, толусунлай кюйдюрюлген кърманны юсюнде кюйдюрю.

¹⁵ Андан сора Харун халкъны атындан кърман алып этгенди. Халкъны атындан гюнях ючюн кърман текени алып, сойду да, биринчи кърманны кирик, аны да гюнях ючюн кърманнга келтирди.

¹⁶ Сора ол толусунлай кюйдюрюлген кърманны да адетича этди. ¹⁷ Дагъыда, ол ѳтмек саугъаны келтирди да, андан уучун толтуруп алып, кърман жерни юсюнде кюйдюрю. Бу, эрттенликде толусунлай кюйдюрюлген кърманладан артыкъ кърманды.

¹⁸ Халкъны атындан болгъан саламатлыкъ кърманнга бир бугъа бла бир къочхар келтирди. Уланлары анга союлгъан малланы къанындан бердиле да, Харун аны кърман жерге тѣрт жанындан бюркдю. ¹⁹ Бугъаны бла къочхарны жауларын а – куйрукъларын, буйреклерин юсюндеги жауларын эм баурларын жауларын – ²⁰ ол кърманны тѣшюне салып, кърман жерни юсюнде кюйдюрю. ²¹ Мусса буюргъаны кирик, Харун кърманны тѣшюн бла онг бутун кѣтюрюп, Раббийни аллына кѣтюрюлген саугъагъа келтирди.

²² Харун гюнях ючюн кърманны, толусунлай кюйдюрюлген кърманны эм саламатлыкъ кърманны келтиргенден сора, халкъгъа айланып, къолларын кѣтюрю да, анга алгъыш этди эм кърман жерден тюшдю.

²³ Сора Мусса бла Харун Тюбешиу Чатыргъа кирдиле. Андан чыкъгъандан сора, ала халкъгъа алгъыш айтдыла. Ол заманда Раббийни аламатлыгы битеу халкъгъа кѣрюндю. ²⁴ Раббийни

аллындан от чыгып, кърман жерни юсюндеги кърманны кюйдюрдю. Битеу халкъ аны къргенде, къруаннгандан кычырып, жерге беттөбен аугъанды.

Надабны бла Абихуну гюняхлары

10¹Харун улуула Надаб бла Абиху хар бири кърмюр табагъын алып, ары мыдых, мыдыхны юсюне уа ариу ийис берген хансла атхандыла да, Раббийни аллына, Ол буюрмагъан киши от* келтиргендиле.²Сора Раббийден от чыгып, аланы кюйдюргенди да, ала Раббийни аллында ёлгендиле.³Мусса Харуннга былай айтды:

– Раббий:

«Манга жуукълашхан адамланы юсюнде Мен сыйлылыгъымы къргюзтюрге, битеу халкъны кър аллында кърдуретими къргюзтюрге», –

деп, ма муну юсюнден айта эди.

Харун анга жукъ айтмады.

⁴Мусса Харунну атасыны кърарындашы Уззиел улулары Мишаелни бла Элсафанны чакъртып, алагъа:

– Барыгъыз да, кърарындашларыгъызны Сыйлы Жерден алып, къронушдан тышына чыгъарыгъыз, – деди.

⁵Ала бардыла да, Мусса буюргъаны кирик, аланы узун кърлеклеринден тутуп къронушдан тышына чыгъардыла.

⁶Мусса Харуннга бла аны жашларына, Элазар бла Итамаргъа:

– Чачларыгъызны бошламагъыз, кийимлеригизни жыртымагъыз, – дегенди. – Алай болмаса, сиз да ёлюрсюз, битеу жамауатха да Раббийни ачыуу тюшер. Алай а сизни жууукъларыгъыз эм битеу Израил халкъы Раббий кюйдюргенле ючюн бушуу этерге эркиндиле.⁷Сиз ёлмез ючюн, Тюбешиу Чатырдан чыкмагъыз, нек дегенде, сизни юсюгюзде Раббийге майланнганыгъызны жауу барды.

Ала Мусса буюргъаны кирик этгендиле.

* **10:1** Дин къруллукъчула, ладан ийис чыгъарып ючюн, мыдыхны Сыйлы Чатырны арбазында тургъан кърман жерден алыргъа керек эдиле (къ. 16:12). Баям, Харунну уланлары мыдыхны бир башха жерден алгъан болур эдиле. Дагъыда, Харунну уланлары эсирип да болур эдиле, нек дегенде, 9-чу аятда Раббий дин къруллукъчулагъа чагъыр неда сыра ичмезге буюрады.

Дин кзуллукчуланы жумушлары

⁸ Раббий Харуннга былай айтханды:

⁹ – Сен бла сени улуларынг Тيوبешиу Чатыргъа киргенигизде, чагъыр неда эсиртген башха ичги ичмегиз, ичсегиз а – ёллюксюз. Келлик тёлюлеге бу ёмюрлюк жорукъ болсун. ¹⁰ Сыйлыны бла сыйлы болмагъанны, харамны бла халалны айыра билигиз, ¹¹ Исраил улуланы Раббий Муссадан билдирген бегимлеге юйретигиз.

¹² Мусса Харуннга бла аны кългъан улулары Элазар бла Итамаргъа:

– Раббийге отда кюйдюрюлген кърманладан кългъан мирзеу саугъаны, ачымагъан халыуланы алыгъыз да, аны кърман жерни жанында ашагъыз. Ол – бек сыйлыды. ¹³ Аны сыйлы жерде ашагъыз. Ол, Раббийге отда кюйдюрюлген кърманладан сени бла уланларынгы юлюшюгюздю. Манга алай буюрулгъанды. ¹⁴ Сен да, сени уланларынг бла къызларынг да, кётюрюлген тёшно эм саугъагъа берилген бутну ашаргъа эркинсиз. Аланы таза жерде ашагъыз; ала Исраил улула келтирген саламатлыкъ кърманладан санга бла сени сабийлеринге юлюшге берилгендиле. ¹⁵ Саугъагъа берилген бутну бла кётюрюлген тёшно отда кюйдюрюлген кърманланы жаулары бла, Раббийни аллында кётюрюп келтирирге керекди. Ол санга бла сени сабийлеринге дайым юлюш боллукъду. Раббий алай буюргъанды.

¹⁶ Мусса гюнях ючюн кърманнга келтирилген текени излегенди да, аны кюйдюрюлгенин билип, Харунну кългъан уланларына, Элазар бла Итамаргъа, ачыуланнганды.

¹⁷ – Сиз гюнях ючюн кърманны сыйлы жерде нек ашамагъансыз? – деп соргъанды. – Ол бек сыйлы затды. Ол сизге, сиз жамауатны терслигин боюнугъузгъа алыр ючюн эм аланы Раббийни аллында тазалау этер ючюн, берилгенди. ¹⁸ Аны къаны Тيوبешиу Чатыргъа кийирилмегени себепли, сиз, буюргъаным кибик, ол кърманны сыйлы жерде ашаргъа керек эдигиз.

¹⁹ Харун Муссагъа былай айтды:

– Бюгюн ала Раббийге гюнях ючюн кърманларын, толусунлай кюйдюрюлген кърманларын да келтиргендиле. Мени башыма уа бу тюшдю. Мен бюгюн гюнях ючюн кърманны ашасам, Раббий аны жаратырмы?

²⁰ Мусса, аны эшитгенде, ыразы болгъанды.

Халал бла харам

(Эсг. 14:3-21)

11 ¹Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:
²– Исраил улулагъа былай айтыгъыз:

Жер юсюнде жашагъан битеу хайыуанладан ашаргъа жараулула ма быладыла. ³Туякълары бёлюннген, неда экиге айырылгъан, кеслери да ышныр этген хар хайыуанны ашаргъа эркинсиз.

⁴Алай болгъанлыкъгъа, ышныр этген неда туякълары экиге бёлюннген хайыуанладан ма быланы ашамагъыз. Тюени ашамагъыз, нек дегенде, ол ышныр этеди, алай а аны экиге бёлюннген туякълары жокъду. Ол сизге харамды. ⁵Къая борсукъну ашамагъыз, нек дегенде, ол ышныр этгенликге, аны экиге бёлюннген туякълары жокъду. Ол сизге харамды. ⁶Къоянны да ашамагъыз, ол да ышныр этгенликге, аны да экиге бёлюннген туякълары жокъду. Ол сизге харамды. ⁷Тонгузну ашамагъыз, нек дегенде, аны бёлюннген, экиге айырылгъан туякълары болгъанлыкъгъа, ол ышныр этмейди. Ол сизге харамды. ⁸Бу хайыуанланы этлерин ашамагъыз, ёлюклерине да тиймегиз. Ала сизге харамдыла.

⁹Сууда жашагъанладан быланы ашаргъа эркинсиз. Тенгизде неда черекде жашагъанладан сиз чабакъ къанатлары бла чабакъ къабукълары болгъанланы ашаргъа эркинсиз. ¹⁰Алай а битеу тенгизледе бла суулада жашагъан, чабакъ къанатлары бла чабакъ къабукълары болмагъанладан, сюркелип жюрюгенледен эм аны кирик башха жаныуарладан жийиргенигиз. ¹¹Ала сизге харамдыла. Аланы этлерин ашамагъыз, ёлюклерине да тиймегиз. ¹²Сууда жашагъанладан чабакъ къанатлары бла чабакъ къабукълары болмагъанлары сизге харамдыла.

¹³Къанатлыладан а, ма быладан жийиргенигиз, быланы харамгъа санап, ашамагъыз: къушну, сакъаллы къушну, суу къушну, ¹⁴мыгъый къушну, бир тюрлю бир илячинни, ¹⁵къаргъаны не тюрлюсюн да, ¹⁶укуну, кечеги къушну, чарлакъны*, къыртчыгъаны** бир тюрлюсюн да, ¹⁷чорбат къушну, къарабайны, байкъушну, ¹⁸акъ укуну, тюзде жашагъан укуну, мыллыкчы къушну,

* **11:16** *Чарлакъ* – орус. чайка.

** **11:16** *Къыртчыгъа* – орус. ястреб.

¹⁹чиллеаякъны, бир тюрлю бир кыллеаякъны, байрамжакъны* эм биттирни ашаргъа жарамайды.

²⁰Учхан да, сюркелген да этген къурт-къумурсханы барысы сизге харамды. ²¹Битеу учхан неда сюркелген къурт-къумурсхадан жалан да аякълары секирирге жараулуланы ашаргъа боллукъсуз. ²²Аладан быланы ашаргъа эркинсиз: мачаланы хар тюрлюсюн, акридлени хар тюрлюсюн, цикадаланы хар тюрлюсюн эм сенгирчгени хар тюрлюсюн. ²³Учхан да, сюркелген да этген, къалгъан къурт-къумурсха сизге харамды.

²⁴Ала сизни харамлы этерикдиле. Аланы ёлюклерине тийген адам ингирге дери харамлы болур. ²⁵Аллай ёлюкню къолуна алгъан хар адам кийимин жууаргъа керекди эм ингирге дери харамлы боллукъду.

²⁶Туякълары бёлюннген, алай а экиге аыйрылмагъан, неда кеси ышныр этмеген хайыуан сизге харамды. Анга тийген адам харамлы болур. ²⁷Тёртаякълы хайыуанладан туякъсыз, аякълары бла жюрюгенле сизге харамдыла. Аланы ёлюклерине тийген адам ингирге дери харамлы болур. ²⁸Ёлюклерин къолуна алгъан адам кийимин жууаргъа керекди эм ингирге дери харамлы боллукъду. Бу хайыуанла сизге харамдыла.

²⁹Жер юсюнде сюркелгенледен сизге была харамдыла: агъаз, чычхан, гургунну хар тюрлюсю, ³⁰къаршаякъ**, самсар***, къабыргъа гургун, аякъсыз гургун эм хырбай. ³¹Битеу сюркелгенледен была сизге харамдыла. Алагъа тийген адам ингирге дери харамлы болур. ³²Аладан бирини ёлюгю бир затха тюшсе, ол зат харам болур: агъач сауут болсун, кийим болсун, тери болсун, тулукъ болсун, башха бир тюрлю ишге жараулу зат болсун. Аны суу ичине салыргъа керекди. Ол ингирге дери харам болур, андан сора уа, биягъы, таза болур. ³³Быладан бирини ёлюгю топуракъ сауутха тюшсе, сауутну ичиндеги хар зат харам болур. Ол сауутну ууатыргъа керекди. ³⁴Ол сауутну ичиндеги суудан къошулгъан хар бир азыкъ харам болур, ол сауутну ичинде суусап болса да, харам болур. ³⁵Быланы ёлюклери не затха тюшсе, ол

* 11:19 *Байрамжакъ* – орус. удод.

** 11:30 *Къаршаякъ* – орус. геккон.

*** 11:30 *Самсар* – орус. варан.

зат харам болур. Печь неда ожакъ болса, аланы бузаргъа керекди. Ала харамдыла, ала сизге да харам болургъа керекдиле. ³⁶Алай а шаудан неда къую таза къалырла, ичлеринде ёлюк тийген хар зат а харам болур. ³⁷Ёлюк, салыргъа хазырланган урлукъну юсюне тюшсе, ол урлукъ таза къалыр. ³⁸Алай а, юсюне ёлюк тюшген урлукъ сугъарылса, ол урлукъ харам болур.

³⁹Эти ашаргъа жараулу хайыуанладан бири ёлгенде, аны мыллыгына тийген адам ингирге дери харамлы болур. ⁴⁰Хайыуанны ёлюгюнден ашагъан адам кийимин жуусун эм ингирге дери харамлы болур. Ёлюкню алып элтген адам да кийимин жуусун эм ингирге дери харамлы болур.

⁴¹Жер юсюнде сюркелген хар зат да сизге харамды. Аны ашаргъа жарамайды. ⁴²Сюркелген затланы ашамагъыз: быдыр юсюнде жюрюген болсун, төрт аякъ юсюнде жюрюген неда аякълары кёп зат болсун – ала харамдыла. ⁴³Сюркелген затладан жанларыгъызны харамлы этмегиз, аланы юсю бла харамлы болмагъыз. ⁴⁴Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма. Кесигизни сыйлы тутугъуз эм сыйлы болугъуз, нек дегенде, Мен сыйлыма. Жер юсюнде сюркелген бир зат бла да харамлы болмагъыз. ⁴⁵Мен – Раббийме. Сизни Аллахыгъыз болур ючюн, Мен сизни Мисирден чыгъаргъанма. Аны себепли, сыйлы болугъуз, нек дегенде, Мен сыйлыма.

⁴⁶Хайыуанла, къанатлыла эм сууда бла жер юсюнде жашагъан хар жаныуарны юсюнден адет буду. ⁴⁷Харамны бла халалны айырыгъыз, эти ашаргъа жараулу хайыуанны бла ашаргъа жарамагъан хайыуанны айырыгъыз.

Сабий туугъандан сора тазаланыу

12 ¹Раббий Муссагъа сёлешип, былай айтханды:
²– Израил улулагъа былай айт: «Тиширыу бууаз болуп, жаш тапса, ол жети кюнню харамлы болур. Ол, хайыз* кёрген заманда кибик, харамлы болур.

³Сегизинчи кюн сабийге сюннет этилсин. ⁴Адан сора тиширыу къанындан тазаланыр ючюн, 33 кюн сакъласын. Аны

* **12:2** *Хайыз* – тиширыуну бала орунундан ай сайын келиучю къан; орус. менструация.

тазаланыу кюнлери озгунчу, ол не бир сыйлы затха тиймесин, Сыйлы Жерге да бармасын. ⁵Тиширыу кызы тапса, эки ыйыккыны харамлы болур. Хайыз кѳрген заманда кибик, харамлы болур. Сора ол, къанындан тазаланыр ючюн, 66 кюн сакъласын.

⁶Жаш бала неда кызы бала ючюн тазаланыу кюнлери озгандан сора, ол дин къуллукъчугъа, Тюбешиу Чатырны эшигини аллына толусунлай кюйдюрюлген къурманнга кызу бла гюнях ючюн къурманнга кѳгюрчюн бала неда кумру келтирсин. ⁷Дин къуллукъчу аланы Раббийни аллына келтирсин да тиширыуну тазаласын. Сора ол, къан жугъуларындан таза болур.

Жаш неда кызы тапхан тиширыуну юсюнден адет буду. ⁸Тиширыуну кызу къурман этер амалы болмаса, эки кумру бла эки кѳгюрчюн бала келтирсин. Бирин – толусунлай кюйдюрюлген къурманнга, бирин а – гюнях ючюн къурманнга. Дин къуллукъчу тиширыу ючюн тазалау этер да, ол таза болур».

Тери ауруулары болгъан адамла юсюнден жорукъла

13 ¹Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:
²– Биреуню терисинде кѳпгени, чапырыуу неда кызырыуу болуп, ол зат жукъгъан тери ауруу болса, ол адамны алып, дин къуллукъчу Харуннга неда аны дин къуллукъчу уланларына келтирирге керекди. ³Дин къуллукъчу къарасын да, ауругъан жерде ѳсген тюк агъарып болса эмда ауруу терини тюбюне тереннге барса, ол жукъгъан аурууду. Ауругъаннга къарагъандан сора, дин къуллукъчу аны харамлы болгъанын билдирсин. ⁴Адамны терисинде акъ тамгъасы болуп, алай а ол терини тюбюне тереннге бармаса, дин къуллукъчу ауругъан адамны башха адамладан жети кюннге айырсын. ⁵Жетинчи кюн дин къуллукъчу анга къарасын да, ауругъан жер тюрленмесе эмда терисинде жайылмаса, дин къуллукъчу аны башха адамладан дагъыда жети кюннге айырсын. ⁶Жетинчи кюн дин къуллукъчу анга жангъдан къарасын да, ауругъан жер онгса эмда терисинде жайылмаса, дин къуллукъчу адамны таза болгъанын билдирсин. Ол бош чапырыуду. Ауругъан адам кийимин жуусун да таза болур. ⁷Алай а, ауругъан адам тазаланыр ючюн дин къуллукъчугъа келип кетгенден сора, чапырыу терисинде жайылса, ол биягъы дин къуллукъчугъа барсын. ⁸Дин къуллукъчу чапырыуну

терисинде жайылгъанын кёрсе, ауругъанны харамлы болгъанын билдирсин. Бу — жукъгъан тери аурууду.

⁹Алайды да, жукъгъан тери ауруу болгъан адамны дин къуллукъчугъа келтирирге керекди. ¹⁰Дин къуллукъчу анга къарасын да, терисинде акъ кёпгени болса, тюгю да агъарса, кёпген жерде ачыкъ жара да кёрюнсе, ¹¹ол — тохтамагъан тери аурууду. Дин къуллукъчу аны харамлы болгъанын билдирсин да, башха адамладан айырсын, нек дегенде, ол харамлыды.

¹²Ауруу адамны битеу терисине жайылса эм башындан аякъларына дери къаплап алса, дин къуллукъчу анга къарасын. ¹³Дин къуллукъчу, тери ауруу адамны битеу санларына жайылгъанын кёрсе, ауругъанны таза болгъанын билдирсин. Битеу акъ болгъан эсе, ол тазады. ¹⁴Алай а юсюнде ачыкъ жара кёрюнсе, ол харамлы болур. ¹⁵Ачыкъ жарала кёрсе, дин къуллукъчу ауругъанны харамлы болгъанын билдирсин. Ачыкъ жара — харамлыкъды, жукъгъан тери аурууду. ¹⁶Ачыкъ жара тюрленип агъарса, ауругъан адам дин къуллукъчугъа келсин. ¹⁷Дин къуллукъчу анга къарасын да, ауругъан жер агъарып эсе, ол ауругъан адамны таза болгъанын билдирсин. Ол адам тазады.

¹⁸Биреуню терисинде иринлегени болуп, сау болса, ¹⁹ол жерде уа акъ кёпгени неда къызгъылдым тамгъа кёрюнсе, ауругъан адам дин къуллукъчугъа келсин. ²⁰Дин къуллукъчу анга къарасын да, ауруу терисине тереннге кетсе, юсюндеги тюгю да агъаргъан эсе, ол аны харамлы болгъанын билдирсин. Бу — жукъгъан тери аурууду. Ол иринлеген жерде чыкъгъанды. ²¹Дин къуллукъчу тамгъагъа къарагъанда юсюнде агъаргъан тюк кёрмесе, тамгъа да терини теренине кетмеген эсе эмда онгнган болса, дин къуллукъчу ауругъанны сынаугъа башха адамладан жети кюннге айырсын. ²²Тамгъа терисинде жайылып барса, дин къуллукъчу ауругъанны харамлы болгъанын билдирсин. Бу — аурууну белгисиди. ²³Тамгъа тюрленмесе эм жайылмаса, ол — жалан да иринлеген жерни табыды. Дин къуллукъчу ауругъанны таза болгъанын билдирсин.

²⁴Биреуню терисинде кюйген жери болуп, ол жерде къызгъылдым неда акъ тамгъа кёрюнсе, ²⁵дин къуллукъчу тамгъагъа къарасын да, юсюндеги тюгю агъарып, тамгъа да терисине тереннге кетсе, ол, кюйген жерде чыкъгъан жукъгъан аурууду.

Дин кьуллукъчу ауругъанны харамлы болгъанын билдирсин. Бу – жукъгъан аурууду. ²⁶Тамгъагъа къарагъанда дин кьуллукъчу агъаргъан тюк кёрмесе уа, тамгъа да терини теренине кетген болмаса эмда онгнган болса, дин кьуллукъчу ауругъанны сынаугъа башха адамладан жети кюннге айырсын. ²⁷Жетинчи кюн дин кьуллукъчу анга къарасын да, тамгъа терисинде жайылса, ауругъан адамны харамлы болгъанын билдирсин. Бу – жукъгъан тери аурууду. ²⁸Тамгъа тюрленмей, терисинде да жайылмай, онгса, ол – жалан да кюйген жерни кёпгениди. Дин кьуллукъчу адамны таза болгъанын билдирсин, нек дегенде, бу – жалан да кюйген жерни табыды.

²⁹Эр кишини неда тиширыуну башында неда сакъалында ауругъан жери болса, ³⁰дин кьуллукъчу анга къарасын да, ауруу терисине тереннге кирип, юсюндеги тюгю уа сары эм иничге эсе, ол ауругъан адамны харамлы болгъанын билдирсин. Бу – темиреудю*, адамны башында неда сакъал тюбюнде чыгыгъучу жукъгъан аурууду. ³¹Дин кьуллукъчу ауругъан жерге къарагъанда, ауруу терини теренине бармагъанын, юсюнде къара тюгю да болмагъанын кёрсе, ол ауругъан адамны сынаугъа башха адамладан жети кюннге айырсын. ³²Жетинчи кюн дин кьуллукъчу жангыдан ауругъан жерге къарасын да, темиреу жайылмаса, юсюнде да сары тюк болмаса, кеси да терини теренине бармаса, ³³ол адамны ауругъан жериндеги тюгюнден башха битеу тюгюн жюлюсюнле. Дин кьуллукъчу аны башха адамладан дагъыда жети кюннге айырсын. ³⁴Жетинчи кюн дин кьуллукъчу темиреу чыккъгъан жерге къарасын да, ол терисинде жайылмаса, терини теренине да бармаса, ол адамны таза болгъанын билдирсин. Ауругъан адам кийимин жуусун да, таза болур. ³⁵Алай а, аны таза болгъаны билдирилгенден сора, темиреу терисинде жайылып башласа, ³⁶дин кьуллукъчу анга биягъы къарасын. Темиреу терисинде жайылып барса, дин кьуллукъчу сары тюк излеп кюрешмесин: ол адам харамлыды. ³⁷Жаланда, ауругъан жер тюрленмесе, юсюнде да къара тюк ёсюп чыккъса, темиреу кетгени баямды. Ауругъан адам тазады. Дин кьуллукъчу аны таза болгъанын билдирсин.

* 13:30 *Темиреу* – орус. лишай.

³⁸ Эр кишини неда тиширыуну терисинде акъ тамгъала кёрюнселе, ³⁹ дин къуллукъчу алагъа къарасын. Тамгъала саз бетли болсала, бу – терини юсюнде болуучу бош чапырыду. Адам тазады.

⁴⁰ Биреуню тёппеси чачсыз болса, ол къашхады, ол адам тазады. ⁴¹ Мангылай башы чачсыз болса, ол да къашхады, ол адам тазады. ⁴² Алай а къашхада къызгъылдым ауругъан жер кёрюнсе, къашхасында жукъгъан тери ауруу чыкъгъаны баямды. ⁴³ Дин къуллукъчу ол адамгъа къарасын да, къашхасындагъы кёпгени, жукъгъан тери ауруугъа ушаш къызгъылдым тюрсюнлю эсе, ⁴⁴ ол адамны тери ауруу болгъаны баямды, ол харамлыды. Башында тери аурууну белгилери шарт ачыкъланганлары себепли, дин къуллукъчу аны харамлы болгъанын билдирсин.

⁴⁵ Аллай белгилери болгъан ауругъан адам жыртылгъан кийимни кийсин, чачы да бош болуп, бетини да тюр жаны жабды: «Харам! Харам!» – дегенни къычырып, айлансын. ⁴⁶ Ауруу болгъан битеу заманында ол харамлы болур. Ол, башха адамладан айры, къонушну тышында жашасын.

Мугутну юсюнден жорукъла

⁴⁷ – Кийимде мугут кёрюнсе: жүн кийим болсун, гетен* кийим болсун, ⁴⁸ гетенден неда жүнден согъулгъан неда эшилген къумач эсе да, тери неда териден этилген зат болсун, – ⁴⁹ кийимде, териде, согъулгъан неда эшилген къумачда, неда териден этилген затда жашил неда къызгъылдым тамгъа кёрюнсе, ол – жайылгъан мугутду. Ол затны дин къуллукъчугъа кёргюзтюрге керекди. ⁵⁰ Дин къуллукъчу мугутха къарасын да, ол мугут жукъгъан затны алып, аны жети кюнню айры тутсун. ⁵¹ Жетинчи кюн дин къуллукъчу анга къарасын да, кийимни, согъулгъан неда эшилген къумачны неда териден этилген затны юсюнде мугут жайылгъан болса, ол жайылычу мугутду. Ол зат харамды. ⁵² Дин къуллукъчу юсюнде мугуту болгъан кийимни, жүнден неда гетенден согъулгъан неда эшилген къумачны, неда териден этилген затны кюйдюрсюн, нек дегенде, ол – жайылычу мугутду. Аны кюйдюрюрге керекди.

* 13:47 *Гетен* – орус. лён.

⁵³Алай а, дин күүлукъчу къарагъанда, кийимни, согъулгъан неда эшилген къумачны, неда териден этилген затны юсюндеги мугут жайылмагъанын кёрсе, ⁵⁴дин күүлукъчу юсюнде мугуту болгъан затны жууаргъа буюрсун. Сора ол затны алып, аны жети кюнню айры тутсун. ⁵⁵Мугут тийген зат жууулгъандан сора, анга дин күүлукъчу къарасын да, мугут тюрленмесе, ол жайылгъан да этмесе, ол зат харамды. Мугут ол затны ич жанына тийсе, тыш жанына тийсе да, аны кюйдюрюрге керекди. ⁵⁶Дин күүлукъчу къарагъанда, ол зат жууулгъандан сора, мугутну онгнганын кёрсе, ол кийимден, териден, согъулгъан неда эшилген къумачдан мугут тийген кесегин жыртып кетерсин. ⁵⁷Кийимде, согъулгъан неда эшилген къумачда неда териден этилген затда жангыдан мугут кёрюнесе, аны жайылгъаны баямды. Мугут тийген затны кюйдюрюрге керекди. ⁵⁸Мугут жууулгъан кийимден, согъулгъан неда эшилген къумачны, неда териден этилген затны юсюнден кетсе, аны жангыдан жууаргъа керекди. Сора ол таза болур.

⁵⁹Мугут тийген, жюнден неда гетенден этилген кийимни, согъулгъан неда эшилген къумачны, неда териден этилген затны юсюнден, аланы таза неда харам болгъанларын билдиргенни юсюнден адет буду.

Жукъгъан тери аурууладан тазалау

14 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды:
²– Ма тери ауруу болгъан адамны тазалау юсюнден адет. Аны дин күүлукъчугъа келтирсинле да, ³дин күүлукъчу анга, къонушдан тышына чыгып, къарасын. Ауругъан адам жукъгъан тери аурууундан сау болгъан болса, ⁴дин күүлукъчу тазаланырыкъ адам ючюн эки сау эм таза болгъан къанатлыны, арзы* терекни бутагъын, къызыл жюнню эмда иссоп** хансны алып келирге буюрсун. ⁵Дин күүлукъчу къанатлыладан бирин, ичинде таза суу болгъан топуракъ сауутну юсюнде сояргъа буюрсун. ⁶Сора ол, сау къанатлыны алып, аны арзы терекни бутагъы бла, къызыл жюнню бла эмда иссоп ханс бла бирге, союлгъан

* **14:4** Арзы – орус. кедр.

** **14:4** Иссоп – Израилде ёсген, майоран хансны бир тюрлюсю.

къанатлыны къанына кѣмсюн да, ⁷тазаланырыкъ адамгъа жети кере бюрксюн. Сора дин къуллукъчу ауругъан адамны жукъгъан тери ауруудан таза болгъанын билдирсин да, сау къанатлыны ачыкъ жерде жиберсин.

⁸Тазаланырыкъ адам кийимин жуусун, битеу чачын жүлюсюн, сууда жууунсун да, сора таза болур. Сора ол къонушха кирирге эркинди, алай а жети кюнню чатырындан тышында жашасын. ⁹Жетинчи кюн ол башындагъы битеу чачын, сакъалын, къашларын эм битеу башха тюклерин жүлюсюн, кийимин жуусун, сууда жууунсун да, сора таза болур.

¹⁰Сегизинчи кюн ол къыяусуз эки эркек къозу бла бир тиши къозу келтирсин, биргесине уа, ѳтмек саугъагъа, жау къошулгъан бидиш ундан ѳфаны ондан ючюсюн* эмда зейтун жаудан бир лог** келтирсин. ¹¹Тазалау этген дин къуллукъчу тазаланырыкъ адамны саугъалары бла бирге Раббийни аллында, Тюбешиу Чатырны эшигини аллында сюесин.

¹²Дин къуллукъчу бир къозуну алып, аны зейтун жаудан литрни ючден бири бла бирге терслик ючюн къурманнга Раббийни аллына кѣтюрюп келтирсин. ¹³Ол, къозуну сыйлы жерде, гюнях ючюн къурман эм толусунлай кюйдюрюлген къурман этилиучю жерде сойсун. Бу терслик ючюн къурман, гюнях ючюн къурман кирик, дин къуллукъчуну болсун. Ол — бек сыйлыды. ¹⁴Дин къуллукъчу терслик ючюн къурманны къанындан алып, аны тазаланырыкъ адамны онг къулагъыны къыйырына, онг къолуну баш бармагъына эмда онг аягъыны баш бармагъына жакъсын. ¹⁵Сора дин къуллукъчу зейтун жауну алып, сол къолуну ууучуна къуйсун, ¹⁶башала бармагъын къол аязындагъы жаугъа басып, ол жауну Раббийни аллында жети кере бюрксюн. ¹⁷Сора дин къуллукъчу къол аязындагъы жауну тазаланырыкъ адамны онг къулагъыны къыйырына, онг къолуну баш бармагъына эмда онг аягъыны баш бармагъына, терслик ючюн къурманны къаныны юсюне жакъсын. ¹⁸Къол аязында къалгъан зейтун жауну дин къуллукъчу тазаланырыкъ адамны башына къуйсун да, Раббийни аллында аны тазаласын.

* 14:10 6,5 литрге жууукъ.

** 14:10 0,3 литрге жууукъ.

¹⁹ Дин къуллукъчу гюнях ючюн къурманны келтирсин да, тазаланырыкъ адамны харамлыгъындан къутултсун. Андан сора ол толусунлай кюйдюрюлген къурманны сойсун. ²⁰ Дин къуллукъчу аны да, ётмек саугъаны да къурман жерни юсюне салсын. Алай этип, дин къуллукъчу ол адамны тазалар. Сора ол таза болур.

²¹ Адам жарлы болуп, быланы келтирир амалы жокъ эсе, ол тазаланыр ючюн, терслик ючюн къурманнга кётюрюрге бир къозу келтирсин, ётмек саугъагъа зейтун жау къошулган би-диш ундан эфаны ондан бирин*, зейтун жаудан литрни ючден бирин келтирсин. ²² Эмда, амалына кёре, эки къумру неда эки кёгюрчюн бала келтирсин: бирин гюнях ючюн къурманнга, бирин а толусунлай кюйдюрюлген къурманнга.

²³ Тазаланыр ючюн, ол сегизинчи кюн аланы дин къуллукъ-чугъа, Тюбешиу Чатырны эшигини аллына, Раббийни аллына келтирсин. ²⁴ Дин къуллукъчу терслик ючюн къурман къозуну бла зейтун жаудан бир литрни ючден бирин алсын да, кётюрюлген саугъагъа Раббийни аллында кётюрюп келтирсин. ²⁵ Терслик ючюн къурман къозуну сойсун. Аны къанындан алып, дин къуллукъчу тазаланырыкъ адамны онг къулагъыны къыйырына, онг къолуну баш бармагъына эмда онг аягъыны баш бармагъына жакъсын. ²⁶ Сора дин къуллукъчу сол ууучуна бираз зейтун жау къуйсун да, ²⁷ башала бармагъын ары басып, Раббийни аллында жети кере бюксюн. ²⁸ Сора ууучундагъы жауну дин къуллукъчу тазаланырыкъ адамны онг къулагъыны къыйырына, онг къолуну баш бармагъына эмда онг аягъыны баш бармагъына, терслик ючюн къурманны къаны болган жерлерине жакъсын. ²⁹ Къол аязында къалган зейтун жауну дин къуллукъчу тазаланырыкъ адамны башына къуйсун да, Раббийни аллында аны тазаласын. ³⁰ Тазаланырыкъ адам амалы жетген, къолундан келген къумру-ланы неда кёгюрчюн балаланы алсын да, ³¹ бирин гюнях ючюн къурманнга, бирин а толусунлай кюйдюрюлген къурманнга, ётмек саугъа бла бирге келтирсин. Алай бла дин къуллукъчу адамны Раббийни аллында тазалар.

³² Бу, жукъган тери ауруу болган, тазаланыр ючюн а саугъала келтирирге амалы болмаган адамланы юсюнден адетди.

* 14:21 2 литрге жууукъ.

Мугут жукъгъан юй

³³ Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

³⁴ – Мен сизге иеликте берген Кенан жерине келгенигизде, Мен иелик жеригизде юйлеригизге мугут тийдирсем, ³⁵ юйню иеси дин къуллукъчугъа барып: «Мени юйюме мугутха ушагъан зат кӛрюннгенди», – деп айтсын. ³⁶ Дин къуллукъчу ол юйге кириден алгъа, хар затны аны ичинден тышына чыгъарыргъа буюрсун, алайсыз, юйде болгъан хар зат харам этилликди. Андан сора дин къуллукъчу кирсин да, юйге къарасын. ³⁷ Ол юйню къабыргъаларында мугутха къарасын да, къабыргъаланы юсюнде теренине баргъан жашилдим неда къызгъылдым тамгъала эсленселе, ³⁸ дин къуллукъчу юйден чыгып, аны эшигин жети кюннге бегитсин. ³⁹ Жетинчи кюн дин къуллукъчу, биягъы, келип къарасын. Къабыргъаланы юсюнде мугутну жайылгъанын кӛрсе, ⁴⁰ дин къуллукъчу мугут тийген ташланы къабыргъаладан чыгъартып, шахардан тышында бир харам жерге атаргъа буюрсун. ⁴¹ Ол юйню къабыргъаларын ичинден къырсынла, къырылгъан топракъны шахардан тышында бир харам жерге тӛксюнле. ⁴² Эски ташланы орунуна жангы ташла салып, юйню къабыргъаларын жангыдан сюртсюнле.

⁴³ Ташланы да чыгъарып, юйню къабыргъаларын да къырып, жангыдан сюртгенден сора, мугут биягъы чыкъса, ⁴⁴ дин къуллукъчу барып, юйге къарасын. Мугут юйню юсюнде жайылгъан болса, ол – жайылгъан мугутду, ол юй харамды. ⁴⁵ Ол юйню бузуп, ташларын, агъач чигинжилерин эм битеу сюртюлген топурагъын шахардан тышына, бир харам жерге чыгъарыргъа керекди.

⁴⁶ Юй киритге этилип тургъан заманда анга кирген адам ингирге дери харам болур. ⁴⁷ Ол юйде жукълагъан неда ашагъан адам кийимин жууаргъа керекди.

⁴⁸ Дин къуллукъчу, юй жангыдан сюртюлгенден сора къарангъанда, мугут жайылмагъанын кӛрсе, юй таза болгъанын билдирсин, нек дегенде, мугут кетгенди. ⁴⁹ Юйню тазалар ючюн, ол, эки къанатлыны, арзы бутакъны, къызыл жюнню эмда иссоп хансны алсын да, ⁵⁰ къанатлыладан бирин топуракъ сауутда таза сууну юсюнде сойсун. ⁵¹ Сора арзы бутакъны, иссоп хансны, къызыл жюнню эмда сау къанатлыны алып, союлгъан къанатлыны къанына кӛмсюн да, юйню юсюне жети кере бюрксюн. ⁵² Алай этип, ол юйню къанатлыны къаны бла, таза суу бла, сау

къанатлы бла, арзы бутакъ бла, иссоп ханс бла эмда кызыл жүн бла тазалар. ⁵³Сора ол сау къанатлыны шахардан тышында, бир ачыкъ жерде ийсин. Аны бла ол юйню тазалар да, юй таза болур.

⁵⁴Хар тюрлю жукъгъан тери аурууну юсюнден адет: темиреуню, ⁵⁵кийимде неда юйде чыкъгъан мугутну, кёпгенни, чапырыуну эм кызарыуну – юсюнден, ⁵⁶бир зат харам неда таза болгъанын билдиргенни юсюнден адет буду.

Ма, жукъгъан тери аурууланы бла мугутну юсюнден адет.

Чархны харамлыгъыны юсюнден

15 ¹Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:
²– Исраил улулагъа сёлешип былай айтыгъыз:

Адамны уятлыкъ санындан акъгъаны болса, акъгъаныны себепли ол адам харамды. ³Акъгъаны ючюн харамлыкъны юсюнден жорукъ буду. Акъгъаны тохтаса, тохтамаса да, энди адам харамды.

⁴Акъгъаны болгъан адам жатхан тёшек, ол юсюне олтургъан хар зат да харамдыла. ⁵Ол жатхан тёшекге ким тийсе, ол кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ингирге дери ол харам болур. ⁶Акъгъаны болгъан адам олтургъан жерге ким чёксе да, кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам болур.

⁷Акъгъаны болгъан адамгъа ким тийсе, ол кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам болур.

⁸Акъгъаны болгъан адам таза адамгъа тюркюрсе, ол адам кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам болур.

⁹Акъгъаны болгъан адам олтургъан иер харам болур. ¹⁰Ол олтургъан затха ким тийсе, ингирге дери харам болур. Аланы алып элтген адам да кийимлерин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам боллукъду.

¹¹Акъгъаны болгъан адам, къолларын жуумагъанлай, биреуге тийсе, ол адам кийимлерин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам боллукъду.

¹²Акъгъаны болгъан адам топуракъ сауутха тийсе, ол сауутну ууатыргъа керекди. Агъачдан ишленген сауутха тийсе уа, ол сауутну таза жууаргъа керекди.

¹³Акъгъаны болгъан адамны акъгъаны тохтагъандан сора ол, тазаланыр ючюн, жети кюнню сакъласын да, сора кийимлерин жуусун, кеси да жууунсун; сора ол таза болур. ¹⁴Сегизинчи кюн

ол эки кѳумру неда эки кѳгюрчюн бала алып, Раббийни аллына, Тюбешиу Чатырны эшигини аллына келсин да, аланы дин кѳуллукѳчугѳа берсин. ¹⁵ Дин кѳуллукѳчу аладан бирин гюнях ючюн кѳурман, экинчисин да толусунлай кюйдюрюлген кѳурман этсин. Аны бла дин кѳуллукѳчу Раббийни аллында ол адамны акѳгѳанындан тазаласын.

¹⁶ Бир эр кишини огѳу тѳгюлсе, ол битеу санларын жуусун; ингирге дери ол харам болур. ¹⁷ Кѳумачдан неда териден ишленген затха окѳ тамса, аны жууаргѳа керекди; ол зат ингирге дери харам болур. ¹⁸ Бир эр киши кѳатыны бла жатып, окѳ тѳксе, ала экиси да жууунсунла; ингирге дери ала харам болурла.

¹⁹ Тиширыуну хайыз кѳан кетгени болса, ол, тазаланыр ючюн, жети кюн сакѳласын. Бу кезиуде анга тийген адам ингирге дери харам болур.

²⁰ Кѳаны кетген заманында ол жатхан эм ол олтургѳан хар зат да харам болур. ²¹ Аны тѳшегине ким тийсе, ол кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам болур. ²² Тиширыу олтургѳан затха ким тийсе, ол кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам болур. ²³ Ол олтургѳан тѳшекге неда башха затха тийген адам ингирге дери харам болур.

²⁴ Эр киши аны бла жатса, харамлыгѳы эр кишисине да кѳчерикди. Ол жети кюн харам болур. Ол жатхан хар тѳшек харам болур.

²⁵ Тиширыуну аллай тазаланыу кезиуден тышында аны хайыз кѳаны кѳп кюнню кетип болса неда кѳаны кетгени адетдеги тазаланыу кезиуден созулса, тазаланыу кезиуондеча, ол аллай бирге дери харам болур. ²⁶ Кѳаны кетген заманда, тазаланыу кезиуондеча, ол жатхан тѳшек харам болур; ол олтургѳан хар зат да, тазаланыу кезиуондеча, харамгѳа саналырла. ²⁷ Алагѳа тийген адам харам болур. Ол кийимин жуусун, кеси да жууунсун; ол ингирге дери харам болур.

²⁸ Кѳаны кетгени тохтагѳандан сора, тиширыу жети кюн сакѳласын; сора ол таза болур. ²⁹ Сегизинчи кюн эки кѳумру неда эки кѳгюрчюн бала алып, дин кѳуллукѳчугѳа, Тюбешиу Чатырны эшигини аллына келтирсин. ³⁰ Дин кѳуллукѳчу аладан бирин гюнях ючюн кѳурман, экинчисин а толусунлай кюйдюрюлген кѳурман этсин. Алай бла, дин кѳуллукѳчу, Раббийни аллында, аны кѳаны кетгенини харамлыгѳындан тазалар.

³¹ Былай этип, Израил улуланы харамлыкъдан сакълагъыз. Алайсыз, аланы арасында болгъан Межамымы харам этгенлери ючюн, ёлтюрюллюкдюле.

³² Адамны уятлыгъындан акъгъаны ючюн, неда огъу тегюлгени ючюн болгъан харамлыгъыны юсюнден адет буду. ³³ Тиширыуну хайыз къаны кетген кезиуде, акъгъаны болгъан эр кишини неда тиширыуну, харам болгъан тиширыу бла жатхан эр кишини юсюнден жорукъла.

Тазалау Кюн этилген кърманла

16 ¹ Харунну эки уланы, Раббийни аллына келишмеген от келтирип, ёлгенден сора, Раббий Муссагъа селешгенди.

² Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Къарындашынг Харуннга айт, ол ёлмез ючюн, жабыуну артындагъы Эм Сыйлы Жерге, Кюбюрню юсюндеги Мархамат Жерни* аллына кеси суйген заманда кирмесин. Мархамат Жерни юсюнде Мен булут ичинден керюнюрюкме.

³ Харун Эм Сыйлы Жерге гюнях ючюн кърманнга бугъа, толусунлай кюйдюрюлген кърманнга да къочхар келтирсин.

⁴ Юсюне сыйлы гетен халат кийсин, аны тюбюнде гетен ич кенчек болсун, белине гетен белибау байласын, башына да гетен сарых кийсин. Бу – сыйлы кийимди: санларын сууда жуууп, быланы юсюне алай кийсин. ⁵ Израил улуланы жамауатындан гюнях ючюн кърманнга эки теке бла толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир къочхар алсын.

⁶ Харун кеси гюняхы ючюн кърманнга бир бугъа келтирсин; аны бла ол кеси эм юйюрю ючюн тазалау этсин. ⁷ Сора эки теке алсын да, аланы Раббийни аллында, Тюбешиу Чатырны эшиги аллында суюсин. ⁸ Харун бу эки текени юсюнден чеп атсын: бир теке Раббийге, экинчиси уа – ташлаугъа болсун**.

⁹ Харун, чёбю Раббийге тюшген текени алсын да, аны гюнях

* **16:2** «Мархамат Жер» деп керюрюлген, «каппорет» деген чюйют сёз Аллахны ачыуу жумушатылгъан, халкъыны гюняхлары кечилген, ала Аллах бла жарашдырылгъан энчи жерни ангылатады.

** **16:8** Оригиналда: «Аззелге». Чюйют тилде бу сёзню магъанасы, баям, «ташланган теке» болур. Аны магъанасы: бу ташланыргъа белгиленнген теке гюняхланы къуу жерге элтеди. Аны кибик, 10 эм 26 аятлада.

ючюн кърманнга кессин. ¹⁰ Чёбю ташлаугъа тюшген текени уа Раббийни аллына саулай сюеп, тазалау этер ючюн, аны кзуу жерге элтип ташласынла.

¹¹ Харун кесини гюняхы ючюн кърманнга бугъа келтирсин, кеси эм юйюрю ючюн тазалау этсин эмда аны кесини гюняхы ючюн кърман этсин. ¹² Ол кёмюр табакъны алсын да, Раббийни аллындагъы кърман жерден мыдых бла толтурсун, юсюне ууатылгъан ариу ийис берген затладан эки уууч салсын да, жабыуну артына кийирсин. ¹³ Анда ариу ийис берген затланы Раббийни аллындагъы отну юсюне салсын. Ариу ийис берген затланы букъусу Шагъатлыкъ Кюбюрню юсюндеги Мархамат Жери деген башын жабар. Харун алай этсе, ёлмез. ¹⁴ Сора бугъаны къанындан алып, биразын бармагъы бла Мархамат Жерни ал жанына бюрксюн. Бираз къанны уа бармагъы бла Мархамат Жерни аллына жети кере бюрксюн.

¹⁵ Сора, халкъны гюняхы ючюн кърманнга, теке кессин, аны къанын да жабыуну артына кийирип, бугъаны къанынча этсин: аны Мархамат Жерни юсюне эм Мархамат Жерни аллына бюрксюн. ¹⁶ Алай бла ол Сыйлы Жерни Израил улуланы харам ишлеринден, аманлыкъларындан эм хар тюрюлю гюняхларындан тазалар. Аланы харамлыкъларыны арасында тургъан Тюбешиу Чатыргъа да, тамам алай этсин. ¹⁷ Харун Сыйлы Жерде тазалау этер ючюн, ары киргенден сора, ол андан чыкъгынчы, Тюбешиу Чатырда бир башха адам болмасын. Алай бла ол кесин да, юйюрюн да, битеу Израилни жамауатын да тазалар.

¹⁸ Харун Раббийни аллындагъы кърман жерге чыкъсын да, аны тазаласын. Бугъа тананы къанындан эм текени къанындан алсын да, кърман жерни битеу мюйюзлерине жакъсын. ¹⁹ Сора къанны биразын бармагъы бла кърман жерге жети кере сепсин. Алай бла ол аны Израил улуланы харамлыкъларындан тазаласын эм ариуласын.

Ташланырыкъ теке

²⁰ Ол, Сыйлы Жер ючюн, Тюбешиу Чатыр ючюн эмда кърман жер ючюн тазалау этип бошагъандан сора, сау текени келтирсин. ²¹ Харун сау текени башына эки къолун салсын да, Израил

улуланы битеу аманлыкъларын, битеу гюняхларын ачыкъ айтсын эмда аланы текени башына салсын. Сора, бу жумушха белгиленинген адамдан, текени къуу жерге жиберсин. ²² Алай бла теке, аланы битеу терсликлерин кесине алып, Харун жибертген къуу жерге элтсин.

²³ Харун Тюбешиу Чатыргъа кирсин, Эм Сыйлы Жерге кирден алгъа кийген гетен кийимлерин теши да, анда къойсун.

²⁴ Ол сыйлы жерде жууунсун да, кесини бош кийимин кийсин. Сора чыкъсын да, кеси эмда халкъ ючюн тазалау этерге кесини эмда халкъны атындан толусунлай кюйдюрюлген къурманла келтирсин. ²⁵ Гюнях ючюн къурманны жауун къурман жерни юсюнде кюйдюрсюн.

²⁶ Ташланырыкъ текени элтген адам да кийимлерин, кесини санларын да жуусун. Сора къонушха кирсин. ²⁷ Гюнях ючюн къурман этилген, къанлары Сыйлы Жерде тазалау этер ючюн кийирилген бугъаны бла текени учаларын къонушдан тышына чыгъарсынла. Аланы терилерин, этлерин эмда кирлерин кюйдюрсюнле. ²⁸ Аланы кюйдюрген адам, кийимлерин да жуууп, кеси да жууунуп, къонушха алай къайтсын.

Тазалау Кюн

²⁹ Бу жорукъ сизге ёмюрге да болсун: жетинчи айны онунчу кюнюнде ораза тутугъуз, бир тюрлю ишге къатышмагъыз. Бу жорукъну кеси адамыгъыз да, арагъызда жашагъан тыш адамыгъыз да, толтурсунла. ³⁰ Бу кюнде, сизни ариулар ючюн, тазалау этиледи. Сора Раббийни аллында битеу гюняхларыгъыздан ариуланырсыз. ³¹ Бу – толу тынчыкъ кюндю, ораза тутугъуз. Бу – ёмюрге берилген жорукъду. ³² Бу тазалауну атасыны орунуна баш дин къуллукъчу болургъа майланган эм багъышланган дин къуллукъчу этсин. Ол сыйлы гетен кийимлени кийсин да, ³³ Сыйлы Жер бла Тюбешиу Чатыр ючюн, къурман жер ючюн, дин къуллукъчула бла битеу жамауат ючюн тазалау этсин.

³⁴ Бу жорукъ сизге ёмюрге да болсун: Израил улуланы битеу гюняхлары ючюн жылдан бир кере тазалау этсинле.

Алайды да, Раббий Муссагъа буюргъаны киби болду.

Къанны сыйлылыгы

17 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды:
²– Харуннга, аны уланларына эм битеу Исраил улу-
лагъа былай айт:

Раббийни буюргъаны буду:

³Исраилни халкъындан бир адам къонушда неда къонушну тышында бугъа*, къозу неда эчки сойса, ⁴алай а аны Тюбешиу Чатырны эшигини аллына, Раббийге къурман этер ючюн, аны Раббийни Межямыны аллына келтирмесе, ол мурдарлыкъ этип къан тѣкгеннге саналлыкъды. Къан тѣкгени себепли, ол халкъ арасындан жокъ этилсин. ⁵Бу жорукъгъа кѣре, Исраил улула ачыкъ аулакълада эте тургъан къурманларын, энди, Раббийни аллына келтирсинле. Ала аланы Тюбешиу Чатырны эшигини аллына, дин къуллукъчугъа келтирсинле да, аланы Раббийге саламатлыкъ къурманнга кессинле. ⁶Дин къуллукъчу къанны Тюбешиу Чатырны эшигини аллында болгъан Раббийни къурман жерине бюксюн, жаун да, Раббийге жагъымлы ийис этер ючюн, кюйдюрсюн. ⁷Энди исраиллиле, саякъ айланып, теке сыфатлы тейрилеге къурманла келтирмесинле.

Бу исраиллилеге, битеу келлик тѣлюлеге ёмюрлюк жорукъ болсун.

⁸Алагъа дагъыда былай айт:

Исраил халкъны адамы болсун, неда арагъызда жашагъан тыш адам эсе да, толусунлай кюйдюрюлген не башха тюрюлю къурман кесе, ⁹алай а, аны Раббийге къурман этер ючюн, аны Тюбешиу Чатырны эшигини аллына келтирмесе, ол адам халкъ арасындан жокъ этилсин.

Къанны харамлыгы

¹⁰Исраил халкъдан неда арагъызда жашагъан тыш адам къанны ашха хайырланса, Мен бетими ол къан ашагъан ад-амгъа къажау айландырлыкъма да, аны халкъ арасындан жокъ этерикме. ¹¹Нек дегенде, чархны жаны – къанындады. Мен аны сизге, сиз къурман жерде тазалау этер ючюн, белгилегенме. Бу къан жанны тазалайды. ¹²Ол себепден, Мен Исраилни халкъына

* 17:3 Неда: «ийнек».

айтама: сизден биригиз да къанны ашха хайырланмагъыз, арагъызда жашагъан тыш адам да, алай.

¹³ Исраил улуладан неда арагъызда жашагъан тыш адам, ууда ашха жараулу бир хайыуан неда къанатлы тутса, аны къанын жерге тѳгюп, юсюн топуракъ бла жапсын. ¹⁴ Нек дегенде, чархны жаны – къанындады. Къанды аны жаны. Ол себепден, Мен Исраилни халкъына айтама: бир жанлыны къанын ашха хайырланмагъыз. Хар бир чархны жаны – аны къаныды. Аны ашха хайырланган адам жокъ этилсин.

¹⁵ Кеси адамыгъыз неда тыш адам кеси ёлген хайыуанны неда жаныуар талагъан хайыуанны этин ашаса, ол адам кийимин жуусун, кеси да жууунсун. Ол ингирге дери харам болур; андан сора таза болур. ¹⁶ Ол адам кийимин жуумаса, кеси да жууунмаса уа, терслигине жууаплы болур.

Эрлик-тишилик жорукъла

18 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:
² – Исраил улулагъа сѳлешип, былай айт:

Мен – сизни Раббий Аллахыгъызма. ³ Сиз алгъын жашагъан Мисирде этилгенин юлгюге алмагъыз. Мен сизни элтген Кенанда этилгенин да, алай. Аланы адетлерине кѳре жашамагъыз. ⁴ Мени хукмуларымы толтуругъуз, Мени жорукъларымы тутугъуз. Мен – сизни Раббий Аллахыгъызма. ⁵ Мени жорукъларымы эм Мени хукмуларымы тутугъуз. Аланы тутхан адам аланы хайырындан жашар. Мен – Раббийме.

⁶ Бир адам да жууукъ жетген тиширью бла жатмасын. Мен – Раббийме.

⁷ Атангы къатыны бла жатып, атангы бедишлик этме. Ол – сени анангды; аны бла жатма.

⁸ Атангы къатыны бла жатма. Ол – атанга бедишликди.

⁹ Эгечинг бла, атангы къызы бла неда анангы къызы бла жатма. Ала сени юйюнгде неда башха юйде туугъан эселе да, ала бла жатма.

¹⁰ Уланынгы къызы бла неда къызынгы къызы бла жатма – ол санга бедишликди.

¹¹ Атангдан туугъан, атангы къатыныны къызы бла жатма. Ол – сени эгечингди. Аны бла жатма.

¹² Атангы эгечи бла жатма. Ол — атангы жууугъду.

¹³ Анангы эгечи бла жатма. Ол — анангы жууугъду.

¹⁴ Атангы къарындашыны къатыны бла жатып, атангы къарындашын бедишлик этме. Ол — атангы эгечи кибикиди.

¹⁵ Келининг бла жатма. Ол — уланынгы къатыныды, аны бла жатма.

¹⁶ Къарындашынгы къатыны бла жатып, къарындашынгы бедишлик этме.

¹⁷ Къатын бла да, аны кызы бла да жатма. Аны уланыны кызы бла неда аны кызыны кызы бла да жатма. Ала санга жууукъ жетедиле. Бу — аманлыкъды.

¹⁸ Къатыннга бла аны эгечине, араларында эришиу болмаз ючюн, бирча юйленме. Сени къатынынг сау чакъда, аны эгечи бла жатма.

¹⁹ Къатынынг хайыз кӛрюп, харамлы болгъан заманда, аны бла жатма.

²⁰ Башха адамны къатыны бла жатып, алай бла огъунгу тӛксенг, кесинги харам этериксе.

²¹ Сабийлеринги Молек тейриге къурманнга отда кюйдюрме, Аллахынги Атын бедишлик этме. Мен — Раббийме.

²² Эр киши бла, тиширыу бла жатхан кирик, жатма. Ол къутсузлукъду.

²³ Хайыуан бла жатма. Алай этип, огъунгу тӛксенг, кесинги харам этериксе. Тиширыу да хайыуанны тюбуне бармасын. Ол къутсузлукъду.

²⁴ Битеу бу затла бла кесинги харам этме. Мен аллыгъыздан къыстагъан миллетле кеслерин алай харам этип тургъандыла. ²⁵ Аны ючюн бу жер харам болгъанды. Мен аны аманлыгъын кӛрюп, анга азап чекдирдим. Энди бу жер аны юсюнде жашагъанланы къусуп атады. ²⁶ Сиз а Мени жорукъларымы бла Мени хукмуларымы тутугъуз, кеси адамыгъыз да, арагъызда жашагъан тыш адамыгъыз да, бу къутсуз затланы этмегиз. ²⁷ Бу жерде сизден алгъа жашагъан адамла бу къутсуз затланы этип, бу жер харам болгъанды. ²⁸ Сиз да бу жерни харам этип башласагъыз, ол, сизден алгъа жашагъан миллетлени къусуп атханы кирик, сизни да алай къусуп атар.

²⁹ Быллай къутсуз затла этген адамланы жанлары халкъ ара-сындан жокъ этилликдиле. ³⁰ Алайды да, Мени жорукъларымы

тутугъуз, сизден алгъа жашагъанланы къутсуз адетлерине кёре жашамагъыз, кесигизни ала бла харам этмегиз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма.

Сыйлылыкъны бла тюзлюкню юсюнден жорукъла

19 ¹Раббий Муссагъа былай айтды:
²– Исраилни жамауатына сёлешип, былай айт:

«Сыйлы болугъуз, нек дегенде, Мен, сизни Раббий Аллахыгъыз, сыйлыма.

³Анагъызгъа бла атагъызгъа сый беригиз, Мени шабат кюнлерими да сыйлы тутугъуз. Мен – сизни Раббий Аллахыгъызма.

⁴Тейрилеге баш урмагъыз; кесигизге магъадандан тейриле ишлемегиз. Мен – сизни Раббий Аллахыгъызма.

⁵Раббийге саламатлыкъ къурманны келтиргенде, аны, къабыл болурча, алай союгуз. ⁶Къурманны этин, сиз аны кесген кюн эмда экинчи кюн ашаргъа керекди. Ючюнчю кюннге къалгъан этни отда кюйдюрюрге тийиншлиди. ⁷Биреу аны ючюнчю кюн ашаса, ол къутсузлукъгъа саналыр; къурманы къабыл болмаз.

⁸Аны ашагъан адам гюняхына жууаплы болур, нек дегенде, ол Раббийни сыйлысын харам этгенди. Ол адам ёз халкъыны арасындан жокъ этилсин.

⁹Жерингде тирлик оруп жыйгъан заманда, сабанынгы кыйырларын орма, къалгъан машакъланы* да жыйма. ¹⁰Жюзюм бахчаны битимин да толусунлай алма, жерге тюшген жюзюмлерин да кётюрме. Аланы факъырлагъа бла тыш адамгъа къой. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз.

¹¹Урламагъыз.

Алдамагъыз.

Бир биригизге ётюрюк айтмагъыз.

¹²Мени Атымы айтып, жалгъан ант этмегиз. Аллахыгъызны Атын бедешлик этмегиз. Мен – Раббийме.

¹³Тенгинги унукъдурма, аны мюлкюн тонама.

Жалчыны хакъын эрттеннге дери тутма.

¹⁴Сангыраугъа къаргъыш этме, сокъургъа тыйгъыч салма. Аллахынгдан къоркъгъан эт. Мен – Раббийме.

* **19:9** *Машакъ* – сабанда оруудан сора къалгъан къылкъыла.

¹⁵ Терс хукму этме. Факъыргъа бетсинме, уллугъа да жакъ басма. Нёгеринге керти сюд эт.

¹⁶ Халкъны арасында тилчи алтакъ болуп, сёз жүрюютюп айланма.

Тенгинги жанын къоркъуугъа салма. Мен – Раббийме.

¹⁷ Къарындашынга жүрегингде къажалукъ тутма. Тенгинги терслигин ачыкъ айыпла да, аны гюняхына жууаплы болма.

¹⁸ Халкъынгы адамына дерт жетдирме, ичингде ачыу тутма, алай а тенгинги, кесинги сюйгенинг кибик, сюй. Мен – Раббийме.

¹⁹ Мени жорукъларымы тут.

Хайыуанынгы, тукъуму башха болгъан хайыуаннга къошма.

Сабанынга эки тюрлю урлукъ сепме.

Эки тюрлю халыдан, жүнден бла гетенден, тигилген кийим кийме.

²⁰ Бир адам тиширыу бла жатса, ол тиширыу а къул болуп, башха адам бла сёз тауусуп эсе, алай а азатлыкъгъа сатып алынмагъан болса неда азатлыкъгъа жиберилмеген болса, ол адам азап чегерге керекди, ёлтюрюрге уа жарамайды, нек дегенде, тиширыу азат туююдю. ²¹ Ол терс адам Раббийге терслик ючюн къурманнга Тюбешиу Чатырны эшигини аллына къочхар келтирсин. ²² Дин къуллукъчу, къочхарны Раббийни аллында терслик ючюн къурманнга келтирип, этилген гюнях ючюн тазалау этсин да, ол адамы гюняхы кечилир.

²³ Сиз бу жерге келгенден сора, кёгет терекле орнатсагъыз, аланы кёгетлерин ашаргъа жараулугъа санамагъыз. Юч жылны ичинде кёгетлерин ашамагъыз. ²⁴ Тёртюнчю жыл битету кёгетлери Раббийни махтауна сыйлы саугъа болсунла. ²⁵ Бешинчи жыл кёгетлени ашаргъа эркинсиз. Алай бла, сизни битимлеригиз кёбейирле. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма.

²⁶ Къаны къалгъан этни ашамагъыз.

Таш салмагъыз, хыйны этмегиз.

²⁷ Къулакъ жанларыгъызда чачыгъызны, сакъалыгъызны къыйырларын да кесмегиз.

²⁸ Ёлген адам ючюн эт теригизге жара салмагъыз, ийне чанчып бир тюрлю жазула жазмагъыз. Мен – Раббийме.

²⁹ Къызынгы саякълыкъ этерге бошлама, аны бедешлик этме. Болмаса, жер саякълыкъдан толур.

³⁰ Мени шабат кюнлерими сыйлы тутугъуз, Мени Сыйлы Жериме да хурмет этигиз. Мен – Раббийме.

³¹ Ёлгенлени чакъыргъанлагъа бармагъыз, жинле чакъыргъанладан да болушлукъ излемегиз. Болмаса, сиз аладан харам болурсуз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма.

³² Акъсакъалны аллында тургъан эт, къарт адамгъа сый бер, алай бла Аллахынга да хурмет эт. Мен – Раббийме.

³³ Тыш адам арагъызда, сизни жеригизде жашаса, анга зулму сынатмагъыз. ³⁴ Арагъызда жашаргъа келген тыш адам, кеси адамыгъыз киби болсун; аны, кесигизни суйгенигиз киби, суйюгюз. Сиз да Мисирде тыш адамла кибики эдигиз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма.

³⁵ Терс хукму этмегиз. Ёлчелеуде, ауурлукъда, санауда алдамагъыз. ³⁶ Сизни базманыгъыз бла базман ташларыгъыз, эфагъыз бла хинигиз* тюз болсунла. Мен – Раббийме, сизни Мисирден чыгъаргъан Аллахыгъызма.

³⁷ Мени битеу жорукъларымы бла битеу хукмуларымы тутугъуз эм толтуругъуз. Мен – Раббийме».

Тюрлю гюняхла ючюн азап жетдириу

20 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² – Исраил улулагъа былай айт:

«Исраил улуладан бир адам неда исраиллилени арасында жашагъан тыш адам кесини сабийин Молек тейриге къурманнга келтирсе, аны ёлтюрюрге керекди. Ол жерни халкъы аны ташла бла уруп ёлтюрсюн. ³ Мен да бетими ол адамгъа къажай айландырып, аны ёз халкъыны арасындан жокъ этерме; нек дегенде, сабийин Молек тейриге къурман этип, ол Мени Сыйлы Жерими харам этгенди, Мени сыйлы Атымы да бедишлик этгенди. ⁴ Бу адам сабийин Молек тейриге келтирип, ол жерни халкъы уа анга эс бурмаса эмда аны ёлтюрмесе, ⁵ Мен кесим бетими ол адамгъа да, аны тукъумуна да къажай айландырып, аны да, аны кибики Молекге къуллукъ этиу бла саякълыкъ этгенлени да, халкъны арасындан жокъ этерме.

* 19:36 *Эфа бли хин* – ауурлукъну бла объёмну ёлчеулери.

⁶ Ким ёлгенлени чакъырғанлагъа неда жинле чакъырғанлагъа барыу бла саякълыкъ этсе, Мен бетими ол адамгъа къажау айландырып, аны ёз халкъыны арасындан жокъ этерме.

⁷ Кесигизни сыйлы этигиз эмда сыйлы болугъуз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма. ⁸ Мени жорукъларымы тутугъуз эм аланы толтуругъуз. Мен – сизни сыйлы этген Раббийме.

⁹ Атасын неда анасын къаргъагъан адамны ёлтюрюрге керекди. Ол атасын неда анасын къаргъагъанды, аны къаны кесини хатасынданды.

¹⁰ Бир адам эри болгъан тиширыу бла зийна этсе, бир башха адамны къатыны бла жатса, ол зийначы адамны да, зийначы тиширыуну да ёлтюрюрге керекди.

¹¹ Бир адам атасыны къатыны бла жатса, ол атасын бедишлик этгенди. Аны да, тиширыуну да ёлтюрюрге керекди. Аланы къанлары кеслерини хаталарынданды.

¹² Бир адам келини бла жатса, экисин да ёлтюрюрге керекди. Ала къутсуз иш этгендиле, къанлары кеслерини хаталарынданды.

¹³ Бир адам, тиширыу бла жатхан кибик, эр киши бла жатса, ала экиси да къутсуз иш этгендиле. Аланы ёлтюрюрге керекди, къанлары кеслерини хаталарынданды.

¹⁴ Бир адам къатыннга бла аны анасына бирча юйленсе, ол саякълыкъ иш этгенди. Аны да, тиширыулану да отда кюйдюрюрге керекди; сизни арагъызда саякълыкъ болмасын.

¹⁵ Бир адам хайыуан бла жатса, аны ёлтюрюрге керекди. Хайыуанны да ёлтюрюгюз.

¹⁶ Тиширыу хайыуанны тюбюне жатса, ол тиширыуну да, хайыуанны да ёлтюрюгюз. Аланы ёлтюрюрге керекди; къанлары кеслерини хаталарынданды.

¹⁷ Бир адам туугъан эгечине, атасыны неда анасыны къызына юйленип, аны бла жатса, ол бедишлик ишди. Аланы халкъ аллындан къыстасынла: ол туугъан эгечи бла жатханды, терслиги ючюн жууаплы болур.

¹⁸ Бир адам, къатыны хайыз кёрген заманда, аны бла жатса, ол аны агъыуун айгъакълагъанды, тиширыу да кесини агъыуун ачыкъ этгенди. Аланы экисин да халкъ арасындан жокъ этерге керекди.

¹⁹ Анангы неда атангы эгечи бла жатма, ол жууукълукъгъа бедишликди. Терслигизге экигиз да жууап тутарыкъсыз.

²⁰ Бир адам атасыны неда анасыны къарындашыны къатыны бла жатса, ол атасыны неда анасыны къарындашын бедишлик этгенди. Ала гюняхларына жууаплы болурла эмда сабийсиз ёлюрле.

²¹ Биреу къарындашыны къатынына юйленсе — ол харамлыкды, ол адам къарындашын бедишлик этеди. Ала сабийсиз къаллыкдыла.

²² Мени битеу жорукларымы бла битеу хукмуларымы тутугъуз эм толтуругъуз. Сора Мен, сиз жашар ючюн, элтген жер сизни къусуп атмаз. ²³ Мен сизден къыстагъан миллетлени адетлерине кёре жашамагъыз. Ала битеу бу затланы этип тургъандыла да, Мен алагъа андан ачыуланганма. ²⁴ Сизге уа Мен былай айтама: „Сиз аланы жерлерин къолгъа аллыксыз. Мен сизге бу сют бла бал баргъан жерни мюлкге береме“. Мен — Раббийме, сизни Аллахыгъызма. Мен сизни башха халкъладан айыргъанма.

²⁵ Хайыуанланы бла къанатлыланы халалын харамындан айырыгъыз. Мен харам деп айыргъан хайыуанланы, къанатлыланы эмда жерде сюркелегенлени ашап, кесигизни харам этмегиз. ²⁶ Мени аллымда сыйлы болугъуз, нек дегенде, Мен, Раббий — сыйлыма. Сиз Меники болугъуз деп, Мен сизни башха халкъладан айыргъанма.

²⁷ Ёлгенлени чакъыргъан неда жинле чакъыргъан эр кишини неда тиширыуну ёлтюрюрге керекди. Аланы ташла бла уруп, ёлтюрюгюз; къанлары кеслерини хаталарынданды».

Дин къуллукъчулагъа берилген жорукъла

21 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

— Харун улулагъа, дин къуллукъчулагъа, былай айт:

Дин къуллукъчу ёз халкъындан болгъан адамны ёлюгюне тийип, кесин харам этмесин. ² Жалан да эм къысха жууугъу: анасы, атасы, жашы, къызы, къарындашы ³ неда биргесине жашагъан, эри болмагъан эгечи, — ёлсе, аланы ёлюклерине тийип, кесин харам этерге болур. ⁴ Кесини къайынларыны ёлюклерине тийип а, ол кесин харам этмесин.

⁵ Дин къуллукъчула чачларын жюлюмесинле, сакъалларыны къыйырларын кесмесинле, санларын кесип жара салмасынла.

⁶ Ала кеси Аллахларыны аллында сыйлы болургъа керекдиле, Аллахны Атын бедишлик этмесинле. Ала Раббийге отда

кюйдюрюлген кѳурманла этедиле, Аллахларыны аллына ётмек келтиредиле, – ала сыйлы болургѳа тийиншлидиле.

⁷Ала зийначы неѳа кѳызлыгѳы бузулгѳан тиширыулары кѳатыннга алмасынла. Дин кѳуллукѳчу Аллахны аллында сыйлыды.

⁸Анга сый беригиз, нек дегенде, ол Аллахыгѳызны аллына ётмек келтиреди. Дин кѳуллукѳчу сизге сыйлы болсун, нек дегенде, Мен, сизни сыйлы этген Раббий, сыйлыма.

⁹Дин кѳуллукѳчуну кѳызы, саякѳ айланып, кесин бедишлик этсе, ол атасын да бедишлик этеди. Аны отѳа кюйдюрюрге керекди.

¹⁰Кѳарындашларыны арасында тамата болгѳан баш дин кѳуллукѳчу чачын бошламасын, кийимлерин да жырмасын. Ол, башына майлау жау кѳуюлгѳан, сыйлы кийимле киерге багѳышланган адам болсун. ¹¹Ол ёлюк болгѳан жерге кирмесин. Атасы неѳа анасы ёлсе окѳуна, ол кесин харам этмесин. ¹²Ол, Сыйлы Жерден чыкѳмасын, Аллахны Сыйлы Жерин харам этмесин, нек дегенде, аны нюзору барды, ол Аллахыны майлау жауу бла сыйлы этилгенди. Мен – Раббийме.

¹³Баш дин кѳуллукѳчу жалан да уяты ачылмагѳан кѳызгѳа юйленирге керекди. ¹⁴Тул кѳатыннга, эринден айырылгѳан кѳатыннга неѳа зийначылыкѳ бла кесин харам этген тиширыугѳа юйленмесин. Жаланда кеси халкѳындан болгѳан, уяты сакѳланган кѳызны алсын. ¹⁵Ёз халкѳыны арасында ол, кесини тукумун бедишлик этмесин. Мен – аны сыйлы этген Раббийме.

¹⁶Раббий Муссагѳа былай айтды:

¹⁷– Харуннга былай ангылат:

Сени туудукѳларынгдан санларында бир кемчилиги кимни болса, ол Аллахны аллына ётмек келтирирге жууукѳлашмасын. ¹⁸Санларында кемчилиги болгѳан адам Сыйлы Жерге жанламасын: не сокѳур, не акѳсакѳ, не бетинде табы болгѳан, не сакѳат*, ¹⁹не аягѳы неѳа кѳолу сынган, ²⁰не гуппур, не шылап**, не кёзюнде чыбы болгѳан, не чыгыр, не кѳотур, не бюртюклеринде зараны болгѳан адам жууукѳлашмасын. ²¹Дин кѳуллукѳчу

* **21:18** *Сакѳат* – санларында кемчилиги болгѳан, кѳыяулу адам; орус. калека, инвалид.

** **21:20** *Шылап* – алаша бойлу; орус. карлик.

Харунну туудукъларындан санларында кемчилиги болгъан адам Раббийге отда кюйдюрюлген къурманла келтирирге жууукълаш-масын. Санларында кемчилиги болгъаны ючюн, ол, Аллахны аллына къурманлыкъ ашны келтирирге жууукълашмасын. ²²Сыйлы эм бек сыйлы болгъан, Аллахны аллына келтирилген ашны ол ашаргъа эркинди. ²³Алай а, кемчилиги болгъаны ючюн, ол жабыугъа неда къурман жерге жууукълашмасын, Мени Сыйлы Жерими харам этмесин. Мен – аланы сыйлы этген Раббийме.

²⁴Мусса муну Харуннга, аны уланларына эм битеу исраил улулагъа айтханды.

Къурманла сыйлыдыла

22 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды

²– Харуннга бла аны уланларына айт да, ала Исраил улуланы сыйлы къурманларына бек сакъ болсунла. Исраил улула аланы Манга багъышлайдыла, ол себепден, Мени сыйлы Атымы бедешлик этмесинле. Мен – Раббийме.

³Алагъа былай айт:

Битеу келлик төлүлеригизде сизни туудукъларыгъыздан биреу, харам болуп тургъанлай, Исраил улула Раббийге багъышлагъан сыйлы къурманлагъа жууукълаша, аны Мени аллымдан жокъ этерге керекди. Мен – Раббийме.

⁴Харунну туудукъларындан биреуню тери аурууу неда уятлыгъындан акъгъаны болса, ол тазаланнгынчы, сыйлы къурманла ашамасын. Ёлюкден харам болгъан затха тийген да, урлугъу акъгъан адам да, ⁵адамны харам этген, сюркелип жүрюген жаныуаргъа тийген да, харамлыгъы болгъан адамгъа тийип харам болгъан да, – ⁶бу затлагъа тийген адам ингирге дери харам болур. Сууда жуууннгунчу, ол сыйлы къурманла ашамасын. ⁷Кюн батхандан сора, ол тазагъа саналады эм сыйлы ашны ашаргъа эркинди. Бу – аны ашыды. ⁸Мыллыкъ неда кийик жаныуарла талагъан хайбуан этни ашамасын. Ашаса уа, харам болур. Мен – Раббийме.

⁹Дин къуллукъчула Мен буюргъан жумушларын тынгылы толтурсунла. Къуллукъларыны сыйлылыгъын бузсала уа, гюняхларына жуаплы болуп, ёлюрле. Мен – аланы сыйлы этген Раббийме.

¹⁰Аладан башха адам сыйлы кърманланы ашамасын. Дин кърлулукъчуну кърчгюнчю къронагъы, не жалчысы, сыйлы кърманланы ашамасын. ¹¹Алай а, дин кърлулукъчу ахчасына сатып алгъан кърл неда аны юйюнде туугъан кърл аны ашаргъа болукъду. ¹²Дин кърлулукъчуну кързызы дин кърлулукъчу болмагъан тыш адамгъа эрге чыкъса, ол сыйлы саугъаладан ашамасын. ¹³Дин кърлулукъчуну кързызы тул болуп неда эринден айырылып, сабийи да болмай, жаш заманындача атасыны юйюнде жашаргъа кърйтса, ол заманда атасыны ашындан ашаргъа боллукъду. Не бир тыш адам а аны ашамасын.

¹⁴Бир адам билмегенлей, сыйлы кърмандан ашаса, дин кърлулукъчугъа башха сыйлы кърман кърйтарсын, юсюне да аны багъасындан бешинден бирин кършсун. ¹⁵Дин кърлулукъчула, Исраил улула Раббийге келтирген сыйлы кърманланы харам этмесинле. ¹⁶Тыш адамлагъа сыйлы кърманланы ашаргъа кърюп, аланы терс этип, тэлеуге тюрюрмесинле. Мен – аланы сыйлы этген Раббийме.

Кърбыл болмагъан кърманла

¹⁷Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹⁸ – Харуннга, аны уланларына эм битеу Исраил улулагъа былай айт:

Исраил халкъдан бир адам неда Исраилде жашагъан бир тыш адам, нюзюр ючюн неда кеси ыразылыгъындан Раббийге толусунлай кърюдюрюлген кърман келтиргенде, ¹⁹кърбыл болур ючюн, кърыасуз тууарладан, къройладан неда эчкиледен эркеги болургъа керекди. ²⁰Кърыауу болгъан хайыуанны келтирмегиз, нек дегенде, Раббий аны кърбыл этмез. ²¹Биреу, нюзюр ючюн неда кеси ыразылыгъындан Раббийге саламатлыкъ кърманнга тууар неда кърый-эчки келтирсе, кърманы кърбыл болурча, хайыуан кърыасуз болсун. Хайыуанны бир тюрлю кемчилиги болмасын. ²²Сокър, аягъы сынган, сакъат, аурууу болгъан, къротур неда чыгыр хайыуанны Раббийге келтирмегиз, аланы Раббийге отда кърюдюрюлген кърманнга кърман жерни юсюне салмагъыз. ²³Кеси ыразылыкъдан берилген кърманнга сиз, аякълары асыры узун неда асыры кърысха болгъан бузоу неда кързоу келтирирге боллукъсуз. Нюзюр ючюн кърманнга уа,

ала кѳабыл тѳуйюлдюле. ²⁴ Бюртѳюклери эзилген, заранланган, юзюлген неѳа кесилген хайѳуанны Раббийге кѳурман этмегиз. Жашагѳан жеригизде аллай иш болмасын. ²⁵ Тыш адамла да аллай хайѳуанланы Аллахыгѳызгѳа кѳурманлыкѳ ашха келтирлерин унамагѳыз. Аланы заранлары барды, кѳыяулуладыла, ала сизден кѳабыл этилмезле.

²⁶ Раббий Муссагѳа былай айтханды:

²⁷ – Бузоу, кѳозу неѳа улакѳ туугѳандан сора, ол анасы бла жети кѳюн турсун. Сегизинчи кѳюнѳнден сора, ол Раббийге от-да кѳюйдюрюлген кѳурманнга жараулу болур. ²⁸ Не бузоуну, не кѳозуну анасы бла бирге, бир кѳюн соймагѳыз.

²⁹ Раббийге шукур кѳурман келтиргенде, аны, ол кѳабыл болурча, алай союгѳуз. ³⁰ Аны этин ол кѳюн окѳуна ашап бошагѳыз, эрттенликге дери бир затын кѳоймагѳыз. Мен – Раббийме.

³¹ Мени фарызларымы тутугѳуз, аланы толтуругѳуз. Мен – Раббийме. ³² Мени сѳйлы Атымы бедешлик этмегиз. Сора Исраил улуланы арасында Мени сѳйлы кѳрюрле. Мен – сизни сѳйлы этген Раббийме. ³³ Сизни Аллахыгѳыз болур ючюн, Мен сизни Мисирден алып чыгѳаргѳанма. Мен – Раббийме.

Шабат кѳюн эм байрамла

23 ¹ Раббий Муссагѳа былай айтханды:

² – Исраил улулагѳа билдир, алагѳа Раббийни байрамларыны юсѳнден айт. Ол кѳюнледе сѳйлы жѳйылыула кѳурагѳыз. Ма, Мени байрамларым.

³ Алты кѳюн ишлегиз, жетинчи кѳюн а – шабат, тынчлыкѳ кѳюндю, сѳйлы жѳйылыу кѳюндю. Бир тюрлю ишге кѳатышмагѳыз. Бу – сизни битеу жашагѳан жерлеригизде Раббийни шабат кѳюнѳдю.

⁴ Раббийни сѳйлы жѳйылыу этилген байрамлары быладыла. Аланы заманында бардырыгѳыз.

Кѳутхарылыу байрамы эм Ачымагѳан Ётмекле байрамы

(Чыгѳ. 12:14-20; Сан. 28:16-25; Эсг. 16:1-8)

⁵ Биринчи айны онтѳртѳюнчю кѳюнѳнде, ингирде, кѳарангы болгѳунчу, Раббийни Кѳутхарылыу байрамы башланады.

⁶ Ол айны онбешинчи кѳюнѳнде Раббийни Ачымагѳан Ётмекле

байрамы жетеди; жети кюнню ачымагъан ётмек ашагъыз. ⁷ Биринчи кюн сыйлы жыйылыу этигиз, бир тюрюлю ишге къатышмагъыз. ⁸ Жети кюн Раббийге отда кюйдюрюлген къурманла келтиригиз. Жетинчи кюн а сыйлы жыйылыу этигиз, бир тюрюлю ишге къатышмагъыз.

Биринчи кюлте келтириу

⁹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹⁰ – Израил улуулагъа сёлешип, былай айт:

Мен сизге берген жерге келгенигизден сора, тирлик жыйгъанда, битимигизни биринчи кюлтесин* дин къуллукъчугъа тапдырыгъыз. ¹¹ Кюлте къабыл болсун деп, дин къуллукъчу аны Раббийни аллында, шабат кюнден сора, экинчи кюн силкиндинсин. ¹² Кюлте силкиндирген кюн толусунлай кюйдюрюлген къурманнга Раббийге къыяусуз къозу союгъуз. ¹³ Къозу бла бирге ётмек саугъагъа зейтун жау бла къатышдырылгъан бидиш ундан эфаны ондан экисин** келтиригиз. Ол, Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген къурманды. Бу саугъа бла бирге, къюлгъан саугъагъа, чагъырдан гинни тёртден бирин*** келтиригиз. ¹⁴ Аллахыгъызгъа бу къурманни кесерик кюннге дери жангы битимледен этилген ётмек, къуурулгъан неда чий мирзеу ашамагъыз. Битеу жашагъан жерлеригизде сизни келлик тёлюлеригизге бу – ёмюрлюк жорукъду.

Битимле байрамы

(Сан. 28:26-31; Эсг. 16:9-12)

¹⁵ Шабат кюнден сора экинчи кюнден тебиреп, жангы кюлтени кётюрюп келтирген кюнден ары, жети толу ыйыкъ санагъыз. ¹⁶ Жетинчи шабат кюнден сора экинчи кюннге дери, элли кюн санагъыз. Ол кюн Раббийге жангы битимден саугъа этигиз. ¹⁷ Жашагъан жерлеригизден Раббийге кётюрюлген къурманнга ётмек келтиригиз. Ётмекле бидиш ундан эфаны ондан экисинден, ачитхы бла басылгъанла болсунла. Бу – Раббийге биринчи

* **23:10** *Кюлте* – орулгъан басылмагъан мирзеу битимледен этилген бир къысым; орус. сноп.

** **23:13** 4,5 литрге жууукъ. 17-чи аятда да алай.

*** **23:13** 1 литрге жууукъ.

битимледен кетюрюп келтирилген саугъады. ¹⁸ Ётмекле бла бирге жети кыяусуз кьозу, бир бугъа эм эки кьочхар келтиригиз. Ала, ашлыкъ саугъалары бла эм кьуюлган саугъалары бла бирге, толусунлай отда кюйдюрюлген кьурманнга, Раббийге жагъымлы ийис этер ючюн жоралансынла. ¹⁹ Гюнях ючюн кьурманнга бир теке, саламатлыкъ кьурманнга да эки кьозу кесигиз. ²⁰ Дин кьуллукъчу бу эки кьозуну биринчи битимледен этилген ётмекле бла бирге кетюрюп, Раббийни аллына келтирсин. Была – Раббийни сыйлы саугъаларыдыла, ала дин кьуллукъчуну болсунла. ²¹ Ол кюн халкъны чакъырып сыйлы жыйылыу этигиз, бир тюрлю ишге къатышмагъыз. Бу сизни битеу жашагъан жерлеригизде сизни келлик тёлюлеригизге ёмюрлюк жорукъду.

²² Жерлеригизде битим жыйгъанда, сабанларыгъызны кыырына дери ормагъыз. Оракъдан жерге тюшюп къалган машакъланы да жыймагъыз. Аланы факъыргъа бла тыш адамгъа кьоюгъуз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз.

Сур Быргъыла байрамы

(Сан. 29:1-6)

²³ Раббий Муссагъа былай айтханды:

²⁴ – Израил улулагъа былай айт:

Жетинчи айны биринчи кюнюнде сизде ырахатлыкъ кюн болсун. Ол кюн Сур Быргъыла* таууш этип, сыйлы жыйылыу этигиз. ²⁵ Бир тюрлю ишге къатышмагъыз; Раббийге отда кюйдюрюлген кьурманла келтиригиз.

Тазалау Кюн байрамы

(Сан. 29:7-11)

²⁶ Раббий Муссагъа былай айтханды:

²⁷ – Жетинчи айны онунчу кюню Тазалау Кюн болсун. Сыйлы жыйылыу бардырыгъыз. Кесигизни жууаш этигиз**. Раббийге отда кюйдюрюлген кьурманла келтиригиз. ²⁸ Ол кюн бир тюрлю ишге къатышмагъыз. Бу – Тазалау Кюндю. Бу кюн сизни Раббий Аллахыгъызны, аллында сизни ючюн тазалау этилсин. ²⁹ Ол кюн

* 23:24 Сур быргъы – орус. труба (музыкальный инструмент).

** 23:27 Неда: «ораз тугъуз».

кесин жууаш этмеген адам ёз халкыны арасындан жокъ этилсин.
³⁰ Ол кюн адам бир ишге къатышса, ол жанны Мен ёз халкыны арасындан жокъ этерме. ³¹ Бир тюрюлю ишге къатышмагъыз. Битеу жашагъан жерлеригизде сизни келлик тёлюлеригизге бу – ёмюрлюк жорукъду. ³² Бу, сизге толу тынчлыкъ кюндю, кесигизни жууаш этигиз. Айны тогъузунчу кюнню ингиринден экинчи кюнню ингирине дери ырахатлыкъны бузмагъыз.

Чатырла байрамы

(Сан. 29:12-39; Эсг. 16:13-17)

³³ Раббий Муссагъа былай айтханды:

³⁴ – Исраил улулагъа былай айт:

Жетинчи айны онбешинчи кюннюден Чатырла байрамы башлансын. Раббийге жети кюнню байрам этигиз. ³⁵ Биринчи кюн сыйлы жыйылыу этигиз, бир тюрюлю ишге къатышмагъыз. ³⁶ Жети кюнню Раббийге отда кюйдюрюлген кърманла келтиригиз. Сегизинчи кюн сыйлы жыйылыу болсун, Раббийге отда кюйдюрюлген кърманла келтиригиз. Бу байрамны ахыргы этилген жыйылыууду. Бир тюрюлю ишге къатышмагъыз.

³⁷ Была – Раббийни байрамларыдыла. Бу кюнледе сыйлы жыйылыу этерге, Раббийге отда кюйдюрюлген кърманла – толусунлай кюйдюрюлген кърманла, ашлыкъ саугъала, союлгъан кърманла бла къююлгъан саугъала келтирирге керексиз. ³⁸ Быланы Раббийни шабат кюнлерини юсюне да тутаргъа керексиз; башха саугъаларыгъызны, нюзюр саугъаларыгъызны эм кеси ыразылыкъдан берген саугъаларыгъызны юсюне да Раббийге келтирирге керексиз.

³⁹ Жетинчи айны онбешинчи кюннюде, жеригизден битимлени жыйгъандан сора, жети кюнню Раббийге байрам этигиз. Биринчи кюн бла сегизинчи кюн ырахатлыкъ кюнле болсунла.

⁴⁰ Биринчи кюн ариу тереклени бутакъларын, хурма тереклени, кенг чапыракълы тереклени, ёзен тал тереклени бутакъларын алыгъыз да сизни Раббий Аллахыгъызны аллында жети кюнню ичинде къууанч бардырыгъыз. ⁴¹ Раббийни бу байрамын жыл сайын, жети кюнню ичинде этигиз. Битеу жашагъан жерлеригизде сизни келлик тёлюлеригизге бу – ёмюрлюк жорукъду. Бу байрамны жетинчи айда этигиз. ⁴² Жети кюн чатырлада туругъуз.

Исраилде жашагъан битеу кеси адамларыгъыз бу кюнледе чатырлада жашасынла. ⁴³Сора Мен Исраил улуларын Мисир жеринден алып чыкыгъанымда, аланы чатырлада жашатханымы сизни келлик тёлюлеригиз билирле. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз.

⁴⁴Алай бла, Мусса Исраил халкъына Раббийни байрамларыны юсюнден билдиргенди.

Чыракъгъа жараулу жау

(Чыгъ. 27:20-21)

24 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды:
²– Исраил улулагъа буйрукъ бер да, ала санга таза зейтун жау келтирсинле. Бу жау, чыракъла дайым жанып, жарытыр ючюн, чыракълагъа къуюлсун. ³Харун хар заманда, ингирден эрттеннге, чыракъланы Тюбешиу Чатырда Шагъатлыкъ Кюбюрню сакълагъан жабыуну аллында, Раббийни аллында салсын. Сизни келлик тёлюлеригизге бу – ёмюрлюк жорукъду. ⁴Таза алтындан ишленнген чырахтанны чыракъ орунларына Раббийни аллында дайым да заманында жау къуйсунла.

Сыйлы ётмекле

⁵– Бидиш ун алып, онеки ётмек бишир. Хар ётмек эфаны ондан экиси* чакълы ундан этилсин. ⁶Аланы алтышар-алтышар эки тизгиннге, Раббийни аллына, таза алтындан ишленнген столну юсюне сал. ⁷Хар тизгинни юсюне таза ладан сал. Бу, ётмеклени орунуна, эсгертиу ююшге, Раббийге отда кюйдюрюлген къурман болсун. ⁸Исраил улуланы атындан ётмеклени хар заманда, хар шабат кюн, Раббийни аллында салыргъа керекди. Бу – ёмюрлюк кесаматды. ⁹Бу ётмекле Харунну бла аны уланларыны болсунла. Ала ётмеклени сыйлы жерде ашасынла. Раббийге отда кюйдюрюлген саугъаладан бу аланы бек сыйлы ююшлериди. Бу – ёмюрлюк жорукъду.

Аллахны аманлагъаннга азап жетдируу

¹⁰Бир исраилли тиширыуну бла мисирли кишини уланлары болгъан адам исраиллиени къонушларына келип, бир исраилли

* **24:5** 4,5 литрге жууукъ.

бла туйюшгенди. ¹¹ Исраилли тиширыуну уланы Раббийни Атын аманлап, кяфыр сёзле айтханды. Аны Муссагъа келтирдиле. Анасыны аты – Шеломит эди. Ол, Данны тайпасындан, Дибрийни кызы эди. ¹² Ол адамны, Раббий не буюругъун билгинчи, сакълаучуну къолуна бердиле.

¹³ Раббий Муссагъа былай айтды:

¹⁴ – Кяфыр сёзле айтхан адамны къонушдан тышына чыгъар. Аны айтхан сёзлерин эшитгенле аны башына къолларын салсынла да, битеу жамауат аны ташла бла уруп ёлтюрсюн.

¹⁵ Исраил халкъына былай айт:

«Аллахына къаргъыш этген адам, ол гюняхына жууаплы болуп, азап чексин. ¹⁶ Аллахны Атына аман сёзле айтхан адам ишексиз ёлтюрюлсюн. Битеу жамауат аны ташла бла уруп ёлтюрсюн. Тыш адам болсун, кеси адамыгъыз эсе да, Раббийни Атын аманласа, ёлтюрюлсюн.

¹⁷ Башха адамны жанын алгъан адам ишексиз ёлтюрюлсюн.

¹⁸ Биреуню малын ёлтюрген адам, тёлуге, мал ючюн мал берсин.

¹⁹ Башха адамгъа жара салгъаннга, кесине тюз аллай жара этилсин: ²⁰ сындырыу ючюн сындырыу, кёз ючюн кёз, тиш ючюн тиш.

Башха адамгъа ол къаллай жара салгъан эсе да, аны кесине да аллай жара салынсын. ²¹ Биреуню малын ёлтюрген адам аны телесин, адамны ёлтюрген а ёлтюрюлсюн.

²² Тыш адамгъа да, кеси адамыгъызгъа да, хукму бир киби болсун. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз».

²³ Мусса быланы Исраил улулагъа билдиргенден сора, кяфыр сёзле айтхан адамны къонушдан тышына чыгъаргъандыла да, аны ташла бла уруп ёлтюргендиле. Алайды да, Исраил улула Раббий Муссагъа буюргъаны киби этгендиле.

Ырахатлыкъ Жыл

25 ¹ Раббий Муссагъа Синай тауда былай айтханды:

² – Исраил улулагъа сёлешип былай айт:

Мен сизге берген жерге киргенигизде, жер, Раббий ючюн, хар ырахатлыкъ жыл солусун. ³ Алты жыл сабанларыгъызгъа урлукъ себигиз, жюзюм бахчаларыгъызда артыкъ сипилени* кесип,

* 25:3 *Сипи* – орус. лоза.

тазалагъыз эм аланы битимлерин жыйыгъыз. ⁴Жетинчи жыл а жерге, Раббий ючюн, ырахатлыкъ жыл болсун. Сабаныгъызгъа урлукъ сепмегиз, жюзюм бахчаларыгъызны да тазаламагъыз. ⁵Сабанларыгъызда кеси аллына ёсюп чыкыгъанны жыймагъыз, тазаланмагъан жюзюм сипилени чопалларын да алмагъыз. Ол жыл жерге ырахатлыкъ жыл болсун. ⁶Жер ырахатлыкъ жыл берген битимле сизни кесигизге, къулларыгъызгъа бла къаруашларыгъызгъа, жалчыларыгъызгъа эм арагъызда жашагъан кёчгюнчулеге, аш болсун. ⁷Сизни малыгъызгъа бла жеригизде жашагъан кийик жаныуарлагъа да, алай. Жерни битеу битимлери сизге аш болсун.

Мархамат Жыл

⁸Жети ырахатлыкъ жыл санагъыз. Жети кере жети жыл болуп, бары бирге къыркъ тогъуз жыл болсун. ⁹Сора, жетинчи айны онунчу кюнюнде мюйюз быргъыны согъугъуз. Тазалау Кюн битеу жашагъан жерлеригизде мюйюз быргъыны согъугъуз. ¹⁰Эллинчи жылны сыйлы этигиз эм битеу жеригизде жашагъанлагъа азатлыкъ беригиз. Ол жыл сизге Мархамат Жыл болсун. Хар биригиз кеси жер юлюшюне бла кеси тукъумуна къайтыгъыз. ¹¹Эллинчи жыл сизге Мархамат Жыл болсун. Урлукъ сепмегиз, кеси аллына ёсгенни ормагъыз, тазаланмагъан жюзюм сипилени жюзюмюн жыймагъыз. ¹²Бу – Мархамат Жылды. Ол сизге сыйлы болсун. Жаланда сабанда кеси аллына ёсгенни ашагъыз.

¹³Бу Мархамат Жылда хар биригиз кесигизни жер юлюшюгюзге къайтыгъыз.

¹⁴Жерни башха адамгъа сатханда неда артха сатып алгъанда, бир биригизни алдамагъыз. ¹⁵Сатып алгъанда, келлик Мархамат Жылгъа къалгъан жылланы санап, алай тёлегиз. Сатхан адам да, къалгъан жылланы санына кёре, сатсын. ¹⁶Жылланы саны кёп болса, багъасын кётюрюгюз, аз болса уа – чёкдюрюгюз, нек дегенде, сиз ненча жылны битимин сатханыгъыз белгилиди. ¹⁷Бир биригизни алдамагъыз; Аллахыгъыздан къоркъугъуз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз.

¹⁸Мени жорукъларымы толтуругъуз, Мени хукмуларымы тутугъуз эм аланы толтуругъуз. Алай этсегиз, жеригизде ырахат жашарсыз. ¹⁹Жер битим берир, сиз да ашап тоярсыз эм ырахат

жашарсыз. ²⁰ «Биз жетинчи жыл биз урлукъ сепмесек, битим да жыймасакъ, не ашарыкъбыз?» — деп сорургъа боллукъсуз. ²¹ Алтынчы жыл Мен сизни алай алгъышларма да, жер ючжыллыкъ битим берир. ²² Сегизинчи жыл урлукъ себерик заман келгенде, сиз алыкъын алгъыннгы битимни ашап турлукъсуз. Сиз аны, тогъузунчу жылны битими жетгинчи, ашарыкъсыз.

Мюлк иеликни ызына къайтару

²³ Жерни ёмюрлюкге сатаргъа жарамайды. Жер Меникиди, сиз а Мени жеримде тыш адамласыз эмда кёчгюнчюлесиз. ²⁴ Жер юлюшню хар сатыу-алыуда, аны артха сатып алыргъа эркинлик беригиз.

²⁵ Сени миллетингден болгъан адам, жарлылыкъ сынап, жер юлюшюн сатса, аны жулургъа борчу болгъан кыясха жуугъу келип, ол сатханны сатып алсын. ²⁶ Жерни сатып алаллыкъ жуугъу жокъ эсе, алай а кеси жетишимли болуп, аны артха сатып алыргъа кереги тенгли ахча тапса, ²⁷ сатханындан сора, озгъан жылланы санасын да, къалгъан ахчаны сатхан адамгъа берип, жерни кесине къайтарсын. ²⁸ Аны ызына алыр ахча тапмаса уа, ол жер Мархамат Жылгъа дери, аны сатып алгъан адамда къалсын. Мархамат Жылда жер аны сатхан адамгъа къайтсын да, ол биягъы кесини жерине ие болсун.

²⁹ Биреу хунасы болгъан шахарны ичинде юйню сатса, бир толу жылны ичинде юйню артха сатып алыргъа эркинлиги барды. Аны бир жылны ичинде артха сатып алыргъа боллукъду. ³⁰ Бир толу жылны ичинде хунасы болгъан шахарны ичиндеги юй артха сатылып алынмаса, юй ёмюрге да аны сатып алгъан адамгъа бла аны туудукъларына къалсын. Мархамат Жылда да артха къайтмасын. ³¹ Хунасы болмагъан элдедеги юйле уа ачыкъ аулакъгъа тенг саналадыла. Аланы не заманда да артха сатып алыргъа боллукъду. Мархамат Жылда ала алгъыннгы иелерине къайтсынла.

³² Лебийлилени шахарларындагъы юйлени уа лебийлиле не заманда да артха сатып алыргъа боллукъдула. ³³ Лебийлилени мюлкери — аланы шахарларында болгъан юй — артха сатылып алынсын, Мархамат Жылда аны сатханнга къайтсын. Лебийлилени шахарларында болгъан юйле, Исраил улуланы арасында,

аланы юлюшлеридиле. ³⁴ Аланы шахарларыны тийрелеринде болгъан отлаулары уа сатмагъыз, ала лебийлилени ёмюрлюк мюлклериди.

Къуллары азат этиу

³⁵ Сени миллетингден болгъан бир адам жарлы болуп, кесин кечиндиралмай къалса, анга, тыш адамгъа бла кёчгюнчюге болушханча, эс тапдыр, ол мындан ары да биргенге жашасын.

³⁶ Андан къозлау алма, не хайыр излеме; Аллахдан къоркъ. Миллетинги адамы мындан ары да биргенге жашасын. ³⁷ Анга кюмюш бергенде, къозлау алма; ётмек сатханда да, хайыр излеме.

³⁸ Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз. Мен сизге Кенан жерни берир ючюн, сизни Аллахыгъыз болур ючюн, сизни Мисирден чыгъаргъанма.

³⁹ Сени миллетингден болгъан бир адам жарлы болуп кесин санга сатса, аны къулнуча ишлетме. ⁴⁰ Ол сенде жалчы кибик неда кёчгюнчюча болсун. Ол санга Мархамат Жылгъа дери ишлерикди. ⁴¹ Сора, сабийлери бла бирге сенден кетип, кесини тукъумуна кетсин эмда ата-бабаларыны жер юлюшлерине жангъыдан ие болсун. ⁴² Ала – Мени къулларымдыла. Мен аланы Мисирден алып чыгъаргъанма, ол себепден, аланы къулнуча сатаргъа жарамайды. ⁴³ Алагъа бийлик этгенинде, къаты болма. Аллахынгдан къоркъ.

⁴⁴ Кесинге къул-къарауаш алыргъа суйсенг а, аланы тегерекде жашагъан миллетледен сатып ал. ⁴⁵ Неда, сизни арагъызда жашагъан кёчгюнчюлени санындан, сизни къыралыгъызда туугъан туудукъларын сатып алыгъыз; сиз алагъа ие болурсуз.

⁴⁶ Аланы туудукъларыгъызгъа мюлкге къалдыраллыкъсыз, къул этип тутаргъа эркинсиз. Сизни миллетигизден болгъан Исраил улулагъа уа, бийлик этгенде, азап сынатмагъыз.

⁴⁷ Арагъызда жашагъан тыш адам неда кёчгюнчю байыкъса, сени миллетинги келечиси уа жарлы болуп, арагъызда жашагъан тыш адамгъа неда аны жууугъуна кесин сатса, ⁴⁸ ол кесин алай сатхандан сора, аны артха сатып алыныргъа эркинлиги барды. Аны жууугъу аны артха сатып алыргъа боллукъду. ⁴⁹ Атасыны къарындашы неда аны жашы, неда тукъумундан болгъан бир жууукъ адамы, аны артха сатып алсын; неда къолайы бар эсе,

кеси кесин артха сатып алсын. ⁵⁰ Ол аны сатып алгъан адам бла бирге, ол кесин сатхан жылдан башлап, келлик Мархамат Жылгъа дери заманны санасын. Ол кеси ючюн жылланы санына кёре жалчыны хакъы чакълы багъасын берсин. ⁵¹ Кёп жыл къала эсе, ол азатлыгъы ючюн, аны ючюн төленнген багъасыны уллу кесегин къайтарсын. ⁵² Мархамат Жылгъа дери аз жыл къала эсе уа, ол аланы санасын да, азатлыгъы ючюн аланы санына кёре төлесин. ⁵³ Битеу бу жыллада кесин сатхан адам жалчылыкъ этсин. Сиз да кёрюп тургъанлай, иеси анга бийлик этгенде, къаты болмасын.

⁵⁴ Ол адам кесин артха сатып алмаса да, Мархамат Жыл сабийлери бла бирге азат болур. ⁵⁵ Израил улула – Мени къулларымдыла. Мен аланы Мисирден чагъаргъанма. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз.

Бойсунуу ючюн алгъышла

(Әс. 7:12-16; 28:1-14)

26 ¹ Жашагъан жеригизде табыныр ючюн кесигизге жалгъан аллахла ишлемегиз, тейри суратла эмегиз, агъач тейриле неда таш тейриле салмагъыз. Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъыз.

² Шабат кюнлерими тутугъуз, Мени Сыйлы Жериме хурмет этигиз. Мен – Раббийме.

³ Мени жорукъларыма кёре жашасагъыз, Мени фарызларымы тутсагъыз эм толтурсагъыз, ⁴ Мен сизге заманында жауунла жаудурурма да, жер битимлерин, терекле да кёгетлерин берирле. ⁵ Мирзеу тартыуугъуз, жюзюм жыяр заманнга дери, жюзюм жыйыу да, урукъ себер заманнга дери барырла. Сиз ашыгъызны тойгъунчу ашарсыз эм жеригизде ырахат жашарсыз.

⁶ Мен жеригизге тынчылыкъ берирме. Ырахат жукъларсыз да, тынчылыгъыгъызны бир киши бузмаз. Мен кийик жаныуарланы бу жерден къыстарма; къыралыгъызгъа къылыч да келмез.

⁷ Душманларыгъызны къууарсыз да, ала аллыгъызда къылычдан ёлюрле. ⁸ Сизни бешигиз жюз адамны, жюзюгюз а – он минг адамны къууарла. Душманларыгъыз сизни аллыгъызда къылычдан ёлюрле.

⁹ Сизге ыразылыкъ бла къарарма, сизни къозлаулу этерме, сизни кёбейтирме эм сизни бла этген кесаматымы сакъларма.

¹⁰ Былтырдан кьалгъан аш кѣп болгъандан, жангы тирлик жыйгъанда, былтырдан кьалгъанны атарсыз. ¹¹ Арагъызда Межямымы салырма да, жаным сизден жийиргенмез. ¹² Арагъызда жюрюрме, сизни Аллахыгъыз болурма, сиз да Мени халкъым болурсуз. ¹³ Мен – сизни Раббий Аллахыгъызма. Мен сизни Мисирден алып чыгъаргъанма, къулчулукъдан къутхаргъанма, боюнсагъызны ууатханма эм сизни баш кѣтюртюр элтгенме.

Бойсунмау ючюн налатла

(Эсг. 28:15-68)

¹⁴ Сиз Манга тынгыламай эм битеу бу фарызланы толтурмай, ¹⁵ Мени жорукъларымы кьабыл этмей эм Мени хукмуларымдан жийиргенип, Мени битеу фарызларымы толтурмай, Мени кесаматымы бузсагъыз, ¹⁶ Мен сизге этерик буду:

Мен сизге палах иерикме: ѳпке ауруу бла безгек*. Аладан кѣзлеринг къарангы болур, жанынг азап чегер. Урлукъ сепгенигиз бошуна болур, битимлеригизни душманларыгъыз ашарла. ¹⁷ Сизге кьажау чыгъарма, сиз душман къолундан ѳлюрсюз. Сизни жауларыгъыз сизге бийлик этерле. Ызыгъыздан киши къуумагъан заманда, кьачарсыз.

¹⁸ Башыгъызгъа бу палах келгенден сора да, Манга тынгыла-масагъыз, этген гюняхларыгъыз ючюн, азапны жети кьат кючлю этерме. ¹⁹ Мен сизни ѳхтемлигизни сындырырма, башыгъыздагъы кѣкню темир кибик этерме, тюбюгюздеги жерни да багъырча этерме. ²⁰ Къарыуугъузну бошуна кьоратып туурсуз, жеригиз да битим бермез, тереклеригиз да кѣгет бермезле.

²¹ Сиз Манга кьажау болуп, Манга тынгыларгъа суймесегиз, Мен гюняхларыгъыз ючюн сизге иерик палахларымы жети кьат кючлю этерме. ²² Мен сизге кийик жаныуарланы бошларма да, ала сизни сабийсиз этерле, малыгъызны кьырырла эм сизни аз санлы этерле да, жолларыгъыз бош кьалырла.

²³ Мындан сора да тюзелмесегиз эм Манга кьажау болсагъыз, ²⁴ Мен да сизге кьажау сюелirme да, гюняхларыгъыз ючюн жети кьат азап чекдириме. ²⁵ Сиз бузгъан кесамат ючюн, сизге

* **26:16** *Безгек* – сууукъ болгъандача, кьалтыратып аурутхан ауруу; орус. лихорадка.

дертли кылыч айландырырма; сиз шахарларыгызгъа кирип букъсагъыз а, ёлет иерме да, душманларыгъызны къолуна тюшерсиз. ²⁶Сизни ашсыз къоярма, дыккы* ётмекни он тиширыу бир печде биширирле. Ётмекни сизге базманнга салып берирле. Азыкъ ашарсыз, тойгъан а этмезсиз.

²⁷Мындан сора да Манга тынгыла масагъыз эм Манга къажау болсагъыз, ²⁸Мен да сизге къажау тутурма да, ачыуумда гюняхларыгъыз ючюн сизге жети къат кючлю азап чекдириме. ²⁹Сиз уланларыгъызны бла къызларыгъызны этлерин ашарсыз. ³⁰Мен сыртлыкълада табыныучу жерлеригизни жокъ этерме, ладан ийис чыгъарылыучу жерлеригизни ууатырма, сизни ёлюклеригизни да тейрилеригизни сыныкъларыны юсюне атарма эмда жаным сизден жийиргенир. ³¹Мен шахарларыгъызны оярма, жалгъан аллахлагъа табынган жерлеригизни жоярма эм сизни къурманларыгъызны жагъымлы ийисин къабыл кёрмем. ³²Мен жеригизни халек этерме да, душманларыгъыз келип, анда жерлешгенде, сейирге къалырла. ³³Мен сизни миллетле арасында жаярма эм кылычны кынындан чыгъарып артыгъыздан къууарма. Сизни жеригизни халек этерикдиле, шахарларыгъызны да оярыкъдыла. ³⁴Сора, жер битеу халекликде тургъан заманында, ырахатлыкъ жылларына зауукъ этер. Сиз душманларыгъызны жеринде тургъан заманыгъызда жер ырахатлыкъ жылларына зауукъ этип солур. ³⁵Сиз жерни къоюп кетген битеу заманда, сиз анда жашагъан заманны ырахатлыкъ жыллары ючюн солур.

³⁶Сизни къалгъанларыгъызгъа уа Мен жүреклерине душманларыны жерлеринде къоркъуу салырма. Ала чапыракъны кымылдагъанындан сескенип, кылычдан къачхан кирик, къачарла эмда аланы бир киши къуумагъанлай, чабып, жыгъылырла. ³⁷Аланы къуугъан адам болмаса да, ала кылычдан къачхан кирик къачып, бири бирине абына чабарла. Душманларыгъызгъа къажау турурча кючюгюз къалмаз. ³⁸Миллетле арасындан думп болурсуз, душманларыгъызны жерлери сизни жутарла. ³⁹Сизни къалгъанларыгъыз а, кеси гюняхлары эм ата-бабаларыны гюняхлары ючюн, душманларыгъызны жерлеринде ёлюрле.

* 26:26 *Дыккы* – аз, къолайсыз, жарлы.

⁴⁰ Ол заманда ала кеси этген гюняхларын эм ата-бабаларыны гюняхларын ачыкълап, Манга тюзлюклерин бузгъанларын, Манга къажау болгъанларын ачыкъ айтып, тобагъа къайтышырла. ⁴¹ Мен алагъа аны ючюн къажау чыкъгъанма эм аланы душманларыны жерлерине кёчюргенме. Ол заманда аланы сюннет этилмеген жюреклери* жууаш болурла эм ала гюняхлары ючюн толусунлай төлерле. ⁴² Сора Якъупха берген кесаматымы, Исхакъгъа берген кесаматымы, Ибрахимге берген кесаматымы акъылыма келтирirme. Бу жер да эсима келир. ⁴³ Ол заманда ала бу жерден кетерикдиле да, жер ырахатлыкъ жылларында зауукъ этерикди. Ала Мени хукмуларымы къабыл кёрмей, жанлары Мени жорукъларымдан жийиргенип этген гюняхлары ючюн төлеген заманларында, жер халек болуп турлукъду. ⁴⁴ Алай а, ала душманларыны жерлеринде болгъан заманда окъуна, Мен аланы къоймам, аладан жийиргенмем, аланы жокъ этмем, ала бла салгъан сыйлы кесаматымы бузмам. Мен – Раббийме, аланы Аллахы. ⁴⁵ Ала ючюн мен аланы ата-бабалары бла салгъан сыйлы кесаматымы акъылыма келтирirme. Мен, аланы Аллахы болур ючюн, миллетлени кёз алларында аланы Мисирден алып чыгъаргъанма. Мен – Раббийме.

⁴⁶ Синай тауда Раббий Муссагъа быллай бегимлени, хукмуланы эм насийхатланы билдиргенди да, аланы Кесини бла Исраил улуланы арасында салгъанды.

Нюзюр этип берилген саугъала

27 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды:
² – Исраил улулагъа былай айт:

Бир адам башха адамны Раббийге къуллукъгъа берирге нюзюр** этип, аны ючюн багъасын төлесе, ³ жыл саны жыйырмадан алтмышха дери эр киши эсе, төлеу, сыйлы шекелни*** чегимине кёре, элли шекел**** кюмюш болсун. ⁴ Тиширыу эсе уа, төлеу

* **26:41** *Сюннет этилмеген жюрекле* – бу сёзле Аллахва бойсунмагъан адамланы белгилейдиле.

** **27:2** *Нюзюр* – ант этмеклик, сёз бермеклик, жюкленмеклик; орус. торжественное обещание, обет.

*** **27:3** 11,5 граммгъа жууукъ; аны кибики 25 аятда.

**** **27:3** 580 граммгъа жууукъ; аны кибики 16 аятда.

отуз шекелге* жетсин. ⁵ Жыл саны бешден жыйырмагъа дери эсе, эр киши ючюн төлеу жыйырма шекел**, тиширыу ючюн а — он шекел*** болсун. ⁶ Жыл саны бир айдан беш жылгъа дери сабийге, жаш ючюн төлеу беш шекел**** кюмюш, къыз ючюн а юч шекел***** кюмюш турсун. ⁷ Жыл саны алтмышдан атласа, эр киши ючюн төлеу онбеш шекел, тиширыу ючюн а он шекел***** тамамды. ⁸ Ньююр этген адам бек жарлы болуп, белгиленген төлеуню бералмаса, адамын дин къуллукъчугъа келтирсин да, дин къуллукъчу анга, ньююр этгенни амалына кёре, багъа салсын.

⁹ Ньююр этип, Раббийге къурманнга жараулу хайыуан келтирсе, ол Раббийге берген хайыуан сыйлы болсун. ¹⁰ Аны алышыргъа жарамайды. Игини орунуна аманна неда аманна орунуна игини берирге жарамайды. Хайыуанны башхасына алышса уа, экиси да сыйлы болурла. ¹¹ Ньююр этип, Раббийге къурман этерге жарамагъан, харам хайыуан келтирсе, аны дин къуллукъчугъа кёргюзтсун. ¹² Дин къуллукъчу, хайыуанны жараулу неда жараусуз болгъанын белгилесин. Дин къуллукъчу къаллай багъа берсе да, алай болсун. ¹³ Хайыуанны иеси аны артха сатып алыргъа, багъасына бешден бирин къошуп төлесин.

¹⁴ Бир адам юйюн айырып Раббийге сыйлы саугъагъа береме десе, дин къуллукъчу аны иги неда осал болгъанына багъа бичсин. Дин къуллукъчу къалай белгилесе, алай болсун. ¹⁵ Юйюн багъышлагъан адам аны артха сатып алыргъа суйсе, аны багъасына бешден бирин къошуп төлесин. Сора юй аныкы болсун.

¹⁶ Бир адам ата-бабаларындан къалгъан жер юлюшюнден бир кесегин Раббийге багъышласа, ол жерни багъасы, анга къаллай бир урлукъ керек болгъанына кёре белгиленсин. Бир хомер***** арпа урлукъ сыйынырыкъ жерни багъасы 50 шекел кюмюш турсун. ¹⁷ Жерни Мархамат Жылдан башлап багъышласа, бу сен

* 27:4 350 граммгъа жууукъ.

** 27:5 230 граммгъа жууукъ.

*** 27:5 115 граммгъа жууукъ.

**** 27:6 57 граммгъа жууукъ.

***** 27:6 35 граммгъа жууукъ.

***** 27:7 173 граммгъа жууукъ.

***** 27:16 220 литрге жууукъ.

белгилеген багъасы болсун. ¹⁸ Жерин мархамат жыл озгъандан сора багъышласа уа, дин къуллукъчу келлик Мархамат Жылгъа дери къалгъан жылланы санына кёре, ёлчеуюн керелеп, багъасын алай белгилесин. ¹⁹ Жерни багъышлагъан адам аны артха сатып алыргъа суйсе, аны багъасына бешден бирин къошуп телесин. Сора жер аны болсун. ²⁰ Алай а, жер мархамат жылгъа дери артха сатып алынмаса неда башха адамгъа сатылса, аны артха алыргъа жарамайды. ²¹ Мархамат Жыл келгенде, ол жер айырылып, Раббийге берилген зат кибик, Раббийни сыйлысы болсун эм дин къуллукъчугъа кетсин.

²² Бир адам, жер юлюшюнден болмагъан, алай а сатып алыннган жерни Раббийге багъышласа, ²³ дин къуллукъчу жерни багъасын, келлик Мархамат Жылгъа дери къалгъан жылланы санына кёре белгилесин. Жерни багъасы ол кюн окъуна теленирге керекди. Сора жер Раббийни сыйлысы болсун. ²⁴ Мархамат Жыл, жер кимден сатып алыннган эсе, ол кимни жер юлюшю эсе, ол адамны къолуна къайтарылсын. ²⁵ Хар телеуно сыйлы шекелге кёре белгилерге керекди. Бир шекелде жыйырма гера* барды.

²⁶ Тюнгюч хайыуанланы нюжюр этип багъышларгъа жарамайды. Тюнгючле — Раббийнидиле. Бузоу болсун, къозу-улакъ болсун, ала Раббийнидиле. ²⁷ Хайыуан харам хайыуанладан эсе, белгиленнген багъасына бешден бирин къошуп, аны артха сатып алыргъа керекди. Адам хайыуанны сатып алмаса, аны белгиленнген багъасына, башха адамгъа сатаргъа керекди.

²⁸ Кесини мюлкюнден Раббийге айырып берген бир затны — адам болсун, хайыуан болсун, жер юлюшюню кесеги болсун — бир адамгъа да сатаргъа неда артха сатып алыргъа жарамайды. Хар айырылып берилген зат — Раббийни уллу сыйлысыды. ²⁹ Раббийге айырылып берилген адамны артха сатып алыргъа жарамайды. Аны ишексиз ёлтюрюрге керекди.

³⁰ Жерни битимлерини онундан бири — жерни урлугъундан, тереклени кёгетлеринден да — Раббийникиди. Бу Раббийни сыйлысыды. ³¹ Бир адам зекятын артха сатып алыргъа суйсе, аны багъасына бешден бирин къошуп телесин. ³² Тууарланы эм къой-эчкилени ондан бири — сюрюучюню таягъыны тубюнден ётген

* 27:25 0,5 граммгъа жууукъ.

хар онунчу хайыуан Раббийни сыйлысы болсун. ³³Хайыуанланы игисин аманын айырмасын, бирин башхасына алышмасын. Алышса уа, хайыуанланы экиси да сыйлы саугъа болсунла, аланы артха сатып алыргъа жарамайды.

³⁴Синай тауда Израил улулагъа билдирир ючюн Раббийни Муссагъа буюргъан жорукълары быладыла.

Муссаны төртюнчю китабы

Санау

Ал сёз

Бу китапны аллында Исраил халкыны санауга киргенини юсюнден айтылады. Ол санау халкыны Мисирден Кенан жерге кёчюп барган заманда этилгенди. Китап да «Санау» деп андан аталганды. Чүйют тилде уа, китапда айтылган затла кыуу жерде болганы себепли, китапха да «Кыуу жерде» деп атагандыла.

Аллах Синай тауда Исраил халкыга Тауратны жоруклары бергенден сора, Мусса аскерчиликке жараулу битеу эр кишилени санаганды, лебийлилени да энчи санаганды. Андан сора Аллах дагыда башха жорукла билдиргенди, алай бла халкы Раббий алагы жоралаган жерге кечерге хазыр болганды (1–9 башла).

Алай болганлыкыга, Кенан жерни чегинде болган Кадеш-Барней жерге жуууклашганда, Исраилни халкы, андан ары барыгы ишекли болгандыла. Жерни тинтерге барып келген адамланы айтханларына ийнанып, Исраилге жораланган жерге кирирге кыркыгандыла. Ала алай кыркыганлары ючюн исаиллиге кыркы жылны ичинде кыуу жерде айланыгы тышгенди (10–20 башла). Ол Аллахха бойсунмаган телью кыуу жерде ёлгенден сора уа, халкы аз-аз Кенанга жууук жерлени кыолгы алып башлап, Иордан сууну кюнчыгыш жанында болган Моаб жерге келгенди (21–36 башла).

Битеу бу жылланы ичинде Исраилни халкы кёп кере Аллахха кыажу кыозгалганды, Мусса файхамбаргы да тырман этгенлей турганды. Исраиллиле бойсунмаганлары ючюн, Раббий алагы азап чекдиргенди. Болсада, Ол Кеси сайлаган халкына кертичи болуп, жолда кыайгыларын этгенлей, душманларын хорларгы да кыч бергенлей турганды.

Магъанасы

Биринчи төлю Кенан жерге кирирге хазырланады (1:1–10:36).

Халкъ биринчи кере саналады, лебийлилеге жумушла юлешинедиле (1:1–4:49).

Халкъ, Жыйын Чатыр эм лебийлиле сыйлы этиледиле (5:1–9:23).

Халкъ жолгъа чыгъады (10:1-36).

Кенан жерге жол (11:1–25:18).

Халкъ Кенан жерге барыргъа унамайды; тюрлю жорукъла (11:1–15:41).

Корах къозгъалыу ачады эм Аллах Харуннга берилген къуллукъну бегитеди; лебийлилени борчлары (16:1–19:22).

Мусса бла Харун Аллахны айтханын этмейдиле (20:1-29).

Уруш этип биринчи жер алыу. Балакъ бла Билам. Израиллиле Моаб тейрисине табынадыла (21:1–25:18).

Экинчи төлю Кенан жерге кирирге хазырланады (26:1–36:13).

Халкъны экинчи кере санайдыла; Раббийни байрамла бла къурманла юсюнден эм башха буйрукълары (26:1–30:16).

Мадайлылагъа азап салынады, Иорданны кюнчыгъыш жанындагъы жерле юлешинедиле (31:1–32:42).

Кенан жерни юсюнден берилген буйрукъла (33:1–36:13).

Исраил халкъны биринчи саналыуу

1 ¹ Исраиллиле Мисирден чыкыгъандан сора экинчи жыл, экинчи айны биринчи кюнюнде*. Синай атлы къуу жерде Раббий Муссагъа Тюбешу Чатырда сёлешип, былай айтханды:

² – Исраил улуланы битеу жамауатын, тукъумларына бла юйюрлерине кёре, хар эр кишини атын санап жазыгъыз. ³ Харун бла сен аскерчиликге жараулу болгъан, жыл санлары жыйырмадан атлагъан исраиллилени санап, аскер бёлеклеге айырыгъыз. ⁴ Сизге болушлукъгъа хар тайпадан бирер тамата бирегизге болургъа керекди. ⁵ Сизге болушурукъ адамла быладыла:

Рубенден Шедеурну жашы Элисур;

⁶ Шимондан Цуришаддайны жашы Шелумиел;

⁷ Яхуадан – Аминадабны жашы Нахшон;

⁸ Иссахардан – Цуарны жашы Нетанел;

⁹ Зебулундан – Хелонну жашы Элиаб;

¹⁰ Юсюпню уланларындан:

Эфраимден – Аммихудну жашы Элишама;

Манашеден – Педасурну жашы Гамалиел;

¹¹ Беняминден – Гидеонини жашы Абидан;

¹² Дандан – Аммишаддайны жашы Ахизер;

¹³ Ашерден – Охранны жашы Пагиел;

¹⁴ Гаддан – Деуелни жашы Элиясаф;

¹⁵ Нафталийден – Энанны жашы Ахира.

¹⁶ Была – жамауатны сайланган адамлары, ата тайпаларыны бачамаларыдыла**, Исраилни мингбашчыларыдыла.

¹⁷ Мусса бла Харун, бу атлары айтылгъан адамла бла бирге, ¹⁸ битеу жамауатны экинчи айны биринчи кюнюнде жыйгъандыла. Исраил улула тукъумларыны бла юйюрлерини тукъум тарыхларын айтхандыла да, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени бир-бири ызындан атларын жазып санагъандыла. ¹⁹ Муну барын Раббий Муссагъа айтханыча этгендиле. Синай атлы къуу жерде Мусса аланы ма алай санагъанды.

* **1:1** Жазны ортасында.

** **1:16** *Бачама* – халкъны таматасы, башчысы; орус. вождь.

- ²⁰ Исраилни тюнгюч уланы Рубенни туудукълары,
тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жа-
раулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр киши-
лени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.
²¹ Рубенни тайпасында 46 500 адам саналгъанды.
- ²² Шимонну туудукълары,
тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жа-
раулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр киши-
лени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.
²³ Шимонну тайпасында 59 300 адам саналгъанды.
- ²⁴ Гадны туудукълары,
тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жа-
раулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр киши-
лени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.
²⁵ Гадны тайпасында 45 650 адам саналгъанды.
- ²⁶ Яхуданы туудукълары,
тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жа-
раулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр киши-
лени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.
²⁷ Яхуданы тайпасында 74 600 адам саналгъанды.
- ²⁸ Иссахарны туудукълары,
тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жа-
раулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр киши-
лени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.
²⁹ Иссахарны тайпасында 54 400 адам саналгъанды.
- ³⁰ Зебулунну туудукълары,
тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жа-
раулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр киши-
лени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.
³¹ Зебулунну тайпасында 57 400 адам саналгъанды.

³² Юсюпню уланларындан:

Эфраимни туудукълары,

тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жараулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.

³³ Эфраимни тайпасында 40 500 адам саналгъанды.

³⁴ Манашени туудукълары,

тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жараулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.

³⁵ Манашени тайпасында 32 200 адам саналгъанды.

³⁶ Беняминни туудукълары,

тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жараулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.

³⁷ Беняминни тайпасында 35 400 адам саналгъанды.

³⁸ Данни туудукълары,

тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жараулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.

³⁹ Данни тайпасында 62 700 адам саналгъанды.

⁴⁰ Ашерни туудукълары,

тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жараулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.

⁴¹ Ашерни тайпасында 41 500 адам саналгъанды.

⁴² Нафталийни туудукълары,

тукъумларына бла юйюрлерине кёре, аскерчиликге жараулу, жыл санлары жыйырмадан атлагъан эр кишилени атлары бирер-бирер жазылып саналгъандыла.

⁴³ Нафталийни тайпасында 53 400 адам саналгъанды.

⁴⁴Была Мусса, Харун эм Исраилни онеки бачамасы санагъан адамладыла. Бачамала уа хар тайпадан бирер адам болгъандыла. ⁴⁵Алай бла, Исраилни аскерчиликге жараулары, жыл санлары жыйырмадан атлагъан исраиллиле, юйюрлерине кёре саналгъандыла. ⁴⁶Аланы саны 603 550 болгъанды.

⁴⁷Алай а лебийлиле тайпасыны атауулары бирсиле бла бирге саналмагъандыла. ⁴⁸Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁴⁹— Жангыз Лебийни тайпасын санама эм бирси исраиллиле бла бирге жазма. ⁵⁰Лебийлилеге Шагъатлыкъ Чатырны, аны битеу адырларын эм битеу кереклерин буюр. Ала Сыйлы Чатырны бла аны битеу адырларын ташысынла, аланы къайгъысын этип турсунла эмда кеси чатырларын Сыйлы Чатырны тегерегинде салсынла. ⁵¹Сыйлы Чатырны кечюрюр заманда аны лебийлиле жыйып кетюрсюнле; аны салыргъа керекде да, аны лебийлиле салсынла. Аладан башха адам анга тийсе уа, ёлтюрюллюкдю. ⁵²Исраил улула чатырларын аскер бёлеклерине кёре, хар бири ёз къонушунда, ёзбайрагъыны тюбюнде салсынла. ⁵³Лебийлиле уа, Исраил улуланы жамауатына Аллах чамланмаз ючюн, чатырларын Шагъатлыкъ Чатырны тегерегинде саллыкъдыла. Лебийлиле Шагъатлыкъ Чатырны къалауурлары боллукъдула.

⁵⁴Исраил улулары муну барында тюз Раббий Муссагъа айтханы кибики этгендиле.

Чёкле салыуну юсюнден жорукъла

2 ¹Раббий Мусса бла Харуннга былай айтханды:

²— Исраил улула кеси чёклерин Тюбешиу Чатырны тегерегинде, хар бири кеси байрагъы бла кеси юйюрюню тамгасыны тюбюнде салыргъа керекди.

³Кюнчыгъыш жанында жерлешгенле аскерлерин Яхуда къонушну байрагъы тюбюнде салсынла. Яхуда тайпаны бачамасы Аминадаб улу Нахшонду. ⁴Аны аскеринде 74 600 адам.

⁵Иссахарны тайпасы къонушун аны къатында салсын. Иссахар тайпаны бачамасы Цуар улу Нетанелди. ⁶Аны аскеринде 54 400 адам.

⁷ Аны кьатында Зебулунну тайпасы. Зебулун тайпаны бачамасы Хелон улу Элиаб. ⁸ Аны аскеринде 57 400 адам.

⁹ Алай бла Яхуда чёкню битеу аскерлеринде 186 400 адам. Ала жолгъа биринчи чыкъсынла.

¹⁰ Рубен кьонушну аскерлерини байрагъы кьыбла жанында болсун. Рубен тайпаны бачамасы Шедеур улу Элисурду. ¹¹ Аны аскеринде 46 500 адам.

¹² Шимонну тайпасы кьонушун аланы кьатларында салсын. Шимон тайпаны бачамасы Цуришаддай улу Шелумиел болсун. ¹³ Аны аскеринде 59 300 адам.

¹⁴ Аны кьатында – Гадны тайпасы. Гад тайпаны бачамасы Деуел улу Элиясафды. ¹⁵ Аны аскеринде 45 650 адам.

¹⁶ Алай бла Рубен чёкню битеу аскерлеринде 151 450 адам. Ала жолгъа экинчи чыкъсынла.

¹⁷ Аладан сора, кьонушланы ортасында, жолгъа Тюбешиу Чатыр эм лебийлилени кьонушу чыкъсын. Ала кьонушланы кьалай сала эселе да, жолгъа да тюз алай тизилип, кеси байракълары тюрбюнде чыгъарыкъдыла.

¹⁸ Эфраим кьонушну аскерлерини байрагъы кюнбатыш жанында болсун. Эфраим тайпаны бачамасы Аммихунду улу Элишамды. ¹⁹ Аны аскеринде 40 500 адам.

²⁰ Аланы кьатында Манашени тайпасы болсун. Манаше тайпаны бачамасы Педасур улу Гамалиелди. ²¹ Аны аскеринде 32 200 адам.

²² Андан сора Беняминни тайпасы болсун. Бенямин тайпаны бачамасы Гидеони улу Абиданды. ²³ Аны аскеринде 35 400 адам.

²⁴ Алай бла Эфраим кьонушну битеу аскерлеринде 108 100 адам. Ала жолгъа ючюнчю чыкъсынла.

²⁵ Дан кьонушну аскерлерини байрагъы шимал жанында болсун. Дан тайпаны бачамасы Аммишаддай улу Ахиезерди. ²⁶ Аны аскеринде 62 700 адам.

²⁷ Ашерни тайпасы кьонушун аланы кьатларында салсын.

Ашер тайпаны бачамасы Охран улу Пагиелди. ²⁸ Аны аскеринде 41 500 адам.

²⁹ Андан сора Нафталийни тайпасы болсун. Нафталий тайпаны бачамасы Энан улу Ахирады. ³⁰ Аны аскеринде 53 400 адам.

³¹ Алай бла Дан кьонушда 157 600 адам. Ала жолгъа кеси байракъларыны тюбюнде ахыргъы болуп чыгъарыкъдыла.

³² Алай бла Исраилни уланлары юйюрлерине кёре саналгъандыла. Битеу кьонушлада, битеу аскерледе 603 550 адам болгъанды.

³³ Лебийлиле уа санаугъа, Раббий Муссагъа буюргъаны кибики, Исраилни бирси уланлары бла бирге кирмегендиле.

³⁴ Алай бла израиллиле Раббий Муссагъа буюргъан хар затны этгендиле. Ала, чёклерин кеси байракъларыны тюбюнде жерлешдире эдиле, жолгъа да хар бири кеси тукъуму эм кеси юйюрю бла туруп, алай чыгъа эдиле.

Лебийлилени кьуллукълары

З ¹ Ма, Харунну бла Муссаны тукъумуну тарыхы. Ол заманда Раббий Синай тауда Муссагъа сёлешгенди.

² Харунну уланлары: аны тюнгючу Надаб, андан сора Абику, Элазар эм Итамар. ³ Бу Харунну уланларыны, майланган дин кьуллукъчуланы атларыды. Харун аланы дин кьуллукъгъа айырып бергенди. ⁴ Алай а Надаб бла Абику Раббийни аллында ёлгендиле, нек дегенде, ала Синай атлы кьуу жерде болгъанда Раббийни аллына келишмеген отну келтиргендиле. Аланы уланлары жокъ эди да, аталары Харунну биргесине Элазар бла Итамар дин кьуллукъчулукъ этгендиле.

⁵ Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁶ – Лебийни тайпасын келтир да, дин кьуллукъчу Харуннга бер; ала анга болушсунла. ⁷ Ала Харун ючюн эм битеу жамауат ючюн Тюбешиу Чатырны жумушларын тамамлай, сыйлы мекамны тийресинде кьуллукъ этсинле. ⁸ Ала Тюбешиу Чатырны битеу адырларына къарасынла. Исраил улуланы борчларын толтура, сыйлы мекамны жумушларын этсинле. ⁹ Лебийлилени Харуннга бла аны уланларына бер. Исраил улуладан ала

толусунлай анга берилрге керекдиле. ¹⁰ Дин күүлукъгъа Харунну бла аны уланларын сал. Табынуучу жерге аладан башха ким жуукълашса, ёлтюрюллукдю.

¹¹ Дагъыда, Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹² – Ма, Мен Исраил улуланы битеу жаш орун ачхан тюнгючлени орунуна Исраил улуланы арасындан лебийлилени сайлап алгъанма. Лебийлиле Мени боллукъдула, ¹³ нек десегиз, битеу тюнгючле Менидиле. Мен Мисирде битеу тюнгючлени ёлтюрген кюн Исраилни битеу тюнгючлерин, не адам, не жаныуар болсун, Кесиме сайлагъанма. Ала Мени боллукъдула. Мен Раббийме.

Лебийлиле саналадыла

¹⁴ Андан сора Раббий Синай атлы кьуу жерде Муссагъа былай айтханды:

¹⁵ – Лебий улуланы юйюрлерине бла тукъумларына кёре сана. Бирайлыкъ жашладан башлап, андан тамата жашланы бла эр кишилени сана.

¹⁶ Мусса, Раббий анга буюргъаны кибик, аланы санагъанды.

¹⁷ Лебийни уланларыны атлары:

Гершон, Кохат эм Мерарий.

¹⁸ Гершон улуланы тукъумларына кёре атлары:

Либний бла Шимий.

¹⁹ Кохат улуланы тукъумлары:

Амрам бла Исхар, Хеброн бла Уззиел.

²⁰ Мерарий улуланы тукъумлары:

Махлий бла Муший.

Юйюрлерине кёре лебийлилени тукъумлары быладыла.

²¹ Гершондан либнийлиле тукъуму бла шимийлиле тукъуму чыкъгъандыла. Была гершонлуланы тукъумларыдыла. ²² Санаугъа кирген бирайлыкъладан башлап андан тамата жашланы бла эр кишилени санлары 7 500 болгъанды. ²³ Гершонлуланы тукъумлары чёклерин кюнбатыш жанында, Сыйлы Межамны артында салыргъа керек эдиле. ²⁴ Гершонлуланы юйюрлерини бачамасы Лаел улу Элиясаф болгъанды. ²⁵ Тюбешиу Чатырны жумушларындан Гершон улулагъа Сыйлы Межам бла аны жабыулары, Тюбешиу Чатыргъа кириуню жабыуу, ²⁶ Сыйлы Межамны бла

кърман этилиучю жерни төгерегинде болгъан арбазны жабыулары, арбазгъа кириуню жабыуу, аны баулары эм аланы битеу кереклери буюрулгъандыла.

²⁷ Кохатдан амрамлыланы, йисхарлыланы, хеbronлуланы бла уззиеллилени тукъумлары чыкыгъандыла. Была кохатлыланы тукъумларыдыла. ²⁸ Бирайлыкълардан башлап андан тамата жашланы бла эр кишилени саны 8 600 болгъанды. Алагъа – сыйлы табыныучу жер буюрулгъанды. ²⁹ Кохат улуланы тукъумлары чёклерин Сыйлы Межамны кыбыла жанында салыргъа керек эдиле. ³⁰ Кохатлыланы тукъумларыны бачамасы Уззиел улу Элисафан болгъанды. ³¹ Алагъа Кюбюр, стол, чырахтан*, кърман жерле, кзуллукуь этгенде хайырланган сыйлы табыныучу жерни кереклери, жабыу бла аны кереклери буюрулгъандыла. ³² Лебийлилени баш бачамалары дин кзуллукуьчу Харунну уланы Элазар болгъанды. Ол сыйлы табыныучу жерни кереклерине къараучулагъа башчылыкъ эте эди.

³³ Мерарийден махлийлиле тайпасы бла мушийлиле тайпасы чыкыгъандыла. Была Мерарийни тукъумларыдыла. ³⁴ Битеу санаугъа кирген бирайлыкълардан башлап андан тамата жашланы бла эр кишилени саны 6 200 болгъанды. ³⁵ Мерарийни тукъумларыны юйюрлерини бачамасы Абихаил улу Суриел болгъанды. Ала чёклерин Сыйлы Межамны шимал жанындан салыргъа керек эдиле. ³⁶ Мерарий улуулагъа Сыйлы Межамны илкичлери**, аралыкълары, чигинжилери, мурдорлары, аны битеу кереклери, ³⁷ арбазны төгерегинде чигинжилери бла аланы мурдорлары, чатырны къазыкълары бла баулары буюрулгъандыла.

³⁸ Сыйлы Межамны аллында, кюнчыгъыш жанында, Тюбешиу Чатырны аллында чёклерин Мусса, Харун эм Харунну уланлары салгъандыла. Алагъа Исраил улула ючюн табыныучу жерни кереклерине къараргъа буюрулгъанды. Аладан башха адам табыныучу жерге жууукълашса, аны ёлтюрюрге керек болгъанды.

* **3:31** *Чырахтан* – юсюне чыракъла салынган зат; орус. подсвечник.

** **3:36** *Илкич* – орус. жердь.

³⁹ Алай бла, Мусса бла Харун, Раббий буюргъаны кибик, лебийлилени тукъумларына кёре бирайлыкъладан башлап андан тамата жашланы бла эр кишилени санагъанда, аланы саны 22 000 болгъанды.

Лебийлиле тюнгючле орунуна алынадыла

⁴⁰ Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Битеу исраилли тюнгючлени бирайлыкъладан башлап андан тамата жашланы бла эр кишилени санап, аланы атларын тизмеге жаз. ⁴¹ Мен Раббийме, битеу исраилли тюнгючлени орунуна Манга лебийлилени айыр, аны кибик исраиллилени малларындан да битеу биринчи туугъанларыны орунуна лебийлилени малларын айыр.

⁴² Мусса, Раббий анга буюргъаны кибик, Израил улуланы тюнгючлерин санагъанды. ⁴³ Бирайлыкъладан башлап, андан тамата, атлары жазылгъан жашланы бла эр кишилени саны 22 273 болгъанды.

⁴⁴ Дагъыда Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁴⁵ – Израил улуланы тюнгючлерини орунуна лебийлилени ал, малларыны орунуна да, лебийлилени малларын ал. Лебийлиле Мени болсунла. Мен Раббийме. ⁴⁶ Лебийлилени санларын озгъан Израил улуланы 273 тюнгючю ючюн жулуугъа ⁴⁷ аланы хар бири ючюн бешишер шекел ал. Шекелле жыйырма гера* чакълы сыйлы шекелле болсунла. ⁴⁸ Ол тёлеу кюмюшню Харуннга бла аны уланларына бер.

⁴⁹ Мусса лебийлилени санындан озгъан исраиллиле ючюн жулуу кюмюшню жыйгъанды. ⁵⁰ Израил улуланы тюнгючлери ючюн сыйлы кюмюшден ол 16 килограммдан артыкъ жыйгъанды. ⁵¹ Мусса жулуу ахчаны, Раббий анга буюргъаны кибик, Харуннга бла аны уланларына бергенди.

Кохат улуланы кълукълары

4 ¹ Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

² – Лебий улуладан Кохат улуланы бутагъын тукъумларына бла юйюрлерине кёре, ³ жыл санлары отуздан башлап

* **3:47 Гера** – ауурлукъ ёлчеледен эм гитчеси, 0,6 граммгъа жууукъ.

эллиге дери болган эр кишилени сана. Ала Тюбешиу Чатырны жумушларын этсинле.

⁴Кохат улуланы Тюбешиу Чатыр бла байламлы кзуллукулары буду: ала эм сыйлы затланы кыйгысы этсинле. ⁵Кьонуш жолгъа чыгъарыкъ заманда Харун бла аны уланлары, кирип, бёлген жабыуну тешип алсынла да, аны бла Шагъатлыкъ Кюбюрню юсюн жапсынла. ⁶Жабыуну юсюне кёк сахтиян салсынла, аны юсюне уа кёк жабыуну жайсынла, кзурукъларын* тогъайларына кийирсинле.

⁷Сыйлы ётмек салыныучу аш къанганы юсюне ала кёк жабыуну жайсынла, табакъланы, чынланы эм кзурманны юсюне кзуюлган саугъагъа чагъыр кзуяргъа ишленген аякъланы бла къошунланы салсынла. Дайым ётмек да аны юсюнде тургъаныча турсун. ⁸Аланы юсюне кызыл жабыуну жайсынла, аны кёк сахтиян жабыу бла жапсынла, кзурукъларын тогъайларына кийирсинле.

⁹Сора кёк жабыуну алсынла да чырахтанны да, аны чыракъларын да, кысхачларын, куйгъучларын, жау кзуяргъа ишленген битеу сауутларын да жапсынла. ¹⁰Ала чырахтанны битеу кереклери бла бирге кёк сахтиян жабыугъа чулгъап, бокълауучха салсынла.

¹¹Алтындан ишленген, юсюнде ладан ийис чыгъарылыучу жерни юсюне кёк жабыуну жайсынла, аны кёк сахтиян жабыу бла жапсынла, кзурукъларын тогъайларына кийирсинле.

¹²Сыйлы табыныучу жерде хайырланган битеу кереклени алсынла да, аланы кёк жабыугъа чулгъасынла, юслерин кёк сахтиян жабыу бла жапсынла да, бокълауучха салсынла.

¹³Кзурман этилиучю жерден кюлню кетерип, юсюне кызыгъылдым жабыуну жайсынла. ¹⁴Аны юсюне кзурман этилиучю жер бла байламлы кзуллукуда хайырланган битеу адырланы: мыдых алыучу сауутланы, сенеклени, кюреклени эм тазланы – салсынла. Аны юсюне кёк сахтиян жабыуну жайсынла, кзурукъларын тогъайларына кийирсинле.

¹⁵Кьонуш жолгъа тебиреген заманда, Харун бла уланлары табыныучу жерни эм аны адырларын жабып бошагъандан сора,

* 4:6 *Кзурукъ* – орус. жердь, шест.

быланы барын элтир ючюн Кохат улула келсинле. Ала кеслери бу сыйлы затлагъа тиймесинле, тийселе уа ёллоукдюле. Была Кохат улула ташырыкъ Тюбешиу Чатырны адырларыдыла.

¹⁶ Дин къуллукъчу Харунну уланы Элазар чыракъ жауну, ариу ийисли затланы, дайым гыржын саугъаланы бла майлау жауну къайгъысын этсин. Ол сыйлы чатырны бла аны ичиндеги хар затны – Сыйлы Жерни бла аны адырларыны – къайгъысын этсин.

¹⁷ Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

¹⁸ – Лебийлилени арасында кохатлыланы тайпа тукъумларынын жоюлуудан сакълагъыз. ¹⁹ Ала Эм Сыйлы Жерге жууукълашханда ёлмегенлей, саулай турур ючюн былай этигиз: Харун бла аны уланлары, табыныучу жерге кирип, аланы хар бирине къуллугъун бла ташырыкъ затларын буюрсунла. ²⁰ Ала кеслери уа, сыйлы затлагъа жабыула салыннган заманда, кирип, алагъа къарармазгъа сакъ болсунла. Алайсыз, ёллоукдюле.

Гершон уланы къуллукълары

²¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

²² – Гершон улуланы юйюрлерине бла тукъумларына кёре тизме этип, сана. ²³ Тюбешиу Чатыр бла байламлы къуллукъ эталлыкъ, жыл санлары отуздан башлап эллиге дери болгъан эр кишилени сана.

²⁴ Гершонлула тукъумланы жумуш этиуде бла жюк ташыуда къуллукълары буду: ²⁵ ала Сыйлы Чатырны жабыуларын ташысынла – Тюбешиу Чатырны жабыуун, аны юсюндеги кёк сахтияндан этилген тыш жабыуну, Тюбешиу Чатырны эшик жабыуун, ²⁶ Чатырны бла къурман этилиучю жерни тегерегиндеги арбазны жабыуларын, арбазны эшик жабыуун, аланы жыжымларын эм битеу кереклерин ташысынла. Бу затла бла байламлы хар жумушну ала этсинле. ²⁷ Гершонлуланы битеу къуллукълары – жюк ташыу, не башха жумуш – Харунну бла аны уланларыны оноулары бла этилсинле. Гершон улула битеу ташыгъан затларына къарасынла. ²⁸ Гершонлуланы тукъумлары Тюбешиу Чатырда этерик жумушлары буду. Дин къуллукъчу Харунну уланы Итамар алагъа башчы болсун.

Мерарий улуланы кѳуллукълары

²⁹ Мерарий улуланы тукѳумларына бла йюрлерине кѳре сана. ³⁰ Тюбешиу Чатыр бла байламлы кѳуллукъ этер ючюн, жыл санлары отуздан башлап эллиге дери болгъан, кѳуллукъгъа жараулу эр кишилени сана. ³¹ Ала Тюбешиу Чатыр бла байламлы жумуш этгенде, ала ташырыкъ затла быладыла: чатырны илкичлери, кѳурукълары, багъаналары* эм ыргъакълары, ³² арбазны багъаналары бла аланы ыргъакълары, къязыкълары, жыжымлары, аланы битеу кереклери бла адырлары. Ала ташырыкъ затларын хар бирине билдир. ³³ Мерарий улуланы тукѳумлары Тюбешиу Чатырда этерик жумушлары буду. Дин кѳуллукъчу Харунну уланы Итамар алагъа башчы болсун.

Лебийлилени тукѳумлары санагадыла

³⁴ Мусса, Харун эм жамауатны бачамалары Кохат улуланы тукѳумларына бла юйюрлерине кѳре санагъандыла. ³⁵ Тюбешиу Чатырда кѳуллукъ этер ючюн, жыл санлары отуздан башлап эллиге дери болгъан, кѳуллукъгъа жараулу эр кишилени санагъандыла. ³⁶ Аланы тукѳумларына кѳре санагъанда, 2 750 адам болгъанды. ³⁷ Кохатлыланы тукѳумларындан Тюбешиу Чатырда кѳуллукъ этгенлени саны буду. Мусса бла Харун аланы Раббий Муссагъа буюргъаны кибики, алай санагъандыла.

³⁸ Гершон улулары да тукѳумларына бла юйюрлерине кѳре эсепге алыннгандыла. ³⁹ Тюбешиу Чатырда кѳуллукъ этер ючюн, жыл санлары отуздан башлап эллиге дери болгъан, кѳуллукъгъа жараулу эр кишилени санагъандыла. ⁴⁰ Аланы тукѳумларына бла юйюрлерине кѳре санагъанда, 2 630 адам болгъанды. ⁴¹ Гершон улуланы тукѳумларында саналгъанланы, Тюбешиу Чатырда кѳуллукъ этгенлени саны буду. Мусса бла Харун аланы Раббий буюргъаны кибики, алай санагъандыла.

⁴² Мерарий улуланы да тукѳумларына бла юйюрлерине кѳре санагъандыла. ⁴³ Тюбешиу Чатырда кѳуллукъ этер ючюн, жыл санлары отуздан башлап эллиге дери болгъан, кѳуллукъгъа жараулу эр кишилени санагъандыла. ⁴⁴ Аланы тукѳумларына кѳре санагъанда, 3 200 адам болгъанды. ⁴⁵ Мерарий улуланы

* **4:31** *Багъана* – орус. столб, опора.

тукъумларында адамланы саны буду. Мусса бла Харун аланы Раббий Муссагъа буюргъаны кибики, алай санагъандыла.

⁴⁶ Алай бла Мусса, Харун эм Исраилни бачамалары битеу лебийлилени аланы тукъумларына бла юйюрлерине кёре санагъандыла. ⁴⁷ Жыл санлары отуздан башлап эллиге дери болгъан, Тюбешиу Чатырда къуллукъ этерге эм аны ташыргъа жараулу адамланы санагъандыла. ⁴⁸ Аланы саны 8 580 адам болгъанды. ⁴⁹ Раббий Муссагъа буюргъаны кибики, аланы санап, хар бирине жумушун бла ташырыкъ затларын белгилегендиле.

Алай бла, аланы Раббий Муссагъа буюргъаны кибики санагъандыла.

Къонушну тазалыгъыны юсюнден буйрукъла

5 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² – Исраил улулагъа буюр, ала жукъгъан тери ауруулары болгъанланы, къан неда ирин чыкъгъанлары болгъанланы, ёлюкге тийип, харам болгъанланы, къонушдан тышына ашырсынла. ³ Эр кишилени да, тиширыулары да къонушдан тышына ашырыгъыз. Ала къонушларын харам этмесинле, нек десегиш, Мен аланы арасында жашайма.

⁴ Исраил улула алай этгендиле, аланы къонушдан тышына ашыргъандыла. Исраил улула Раббий Муссагъа айтханы кибики, алай этгендиле.

Этилген аманлыкъ ючюн төлеу

⁵ Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁶ – Исраил улулагъа былай айт: «Эр киши, не тиширыу башха адамгъа къажу бир гюнях этип, аны бла Раббийге тюз нетлилигин бузуп, терс болса, ⁷ этген гюняхларын айтып, ачыкъ этсинле. Терсликлери ючюн ала толусунлай төлеу берсинле, аны юсюне бешден бирин да къошуп, кимге къажу гюнях этген эселе, анга къайтарсынла. ⁸ Заран тюшген адам ёлюп, төлеу берирге жууукълары болмаса уа, заран ючюн төлеу Раббийни боллукъду. Аны терс адамны тазалагъан къурман къочхар бла бирге дин къуллукъчугъа берсинле. ⁹ Исраил улула дин къуллукъчугъа келтирген битеу сыйлы саугъала аны болсунла. ¹⁰ Адам

келтирген сыйлы саугъала дин къуллукъчуну болсунла; дин къуллукъчугъа берилген хар зат, аны болсун».

Зийна этген къатынны сынау

¹¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹² – Израил улулагъа сёлешип, былай айт: «Биреуню къатыны, зийна этип, неках антын бузса, ¹³ аны бла бир башха адам жатып, окъ тѣксе, эри уа аны билмесе, къатын жашыртын аллай иш этип харам болса, эм анга шагъат болмай, ол айгъакъланмай* къалса, ¹⁴ эри уа харам болгъан къатынына ишекли болуп, жаны къыйналса, неда къатынны харамлыгъы болмай, эри уа ишекли болуп жаны къыйналса, ¹⁵ ол адам къатынын дин къуллукъчугъа келтирсин. Аны ючюн ол арпа ундан эфаны ондан бирин** саугъагъа берсин, алай а унну юсюне зейтун жау къуймасын, ладан да салмасын, нек дегенде, бу ишеклилик саугъады, ам-анлыкъны эсгертген саугъады.

¹⁶ Дин къуллукъчу ол къатынны келтирип Раббийни аллына сюесин. ¹⁷ Сора дин къуллукъчу сыйлы сууну къошун сауутха къуйсун да, Сыйлы Чатырны тапхычындан*** топуракъ алып, суугъа къошсун. ¹⁸ Дин къуллукъчу ол къатынны Раббийни аллына сюесин, чачын ачсын, къолларына эсгертиу саугъаны, ишеклилик саугъаны берсин. Дин къуллукъчуну къолунда уа налат келтириучю ачы суу болсун. ¹⁹ Сора дин къуллукъчу ант этип къатыннга былай айтсын: „Эрингден башха бир адам сени бла жатмагъан эсе, сен эринге берген неках антынгы бузмагъан эсенг эм харам болмагъан эсенг, бу налат келтириучю ачы суу санга заран этмез. ²⁰ Алай а сен, эринге берген неках антынгы бузуп, харам болгъан эсенг, сени бла эрингден башха биреу жатхан эсе, – ²¹ деп, ол заманда дин къуллукъчу къатыннга ант этерге буюруп, быллай къаргъыш сѣзле айтсын: – Раббий халкъны арасында сени къаргъасын эм санга налат берсин. Раббийни буйругъу бла сени ичинг кетсин эм къарынынг къаратон болсун. ²² Ол налат келтириучю суу ичинге ѳтсюн да, къарынынг къаратон болсун эм ичинг кетсин“.

* **5:13** *Айгъакъланыргъа* – орус. вскрываться, обнаруживаться, выявляться.

** **5:15** 2 литрге жууукъ.

*** **5:17** *Тапхыч* – юйню тюбю, пол.

Ол заманда къатын: „Амин, алай болсун“, – деп айтсын.

²³ Дин къуллукъчу бу къаргъышланы къагъытха жазып, ол жазыуну жуууп ачы суугъа къуйсун. ²⁴ Сора налат келтириучю ачы сууну къатыннга ичирсин да, ол суу ичине кирип, анга заран этер. ²⁵ Дин къуллукъчу къатынны къолларындан ишеклилик саугъаны алсын, аны Раббийни аллында кётюрюп силкиндири-син да, къурман этилиучю жерге келтирсин. ²⁶ Дин къуллукъчу мирзеу саугъадан эсертиу юлюшге бир уууч алсын да, аны къурман этилиучю жерде кюйдюрсюн, сора къатыннга сууну ичирсин. ²⁷ Анга сууну ичиргенден сора, къатын харам эсе, ки-шисине тюзлюгюн бузгъан эсе, налат келтириучю ачы суу, аны ичине кирип, заран этер, аны къарыны къаратон болур эм ичи кетер. Халкъ арасында ол къатын налатлы боллукъду. ²⁸ Ол къа-тын харам болмай, таза эсе уа, анга заран тюшерик тюйюлдю, ол сабий табаргъа болаллыкъды.

²⁹ Къатынына ишекли болууну юсюнден адет буду. Къатын эрине берген неках антын бузуп харам болса, ³⁰ неда эр киши къатынына ишекли болуп, жаны къыйналса, дин къуллукъчу ол къатынны Раббийни аллына сюеп, анга хар затны бу адетге кёре этсин. ³¹ Алай бла ол адам гюняхдан таза болур, къатыны уа гюняхы ючюн, азап чегер».

Нюзюр антны жорукълары*

6 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² – Израил улулагъа былай айт: «Бир эр киши неда тиши-рыу кесин Раббийге берир ючюн нюзюр ант этерге таукел болса, ³ ол чагъырдан бла башха эсиртген ичгиден кесин сакъласын эмда чагъырдан бла башха эсиртген ичгиден этилген сиркесууну ичмесин, жюзюм суу ичмесин, жюзюм неда кишмиш ашамасын. ⁴ Нюзюрлюгюню битеу заманында ол жюзюмден этилген бир зат да ашамасын, не бюртюгюн, не къабугъун окъуна къапмасын.

⁵ Нюзюр анты болгъан битеу заманында аны башына жюлгюч тиймесин. Кесин Раббийге жоралагъан кюнлери бошалгъын-чы ол сыйлы болсун, чачын ёсмеге къойсун. ⁶ Кесин Раббийге

* **6:1** *Нюзюр* – ант этмеклик, сёз бермеклик; орус. торжественное обещание, обет.

жоралагъан кезиуде ол ёлюкге жууукълашмасын. ⁷ Атасы, анасы, къарындашы неда эгечи ёлсе окъуна, ол кесин харам этмесин, нек дегенде, аны башында Аллахха нюзюрлюгю барды. ⁸ Нюзюрлюгюню битеу кезиуонде ол Раббийни сыйлысы болсун.

⁹ Биреу аны къатында билмей тургъанлай ёлюп къалып, аны нюзюр башы харам болса, ол тазаланган кюнюнде башын жюлютсун, жетинчи кюн чачын къыркъдырсын. ¹⁰ Сегизинчи кюн а ол дин къуллукъчугъа, Тюбешиу Чатырны эшик аллына эки къумру* неда эки жаш кёгюрчюн келтирсин. ¹¹ Дин къуллукъчу аладан бирин гюнях ючюн къурманнга, экинчисин а, толусунлай кюйдюрюлген къурманнга келтирип, аны жулусун, нек дегенде, ол ёлюкден харам болгъанды. Аны бла ол кюн башын жангыдан сыйлы этсин. ¹² Ол, нюзюрлюк кезиуге кесин жангыдан Раббийге берип, терслик ючюн къурманнга жыллыкъ къозу келтирсин. Ол нюзюрлюгюн харам этгени себепли, алгъыннгы кюнлери саналмайдыла.

¹³ Нюзюрлюгю болгъан адамны юсюнден адет буду. Аны нюзюрлюк кезиую бошалгъан кюн, Тюбешиу Чатырны эшик аллына келтирсинле. ¹⁴ Анда ол Раббийге быллай къурманла этсин: толусунлай кюйдюрюлген къурманнга — къыяусуз жыллыкъ эркек къозуну, гюнях ючюн къурманнга — къыяусуз жыллыкъ тиши къозуну, саламатлыкъ къурманнга — къыяусуз къочхарны келтирсин. ¹⁵ Ала бла бирге мирзеу саугъала бла къурманлыкъгъа къуюлгъан саугъала келтирсин, эмда саугъагъа ачымагъан ётмекледен, бидиш** ундан этилген зейтун жау бла басылгъан ётмекледен, зейтун жау жагъылгъан гюттюледен бир четен келтирсин.

¹⁶ Дин къуллукъчу быланы Раббийни аллына келтирсин да, гюнях ючюн къурманны бла толусунлай кюйдюрюлген къурманны сойсун. ¹⁷ Сора ол Раббийге саламатлыкъ къурманнга къочхар, биргесине да бир четен ачымагъан ётмек келтирсин. Дин къуллукъчу, дагъыда, мирзеу саугъала бла къурманлыкъгъа къуюлгъан саугъала келтирсин.

* **6:10** *Къумру* — орус. горлица.

** **6:15** *Бидиш* — будайны бек сайламасы, бек иги сорту.

¹⁸Сора нюзюрю болгъан адам нюзюрлюкде ёсдюрген чачын Тюбешиу Чатырны эшик аллында къыркъдырсын, эмда чачын алып, саламатлыкъ къурманны тюбюндеги отха атсын.

¹⁹Нюзюр нюзюрлюкде ёсдюрген чачын къыркъдыргъандан сора, дин къуллукъчу къочхарны сууда бишген жаурунун, четенден бир ачымагъан ётмекни бла бир гюттюню алып, нюзюрню къолларына салсын. ²⁰Сора дин къуллукъчу аланы кётюрюлген саугъагъа Раббийни аллында кётюрсюн. Ала кётюрюлген тёш бла эм саугъагъа берилген бут бла бирге дин къуллукъчуну сыйлы юлюшюдюле. Андан сора нюзюр чагъыр ичерге эркинди.

²¹Нюзюр антына кёре нюзюрлюгю ючюн Раббийге берген къурманланы юсюнден адет буду. Мындан башха зат келтиррге жетишимлиги болса, анга да эркинди. Берген антын ол нюзюрлюкню жоругъуна кёре толтурсун».

Дин къуллукъчуну алгъышы

²²Раббий Муссагъа былай айтханды:

²³ — Харуннга бла аны уланларына айт: «Исраил улулагъа былай айтып алгъыш этигиз:

²⁴ Раббий сени алгъышлы этсин
эм сени сакъласын;

²⁵ Раббий сени жарыкъ бети бла жарытсын
эм санга мархаматлы болсун;

²⁶ Раббий санга бетин айландырсын
эм санга ырахатлыкъ берсин».

²⁷Алай бла ала Мени атымы Исраил улулагъа алгъышха айтсынла, сора Мен аланы алгъышлы этерме.

Сыйлы Чатыр битдирилгени ючюн келтирилген саугъала

7 ¹Мусса Сыйлы Чатырны къурап бошагъан кюн, ол аны битеу кереклери бла майлап, сыйлы этгенди. Андан сора, ол къурман этилиучю жерни бла аны кереклерин да майлап, сыйлы этгенди. ²Сора, Исраилни бачамалары, юйюрлерини башчылары, санаугъа жууаплы болгъан тайпаланы бачамалары келгендиле. ³Ала Раббийге саугъагъа башлары жабылгъан алты арба бла онеки ёгюз келтиргендиле. Хар эки бачамадан бирер арба эм хар бачамадан бирер ёгюз эди. Ала бу саугъаланы Сыйлы Чатырны аллына келтиргендиле.

⁴ Сора Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁵ – Аладан быланы ал да, Тюбешиу Чатырда къуллукъгъа хайырландыр. Быланы лебийлилеге, хар бирини къуллугъуну кереклисине кёре бер.

⁶ Мусса арбаланы бла ёгюзлени алып, лебийлилеге бергенди.

⁷ Эки арбаны бла төрт ёгюзню ол, къуллукъларына кёре, Гершон улулагъа бергенди. ⁸ Төрт арба бла сегиз ёгюз а ол, къуллукъларына кёре, Мерарий улулагъа буюрулгъанды. Дин къуллукъчу Харунну уланы Итамар аланы башчысы эди. ⁹ Кохат улулагъа уа зат да бермегенди, нек дегенде, аланы жумушлары – сыйлы затла бла байламлыды, имбашларында ташыргъа керекдиле.

¹⁰ Къурман этилиучю жер майланган кюн, аны сыйлы этер ючюн бачамала къурманларын бла саугъаларын къурман этилиучю жерни аллына келтиргендиле.

¹¹ Нек дегенде, Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Къурман этилиучю жерни сыйлы этер ючюн, саугъасын хар кюнден бир бачама келтирсин.

¹² Биринчи кюн саугъасын Яхуданы тайпасындан Аминадаб улу Нахшон келтиргенди.

¹³ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ¹⁴ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ¹⁵ толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ¹⁶ гюнях ючюн къурманнга бир теке, ¹⁷ саламатлыкъ къурманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Аминадаб улу Нахшон быллай саугъа келтиргенди.

¹⁸ Экинчи кюн саугъасын Иссахар тайпаны бачамасы Цуар улу Нетанел келтиргенди.

¹⁹ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ²⁰ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ²¹ толусунлай кюйдюрюлген

кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ²² гюнях ючюн кърманнга бир теке, ²³ саламатлыкъ кърманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Цуар улу Нетанел быллай саугъа келтиргенди.

²⁴ Ючюнчю кюн саугъасын Зебулун тайпаны бачамасы Хелон улу Элиаб келтиргенди.

²⁵ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ²⁶ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ²⁷ толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ²⁸ гюнях ючюн кърманнга бир теке, ²⁹ саламатлыкъ кърманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Хелон улу Элиаб быллай саугъа келтиргенди.

³⁰ Тертюнчю кюн саугъасын Рубен тайпаны бачамасы Шедеур улу Элисур келтиргенди.

³¹ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ³² ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ³³ толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ³⁴ гюнях ючюн кърманнга бир теке, ³⁵ саламатлыкъ кърманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Шедеур улу Элисур быллай саугъа келтиргенди.

³⁶ Бешинчи кюн саугъасын Шимон тайпаны бачамасы Цуришаддай улу Шелумиел келтиргенди.

³⁷ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ³⁸ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ³⁹ толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁴⁰ гюнях

ючюн кърманнга бир теке, ⁴¹ саламатлыкъ кърманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Цуришаддай улу Шелумиел быллай саугъа келтиргенди.

⁴² Алтынчы кюн саугъасын Гад тайпаны бачамасы Деуел улу Элиясаф келтиргенди.

⁴³ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ⁴⁴ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁴⁵ толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁴⁶ гюнях ючюн кърманнга бир теке, ⁴⁷ саламатлыкъ кърманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Деуел улу Элиясаф быллай саугъа келтиргенди.

⁴⁸ Жетинчи кюн саугъасын Эфраим тайпаны бачамасы Аммихуд улу Элишама келтиргенди.

⁴⁹ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш, бидиш ундан толу эдиле); ⁵⁰ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁵¹ толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁵² гюнях ючюн кърманнга бир теке, ⁵³ саламатлыкъ кърманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Аммихуд улу Элишама быллай саугъа келтиргенди.

⁵⁴ Сегизинчи кюн саугъасын Манаше тайпаны бачамасы Педасур улу Гамалиел келтиргенди.

⁵⁵ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш бидиш ундан толу эдиле); ⁵⁶ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁵⁷ толусунлай кюйдюрюлген кърманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁵⁸ гюнях ючюн кърманнга бир теке, ⁵⁹ саламатлыкъ кърманнга эки

бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Педасур улу Гамалиел быллай саугъа келтиргенди.

⁶⁰ Тогъузунчу кюн саугъасын Бенямин тайпаны бачамасы Гидеоний улу Абидан келтиргенди.

⁶¹ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш бидиш ундан толу эдиле); ⁶² ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁶³ толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁶⁴ гюнях ючюн къурманнга бир теке, ⁶⁵ саламатлыкъ къурманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Гидеоний улу Абидан быллай саугъа келтиргенди.

⁶⁶ Онунчу кюн саугъасын Дан тайпаны бачамасы Аммишаддай улу Ахиезер келтиргенди.

⁶⁷ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш бидиш ундан толу эдиле); ⁶⁸ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁶⁹ толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁷⁰ гюнях ючюн къурманнга бир теке, ⁷¹ саламатлыкъ къурманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Аммишаддай улу Ахиезер быллай саугъа келтиргенди.

⁷² Онбиринчи кюн саугъасын Ашер тайпаны бачамасы Охран улу Пагиел келтиргенди.

⁷³ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш бидиш ундан толу эдиле); ⁷⁴ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁷⁵ толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁷⁶ гюнях ючюн къурманнга бир теке, ⁷⁷ саламатлыкъ къурманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Охран улу Пагиел быллай саугъа келтиргенди.

⁷⁸ Онекинчи кюн саугъасын Нафталий тайпаны бачамасы Энан улу Ахира келтиргенди.

⁷⁹ Аны саугъасы буду: 1 500 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш табакъ бла 840 грамм ауурлугъу болгъан кюмюш аякъ (ала, мирзеу саугъа этер ючюн, зейтун жау бла къатыш бидиш ундан толу эдиле); ⁸⁰ ариу ийисли затладан толу 120 грамм ауурлугъу болгъан алтын пиала; ⁸¹ толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир бугъа, бир къочхар эм бир къозу; ⁸² гюнях ючюн къурманнга бир теке, ⁸³ саламатлыкъ къурманнга эки бугъа, беш къочхар, беш теке, беш къозу. Энан улу Ахира быллай саугъа келтиргенди.

⁸⁴ Къурман этилиучю жер майланнган кюн, аны сыйлы этер ючюн келтирилген Исраилни бачамаларыны саугъалары былладыла: 12 кюмюш табакъ, 12 кюмюш аякъ эм 12 алтын пиала. ⁸⁵ Хар кюмюш табакъны ауурлугъу 1 500 грамм, хар аякъны ауурлугъу 840 грамм. Битеу бу адырланы ауурлугъу 28 килограмм 800 грамм. ⁸⁶ Ариу ийисли затладан толу 12 алтын пиала, хар бирини ауурлугъу 120 грамм. Барыны ауурлукълары 1440 грамм. ⁸⁷ Толусунлай кюйдюрюлген къурманнга: 12 бугъа, 12 къочхар, 12 къозу, биргелерине, тийишли мирзеу саугъала. Гюнях ючюн къурманнга 12 теке. ⁸⁸ Саламатлыкъ къурманнга: 24 бугъа, 60 къочхар, 60 теке, 60 къозу. Къурман этилиучю жер майланнгандан сора, аны сыйлы этер ючюн быллай къурманла бла саугъала келтиргендиле.

⁸⁹ Мусса Раббий бла ушакъ этерге Тюбешиу Чатыргъа кирген заманда, ол Шагъатлыкъ Кюбюрню башындан – Мархамат Жеринден* – эки Керубну** арасындан Ауаз эшите эди эмда Ол Мусса бла ушакъ эте эди.

* **7:89** «Мархамат Жер» деп кёчюрюлген чюйют сёз «каппорет» Аллахны ачыуу жумушатылгъан, халкъыны гюняхлары кечилген, ала Аллах бла жарашдырылгъан энчи жерни ангылатады.

** **7:89** Керуб – уллу мёлек.

Чырахтанны салыу

8 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды:
²— Харуннга сёлешип былай айт: «Чырахтаннга сен жети чыракъны салгъан заманда, ала чырахтанны ал жанына жарытырча айландыр».

³Харун алай этгенди. Ол чыракъланы, ала, Раббий Муссагъа буюргъаны кибик, чырахтанны ал жанына жарытырча буруп салгъанды. ⁴Чырахтан былай ишленгенди: мурдорундан башлап гюллерине дери, ол алтындан тёш-чөгюч бла ишленгенди. Чырахтан Раббий Муссагъа кёргюзтген юлгюге кёре ишленгенди.

Лебийлилени тазалау эм къуллукъгъа салыу

⁵Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁶— Израил улуланы арасындан лебийлилени айырып, аланы тазала. ⁷Аланы тазалар ючюн былай эт: алагъа тазалау сууну бюрк, ала битеу санларын жюлюсюнле эм кийимлерин жуусунла. Сора, таза боллукъдула. ⁸Андан сора, ала бир бугъаны эм аны биргесине тийишли мирзеу саугъа — зейтун жау бла къатыш бидиш будай ун — алсынла. Сен да, гюнях ючюн къурманнга, экинчи бугъа ал. ⁹Лебийлилени Тюбешиу Чатырны аллына келтир да, Израил улуланы битеу жамауатын жый. ¹⁰Лебийлилени Раббийни аллына келтир да, Израил улула къолларын аланы юслерине салсынла. ¹¹Лебийлиле Раббийге къуллукъ этер ючюн, Харун аланы Израил халкъны атындан, Раббийге кётюрюлген саугъа кибик келтирип багъышласын.

¹²Лебийлиле бугъаланы башларына къолларын салгъандан сора, сен лебийлилени тазалар ючюн, бир бугъаны Раббийге гюнях ючюн къурманнга, экинчисин а — толусунлай кюйдюрюлген къурманнга буюр. ¹³Лебийлилени Харунну бла аны уланларыны алларына келтир да, аланы Раббийге кётюрюлген саугъа кибик багъышла. ¹⁴Алай этип, лебийлилени Израил улуладан айыр да, лебийлиле Мени боллукъдула.

¹⁵Сен, лебийлилени тазалап, аланы Аллахха кётюрюлген саугъа кибик багъышлагъандан сора, ала Тюбешиу Чатырда къуллукъ этерге кирсинле. ¹⁶Израил улуланы арасындан ала толусунлай Манга берилрге керекдиле. Мен аланы хар израилли тиширудан туугъан эркек тюнгючлени орунуна алама.

¹⁷ Исраилни битеу эркек тюнгючлери, не адам, не хайыуан болсун, Менидиле. Мен аланы Мисирде тюнгючлени ёлтюртген заманда Кесиме айырып сыйлы этгенме ¹⁸эмда Исраилни битеу тюнгюч уланларыны орунуна лебийлилени алгъанма. ¹⁹ Сора Исраил улуланы арасындан Мен лебийлилени толусунлай Харуннга бла аны уланларына бергенме, ала Исраил улула орунуна Тюбешиу Чатырда къуллукъ этсинле эмда Исраил улула сыйлы жерге жуукълашып, алагъа бир хата болмазча, ала ючюн тазалау къуллукъ этсинле.

²⁰ Мусса, Харун эм Исраил улуланы битеу жамауаты лебийлилеге, Раббий Муссагъа айтханы кибик, этгендиле. ²¹ Лебийлиле кеслерин тазалагъандыла эм кийимлерин жуугъандыла. Сора Харун аланы Раббийге кётюрюлген саугъа кибик багъышлагъанды да, аланы тазалар ючюн, тазалау къуллукъ этгенди. ²² Андан сора, лебийлиле Харунну бла аны уланларыны башчылыгъында Тюбешиу Чатырны тийресинде къуллукъ этерге киргендиле. Ала лебийлилеге Раббий Муссагъа айтханы кибик этгендиле. ²³ Раббий Муссагъа былай айтханды:

²⁴ – Лебийлилени юсюнден жорукъ буду: Тюбешиу Чатырны тийресинде жыл санлары жыйырма бешден атлагъан эр кишиле къуллукъ этсинле, ²⁵ элли жыллары толгъанда уа ала, къуллукъларын тохтатып, андан сора, къуллукъ этмесинле. ²⁶ Ол заманда ала Тюбешиу Чатырны тийресинде къарындашларына болушургъа эркиндиле, кеслери уа къуллукъ этмесинле. Лебийлилеге жумушларын алай буюурса.

Къутхарылыу байрамны жорукълары

9 ¹ Исраиллиле Мисирден чыкъгъандан сора, экинчи жылны биринчи айында Раббий Синай атлы къуу жерде Муссагъа сёлешип былай айтханды:

² – Исраил улула белгиленнген заманда Къутхарылыу байрам этсинле. ³ Ол байрамны белгиленнген заманда, бу биринчи айны онтёртюнчю кюн, ингирде, битеу жорукъларына бла адетлерине кёре этигиз.

⁴ Мусса Исраил улулагъа Къутхарылыу байрам белгилерге буюргъанды. ⁵ Алай бла Исраил улула Синай атлы къуу жерде биринчи айны онтёртюнчю кюнюнде, ингирде, Къутхарылыу

байрам этгендиле; хар затны Раббий Муссагъа айтханы кибик этгендиле.

⁶ Алай аладан бир къаууму, адам ёлюкге тийгенден харам болгъанлары себепли, ол кюн Къутхарылыу байрамгъа къа-тышыргъа эркин болмагъандыла. Ала ол кюн Муссагъа бла Харуннга келип, ⁷ Муссагъа былай айтхандыла:

– Биз адам ёлюкге тийгенибиз себепли, харам болгъан эсек да, Израил улула бла бирге Раббийге белгиленнген кюн къурман этиуден бизни нек айырыргъа керекди?

⁸ Мусса алагъа жууапха:

– Тохтахыз, Раббий сизни юсюгюзден не буюргъанын мен билейим, – дегенди.

⁹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹⁰ – Израил улулагъа былай айт: «Сизден, не сизни туудукъ-ларыгъыздан биреу ёлюкге тийгенден харам болса, неда узакъ жолда болса, ол Раббий ючюн Къутхарылыу байрам этерге тийишлиди. ¹¹ Алай адамла экинчи айны онтёртюнчю кюнюнде, ингирде, байрам этсинле; къурман къозуну ачымагъан ётмек бла эм ачы хансла бла бирге ашасынла; ¹² эрттенликге дери андан жукъ къоймасынла, суюклерин сындырмасынла; Къутхарылыу байрамны битеу жорукъларына кёре этсинле. ¹³ Биреу, таза да болуп, жолда да болмагъанлай, Къутхарылыу байрамны тийиш-лисича белгилемесе, ол адам жамауатдан жокъ этилир, нек дегенде, ол керекли заманда Раббийге саугъала келтирмегенди; гюняхына жууаплы боллукъду.

¹⁴ Сизни арагъызда жашагъан тыш адам Раббий ючюн Къутхарылыу байрам этерге суюсе, ол аны жорукъларына бла адетине кёре этсин. Хар адамгъа – кёчгюнчюге да, кеси адамыгъызгъа да – жорукъла бирча болсунла».

Сыйлы Межамны башында булут

¹⁵ Межам салыннган кюн Межамны, Шагъатлыкъ Чатырны, булут жапханды. Ингирден эрттеннге уа Межамны юсюнде ол булут от кибик жаннганча кёрюне эди. ¹⁶ Дайым да алай эди: Межамны башын булут жабып тургъанды, кече уа, ол от кибик жаннганча кёрюнюп тургъанды. ¹⁷ Булут Чатырны тёп-песинден кётюрюлгени сайын, Израил улула жолгъа чыгъа

эдиле. Булут тохтагъан жерде Израил улула да тохтап чёк сала эдиле. ¹⁸ Алай бла Израил улула жолгъа да Раббийни буйругъу бла чыгъа эдиле, чёкню да Раббийни буйругъу бла сала эдиле. Булут Межамны тѣппесинде тургъан кезиуде, ала да чёкде тура эдиле. ¹⁹ Булут Межамны юсюнде кѣп заман турса да, Израил улула, Раббийни буйругъуна бой салып, жолгъа чыкъмай тургъандыла. ²⁰ Бир бирде булут Межамны юсюнде бир аз кюнню тура эди. Раббийни буйругъуна кѣре ала чёкде тура эдиле, эм Раббийни буйругъу бла жолгъа чыгъа эдиле. ²¹ Бир бирде булут бир жерде жаланда ингирден эрттеннге дери туруп болгъанды, эрттенликде ол кѣтюрюлген заманда уа, халкъ да жолгъа чыгъа эди. Кюндюз, кече болса да, булут кѣтюрюлген заманда, ала да жолгъа чыгъа эдиле. ²² Булут Межамны юсюнде эки кюн, бир ай, неда андан кѣп заман турса, Израил улула, чёкде къалып, жолгъа атланмай тургъандыла. Булут кѣтюрюлген заманда уа, ала да жолгъа чыгъа эдиле. ²³ Ала Раббийни буйругъу бла чёкде тура эдиле эм Раббийни буйругъу бла жолгъа чыгъа эдиле. Алай бла ала, Раббий Муссаны юсю бла берген буйрукълагъа кѣре, Раббийни айтханын эте эдиле.

*Кюмюш сур быргъыла**

10 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:
² – Жамауатны чакъыргъанда эм къонушну жолгъа чыгъаргъанда белги берир ючюн, кесинге кюмюшден тѣш-чѣгюч бла ишленнген эки сур быргъы ишле. ³ Ала экиси да бирча сокъгъанда, жамауат сени аллынгда Тюбешиу Чатырны эшик аллына жыйылсын. ⁴ Жангыз бири сокъса уа, санга бачамала, Израилни мингбашчылары, жыйылсынла. ⁵ Къуугъун** тауушну макъамы согъулгъанда, кюнчыгъыш жанында жерлешген къонушла жолгъа чыкъсынла. ⁶ Къуугъун экинчи согъулгъанда, къыбыла жандагъы жерлешген къонушла жолгъа чыкъсынла. Къуугъунну макъамы жолгъа чыгъар заманны белгиси болсун. ⁷ Жамауатны жыяргъа керек заманда уа сур быргъылану согъугъуз, алай а къуугъун таууш этмегиз.

* **10:1** *Сур быргъы* – орус. труба (музыкальный инструмент).

** **10:5** *Къуугъун* – орус. тревога, клич.

⁸Сур быргъыланы дин къуллукъчула, Харунну уланлары сокъ-сунла. Бу сизге эм келлик тёлюлеге ёмюрлюк буйрукъ болсун. ⁹Сиз кеси жеригизде сизни къысхан душманыгъызгъа уруш этип барсагъыз, сур быргъыла бла къуугъунну макъамын согъугъыз. Сора Раббий Аллахыгъыз, сизни эсгерип, душманларыгъыздан къутхарыр. ¹⁰Къууанчлы кюнлеригизде, белгиленген байрамларыгъызда, Жангы Ай байрамларыгъызда да толусунлай кюйдюрюлген къурманла бла саламатлыкъ къурманла келтиргенигизде сур быргъыланы согъугъыз да, ол Аллахыгъызны аллында сизни юсююзден эсгертиу боллукъду. Мен — Раббий Аллахыгъызма.

Исраиллиле Синай тауну тийресинден кетедиле

¹¹Экинчи жыл, экинчи аины жыйырманчы кюнюнде Шагъатлыкъ Межамны юсюндеги булут кётюрюлгенди. ¹²Исраил улула, Синай атлы къуу жерден, чёклерин жыйып жолгъа чыкъгъандыла. Булут Паран атлы къуу жерде тохтагъанды. ¹³Алай бла ала Раббийни Муссагъа буюргъанына кёре жолгъа биринчи кере чыкъгъандыла.

¹⁴Эм биринчи, кеси байрагъыны тубюнде, Яхуда къонушну аскер бёлеклери тебирегендиле. Алагъа башчы Аминадаб улу Нахшон болгъанды. ¹⁵Цуар улу Нетанел Иссахар тайпаны аскер башчысы; ¹⁶Хелон улу Элиаб а — Зебулун тайпаны аскер башчысы болгъанды. ¹⁷Межамны жыйгъандыла да, аны ташыучу Гершон улула бла Мерарий улула, Межамны затларын кётюрюп, жолгъа чыкъгъандыла.

¹⁸Ызларындан, кеси байрагъыны тубюнде, Рубен къонушну аскери тебирегенди. Алагъа башчы Шедеур улу Элисур болгъанды. ¹⁹Пуришаддай улу Шелумиел Шимон тайпаны аскер башчысы, ²⁰Деуел улу Элиясаф а Гад тайпаны аскер башчысы болгъанды. ²¹Андан сора, сыйлы адырланы кётюрюп, жолгъа кохатлыла атлангандыла. Межам, ала жангы жерге келгинчи, салыныргъа керек эди.

²²Ызларындан, кеси байрагъыны тубюнде, Эфраим къонушну аскери тебирегенди. Алагъа башчы Аммихуд улу Элишама болгъанды. ²³Педасур улу Гамалиел Манаше тайпаны аскер башчысы; ²⁴Гидеони улу Абидан а Бенямин тайпаны аскер башчысы болгъанды.

²⁵ Эм артда, битеу кьонушла тебирегенден сора, кеси байрагыны тюбюнде Дан кьонушну аскери тебирегенди. Алагъа Аммишаддай улу Ахиезер башчы болгъанды. ²⁶ Охран улу Пагиел Ашер тайпаны аскер башчысы; ²⁷ Энан улу Ахира уа Нафталий тайпаны аскер башчысы болгъанды. ²⁸ Исраил улула жолгъа чыкыгъан заманда чёклери къалай тизилип баргъаны буду.

Аллах халкъын Кеси жюрютеди

²⁹ Мусса къайын атасы Реуелни уланы болгъан мидиянлы Хобабха былай айтханды:

– Раббий бизге: «Мен аны сизге берликме», – деген жерге тебирейбиз. Бизни бла кел, биз да санга игилик этербиз, нек десенг Раббий Исраилге игилик этерге айтханды.

³⁰ Ол а анга жууапха:

– Угъай, бармайма. Мен кеси жериме, жууукъларыма къайтырыкъма, – дегенди.

³¹ Мусса анга:

– Тилейме, бизни кьойма. Нек десенг, сен бу кьуу жерде бизге чёкню къайда салыргъа керегин билесе да, бизге жол уста болурса. ³² Сен бизни бла барсанг, Раббий бизге этерик игиликде сени да юлюшюнг болур.

³³ Сора ала Раббийни тауундан жолгъа чыгып юч кюн бардыла. Раббийни Кесамат Кюбюрю, ала тохтар жерни кёргюзте, алларында бу юч кюнню барып турду. ³⁴ Раббийни булуту уа, ала кьонушну жыйып, жолгъа чыкыгъан заманда, аланы башларында болуп тургъанды. ³⁵ Кюбюрню кётюрюп, жолгъа атланганда, Мусса былай айта эди:

– Я Раббий, тур!

Душманларынг чачылсынла;

Сени кёрюп болмагъанла аллында чабып къачсынла!

³⁶ Тохтап, Кюбюрню жерлешдирген заманларында уа, Мусса былай айта эди:

– Я Раббий, кел!

Исраилни минглерине бла тул-тубанларына къайт!

Исраиллиени тырманлары

11 ¹Халкъ Раббийни аллында кыйынлыкларына тарыгъа эди да, Ол, аланы эшитип, бек чамланганды. Раббийден келген от, араларында жанып, къонушну кыйырын кюйдюрюп башлагъанды. ²Халкъ Муссаны чакъырып, болушлукъ тилегенди; Мусса Раббийге тилек этгенди да, от ёчюлгенди. ³Ол жерге Табера* деген ат берилгенди, нек дегенде, араларында Раббийден келген от жанганды.

⁴Мындан сора халкъгъа къошулгъан тыш къыраллы пасыкъла** ашны юсюнден осал къылыкъла кёргюзтюп башлагъандыла. Ала бла бирге Исраил улула да олтуруп, жияп тебирегендиле:

– Ой, бизге этни ким ашатыр эди? ⁵Мисирде биз хакъсыз ашагъан чабакъ эсибиздеди, нашала, хуанла, жашильсохан, турма маталлы сохан, сарымсакъ да эсибиздедиле. ⁶Энди уа бизни къарыуубуз кетгенди, бир зат да жокъду, бу маннадан сора бир зат кёрмейбиз!

⁷Манна уа гёлендир урукъгъа ушай эди, саргъылдым бетли эди. ⁸Халкъ айланып, аны жыйып, артда уа, къол тирмен бла тарта эди, неда келиде тую эди. Артда аны къошунда бишире эдиле, неда андан гюттюле эте эдиле. Аны татыуу зейтун жауда бишген гюттюлени татыууна ушай эди. ⁹Кече къонушха чыкъ тюшгенде, анга манна да тюше эди.

Муссаны тилеги

¹⁰Мусса халкъны хар тукъуму чатырларыны эшик алларында жиягъанларын эшитгенди. Раббий анга бек чамланганды, Муссаны да жаны кыйналгъанды. ¹¹Ол Раббийге былай айтханды:

– Сен къулунгу не ючюн кыйнайса? Сени кёз аллында мен ыразылыкъ нек тапмадым, бу халкъны ауурлугъун манга нек кётюртесе? ¹²Огъесе, мен бу халкъны къарынымдамы жюрютгенме? Мен аланы къозлапмы тапханма? Сен ата-бабаларына ант этип, сёз берген жерге манга дигиза сабийни элтген кирик элтирге нек буюргъанса? ¹³Бу халкъгъа ашаргъа эт къайдан алайым? Ала мени аллымда: «Бизге ашаргъа эт бер!» – деп жияйддыла.

* **11:3** Табера атны магъанасы – «ёртен».

** **11:4** Пасыкъ – орус. негодный человек, негодяй.

¹⁴ Манга битеу бу халкъ асыры ауур жюкдю, жангыз кесим аны кётюраллыкъ туйюлме. ¹⁵ Сен манга былай этип турсанг, тилейме, манга ыразылыгъынг бар эсе, андан эсе бусагъат ёлтюр да кьой, башыма тюшген палахны кёрмейим.

Жетмиш тамата

¹⁶ Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Манга Исраилни тукъум таматаларындан, сен белгеннге кёре, халкъны бачамаларына саналгъанладан жетмиш адам жый. Ала Тюбешиу Чатыргъа келсинле да, сени бла алайда сюелсинле. ¹⁷ Мен, энип, алайда сени бла сёлеширикме; Сенде болгъан Рухдан алып, алагъа берликме. Сора ала халкъны ауурлугъун биргенге элтирле, сен жангыз кесинг кётюрмезсе.

¹⁸ Халкъгъа уа былай айт: «Тамблагъа кесигизни тазалагъыз, тамбла эт ашарсыз. Раббий сизни: „Бизге эт ким ашатыр эди? Мисирде бизге нечик иги эди!“ – деп айтханыгъызны эшитгенди. Энди Раббий сизге эт берир да, сиз эт ашарсыз. ¹⁹ Сиз аны бир кюн, эки кюн, беш кюн, он кюн, неда жыйырма кюн угъай, ²⁰ ол бурун тешиклеригизден чыгып тебирегинчи эм сиз андан жийиргенип башлагъынчы, сау ай ашап турлукъсуз. Нек десегиз, сиз арагъызда болгъан Раббийге сый бермегенсиз; Аны аллында: „Мисирден кетерге бизге неге керек эди?!“ – деп жилигъансыз».

²¹ Мусса былай айтханды:

– Мени халкъымы арасында жыяу жюрюген 600 000 эр киши барды, Сен а: «Мен алагъа сау айны эт ашатырыкъма!» – дейсе.

²² Ала ючюн битеу кьой-эчкиле бла тууарла союлсала окъуна, ала тоярламы? Тенгиздеги чабакъла битеу тутулсала да, ала тоярламы?

²³ Раббий Муссагъа жууапха:

– Раббийни кьолу къарыусузмуду? Санга айтхан сёзюм толурун, энди сен кёрюрге, – дегенди.

²⁴ Мусса, тышына чыгып, Раббийни айтханын халкъгъа билдиргенди. Ол тукъум таматаладан жетмиш адам жыйып, аланы Сыйлы Чатырны тегерегинде салгъанды. ²⁵ Сора Раббий булут ичинде энип, аны бла ушакъ этгенди. Сора Муссада болгъан Рухдан алгъанды да, жетмиш тукъум таматагъа бергенди. Рух

алагъа сингнгенде, ала файхамбарлыкъ этип башлагъандыла, алай а, андан сора файхамбарлыкъ этмегендиле.

²⁶Элдад бла Медад атлы экеулен а къонушда къалгъан эдиле. Ала да тукъум таматала болуп жазылып эдиле, алай а Сыйлы Чатыргъа чыкъмагъан эдиле. Рух алагъа да сингнгенди да, ала къонушда файхамбарлыкъ этип башлагъандыла. ²⁷Бир жаш чабып келгенди да, Муссагъа:

– Элдад бла Медад къонушда файхамбарлыкъ этедиле, – деген хапар келтиргенди.

²⁸Сора Муссаны сайланган болушлукъчуларындан бири Нунну жашы Ешуа:

– Мусса, жюйюсханым, аланы тый! – дегенди.

²⁹Алай а Мусса жууапха:

– Мени ючюнмю къыйналады жанынг? Раббийни халкъында бары да файхамбарла болсала эм Раббий алагъа Кесини Рухун ийсе, мен нечик сюерик эдим! – дегенди.

³⁰Сора Мусса бла Исраилни тукъум таматалары къонушха къайтхандыла.

*Бёденеле**

³¹Сора Раббий жел кётюргенди. Жел тенгизден бёденелени келтиргенди да, къонушну тегерегине тюшюргенди. Ала кънушну хар жанына бир кюнлюк жол чакълы узакълыкъгъа дери, жерден бир метр бийикликге тегерекни толтургъандыла.

³²Ол кюнню узуну, кече узуну эм экинчи кюнню узуну халкъ бёденелени жыйып айланганды; аладан хар бири бек аздан он хомер** чакълы жыйганды. Сора ала бёденелени къонушну тегерегинде жайгъандыла. ³³Эт алыкъа ауузларында болгъанлай а, Раббий алагъа бек чамланганды да, халкъгъа бир кючлю ёлет ийгенди. ³⁴Анда осал къылыкълы адамланы асырагъанлары себепли, ол жерге Киброт-Хатауа («къужур къылыкъны къабырлары») деп аталгъанды.

³⁵Киброт-Хатауадан халкъ Хасеротха барып, анда тохтагъанды.

* 11:31 *Бёдене* – орус. перепел, перепёлка.

** 11:32 1000 килограммгъа жууукъ.

Мариям бла Харун Муссагъа зарланадыла

12 ¹Мусса бир хушлу тиширыуну къатыннга алгъанды. Мариям бла Харун а Муссаны хушлу къатыны ючюн, анга тырман этгендиле. ²Ала:

– Раббий жаланда Муссагъаamy сёлешгенди? Бизге уа сёлешмегенмиди? – дей эдиле.

Раббий аны эшитгенди.

³Мусса уа битеу дуняда эм жууаш адам эди.

⁴Ала билмей тургъанлай Раббий Муссагъа, Харуннга эм Мариямгъа:

– Ючюгюз да Тюбешиу Чатыргъа чыгъыгъыз, – деди да, ала ючюсю да ары келдиле.

⁵Раббий булут чигинжиде энди да, Чатырны эшик аллында тохтап, Харунну бла Мариямны чакъырды; ала экиси да алгъа чыкъдыла. ⁶Раббий алагъа былай айтханды:

– Мени айтханыма тынгылагъыз!

Арагъызда Раббийни файхамбары болса,

Мен анга кёрюнюде билим береме,

тюшлеринде сёлешеме.

⁷ Мени къулум Мусса бла уа алай тьююдю;
ол битеу юйюмде ышаннгылыды.

⁸ Мен аны бла бетден бетге ушакъ этеме,
элберле бла угъай, ачыкъ сёлешеме;

Раббийни сыфатын да кёреди ол.

Сиз а къулум Муссаны айыпларгъа къалай къоркъмадыгъыз?

⁹Раббий, алагъа бек чамланып, алайдан кетгенди.

¹⁰Булут чатырдан кётюрюлгенден сора, Мариямны келепен ауруу алып, териси къар кибик акъ болгъанды. Харун анга айланнганды да, аны келепенден ауругъанын кёргенди. ¹¹Харун Муссагъа:

– Тилейме, жюйюсханым, биз акъылсызлыкъдан этген гюняхыбыз ючюн сен бизге азап салма, – деди. – ¹²Мариям ёлю кибик болмасын, анасыны къарынындан, санларыны жартысы чирип, ёлю туугъан сабий кибик болмасын.

¹³Мусса къычырып, Раббийден:

– Эй Аллах! Тилейме, муну сау эт! – деди.

¹⁴Раббий а Муссагъа жууапха:

– Атасы аны бетине тюркюрсе, сыйсызлыгында жети кюнню турургъа керек болмазмы эди? Къонудан тышына жети кюннге элтсинле да, андан сора къайтыр, – деди.

¹⁵Мариям жети кюнню къонушну тышында тургъанды. Ол къайтхынчы халкъ жолгъа чыкъмагъанды.

Тасхачыла Кенанга барадыла

13 ¹Андан сора халкъ Хасеротдан кетип, чёкню Паран атлы къуу жерде салгъанды.

²Раббий Муссагъа:

³– Мен Израил улулагъа берген Кенан жерни тинтирге сен адамла ий. Хар тайпадан бирер бачама ий, – дегенди.

⁴Раббий буюргъаны кибик, Мусса аланы Паран атлы къуу жерден ийгенди. Ала бары Израил улуланы бачамалары эдиле.

⁵Ма аланы атлары:

Рубенни тайпасындан – Заккур улу Шаммуа;

⁶Шимонну тайпасындан – Хорий улу Шафат;

⁷Яхуданы тайпасындан – Ефунне улу Калев;

⁸Иссахарны тайпасындан – Юсюп улу Игал;

⁹Эфраимни тайпасындан – Нунну жашы Хошия;

¹⁰Беняминни тайпасындан – Рафу улу Палтий;

¹¹Зебулунну тайпасындан – Содий улу Гаддиел;

¹²Юсюпню тайпасындан, Манашеден – Сусий улу Гаддий;

¹³Данны тайпасындан – Гемаллий улу Аммиел;

¹⁴Ашерни тайпасындан – Микаел улу Сетур;

¹⁵Нафталийни тайпасындан – Бопсий улу Нахбий;

¹⁶Гадны тайпасындан – Макий улу Геуел.

¹⁷Мусса жерни тинтирге ийген адамланы атлары быладыла. Мусса Нунну жашы Хошиягъа Ешуа* деп атагъанды.

¹⁸Мусса аланы Кенанны тинтирге ийгенде былай айтханды:

– Негебге барып, тау жерлеге чыгъыгъыз. ¹⁹Ол жерни тинтигиз. Жер къаллайды? Анда жашагъан халкъ къаллайды? Ключлюмюдю, огъесе къарыусузмуду? Азмыды, огъесе кёпмюдю? ²⁰Жашагъан жерлери игимиди, огъесе аманмыды? Шахарлары

* **13:17** *Хошия* атны магъанасы – «къутхарыу». *Ешуа* атны магъанасы – «Раббий – къутхарыуду».

кьаллайдыла? Кьонушладамы жашайдыла, огьесе кьалаладамы?
²¹Анда жер битимлимиди, битимсизмиди? Тереклери бармыды, жокьмуду? Таукел этип, ол жерни кёгетлеринден алып келигиз. (Ол а тамам жюзюм бишген кезиу эди).

²²Ол адамла барып, Цин атлы кьуу жерден башлап Хаматны тийресиндеги Рехобха дери жерлени тинтгендиле. ²³Ала Негебге барып Хеброн шахаргьа чыкьгьандыла. Анда Анакьны туудукьлары Ахиман, Шешай эм Талмай жашай эдиле. Хеброн шахар Мисирдеги Соан шахардан жети жыл алгьа кьуралгьан эди. ²⁴Сора ала Эшкол ёзеннге келгендиле. Анда ала жюзюм терекден бир жоккусу* бла бирге бутакьны кесип алгьандыла да, аны, кьазыкьгьа тагьып, экеулен элтгендиле; дагьыда, анарла** бла инжирле да алгьандыла. ²⁵Исраил улула андан жюзюм жоккуну кесип алгьанлары себепли, ол жерге Эшкол*** ёзен деп атагьандыла. ²⁶Кьыркь кюнден, жерни тинтип чыкьгьандан сора, ала тасхачылыкьдан кьайтхандыла.

Тасхачылары хапарлары

²⁷Ол адамла Муссагьа, Харуннга эм Исраил жамауатына Паран атлы кьуу жердеги Кадешге кьайтхандыла. Алагьа эм битету Исраил жамауатха хапар айтып, ол жерни кёгетлерин кёргюзтгендиле. ²⁸Ала Муссагьа былай айтхандыла:

– Сен бизни ийген жерге бардыкь. Ол кертиси бла да сют бла бал баргьан жерди! Ма кёгетлери да. ²⁹Алай а ол жерде жашагьан халкь кючлюдю, шахарлары уа деменгилидиле эм бек уллудула. Анда биз Анакьны туудукьларын да кёргенбиз. ³⁰Негебде Амалеклиле жашайдыла. Хитлиле, эбуслула эм аморлула тау жерледе, кенанлыла уа тенгизни жагьасында бла Иордан сууну жагьасында жашайдыла.

³¹Калем а Муссаны аллында халкьны тынчайтыргьа кюрешип:

– Келигиз, ол жерни кьолгьа алайыкь! Бизни кьарыуубуз жетерикди, – дей эди.

³²Алай а аны бла бирге баргьанла:

* 13:24 Жокку – орус. кисть, гроздь.

** 13:24 Анар – орус. гранат.

*** 13:25 Эшкол сёзню магьанасы – «жокку».

– Биз ол халкыгъа уруш эталлыкъ туююлбюз, ол бизден куюлюю, – дегендиле.

³³Ала Исраил улуланы алларында тинтип чыкыгъан жерни аманларгъа кюрешип, былай айта эдиле:

– Биз тинтип чыкыгъан жер аны юсюнде жашагъан адамланы ашап биттирген жерди. Биз анда керген битеу халкъ – бек узун бойлу адамладыла. ³⁴Биз анда пелиуанланы да, пелиуан тайпадан чыкыгъан Анакъ улуланы кергенбиз. Аланы кыатларында кесибизни сенгирчгеле кибик суна эдик, алагъа да биз алай керюннгенбиз.

Исраиллиле кыауыгъа этедиле

14 ¹Ол кече битеу жамауат кычырыкъ этип жияп тургъанды. ²Исраил улула Муссагъа бла Харуннга тырман этгендиле, битеу жамауат да алагъа былай айта эди:

– Ой биз Мисирде ёлгю эдик! Неда мында, кыуу жерде ёлгю эдик! ³Раббий бизни ол жерге нек элтеди? Биз анда кылычдан ёллокбюз, бизни кыатынларыбыз бла сабийлерибиз а жесирликге тюшерикдиле. Андан эсе биз Мисирге кыайтсакъ иги туююлмюю?

⁴Сора бир бирлерине:

– Кесибизге бир башчы салып, Мисирге кыайтайыкъ, – дегендиле.

⁵Ол заманда Мусса бла Харун Исраил улуланы жыйылып тургъан жамауатыны аллында жерге беттебен аугъандыла. ⁶Жерни тинтирге баргъанланы арасында болгъан Нунну жашы Ешуа бла Ефунне улу Калев, жанлары кыйналып, кийимлерин жыртхандыла да, ⁷Исраил улуланы битеу жамауатына былай айтхандыла:

– Ол биз тинтип чыкыгъан жер болмагъанча бек алааматды. ⁸Раббий бизге ыразы болса, Ол бизни ол сют бла бал баргъан жерге элтир да, аны бизге берир. ⁹Раббийге кыажу турмагызыз ансы, ол жерде жашагъан адамладан кюркымагызыз, биз аланы ётмек ашагъанлай ашап жокъ этербиз. Алада жакылау* кыалмагъанды, бизни бла уа Раббий барды. Коркымагызыз аладан!

* **14:9 Жакыла** – биреу жанлы неда бир зат жанлы бол, биреуню неда бир затны кыоруула; орус. защищать кого-то, заступаться за кого-то.

¹⁰ Алай а битеу жамауат:

– Быланы ташла бла уруп ёлтюрюгюз, – дегенди.

Ол заманда Тюбешиу Чатырны къатында Исраил улулагъа Раббийни аламатлыгъы кёрюндю.

Муссаны халкъ ючюн тилеги

¹¹ Сора Раббий Муссагъа былай айтды:

– Бу халкъ Мени не заманнга дери сансыз этип турлукъду? Аланы арасында Мен аллай тамаша белгиле этгенликге, ала Манга ийнанмай не заманнга дери турлукъдула? ¹² Мен алагъа ёлет ийип, къурутуп бошайым, сенден а аладан да уллу эм кючлю миллет жаратайым.

¹³ Мусса уа Раббийге:

– Сен къудуретинг бла бу халкъны мисирлилени арасындан чыгъаргъанса, – деди. – Энди ала муну эшитселе, ¹⁴ бу жерде жашагъан халкъгъа не айтырла? Ала эшитгеннге кёре, Сен, я Раббий, бу халкъны арасында болгъанса, Сен, Раббий, алагъа Кесинги бетден бетге кёргюзтесе, Сени булутунг аланы башларында турады, кюндюз Сен аланы алларында булут чигинжиде, кече уа от чигинжиде бараса. ¹⁵ Энди Сен бу халкъны, бир адамын къоймай, жокъ этсенг, Сени аламат ишлеринги юсюнден эшитген миллетле: ¹⁶ «Раббий бу халкъны ант этип берирге айтхан жерге жетдирирге болалмагъанды. Аны себепли, Ол аны къуу жерде жокъ этгенди», – дерле. ¹⁷ Раббийни къудурети энди туура болсун! Сен Кесинг былай айтханса: ¹⁸ «Раббий бек тёзюмлюдю, кёп мархаматлыды. Ол гюняхны бла аманлыкъны кечеди. Терслиги болгъанлагъа, Ол жазасыз къоймайды; аталарыны терсликлерин сабийлерине, ючюнчю эм тёртюнчю тёлюлерине дери жетишдиреди». ¹⁹ Тилейме, Мисирден чыкъгъанларындан бююннге дери Сен бу халкъны кечгенинг кибик, уллу мархаматынг бла бу халкъны гюняхын кеч!

²⁰ Раббий жууапха былай айтханды:

– Сен тилегенинг ючюн Мен алагъа кечеме. ²¹ Алай а, Кесим бла ант этеме, Раббийни аламатлыгъы битеу дунягъа жайыллыгъы кертиди. ²² Бу Мени аламатлыгъымы кёргенле, Мен Мисирде бла къуу жерде этген тамаша белгилени кёргенле, алай а Мени он кере сынап кюрешген эм сёзюме тынгыламагъан адамладан

бири да, ²³ Мен ата-бабаларына ант этип берирге айтхан жерни кёрлюк туйюлдю. Мени сансыз этгенледен аны бири да кёрлюк туйюлдю. ²⁴ Алай а Мени кзулум Калемни ниети башха болгъаны ючюн, ол Манга битеу жюрегинден бойсуннганы ючюн, Мен аны ол баргъан жерге жетдирикме, аны туудукълары да анга ие боллукъдула. ²⁵ Ёзенде амалеклиле бла кенанлыла жашагъанлары себепли, тамбла артха айланыгъыз да, кзуу жерге, Къамиш тенгиз таба атланыгъыз.

Къаугъа ючюн азап

²⁶ Сора Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

²⁷ – Бу аман жамауат Манга энтта не заманнга дери тырман этип турлукъду? Израил улула Манга къажар сёзле айтханда, Мен аланы тырманларын эшитеме ²⁸ Алагъа былай айт: «Кесим бла ант этеме, – дейди Раббий, – сиз Манга эшитдиргеннге кёре этерикме Мен сизге. ²⁹ Сизни ёлюклеригиз бу кзуу жерде къаллыкъдыла. Жыл санлары жыйырмадан атлап, санаугъа киргенледен эм манга къажар тырман этгенледен, ³⁰ Мен кюл кётюрюп ант этип, сизни жерлешдирирге айтхан жерге биригиз да кирлик туйюлсюз. Жаланда Ефунне улу Калем бла Нунну жашы Ешуа кирликдиле. ³¹ Сиз, ала душманны кюлуна тюшерикдиле деген сабийлеригизни Мен келтирикме да, сиз сансыз этген жерни ала танырла. ³² Сизни ёлюклеригиз а бу кзуу жерде къаллыкъдыла. ³³ Сизни саякълыгъыгъыз* ючюн, уланларыгъыз азап чегерикдиле, кыркъ жылны кёчгюнчю сюрюучюле боллукъдула, сиз барыгъыз да бу кзуу жерде ёлгюнчю. ³⁴ Сиз жерни тинтип айланган кыркъ кюнню, хар кюню бир жыл болуп, кыркъ жылны ичинде гюняхларыгъыз ючюн азап чегериксиз. Сора Мени ачыуландыргъан не болгъанын билирсиз». ³⁵ Мен, Раббий, сёз береме: «Манга къажар тургъан гюняхлы жамауатха муну ишексиз этерикме. Ала бу кзуу жерде думп боллукъдула, бары да мында ёллюкдюле.

³⁶ Мусса жерни тинтирге ийгенледен, ала къайтхандан сора, ол жерни юсюнден аман хапарла жайгъан, жамауатны Муссагъа

* **14:33** *Саякълыкъ* – хаулелик, аман айланыучу кылыкъ; орус. распутство, распущенность, разврат.

тырман этерге кьозгъагъан адамла ³⁷ Раббийни аллында ёлетден ёлгендиле. Ала ол жерни юсюнден аман хапарла жая эдиле. ³⁸ Жерни тинтирге баргъан адамладан жаланда Нунну жашы Ешуа бла Ефунне улу Калеп сау кьалгъандыла».

³⁹ Мусса бу сёзню Исраил улулагъа айтханды да, халкъ бек ачы жилягъанды. ⁴⁰ Эртденликде эрте туруп, ала таулу жерни тёппелери таба чыгъып башлагъандыла. Ала:

– Биз хазырбыз. Биз гюнях этгенбиз; энди Раббий бизге берирге айтхан жерге барлыкъбыз, – дей эдиле.

⁴¹ Алай а Мусса:

– Раббийни буйругъуна сиз къажар нек турасыз? – дегенди. – Жетиширик туююлсюз. ⁴² Бармагъыз, Раббий биргегизге боллукъ туююлдю. Душманларыгъыз сизни хорларыкъдыла. ⁴³ Анда сизни аллыгъызгъа амалеклиле бла кенанлыла чыгъарыкъдыла да, аланы кылычларындан ёллюксюз. Сиз Раббийге арт бургъаныгъыз себепли, энди Ол биргегизге боллукъ туююлдю.

⁴⁴ Алай а ала таулу жерни тёппелерине чыгъаргъа базыннгандыла; Раббийни Кесамат Кюбюрю да, Мусса да къонушдан чыкъмагъандыла. ⁴⁵ Сора таулада жашагъан амалеклиле бла кенанлыла, келип, аланы хорлап, ызларындан Хормагъа дери къуугъандыла.

Сыйлы саугъала юсюнден жорукъла

15 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² – Исраил улулагъа сёлеш да былай айт: «Мен сизге жашаргъа берген жерге сиз киргенден сора, ³ Раббийге жагъымлы ийис этдирир ючюн Раббийге тууарладан неда кьой-эчкиледен отда кюйдюрюлген кьурманнга: толусунлай кюйдюрюлген неда башха кьурман, нюзюр кьурман не кеси ыразылыкъдан келтирген, неда байрамда тийишли саугъала – келтирген заманда, ⁴ кьурман этген адам Раббийге мирзеу саугъагъа 1 литр зейтун жау бла къатыш 1 500 грамм бидиш ун келтирсин. ⁵ Толусунлай кюйдюрюлген кьурманны неда башха кьурманны келтиргенде, дагъыда, къуюлгъан саугъагъа хар кьозу бла бирге 1 литр чагъыр келтиригиз.

⁶ Кьочхар келтиргенде, аны бла бирге мирзеу саугъагъа 1 литр зейтун жау бла къатыш 3 килограмм бидиш будай ун

келтиригиз. ⁷ Къюулгъан саугъагъа да 1,25 литр чагъыр келтиригиз. Ол Раббийге жагъымлы ийис болсун.

⁸ Раббийге толусунлай кюйдюрюлген неда башха къурманнга, нюзюр ючюн къурманнга неда саламатлыкъ къурманнга бугъаны келтиргенде, ⁹ тана бла бирге мирзеу саугъагъа 2 литр зейтун жау бла къатыш 4,5 килограмм бидиш будай ун келтиригиз. ¹⁰ Къюулгъан саугъагъа да 2 литр чагъыр келтиригиз. Ол отда кюйдюрюлген къурманды, Раббийге жагъымлы ийис болсун. ¹¹ Хар бугъаны, къочхарны, къозуну неда улакъны келтиргенде, алай этигиз. ¹² Келтирилген къурманланы санларына кёре хар къурманнга алай этигиз.

¹³ Сизни кеси адамларыгъызны хар бири отда кюйдюрюлген къурманны, Раббийге жагъымлы ийис этдириуню бу жорукълагъа кёре этсин. ¹⁴ Тыш адам, неда арагъызда жашагъан башха бир адам, Раббийге жагъымлы ийис этдирир ючюн, отда кюйдюрюлген къурманны келтирирге суйсе, хар затны сизнича этсин. ¹⁵ Жамауат! Сизге да, арагъызда жашагъан тыш адамгъа да жорукъ бир болсун; келлик тёлюлеге да ёмюрлюк жорукъ болсун. Раббийни аллында сиз да, тыш къыраллыла да тенгсиз. ¹⁶ Сизге да, арагъызда жашагъан тыш адамгъа да, адет да бир, жорукъ да бир болсун».

¹⁷ Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹⁸ – Израил улуулагъа сёлеш да былай айт: «Сиз, Мен элтген жерге киргенден сора, ¹⁹ ол жерни ётмегин ашагъаныгъызда, аны бир кесегин Раббийге кётюрюлген саугъагъа келтиригиз. ²⁰ Кётюрюлген саугъагъа биринчи тартыудан чыкъгъан ундан бир гюттю келтир; аны ындырдан* келтирилген саугъаныча кётюрюп келтир. ²¹ Битеу келлик тёлюледе биринчи тартыудан чыкъгъан ундан Раббийге кётюрюлген саугъа беригиз.

Билмей этилген гюняхла ючюн къурманла

²² Раббий Муссагъа берген бу буйрукъладан бирин сиз билмей бузсагъыз, былай этигиз. ²³ Раббий ол буйрукъланы сизге Муссаны юсю бла бергенди. Раббий аланы сизге берген кюнден башлап келлик тёлюлеге дери турлукъдула ала. ²⁴ Ол иш жангылып, жамауат да билмей тургъанлай этилсе, битеу жамауат

* **15:20** *Ындыр* – мирзеу басыучу жер; орус. ток, гумно.

толусунлай кюйдюрюлген кърманнга, Раббийге жагъымлы ийис этер ючюн, бир бугъа эм биргесине тийишли мирзеу саугъа бла къуолгъан саугъа келтирсин, гюнях ючюн кърманнга да, бир теке келтирсин. ²⁵ Дин къуллукъчу битеу Исраил жамауат ючюн тазалау этсин да, алагъа кечилир. Нек дегенде, бу – жангылыч эди эмда бу жангылыч ючюн ала Раббийге отда кюйдюрюлген кърманны бла гюнях ючюн кърманны келтиргендиле. ²⁶ Битеу Исраил улуланы жамауаты да, арасында жашагъан тыш адамла да кечилирле, нек дегенде, битеу халкъ аны жангылып этгенди.

²⁷ Бир адам жангылып гюнях этсе уа, ол гюнях ючюн кърманнга жыллыкъ эчкини келтирсин. ²⁸ Сора жангылып гюнях этген адамны гюняхы ючюн дин къуллукъчу Раббийни аллында аны тазаласын. Тазаланыу этилгенден сора ол адам кечилир. ²⁹ Жангылып гюнях этгенге, Исраилни кеси адамына да, арагъызда жашагъан тыш адамгъа да, адет бир болсун.

³⁰ Кеси адамларыгъыздан неда тыш адамладан биреу билип тургъанлай гюнях этсе уа, ол Раббийни сыйсыз этеди. Ол жан халкъ арасындан жокъ этилсин. ³¹ Ол Раббийни сёзюн сансыз этгенди, Аны буйругъун бузгъанды. Ол жан халкъындан ишексиз жокъ этилсин, гюняхы ючюн азап чексин».

Шабат кюнню бузгъаннга сюд этиу

³² Исраил улула къуу жерде болгъанда ала шабат кюн отун жыйгъан бир адамны тапхандыла. ³³ Отун жыйгъанны тапханла аны Муссаны бла Харунну эм битеу жамауатны аллына келтиргендиле. ³⁴ Анга не этерге билмегенлей, аны тутуп тургъандыла. ³⁵ Раббий Муссагъа:

– Ол адам ёлюрге керекди. Битеу жамауат аны кьонушдан тышында ташла бла тюйюп ёлтюрсюн, – дегенди.

³⁶ Битеу жамауат, Раббий Муссагъа айтханы кибик, ол адамны кьонушдан тышына элтгенди да, аны ташла бла тюйюп, ёлтюргенди.

Кийимде токъмакъла

³⁷ Раббий Муссагъа былай айтханды:

³⁸ – Исраил улулагъа сёлеш да былай айт: «Битеу келлик тёлюледе кийимигизни этеклеринде токъмакъла тигигиз. Хар

токъмакъны ичинде кёк жүнден этилген халы болурча этигиз. ³⁹Сизде ол токъмакъла болуп, сиз, алагъа къарагъанда, Раббийни битеу фарызларын эсигизге тюзюрюп, толтурурсуз. Сора, сиз, саякълыкъгъа тартыннган жүрегигизни бла кёзлеригизни ызындан бармазсыз». ⁴⁰Алай бла сиз Мени битеу фарызларымы эсигизде тутуп, толтуруп турлукъсуз эмда Аллахыгъызны аллында сыйлы боллукъсуз. ⁴¹Мен – Раббийме, сизни Аллахыгъызма. Сизни Аллахыгъыз болур ючюн, Мен сизни Мисирден чыгъарганма! Мен Раббийме, сизни Аллахыгъызма!

Корах, Датан эм Абирам Муссагъа къажан турадыла

16 ¹Исхар улу Корах (Исхар Кохатны уланы, Кохат а Лебийни уланы эди), Элиаб улула Датан бла Абирам эм Пелет улу Он (ала Рубен улулары эдиле), таша оноу этип, ²Муссагъа къажан тургъандыла. Биргелерине уа Исраил улуладан, дагъыда 250 адам болгъанды; ала жамауатны бачамалары, жыйылыулагъа чакъырылган, атлары айтылган адамла эдиле. ³Была бары, жыйылып, Муссагъа бла Харуннга къажан туруп, алагъа:

– Сиз асыры тереннге киргенсиз! Битеу жамауат, хар бир адам сыйлыды, Раббий да араларындады! Сиз кесигизни Раббийни халкъындан бийик нек этесиз? – дегендиле.

⁴Аны эшитип, Мусса жерге беттёбен аугъанды. ⁵Корахха бла аны нёгерлерине ол былай айтханды:

– Тамбла эрттенликде Раббий Аныкъы ким болгъанын, сыйлы да ким болгъанын эмда Раббийге жууукълашыргъа тийишли ким болгъанын кёргюзтюр. Ол кимни сайласа, Кесине жуукълашыргъа анга эркинлик берир. ⁶Сен, Корах, эм сени нёгерлеринг былай этигиз: кесигизге кёмюр табакъла алыгъыз да, ⁷тамбла Раббийни аллында алагъа мыдых, мыдыхны юсюне уа ладан салыгъыз. Раббий кимни сайласа, ол сыйлы болур. Сиз асыры тереннге киргенсиз, Лебий улула!

⁸Сора Мусса Корахха былай айтханды:

– Былай тынгылагъыз, Лебий улула! ⁹Исраилни Аллахы сизны Исраил жамауатындан айырып Кесине жууукълашдыргъанды. Сиз Раббийни Межямыны тийресинде ишлейсиз, жамауат аллында туруп, анга къуллукъ этесиз. Сизге ол азмыды? ¹⁰Раббий сизни да, Лебий улу къарындашларыгъызны да Кесине

жууукълашдыргъанды, сиз а дин къуллукъну кюсейсиз. ¹¹ Сен да, сени нёгерлеринг да Раббийге къажар тургъансыз. Харун кимди? Сиз анга неге тырман этесиз?

¹² Сора Мусса Элиаб улу Датанны бла Абирамны чакъыр-тханды. Алай а ала:

– Бармайбыз! – дегендиле. – ¹³ Сен бизни сют бла бал баргъан жерден чыгъарып, бу къуу жерде ёлтюрюрге келтиргенинг санга азмыды? Энди уа сен бизге бийлик да этергеми сюесе?

¹⁴ Сен бизни сют бла бал баргъан жерге келтирдингми, мюлкге сабанла бла жюзюм бахчала бердингми? Сен бу адамланы кёзлерин сокъур этергеми сюесе? Барлыкъ туююлбюз!

¹⁵ Мусса алагъа бек ачыуланып, Раббийге:

– Аланы саугъаларын Сен къабыл этме. Мен аладан эшек окъуна алмагъанма, аланы бирине бир тюрлю аманлыкъ этмегенме, – дегенди.

¹⁶ Сора Мусса Корахха:

– Тамбла сен да, нёгерлеринг да Раббийни аллына келигиз. Сен да, ала да, Харун да келигиз. ¹⁷ Хар биригиз кёмюр табагъын алып, анга ладан салып, аны Раббийни аллына келтирсин. Бары да бирге 250 кёмюр табакъ. Сен да, Харун да кёмюр табакъларыгъызны келтиригиз, – дегенди.

¹⁸ Ала, хар бири кёмюр табагъын алып, алагъа жаннган мыдыхла салып, юсюне ладан салгъандыла; сора Тюбешиу Чатырны эшик аллында сюелгендиле; Мусса бла Харун да алай этгендиле.

¹⁹ Корах битеу нёгерлерин Тюбешиу Чатырны эшик аллына Муссагъа бла Харуннга къажар жыйгъанда, битеу жамауатха Раббийни алапатлыгъы кёрюнгенди. ²⁰ Раббий Муссагъа бла Харуннга:

²¹ – Бу жамауатдан айырылыгъыз, Мен аланы къарап къараргъынчы къурутурма, – дегенди.

²² Ала жерге беттёбен аууп:

– Аллах, хар жанлы затха рух берген Аллах! Бир адам гюнях этгенди, Сен а битеу жамауатхамы ачыуланаса? – дегендиле.

Корахха, Датаннга эм Абирамгъа азап жетдируу

²³ Сора Раббий Муссагъа:

²⁴ – Жамауатха айт, ала Корахны, Датанны эм Абирамны чатырларындан кери кетсинле, – дегенди.

²⁵ Мусса туруп, Датан бла Абирамгъа келгенди, Исраилни тукъум таматалары да ызындан. ²⁶ Мусса жамауатха:

– Бу аманлыкъчыланы чатырларындан кери кетигиз! Аланы бир затларына тиймегиз, алай болмаса, аланы битеу гюняхлары ючюн сиз да жоюлурсуз.

²⁷ Ала Корахны, Датанны эм Абирамны чатырларындан кери кетгендиле. Датан бла Абирам а, къатынлары, уланлары эм гитче сабийлери бла бирге чатырларыны босагъаларына чыгып тура эдиле.

²⁸ Сора Мусса былай айтханды:

– Битеу бу ишлени мен кеси аллыма этмегеними, аланы манга Раббий буюргъанын, сиз ма былай билирсиз: ²⁹ была хар ким да ёлгенча ёлселе, ажаллары да битеу адамланы ажаллары кибик болса, мени Раббий иймегенди. ³⁰ Алай а Раббий ёмюрге болмагъан зат этсе, жер жарылып, аланы да, битеу ырысхыларын да жутса эмда ала, жанлары саулай, ёлгенле дуниясына тюшселе, билигиз: бу адамла Раббийни сансыз этгендиле.

³¹ Мусса бу сёзлени тюз айтып бошагъанлай аланы тюплеринде жер жарылгъанды. ³² Жер ауузун ачып, аланы да, аланы юйюрлерин да, битеу Корахны адамларын да, аланы ырысхыларын да бирге жутханды. ³³ Битеу болгъан затлары бла бирге ала, жанлары саулай, ёлгенле дуниясына тюшгендиле. Жер аланы башларындан жабылып, ала жамауатны арасындан жокъ болгъандыла. ³⁴ Тёгереклеринде болгъан битеу исраиллиле, ала кычыргъан заманда алайдан ыхтырылып:

– Жер бизни да жутмагъы эди! – деп къачхандыла.

³⁵ Олсагъат Раббийден от чыккъгъанды да, ладан келтирген 250 адамны кюйдюргенди. ³⁶ Сора Раббий Муссагъа былай айтханды:

³⁷ – Дин къуллукъчу Харунну уланы Элазаргъа айт, ол кюйген ёлюклени арасындан кёмюр табакъланы жыйсын да, мыдыхларын узакъ элтип тёксюн; ол кёмюр табакъла энди сыйлыдыла, ³⁸ нек дегенде, аланы келтирген гюняхлы адамла жанларын бергендиле. Ол адырланы туююп, жассы* этип, къурман жерни юсюн аны бла жапсынла. Аланы Раббийни аллына келтиргендиле да, ала сыйлы болгъандыла; энди ала Исраил улулагъа сакъболуу белги болсунла.

* **16:38** Жассы – жукъа, жайма; орус. плоский, широкий.

³⁹ Дин кзулдукчу Элазар кюйдюрюлген адамла келтирген жез табакъланы алгъанды да, кзурман жерни юсюн ала бла жабар ючюн аланы туююп жассы этгенди. ⁴⁰ Израил улуларына эсгертиу болсун: Харунну туудукъларындан башха адам Раббийни аллында ладан кюйдюрюрге жууукълашмасын. Жууукълашса уа, ол да, Корах бла аны нёгерлери сынагъанны чегерикди. Раббий Муссаны юсю бла Элазаргъа алай айтханды.

Мусса бла Харун жамауат ючюн тилейдиле

⁴¹ Экинчи кюн Израил улулары битеу жамауаты Муссагъа бла Харуннга тырман этгенди.

– Сиз Раббийни халкъын ёлтюргенсиз, – дей эдиле ала.

⁴² Муссагъа бла Харуннга къжау туруп, жамауат Тюбешиу Чатыргъа айланганда, аны булут жапханды эм Раббийни ала-матлыгъы кёрюннгенди. ⁴³ Мусса бла Харун Тюбешиу Чатыргъа жууукълашхандыла да, ⁴⁴ Раббий Муссагъа:

⁴⁵ – Бу жамауатдан бир жанына кетигиз, Мен аланы къарап къарагъынчы кзурутурма, – дегенди.

Ала жерге бетгёбен аугъандыла.

⁴⁶ Сора Мусса Харуннга:

– Кёмюр табагъынгы алып, анга кзурман жерден жаннган мыдыхны, мыдых юсюне да ладанны сал. Сора аны жамауатха чабып элт да, аланы жакъла. Раббий чамланнганды да, халкъ арасында ёлет башланнганды.

⁴⁷ Харун, Мусса айтханча этгенди да, чабып жамауатны арасына киргенди. Халкъ арасында уа ёлет башланнган эди. Харун, отха ладан салып, халкъны жакълагъанды. ⁴⁸ Ол ёлгенлени бла сауланы арасына киргенди да, ёлет тохтагъанды. ⁴⁹ Корах бла бирге ёлгенлени санамай, ёлетден 14 700 адам кырылгъынды. ⁵⁰ Ёлет тохтагъандан сора, Харун Муссагъа, Тюбешиу Чатырны эшигине къайтханды.

Харунну аса таягъы чагъады

17 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² – Израил улулагъа айт да, хар тайпадан, хар тайпаны бачамасындан бирер аса таякъ ал, онеки таякъ. Хар бачаманы таягъында аны атын жаз, ³ Лебийни таягъында да Харунну атын

жаз. Хар тайпадан, бачамаларындан, бирер таякъ болургъа керекди. ⁴Ол аса таякъланы Тюбешиу Чатырда, Шагъатлыкъ Кюбюрню аллында, Мен сизни бла тюбешген жерде сал. ⁵Мен сайлагъан адамны таягъы чирчик* этерикди. Аны бла Мен Израил улуланы сизге тохтаусуз тырман этгенлерин тохтатырма.

⁶Мусса Израил улулагъа айтды да, аланы бачамалары хар тайпадан, хар бачамадан бирер аса таякъ, бары бирге онеки таякъ бергендиле. Таякъланы арасында Харунну аса таягъы да болгъанды. ⁷Мусса ол таякъланы Шагъатлыкъ Чатырда Раббийни аллында салгъанды.

⁸Экинчи кюн Мусса Шагъатлыкъ Чатыргъа киргенди да, ма, Лебийни юйюрюн кѳргюзтген Харунну аса таягъы чирчик чыгъарып, гюлле чакъдырды, бадам** чертлеуюкле да берди. ⁹Сора Мусса битеу таякъланы Раббийни аллындан алып, Израил улулагъа чыкъгъанды. Ала аса таякълагъа къарап, хар бири кесини таягъын алгъанды.

¹⁰Раббий Муссагъа:

– Харунну аса таягъын артха Шагъатлыкъ Кюбюрню аллына сал, – дегенди. – Ол анда сакълансын, Манга къажану чыкъгъанлагъа белги болсун. Сора аланы Манга этген тырманлары тохтар да, ала ёлмей къалырла.

¹¹Мусса алай этгенди; Раббий анга айтханы кибики, Мусса алай этгенди. ¹²Израил улуула Муссагъа:

– Биз ёлебиз! Жоюлабыз! Барыбыз да жоюлуп барабыз! ¹³Раббийни Межямына жууукълашхан хар адам ёледи. Биз барыбыз да ёлюпмю къалырбыз? – дей эдиле.

Дин къуллукъчуланы бла лебийлилени жумушлары

18

¹Раббий Харуннга былай айтханды: – Сен, сени уланларынг эм Лебийни башха туудукълары Сыйлы Жерде этилген гюнях ючюн жууаплысыз. Сен эм сени уланларынг а дин къуллукъчулукъда этилген гюнях ючюн да жууаплы боллукъсуз. ²Сен кесинге болушлукъгъа къарындашларынгы, атангы тайпасын, Лебийни тайпасын ал. Ала

* 17:5 Чирчик – орус. почка, всход.

** 17:8 Бадам – орус. миндаль.

биргенге болсунла да, санга кьуллукъ этсинле. Сен а, уланларынг бла бирге Шагъатлыкъ Чатырда кьуллукъ эт. ³Ала сени аллынгда жууаплы болсунла эм Чатырны битеу жумушларын тамамласынла. Жаланда Сыйлы Жерни затларына бла кьурман этилиучю жерге жууукълашмасынла, алай болмаса, ала да, сиз да ёллюксюз. ⁴Ала биргенге болсунла эм Тюбешиу Чатырда кьуллукъ этсинле, аны битеу жумушларын тындырсынла. Анда сизден башха адам болмасын.

⁵Мындан ары Исраил улулагъа Мен чамланмаз ючюн, Сыйлы Жерни бла кьурман этилиучю жерни кьуллукъларын бардыргъыз. ⁶Мен Исраил улуланы арасындан сизни къарындашларыгъыз лебийлилени сайлап алгъанма да, аланы сизге болушлукъгъа береме. Ала Раббийге берилгендиле эм Тюбешиу Чатырны кьуллугъун этсинле. ⁷Кьурман жер бла байламлы эмда жабыуну артында болгъан затла бла байламлы дин кьуллукъ жумушланы жаланда сен бла, сени уланларынг этигиз. Дин кьуллукъну Мен сизге саугъагъа береме. Сизден башха бир адам жууукълашып кьуллукъ этсе, ёлтюрюлюр.

Дин кьуллукъчула бла лебийлиле ючюн этилген кьурманла

⁸Сора Раббий Харуннга былай айтханды:

– Манга келтирилген саугъалагъа къараргъа Мен сени боюнунга салгъанма. Исраил улула Манга келтирген сыйлы саугъаланы Мен санга бла сени уланларынга береме. Ала сизни дин кьуллукъ ючюн юлюшюгюз болсунла. Бу – ёмюрлюк жорукъду. ⁹Эм сыйлы саугъаладан, отха салынмагъан кесеклери санга болсунла. Манга келтирилген эм сыйлы саугъаладан – мирзеу саугъаладан, гюнях ючюн кьурманладан эм терслик ючюн кьурманладан – къалгъан кесеклери санга бла сени уланларынга боллукъдула. ¹⁰Аланы эм сыйлы ашха санап ашагъыз; хар эр киши аладан ашаргъа эркинди. Аланы сыйлыгъа санагъыз.

¹¹Аны кибик Исраил улула саугъагъа келтирген битеу кётюрюлген кьурманла да сени болсунла. Мен аланы санга бла сени уланларынга бла къызларынга береме. Бу – ёмюрлюк бегимди. Сени юйюнгде хар таза адам аланы ашаргъа эркинди.

¹²Мен санга эм иги зейтун жауну, эм иги жангы чагъырны бла мирзеуню, ала Раббийге келтирген биринчи тирликлерин береме.

¹³ Ала Раббийге келтирген жерни битеу биринчи битимлери сени болсунла. Сени юйюнгде хар таза адам аны ашаргъа эркинди.

¹⁴ Исраилни жеринде айырылып Раббийге берилген хар зат сениди. ¹⁵ Раббийге келтирилген биринчи адам сабий да, малны биринчи туудугъу да, сени болсунла. Жаланда биринчи улан ючюн эм эти харам болгъан хайыуанны биринчи эркек туудугъу ючюн, тѐлеу берип къойсунла. ¹⁶ Алагъа бир ай толгъанда, тѐлеуге 60 грамм кюмюш берсинле.

¹⁷ Биринчи туугъан бугъа, къой неда эчки ючюн а, тѐлеу алма. Ала сыйлыдыла; аланы къанларын къурман жерге бюрк, жауларын а отда кюйдюрюлген къурманнга, Раббийге жагъымлы ийис берген къурманнга кюйдюр. ¹⁸ Этлери уа, кѐтюрюлген тѐшю бла онг буту кибик, сени боллукъду. ¹⁹ Исраил улула Раббийге келтирген битеу сыйлы саугъаланы Мен санга эм сени уланларынга бла къызларынга береме. Бу – ѓмюрлюк бегимди, Раббийни аллында санга бла сени туудукъларынга ѓмюрге берилген туз кесаматды*.

²⁰ Раббий Харуннга былай айтханды:

– Ала жашагъан жерде пайынг**, неда аланы араларында юлюшюнг боллукъ тюйюлдю; Исраил улуланы арасында сени пайынг да, юлюшюнг да – Менме.

²¹ Лебий улулагъа, Тюбешиу Чатырны тийресинде къуллукълары ючюн юлюшге, Мен Исраилни битеу ырысхыларындан зекятланы береме. ²² Исраил улула, башларын гюняхлы этмез ючюн эм ѓлмез ючюн, мындан ары Тюбешиу Чатыргъа жууукълашмасынла. ²³ Лебийлиле Тюбешиу Чатырны жумушларын этсинле эм анда этилген гюнях ючюн жууаплы болсунла. Бу – келлик тѐлюлеге да ѓмюрлюк жорукъду. Исраил улуланы арасында аланы жер юлюшлери боллукъ тюйюлдю. ²⁴ Исраил улула Раббийге саугъагъа келтирген зекятны Мен лебийлилеге юлюшге береме. Ол себепден, Мен аланы юсюнден: «Ала Исраил улуланы арасында жер юлюш аллыкъ тюйюлдюле», – дегенме.

²⁵ Раббий Муссагъа былай айтханды:

* **18:19** Оригиналда: «бузулмазлыкъ туз кесамат». Бирге ашалгъан туз адамланы арасында кесаматны бузулмазлыкъын белгилей эди. Туз, ашарыкъны аман болгъандан сакълагъаны кибик, кесаматны да бузулмазлыкъын кѐргюзтеди (къ. Леб. 2:13).

** **18:20** *Пай* – юлюш; орус. пай, доля, часть.

²⁶ – Сен лебийлилеге сёлешип былай айт: «Исраил улуладан Мен сизге юлюшге берген зекятны алгъанда, сиз аны ондан бирин Раббийге саугъагъа зекят этип чыгъарыгъыз. ²⁷ Бу саугъагъыз сизге ындырдан алыннган мирзеуге эм сыгъыучудан чыкыгъан чагъыргъа саналыр. ²⁸ Алай бла Исраил улуладан алгъан битеу зекятладан сиз да Раббийге саугъа келтиригиз. Ол зекятладан Раббийге чыгъарылгъан саугъаны дин къуллукъчу Харуннга беригиз. ²⁹ Сизге келтирилген хар затдан Раббийге саугъагъа эм игисин, сыйлысын беригиз».

³⁰ Алагъа дагъыда былай айт: «Быланы эм игисин келтиргенигизде, ол лебийлилеге ындырдан бла сыгъыучугъудан алып берилгеннге саналыр. ³¹ Къалгъанын а сиз да, юйдегилеригиз да къайда сүйсегиз ашаргъа эркинсиз. Бу сизни Тюбешиу Чатырда къуллукъ этгенигизни хакъыды. ³² Быланы эм игисин келтирсегиз, аны бла башыгъыз гюняхдан азат болур. Алай этип сиз Исраил улуланы сыйлы саугъаларын харам этмесиз эмда ёлмесиз».

Тазалау суу

19 ¹ Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

² – Раббий буюргъан Тауратны жоругъу буду: Исраил уулагъа айт, ала санга боюмса сынамагъан, къыяусуз бир къызыл къунажинни келтирсинле. ³ Аны дин къуллукъчу Элазаргъа беригиз. Ол аны къонушдан тышына чыгъарсын; сора аны Элазарны аллында сойсунла. ⁴ Дин къуллукъчу Элазар бармагъы бла ол къунажинни къанындан алып, Тюбешиу Чатырны ал жанында жети кере бюрксюн. ⁵ Сора къунажинни терисин, этин, къанын, кирлери бла бирге Элазарны кёз аллында кюйдюрсюнле. ⁶ Дин къуллукъчу арзы* агъач, иссоп ханс эм къызыл жюн халы алсын да, кюйдюрюлген къунажинни юсюне атсын. ⁷ Андан сора дин къуллукъчу кийимин жуусун, кеси да жууунсун да, къонушха къайтсын; ингирге дери ол харам боллукъду. ⁸ Къунажинни кюйдюрген адам да кийимлерин жуусун, кеси да жууунсун; ингирге дери ол да харам боллукъду.

⁹ Таза болгъан бир адам къунажинни кюлюн жыйсын да, аны къонушдан чыгъарып, бир таза жерге къуйсун. Ол кюл Исраил

* **19:6** Арзы – орус. кедр.

жамауатха харамлыкдан тазалагъан суу этер ючюн сакълансын. Бу гюняхдан тазалау кърманды.

¹⁰ Къунажинни кюлюн жыйгъан адам кийимлерин жуусун, ол да ингирге дери харам боллукъду. Бу Израил улулагъа бла араларында жашагъан тыш адамлагъа ёмюрлюк жорукъ болсун. ¹¹ Ёлюкге тийген хар адам жети кюн харам боллукъду. ¹² Ол кесин ючюнчю бла жетинчи кюн тазалау суу бла тазаласын да, сора таза болур. Ючюнчю бла жетинчи кюн ол кесин тазаламаса уа, ол таза боллукъ туююдю. ¹³ Ёлюкге тийген эм кесин тазаламагъан адам Раббийни Межамын харам этеди. Ол адам Израилни арасындан жокъ этилсин. Анга тазалау сууну бюркмегендиле да, ол харамды; аны харамлыгъы юсюнде къалгъанды. ¹⁴ Чатырда ёлген адамны юсюнден адет буду. Чатыргъа кирген хар адам эм чатырда болгъан хар адам жети кюнню харам боллукъдула. ¹⁵ Чатырны ичинде башы жабылмагъан хар адыр да харам боллукъду.

¹⁶ Аулакда къылычдан ёлгеннге, неда кеси ёлгеннге, неда адам сюекге, неда къабыргъа тийген адам, жети кюнню харам боллукъду. ¹⁷ Харамлы болгъан адам ючюн бир сауутну ичине кюйдюрюлген гюнях ючюн кърманны кюлюн салсынла да юсюне шаудан суу къуйсунла. ¹⁸ Таза болгъан бир адам иссоп хансдан алсын да, аны ол суугъа батдырсын; сора чатыргъа, ичиндеги битеу адырлагъа бла адамлагъа, эмда адам сюекге, неда къабыргъа, неда къылычдан ёлгеннге, неда кеси ёлгенне тийген адамгъа бюрксюн. ¹⁹ Ючюнчю бла жетинчи кюн бир таза болгъан адам харам адамгъа ол сууну бюрксюн. Алай бла ол жетинчи кюн аны тазалар. Тазаланган адам кийимлерин жуусун, кеси да жууунсун; ингирде ол таза болур. ²⁰ Харамлы болгъан адам кесин тазаламаса уа, халкъны арасындан жокъ этилсин; нек десегиз, ол Раббийни Сыйлы Жерин харам этеди. Анга тазалау сууну бюркмегендиле да, ол харамды. ²¹ Бу алагъа ёмюрлюк жорукъ боллукъду.

Тазалау сууну бюркген адам да кийимлерин жуусун. Тазалау суугъа тийген адам ингирге дери харам боллукъду. ²² Харамлы болгъан адам тийген хар зат харам боллукъду, аллай затха тийген адам да, ингирге дери харам боллукъду.

Къаядан суу чыгъады

(Чыгъ. 17:1-7)

20¹Биринчи айда Исраил улуланы битеу жамауаты Цин атлы къуу жерге келип, Кадешде тохтагъанды. Анда Мариям ёлгенди да, аны асырагъандыла. ²Анда жамауатны сууу жокъ эди да, ала Муссагъа бла Харуннга къажар жыйылгъандыла. ³Халкъ Муссагъа тырман этип, былай айта эди:

– Къарындашларыбыз Раббийни аллында ёлгенде биз да ёлгю эдик! ⁴Сиз Раббийни жамауатын бу къуу жерге неге келтиргенсиз? Биз мында малларыбыз бла бирге ёлюр ючюнмю? ⁵Сиз бизни Мисирден чыгъарып, бу аман жерге неге келтиргенсиз? Мында не мирзеу ёсмейди, не инжир, не жюзюм, не анар, не ичерге суу окъуна жокъду!

⁶Мусса бла Харун халкъдан айырылып, Тюбешиу Чатырны эшигине келгендиле да, алайда беттёбен къаплангандыла; сора алагъа Раббийни алааматлыгъы кёрюнгенди. ⁷Раббий Муссагъа:

⁸– Таякъны ал да къарындашын Харун бла бирге жамауатны жый. Халкъны кёз аллында къаягъа айт да, ол суу берир. Сен алагъа къаядан суу берирсе да жамауатны да, малларыны да суусапларын къандырыса, – дегенди.

⁹Раббий буюргъаны кирик, Мусса Раббийни аллында тургъан таякъны алгъанды. ¹⁰Сора Мусса бла Харун жамауатны къаяны аллында жыйгандыла да, Мусса алагъа:

– Эй къаугъачыла, бери тынгылачыгъыз! Биз сизге сууну бу къаяданмы берейик? – дегенди.

¹¹Сора Мусса, къолун кётюрюп, таягъы бла къаяны эки кере ургъанды. Суу къуюлуп башлагъанды да, жамауат да, маллары да суусапларын къандыргъандыла. ¹²Раббий а Муссагъа бла Харуннга:

– Сиз Манга ийнанмагъаныгъыз себепли эм Исраил улуланы кёз алларында Мени сыйлылыгъымы кёргюзтмегенигиз себепли, сиз бу халкъны Мен алагъа берген жерге кийирлик туююлсюз.

¹³Бу – Мерибаны сууу эди. Исраил улула анда Раббийге къажар къаугъа этгендиле, эм Раббий алагъа Кесини сыйлылыгъын кёргюзтгенди.

Эдом Исраилге ётерге кьоймайды

¹⁴Мусса Кадешден Эдомну патчахына келечиле ийип, былай айтдыргъанды:

– Къарындашларынг Исраил улула былай айтадыла: «Башыбызгъа тюшген битеу къыйынлыкъланы сен билесе. ¹⁵Бизни ата-бабаларыбыз Мисирге кёчген эдиле да, биз Мисирде кёп жашагъанбыз. Мисирлиле ата-бабаларыбызгъа да, бизге да хата этип тургъандыла. ¹⁶Биз Раббийден тилегенде уа, Ол ауазыбызны эшитгенди да, мёлегин ийип бизни Мисирден чыгъаргъанды. Энди биз Кадешде, сени жеринги чегинде болгъан шахарда турабыз. ¹⁷Ыразылыкъ бер, биз сени жеринги юсю бла ётейик. Биз сабанла, неда жюзюм бахчала ичи бла барлыкъ тюйюлбюз, къуюларынгдан суу да ичерик тюйюлбюз. Биз патчах жол бла ётерикбиз, жерингден чыкыгъынчы не онг, не сол жанына буруллыкъ тюйюлбюз».

¹⁸Алай а Эдом патчахы жууапха:

– Жерими юсю бла бармагъыз! Ётер амал этсегиз а, биз кылыч алып аллыгъызгъа чыгъарыкъларыбыз, – дегенди.

¹⁹Исраил улула анга:

– Биз уллу жол бла барлыкъларыбыз. Къуюларыгъыздан не биз, не малыбыз суу ичсек, биз аны хакъын тёлербиз. Биз жаланда жаяу ётерикбиз, – дегендиле.

²⁰Ол а жууапха:

– Ётмегиз! – дегенди.

Сора, эдомлула алагъа къажар уллу эм кючлю аскер болуп чыкыгъандыла. ²¹Алай бла эдомлула аланы кеси жери бла ётерге кьоймай, Исраил улула андан бир жанына бурулуп кетгендиле. ²²Кадешден жолгъа чыгып, Исраил улула, битеу жамауат Хор таугъа келгендиле.

Харун ауушады

²³Хор тауну тийресинде, Эдом жерни чегинде, Раббий Муссагъа бла Харуннга былай айтханды:

²⁴– Харун ёлюп, ата-бабаларына къошулдукъду. Мен Исраил улулагъа берген жерге ол кирлик тюйюлдю, нек десегиз сиз экигиз Мериба сууларында буйругъума бойсунмагъансыз. ²⁵Харунну бла уланы Элазарны алып, Хор таугъа чыкы. ²⁶Харунну

кийимлерин юсюнден теш да, уланы Элазаргъа кийдир. Харун анда ёлор да, ата-бабаларына къошулур.

²⁷Мусса Раббий буюргъаны кибик этгенди. Битеу жамауатны кёз аллында ала Хор таугъа чыкъгъандыла. ²⁸Мусса Харунну юсюнден кийимлерин тешип, уланы Элазаргъа кийдиргенди. Сора Харун анда, тау башында ёлгенди. Мусса бла Элазар а таудан тышгендиле. ²⁹Жамауат Харунну ауушханын билгенде, битеу Израил халкъы отуз кюн аны жилиауун этип тургъанды.

Израил Арад шахарны халкъын хорлайды

21 ¹Израил Атаримни жолу бла барып болгъанды. Негебдеги Арад шахарны кенанлы патчахы аны эшитгенде, алагъа чабыуул этип, бир ненчасын жесирге алгъанды. ²Израил Раббийге:

– Сен бу халкъны бизни къолубузгъа берсенг, биз аны шахарларын, харам этип, толусунлай къурутурбуз, – деп ант этгенди.

³Раббий Израилни сёзлерин эшитип, кенанлыланы аны къолуна бергенди. Израиллиле аланы шахарлары бла бирге харам этип къурутхандыла. Алай бла ол жерге Хорма* деп атагъандыла.

Багъыр жилин

⁴Сора израиллиле Хор таудан жолгъа чыкъгъандыла. Эдом жерини чегинден ётмез ючюн, ала Къамиш тенгизни жолу бла баргъандыла. Алай, халкъ жолда таукеллигин тауусханды. ⁵Ала биягъы Аллахха да, Муссагъа да тырман этип башлагъандыла:

– Сиз бизни Мисирден не ючюн чыгъаргъансыз? Биз бу къуу жерде ёлор ючюнмю? Мында ётмек да жокъ, суу да жокъ! Бу къолайсыз аш а бизни безитип бошагъанды!

⁶Сора Раббий халкъгъа уу жилинланы ийгенди да, ала халкъны уруп, Израил улуладан кёпле ёлгендиле. ⁷Халкъ Муссагъа келип:

– Биз Раббийге бла санга жалгъан тарыгъыуларыбыз бла гюнях этдик. Раббийге дуа эт, Ол бизден жилинланы кетерсин, – деди.

Мусса халкъ ючюн дуа этди. ⁸Сора Раббий Муссагъа:

– Уу жилинны суратын къура да аны къурукъгъа бегит. Жилин ургъан адам, анга къарап, сау къалыр, – деди.

* **21:3** «Хорма» атны магъанасы — жокъ этилиудю.

⁹ Мусса багъыр жилян кзурап, аны кзурукъгъа бегитгенди. Жилян адамны ургъан заманда, ол, багъыр жиляннга къараса, сау къала эди.

Исраил улула Моабха барадыла

¹⁰ Исраил улула жолгъа чыгъып, Оботда жерлешгендиле. ¹¹ Оботдан жолгъа чыгъып Ийе-Абаримде, Моабдан кюнчыгъыш жанында болгъан кзуу жерде тохтагъандыла. ¹² Андан чыгъып, Зеред ёзенде тохтагъандыла. ¹³ Андан чыгъып, Арнон сууну башха жанында, аморлуланы чеклеринден тышында жайылгъан кзуу жерде жерлешгендиле. Нек дегенде, Арнон суу Моабны бла аморлуланы арасындагъы чекди. ¹⁴ Аны себепли «Раббийни урушлары» китапда былай айтылады:

¹⁵ «Суфа жердеги Уахеб шахар
эм Арнон сууну ауузлары,
эмда Ар жерге созулгъан, Моаб чегини узунундагъы
ауузланы бетлери».

¹⁶ Андан ала Беер кзуюсуна баргъандыла. Бу кзуюну жанында Раббий Муссагъа:

— Халкъны жый да, алагъа суу берирме, — дегенди.

¹⁷ Ол заманда Исраил бу жырны айтханды:

«Эй кзую, толу бол!

Анга жыр айтыгъыз!

¹⁸ Бачамала бу кзуюну къазгъандыла,
халкъны мырзалары аны

асалары бла, таякълары бла къазгъандыла».

Кзуу жерден ала Маттанагъа, ¹⁹ Маттанадан — Нахалиелге, Нахалиелден — Бамотха баргъандыла; ²⁰ Бамотдан а — Моабны кзуу тюзюнде Фисга тауну тѳппеси кѳрюннген жерде болгъан ауузда жерлешгендиле.

Исраил Сихон патчахны хорлайды

(*Эсг. 2:24-37*)

²¹ Исраил аморлуланы патчахы Сихоннга келечиле ийип, анга:

²² — Бизге жеринг бла ётерге эркинлик бер. Биз сабанлагъа бла жюзюм бахчалагъа кирлик туююлбюз, кзуюладан суу ичери туююлбюз. Сени жерингден ётгюнчю биз жалаанда патчах жол бла барлыкъбыз.

²³ Алай а Сихон исраиллилеге кеси жери бла ётерге эркинлик бермегенди. Ол битеу аскерин жыйып, Исраилге кыжау кыуу жерге чыккындан. Яхасха келип ол Исраил бла уруш этгенди. ²⁴ Исраиллиле аны кылычлары бла уруп хорлагандыла да, Арнон ауздан Яббок аузгъа дери, Аммон улуланы чегине дери аны жерин кыолгъа алгандыла, аммонлуланы чеклери уа бегитилип эдиле. ²⁵ Исраиллиле битеу андагы шахарланы кыолгъа алгандыла эмда аморлуланы битеу шахарларында, Хешбон шахарда бла аны тийресинде болгъан элдеде жашап башлагандыла. ²⁶ Хешбон аморлуланы патчахы Сихонну ара шахары эди. Сихон а Моабны алгыннгы патчахы бла уруш этип, аны кыолундан Арнонга дери битеу жерин сыйыргъан эди.

²⁷ Аны себепли таурухчула былай айтадыла:

«Хешбоннга келигиз,
 Сихонну шахары кыуралсын эм бек этилсин!
²⁸ Нек десеги, Хешбондан от чыккындан,
 Сихонну шахарындан жанганды.
 Ол Моабны Ар шахарын жутханды,
 Арнон дуппурларыны иелерин ашаганды.
²⁹ Палах санга, эй, Моаб!
 Жокъ болгъанса сен, Хемошну* халкы!
 Уланларын ол кыачхынчыла этгенди,
 кызыларын да – аморлу патчахха, Сихоннга, жесирле
 этгенди.
³⁰ Садакъ атханбыз алагъа, Дибоннга дери Хешбон
 жоюлганды.
 Медеба жанындагы Нофахха дери аланы тонагъанбыз».

³¹ Алай бла Исраил аморлуланы жеринде жашап башлаганды.

³² Мусса Язер шахаргъа тинтип кыараргъа адамла ийгенди. Исраиллиле Язерни тийресинде болгъан элени кыолгъа алып, анда жашагъан аморлуланы кыыстагандыла.

* **21:29** *Хемош* моаблыланы мажюсю тейрилери болганды.

Исраиллиле Ог патчахны хорлайдыла

(Эсг. 3:1-11)

³³Андан сора ала айланып Башан шахаргъа баргъан жол бла ёрге чыкыгъандыла. Башанны патчахы Ог битеу аскери бла бирге Эдрей шахарны тийресинде уруш этер ючюн алагъа къжау сюелгенди. ³⁴Раббий Муссагъа:

– Андан къоркъма! Мен аны да, битеу аскерин да, битеу жерин да сени къолунга бергенме, – дегенди. – Хешбонда патчахлыкъ этген аморлула патчахы Сихоннга этгенинг кибик, сен анга да алай этерсе.

³⁵Алай бла исраиллиле Огну, аны уланларын эм битеу аскерин къыргъандыла, бир инсанны сау къалдырмагъандыла эмда аны жерин къолгъа алгъандыла.

Балакъ патчах Биламны чакъырады

22 ¹Исраил улула, жолгъа чыгып, Моаб тюзлеринде, Иордан сууну жанында, Ерихон шахарны туурасында тохтагъандыла.

²Моабны патчахы Сиппор улу Балакъ исраиллиле аморлулагъа этгенлерин кёргенди. ³Моаблыла Исраил ючюн бек тынгысыз болгъандыла. Исраиллиле асыры кёп болгъандан, моаблыла Исраил улуладан бек къоркъгъандыла.

⁴Моаблыла Мидиянны тукъум таматарына:

– Бу уллу жыйын тегерегибизде болгъанны, ёгюз сабанда кырдыкны ашагъанча ашап бошарыкъды, – дегендиле.

Ол заманда Моабны патчахы Сиппор улу Балакъ эди. ⁵Ол Беор улу Биламгъа келечиле ийгенди. Билам Эфрат суу бойнундагы Пефор шахарда жашай эди. Балакъ аны чакъырып, былай айтханды:

– Мисирден бир халкъ чыгып, жер юсюн басханды. Ала мени туурамда жерлешгендиле. ⁶Тилейме, кел да, менден кючлю болгъан бу халкъны къаргъа. Сора, биз аланы хорлар ючюн, эм мен аланы жеримден къыстар ючюн, мени кючюм жетер. Мен билеме, сен кимге алгыш этсенг, ол алгышлыды, кимге къаргыш этсенг да, анга къаргышынг жетеди.

⁷Моабны бла Мидиянны тукъум таматары, хыйны ючюн төлерге саугъала да алып, жолгъа чыкыгъандыла. Биламгъа келгенде, ала анга Балакъны сёзлерин айтып билдиргендиле.

Билам алагъа:

⁸ – Бу кечени мында къалыгъыз. Раббий манга не айтса, сизге аллай жууап берирме, – деди.

Алай бла Моабны бийлери Билам бла къалгъандыла. ⁹ Аллах Биламгъа келип:

– Бу санга келген адамла кимдиле? – деди.

¹⁰ Билам Аллахха:

– Моаб патчахы Сиппор улу Балакъ аланы манга былай айтыргъа ийгенди: ¹¹ «Мисирден чыкъгъан халкъ жер юсюн басханды. Кел да, аланы къаргъа. Сора, ала бла уруш этерге эм аланы жеримден къыстаргъа мени кючюм жетер», – деди.

¹² Аллах Биламгъа:

– Ала бла барма, ол халкъны къаргъама, нек десенг ол алгъышлыды, – дегенди.

¹³ Эрттенликде Билам туруп, Балакъны бийлерине:

– Жеригизге къайтыгъыз. Раббий манга сизни бла барыргъа ыразылыгъын бермейди, – деди.

¹⁴ Моаб бийлери Балакъгъа къайтып, анга:

– Билам бизни бла келирге унамады, – деди.

¹⁵ Балакъ аладан да кёп эм аладан да сыйлы болгъан бийлени ийди. ¹⁶ Ала Биламгъа келип, анга:

– Сиппор улу Балакъ былай айтады: «Тилейме, манга келирге угъай деме. ¹⁷ Мен санга уллу сый берирме, не айтсанг да этерме. Кел, бу халкъны мени ючюн къаргъа», – деди.

¹⁸ Алай а Билам Балакъны адамларына жууапха:

– Балакъ манга кюмюшден бла алтындан толу тоханасын берсе да, мен Раббий Аллахымы буйругъуна къажане гитче, не уллу бир зат эталлыкъ туююлма. ¹⁹ Алай а сиз да бу кече мында къалыгъыз. Раббий манга дагъыда не айтханын билейим, – деди.

²⁰ Ол кече Аллах Биламгъа келип:

– Бу адамла сени чакъырыр ючюн келген эселе, тур да, ала бла бар, алай а жаланда Мен санга айтханны эт, – деди.

Биламны эшеги

²¹ Билам эрттенликде турду да, тиши эшегине иер салып, Моабны бийлери бла барды. ²² Алай а Аллах аны баргъанына ачыуланганды да, Раббийни мёлеги анга барыргъа къоймаз ючюн, жолуна

тургъанды. Билам эшегине минип баргъанды, биргесине да эки жумушчусу бар эди. ²³Эшек Раббийни мёлегин кёрюп, жолдан сабаннга бурулду. Мёлек кьолунда кылычын хазыр этип тура эди. Билам эшекни жолгъа кьайтарып ючюн, аны туююп башлады.

²⁴Раббийни мёлеги бир тар жолда, эки жүзюм бахчаны арасында сюелгенди. Алайда жолну эки жанында да хунала эдиле. ²⁵Эшек Раббийни мёлегин кёрюп, хунагъа кысылды да, Биламны аягъын кысып, ачылды. Ол аны, биягъы, туююп башлады.

²⁶Раббийни мёлеги, биягъы, алгъа барып, не онг, не сол жанына бурулур амал болмагъан бир тар жерде тохтады. ²⁷Эшек Раббийни Мёлегин кёрюп, Биламны тубюнде жерге жатды. Билам ачууланып, эшекни таякъ бла туююп башлады. ²⁸Сора Раббий эшекни аузун ачдырды да, эшек Биламгъа:

– Сен мени юч кере былай тюерге мен санга не этдим? – деди.

²⁹– Сен мени хыликке этгенсе! Кьолумда кылыч болса эди, бусагъатдан сени уруп ёлтюрюм эдим! – деди Билам эшегине.

³⁰Эшег'а Биламгъа:

– Мен сени эшегинг туююлмеми? Биринчи кюнден башлап, бюгюннге дери сыртыма минип жүрюмедингми? Санга былай этер кылыгъым бармы эди? – деди.

– Угъай, – деди Билам.

³¹Сора Раббий Биламны кёзлерин ачды да, Раббийни жолда тургъан, кьолунда хазыр кылычы болгъан мёлегин кёрюп, жерге беттёбен ауду.

³²Раббийни мёлеги анга:

– Эшегинги юч кере не ючюн туюгенсе? – деп сорду. – Менме санга кьажау тургъан; нек десенг сени этгенинге Мен ыразы туююлме. ³³Эшек мени кёрюп, юч кере жолдан бурулгъанды. Ол Менден бир жанына бурулмаса, сени Мен ёлтюрюм эдим, аны сау кьояр эдим.

³⁴Сора Билам Раббийни мёлегине:

– Мен гюнях этдим. Мени тохтатыр ючюн жолда тургъанынги билмедим. Энди Сен баргъаныма ыразы туююл эсенг, мен юйюме кьайтайым.

³⁵Раббийни мёлеги Биламгъа:

– Бу адамла бла бар, алай а жаланда Мен санга айтханымы айт, – деди.

Сора Билам Балакъны бийлери бла бирге барды. ³⁶ Балакъ Биламны келгенин эшитип, аны бла тюбешир ючюн жерини эм узакъ чегинде, Арнон ауузундагы чекде болгъан моаблы шахаргъа келгенди. ³⁷ Балакъ Биламгъа:

– Мен сени чакъырыргъа адамларымы ийген ушайма да! Сен манга келмей нек турдунг? Санга тийишли сый берирге кючюм жетмезми сунаса? – деди.

³⁸ – Ма, энди мен санга келдим, – деди Билам Балакъгъа. – Алай а мен кесимден бир зат айталырмамы? Аллах ауузума нени салса, аны айтырма.

³⁹ Сора Билам Балакъ бла бирге алайдан кетип, Кирият-Хусотха келди. ⁴⁰ Балакъ бугъаланы бла къойланы къурман этип, Биламгъа бла биргесине болгъан бийлеге эт юлюш ийди.

Биламны биринчи файхамбарлыкъ сёзю

⁴¹ Экинчи кюн эрттенликде Балакъ Биламны Бамот-Баалгъа чыгъарды. Билам андан Израил халкъны бир кесегин кёрдю.

23 ¹ Билам Балакъгъа:
– Мында манга жети къурман жер къур да, жети бугъа бла жети къочхар хазырла, – деди.

² Балакъ Билам айтханча этди. Балакъ бла Билам хар къурман жерни юсюнде бирер бугъаны бла бирер къочхарны толусунлай кюйдюрюлген къурманнга келтирдиле. ³ Сора Билам Балакъгъа:

– Сен мында, къурманларынг къатында тур, мен а барайым да, Раббий аллыма чыкъса, Ол манга билдиргенни, санга да айтырма, – деди.

Сора ол бир жалан дуппургъа чыкъды.

⁴ Аллах Биламгъа кёрюндю. Билам Анга:

– Жети къурман жер къургъанма мен, хар бирини юсюнде къурманнга бирер бугъа бла бирер къочхар келтиргенме, – деди.

⁵ Раббий Биламгъа не айтырыгъын билдирип:

– Балакъгъа къайтып, муну айт, – деди.

⁶ Билам къайтды да, ма, Балакъ къурманларыны къатында Моабны битеу бачамалары бла бирге тура эди. ⁷ Сора Билам файхамбар сёзюн айтды:

– Арам жерден чакыртды мени Балакъ,
Моаб патчахы – кюнчыгыш тауладан алып келтирди:
«Кел, мени ючюн Якъупну кьаргъа;
кел, Израилге налат бер!»

⁸ Аллах аланы кьаргъамайды,
мен а къалай кьаргъайым?
Раббий алагъа налат бермейди,
менми налат берейим?

⁹ Аланы къаяла тѣппесинден кѣреме,
дуппурладан къарайма алагъа.

Ма, энчи жашагъан миллет,
ол башха миллетле кибик тюйюлдю.

¹⁰ Якъупну туудукъларыны санын ким билир,
Израилни тѣртден бирин да ким санар?

Ала жер букъусу кибик кѣпдюле.

Тюзлюкюле ѳлгенлери кибик ѳлейим мен,
ажалым да аланы ажаллары кибик болсун!

¹¹ Балакъ Бидамгъа:

– Манга бу этгенинг неди? Душманларыма кьаргъыш этер
ючюн келтиргенме мен сени, сен а алагъа алгъыш этесе! – деди.

¹² Бидам а жууапха:

– Раббий аузума салгъан сѣзлени айтыргъа керек тюйюл-
меми? – деди.

Биламны экинчи файгамбарлыкъ сѣзю

¹³ Сора Балакъ анга былай айтды:

– Мени бла бир башха жерге кел да, андан сен аланы кѣ-
рюрсе. Сен аланы барын угъай, жаланда бир бѣлегин кѣрлюксе.
Аланы мени ючюн ол жерден кьаргъа.

¹⁴ Балакъ Бидамны алып, Фисга тауну тѣппесиндеги Софим
тюзге элтди. Анда ол жети къурман жер къурду да, хар бирини
юсюнде бирер бугъаны бла бирер къочхарны толусунлай кюй-
дюрюлген къурманнга келтирди. ¹⁵ Бидам Балакъгъа:

– Сен мында къурманларынг къатында тур, мен а Раббийни
аллына барайым, – деди.

¹⁶ Раббий Бидамгъа тюбешип, анга не айтыргъын билдирди:

– Балакъгъа къайтып, муну айт, – деди.

¹⁷ Билам къайтды да, ма, Балакъ кърманларыны къатында
Моабны бачамалары бла бирге тура эди. Балакъ анга:

– Раббий не айтды? – деп сорду.

¹⁸ Сора Билам файхамбар сёзюн айтды:

– Эй, Балакъ, тур да тынгыла!

Сиппор улу, манга къулакъ сал!

¹⁹ Аллах инсан туююлдо, жалгъан сёз айтмаз,

Ол адам улу туююлдо, тюрленмез.

Ол айтып, айтханын этмезми?

Сёз берип, сёзюн толтурмазми?

²⁰ Алгъыш этерге буюрулгъанды манга;

Ол алгъыш этгенди, мен аны ызына аллыкъ туююлме.

²¹ Палах кёрюнмейди Якъупда,

хата эсленмейди Израилде.

Раббий Аллахлары биргелеринеди,

ала Анга Патчахыбыз дейдиле.

²² Аллах аланы Мисирден чыгъаргъанды;

къарыуу кийик ёгюзню къарыуу кибикди.

²³ Якъупха къажау фалчылыкъ жокъду,

Израилге къажау хыйны жокъду.

Якъупну юсюнден бир заманда айтырла,

Израилни юсюнден: «Аллах этгеннге къарагъыз!» – дерле.

²⁴ Ма, тиши аслан кибик турады халкъ,

аслан кибик кётюрюледи!

Ашын ашап бошагъынчы ол тынчаймаз,

ёлтюргенлерини къанындан къаннгынчы жатмаз.

²⁵ Сора Балакъ Биламгъа:

– Къаргъыш да этме алагъа, алгъыш да этме! – деди.

²⁶ Билам Балакъгъа жууапха:

– Раббий не айтса, аны этеригими айтмадыммы санга? – деди.

Биламны ючюнчю файхамбарлыкъ сёзю

²⁷ Сора Балакъ Биламгъа:

– Кел, мен сени дагъыда бир башха жерге элтейим. Ким биледи, Аллахны ыразылыгъы бла сен алайдан алагъа къаргъыш этер эсенг, – деди.

²⁸ Балакъ Биламны алып, кѳуу жерге айланган Пеор тауну башына элтди. ²⁹ Билам Балакѳгѳа:

– Мында манга жети кѳурман жер кѳур да, жети бугѳа бла жети кѳочхар хазырла, – деди.

³⁰ Балакъ Биламны айтханын этди эмда хар кѳурман жерде бирер бугѳаны бла бирер кѳочхарны толусунлай кюйдюрюлген кѳурманнга келтирди.

24 ¹ Билам, Раббий Израилни алгѳышларгѳа ыразы болгѳанын кѳрюп, алгѳынча илишан излерге бармай, бетин кѳуу жерге айландыргѳанды. ² Билам кѳарап Израилни тайпа-тайпа жерлешип тургѳанын кѳргенде, Аллахны Руху анга энди да, ³ ол быллай файхамбар сѳз айтды:

– Беор улу Биламны файхамбар сѳзю,
кѳзю ачыкѳ болгѳанны файхамбар сѳзю,

⁴ Аллахны айтханын эшитгенни файхамбар сѳзю,

Кѳудуретли Аллахдан кѳрюнюуле кѳргенни,
жер юсуне аугѳанны, алай а кѳзлери ачыкѳ болгѳанны:

⁵ Нечик аламатдыла чатырларынг, Якѳуп,
мекамларынг, Израил халкѳы!

⁶ Ол пальма чегет кибик,
суу боюнунда терек бахчала кибик жайылыпды,
Раббий орнатхан алоэ тереклеча,
суу жагѳасында арзы тереклеча жайылыпды.

⁷ Челекледен суу кѳуюллукуду:
урлукуларын сугѳарыгѳа суу жетерча боллукуду.

Патчахы Агагдан уллу боллукуду;
патчахлыгѳы кѳтюрюллюкдю.

⁸ Аллах аланы Мисирден чыгѳаргѳанды,
кѳарыулары – кийик ѳгюзню кѳарыууду.

Душман болгѳан халкѳланы ала ашап битдирирле,
аланы сюеклерин ууатырла,
аланы садакѳла бла урурла.

⁹ Аслан кибик жерге кысыладыла ала,
тиши аслан кибик жатадыла — аланы кьобарыргъа ким
базыныр?

Сизге алгыш этген алгышлы болсун,
Сизге кьаргыш этген кьаргышлы болсун!

¹⁰ Балакъ Биламгъа бек ачыуланнганды. Ол, жумдурукъла-
рын кётюрюп, анга:

— Мен сени душманларыма кьаргыш эт деп чакьыргъанма,
сен а алагъа юч кере алгыш этгенсе! ¹¹ Кет мындан! Бар юйюнге!
Мен санга хурмет этерге айтханма, алай а Раббий сени хурмет-
сиз кьалдыргъанды, — деди.

Биламны ахыргъы файхамбар сёзлери

¹² Билам Балакьгъа жууапха былай айтды:

— Сен манга келечилеринги ийгенде, мен алагъа айтхан
эдим: ¹³ «Балакъ манга кюмюшден бла алтындан толу тохана-
сын берирге айтса да, мен Раббийни буйругъундан чыгъаргъа
болаллыкъ тьююлме, кеси аллыма не иги, не аман бир зат да
эталлыкъ тьююлме. Жаланда Раббий не айтса, аны айтыркъ-
ма». ¹⁴ Болса да, энди мен халкъыма кьайтама, алай а келлик
заманда бу халкъ сени халкъынга не этеригин санга билдирейим.

¹⁵ Сора ол бу файхамбар сёзюн айтды:

— Беор улу Биламны файхамбар сёзю,
кёзю ачыкъ болгъанны файхамбар сёзю,

¹⁶ Аллахны айтханын эшитгенни файхамбар сёзю,

Аллаху-Тааладан билим алгъанны,

Кьудуретли Аллахдан кёрюнюу кёргенни,

жер юсюне аугъанны, кёзлери уа ачыкъ кьалгъанны сёзю:

¹⁷ Кёреме Аны, алай а бусагъат тьююл;

Анга кьарайма, алай а жууукъ тьююл.

Якъупдан бир жулдуз чыгъады;

Исраилден патчах таякъ кётюрюледи,

Моабны чеклерин сындырады,

Шетни битеу уланларын урады.

- ¹⁸ Эдомну кьолгъа аллыкъдыла,
Аны душманы Сеирни да кючлерикдиле,
Исраил а бек боллукъду.
- ¹⁹ Якъупдан башчы чыгъарыкъды да
шахарлада сау кьалгъанланы жоярыкъды.
- ²⁰ Сора Билам амаликлилеге къарады да быллай файхамбар сёз айтды:
– Миллетле арасында биринчи эди Амалек,
келлик заманда уа ол думп этилир.
- ²¹ Сора ол кенлилеге къарады да быллай файхамбар сёз айтды:
– Межямыгъыз бекди,
уягъыз къаяда кьуралгъанды;
- ²² алай а кенлиле жоюлукъдула,
Ашшур сизни жесирге алып кетерикди.
- ²³ Билам дагъыда быллай файхамбар сёз айтды:
– Аллах муну этгенде,
ким сау кьалыр?
- ²⁴ Киттимден кемеле келликдиле,
Ашшурну бла Эберни бойсундурлукъдула,
алай а кеслери да думп боллукъдула.
- ²⁵ Сора Билам тебиреп, артха кеси юйюне къайтды, Балакъ да, кеси жолуна айланып, кетди.

Исраил Баал-Пеор тейриге табынады

- 25** ¹Исраиллиле Шиттимде жашагъанда, халкъ моаблы кызла бла саякълыкъ этип башлагъанды. ²Ол кызла исраиллилени кеси аллахларына кьурман этерге чакъыра эдиле. Исраил халкъы кьурман этни ашап, аланы аллахларына табынып тебирегенди. ³Алай бла Исраил Баал-Пеор тейриге табынып башлагъанды. Аны ючюн Раббий Исраилге бек чамланнганды. ⁴Раббий Муссагъа:
– Бу халкъны битеу бачамаларын алып, бары кёрюрча Мени аллымда ас. Сора мени Исраилге чамланыуум тынчайыр, – деди.
- ⁵Мусса Исраилни къадыларына:
– Хар биригиз адамларыгъызны арасында Баал-Пеор тейриге табыннганланы ёлтюрюгюз, – деди.
- ⁶Ол заманда Исраил улуларындан бир адам келип, Муссаны да, битеу жамауатны да кёз аллында, ала Тюбешиу Чатырны

аллында жияй тургъан заманда, кеси юйюрюне бир мидиянлы кызыны келтиреди. ⁷Дин къуллукъчу Харунну уланы Элазардан туугъан Пинехас муну кёргенде, жеринден туруп, жамауатдан айырылып, къолуна сюнгиюю алды. ⁸Сора израиллини ызындан чатыргъа кирди да, сюнгиюю экисине да чанчды. Сунгию израиллини да, кызыны да къарынларын тешип чыкъды. Андан сора Израил улуланы арасында ёлет тохтады. ⁹Болсада, ёлетден къырылгъанланы саны 24 000 адам болду.

¹⁰Раббий Муссагъа былай айтды:

¹¹ – Дин къуллукъчу Харунну уланы Элазардан туугъан Пинехас Мени Израил улулагъа чамланыууму тынчайтханды. Мени жаным ауругъаны кибик, аланы арасында аны жаны да ауругъанды. Ол себепден Мен Израил улуланы чамланыуумда жокъ этмедим. ¹²Алайды да, анга айт, Мен аны бла ырахатлыкъ кесамат бегитеме. ¹³Бу кесамат анга бла аны туудукъларына ёмюрлюк дин къуллукъчулукъ кесамат боллукъду. Аны Аллахы ючюн жаны ауругъанын кёргюзтюр, Израил улуланы жакълагъанды.

¹⁴Мидиянлы кызы бла бирге ёлтюрюлген израиллини аты Салу улу Зимрий болгъанды. Ол шимонлуланы бир атауулуну бачамасы эди. ¹⁵Ёлтюрюлген мидиянлы кызыны аты уа Козбий эди. Ол Сурну кызы эди, Сур а Мидиянны бир юйюрюню таматасы, тайпаны бачамасы эди.

¹⁶Раббий Муссагъа:

¹⁷ – Мидиянлыланы душманлагъа санап жокъ этигиз, – деди, – ¹⁸нек десегиз, ала да сизге душманнга этгенни этгендиле. Ала сизни Пеор бла эм эгечлери бла, мидиянлы бачаманы кызы Козбий бла терилтгендиле; Пеор ючюн болгъан ёлетни заманында ол кызы ёлтюрюлгенди.

Израил халкъ экинчи кере саналады

26 ¹Ёлетден сора Раббий Муссагъа бла дин къуллукъчу Харунну уланы Элазаргъа:

² – Израил улуланы битеу жамауатын, жыл санлары жыйырмадан атлагъанланы, аскер къуллукъгъа жараууланы, аталарыны юйюрлерине кёре санагъыз, – дегенди.

³Ол себепден Мусса бла дин къуллукъчу Элазар Моабны тюзлеринде, Иордан суу жанында, Ерихон шахарны къаршысында,

⁴Раббий Муссагъа буюргъаны киби, жыл санлары жыйырмадан атлагъан израиллилени санагъандыла.

Мисирден чыкыгъан Израил улула быладыла:

⁵Израилни тюнгюч уланы Рубен. Рубенни туудукълары:

Ханохдан – ханохлула тукъуму;

Паллудан – паллулула тукъуму;

⁶Хесрондан – хесронлула тукъуму;

Кармийден – кармийлиле тукъуму.

⁷Была рубенлиле тукъумларыдыла; алада 43 730 адам саналгъанды.

⁸Паллуну уланы Элиаб эди, ⁹Элиабны уланлары уа – Немул, Датан эм Абирам эдиле. Датан бла Абирам жамауатны башчылары эдиле. Ала Корах бла эм аны нёгерлери бла бирге Муссагъа бла Харуннга къажану туруп, Раббийге къажану къозгъалыу этгендиле. ¹⁰Жер, ауузун ачып, аланы Къорах бла бирге жутханды. Корахны нёгерлери уа 250 адамны от кюйдюрген заманда ёлгендиле. Бу халкъгъа эсгертиу болгъанды. ¹¹Алай а Корахны уланлары ол кюн ёлмегендиле.

¹²Шимонну туудукъларыны тукъумлары:

Немуелден – немүүлелиле тайпасы;

Яминден – яминлиле тайпасы;

Яхинден – яхинлиле тукъуму;

¹³Зерахдан – зерахлыла тукъуму;

Шаулдан – шауллула тукъуму.

¹⁴Была шимонлуланы тукъумларыдыла – 22 200 адам.

¹⁵Гадны туудукъларыны тукъумлары:

Сефондан – сефонлула тукъуму;

Хаггийден – хаггийлиле тукъуму;

Шунийден – шунийлиле тукъуму;

¹⁶Ознийден – ознийлиле тукъуму;

Эрийден – эрийлиле тукъуму;

¹⁷Ароддан – ародлула тукъуму;

Арелийден – арелийлиле тукъуму.

¹⁸Была Гадны тукъумларыдыла. Алада 40 500 адам саналгъанды.

¹⁹ Яхуданы уланлары Эр бла Онан эдиле. Эр бла Онан Кенанда ёлгендиле.

²⁰ Яхуданы туудукъларыны тукъумлары:

Шеладан – шелалыла тукъуму;

Пересден – переслиле тукъуму;

Зерахдан – зерахлыла тукъуму.

²¹ Пересни туудукълары:

Хецрондан – хецронлула тукъуму;

Хамулдан – хамуллула тукъуму.

²² Была Яхуданы тукъумларыдыла. Алада 76 500 адам саналгъанды.

²³ Иссахарны туудукъларыны тукъумлары:

Толадан – толалыла тукъуму;

Пууадан – пууалыла тукъуму;

²⁴ Яшупдан – яшуплула тукъуму;

Шимрондан – шимронлула тукъуму.

²⁵ Была Иссахарны тукъумларыдыла. Алада 64 300 адам саналгъанды.

²⁶ Зебулунну туудукъларыны тукъумлары:

Середден – середлиле тукъуму;

Элондан – элонлула тукъуму;

Яхлеелден – яхлиеллиле тукъуму.

²⁷ Была зебулунлула тукъумларыдыла. Алада 60 500 адам саналгъанды.

²⁸ Юсюпню уланлары Манашени бла Эфраимни туудукъларыны тукъумлары:

²⁹ Манашени туудукълары:

Макирден – макирлиле тайпасы; Макир Гиладны атасы эди;

Гиладдан – гиладыла тукъуму.

³⁰ Гиладны туудукълары:

Иезерден – иезерлиле тукъуму;

Хелекден – хелеклиле тукъуму;

³¹ Асриелден – асриеллиле тукъуму;

Шекемден – шекемлиле тукъуму;

³² Шемидадан – шемидалыла тукъуму;

Хеферден – хеферлиле тукъуму.

³³ Хефер улу Селофхадны уланлары болмай, жаланда къызлары бар эди. Аланы атлары Махла, Ноа, Хогла, Милка эм Тирца.

³⁴ Была Манашени тукъумларыдыла. Алада 52 700 адам саналгъанды.

³⁵ Эфраимни туудукъларыны тукъумлары:

Шутелахдан – шутелахлыла тукъуму;

Бекерден – бекерлиле тукъуму;

Тахандан – таханлыла тукъуму.

³⁶ Шутелахны туудукълары:

Эрандан – эранлыла тукъуму.

³⁷ Была Эфраимни тукъумларыдыла. Алада 32 500 адам саналгъанды.

Была Юсюпню туудукъларыны тукъумларыдыла.

³⁸ Беняминни туудукъларыны тукъумлары:

Беладан – белалыла тукъуму;

Ашбелден – ашбеллиле тукъуму;

Ахирамдан – ахирамлыла тукъуму;

³⁹ Шуфамдан – шуфамлыла тукъуму;

Хуфамдан – хуфамлыла тукъуму.

⁴⁰ Беланы уланлары болгъанды: Ард бла Нааман.

Арддан – ардлыла тукъуму;

Наамандан – нааманлыла тукъуму.

⁴¹ Была Беняминни тукъумларыдыла. Алада 45 600 адам саналгъанды.

⁴² Данны туудукъларыны тукъумлары:

Шухамдан – шухамлыла тукъуму.

Была Данны тукъумларыдыла. ⁴³ Ала бары да шухамлыла тукъумла эдиле. Алада 64 400 адам санаугъа киргенди.

⁴⁴ Ашерни туудукъларыны тукъумлары:

Имнадан – имналыла тукъуму;

Ишбийден – ишбийлиле тукъуму;

Бриядан – бриялыла тукъуму;

⁴⁵ Брияны туудукъларындан:

Хеберден – хеберлиле тукъуму;

Малкиелден – малкиеллиле тукъуму.

⁴⁶ Ашерни Серах атлы бир кызы бар эди.

⁴⁷ Была Ашерни тукъумларыдыла. Алада 53 400 адам саналгъанды.

⁴⁸ Нафталийни туудукъларыны тукъумлары:

Яхсеелден – яхсееллиле тукъуму;

Гунийден – гунийлиле тукъуму;

⁴⁹ Есерден – есерлиле тукъуму;

Шиллемден – шиллемлиле тукъуму.

⁵⁰ Была Нафталийни тукъумларыдыла. Алада 45 400 адам саналгъанды.

⁵¹ Битеу Израил улуланы саны 601 730 адам болгъанды.

⁵² Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁵³ – Тукъумлагъа адамларыны санына кёре жер ююшле юлешинсинле. ⁵⁴ Адамы кёп тукъумгъа уллуракъ ююш, адамы аз тукъумгъа уа гитчерек ююш бер. Хар тукъум санаугъа кирген адамларына кёре жер ююш алсын. ⁵⁵ Жер чёп атып юлешинсин. Ала жер ююшлени тайпаланы адам санларына кёре алсынла. ⁵⁶ Адамлары кёп эм адамлары аз болгъан тайпалагъа жер ююшле чёп тюшгеннге кёре юлешинсинле.

⁵⁷ Лебийлилени санаугъа кирген тукъумлары:

Гершондан – гершонлула тукъуму;

Кохатдан – кохатлыла тукъуму;

Мерарийден – мерарийлиле тукъуму.

⁵⁸ Лебий улуланы ичинде болгъан тукъумла:

либнийлиле тукъуму;

хебронлула тукъуму;

махлийлиле тукъуму;

мушийлиле тукъуму;

корахлыла тукъуму.

Кохат Амрамны бабасы эди. ⁵⁹ Амрамны къатыныны аты Йохебед эди. Ол Лебийни туудукъларындан эди да, Мисирде лебийлиле арасында туугъанды. Ол Амрамгъа Харунну, Муссаны эм эгечлери Мариямны туудургъанды. ⁶⁰ Харун Надабны, Абихуну, Элазарны эм Итамарны аталары болгъанды. ⁶¹ Алай а Надаб бла Абиху Раббийни аллына келишмеген отну келтирген заманда ёлгендиле.

⁶² Лебийлилени саналгъанлары – бир айлыкъла бла андан тамата эр кишилери – 23 000 адам болгъанды. Ала башха Исраил улула бла бирге саналмагъандыла, нек дегенде, Исраил улуланы арасында алагъа жер юлюш берилмегенди.

⁶³ Мусса бла дин къуллукъчу Элазар санагъан адамла быладыла. Ала Исраил улуланы Моабны тюзлеринде, Иордан сууну жанында, Ерихон шахарны къаршысында санагъандыла. ⁶⁴ Бу саналгъанланы арасында Мусса бла дин къуллукъчу Харун Синай атлы къуу жерде алгъын санагъан Исраил улуларындан бири да жокъ эди. ⁶⁵ Раббий алагъа къуу жерде ёллюклерин айтхан эди да, аладан Ефунне улу Каледден бла Нунну жашы Ешуадан башха бир адам къалмагъанды.

Селофхадны къызлары

(Сан. 36:1-12)

27 ¹ Селофхад Хеферни жашы эди, Хефер Гиладны жашы эди, Гилад Макирни жашы эди, Макир Менашени жашы эди, Менаше Юсюпню жашы эди. Селофхадны Махла, Ноа, Хогла, Милка эм Тирца атлы къызлары бар эди. Ала келип, ² Муссаны бла дин къуллукъчу Элазарны аллында, бачамаланы бла битеу жамауатны аллында, Тюбешиу Чатырны эшик аллында туруп былай айтдыла:

³ – Бизни атабыз къуу жерде ёлгенди. Ол, Раббийге къажу чыкъгъан Коракхны негерлери арасында туююл эди, кеси гюняхы ючюн ёлгенди, уланлары уа жокъ эди. ⁴ Уланлары болмагъаны ючюн, атабызны аты тукъумуну арасындан жокъ болургъа нек керекди? Атабызны къарындашлары бла тенг бизге да жер юлюш бер.

⁵ Мусса аланы бу ишлерин Раббийни аллына келтирди да, ⁶ Раббий Муссагъа былай айтды:

⁷ – Селофхадны кызылары тюз айтадыла. Алагъа аталарыны къарындашларыны арасында жер юлюш айыр да, аталарыны юлюшюн алагъа бер. ⁸Исраил улулагъа былай айт: «Биреу, уланы болмай ёлсе, аны жер юлюшюн кызына беригиз. ⁹Кызы болмаса, жер юлюшюн туугъан къарындашларына, ¹⁰туугъан къарындашлары болмаса уа, атасыны къарындашларына беригиз. ¹¹Атасыны къарындашлары да болмаса уа, жер юлюшюн аны тукъумунда эм жууугъуна беригиз, ол анга ие болсун. Раббий Муссагъа буюргъаны кибики, бу Исраил улулагъа бегим эм жорукъ болсун».

Нунну жашы Ешуа Муссаны орнуна салынады

¹² Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Абарим тауна чыкъ да Мен Исраил улулагъа берген жерге къара. ¹³Аны кёргенден сора, къарындашынг Харун кибики, сен да ёлюп, ата-бабаларынга къошулурса, ¹⁴нек десенг, сиз Цин атлы къуу жерде Мени буйругъума сыйынмагъансыз. Аны бла, Мериба сууларында жамауат Манга къажау тургъанда, сиз аланы кёз аллында Мени сыйлылыгъымы кёрюзтмегенсиз.

(Бу Кадеш къатындагъы Цин атлы къуу жердеги Мерибаны сууларыдыла).

¹⁵ Мусса Раббийге:

¹⁶ – Раббий, хар жанлы затха рух берген Аллах бу жамауатха башчылыкъгъа бир адам салса эди. ¹⁷Ол алларында барып аланы жүрютюр эди. Раббийни жамауаты сюрюучюлери болмагъан къойла кибики болмасын, – деди.

¹⁸ Раббий Муссагъа былай айтды:

– Юсюнде Рух болгъан Нунну жашы Ешуаны ал да, башына къолунгу сал. ¹⁹Аны дин къуллукъчу Элазарны эм битеу жамауатны аллына сал да, кёз алларында сени орунунга башчы эт. ²⁰Битеу Исраил жамауаты анга тынгыласын деп, анга кесинги даражангдан бер. ²¹Ол дин къуллукъчу Элазарны аллында турсун, Элазар а анга Раббийни аллында Урим ташны юсю бла сурап, анга оноу келтирсин. Ешуа, Исраил улула эм битеу жамауат хар затны башлагъан эм хар затны битдирген да, аны сёзюне кёре этсинле.

²² Мусса Раббий анга буюргъаны кибики этгенди. Ол Ешуаны алып, дин къуллукъчу Элазарны бла битеу жамауатны аллында

сюегенди. ²³ Къолларын аны башына салганды да, Раббий Муссагъа айтханы кирик, аны халкъгъа башчы этгенди.

Харкюнлюк къурманла

(Чыгъ. 29:38-42)

28 ¹Раббий Муссагъа былай айтханды: ²– Израил улулагъа буйрукъ берип, былай айт: «Сиз эс бёлюп, Мени саугъаларымы, Манга жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген къурман ашы болгъан саугъаларымы, Манга заманында келтиригиз». ³Алагъа айт: «Сиз Раббийге этерик отда кюйдюрюлген къурман буду: толусунлай кюйдюрюлген дайым къурманнга хар кюн сайын эки къыяусуз къозу, ⁴аладан бирин эрттенликде, бирси къозуну уа ингирде келтиригиз. ⁵Мирзеу саугъагъа да бидиш ундан эфаны ондан бирин* алып, анга зейтун жауну да хинни төртден бирин къошуп, келтиригиз. ⁶Бу дайым этилген толусунлай кюйдюрюлген саугъады. Ол Синай таунда буюрулганды, Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген къурманды. ⁷Хар къозу бла бирге къуюлгъан саугъагъа бир литр чагъыр къуюлсун. Аны Раббийге сыйлы жерде саугъагъа къуюгъуз. ⁸Экинчи къозуну уа ингирде, сиз эрттенликде келтиргенча мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъа бла бирге келтиригиз. Бу – Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген къурманды.

Шабат кюн къурманла

⁹Шабат кюн эки къыяусуз къозуну, мирзеу саугъагъа да жау къошулгъан юч килограмм бидиш унну, къуюлгъан саугъа бла бирге келтиригиз. ¹⁰Бу – хар шабат кюн этилген толусунлай кюйдюрюлген къурманды. Муну дайым къурманны бла биргесине къуюлгъан саугъаны тышында келтиригиз.

Жангы Ай байрамда этилген къурманла

¹¹Хар жангы айны биринчи кюнюнде Раббийге толусунлай кюйдюрюлген къурманнга эки бугъа, бир къочхар эм жети къыяусуз къозу келтиригиз. ¹²Хар тананы биргесине

* **28:5** 2 литрге жууукъ. 13, 21, 29 аятлада да алай.

мирзеу саугъагъа, зейтун жау къошулгъан 4,5 килограмм бидиш ун, къочхарны биргесине уа – зейтун жау къошулгъан 3 килограмм бидиш ун келтиригиз; ¹³ къозуну биргесине уа саугъагъа – зейтун жау къошулгъан 1,5 килограмм бидиш ун келтиригиз. Бу – Раббийге жагъымлы ийис берген, толусунлай отда кюйдюрюлген кърманды. ¹⁴ Къююлгъан саугъагъа хар бугъаны биргесине 2 литр, къочхарны биргесине – 1,25 литр, къозуну биргесине уа 1 литр чагъыр болсун. Бу – жылны ичинде хар жангы айны биринчи кюнюнде этилген толусунлай кюйдюрюлген кърманды. ¹⁵ Дагъыда гюнях ючюн кърманнга Раббийге бир теке келтиригиз; аны толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында, къююлгъан саугъалары бла бирге келтиригиз.

Къутхарылыу байрамында бла Ачымагъан Ётмекле байрамында этилген кърманла

(Чыгъ. 12:14-20; Леб. 23:5-8; Эсг. 16:1-8)

¹⁶ Биринчи айны онтёртючю кюню – Раббийни Къутхарылыу байрамыды. ¹⁷ Ол айны отбешинчи кюню да байрам болсун. Жети кюнню ачымагъан ётмек ашагъыз. ¹⁸ Биринчи кюн сыйлы жыйылыу болсун, ишге къатышмагъыз. ¹⁹ Раббийге отда кюйдюрюлген кърманнга, толусунлай кюйдюрюлген кърманнга эки бугъа, бир къочхар эм жети къозу келтиригиз; ала къыяусуз болургъа керекдиле. ²⁰ Аланы биргелерине мирзеу саугъагъа зейтун жау къошулгъан бидиш будай ун келтиригиз: хар тананы биргесине 4,5 килограмм, къочхарны биргесине – 3 килограмм, ²¹ жети къозудан хар къозуну биргесине уа – 1,5 килограмм. ²² Гюнях ючюн кърманнга да, сиз тазаланыр ючюн, бир теке келтиригиз. ²³ Муну хар эрттенги кърманны, толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында келтиригиз. ²⁴ Дагъыда, жети кюнню ичинде хар кюн сайын алай этигиз. Бу – Раббийге жагъымлы ийис берген, отда кюйдюрюлген аш саугъады. Муну толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны бла къююлгъан саугъасыны тышында келтирирге керекди. ²⁵ Жетинчи кюн да сыйлы жыйылыу болсун, ишге къатышмагъыз.

Оракъла байрамында этилген къурманла

(Леб. 23:15-22; Эсг. 16:9-12)

²⁶ Биринчи Битимле кюнюнде, Ыйыкъла байрамында сиз Раббийге жангы мирзеуден саугъа келтиргенде сыйлы жыйылыу болсун, ишге къатышмагъыз. ²⁷ Раббийге жагъымлы ийис берген къурманнга эки бугъаны, бир къочхарны эм жети къозуну толусунлай кюйдюрюлген къурманнга келтиригиз. ²⁸ Аланы биргелерине мирзеу саугъагъа зейтун жау къошулгъан бидиш будай унну келтиригиз: хар тананы биргесине 4,5 килограмм, къочхарны биргесине – 3 килограмм, ²⁹ жети къозудан хар къозуну биргесине уа – 1,5 килограмм. ³⁰ Сиз тазаланыр ючюн да бир теке келтиригиз. ³¹ Быланы толусунлай кюйдюрюлген дайым къурманны эм аны биргесиндеги мирзеу саугъадан тышында, тийишли къуюлгъан саугъалары бла келтиригиз. Ала къыяусуз болургъа керекдиле».

Сур Быргъыла байрамында этилген къурманла

(Леб. 23:23-25)

29 ¹ Жетинчи айны биринчи кюнюнде сыйлы жыйылыу болсун, ишге къатышмагъыз. Ол кюн Сур Быргъыла таууш этигиз. ² Раббийге жагъымлы ийис берген, толусунлай кюйдюрюлген къурманнга бир бугъа, бир къочхар эм жети къозу келтиригиз. Ала къыяусуз болургъа керекдиле. ³ Ала бла бирге мирзеу саугъагъа зейтун жау къошулгъан бидиш будай ун келтиригиз: тана бла бирге 4,5 килограмм, къочхар бла бирге – 3 килограмм, ⁴ жети къозудан хар къозу бла бирге – 1,5 килограмм. ⁵ Сизни тазалар ючюн, гюнях ючюн къурманнга бир теке да келтиригиз. ⁶ Быланы жангы айны къурманыны бла аны мирзеу саугъасыны тышында, дайым къурманны бла аны мирзеу саугъасыны тышында эм аланы къуюлгъан саугъаларыны тышында келтиригиз. Бу – Раббийге жагъымлы ийис берген, толусунлай отда кюйдюрюлген къурманды.

Тазалау Кюн этилген къурманла

(Леб. 23:26-32)

⁷ Жетинчи айны онунчу кюнюнде сизде сыйлы жыйылыу болсун. Ораза тутуп, жаныгъызны жууаш этигиз, бир тюрю ишге

къатышмагъыз. ⁸Раббийге жагъымлы ийис берген, толусунлай кюйдюрюлген, къурманнга къыяусуз бир бугъа, бир къочхар эм жети къозу келтиригиз. ⁹Ала бла бирге мирзеу саугъагъа зейтун жау къошулгъан бидиш будай ун келтиригиз: тана бла бирге 4,5 килограмм, къочхар бла бирге – 3 килограмм, ¹⁰жети къозудан хар къозу бла бирге – 1,5 килограмм. ¹¹Гюнях ючюн къурманнга бир теке да келтиригиз. Быланы Тазалау Кюн этилген гюнях ючюн къурманны, дайым толусунлай кюйдюрюлген къурманны, аны мирзеу саугъасыны эм аланы къуюлгъан саугъаларыны тышында келтиригиз.

Чатырла байрамында этилген къурманла

(Леб. 23:33-43; Эсг. 16:13-17)

¹²Жетинчи айны онбешинчи кюнюнде сизде сыйлы жы-йылыу болсун, бир тюрлю ишге къатышмагъыз. Жети кюнню ичинде Раббийге байрам этигиз. ¹³Раббийге жагъымлы ийис берген, толусунлай отда кюйдюрюлген къурманнга онюч бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала къыяусуз болургъа керекдиле. ¹⁴Ала бла бирге зейтун жау къошулгъан бидиш будай ундан мирзеу саугъа болсун: онюч бугъаны хар бири бла бирге – 4,5 килограмм, эки къочхарны хар бири бла бирге – 3 килограмм, ¹⁵онтёрт къозуну да хар бири бла бирге – 1,5 килограмм. ¹⁶Гюнях ючюн къурманнга бир теке да келтиригиз; аны дайым толусунлай кюйдюрюлген къурманны, аны мирзеу саугъасыны эм аны къуюлгъан саугъасыны тышында келтиригиз.

¹⁷Экинчи кюн онеки бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала къыяусуз болургъа керекдиле. ¹⁸Танала, къочхарла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, буюрулгъаныча, низамгъа кёре мирзеу саугъала эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ¹⁹Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъала бла толусунлай кюйдюрюлген дайым къурманны тышында, гюнях ючюн къурманнга бир теке да келтиригиз.

²⁰Ючюнчю кюн онбир бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала къыяусуз болургъа керекдиле. ²¹Танала, къочхарла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, буюрулгъаныча, низамгъа кёре мирзеу саугъала эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ²²Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъала бла

толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында, гюнях ючюн кърманнга бир теке да келтиригиз.

²³Тёртюнчю кюн он бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала кыяусуз болургъа керекдиле. ²⁴Танала, къочхарла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, буюрулгъаныча, низамгъа кёре мирзеу саугъала эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ²⁵Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъала бла толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында, гюнях ючюн кърманнга бир теке да келтиригиз.

²⁶Бешинчи кюн тогъуз бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала кыяусуз болургъа керекдиле. ²⁷Танала, къочхарла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, буюрулгъаныча, низамгъа кёре мирзеу саугъала эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ²⁸Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъала бла толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында, гюнях ючюн кърманнга бир теке да келтиригиз.

²⁹Алтынчы кюн сегиз бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала кыяусуз болургъа керекдиле. ³⁰Танала, къочхарла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, буюрулгъаныча, низамгъа кёре мирзеу саугъала эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ³¹Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъала бла толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында, гюнях ючюн кърманнга бир теке да келтиригиз.

³²Жетинчи кюн жети бугъа, эки къочхар эм онтёрт къозу келтиригиз. Ала кыяусуз болургъа керекдиле. ³³Танала, къочхарла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, буюрулгъаныча, низамгъа кёре мирзеу саугъала эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ³⁴Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан саугъала бла толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тышында, гюнях ючюн кърманнга бир теке да келтиригиз.

³⁵Сегизинчи кюн сизде сыйлы жыйылыу болсун, бир тюрлю ишге къатырмагъыз. ³⁶Раббийге жагъымлы ийис берген, толусунлай отда кюйдюрюлген кърманнга бир бугъаны, бир къочхарны эм жети къозу келтиригиз. Ала кыяусуз болургъа керекдиле. ³⁷Тана бла, къочхар бла эм къозула бла бирге, аланы санларына кёре, низамгъа кёре мирзеу саугъа эм къуюлгъан саугъала келтиригиз. ³⁸Тийишли мирзеу саугъа бла эм къуюлгъан

саугъала бла толусунлай кюйдюрюлген дайым кърманны тыш-
ында, гюнях ючюн кърманнга бир теке да келтиригиз.

³⁹ Бу кърманланы Раббийге байрам кюнлеригизде келтиригиз. Аланы нюзюрле ючюн неда кеси ыразылыкъдан келтирилген толусунлай кюйдюрюлген кърманланы, мирзеу саугъаланы, къюлгъан саугъаланы эм саламатлыкъ кърманланы тышын-
да келтиригиз.

30 ¹ Мусса Раббий буюргъан хар затны Исраил улуларына айтып билдиргенди.

Сыйлы ант юсюнден жорукъла

² Исраил улуланы тайпа башчыларына Мусса былай айтханды:
– Раббий былай буюргъанды:

³ Биреу Раббийге ант этсе неда кесини сёз берип бла байласа, берген сёзюн бузмасын, аузундан чыкыгъан хар сёзюн толтур-
сун. ⁴ Атасыны юйюнде жашагъан кызы Раббийге ант этсе неда сёз берсе, ⁵ аны атасы уа антын, неда сёзюн эшитгенде тынгы-
лап къойса, аны битеу этген антлары эм хар берген сёзю аны
бла бегитилликдиле. ⁶ Алай а, ант сёзлени эшитгенде, атасы
ыразылыгъын бермесе, ол кызыны этген анты, неда берген сё-
зю бегитиллик туююлдо. Атасы ыразылыкъ бермегени себепли
Раббий ол кызыгъа аны кечерикди.

⁷ Ол ант этген, неда сёз берген кызы эрге чыгып, ⁸ аны эри
уа, аланы юсюнден эшитгенде тынгылап къойса, аны этген
антлары эм берген сёзлери аны бла бегитилликдиле. ⁹ Алай а
аланы эшитгенде эри анга ыразылыгъын бермесе, аны бла ол
этилген антны, неда берилген сёзю жокъ этерикди, эм Раббий
ол кызыгъа аны кечерикди.

¹⁰ Башсыз къалгъан, неда эринден айырылгъан къатынны уа
хар ант сёзю бегитилликди.

¹¹ Эри болгъан тиширыу ант этсе, неда сёз берип, кесин
байласа, ¹² эри уа, аны эшитгенде, тынгылап къойса эм угъай
демесе, аны битеу этген антлары бла хар берген сёзю аны бла
бегитилликдиле. ¹³ Алай а, аланы эшитгенде, эри ыразылыкъ
бермесе, аны битеу этген антлары бла берген сёзлери бегитиллик

түююлдюле: аны эри аланы жокъ этгенди да, Раббий ол тиши-
рыугъа аны кечерикди. ¹⁴Тиширыуну, кесин жууаш этер ючюн
хар этген антына бла хар берген сёзюне аны эри ыразылыгъын
берирге, неда бермезге эркинди. ¹⁵Алай а эри кюн сайын ты-
нгылап турса, ол аны битеу этген антларын бла берген сёзлерин
аны бла бегитирикди. Аланы юсюнден эшитгенде тынгылап
кёюп, ол аланы бегитеди. ¹⁶Аланы юсюнден эшитгенден бир
талай заман озгъандан сора, ол алагъа ыразылыкъ бермесе, ти-
ширыуну терслиги эрини башына тюшер.

¹⁷Эрни бла къатыныны, ата бла ююнде жашагъан кызы-
ны арасында болгъан келишиулени юсюнден Раббий Муссагъа
берген бегимле быладыла.

Исраиллиле мидиянлылагъа дерт жетдиредиле

31 ¹Раббий Муссагъа:
²– Исраил улула ючюн мидиянлылагъа дерт жетдир.
Андан сора, сен ёлюп, ата-бабаларынга кёшулурса, – дегенди.

³Мусса халкъгъа былай айтды:

– Мидиянлылагъа къажау уруш этип, алагъа Раббийни
дертин жетдирир ючюн, арагъызда аскерчи эр кишилени са-
уутландырыгъыз. ⁴Исраилни хар тайпасындан бирер минг адам
сайлап, урушха жиберигиз.

⁵Исраилни минглеринден, хар тайпадан бирер минг адам
сайлап, урушха онеки минг аскерчи сауутландырдыла. ⁶Мусса
урушха хар тайпадан мингишер адам жиберди; биргелерине уа дин
къуллукъчу Элазарны уланы Пинехасны ийди. Пинехас а кёлу-
на сыйлы жерни кереклерин бла белги бериучю быргъыла алды.

⁷Раббий Муссагъа буюргъаны кибик, ала мидиянлылагъа
къажау чыкъгъандыла да битеу эр кишилерин ёлтюргендиле.
⁸Ёлтюрюлгенлени арасында мидиянлы патчахланы: Эбийни,
Рекемни, Сурну, Хурну эм Ребаны ёлтюргендиле. Беор улу
Биламны да кылыч бла ёлтюргендиле. ⁹Мидиянлы тиширыу-
ланы бла сабийлени уа исраиллиле жесирге алгъандыла. Битеу
малларын, къой-эчки сюрюулерин бла мюлклерин да сыйыр-
гъандыла. ¹⁰Битеу жашагъан шахарларын бла чатыр кьонуш-
ларын а, кюйдюргендиле. ¹¹Эмда битеу сыйырылгъан затланы,
адамланы бла малланы, ала алып, ¹²жесирлени да, малланы да,

мюлкню да Муссагъа, дин къуллукъчу Элазаргъа эм Исраил улула жамауатына, къонушларына келтиргендиле. Конушлары уа Моабны тюзлеринде, Иордан ёзенини жанында, Ерихон шахарны тийресинде эди.

¹³ Мусса, дин къуллукъчу Элазар эм жамауатны бачамалары къонушдан аланы алларына чыкъгъандыла. ¹⁴ Мусса урушдан къайтхан аскер таматалагъа – мингбашчылагъа бла жюзбашчылагъа – ачыуланнганды.

¹⁵ Мусса алагъа:

– Сиз битеу тиширыулары саулай нек къойгъансыз? – дегенди. – ¹⁶ Бу тиширыула Билам юйретгени кибик этип, Исраил улулары Пеор ючюн Раббийге тюзлюклерин бузгъанларына себеп болгъандыла. Аны ючюн Раббийни жамауатына ёлет киргенди. ¹⁷ Алайды да, битеу жашланы бла эр сынагъан тиширыулары ёлтюрюгюз. ¹⁸ Эр сынамагъан къызланы уа кесигизге къоюгюз.

¹⁹ Арагъызда биреуню ёлтюрген, неда ёлтюрюлгеннге тийген хар адам жети кюнню къонушдан тышында турсун. Ючюнчю бла жетинчи кюн кесигизни эм жесирлеригизни тазалагъыз. ²⁰ Битеу кийимигизни бла териден, эчки жүнден эм агъачдан этилген хар затны тазалагъыз.

²¹ Дин къуллукъчу Элазар урушха барып къайтхан аскерчилеге былай айтды:

– Раббий Муссагъа буюргъан Тауратны низамы буду: ²² алтын, кюмюш, багъыр, темир, тутурукъ*, къоргъашин ²³ эмда отда кюймеген башха хар затха от сынатygъыз да, ол таза болур. Алай аланы дагъыда харамлыкъдан тазалагъан суу бла тазаларгъа керекди. Отха чыдамагъан хар затны уа суу бла чайкъаргъа керекди. ²⁴ Жетинчи кюн кийимлеригизни жууугъыз да, таза болурсуз. Сора къонушха къайтыргъа эркинсыз.

Сыйырылгъан хазнаны юлешуу

²⁵ Раббий Муссагъа былай айтды:

²⁶ – Сен, дин къуллукъчу Элазар эм жамауатны тукъум башчылары жесирге алыннган адамланы бла алыннган малны

* **31:22** *Тутурукъ* – кюмюш бетли, тынч ишлениучю, жумушакъ металл; орус. олово.

санагъыз. ²⁷ Алыннган затланы урушха баргъан аскерчилени бла битеу жамауатны арасында экиге бёлююз. ²⁸ Урушха баргъан аскерчилени юлюшлеринден Раббийге жасакъ ал. Хар беш жюз адамдан, тууардан, эшекден бла къой-эчкиден бир адам, тууар, эшек бла къой-эчки ал. ²⁹ Быланы аскерчилени юлюшлеринден ал да, Раббийге кётюрюлген саугъагъа дин къуллукъчу Элазаргъа бер. ³⁰ Исраил улуланы юлюшлеринден а адамладан, тууарладан, эшекледен, къой-эчкиледен эллиден бирин ал да, Раббийни Межямыны кереклерине къарагъан лебийлилеге бер.

³¹ Мусса бла дин къуллукъчу Элазар, Раббий Муссагъа буюргъаны кибики этгендиле.

³² Урушха баргъан аскерчиле душманларындан алгъанлары бу эди: 675 000 къой-эчки, ³³ 72 000 тууар ³⁴ 61 000 эшек ³⁵ эмда эр сынамагъан 32 000 къыз.

³⁶ Урушха баргъанлагъа тюшген жарты юлюш бу эди: 337 500 къой-эчки, ³⁷ аладан Раббийге бериллик жасакъ – 675 къой-эчки;

³⁸ 36 000 тууар, аладан Раббийге бериллик жасакъ – 72 тууар;

³⁹ 30 500 эшек, аладан Раббийге бериллик жасакъ – 61 эшек;

⁴⁰ 16 000 жесир адам, аладан Раббийге бериллик – 32 адам.

⁴¹ Раббий буюргъаны кибики, Мусса бу жасакъны, Раббийни кётюрюлген саугъасын дин къуллукъчу Элазаргъа берди.

⁴² Урушха баргъан аскерчиледен алыннган, Мусса Исраил улулагъа айыргъан жартысы ⁴³ – жамауатха тюшген жарты юлюш бу эди: 337 500 къой-эчки, ⁴⁴ 36 000 тууар, ⁴⁵ 30 500 эшек ⁴⁶ эм 16 000 адам. ⁴⁷ Раббий Муссагъа буюргъаны кибики, Исраил улулагъа тюшген жарты юлюшден Мусса хар элли адамдан бла малдан бирин алып, аланы Раббийни Межямыны кереклерине къарагъан лебийлилеге берди.

⁴⁸ Аскер таматала – мингбашчыла бла жюзбашчыла – Муссагъа келип, ⁴⁹ анга:

– Биз, къулларынг, бизни кьолубузда болгъан аскерчилени санагъанбыз да, аладан бири да тас болмагъанды, – дедиле. – ⁵⁰ Аны себепли, биз Раббийге саугъагъа хар бирибиз урушда алгъан алтын затладан билек байлаула, бууунлукъла, жюзюкле, сыргъала эм мынчакъла келтиргенбиз. Быланы Раббийни аллында жанларыбыз ючюн тазалау этилсин деп келтиргенбиз.

⁵¹ Мусса бла дин къуллукъчу Элазар аладан ол алтын затланы алгъандыла. ⁵² Мингбашчыладан бла жюзбашчыладан алыннган, Мусса бла Элазар Раббийге саугъагъа келтирген алтынны ау-урлугъу 201 килограмм эди. ⁵³ Аскерчиле уа урушда алыннган затланы кеслерине къойгъан эдиле. ⁵⁴ Мусса бла дин къуллукъчу Элазар, мингбашчыладан бла жюзбашчыладан алтынны алып, ол Исраил улула ючюн Раббийни аллында эсгертиу болур ючюн, Тюбешиу Чатырны ичине кийирип салгъандыла.

Иордан сууну кюнчыгъыш жанында жерлени юлешуу

(*Эсг. 3:12-20*)

32 ¹ Рубен улуланы бла Гад улуланы бек уллу сюрюулери бар эди. Ала Язер бла Гилад жерле мал багъаргъа жарагъанларын кѳргендиле. ² Гад улулары бла Рубен улулары Муссагъа, дин къуллукъчу Элазаргъа эм жамауатны бачамаларына келип:

³ – Атарот, Дибон, Язер, Нимра, Хешбон, Элале, Себам, Небо эм Беон шахарла – ⁴ Раббий Исраил жамауатына бойсундургъан жерле – мал багъаргъа жараулудула; бизни уа, сени къулларынгы, малыбыз барды, – дедиле. – ⁵ Кѳзюнгде ыразылыкъ тапхан эсек, бу жерни бизге, сени къулларынга, иеликге бер, бизни Иордан сууну башха жанына кѳчюрме.

⁶ Мусса Гад улулагъа бла Рубен улулагъа былай жууап къайтарды:

– Къарындашларыгъыз урушха барып, сиз а мындамы къаллыкъсыз? ⁷ Сиз Исраил улуланы Раббий берген жерге барыргъа талпыннганларын* нек къойдурасыз? ⁸ Мен сизни аталарыгъызны Кадеш-Барнейден бу жерге къарап чыгъаргъа ийгенимде, ала да алай этген эдиле. ⁹ Ала Эшкол ѳзеннге келип, жерге къарап чыкъгъанда, Исраил улуланы Раббий берген жерге барыргъа талпыннганларын къойдургъандыла. ¹⁰ Ол кюн Раббий алагъа бек чамланып быллай ант сѳз айтхан эди: ¹¹ «Мен Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха бу жерни берирге ант этгенме. Алай а, Мисирден чыкъгъан, жыл санлары жыйырмадан атлагъанладан бу жерни бири да кѳрлюк туйюлдо, нек десенг, ала Манга битеу

* **32:7** *Талпыныргъа* – бир затны этерге бек сюрерге, кюреширге, итинирге, къызыныргъа; орус. желать чего-то, хотеть что-то, стремиться к чему-то.

жюреклеринден бойсунмагъандыла. ¹²Жангыз кенизли Ефунне улу Калеп бла Нунну жашы Ешуа кёрлюкдюле аны, нек десенг, ала Раббийге битеу жюреклеринден бойсуннгандыла». ¹³Раббий Исраилге чамланып, Раббийни кёз аллында аманлыкъ этген тёлю жокъ болгъунчу, Ол халкъны къуу жерледе къыркъ жылны айландырып тургъанды.

¹⁴Энди уа сиз, гюняхлы тукъум, аталарыгъызны орунуна келип, Исраилге Раббийни чамланыуун андан да бек къайнатасыз! ¹⁵Сиз Раббийге бойсунургъа унама сагъыз, Ол бу халкъны энтта къуу жерде къоярыкъды да, аны бла сиз битеу бу халкъны жокъ этериксиз.

¹⁶Ала, Муссагъа жууукълашып, былай айтдыла:

– Биз мында къой-эчки сюрюулерибизге дуркъула, къатынларыбызгъа бла сабийлерибизге уа сахарла къуарарыкъбыз, – дедила. – ¹⁷Кесибиз а сауутланып, Исраил улуланы алларында барырбыз эм аланы жерлерине жетдирибиз. Юйюрлерибиз а, бу жерде жашагъан адамладан сакъланып, бегитилген сахарлада къалсынла. ¹⁸Исраил улуланы хар бири жер юлюшюн алгъынчы биз юйге къайтмакъ. ¹⁹Бизни жер юлюшюбюз Иорданны бу жанында, кюнчыгъыш жанында берилсе, Иорданны ол жанында биз ала бла бирге юлюш аллыкъ туюлюбюз.

²⁰Мусса алагъа былай жууап берди:

– Сиз айтханыгъыз кирик этсегиз, Раббийни аллында сауутланып, уруша барсагъыз, ²¹эм хар биригиз сауутланып, Раббий душманларын къыстагъынчы, Аны аллында Иорданны ары жанына ётуп, уруш этсегиз, ²²жер Раббийге бойсуннгандан сора, къайтырсыз да, Раббийни бла Исраилни аллында борчугъуздан бош болурсуз, бу жер а Раббийни аллында сизни болур.

²³Алай этмесе гиз а, сиз Раббийни аллында гюняхлы болурсуз да, гюняхыгъыз ючюн келлик азапдан къутуллукъ туюлюсюз. ²⁴Юйюрлеригизге сахарла, къой-эчкилеригизге да дуркъула ишлегиз, берген сёзлеригизни уа, толтуругъуз.

²⁵Гад улула бла Рубен улула Муссагъа:

– Биз, къулларынг, сен жюйюсханыбыз, буюргъанынг кирик этербиз, – дедила. – ²⁶Сабийлерибиз, къатынларыбыз, сюрюулерибиз эм битеу малларыбыз мында, Гилад сахарларында къалыра. ²⁷Биз а, къулларынг, сен жюйюсханыбыз айтханынг

кибик, барыбыз да Раббийни аллында аскерчиле болуп, сауутланып, сууну ол жанына уруш этерге барырбыз.

²⁸ Сора Мусса аланы юсюнден дин кзулдукчу Элазаргъа, Нунну жашы Ешуагъа эм Исраил халкъны тайпа башчыларына буйрукъ берди. ²⁹ Мусса алагъа:

– Гад улула бла Рубен улула, бары да сауутланып Раббийни аллында урушха, сизни бла бирге Иорданны ары жанына ётселе, жер сизге бойсунган заманда, Гилад жерни алагъа иеликге беригиз. ³⁰ Ала сауутланып, сизни бла бирге ары жанына ётмеселе уа, ала сизни бла бирге Кенан жеринде юлюш алсынла, – деди.

³¹ Гад улула бла Рубен улула:

– Раббий кзулларынга айтханы кибик этербиз. ³² Биз сауутланып, Раббийни аллында Кенан жерине барырбыз, жер юлюшююз а Иорданны бу жанында болсун, – деди.

³³ Сора Мусса Гад улуларына, Рубен улуларына эм Юсюп улу Манашени тайпасыны жартысына аморлула патчахы Сихонну кыралын эм Башанны патчахы Огну кыралын, – шахарлары бла эм аланы тийрелери бла бирге битеу жерни бергенди.

³⁴ Алай бла Гад улула бегитилген шахарла кзурагъандыла: Дибон, Атарот, Ароер, ³⁵ Атрот-Шофан, Язер, Йогбеха, ³⁶ Бет-Нимра эм Бет-Харан шахарла, кзойларына да дуркзула кзурагъандыла. ³⁷ Рубен улула уа быллай шахарланы кзурагъандыла: Хешбон, Элале, Кириятаим, ³⁸ Небо, Баал-Меон (былагъа башха тюрлю атла аталгъандыла) эм Сибма. Курагъан шахарлагъа ала жангы атла бергендиле.

³⁹ Манаше улу Макирни туудукълары Гиладха келип, аны алгъандыла да, аморлуланы андан кыстагъандыла. ⁴⁰ Мусса Гиладны Манаше улу Макирни туудукъларына бергенди да, ала анда жерлешгендиле. ⁴¹ Манаше улу Яир барып анда бир ненча элни алгъанды да, алагъа Хауот-Яир («Яирни эллери») деп атагъанды. ⁴² Нобах а барып, Кенат шахарны тийресиндеги эллери бла бирге алгъанды да, анга Нобах деп, кеси атын атагъанды.

Исраиллилени тохтагъан жерлери

33 ¹ Муссаны бла Харунну башчылыгъында Мисирден аскер-аскер чыкыгъандан сора, Исраил улуланы жолларында тохтагъан жерлери быладыла. ² Раббий буюргъаны кибик, Мусса

аланы жолларында тохтагъан жерлерин жазгъанды. Жолоучулукъда аланы тохтагъан жерлери быладыла.

³ Исраил улула биринчи айны онбешинчи кюнюнде Рамседен жолгъа чыкгъандыла; ала Къутхарылыу байрамдан сора экинчи кюн битеу мисирлилени кёз алларында таукел чыккъгъандыла. ⁴ Мисирлиле уа ол кезиуде Раббий ёлтюрген тюнгючлерин асырай тура эдиле. Алай бла Раббий аланы тейрилерине сюд этгенди.

⁵ Исраил улула, Рамседен чыгъып, Суккотда жерлешгендиле.

⁶ Суккотдан чыгъып, къуу жерни къыйырындагъы Этамда жерлешгендиле.

⁷ Этамдан чыгъып, артха, Баал-Сefonдан кюнчыгъыш жанындагъы Пи-Хахиротха бурулуп, Мигдол къатында жерлешгендиле.

⁸ Пи-Хахиротдан чыгъып, тенгиз ичи бла къуу жерге ётгендиле. Юч кюн Этам атлы къуу жер бла барып, Марада жерлешгендиле.

⁹ Марадан чыгъып, Элимге келгендиле. Элимде онеки шаудан эм жетмиш хурма терек бар эди да, ала анда жерлешгендиле.

¹⁰ Элимден чыгъып, Къамиш тенгизни жагъасында жерлешгендиле.

¹¹ Къамиш тенгизни жагъасындан чыгъып, Син атлы къуу жерде жерлешгендиле.

¹² Син атлы къуу жерден чыгъып, Дофкъада жерлешгендиле.

¹³ Дофкъадан чыгъып, Алушда жерлешгендиле.

¹⁴ Алушдан чыгъып, Рефидимде жерлешгендиле. Анда халкъгъа ичерге суу жокъ эди.

¹⁵ Рефидимден чыгъып, Синай атлы къуу жерде жерлешгендиле.

¹⁶ Синай атлы къуу жерден чыгъып, Киброт-Хатауада жерлешгендиле.

¹⁷ Киброт-Хатауадан чыгъып, Хасеротда жерлешгендиле.

¹⁸ Хасеротдан чыгъып, Ритмада жерлешгендиле.

¹⁹ Ритмадан чыгъып, Риммон-Пересде жерлешгендиле.

²⁰ Риммон-Пересден чыгъып, Либнада жерлешгендиле.

- 21 Либнадан чыгып, Риссада жерлешгендиле.
 22 Риссадан чыгып, Кехелатада жерлешгендиле.
 23 Кехелатадан чыгып, Шефер тауну тийресинде жерлешгендиле.
 24 Шефер таудан чыгып, Харадада жерлешгендиле.
 25 Харададан чыгып, Макхелотда жерлешгендиле.
 26 Макхелотдан чыгып, Тахатда жерлешгендиле.
 27 Тахатдан чыгып, Терахда жерлешгендиле.
 28 Терахдан чыгып, Миткада жерлешгендиле.
 29 Миткадан чыгып, Хашмонада жерлешгендиле.
 30 Хашмонадан чыгып, Мосеротда жерлешгендиле.
 31 Мосеротдан чыгып, Бене-Яаканда жерлешгендиле.
 32 Бене-Яакандан чыгып, Хор-Хаггидгъадда жерлешгендиле.
 33 Хор-Хаггидгъаддан чыгып, Ётватада жерлешгендиле.
 34 Ётватадан чыгып, Абронада жерлешгендиле.
 35 Абронадан чыгып, Эсион-Геберде жерлешгендиле.
 36 Эсион-Геберден чыгып, Цин атлы кьуу жердеги Кадешде жерлешгендиле.
 37 Кадешден чыгып, Эдомну жерини чегинде болгъан Хор тауну тийресинде жерлешгендиле. 38 Дин кьуллукьчу Харун, Раббийни буюргъанына кёре, Хор таугъа чыгып, анда ёлгенди. Бу, Израил улула Мисирден чыкьгъандан сора 40-чы жылында, бешинчи айны биринчи кюнюнде болгъанды. 39 Хор тауда ёлгенде Харуннга 123 жыл бола эди.
 40 Неgebде болгъан Арад шахарны кенанлы патчахы Израил улуланы келгенлерин эшитгенди.
 41 Израиллиле Хор таудан чыгып, Салмонада жерлешгендиле.
 42 Салмонадан чыгып, Пунонда жерлешгендиле.
 43 Пунондан чыгып, Оботда жерлешгендиле.
 44 Оботдан чыгып, Моаб жерлеринде, Ийе-Абаримде жерлешгендиле.
 45 Ийе-Абаримден чыгып, Дибон-Гадда жерлешгендиле.
 46 Дибон-Гаддан чыгып, Алмон-Диблатаимде жерлешгендиле.

⁴⁷ Алмон-Диблатаимден чыгып, Небо къатындагы Абарим таулада жерлешгендиле.

⁴⁸ Абарим тауладан чыгып, Моабны тюзлеринде, Ерихонну туурасында, Иордан жанында жерлешгендиле. ⁴⁹ Ала Иордан жанында Бет-Ешимотдан Абел-Шиттимге дери Моабны тюзлеринде жерлешгендиле.

⁵⁰ Моабны тюзлеринде, Иордан жанында, Ерихонну туурасында Раббий Муссагъа былай айтды:

⁵¹ — Ираил улулагъа былай айт: «Сиз Иордандан Кенаннга ётгенден сора ⁵² ол жерде жашагъан битеу адамланы къыстагъыз. Аланы тейрилерин бла табыныучу суратларын ууатыгъыз, сыртлыкълада табыныучу жерлерин да чачыгъыз. ⁵³ Бу жерни къолгъа алып, анда жерлешигиз. Мен, Раббий, бу жерни сизге береме. ⁵⁴ Жерни тайпаланы арасында чёп атып юлешигиз. Уллу тукъумгъа уллу, гитчеге уа гитче ююш беригиз. Чёп атханда не ююш тышсе, ол аланы болур. Жерлени тукъумла арасында юлешигиз.

⁵⁵ Сиз бу жерде жашагъан адамланы къыстамасагъыз а, къалгъан адамлары кёзлеригизге шинжи кибик, къабыргъагъызгъа да ийне кибик болурла, жашарыкъ жеригизде сизни тынчлыкъсыз этерле. ⁵⁶ Сора, Мен алагъа этерикни, сизге этерме».

Кенан жерни чеклери

34 ¹ Раббий Муссагъа былай айтханды:

² — Ираил улулагъа быллай буйрукъ берип, былай айт: «Кенан жерине киргенигизде сизни ююшюгюз боллукъ жерни чеклери буду.

³ Кыбыла жаныгъыз Цин атлы къуу жерден Эдом чегини узунуна жайыллыкъды. Кюнчыгъыш жанында сизни кыбыла чегигиз Тузлу тенгизни къыйырындан башланып, ⁴ кыбыла жанына Акраббим сыртлыкъгъа жетерикди, андан сора, Цин атлы къуу жер бла кыбыла жанына, Кадеш-Барнейге барлыкъды. Андан, чек Хасар-Аддаргъа барып, Асмоннга келликди, ⁵ Асмондан а, Мисирни чегинде болгъан суугъа бурулуп, тенгизге келликди.

⁶ Кюнбатышда чегигиз тенгиз боллукъду. Буду кюнбатышда чегигиз.

⁷ Шималда чекни былай салыгъыз: чекни тенгизден Хор таугъа, ⁸ Хор таудан а Лебо-Хаматха белгилегиз. Андан чек Седатха

барлыкъды, ⁹ сора Цитроннга созуллукуду да, Хасар-Энаннга келликди. Шималда чегигиз буду.

¹⁰ Кюнчыгышда чегигизни Хасар-Энандан Шефамгъа белгилегиз. ¹¹ Шефамдан чек Айинни кюнчыгыш жанындагы Риблагъа барлыкъды да, Киннерет келден кюнчыгыш жанына сыртла бла созуллукуду. ¹² Андан сора чек, Иордан суу бла энип, Тузлу тенгизге жетерикди.

Буду жеригизни хар жанындан болган чеклери».

¹³ Мусса Израил улулагъа буйрукъ берип, былай айтды:

– Сиз чеп атып юлюшге аллыкъ жер буду. Раббий аны тогуз бла жарым тайпагъа берирге буюрганды. ¹⁴ Нек десегиз, Рубен улулары тайпаны, Гад улулары тайпаны эм Манаше улулары тайпасыны жартысы жер юлюшлерин энди алгандыла. ¹⁵ Бу эки бла жарым тайпагъа жер юлюшлери Иорданны кюнчыгыш жанында, Ерихонну туурасында берилгендиле.

Жерни юлеширге жууаплыла

¹⁶ Раббий Муссагъа былай айтханды:

¹⁷ – Жерни арагызда юлеширик адамланы атлары буду: дин къуллукучу Элазар бла Нунну жашы Ешуа. ¹⁸ Жерни юлешир ючюн хар тайпадан бирер бачама салыгъыз. ¹⁹ Аланы атлары быладыла:

Яхуданы тайпасындан Ефунне улу Калед,

²⁰ Шимонну тайпасындан Аммихуд улу Шемуел,

²¹ Беняминни тайпасындан Кислон улу Элидад,

²² Данны тайпасындан Йоглий улу Буккий бачама,

²³ Юсюпню уланы Манашени тайпасындан Эфод улу Ханниел бачама,

²⁴ Юсюпню уланы Эфраимни тайпасындан Шифтан улу Кемуел бачама,

²⁵ Зебулунну тайпасындан Парнах улу Элисафан бачама,

²⁶ Иссахарны тайпасындан Аззан улу Палтиел бачама,

²⁷ Ашерни тайпасындан Шеломи улу Ахихуд бачама,

²⁸ Нафталийни тайпасындан Аммихуд улу Педахел бачама.

²⁹ Кенан жеринде Израил улуларына жерни юлеширге Раббий бу адамлагъа буюрганды.

Лебийлилеге берилген сахарла

35¹ Моаб тюзлеринде, Иордан сууну жанында, Ерихонну туурасында Раббий Муссагъа:

² – Исраил улуулагъа буюр, ала кеслерини жер юлюшлеринде лебийлилеге жашаргъа сахарла берсинле, – деди. – Сахарланы төгерегинде отлаулары да беригиз. ³ Сора аланы жашаргъа сахарлары да, сюрюулерине, малларына эм башха хайыуанларына отлаулары да болур. ⁴ Лебийлилеге бериллик сахарланы төгерегинде отлаула сахарны хунасындан жарым километр узакълыкъгъа дери болсунла. ⁵ Сахарны тышында кюнчыгъышха 900 метр, кыбылагъа 900 метр, кюнбатышха 900 метр эм шималгъа 900 метр ёнчелегиз; сахар а ортада болсун. Сахарны тийресинде бу жер аланы малларына отлау болур.

Сакъланыу сахарла

(Эсг. 4:41-43; 19:1-14; Еш. 20:1-9)

⁶ Лебийлилеге берилген сахарладан алты сахар сакъланыу сахарла болсунла. Биреуню ёлтюрген адам ары къачар. Аладан сора, лебийлилеге 42 сахар беригиз. ⁷ Битеулей лебийлилеге отлаулары бла бирге 48 сахар беригиз. ⁸ Исраил улулары мюклеринден лебийлилеге сахарла бергенде, жер юлюшлери уллу болгъан тукъумладан кёбюрёк сахар, жер юлюшлери гитче болгъан тукъумладан азыракъ сахар берилсин. Алай бла лебийлилеге сахарланы хар тукъум жер юлюшлерине кёре берилсин.

⁹ Раббий Муссагъа былай айтды:

¹⁰ – Исраил улуулагъа билдир: «Иорданны ары жанына, Кенан жерге кёчгенден сора, ¹¹ кесигизге сакъланыу сахарла сайлагъыз. Башха адамны билмей ёлтюрген адам ары къачаргъа боллукъду. ¹² Ала сизге дертчиден сакъланыу сахарла боллукъдула. Алай бла адам ёлтюргеннге жамауатны аллында сюд этилгинчи, аны ёлтюрмезле. ¹³ Сиз берлик сахарладан алтысы сакъланыу сахарла болсунла. ¹⁴ Юч сахарны Иорданны бу жанында, юч сахарны Кенан жерде беригиз да, ала сакъланыу сахарла болсунла. ¹⁵ Ол алты сахар Исраил улуулагъа, тышындан келген адамлагъа эм арагъызда жашагъан кёчгюнчюлеге сакъланыу сахарла болсунла. Башха адамны билмей ёлтюрген хар инсан ары къачаргъа боллукъду.

¹⁶ Биреу башха адамны темир зат бла урса эм ол ёлсе, ургъан адам мурдарды. Мурдарны ёлтюрюрге керекди. ¹⁷ Неда биреу, къолунда адамны ёлтюрюрге болаллыкъ ташы болуп, башха адамны урса, эм ол ёлсе, ургъан адам мурдарды. Мурдарны ёлтюрюрге керекди. ¹⁸ Неда, къолунда адамны ёлтюрюрге болаллыкъ агъач зат болуп, ол башха адамны урса, эм ол ёлсе, ургъан адам мурдарды. Мурдарны ёлтюрюрге керекди. ¹⁹ Мурдарны къан ючюн дертчи ёлтюрюр. Анга тюбегенлей, ол аны ёлтюрюр. ²⁰ Биреу башха адамны аман акъыл бла тюртсе, неда анга бир зат атса, эм ол ёлсе, ²¹ неда душманлыгъындан жумдуругъу бла урса, эм ол ёлсе, аны ёлтюрюрге керекди, ол мурдарды. Къан ючюн дертчи тюз мурдаргъа тюбегенлей, ёлтюрюр.

²² Алай а биреу башха адамны, душманлыгъы болмай, билмей тюртсе, неда аман ниети болмай анга бир зат атса, ²³ неда, аны кёрмей, анга ёлтюрюрге болаллыкъ бир таш тюртсе, эм ол адам ёлсе, ол заран этген адамны уа анга душманлыгъы, неда аман ниети болмаса, ²⁴ жамауат ёлтюрген адамгъа бла къан ючюн дертчиге бу жорукълагъа кёре сюд этсин. ²⁵ Жамауат ёлтюрген адамны къан ючюн дертчиден къорууласын да, аны артха, ол къачхан сакъланыу шахаргъа къайтарсын. Сыйлы жау бла майланган баш дин къуллукъчу ёлгюнчю, ол анда жашасын.

²⁶ Алай а ёлтюрген адам къачхан сакъланыу шахардан чыкъса, ²⁷ эм къан ючюн дертчи аны сакъланыу шахарны тышында тапса, эм дертчи аны ёлтюрсе, ол мурдарлыкъгъа саналлыкъ туйюлдю. ²⁸ Нек десегиз, ёлтюрген адам сакъланыу шахарында баш дин къуллукъчу ёлгюнчю турургъа керекди. Баш дин къуллукъчу ёлгенден сора уа, ол юйюне къайтыргъа эркинди.

²⁹ Бу жорукъ сизге да, келлик телюлеригизге да битеу жашагъан жерлеригизде низам болсун.

³⁰ Биреу башха адамны ёлтюрсе, анга шагъат болгъанланы сёзлерине кёре, аны ёлтюрюрге керекди. Алай а адамны ёлтюрюр ючюн бир шагъатны сёзю тамам туйюлдю.

³¹ Ёлтюрюлюрге тийишли мурдарны жаны ючюн телеу алмагъыз; аны ажымсыз ёлтюрюрге керекди.

³² Сакъланыу шахаргъа къачхан адам баш дин къуллукъчу ёлгюнчю кеси жерине къайтып жашар ючюн берилген телеуно да алмагъыз.

³³ Жашагъан жеригизни харам этмегиз. Къуюлгъан къан жерни харам этеди. Юсюне къан къуюлгъан жер жаланда къан тѣкгенни къаны бла тазаланады. ³⁴ Жашагъан жеригизни харам этмегиз, анда Мен да турама. Мен, Раббий, Израил улуланы арасында турама».

Селофхадны къызларына айырылгъан жер юлюш

(Сан. 27:1-11)

36 ¹ Юсюп улуланы тукъумларындан болгъан Манаше улу Макир улу Гилад улуланы тукъумуну атауул башчылары келип, Муссагъа бла бачамалагъа, Израил улуланы атауул башчыларына сѣлешгендиле. ² Ала былай айтхандыла:

– Раббий жюйюсханыбызгъа жерни чѣп атып Израил улуланы арасында юлеширге буюргъанды. Андан сора, Раббий жюйюсханыбыз бизни жуугъубуз Селофхадны жер юлюшюн, аны къызларына берирге буюргъанды. ³ Энди ала бир башха израилли тукъумгъа эрге чыкъсала уа, жер юлюшлери бизни аталарыбызны жеринден алынып, ала баргъан тайпаны жерине къошулукъдула. Алай бла бизге чѣп атып берилген юлюшню кесеги бизден алынырыкъды. ⁴ Израил улулада эллинчи жыл, Мархамат Жыл болгъанда да, жер юлюшлери ала баргъан тайпагъа къошулуп къаллыкъдыла, эм аланы жер юлюшлери аталарыбызны тукъум жеринден алынырыкъдыла.

⁵ Мусса Израил улулагъа Раббийни сѣзюне кѣре былай буюрду:

– Юсюп улулары тайпаны айтханлары тюздю. ⁶ Селофхадны къызлары юсюнден Раббийни буюргъаны буду: ала сюйгенлерине эрге барыргъа эркиндиле, алай а эрлери аталарыны тайпасыны тукъумларындан болургъа керекдиле. ⁷ Израилде жер юлюшле бир тайпадан башха тукъумгъа кѣчмезге керекдиле. Израил улуланы хар бири аталарындан къалгъан жер юлюшюн тутаргъа керекди. ⁸ Израил улуланы тукъумларында жер юлюшю болгъан хар къыз эрге жаланда атасыны тайпасындан болгъан кишиге чыкъсын. Алай бла Израил улула аталарыны жер юлюшлерине ие болурла. ⁹ Жер юлюш бир тайпадан башха тукъумгъа кѣчмезге керекди. Израил улуланы хар тайпасы юлюшге алгъан жери бла байламлы болсун.

¹⁰ Селофхадны кызлары Раббий Муссагъа буюргъаны кибик этдиле. ¹¹ Селофхадны кызлары Махла, Тирца, Хогла, Милка эм Ноа аталарыны къарындашларындан туугъанлагъа эрге баргъандыла. ¹² Эрлери Юсюп улу Манашени туудукъларындан эдиле да, жер юлюшлери аталарыны тайпасыны тукъумларында къалгъандыла.

¹³ Моабны тюзлеринде, Иорданны жанында, Ерихонну туурасында Раббий Муссаны юсю бла Исраил улулагъа быллай буйрукъла бла жорукъла бергенди.

Муссаны бешинчи китабы

Эсгериу

Ал сёз

«Эсгеру» – Тауратны ахыр китабыды. Аны магъанасы – Исраилге Аллахны жорукъларын билдирген Мусса файхамбарны ууазларыдыла. Исраил халкъ Моаб жерге келип, Кенаннга кирирге хазыр болуп тургъан заманда, Мусса алагъа, ала Кенан жерде тутарыкъ Тауратны жорукъларын эсгертеди. Нек дегенде, Синай тауда Кесамат этилгенден 40 жылгъа жууукъ заман озгъанды.

Бу китап Мусса файхамбарны юч уллу ууазындан (1–4 башла, 5–29 башла, 30–31 башла) эм ахыр сёзден къуралыпды. Китапны аты аны магъанасы бла келишеди: мында «Мисирден Чыгъыу», «Лебийлиле» эм «Санау» китаплада берилген жорукъланы кёбюсю эсгериледиле. Алагъа дагъыда Кенан жерде керек боллукъ жангы буйрукъла да къошуладыла.

Китапны эм тамаша башлырындан бирлери – Тауратны тутханлагъа алгъышла, аны бузгъанлагъа уа налат сёзледиле (27–30 башла). Ала Исраилни тарыхыны магъанасын ангыларгъа болушадыла. Заман озгъандан сора, Аллах ийген файхамбарла бла ууазчыла бу алгъышланы бла налатланы кёп кере сагъыннгандыла, Исраил халкъга палахла ма ол себепден келгенлерин билдиргендиле.

Б.э.д. VII-чи ёмюрде, Аллахны Табыныучу Юйю жангыртылгъан заманда, аны отоуларындан биринде бир эски китапны тапхан эдиле. Баям, ол «Эсгеру» китап болур эди. Ол заманда, Ёшия патчах, бу эртте унутулгъан Аллахны жорукъларын биринчи эшитгенди. Аллахны Сёзю сан этмеген адамлагъа айтылгъан налатланы эшитгенде, ол Раббийден бек къоркъгъанды. Сора Исраил жамауатда Мусса файхамбардан бери болмагъан дин тазалау башланган эди.

«Эсгериу» китап Аллахны бирлигине ийнаныргъа юйретеди. Битеу Тауратны баш магъанасын ангылатады – Раббийни битеу жүрекден суйюп, Анга къуллукъ этерге керек болгъанын.

Магъанасы

Муссаны биринчи ууазы (1:1–4:43).

Ал сѣз (1:1-5).

Эсгериуле (1:6–4:43).

Муссаны экинчи ууазы (4:44–28:68).

Ал сѣз (4:44-49).

Он фарыз (5:1-21).

Аллахха бойсунуугъа чакъырыу (5:22–11:32).

Аллахха тюз табыныу (12:1–13:18).

Тауратны буйрукълары (14:1–26:19).

Алгъышла бла къаргъышла (27:1–28:68).

Муссаны ючюнчю ууазы (29:1–33:29).

Сыйлы кесаматны жангыртыу (29:1–30:20).

Ешуну оноучулукъгъа салыу (31:1-29).

Муссаны жыры бла халкъгъа этген алгъышы (31:30–33:29).

Муссаны ёлюмю (34:1-12).

Мусса файхамбарны эсгериулер

1 ¹ Муссаны битеу Исраилге сёлешип айтхан сёзлери. Халкъ ол заманда Иордан сууну кюнчыгыш жанындагы кёуу жерде, Суф шахарны туурасында эдиле, бир жанындан Паран шахар, бирси жанындан а Тофел, Лабан, Хасерот эм Дизахаб шахарла болуп. ² Хороб* таудан чыгып, Сеир таула бла барганда, Кадеш-Барней жерге дери онбир кюнлюк жолду.

³ Мисирден чыккыгандан сора, кырккынчы жылда, он-биринчи айны биринчи кюнюнде**, Мусса Исраил удулагъа сёлешип, Раббий аланы юсюнден анга буюргъан хар затны билдиргенди. ⁴ Бу, Мусса Хешбон шахардагы аморлу Сихон патчакны ууатхандан сора эмда Аштарот бла Эдрей шахарлада оноу этген башанлы Ог патчакны ууатхандан сора болганды.

⁵ Иордан сууундан кюнчыгыш табада, Моаб деген жерде, Мусса бу Тауратны ангылата башлаганды:

⁶ – Раббий Аллахыбыз Хороб тауда бизге: «Бу тауну тийресинде жашагъаныгыз боллукъду, – дегенди. – ⁷ Тебирегиз да, аморлуланы тауларына бла аланы кьоншу халкларына барыгыз: Иордан ёзеннге, таулагъа, таулары кюнбатышдагы этеклерине, Негеб жерге эм тенгизни жагъаларына. Кенанлылары жерлерине барып, Лебаннга, уллу Эфрат суугъа дери окъуна ётююз. ⁸ Ма, Мен ол жерни сизге бергенме. Мен, Раббий, аны сизни ата-бабаларыгыз Ибрахимге, Исхакъга эм Якъупха ант этип, алагъа бла аланы туудукларына берирге айтханма; барыгыз да, кьолгъа алыгыз аны», – деп айтханды.

Сюдюлени салыу

(Чыгъ. 18:13-27)

⁹ Ол заманда мен сизге: «Мен кесим элтирча, сиз манга асыры ауур жюксюз. ¹⁰ Раббий Аллахыгыз, сизни кёбейтгенди, бюгюн сиз кёкде жулдузлача кёпсюз. ¹¹ Ата-бабаларыгызны Аллахы Раббий сизни дагыда минг кере кёбейтсин эмда, Кеси айтханы кибик, сизни алгышылы этсин! ¹² Алай, сизни даулашларыгызны ауур жюгюн мен кесим жангыз къалай кётюрюп турайым?

* **1:2** *Хороб* – Синай тауну башха аты.

** **1:3** Къыш ортасында.

¹³ Хар бир тайпагъыз арагъыздан акъылман, ангылаулу эм намыслары жүрюген адамланы айырыгъыз, аланы сизге башчыла этейим», – деген эдим.

¹⁴ Сиз а манга жууапха: «Айтханынг игиди», – деген эдигиз.

¹⁵ Сора мен тайпаларыгъызны башчыларындан акъылман эм намыслары жүрюген адамла алып, аланы мингбашчыла, жүзбашчыла, эллибашчыла, онбашчыла этип, тайпаларыгъызгъа таматала этип салгъан эдим. ¹⁶ Ол заманда мен сизни төречилеригизге буйрукъ берип: «Къарындашларыгъызны даулашларына эс бёлюп тынгылагъыз эм тюз сюд этигиз, ала экиси да исраилли болсала да, бири – исраилли, бири тыш адам болса да. ¹⁷ Сюд этген заманда биреу жанлы болмагъыз. Сёзю ётгеннге, бош адамгъа да тынгылагъыз. Кишиден къоркъмагъыз, нек дегенде, сюд Аллахданды. Иш къыйын болса уа, аны манга келтиригиз, мен анга тынгыларма», – деген эдим. ¹⁸ Ол заманда мен сизге не этеригигизни барын да айтхан эдим.

Жиберилген тасхачыла

(Сан. 13:1-33)

¹⁹ Сора биз, Раббий Аллахыбыз бизге буюргъанча, Хоробден чыгып, ол сиз кёрген уллу эм къоркъунчлу къуу жерни юсю бла аморлуланы тау жерлерине бардыкъ да, Кадеш-Барнейге келдик.

²⁰ Ол заманда мен сизге былай айтдым: «Раббий Аллахыбыз бизге берген аморлуланы тау жерлерине сиз жетдигиз. ²¹ Къарагъыз, Раббий Аллахыгъыз бу жерни сизге бергенди. Ата-бабаларыгъызны Раббий Аллахы буюргъанча, барыгъыз да, къолгъа алыгъыз аны. Къоркъмагъыз, кёлсюз болмагъыз».

²² Ол заманда сиз барыгъыз да манга келип: «Бир къауум адамны алгъа жиберейик да, ала ол жерге къарасынла, ол биз барлыкъ жолну, биз кирлик шахарланы юслеринден да хапар билип айтсынла», – дедигиз.

²³ Мен, ол айтханыгъызны жаратдым да, сизни арагъыздан, хар тайпадан бирер, онеки адам айырдым. ²⁴ Ала тау жерге чыкъдыла да, Эшкол ёзеннге келип, аны тинтдиле. ²⁵ Бизге ол жерни битимлерин келтирдиле да, кёргенлерин айтып: «Бизге иги жерни береди Раббий Аллахыбыз», – дедиле.

*Аллахха кѡжау кѡзгѡлы**(Сан. 14:1-45)*

²⁶ Алай, сиз барыргѡ унамадыгѡыз; Раббий Аллахыгѡызны буйругѡуна кѡжау сѡелдигиз. ²⁷ Чатырларыгѡызда мурулдап башладыгѡыз: «Раббий бизни кѡрюп болмайды, ма андан чыгѡаргѡанды Мисирден, аморлуланы кѡолларына берип, жокѡ этер ючюн, – дедигиз. ²⁸ Энди уа биз кѡайры барайыкѡ? Кѡарындашларыбыз бизни кѡлюбюзню тѡшюргендиле*. Ала: „Ол халкѡ бизден кѡчлюдю, ѡсюмлюдю. Анда шахарла да уллудула, хуналары кѡкге жете. Биз анда анакѡлыланы** окѡуна кѡргенбиз“, – дегендиле».

²⁹ Ол заманда мен сизге: «Аладан кѡоркѡмагѡыз, кѡлсюз болмагѡыз, – дегенме. – ³⁰ Раббий Аллахыгѡыз сизни аллыгѡызда барады. Ол, сиз кѡре тургѡанлай Мисирде этгени кирик, сизни ючюн уруш этерикди. ³¹ Кѡуу жерледе да Раббий Аллахыгѡыз, атасы жашын кѡолларына алып элтгенча, битеу баргѡан жолугѡызда, ма бу жерге дери, сизни элтип баргѡанды», – дегенме.

³² Алай сиз Раббий Аллахыгѡызгѡа ийнанмадыгѡыз. ³³ Ол а, сиз жолоучулукѡда айланганда, кече – отда, кюндюз – булутда, аллыгѡызда бырып, сизге тохташыр жер табып эм жол кѡргюзтѡп турду.

³⁴ Сизни сѡзлеригизни эшитгенде, Раббий бек ачууланды эм былай ант этди: ³⁵ «Мен сизни ата-бабаларыгѡызгѡа берирге ант этип айтхан берекетли жерни бу огѡурсуз тѡлюден биригиз да кѡрлюк тѡйюлсюз. ³⁶ Жаланда Ефуннени жашы Калѡб кѡрлюкдю аны. Анга бла аны туудукѡларына берликме мен ол айланып келген жерни, нек дегенде, Манга, Раббийге, толусунлай жаланда ол бойсуннганды».

³⁷ Сизни ючюн Раббий манга да ачууланып, былай айтханды: «Сен да кирлик тѡйюлсе ары. ³⁸ Алай сени болушлукѡчунг, Нунну жашы Ешуа, кирликди ары. Аны кѡллендир, ала ол жерни юлюшге алыр ючюн, Исраилни ол элтирикди. ³⁹ Сиз: „Сабийлерибиз жесирге тѡшерикдиле“, – деген эдигиз. Мен а сизге айтама: алыкѡын игини, аманны айыра билмеген сабийлеригиз

* 1:28 Оригиналда: «жюрегизбизни эритгендиле».

** 1:28 *Анакѡлыла* – Кенан жеринде жашагѡан, Анакѡ атлы атадан чыкѡгѡан бийик ѡсюмлю халкѡ.

кирликдиле ол жерге. Мен жерни алагъа берликме, ала аны иеси боллукъдула. ⁴⁰ Сиз а, бурулугъуз да, Къамиш тенгиз таба къуу жерге кетигиз».

⁴¹ Ол заманда сиз манга: «Раббийни аллында биз гюнях этгенбиз. Раббий Аллахыбыз буюргъанча, кётюрюлюп, урушха чыгъайыкъ», – дегенсиз. Сора, тау жерлеге чыкъгъан тынч сунуп, сауут алып баргъансыз.

⁴² Алай Раббий манга: «Алагъа: „Уруш этерге бармагъыз, Мен сизге болушурукъ туююлме. Душманларыгъыз сизни ууатырыкъдыла“, – деп айт», – дегенди.

⁴³ Мен сизге айтдым, алай а сиз тынгыламадыгъыз. Сиз, Раббий айтханнга къажуу туруп, кеси ёхтемлигигиз бла тау жерлеге чыкъдыгъыз. ⁴⁴ Ол бийикледе жашагъан аморлула сизге къажуу чыкъдыла. Ала, бал чибинле кибик, сизни ызыгъыздан болуп, Сеирден Хорма шахаргъа дери ууатып къуудула. ⁴⁵ Сиз къайтдыгъыз да, Раббийни аллында жилидыгъыз, алай Ол сизни жилиуугъузгъа къулакъ салмады, сизни эшитирге суймедиди. ⁴⁶ Алай бла сиз Кадешде кёп кюн турдугъуз, анда кёп заман оздурдугъуз.

Къуу жерледе айланыу

2 ¹ Ызы бла биз артха бурулдукъ да, Раббий манга айтханча, къуу жерледе Къамиш тенгиз таба тебиредик. Сеир таулары тегереклеринде кёп заманны айландыкъ.

² Сора Раббий манга: ³ «Бу таулары тегереклеринде айланнганыгъыз боллукъду, энди шимал жанына бурулугъуз. ⁴ Халкъгъа бу буйрукъну айт: „Сеирде сизни къарындашларыгъыз, Эсауну туудукълары жашайдыла. Сиз бусагъат аланы жерлери бла ётериксиз. Ала сизден къоркъурукъдула, алай сиз бек сакъ болугъуз. ⁵ Аланы уруш ачар чекге жетдирмегиз, нек десегиз, Мен сизге аланы жерлеринден бир къарыш да берлик туююлме. Мен Сеирни тауларын Эсаугъа, аны мюлкю этип бергенме. ⁶ Сиз алада ашагъан ашыгъыз, ичген сууугъуз ючюн, алагъа кюмюш ахча бла тёлерге керексиз. ⁷ Раббий Аллахыгъыз сизни къолугъуз этген хар затны алгъышлагъанды. Бу уллу къуу жерледе айланнганыгъызда, Ол сизни сакълагъанды. Ол къырк жылны ичинде Раббий Аллахыгъыз сизни бла болгъанды, эм сиз бир зат керекли болмагъансыз“», – дегенди.

⁸ Алай бла биз Сеирде жашагъан, бизни къарындашларыбыз болгъан, Эсауну туудукъларыны жанлары бла ётдюк. Эйлат бла Эсион-Гебер шахарладан кётюрюлюп баргъан Араба жолундан бурулуп, Моабны къуу жерлериндеги жол бла бардыкъ.

⁹ Раббий манга: «Моаблылагъа къайгъы кийирме, аланы уруш ачар чекге жетдирме, нек десенг, Мен аланы жерлерин санга берлик тюйюлме. Мен Ар жерин* Лутну туудукъларына мюлкге бергенме», – дегенди.

¹⁰ (Алгъын анда эмлиле жашагъандыла – уллу эм кючлю халкъ, анакълылача, бийик ёсюмлю. ¹¹ Анакълылача, ала да рефалылагъа саналгъандыла, алай моаблыла аланы атларына эмлиле дегендиле. ¹² Сеирде уа алгъын хорлула жашагъандыла, алай Эсауну туудукълары аланы кыстагъандыла. Ала хорлуланы жоюп, аланы жерлеринде орналгъандыла – тюз да Исраилни уланлары, алагъа Раббий мюлкге берген жерде этгенча, алай этгендиле ала.)

¹³ Раббий: «Энди туругъуз да, Зеред суу бла ётюгюз», – дегенди да, биз Зеред суу бла ётдюк.

¹⁴ Кадеш-Барнейден чыкыгъан кюнюбюзден Зеред суу бла ётгеннге дери отуз сегиз жыл озду. Ол заманнга къонушда абадан тёлюден, Раббий алагъа ант этгенча, аскерчиледен киши да къалмады. ¹⁵ Раббийни кьолю алагъа къажу болуп, Ол аланы къонушдан барын да жокъ этди.

¹⁶ Ма сора, ол аскерчиледен бек ахырындагъы ёлгенде, ¹⁷ Раббий манга былай айтды: ¹⁸ «Бюгюн Моабны жаны бла, Ар шахарны жаны бла оз. ¹⁹ Сен аммонлулагъа жууукълашсанг, алагъа къайгъы кийирме, аланы уруш ачар чекге жетдирме, нек десенг, Мен аланы жерлеринден санга мюлкге жукъ берлик тюйюлме. Мен аны Лутну туудукъларына мюлкге бергенме».

²⁰ (Ол жер, дагъыда, алайлада алгъада жашагъан рефалыланы жерлерине саналгъанды, аммонлула аланы атларына замзумлула дегендиле. ²¹ Ала бек кючлю эм уллу халкъ болгъандыла, анакълылача, бийик санлыла. Раббий, аммонлулагъа болушуп, аланы жокъ этгенди. Аммонлула, аланы кыстап, жерлеринде орналгъандыла. ²² Сеирде жашагъан Эсауну туудукъларына болушуп, хорлуланы

* 2:9 Ар – моаб шахар, мында битеу Моаб къыралны белгилейди (къ. 18 аят).

жокъ этгени кибик, аммонлулагъа да Раббий тюз алай этгенди. Эсауну туудукълары аланы кыыстагъандыла да, аланы жерлеринде орналып, бусагъатда да анда жашап турадыла. ²³Газа шахаргъа дери созулгъан элледе жашаучу ауалыланы уа, Кафтордан* чыкыгъан кафторлула кыырып, аланы жерлеринде орналгъандыла.)

Сихон патчахны хорлау

(Сан. 21:21-30)

²⁴Раббий: «Жолгъа чыгъыгъыз да, Арнон сууну ётюгюз. Къарагъыз, Мен аморлу Сихонну, Хешбонну патчахын, аны кыыралын да къолугъызгъа береме. Сихоннга уруш этип, аны жерин къолгъа ал. ²⁵Бюгюнден башлап Мен сизни аллыгъызда кёк тюбюнде бары халкълагъа чексиз къоркъуу жаярма. Ала сизни юсюгюзден эшитирле да, къоркъурла эм титирерле», – дегенди.

²⁶Сора мен Хешбонну патчахы Сихоннга Кедемот кзуу жерден, бу мамырлыкъ сёзле бла келечиле ийдим: ²⁷«Бизге сени жеринги юсю бла ётерге эркинлик бер. Биз уллу жол бла барлыкъбыз – не онг, не сол жанына бурулмабыз. ²⁸Бизге ашаргъа аш, ичерге суу бер, кюмюш бла тёлербиз. Бизни жаланда аякъларыбыз бла ётерге кюй, ²⁹Сеирде жашагъан Эсауну туудукълары эм Ар шахарда жашагъан моаблыла кюйгъанча. Бизни Иордан сууну юсю бла Раббий Аллахыбыз бизге берген жерлеге ётерге кюй». ³⁰Алай Хешбонну патчахы Сихон бизге кеси жеринден ётерге эркинлик бермеди. Раббий Аллахыгъыз аны, сизни къолугъызгъа берир ючюн, буруш эм терсакъыл этген эди. Алай да болду.

³¹Раббий манга: «Къара, Мен Сихонну да, аны жерин да санга береме. Энди аны жерин сыйыр да, кесинге ал», – деди.

³²Сихон битеу аскери бла, бизни бла уруш этер ючюн, Яхас тийресине чыкды. ³³Раббий Аллахыбыз, аны бизни къолубузгъа берди да, биз аны кесин, уланларын, аскерин да хорладыкъ. ³⁴Ол заманда биз аны битеу шахарларын алып, халкъын – эр кишиленни, тиширыулары, сабийлени – харам этип жокъ этдик. Кишини да сау кюймадыкъ. ³⁵Алай, ол ууучлагъан шахарларыбыздан малланы бла харекетни биз кесибизге алдыкъ. ³⁶Арнон сууну жагъасында орналгъан Ароер шахардан бла ёзендеги шахардан

* **2:23 Кафтор** – Крит айрыкамны башха аты.

башлап, Гиладха дери биз кьолгъа этмеген шахар кьалмады. Раббий Аллахыбыз, барын да бизге берди. ³⁷ Алай, Раббий Аллахыбызны буйругъу бла, биз аммонлуланы жерлерине, Яббок сууну жагъасында, таулада шахарланы тегереклеринде жерлеге да, кьол узатмадыкъ.

Ог патчахны хорлау

(Сан. 21:33–35)

З ¹Андан сора биз, бир жанына бурулуп, жол бла Башан жерине чыкъдыкъ. Башанны патчахы Ог битеу аскери бла бирге бизни аллыбызгъа тебиреди, бизни бла Эдрей шахарны къатында къазауатха кирирча. ²Раббий манга: «Андан кьоркъма, Мен аны, битеу аскерин, жерин да сени кьолунга бердим. Хешбонда жашагъан аморлуланы патчахы Сихоннга къалай этген эсенг да, мынга да алай эт», – деди. ³Алай бла Раббий Аллахыбыз, Башанны патчахы Огну да, саулай аны аскерин да бизни кьолубузгъа берди. Биз аланы жокъ этдик, бирин да сау кьоймадыкъ. ⁴Ол заманда битеу аны шахарларын да алдыкъ. Алтмыш шахарларындан биз кьолгъа алмагъан бир шахарлары кьалмады. Битеу Аргоб жерни, Огну Башан жериндеги патчахлыгъын кьолгъа этдик. ⁵Битеу ол шахарла бийик хунала бла, эки къатлы къабакъ эшикле бла, эшик кылычла бла кьорууланып эдиле. Аладан сора да, хунала бла кьорууланмагъан кеп эл журтла да бар эдиле. ⁶Биз аланы, Хешбонну патчахы Сихонну халкъына этгенибиз кирик, барын да алай харам этип кьырдыкъ – хар шахарны эр кишилерин, тиширыуларын эм сабийлерин. ⁷Шахарларында болгъан битеу малларын бла харекетлерин а кесибибизге алдыкъ.

⁸Алай бла, ол заманда биз ол эки аморлу патчахны Иордан суудан кюнчыгъыш таба, Арнон суундан Хермон таууна дери жерлерин сыйырдыкъ. ⁹(Сидонлула Хермоннга Сирион дейдиле, аморлула уа – Сенир.) ¹⁰Биз аланы битеу сыртлыкъ жерледе орналгъан шахарларын, битеу Гиладны, Ог патчахны Башан жериндеги шахарлары Салека бла Эдрейге дери, битеу Башанны да алдыкъ.

¹¹(Башанны патчахы Ог рефалыланы, уллу санлы халкъны, ахыр адамларындан бири эди. Аны жатхан жери* темирден эди,

* **3:11** Неда «саркофаг, таш гулла».

узунлугъу — тогъуз къары, кенглиги — төрт къары*. Ол бусагъатда да аммонлуланы ара шахарлары Раббада турады.)

Иорданан кюнчыгъыш жанына жерни юлешиу

(Сан. 32:1-42)

¹²Ол заманда биз къолгъа этген жерден ююш этип, мен Арнон сууну жагъасында Ароер шахардан шимал табада жерлени, анга Гиладны тау жерлерини жартысын, шахарлары бла бирге къошуп, Рубенни бла Гадны тайпаларына бердим. ¹³Гилад жерни къалгъан кесегин, Огну патчахлыгъы болгъан битеу Башан жерни мен Манашени тайпасыны жартысына бердим, битеу Аргоб жерлени.

(Битеу Башан жерине «рефалыланы жерлери» дейдиле. ¹⁴Яир, Манашени туудукълары, гешурлула бла маакалыланы чеклерине дери Аргоб жерлени къолгъа этген эди. Ол анга кесини атын атагъан эди, бююннге дери да Башан ол атны жүрютеди — Хауот Яир** деп.)

¹⁵Гиладны мен Макирни туудукъларына бердим. ¹⁶Рубенлилеге бла гадлылагъа уа мен Гиладдан Арнон суууна дери (сууну ортасында чеги бла), Яббок суууна дери жерлени бердим. Аммонлуланы чеклери анда тохтайды. ¹⁷Кюнбатыш жанындан аны чеклери Араба ёзен бла Иордан ёзен эдиле, Киннерет кёлден башлап, Фисга тауну этегиндеги Арабаны Тузлу тенгизине дери.

¹⁸Ол заманда мен сизге былай буюрдум: «Раббий Аллахыгъыз, бу жерлени сизге берип, сизни алагъа ие этеди. Битеу сизни, къолларына сауут алып, къазауатха кираллыкъ эр кишилеригиз, сизни къарындашларыгъыз исраиллилени алларында сууну ары жанына ётерге керексиз. ¹⁹Сизни тиширыуларыгъыз, сабийлеригиз эм малыгъыз — мен билеме, сизни малыгъыз кёпдю — мен сизге берген шахарлада къалсынла. ²⁰Раббий сизни къарындашларыгъызгъа, сизгеча, ырахатлыкъ берир, Раббий Аллахыгъыз, аланы мюлкую боллукъ жерни, Иордан сууну ары жанында жерни берир. Андан сора сизни къайсыгъыз да мен сизге берген жерлеге къайтып, алагъа ие болургъа эркинсиз».

* **3:11** Узунлугъу 4,5 метрге жууукъ, кенглиги 2 метрге жууукъ.

** **3:14** «Яирни эллери».

²¹ Ол заманда мен Ешуагъа былай буюргъанма: «Раббий Аллахыгъыз, ол эки патчахха этгенни барын да сен кеси кёзлеринг бла кёргенсе. Раббий ол сен жюриюген жерледе туберик патчахлыкъланы барына да алай этерикди. ²² Аладан кьоркъмагъыз: Раббий Аллахыгъыз сизни ючюн Кеси уруш этерикди».

Мусса Иордан сууундан ётерик туююлдо

²³ Ол заманда мен Раббийден жалбарып тилей эдим: ²⁴ «Я Раббий-Таала! Сен кьулунга Кесинги бийиклигинги бла кьарыуунгу кёргюзтюрге башладынг. Сенден башха не кёкде, не жерде Сен этгенча жигитликле, уллу ишле эталлыкъ башха Аллах бармыды? ²⁵ Тилейме, Иордан сууну ары жанына ётуп, анда ол берекетли жерни – сейирлик тёшлени бла Лебанны – кёрюрге эркин эт манга».

²⁶ Алай сизни хатагъыздан Раббий манга ачыуланып, мени тилегими эшитирге суймегенди. «Болду, – дегенди Раббий, – энди Манга аны юсюнден айтма. ²⁷ Фисга таугъа чыкъ да, кюнбатыш, шимал, кьыбыла, кюнчыгъыш таба да кьара. Жерге кеси кёзлеринг бла кьара, нек десенг, сен Иордан сууну ары жанына ётерик туююлсе. ²⁸ Алай Ешуагъа айт, аны тюшондюр эм кьаты эт. Ол, халкъны башчысы болуп, ары ётерикди эм ол сен кёрлюк жерни халкъына юлеширикди». ²⁹ Сора биз Бет-Пеор сахарны туурасындагъы ёзенде тохтадыкъ.

Аллахны жорукъларына бойсунуу

4 ¹ Энди уа Израил, мен санга юйретген бегимлеге бла жорукълагъа тынгыла! Алай бла сизни ата-бабаларыгъызны Раббий Аллахы сизге берген жерде тохташып жашарсыз, аны иеси болурсуз. ² Мен сизге буюргъаннга бир зат да кьошмагъыз, андан бир зат да кьоратмагъыз. Сизни ата-бабаларыгъызны Раббий Аллахыны буйрукъларын, мен сизге берген буйрукъланы, толтуругъуз.

³ Баал-Пеор тейрини юсюнден Раббий не этгенин кесигиз кёзлеригиз бла кёргенсиз. Сизни арагъызда ол тейриге баш ургъанланы Раббий Аллахыгъыз анда жокъ этгенди. ⁴ Раббий Аллахыгъызгъа кертичи болгъанларыгъыз а, бююн да саусуз.

⁵ Къарагъыз, Раббий Аллахым манга буюргъаныча, мен сизни Аны бегимлерине бла жорукъларына юйретдим. Сиз кирип, ие

боллукъ жерде алагъа кёре жашаргъа борчлусуз. ⁶Аланы толтурургъа бек сакъ болугъуз. Алай этсегиз, бирси халкъла сизни къаллай акъылман эм ангылаулу болгъаныгъызны кёрюрле. Ол бегимлени юслеринден эшитселе: «Да хау, бу уллу миллетди, акъылман эм оюм эте билген», – дерикдиле. ⁷Раббий Аллахыбыздан тилек этгенде, Ол бизге жууукъ болгъанча, аллахлары алагъа алай жууукъ болгъан, сизнича, уллу миллет къайсыды? ⁸Мен сизге берген Тауратча, тюз бегимлери бла жорукълары болгъан дагъыда аллай уллу миллет бармыды?

⁹Алай, сакъ болугъуз, муну эсигизде къаты тутугъуз! Кёзлеригиз кёрген затланы унутмагъыз, ала, сиз саулукъда, жүрегигизден чыгып кетмесинле. Бу затланы сабийлеригизге, аланы сабийлерине да къатлап айтып билдиригиз. ¹⁰Сиз Хороб тауну къатында Раббий Аллахыгъызны аллында сюелген кюнюгюзню эсигизде тутугъуз. Ол заманда Раббий манга: «Халкъны Мени аллыма жый. Мен алагъа Кесими сёзлерими эшитдирейим. Ала жер юсюнде жашагъан къадарларында Манга сый бере турурла, сабийлерин да ол сёзлеге юйретирле», – деген эди. ¹¹Сиз жууукълашып, тауну этегинде тохтадыгъыз. Тауну башында уа кёкге жетген от жана эди. Къара булутла бла къарангылыкъ тауну юсюн жапхан эдиле. ¹²Ол заманда Раббий ол от ичинден сизге айланып сёлешди. Сиз Аны сёзлерин эшите эдигиз, алай сыфатын а кёрмедигиз – сизге жаланда Аны ауазы келе эди. ¹³Ол сизге Кесини сыйлы кесаматын – Он Фарызны – берип, аланы тутаргъа буюрду эмда аланы эки гыйы ташда жазды. ¹⁴Ол заманда Раббий манга бегимлерине бла жорукъларына сизни юйретирге буюрду, сиз ие болур ючюн бара тургъан жеригизде алагъа кёре жашарча.

Жалгъан аллахлагъа табынуу юсюнден

¹⁵Алайды да, муну эсигизде къаты тутугъуз! Раббий Хороб тауну къатында сизге от ичинден сёлешгенде, сиз ол кюн бир тюрлю бир сыфат кёрмегенсиз. ¹⁶Къылыкъ хунеригиз бузулуп, кесигизге тиширыу не эр киши сыфатда агъачдан, ташдан этилген жалгъан тейриле этмегиз, ¹⁷неда жер юсюнде бир тюрлю бир жаныуар, кёкде учхан бир тюрлю бир къанатлы, ¹⁸жер юсюнде сюркелген жаныуар, не суулада чабакъ. ¹⁹Сиз, кёкге къарап, анда кюнню, айны, жулдузланы – кёклени аскерин кёргенде, алагъа алданмагъыз: Раббий

Аллахыгъыз кёк тюбюнде битеу халкълагъа берген затлагъа баш урмагъыз эм къуллукъ этмегиз. ²⁰ Сизни уа Раббий магъадан эригген печден, Мисирден, алып чыгъаргъанды. Бюгюн болгъаныгъыз кирик, сиз Аны энчи халкъы болуругъузну излейди.

²¹ Раббий Аллахагъыздан сизни хатагъыздан манга ачыуланып, мени Иордан сууундан ётдюрмезге, Ол сизге мюлкге берген берекетли жерге элтмезге ант этгенди. ²² Мен бу жерде ёллокме, Иорданны ары жанына ётерик туююлме. Сиз а ётериксиз эм ол берекетли жерге ие боллукъсуз. ²³ Раббий Аллахагъызны сизни бла этген сыйлы кесаматын унутмагъа сакъ болуугъуз. Раббий Аллахагъызны буюргъанын эсде туту, не тюрлю сыфатда да кесигизге тейри этмегиз. ²⁴ Раббий Аллахагъыз – хар нени кюл этип баргъан отду, Ол – эриш Аллахды.

²⁵ Сизни сабийлеригиз болурла, алагъа да сабийле тууарла, сиз ол жерде кёп жашарыкъсыз. Алай артда бир тюрлю бир тейри сурат ишлеп, тюз жолдан тайып, Раббий Аллахагъызны кёз аллында ол аманлыкъны этип, Аны ачыуландырсагъыз, – ²⁶ мен бюгюн сизге къажан шагъатлыкъгъа кёкню бла жерни чакъырып айтама, – ол заманда, кёп бармай, ол сиз Иордан сууундан ётюп, ие болургъа тебиреген жерден кюрутулукъсуз. Сиз анда кёп жашарыкъ туююлсюз, ишексиз, жокъ боллукъсуз. ²⁷ Раббий сизни башха халкъланы арасында чач-тукъ этерикди. Раббий сизни тюрлю миллетлеге сюрлюкдю да, сизни бек азыгъыз къаллыкъды сау. ²⁸ Анда сиз адам кюлу ташдан, агъачдан этген, эмда бир зат кюрюк, эшитир, ашар, ийис ангылар онглары болмагъан аллахлагъа къуллукъ этериксиз. ²⁹ Болсада сиз Раббий Аллахагъызны анда излеп башларсыз. Излесегиз да, Аны табарсыз, таза жүрекден, жан атып, термилип излесегиз. ³⁰ Бу къайгыны сынагъанда эм битеу бу затла башыгъызгъа келгенде, сиз Раббий Аллахагъызгъа къайтырсыз эм Аны айтханын этиучюле болурсуз. ³¹ Нек дегенде, Раббий Аллахагъыз – ырахматлы Аллахды; Ол сизни кююп кетмез, жокъ этмез эм сизни ата-бабаларыгъыз бла этген, ант бла бегитген сыйлы кесаматын унутмаз.

Раббий – жангыз Аллахды

³² Эртте, сиз туугъунчу, Аллах жерде адамны жаратхан кюлден соругъуз, кёклени бир къыйырындан бирси къыйырына

дери соругъуз. Ол уллу ишге дери анга ушагъан зат болгъанмыды, аллай затны юсюнден эшитгенмидиле? ³³ Сиз эшитгенча, Аллахны от ичинден сѣлешген ауазын эшитип, сау къалгъан, сизден башха бир тюрлю бир халкъ болгъанмыды? ³⁴ Бир заманда бир башха аллах, сынаула бла, тамаша белгиле бла эм сейир ишле бла, уруш бла, къудурети бла эм кючлю къолу бла, уллу эм къоркъунчлу ишлери бла кесине миллетин бир башха миллетден айырып алыргъа кюрешгенмиди? Раббий Аллахыгъыз а Мисирде сизге алай этгенди, сиз да кѳре тургъанлай.

³⁵ Сиз Раббийни Аллах болгъанын, Андан башха аллах болмагъанын билирча, ол затлагъа кесигиз шагъат болгъансыз. ³⁶ Ол, сизни тюз жолгъа салыр ючюн, кѳкден Кесини ауазын эшитир онг бергенди сизге. Жер юсюнде Ол сизге Кесини уллу отун кѳргюзтгенди, эм от ичинден сиз Аны сѳзлерин эшитгенсиз. ³⁷ Ол сизни ата-бабаларыгъызны суйгенди эм аладан туугъанланы сайлагъанды. Кесини уллу кючю бла сизни Мисирден Ол Кеси чыгъаргъанды. ³⁸ Сизден уллу эм кючлю болгъан миллетлени Ол къыстап, бюгюн бола тургъаныча, сизни аланы жерлерине келтирип, ол жерни сизге мюлкге берликди.

³⁹ Билигиз бусагъатда эм эсигизде тутугъуз, Раббий – Ол ѳргеде кѳкде да, энишгеде жерде да Аллахды. Андан башха жокъду. ⁴⁰ Мен бюгюн сизге белгилеген бегимлерин бла буйрукъларын тутугъуз. Сора кесигизни, сабийлеригизни да хар негиз тап болур, эмда Раббий Аллахыгъыз сизге ѳмюрлеге берген жерде сиз кѳп жашарсыз.

Адам къачып бугъарча шахарла

(Сан. 35:6-34; Эсг. 19:1-14; Еш. 20:1-9)

⁴¹ Сора Мусса Иордандан кюнчыгъыш жанында юч шахар сайлап айырды. ⁴² Бир тюрлю бир дерти болмай, билмей адам ѳлтюрген инсан ары къачаргъа боллукъ эди. Ол бу шахарладан бирине къачып, жанын сакъляяллыкъ эди. ⁴³ Ма ол шахарла: рубенлилеге тюзде, къуу жерде болгъан Бесер шахар; гадлылагъа Гилад жеринде болгъан Рамот шахар; манашелилеге Башан жеринде болгъан Голан шахар.

Тауратны буйрукъларына ал сёз

⁴⁴Исраил улулагъа Мусса айтып берген Тауратны буйрукълары быладыла. ⁴⁵Ала Мисирден чыкыгъанда, Мусса Исраил улулагъа берген фарызла, бегимле эм жорукъла быладыла. ⁴⁶Мусса быланы Иордан суундан кюнчыгыш жанында Бет-Пеорну къатындагы ёзенде билдиргенди. Бу эртте Хешбон шахарда оноу этген аморлу патчахны, Сихонну, жери эди. Мусса бла исраиллиле, Мисирден чыкыгъандан сора, келип, Сихонну хорлагъан эдиле. ⁴⁷Аны эм Башанны патчахы Огну жерлерине, Иордан суундан кюнчыгыш жанында тургъан эки аморлу патчахны жерлерине да ие болгъандыла. ⁴⁸Ол жер Арнон суунда орналгъан Ароер шахардан башлап, Сион (аны башха аты – Хермон) таугъа дери созула эди. ⁴⁹Иордан суундан кюнчыгыш жанындагы ёзен да ары саулай кире эди, Фисга тауну этегиндеги Араба тенгизге* дери.

*Он фарыз**(Чыгъ. 20:1-17)*

5 ¹Мусса, битеу Исраил улуланы чакъырып, алагъа былай айтханды:

– Тынгылагъыз, Исраил улула, мен бюгюн сизге билдирлик бегимлеге бла жорукълагъа. Алагъа кёре жашарча, аланы кёлден билигиз эм сакълагъыз.

²Раббий Аллахибыз, Хороб тауну къатында бизни бла сыйлы кесамат этгенди. ³Раббий ол кесаматны жаланда бизни ата-бабаларыбыз бла этмегенди, бизни барыбыз бла да, бюгюн мында жашагъанла бла этгенди. ⁴Раббий тауда от ичинден сизни бла бетден-бетге сёлешгенди. ⁵Ол кезиуде сизге Раббийни сёзюн билдирир ючюн, мен Раббийни бла сизни арагъызда сюеле эдим, нек дегенде, сиз, одан кьоркьуп, таугъа ёрлемеген эдигиз. Раббий ол заманда былай айтханды:

⁶«Мен – сени Раббий Аллахынigma. Сени Мисирден, кзул-къарауашлыкъ жерден чыгъаргъан – Менме.

⁷Менден башха аллахларынig болмасын.

* **4:49** *Араба тенгиз* – Тузлу тенгиз.

- ⁸ Кесинге жалгъан тейри – огъары кёкде, тубюнде жерде неда жерден төбен сууда болгъан бир затха ушагъан бир тюрлю бир сыфат этме. ⁹ Алагъа баш урма эм къуллукъ этме. Мен, Раббий Аллахынг – эриш Аллахма. Мени кёрюп болмаучулагъа, атасы этген гюняхы ючюн, сабийине жазасын бере-ме, ючюнчю эм төртюнчю төлюлерине дери окъуна. ¹⁰ Мени суююучюлеге эм Мени фарызларымы тутуучулагъа уа минг төлюлерине дери мархамат этеме.
- ¹¹ Раббий Аллахынгы атын бошуна сагъынма. Раббий Аны атын керексиз жерде сагъыннганны жазасыз къоймаз.
- ¹² Шабат кюнню адетин тут, аны сыйлы кёр, Раббий Аллахынг санга буюргъаны кибики. ¹³ Алты кюн ишле эм хар тюрлю жумушунгу эт. ¹⁴ Жетинчи кюн а – Раббий Аллахынгы энчи шабат кюнюдо. Ол кюн не сен, не уланынг, не къзызынг, не къулунг, не къарауашынг, не ёгюзюнг, не эшегинг, не башха малынг, не арагъызда тургъан тыш адам, бир тюрлю бир иш этмегиз. Сенича, къулунг-къарауашынг да солур онг табарча эт. ¹⁵ Сен Мисирде къул болгъанынгы, Раббий Аллахынг а уллу кючю бла эм къудуретли къолу бла сени андан чыгъаргъанын эсингде тут. Ол себепден сени Раббий Аллахынг санга шабат кюнню адетин этерге буюргъанды.
- ¹⁶ Атанга бла ананга хурмет эт, Раббий Аллахынг санга буюргъаны кибики, сора Раббий Аллахынг санга берлик жерде ёмюрюнг узакъ болур эм къууатлы жашарса.
- ¹⁷ Мурдарлыкъ этме.
- ¹⁸ Зийна этме.
- ¹⁹ Урлама.
- ²⁰ Тенгинге къажау жалгъан шагъатлыкъ этме.
- ²¹ Тенгинги къатынына сукъланма. Тенгинги юйюне, жерине, къулуна, къарауашына, ёгюзюне, эшегине не башха бир затына сукъланма».

Халкъны жууабы

(Чыгъ. 20:18-21)

²² Бу сёзлени Раббий базыкъ ауазы бла битеу да халкъгъа тауда от, булут эм къаппа-къарангылыкъ ичинден айтханды. Башха бир зат къошмай, бу фарызланы эки гыйы ташда жазып, манга бергенди.

²³Сиз къарангыдан ол ауазны эшитгенде, тауну да от алгъанда, сизни тайпаларыгъызны бачамалары эм сизни тукъум таматарларыгъыз манга келип, ²⁴былай айтдыла: «Раббий Аллахыбыз, бизге Кесини алакатлыгъын эм уллулугъун кѳргюзтдю эм биз Аны ауазын от ичинден эшитдик. Аллах адам бла сѳлешгинде, адам сау къалгъанын бюгюн биз кѳрдюк. ²⁵Алай энди уа биз не ючюн ёлюрге керекбиз? Мындан ары да биз Раббий Аллахыбызны ауазын эшитип турсакъ, ол уллу от бизни кюл этип, биз ёлюп къалырбыз. ²⁶Бизден сора, Тири Аллахны от ичинден сѳлешген ауазын эшитип, ким сау къалгъанды? ²⁷Сен кесинг бар да, Раббий Аллахыбызны айтханына тынгыла. Сора Раббий Аллахыбыз, санга айтханны къалдырмай барын да бизге айт. Биз а санга тынгыларбыз да, айтханын этербиз».

²⁸Сиз мени бла сѳлешгенде, Раббий сизни эшитип, манга былай айтханды: «Мен ол адамла санга айтханны эшитгенме. Аланы битеу айтханлары ахшыды. ²⁹О, аланы жүреклерни Мени аллымда къоркъуп жашаргъа эм Мени буйрукъларыма кѳре жашаргъа дайым да хазыр болса эди! Аланы да, сабийлерини да къадарлары нечик иги болур эди!

³⁰Бар да, алагъа чатырларыгъызгъа къайтыгъыз де. ³¹Кесинг а былайда Мени бла къал. Мен санга битеу буйрукъланы, бегимлени эм жорукъланы берирме. Сен адамланы алагъа юйрет да, Мен иеликге берген жерлеринде аланы тутсунла».

³²Сакъ болугъуз, Раббий Аллахыбыз буюргъанны этигиз; не онг жанына, не сол жанына таймагъыз. ³³Дайым да Раббий Аллахыгъыз буюргъан жол бла барыгъыз. Сора сиз ие боллукъ жеригизде къууатлы жашау этерсиз эм узакъ ёмюрлю болурсуз.

Аллахны сюерге буйрукъ

Б¹Ма буйрукъ, бегимле эм жорукъла. Раббий Аллах быланы сизге юйретирге буюргъанды. Барып, жерни къолгъа алгъандан сора, анда аланы тутаргъа керексиз. ²Сиз, сабийлеригиз эм туудукъларыгъыз сау къадарда, Раббий Аллахыгъызгъа сый берирге, Аны мен сизге берген буйрукъларына, бегимлерине эм жорукъларына кѳре жашаргъа керексиз. Ол заманда сизни ёмюрюгюз узакъ боллукъду. ³Исраил улула, тынгылагъыз эм бойсунургъа кюрешигиз! Ол заманда негиз да тап боллукъду,

сизни ата-бабаларыгъызны Раббий Аллахы айтханча, сют бла бал баргъан жерде халкъыгъыз да къатлап кёбейирикди.

⁴Тынгылагъыз, Исраил улула! Раббийди бизни Аллахыбыз, жаланда Раббийди!* ⁵Раббий Аллахыгъызны битеу жюрегигизден, жаныгъыздан, битеу кючюгюз бла суюгюз. ⁶Бу бюгюн мен сизге берген буйрукъланы эсигизде тутугъуз. ⁷Сабийлеригизни алагъа юйретигиз. Юйде олтургъан заманыгъызда, жолда баргъанда, жата туруп, къоба туруп да, аланы юслеринден айтыгъыз. ⁸Аланы, белгилеча, къолларыгъызгъа тагъыгъыз, ала бла мангылайыгъызны чулгъагъыз. ⁹Аланы юйлеригизни эшик жанларыгъызда, шахарыгъызны къабакъларында да жазыгъыз.

¹⁰Раббий Аллахыгъыз ата-бабаларыгъызгъа – Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха – берирге ант этген, сиз ишлемеген уллу, айныгъан шахарлары болгъан жерге элтеди. ¹¹Анда сиз жыймагъан кёп хазнадан толгъан юйле, сиз къазмагъан къуюла, сиз орнатмагъан жюзюм, зейтун бахчала бардыла. Сиз анда аладан ашап тоярысыз. ¹²Ол заматна сакъ болугъуз, сизни Мисирден, къулкъарауашлыкъ жеригизден чыгъаргъан Раббийни унутмагъыз.

¹³Раббий Аллахыгъыздан къоркъугъуз, жангыз Анга къуллукъ этигиз эм Аны аты бла ант этигиз. ¹⁴Башха аллахлагъа, сизни тегерегигизде халкъланы аллахларына ийнанмагъыз. ¹⁵Бирегизге болгъан Раббий Аллахыгъыз – эриш Аллахды. Аны сизге ачыуу келир да, сизни жер юсюнден жокъ этер. ¹⁶Массада этгенигизча**, Раббий Аллахыгъызны сынамагъыз. ¹⁷Сакъ болуп, Раббий Аллахыгъызны буйрукъларын, Ол сизге берген фарызларын бла бегимлерин къаты тутугъуз. ¹⁸Раббийни кёзюне тюз эм иги кёрюнген затланы этигиз. Сора хар негиз да тап болур, Раббий сизни ата-бабаларыгъызгъа берирге ант этген жерге келип, ол къууатлы жерге ие болурсуз. ¹⁹Раббий, айтханыча, сизни битеу душманларыгъызны къыстарыкъды.

²⁰Келлик заманда сизни жашларыгъыз сизден: «Раббий Аллахыбыз бизге буюргъан фарызланы, бегимлени эм жорукъланы не магъаналары барды?» – деп сорсала, ²¹алагъа былай айтыгъыз: «Биз Мисирде фыргъауунну къуллары болуп тура эдик, Раббий

* 6:4 Неда: «Бизни Раббий Аллахыбыз – бир Аллахды».

** 6:16 Къ. Чыгъ. 17:1-7.

а кючлю кьолу бла бизни Мисирден чыгъаргъанды. ²² Биз кёре тургъанлай, Раббий Мисирге, фыргъаууннга, аны юйюне да тамаша белгиле бла сейир ишле кёргюзтгенди, ажайып палахла жибергенди. ²³ Бизни уа, ата-бабаларыбызгъа берирге ант этген жерни бизге берир ючюн, Мисирден чыгъаргъанды. ²⁴ Раббий Аллахыбыз, бизге Ол айтхан бегимлеге кёре жашаргъа, Андан кьоркьургъа буюргъанды. Сора биз дайым да жетишимли болурбуз, Ол да, бюгюн болгъаныча, жашауубузну сакълар. ²⁵ Алайды да, биз Раббий Аллахыбызны аллында, Ол бизге буюргъанча, битеу бу буйрукъланы тамамласакъ, биз тюзлюкю болурбуз».

Душман халкъланы кыстаргъа керекди

(Чыгъ. 34:11-16)

7 ¹ Раббий Аллахыгъыз ол сиз ие болургъа деп баргъан жерге келтирликди. Анда жашагъан халкъланы — хитлилени, гиргашлыланы, аморлуланы, кенанлыланы, перизлилени, хивлилени эм эбуслуланы — сизден улду эм кючлю болгъан жети миллетни ол жерден кыстарыкъды. ² Раббий Аллахыгъыз ол халкъланы кьолугъузгъа бергенде эм сиз аланы хорлагъанда, аланы барысын да харам этип жокъ этигиз. Ала бла кесамат этмегиз эм алагъа жазыкъсынмагъыз. ³ Ала бла юйюкъ кьурамагъыз. Кызларыгъызны аланы жашларына бермегиз, жашларыгъызгъа аладан кызы алмагъыз. ⁴ Алай болмаса, ала сизни жашларыгъызны Менден тайдырып, башха аллахлагъа кьуллукъ этерге юйретирле. Сора Раббий ачуланып, сизни терк жокъ этер. ⁵ Ол халкълагъа былай этигиз: аланы кьурман этиучю жерлерин бузугъуз, сыйлы ташларын ууатыгъыз, Ашерагъа аталгъан тереклерин кесип кетеригиз, аланы тейри суратларын отда кюйдюрюгюз. ⁶ Сиз Раббий Аллахыгъызны сыйлы халкъсыз. Раббий Аллахыгъыз битеу жер юсюнде халкъладан сизни айыргъанды, сиз Аны энчи халкъы, Аны багъалы хазнасы болур ючюн, сизни сайлагъанды.

⁷ Раббий, сиз битеу халкъладан кёп болгъаныгъыз ючюн сайламагъанды сизни. Сиз битеу халкъладан азсыз. ⁸ Ол сизни суюгени ючюн эм сизни ата-бабаларыгъызгъа берген антына кертичи болур ючюн, сайлагъанды сизни. Ол себепден Раббий сизни кючлю кьолу бла кьул-къарауаш болгъан жеригизден чыгъарып, Мисирни патчахыны, фыргъауунну, кьолундан жулуп

алгъанды. ⁹ Алайды да, билигиз, Раббий Аллахыгъыз – олду Аллах. Ол кертчи Аллахды. Аны суйген, Аны буйрукъларын толтургъанланы минг-минг тёлюлерине, Кесини сыйлы кесаматын сакълайды, алагъа мархамат этеди. ¹⁰ Аны кёрюп болмагъанлагъа уа Ол палах келтирликди; Аны кёрюп болмагъанланы мычымай жазаларына тубетирикди. ¹¹ Алайды да, мен бюгюн сизге билдирген буйрукъланы, бегимлени эм жорукъланы толтуруп жашагъыз.

Бой салгъанлагъа алгъыш

(Леб. 26:1-13; Эсг. 28:1-14)

¹² Сиз, бу жорукълагъа сакъ болуп, аланы къаты тутсагъыз, Раббий Аллахыгъыз ата-бабаларыгъызгъа берген ант сёзюне кертчи болуп, Кесини сизге мархамат кесаматын сакъларыкъды. ¹³ Ол сизни сюерикди, сизге ахшылыкъ этерикди, сизни адам саны кёп болгъан халкъ этерикди. Ата-бабаларыгъызгъа ант этип, сизге берликме деген жерде Ол сизни алгъышлы этерикди. Сизге кёп сабий тууарча этерикди. Сизни мирзеу бла, чагъыр бла эм зейтун жау бла саугаларыкъды. Тууар сюрюулеригиз бузоудан, къой-эчки сюрюулеригиз къозудан уллу тёлю берликдиле. ¹⁴ Сиз башха халкъланы барындан да алгъышлы боллукъсуз; эр кишилеригизни, тиширыуларыгъызны арасында да къаратон къалгъан боллукъ туююдю, малларыгъыз да тёлюсюз къаллыкъ туююдюле. ¹⁵ Раббий сизни бар аурууладан да сакъларыкъды. Сиз Мисирде билген аман аурууладан бирин да сынатырыкъ туююдю, аланы сизни кёрюп болмагъанлагъа иерикди. ¹⁶ Сиз Раббий Аллахыгъыз къолугъызгъа берген халкъланы барын да жокъ этерге керексиз. Алагъа жан аурутмагъыз, тейрилерине да табынмагъыз. Нек дегенде, ала сизге тузакъ болура.

Башха халкъладан къоркъмазгъа керекди

¹⁷ Сизге: «Ол миллетле бизден кючлюдюле. Сора биз аланы къалай къыстаяллыкъбыз?» – деген сагъыш кирирге болур. ¹⁸ Болсада аладан къоркъмагъыз, Раббий Аллахыгъыз фыргъаууннга бла саулай Мисирге не этгенин эсигизде иги тутугъуз. ¹⁹ Сиз ол уллу палахланы, тамаша белгилени эм сейир ишлени, кючлю эм кенгнге узатылгъан къолну кеси кёзлеригиз бла кёргенсиз, аланы

хайырындан Раббий Аллахыгъыз сизни Мисирден чыгъаргъанды. Раббий Аллахыгъыз сиз къоркыгъан битеу халкълагъа да тюз да алай этерикди. ²⁰ Аны бла да къалмай, Раббий Аллахыгъыз алагъа къабыучу чибинле иерикди да, аланы букыгъанлары иш да къырыллыкдыла. ²¹ Къоркъмагъыз аладан, Раббий Аллахыгъыз сизни блады. Ол уллу Аллахды, къоркъуу салгъан Аллахды. ²² Раббий Аллахыгъыз ол халкъланы сизден акъырын-акъырын къыстарыкъды. Сиз аланы терк къырлык туююсюз, ансы кийик жаныуарла кёп жайыллыкдыла. ²³ Раббий Аллахыгъыз ол халкъланы сизни кюлугъызгъа берликди. Аланы кыйгъыкыаугъалы этип, жокъ этерикди. ²⁴ Ол аланы патчахларын да сизни кюлугъызгъа берликди, сора сиз кёкле туююнде аланы атлары унутулурча этериксиз. Сизге къажу киши да сюеляллык туююдю, сиз аланы жокъ этериксиз. ²⁵ Аланы тейри суратларын отда кюйдюрююз. Аланы алтын-кюмюшюн кюсемегииз, аны кесигизге алмагъыз. Алсагъыз, ол сизге къапхан болур. Раббий Аллахыгъызгъа ол бек жийиргенчли затды. ²⁶ Жийиргенчли затны юлеригизге кийирмегииз. Кийирсегиз а, сиз да, алача, харам болурсуз. Аладан жийиргенип, кери туругъуз, ала харамдыла.

Аллахны унутмазгъа керекди

8 ¹ Мен бюгюн сизге берген битеу буйрукъланы кёлююз бла толтуругъуз. Алай этсегиз, жашауугъуз узакъ болур, кёпден-кёп бола барырсыз, эмда Раббий сизни ата-бабаларыгъызгъа берирге ант этген жерге келип, анга ие болурсуз. ² Раббий Аллахыгъыз кыркъ жылны ичинде сизни къалай айландыргъанын эсигизде тутугъуз. Ол сизни тёзюмге юйрете, сизни къуу жерледе айландыргъанды. Сиз Аны буйрукъларын толтурлукъмусуз, туююлюсюз деп, сизни жюрегигизде не болгъанын билир ююн, Ол сизни сынагъанды. ³ Ол сизни тёзюмге юйретгенди, ачлыкъ сынатып, ызы бла уа не сиз, не ата-бабаларыгъыз билмеген манна* бла тойдургъанды. Алай бла Ол, адам улу жаланда гыржын бла угъай, Раббийни аузундан чыкыгъан хар сёз бла жашагъанына туюндюре эди сизни. ⁴ Ол кыркъ жылны ичинде сизни

* **8:3** Манна – Аллах Исраил улулагъа къуу жерледе берген энчи аш (къ. Чыгъ. 16).

кийимигиз тозурамагъанды, аякъларыгъыз да кѣпмегендиле. ⁵ Эсигизде тутугъуз: Раббий Аллахыгъыз адам сабийин юйретгенча, сизни алай юйретеди.

⁶ Раббий Аллахыгъызны буйрукъларын тутугъуз, Ол айтхан жолла бла жүрюгюз, Андан къоркъугъуз. ⁷ Раббий Аллахыгъыз сизни ахшы жерге элте турады. Ол жерде кѣп суулу черекле, суу орунла, талалада бла таулада чыкъгъан шауданла бардыла. ⁸ Ол жерни будайы, арпасы, жүзюмю, инжири, анары, зейтун жауу, балы да барды. ⁹ Ол жерни мирзеу тирликлери таркъаймайдыла, анда сиз бир затдан да керекли боллукъ туююлсюз. Ол жерни къаяларында темири барды, аны тауларындан багъыр чыгъарадыла.

¹⁰ Сиз, ашап тойгъаныгъыздан сора, Раббий Аллахыгъызгъа, Ол сизге ахшы жер бергени ючюн, шукур этигиз. ¹¹ Сакъ болугъуз, Раббий Аллахыгъызны унутмагъыз, Аны мен сизге бюгюн билдире тургъан буйрукъларын, жорукъларын эм бегимлерин тутугъуз. ¹² Алай болмаса, сиз ашап тойгъаныгъыздан сора, ариу юйле ишлеп, алада орналгъаныгъыздан ары, ¹³ сизни тууар сюрюулеригиз, къой-эчки сюрюулеригиз да кѣп болурла, алтыныгъыз бла кюмюшюгюз, башха ырысхыгъыз да кѣбейирле, ¹⁴ жүрегигиз ёхтем болур да, сизни Мисирден, къул-къаруаш болгъан жеригизден, чыгъаргъан Раббий Аллахыгъызны унутурсуз. ¹⁵ Ол сизни къуругъан, суусуз, уу жилянладан бла уу губуладан толу уллу эм къоркъуулу къуу жерле бла элтгенди. Ол сизге таш къаядан суу чыгъарып бергенди*. ¹⁶ Ол сизге къуу жерде, не сиз, не ата-бабаларыгъыз билмеген маннаны ашатып тургъанды, сизни тѣзюмге юйретир ючюн, сынар ючюн, ахырда сизни хар негиз да тап болур ючюн, ¹⁷ сиз да ичигизден: «Биз бу байлыкъны барын да кесибишни кючюбюз, къол къыйыныбыз бла этгенбиз», — демез ючюн. ¹⁸ Раббий Аллахыгъызны эсигизде тутугъуз, нек дегенде, байлыкъ жыяр онг сизге Ол береди. Аны бла Ол сизни ата-бабаларыгъызгъа ант этип берген сыйлы кесаматын, бюгюн да болгъаныча, толтурады.

¹⁹ Бир заманда сиз Раббий Аллахыгъызны унутсагъыз, башха аллахланы ызындан барсагъыз, алагъа къуллукъ этип,

* 8:15 Къ. Чыгъ. 17:6.

табынсагъыз, мен бюгюн сизге къжау шагъатлыкъ этеме – сиз арсарсыз жокъ этилликсиз. ²⁰Сизге дери Раббий жокъ этген миллетлеча, Раббий Аллахыгъызгъа тынгыламагъаныгъыз ючюн, сиз да алай жокъ боллукъсуз.

Кенан жер саугъагъа бериледи

9 ¹Тынгылагъыз, Израил улула! Бюгюн сиз, сизден кѐп да, кючлю да миллетлени – кѐкге жетген хуналары болгъан уллу шахарланы иелерин – къыстап, аланы жерлерин алыр ючюн, Иорданны ары жанына ётюп барасыз. ²Ол адамла кючлюдоле эм бийикдиле, ала анакълыладыла! Сиз аланы билесиз, аланы юслеринден: «Анакълылагъа къжау ким чыгъаллыкъды?!» – деп айтылгъанны да эшитгенсиз. ³Алай, муну да билигиз, Раббий Аллахыгъыз, хар нени кюл этип баргъан от кибик, сизни аллыгъызда барлыкъды. Ол аланы сизни аллыгъызда жокъ этерикди, сизге бойсундурлукъду. Сиз, Раббий сизге айтханыча, аланы къыстарыкъсыз, терк жокъ этериксиз.

⁴Раббий Аллахыгъыз аланы сизни аллыгъыздан къыстагъандан сора: «Раббий бизни бу жерге, биз тюзлюкю болгъыныбыз ючюн, келтиргенди, биз бу жерге ие болурча», – деп айтмагъыз кеси кесигизге. Угъай, Аллах ол миллетлени сыйсызлыкъ ишлери ючюн сизден кери къыстарыкъды. ⁵Сиз аланы жерлерине жюрегигизни тюзлюгю, тазалыгъы ючюн ие боллукъ туююсюз. Раббий Аллахыгъыз ол миллетлени, аланы этген аманлыкълары ючюн, къыстарыкъды сизден кери. Ата-бабаларыгъызгъа – Ибрахимге, Исхакъгъа, Якъупха берген ант сѐзюн Ол алай толтурлукъду. ⁶Алайды да, муну билигиз: Раббий Аллахыгъыз бу ахшы жерни сизге иеликге тюзлюкю болгъаныгъыз ючюн бермейди. Кертисин айтханда, сиз терсеююн халкъсыз.

Алтын тана

(Чыгъ. 32:1-35)

⁷Эсигизде болсун, сиз къуу жерледе Раббий Аллахыгъызны къалай чамландыргъаныгъызны бир заманда да унутмагъыз. Сиз, Мисирден чыгып кетген кюнден башлап, былайлагъа келгинчи дери, Раббийге къжау чыгып тургъансыз. ⁸Хороб тауну къатында болгъанда, сиз Раббийни алай чамландыргъан

эдигиз, Ол сизни жокъ этерге хазыр эди. ⁹ Мен, Раббий сизни бла этген сыйлы кесаматны гыйы ташларын алама деп, таугъа чыкыгъанымда, анда кыркъ кюн бла кыркъ кече ётдюргенме; не гыржын ашамагъанма, не суу ичмегенме. ¹⁰ Раббий манга эки гыйы таш бергенди. Юслеринде Аллахны къолу бла жазылып эди. Алада Раббий жамауат жыйылгъан кюн сизге тауда болгъан отну ичинден билдирген битеу буйрукъла жазылып эдиле.

¹¹ Кыркъ кюн бла кыркъ кече озгъандан сора, Раббий эки гыйы ташны, сыйлы кесаматны ташларын, бергенди. ¹² Раббий манга: «Болжал этмей тюш, Мисирден чыгъаргъан халкъынг бузулгъанды. Мен буюргъан жашау жолдан тайып, ала кеслерине алтындан эритилген тейри этгендиле», – дегенди.

¹³ Дагъыда Раббий манга: «Мен бу халкъгъа къарап турдум да, ол кертиси бла да терсбоюн халкъды! ¹⁴ Бир жанына кет да, Мен аланы жокъ этейим эмда кёклени тюбюнде аланы атларын эсден кетерейим. Сенден а, Мен аладан кючлю да, кёп да миллет жаратайым», – дегенди.

¹⁵ Мен бурулдум да, отда жана тургъан таудан эндим. Сыйлы кесаматны эки гыйы ташы да мени къолларымда эдиле*. ¹⁶ Кырадым да, сизни Раббий Аллахыгъызгъа къажау этген гюняхыгъызны кёрдюм. Сиз тананы сыфатында кесигизге алтындан эритилген тейри этген эдигиз. Раббий сизге кёргюзтген жолдан бек терк тайгъан эдигиз. ¹⁷ Мен ол гыйы ташланы алып атдым да, сизни кёз аллыгъызда ууатдым.

¹⁸ Сора кетип, мен Раббийни аллында жерге сойландым да, кыркъ кюн бла кыркъ кече жатдым алай. Ол сиз Раббийни аллында, Аны чамландырып этген гюнях ючюн, мен гыржын да къапмадым, суу да уртламадым. ¹⁹ Мен Раббийни алай бек ачыуланнганындан бек къоркъа эдим, нек дегенде, Ол сизге асыры чамланнгандан, сизни жокъ этерге хазыр эди. Алай, Раббий мени айтханыма бу жол да тынгылады. ²⁰ Харуннга да Раббий асыры ачыуланнгандан, аны жокъ этерге хазыр эди, алай мен Харун ючюн да тилек эте эдим. ²¹ Ол гюняхлы тейрини уа, ол сиз этген тана суратны, мен атып отда эритдим. Мен

* **9:15** Неда: «Биргеме уа кесаматны эки гыйы ташы, хар къолумда бирери, бар эди».

аны сындырдым да, къум этдим, букъуча, ууакъ къум, сора аны таудан келген суугъа атдым.

²² Дагъыда, сиз Раббийни Таберада, Массада эм Киброт-Хатауада да ачыуландыргъансыз*.

²³ Раббий сизни Кадеш-Барней жерден ие туруп: «Тебирегиз да, ол Мен сизге берген жерни алыгъыз», — деп айтханды. Алай сиз Раббий Аллахыгъызны буйрукъларына къажау турдугъуз. Сиз анга ийнанмадыгъыз, Анга тынгыламадыгъыз**. ²⁴ Мен сизни таныгъанлы да сиз Раббийге къажау тургъанладан эдигиз.

²⁵ Ол сизни жокъ этейим дегени себепли, мен, Раббийни аллында сойланып, кыркъ кюн бла кыркъ кече жатдым алай.

²⁶ Мен, тилек этип, Раббийге: «Я Раббий-Таала! Кесинги уллу къарыуунг бла, къудуретли къолунгу кючю бла Мисирден жулуп чыгъаргъан халкъынгы, Кесинги мюлкюнгю ёлтюрме. ²⁷ Къулларынгы эсинге тюшюр: Ибрахимни, Исахъны, Якъупну. Бу халкъны терсеюунлугъуна, аманлыгъына, гюняхына къарама.

²⁸ Алай болмаса, ол Сен бизни чыгъаргъан кыралда былай айтырыкъдыла: „Раббий, аланы асыры кёрюп болмагъандан, алагъа деп, сёз берип тургъан жерине келтирмей, къуу жерледе ёлюмге берир ючюн чыгъаргъанды“, — деп. ²⁹ Алай а ол — Сени мюлкюнгдю, Сен Кесинги уллу къарыуунг бла, къудуретли къолунг бла чыгъаргъан халкъынгы».

Жангы гыйы ташла

(Чыгъ. 34:1-9)

10 ¹Ол заманда Раббий манга былай айтды: «Ол алгъыннгылагъа ушагъан эки гыйы ташны жон да, Манга бери, таугъа, чыкъ. Дагъыда, агъач кюбюр да эт. ²Мен ол гыйылагъа ол сен сындыргъан ташлада болгъан сёзлени жазарма. Сен а аланы кюбюрге салырса».

³Мен къадаркъан терекден кюбюр этдим, алгъыннгылагъа ушагъан эки гыйы таш да жондум. Сора, аланы къолума алып, таугъа чыкъдым. ⁴Раббий ол гыйы ташлада, алгъыннгы ташлада болгъаныча, Ол сизге жамауат жыйылгъан кюн тауда болгъан

* **9:22** *Табера* — къ. Сан. 11:1-3; *Масса* — къ. Чыгъ. 17:1-7; *Киброт-Хатауа* — къ. Сан. 11:4-34.

** **9:23** Къ. Сан. 13.

отну ичинден билдирген он фарызны* жазды. Сора Раббий аланы манга берди. ⁵ Мен, таудан энип, къайтдым да, Раббий буюргъаныча, ол гыйы ташланы мен этген Кюбюрге салдым, ала бусагъатда да андадыла.

Харунну ауушханы эм лебийлилени къуллукъ этиулеру

⁶ Израил улула Якан улуланы къуюларындан Мосерагъа тебирегендиле. Харун анда ёлгенди эм асыралгъанды, аны дин къуллугъу уа аны уланы Элазаргъа къалгъанды. ⁷ Андан ала Гудгодагъа, андан ары да Ётватагъа — суулары кёп жерге баргъандыла. ⁸ Ол заманлада Раббий, ала Аны Кесамат Кюбюрюн алып айланырча, Анга къуллукъ этип табынырча, Аны аты бла алгъышларча, Лебийни тайпасын башхаладан энчи этгенди. Ол бюгюннге дери да алайды. ⁹ Ма ол себепден жокъду лебийлини къарындашларыны арасында жер юлюшю. Раббий Аллахыгъыз анга айтханы кибик, Раббий Кесиди аны юлюшю.

¹⁰ Мен тауда, биринчи кере этгенимча, къыркъ кюн бла къыркъ кече тургъан эдим, Раббий да, алгынча, мени тилеклерими эшитгенди. Ол сизни жокъ этерге суймегенди. ¹¹ «Бар, — дегенди манга Раббий, — ол Мен, аланы ата-бабаларына ант этип, берирге айтхан жерге барып, анга ие болурча, халкъынгы жолгъа чыгъар».

Аллахдан къоркъургъа керекди

¹² Алайды да, Израил, Раббий Аллахынг сенден излегени неди? Жангыз муну излейди Ол сенден: Раббий Аллахынгдан къоркъуп жаша, Аны жолу бла бар, Аны суй, Анга битеу жюрегинг, битеу жанынг бла къуллукъ эт, ¹³ Раббийни мен бюгюн санга берген буйрукъларын бла бегимлерин толтур. Бу кесинге иги болур.

¹⁴ Кёкле да, кёклени кёклери да, жер да, аны юсюнде болгъан хар не да сени Раббий Аллахынгдандыла. ¹⁵ Болсада Раббий сени ата-бабаларынгы суйгенди, эмда битеу халкъланы ичинден сени, аладан туугъан халкъны, сайлагъанды. Ол бюгюн да алайды. ¹⁶ Жюрегинги сюннет эт** эм мындан арысында терсбоюн болма.

* **10:4** Оригиналда: «он сёзню».

** **10:16** *Жюрегинги сюннет эт* — бу сёзле «Аллахха бойсунуучу адам бол» деген магъананы тутдыла.

¹⁷Раббий Аллахынг — ол аллахланы Аллахыды, бийлени Бийиди, уллу, кудуретли эм кьоркьунчлу Аллахды! Ол бет этмейди эм улутха алмайды. ¹⁸Ол ёксюзлени бла баш иесиз кьалгъан тиширыуланы ишлерин кьоруулайды, тыш жерден келгенлени сюеди, аланы ашатады, кийиндиреди. ¹⁹Сен да тышындан келгенлени сюерге керексе, нек дегенде, сен да Мисирде тыш жерден келген эдинг. ²⁰Раббий Аллахынгдан, кьоркь, Анга кьуллукь эт. Анга илеш эм Аны аты бла ант эт. ²¹Аны махта. Ол — сени Аллахынгды. Сени ючюн деп, Ол уллу эм кьоркьунчлу сейир ишле этгенин, сен кеси кёзлеринг бла кёргенсе. ²²Сени ата-бабаларынг Мисирге жетмиш жан болуп кёчгөн эдиле. Энди уа Раббий Аллахынг сени кёкде жулдузла киби кёп этгенди.

Аллахны сейир ишлери

11 ¹Раббий Аллахынгы сюй, Аны бегимлерин, жорукъларын, буйрукъларын дайым да тут. ²Мен бу сёзюмю Раббий Аллахынгы жаза бергенин кёрмеген, билмеген сабийлеринге айтмайма. Эсинге тюшюр бюгюн Аны уллулугъун, Аны кючлю, кудуретли кьолун, ³Мисирде фыргъаууннга — Мисирни патчахына — битеу аны кьыралына да этген тамаша белгилерин эм палахларын. ⁴Мисирни аскери сени ызынгдан болгъанда, аны Раббий атлары бла, фыйтонлары бла да бирге, Къамиш тенгизде батдырып, жокь этгенин унутма. Бюгюннге дери ол алайды. ⁵Сен бери келгинчи, сени сабийлеринг Ол санга кьуу жерледе не этгенин, ⁶Рубен улу Элиабны жашлары Датаннга бла Абирамгъа кьалай этгенин кёрмегендиле. Аланы уа, ала Исраил халкъны ортасында тургъанлай, юйюрлери, чатырлары, битеу аланы болгъан жанлы затлары бла бирге жер жарылып, жутханды*. ⁷Ол Раббий этген уллу ишлени сен кеси кёзлеринг бла кёргенсе. ⁸Алайды да, мен бюгюн сизге айтхан буйрукъланы барын да толтура туругъуз. Ол заманда сиз кьарыулу болуп, ол сиз баргъан жерге жетип, анга ие болурсуз, ⁹ол жерде, Раббий сизни ата-бабаларыгъызгъа эм аланы ызларындан келген тёлюлеге берирге ант этип айтхан, сют бла бал баргъан жерде, кёп жашарсыз. ¹⁰Сиз ие болургъа деп бара тургъан жер, ол сиз кьоюп келген

* 11:6 Къ. Сан. 16:1-35.

Мисирге ушамайды. Анда сиз, урукъ атхандан сора, кеси бахчаларыгъызныча, сабанланы кыйналып сугъаргъансыз. ¹¹ Ол сиз ие болургъа деп бара тургъан жер – таулары бла тюзлени жери, кекден жаугъан жаун сууну ичеди. ¹² Ол жерни кыйгысын Раббий Аллахын кёред; сау жылны ичинде Раббий Аллахын кёзлери андады.

¹³ Раббий былай айтады: «Мен бюгюн сизге берген буйрукълада айтылгъаныча этсегиз – Раббий Аллахыгъызны сюйсегиз, Анга битеу жюрегигизден, жаныгъыздан кюллукъ этсегиз, – ¹⁴ Мен, сизге деп, сизни жеригизге заманында кюз арты эм жаз башы жаунла жибере турум. Ол заманда сен мирзеуюнго, чагырынгы эм зейтун жаунгу жыарса. ¹⁵ Мен санга, малларын отларча, бай жайлыкъла берирме, сен аш табып, тоюп жашарса».

¹⁶ Сакъ болугъуз, жюреклеригиз алданмасынла. Болмаса, сиз бурулуп, башха аллахлагъа кюллукъ этип, табынып башларыкъсыз. ¹⁷ Ол заманда Раббий, сизге ачуланып, кеклени жабарыкъды да, жаун жаумазча этерикди, ол заманда жерни тирлик бериую тохтарыкъды, сора сиз да Раббий сизге берген кюуатлы жерден терк окъуна жокъ боллукъсуз.

Келлик тёллени Аллахны сёзлерине юйретирге керекди

¹⁸ Мени сёзлерими жюрегигизде эм акылыгъызда сакълагъыз; ала сизге белгиле болурча, аланы кюлланыгъызга бла мангылайларыгъызга тагъыгъыз. ¹⁹ Алагъа сабийлеригизни юйретигиз, юйде болгъан заманыгъызда, жолда бара туруп, жата туруп, кюба туруп да, алагъа аланы кыйтарып айта туругъуз. ²⁰ Мени сёзлерими юйлеригизни эшик жанларында, шахарыгъызны кыбакъларында да жазыгъыз. ²¹ Сора сиз кесигиз да, сизни сабийлеригиз да бу жерни – Раббий сизни ата-бабаларыгъызга ант сёз берип, сизге атагъан жерни – юсюнде, кекле жер башында кыаллай бир тура эселе да, аллай бир кюн жашарсыз.

²² Раббий Аллахыгъызны сюйюгюз, Аны жолунда жюрюгюз, Анга илешигиз деп, бу мен сизге бере тургъан буйрукълары толтуруп жашасагъыз, ²³ Раббий битеу башха миллетлени сизден кыстарыкъды, сиз, сизден аслам эм кючлю миллетни кёчюрлюксюз. ²⁴ Аягыгъыз басхан не тюрю жер да сизники боллукъду: кюу жерледен Лебаннга дери, Эфрат суундан Жер

арасы тенгизге дери жер сизники боллукъду. ²⁵Сизге бир киши да кыжау сюелялыкъ туююлду. Раббий Аллахыгъыз сизге сёз бергенича, кыайда айлансагъыз да, ол сиз тебиреген жерлеге, сиз ары барырдан алгъа, кыоркыуу кийирликди.

²⁶Кыарагъыз, бююн мен сизге алгъыш бла кыаргъышдан бирин сайлар онг береме. ²⁷Сиз, Раббий Аллахыгъызны бююн мен сизге билдирген буйрукъларына тынгыласагъыз, алгъышлы боллукъсуз. ²⁸Сиз, Раббий Аллахыгъызны бююн мен сизге билдирген буйрукъларына тынгыламасагъыз, мен кёргюзтген жолдан бир жанына бурулуп, башха, сиз алгъада танымагъан аллахланы ызларындан барсагъыз а, кыаргъышлы боллукъсуз. ²⁹Раббий Аллахыгъыз сизни ол сиз атланган, сиз ие болургъа суюген жерге элтсе, сиз анда, Геризим тауда алгъыш этерге керексиз, Гебал тауда уа – кыаргъыш. ³⁰Билгенигиз кибик, ол таула Иордан сууну ары жанында, жолдан кюнбатыш табада, Морени эмен тереклерини жанларында, Иордан ёзенде Гилгал шахарны тийрелериндедиле жашагъан кенанлыланы жерлериндедиле. ³¹Сиз, ол Раббий Аллахыгъыз сизге берген жерге келип, анга ие болур ючюн, Иордан суундан ётериксиз. Сиз ол жерге ие болуп, анда жашап башласагъыз, ³²сакъ болугъуз, мен сизге бююн айтхан бегимлеге бла жорукълагъа кёре жашагъыз.

Аллахха жангыз бир жерде кыурман этерге керекди

12 ¹Сизни ата-бабаларыгъызны Раббий Аллахы, сизге ие-ликге берген жерде жашап тургъан кыадарыгъызда, сиз тутарыкъ бегимле бла жорукъла быладыла. ²Бийик таулада, тёшледе, терек салкынларында да ол сиз мындан кыыстагъан миллетле кеслерини аллахларына табынган жерлени барысын да жокъ этигиз. ³Аланы кыурман этиучю жерлерин оюгъуз, менигир ташларын жарыгъыз, Ашерагъа аталгъан тереклерин отда кюйдюрюгюз. Аланы агъачдан, ташдан этилген аллахларын ууатыгъыз. Ол жерледе атларын жокъ этигиз.

⁴Сиз Раббий Аллахыгъызгъа башха тюрлю кыуллукъ этерге керексиз. ⁵Раббий Аллахыгъыз битеу тайпаларыгъызны арасында, анда Аны Аты болсун деп, бир жер сайларыкъды. Ары бара туругъуз эм анда Аллахны излегиз. ⁶Ары быланы келтиригиз: толусунлай кюйдюрюлген кыурманланы эм башха кыурманланы,

жерден алгъан хайырыгъыздан зекятны эм аллындан ант этип берилген энчи сыйлы саугъаларыгъызны, кеси ыразылыкъдан этген садакъагъызны эм тууар, къой-эчки сюрюулеригизден биринчи туугъанларындан юлюшню. ⁷ Анда, Раббий Аллахыгъызны аллында, сиз юйюрлеригиз бла бирге ашап-ичип туурсуз эмда Раббий Аллахыгъызны алгъышы бла сизни къолугъуз этгеннге къууанырсыз.

⁸ Бююн биз мында, кимге не тюз кёрюннгенни этебиз. Ол жерде уа сиз алай этмегиз. ⁹ Сиз алыкъа Раббий Аллахыгъыз сизге атагъан ырахатлы жерлеге жетмегенсиз, алагъа ие болмагъансыз. ¹⁰ Алай сиз, Иордан сууундан ётериксиз да, Раббий Аллахыгъыз сизге иеликге берген жерледе орналлыкъсыз, сора Ол сизге, сиз ырахат жашарча, тегерегигизде душманларыгъыздан сакълап, тынчлыкъ берликди.

¹¹ Ол заманда Раббий Аллахыгъыз Анга табыныр жерни сайларыкъды. Сиз да, мен сизге буюргъан затланы, ары келтире турлукъсуз: толусунлай кюйдюрюлген эм башха къурманланы, зекятланы, саугъаларыгъызны эмда битеу ырысхыгъыздан бек игисин – нюзюр этип Раббийге атагъаныгъызны. ¹² Алайда, Раббий Аллахыгъызны аллында, къууанч этигиз сиз – сизни жашларыгъыз бла къызларыгъыз, къулларыгъыз бла къарауашларыгъыз, сизни шахарда жашагъан, энчи жер юлюшлери болмагъан, ата-бабадан къалгъан ырысхылары да болмагъан лебийлиле да. ¹³ Алайды да, сакъ бол, толусунлай кюйдюрюлген къурманынгы къайда болса келтирме. ¹⁴ Жаланда Раббий тайпаларыгъыздан биринде сайлагъан жерде келтир толусунлай кюйдюрюлген къурманынгы, эм анда бу мен санга буюргъан затланы эт.

Эт ашауну юсюнден

¹⁵ Болсада, сиз малланы къайсы шахарда да сояргъа, сиз буу, кийик эт ашагъанча, Раббий Аллахыгъызны алгъышы бла, суйгенигиз къадар ашаргъа эркинсиз. Харамлыгъы болгъан адам да, таза болгъан да, аны барыгъыз да ашаргъа боллукъсуз. ¹⁶ Жаланда къанны аузугъызгъа алмагъыз. Аны, сууну текгенча, жерге тегюгюз. ¹⁷ Сен жашагъан жерингде бу затланы ашамазгъа керексе: мирзеуден, жаш чагъырдан эм зейтун жаудан зекятны, тууар эм

кьой-эчки сюрюююнгден биринчи туугъанын, нюзюр этип берген затларынгы, кеси ыразылыкъдан берген саугъаларынгы эм кьолунг берген башха саугъаланы. ¹⁸ Битеу бу затланы Раббий Аллахынг сайлагъан жерде, Раббий Аллахынгы аллында ашагъыз. Сен кесинг да, жашынг да, кызынг да, кьулунг да, кьарауашынг да, ашагъыз. Арагъызда жашагъан лебийли да сени бла ашасын. Раббий Аллахынгы аллында кьолларынг этген затлагъа кьууан. ¹⁹ Сакъ бол, жерингде жашагъанынг кьадар лебийлини унутма.

²⁰ Раббий Аллахынг, айтханы кибик, чеклеринги кенгертген заманда, сен, эт ашаргъа суйюп: «Мен эт ашайымчы», – десеңг, суйгенинг чакълы эт ашаргъа эркинсе. ²¹ Атым мында сагъынылып турсун деп, Раббий Аллахынг сайлагъан жер сенден асыры узакъ болса, Раббий санга берген тууар, кьой-эчки сюрюулерингден малла сояргъа эм жашагъан жерингде, мен санга буюргъанча, суйгенинг чакълы аша. ²² Аланы бууну неда кийикни ашагъанынг кибик аша. Харамлыгъы болгъан адам да, таза болгъан да, аланы ашаргъа эркинди.

²³ Жаланда кьанны ашамазгъа, ичмезге сакъ бол. Къан – ол жанды. Эт бла бирге жанны ашама. ²⁴ Аны ашаргъа, ичерге жарамайды. Аны, сууну тькген кибик, жерге тьк. ²⁵ Аны ашама, ичме. Сора сен да, сабийлеринг да ахшылыкъ кьорюсюз, нек дегенде, Раббийни кьарамында тюз зат этген болурса.

²⁶ Жаланда Анга атагъан сыйлы затларынгы эм нюзюр этгенлеринги, алып, Раббий сайлагъан жерге кел. ²⁷ Толусунлай кюйдюрюлген кьурманынгы – этни да, кьанны да – Раббий Аллахынгы кьурман жерине келтир. Кьурманынгы кьанын Раббий Аллахынгы кьурман жеринде тьк, этин а ашаргъа эркинсе. ²⁸ Къара, бу мен санга берген бегимлени барын да толтур. Алай болса, сен Раббий Аллахны кьарамында тюз зат этген адам болуп, сен да, сабийлеринг да ёмюрлеге ахшылыкълы боллукъсуз.

Жалгъан аллахлагъа табыныргъа жарамайды

²⁹ Раббий Аллахынг ол сен уруш бла келип кыыстарыкъ миллетлени сени аллынгдан жокъ этерикди. Сен, аланы кыыстап, аланы жерлеринде орналлыкъса. ³⁰ Ала жокъ этилгенден сора, сакъ бол, кьапханнга тюшме. «Бу миллетле кеслерини аллахларына кьалай кьууллукъ эте эдиле? Мен да алай этейим», – деп

айтма. ³¹ Сен Раббий Аллахынга башха тюрлю кьуллукъ этерге керексе, нек дегенде, ала Раббий кёрюп болмагъан кьутсуз ишле этедиле. Ала, аллахларыбызгъа кьурман этебиз деп, кеслерини жашларын, кьызларын иш да отда кюйдюредиле.

³² Мен сизге буюргъан битеу сёзлени, сакъ болуп, толтуругъуз. Алагъа бир зат кьошмагъыз эм аладан бир зат кьоратмагъыз.

13 ¹ Арагъызда файхамбарлыкъ этген неда тюш жоралаучу чыгъып, бир тамаша белги неда бир сейир иш боллугъун айтса, ² сора ол айтхан тамаша белги неда сейир иш керти да болсала, эмда ол санга: «Кел, башха аллахланы ызларындан барайыкъ (сен танымагъан аллахланы) эм алагъа кьуллукъ этейик», – десе, ³ сен ол файхамбаргъа неда тюш жоралаучугъа тынгылама. Раббий Аллахыгъыз алай бла, сиз Аны битеу юре-гигиз бла, жаныгъыз бла сюемисиз деп, аны билир ючюн, сизни сынагъан этеди. ⁴ Раббий Аллахыгъызны ызы бла барыгъыз эм Андан кьоркьугъуз, Аны буйрукъларын тутугъуз эм Анга тынгылагъыз, Анга кьуллукъ этигиз эм Анга илешигиз. ⁵ Ол файхамбарны неда тюш жоралаучуну уа ёлтюрюрге керекди. Ол сизни Мисирден, кьул-кьарауашлыкъ жерден, жулуп чыгъаргъан Раббий Аллахыгъызгъа кьажау туругъа чакъыргъанды, Раббий Аллахыгъыз буюргъан жолдан ажашдырыгъа кюрешгенди. Ол аманлыкъны арагъыздан жокъ этигиз.

⁶ Ким болса да, сени туугъан кьарындашынг, не кьызынг, не жашынг, не суйген юй бийченг, неда бек татлы шуёхунг: «Кел, башха аллахлагъа кьуллукъ этейик», – деп, сени таша терилтирге кюрешсе, не сен, не ата-бабаларынг билмеген, ⁷ жууукъда не узакъда болсун, жерни кьыйырындан кьыйырына дери, тегерегигизде жашагъан адамланы аллахларына табыныргъа чакъырса, ⁸ ол адамны айтханына бой салма, анга тынгылама. Анга жазыкъсынма. Аны аяма эм жашырма. ⁹ Сен аны ёлтюрюрге керексе. Сен биринчи болуп, анга таш атаргъа керексе, кьалгъанла уа – сени ызынгдан. ¹⁰ Аны ташла бла туююп ёлтюр, нек дегенде, ол сени Мисирден, кьул-кьарауашлыкъ жерден, чыгъаргъан Раббий Аллахынгдан, ёнгелетирге кюрешгенди. ¹¹ Битеу Исраил муну эшитип кьоркьур, эм андан ары арагъызда аллай аманлыкъны бир киши да этмез.

¹²Сиз ол сизге Раббий Аллахыгъыз жашаргъа берген сахарланы бирлерини юсюнден аллай аман хапар эшитирге боллукъсуз. ¹³Ол сахарда жашагъанланы жолларындан шашдыргъан, сиз билмеген аллахланы юсюнден: «Келигиз, башха аллахлагъа къуллукъ этейик», – деген аман адамла чыкыгъандыла деп эшитирге боллукъсуз. ¹⁴Алай болса, сиз ол ишни тынгылы сорургъа, тинтирге, билирге керексиз. Ол керти болуп чыкыса уа, аллай жийиргенч иш арагъызда этилгени ишексиз болса, ¹⁵ол сахарда жашагъанланы кылыч бла жокъ этерге керексиз. Аны битеу да харам этип жокъ этигиз: халкын да, малын да. ¹⁶Битеу ол сахарны байлыгын майдан ортасына жыйыгъыз да, сахарны битеу байлыгы бла ахырына дери кюйдюрюгюз, Раббий Аллахыгъыз ючюн, от кыямагъа беригиз. Ол сахар оюлуп къалсын, аны бир заманда да къурамасынла. ¹⁷Ол жокъ этиллик харам затланы бирине да къол узатмагъыз. Сора Раббийни къаты чамлануу сел болур да, ол сизге мархамат этип, сизге жазыксыныр, эмда, сизни ата-бабаларыгъызгъа ант сёз бергени кирик, сизни саныгъызны кёбейтир. ¹⁸Алайды да, Раббий Аллахыгъызны айтханына тынгылагъыз, Аны мен бюгюн сизге бере тургъан битеу фарызларын тутугъуз эм Аны къарамында тюз болгъан ишле этигиз.

Халал эм харам ашарыкъ

(Леб. 11:1-23)

14 ¹Сиз Раббий Аллахыгъызны уланларысыз. Ёлген адамгъа бушуу этгенибизни билдиребиз деп, этигизге жара салмагъыз, кёз башларыгъызда чачыгъызны да кесмегиз*. ²Сиз Раббий Аллахыгъызны сыйлы халкысыз. Раббий Аллахыгъыз битеу жер юсюнде халкъладан сизни айыргъанды, сиз Аны халкы, Аны хазнасы болур ючюн, сизни сайлагъанды.

³Бир жийиргенчли затны ашамагъыз. ⁴Сиз ма бу хайыуанланы, жаныуарланы ашаргъа боллукъсуз: ёгюзле, къойла, эчкиле, ⁵буула, жейранла, журла, жугъутурла, тайталла, архарла. ⁶Сиз ышныр этген къайсы хайыуанны да, аны туягы ортасындан экиге бёлюнюп болса, аны ашагъыз. ⁷Алай ол ышныр этгенледен

* **14:1** Мажюсю бушуу адетле.

тюени, кьоянны, кьяя борсукъну ашамагъыз. Аланы туякълары экиге бѣлюнмейдиле, ала сизге харамдыла. ⁸Тонгуз а, аны туягъы экиге бѣлюннген эсе да, ышныр этмейди. Ол сизге харамды. Бу хайуанланы этлерин ашамагъыз, ёлюклерине да тиймегиз.

⁹Сууда жашагъанладан сиз чабакъ къанатлары бла чабакъ къабукълары болгъанланы ашагъыз. ¹⁰Чабакъ къанатлары бла чабакъ къабукълары болмагъанланы уа ашамагъыз: ала сизге харамдыла.

¹¹Сиз не тюрлю халал къанатлыны да ашагъыз. ¹²Алай былан ашаргъа жарамайды: къушну, сакъаллы къушну, суу къушну, ¹³жайлыкъ къушну, илячинни, бир тюрлю бир мыгъый къушну, ¹⁴къаргъаны не тюрлюсюн да, ¹⁵укуну, кечеги къушну, чарлакъны, къыртчыгъаны бир тюрлюсюн да, ¹⁶чорбат къушну, байкъушну, акъ укуну, ¹⁷тюзде жашагъан укуну, мыллыкчы къушну, къарабайны, ¹⁸чиллеаякъны, бир тюрлю бир къыллеаякъны, байрамжакъны эм биттирни.

¹⁹Битеу учхан къурт-къумурсха да харамды сизге, аланы ашамагъыз. ²⁰Болсада, битеу учхан затладан халал болгъанларын ашаргъа эркинсиз*.

²¹Харам ёлюклени ашамагъыз. Аланы сизни къайсы шахарыгъызда да жашагъан тыш кыралчы адамлагъа беригиз неда сатыгъыз алагъа, ашасынла. Сиз а Раббий Аллахыгъызны сыйлы халкысыз.

Улакъны аны анасыны сютюнде биширмегиз.

Зекятны юсюнден жорукъла

²²Сабанларыгъыз жыл сайын сизге бергенден зекятны бѣлюгюз. ²³Мирзеуден, жаш чагъырдан эм жангы зейтун жаудан зекятны, тууарларынгы бла къой-эчкилеринги биринчи туугъанларын да Раббий Аллахыгъызны аллында, Ол Атым анда болсун деп сайлагъан жерде ашагъыз, Раббий Аллахыгъызны дайым да сый берирге юйренигиз. ²⁴Жолугъуз асыры узакъ болуп, сиз а, Раббий Аллахыгъыздан алгъышлы болуп, зекятны элталмай эсегиз (Раббий Атым анда болсун деп сайлагъан жер асыры узакъ болуп), ²⁵ол зекятны кююшге алышыгъыз да,

* **14:20** Ашаргъа жарагъан къурт-къумурсхаланы юсюнден къ. Леб. 11:21,22.

Раббий Аллахыгъыз сайлагъан жерге ол кюмюшню алып барыгъыз. ²⁶ Ол кюмюшге не суйсегиз да сатып алыгъыз: тууарла неда къой-эчкиле, чагъыр, сыра неда бир башха зат, не суйсегиз да. Сора Раббий Аллахыгъызны аллында ол затланы юйюрюгюз бла бирге ашагъыз эм къууаныгъыз. ²⁷ Жашагъан жерлеригизде болгъан лебийлилени да унутмагъыз. Аланы, сизни кибики, жер юлюшлери неда мал-мюлккери жокъду.

²⁸ Юч жылдан бир кере, битеу алган тирлигигизден зекятланы айырып, жашагъан жеригизде къоюгъуз. ²⁹ Аны жашагъан жерлеригизде тургъан, жер юлюшлери неда мал-мюлккери болмагъан лебийлиле, аны кибики тыш жерден келгенле, ёксюзле бла баш иесиз тиширыула келип, ашап тойсунла. Сора Раббий Аллахыгъыз сизни къолларыгъыз кыйын салгъан не иште да алгъышлы этер.

Ёнгкючле кечилген жетинчи жыл

(Леб. 25:1-7)

15 ¹ Сен жети жылдан бир кере санга берликкери болгъанланы кечерге керексе. ² Аны ма былай этерге керекди: хар бир ёнгкюч берген адам тенгине берген ёнгкючюн кечсин. Ол кесини тенгине, исраилли къарындашына, алгъанын артха къайтарсын деп суюлмесин, нек дегенде, Раббий белгилеген ёнгкючлени кечер заман келгенди. ³ Сен тыш къыралдан келген адамдан ёнгкючюнгю артха къайтарырын излерге боллукъса, Исраилли къарындашынга уа ёнгкючню кечерге керексе. ⁴ Сизни арагъызда жарлы адам болмазгъа керекди, нек дегенде, Раббий Аллахынг санга иеликге берген жерде сени бек алгъышлы этерикди. ⁵ Жаланда сен Раббий Аллахынг айтханны толтуруп жашаргъа, эмда бу бюгюн мен санга берген бегимлени битеу толтуруп туругъа керексе. ⁶ Ол заманда Раббий Аллахынг, айтханыча, сени алгъышлы этер, сен кёп миллетлеге ёнгкюч берликсе, кесинг а бир заманда да кишиден ёнгкюч аллыкъ туююлсе. Сен кёп миллетлеге оноу этериксе, алай аланы бири да санга оноу эталлыкъ туююлдю.

⁷ Раббий Аллахынг санга берген жерни бир шахарында жарлы адам болса, ол жарлы къарындашынга къаты, не кызгъанч болма.

⁸ Чомарт бол, анга не керек болса да, анга ыразылыкъ бла ёнгкючге

бер. ⁹ Сакъ бол, жүрегинге аман акъыл келмесин. «Жетинчи жыл, ёнгкючле кечуу жыл, жууукъду», — деп, кыызгъанчлыкъ этип, жарлы къарындашынга угъай деп айтырча эриши оюмдан кесинги сакъла. Алай болмаса, ол сенден Раббийге тарыгъыр да, санга гюнях болур. ¹⁰ Анга чомарт болуп, жүрегинг кыызгъанмай керек затын бер. Аны ючюн Раббий Аллахынг битеу этген ишингде, къолларынг этген хар затда сени алгъышлы этерикди. ¹¹ Жашагъан жерингде жарлы адамла не заманда да боллукъдула. Ма ол себепден мен санга жашагъан жерингде керекли эм жарлы исраилли къарындашларынга да чомарт бол деп буюрама.

Къулланы азат этиу

(Чыгъ. 21:2-6)

¹² Сени миллетингден болгъан чюйютлю эр киши неда тиширюу, санга кесин сатса*, сора санга алты жыл къуллукъ этсе, жетинчи жылда сен аны азат эт. ¹³ Эркин эте туруп а, аны къуру къол бла жиберме. ¹⁴ Анга къой-эчкилерингден, ындырынгдан, сыгъыучунгдан да анга юлюш чыгъар. Раббий Аллахынг санга берген берекетден анга бер. ¹⁵ Унутма: сен кесинг да Мисирде къул эдинг, Раббий Аллахынг а сени ол болумдан жулуп азат этгенди. Ма ол себепден мен бюгюн санга бу затланы буюрама.

¹⁶ Алай а къулунг, сени эм юйюрюнгю асыры суюгенден, сенде анга иги болгъандан, санга: «Мен сенден кетерге суймейме», — десе уа, ¹⁷ биз ал да, аны къулагъын эшигинге тюйре. Сора ол ёмюрге да къулунг болгъанлай къаллыкъды. Къарауашынга да тюз алай эт. ¹⁸ Къулну азат этгенингде кесинге бир къоранч тюшген сунма. Ол санга жалчыгъа берлигинги жарым хакъына алты жыл жумуш этгенди. Сора Раббий Аллахынг сени хар этген ишингде алгъышлы этерикди.

Малланы биринчи туугъан тёлюсю

¹⁹ Тууарларынгы бла къой-эчкилеринги биринчи туугъан тёлюлерини эркеклерин Раббий Аллахынга айырып бер. Биринчи туугъан бугъаны ишге жекме, биринчи туугъан къойну да къыркъма. ²⁰ Хар жыл сайын сен да, юйюрюнг да аланы Раббий Аллахынгы

* 15:12 Неда: «биреу аны сатса».

аллында, Ол сайлагъан жерде ашаргъа керексиз. ²¹Хайыуанны бир тюрлю бир кыяуу, ыраынлыгы бар эсе, ол не акъсакъ, не сокъур эсе, сен аны Раббий Аллахынга къурман этме. ²²Сен аны жашагъан жерингде аша. Харамлыгы болгъан адам да, таза болгъан да, аны жейран, буу этни ашагъанча ашаргъа эркинди. ²³Жаланда аны къанын ашаргъа жарамайды. Аны, суунуча, жерге тѣк.

Къутхарылыу байрамы эм Ачымагъан Ётмекле байрамы

(Чыгъ. 12:14-20; Леб. 23:5-8; Сан. 28:16-25)

16 ¹Абиб айында*, Раббий Аллахынга аталгъан Къутхарылыу байрамны белгиле, нек дегенде, Абиб айда кече Ол сени Мисирден чыгъаргъанды. ²Къутхарылыу байрамны сыйына Раббий Аллахынга къой-эчкиледен неда тууар малдан, Ол Аты сагъынылыр ючюн сайлагъан жерде, къурман эт. ³Ол этни ачытхы бла басылгъан гыржын бла ашама, алай, хар заманда да Мисирден чыккыгъанынгы эсингде тутарча, жети кюнню ачымагъан гыржын — бушууну гыржынын аша. Нек дегенде, сен Мисирни ашыгъышлы къоюп кетгенсе. ⁴Битеу да сен иелик этген жер юсюнде жети кюнню ичинде бир тюрлю бир ачытхы болмасын. Биринчи кюнню ингиринде къурман этген этинги эрттенликге дери къойма.

⁵Къутхарылыу байрамны къурманын Раббий Аллахынг санга берген шахарланы биринде кесме. ⁶Аны жаланда Раббий Аллахынг Аты сагъынылыр ючюн сайлагъан жерде тамамла. Къутхарылыу байрамны къурманын сен анда Мисирден чыккыгъанынгы жыллыгъында кюн бата туруп этерге керексе. ⁷Этни биширип, Раббий Аллахынг сайлагъан жерде аша. Эрттенликде уа чатырларынга къайт. ⁸Алты кюнню ачымагъан гыржын аша. Жетинчи кюнню уа Раббий Аллахынга табыныр ючюн сыйлы жыйылыу болсун. Бир тюрлю бир иш этме.

Битимле байрамы

(Леб. 23:15-22; Сан. 28:26-31)

⁹Сабанда оракъ оруп башлагъан замандан жети ыйыккыны сана. ¹⁰Ол заманда, Раббий Аллахынга атап, Ыйыккъла байрамны белгиле. Ол санга берген берекетинге кѳре, кеси ыразылыкъдан

* **16:1** *Абиб ай* — март-апрель.

берген саугъангы келтир. ¹¹ Сора Раббий Аллахынгы аллында, сен кесинг да, жашынг-кызынг да, кзулунг-къарауашынг да, жашагъан жерингдеги лебийли да, тышындан келген да, арагъызда жашагъан ёксюзле бла баш иесиз тиширыула да, Раббий Аллахынг Аты сагъынылыр ючюн сайлагъан жерде, кзууанч этигиз. ¹² Мисирде кзул болгъанынгы эсингде тут эм бу бегимлени толтурургъа бек сакъ бол.

Чатырла байрамы

(Леб. 23:33-43; Сан. 29:12-39)

¹³ Ындырынгда бла жюзюм сыгъыучунгда ишинги бошагъандан сора, жети кюнню ичинде Чатырла байрамны белгиле. ¹⁴ Байрамда сен кесинг да, жашынг-кызынг да, кзулунг-къарауашынг да, жашагъан жерингдеги лебийли да, тышындан келген да, арагъызда жашагъан ёксюзле бла баш иесиз тиширыула да, кзууанч этигиз. ¹⁵ Жети кюн Раббий Аллахынг Аты сагъынылыр ючюн сайлагъан жерде Раббийге байрам эт. Раббий Аллахынг тирлигинги эм хар этген ишинги алгъышларыкъды да, сен жаланда кзууанч кёрлюксе.

¹⁶ Жылдан юч кере битеу эр кишиле Раббий Аллахынгы аллына, Ол Кеси сайлагъан жерге, келсинле: Ачымагъан Ётмекле байрамына, Ыйыкъла байрамына эм Чатырла байрамына. Анга кзуру къоллары бла киши да табынмасын. ¹⁷ Хар бири да Раббий Аллахынг алгъышлагъанына кёре саугъа келтирсин.

Сюдюле

¹⁸ Раббий Аллахынг санга берген шахарланы хар биринде да хар бир тайпагъа сюдюле бла таматала сал. Ала халкъгъа тюз сюд этсинле. ¹⁹ Тюзлюк жаны бла сюд этиуню бузма эм тюзлюкню жолундан тайма. Улутха алма, улутха акылыманланы да кёзлерин сокзур этеди, тюз адамланы да сёзлерин терсине бурады. ²⁰ Тюзлюкню, жаланда тюзлюкню изле. Сора Раббий Аллахынг санга берген жерге ие болуп жашарса.

Башха аллахлагъа кзулукъ этерге жарамайды

²¹ Раббий Аллахынга деп сен ишлеген кзурман жерде Аше-рагъа аталгъан терекле салма. ²² Сыйлы ташла да сюеме. Раббий Аллахынг аллай затланы кёрюп болмайды.

17 ¹Сен Раббий Аллахынга кърман этгенде, бир тюрлю бир кем жери, ырахынлыгы болгъан ёгюзню неда къойну сойма, ол Раббий Аллахынга бек жийиргенчлиди.

²Раббий Аллахынг санга берген шахарланы биринде, бир эр киши неда тиширыу, Раббий Аллахынгы кёз аллында аманлыкъ этип, аны сыйлы кесаматын бузса, ³айтханыма бойсунмагъанлай, башха аллахлагъа, неда кюннге, неда айгъа, неда жулдузлагъа къллукъ этсе, ⁴сен а ол шартны билсенг, ол ишни иги тинт. Ол зат ишексиз крти болса, Израилде аллай кътсуз иш этилсе, ⁵аллай зат этген эр кишини неда тиширыуну сахар къабакълагъа келтир да, ташла бла туююп ёлтюр. ⁶Аллайны эки неда юч адамны шагъатлыгы бла ёлтюрюрге боллукъду. Жаланда бир адамны шагъатлыгы бла адам ёлтюрюрге жарамайды. ⁷Шагъатла анга таш биринчи атаргъа керекдиле, ызы бла уа – битеу халкъ. Алай бла, ол аманлыкъны арагъыздан жокъ эт.

Сюд этиу

⁸Санга, сюд эт деп, бегим чыгъарыргъа кыйын болгъан ишни келтирселе, – ол къан тёгюу, башха сюдлюк иш неда туююлюу эсе, – сюдлюкге киргенлени ол затха деп Раббий Аллахынг сайлагъан жерге келтир. ⁹Лебийли дин къллукъчулагъа бла ол кюнледе къллукъ этген къадыгъа бар да, аладан сор. Сюдлюк бегимни санга ала айтырла. ¹⁰Сен а ишни Раббий Аллахынг сайлагъан жерде этилген бегимге кёре тамамларгъа керексе. Сакъ бол, ала сени къалай юйретселе, хар затны алай эт. ¹¹Ала санга юйретген Тауратха кёре, ала санга берген бегимге кёре эт. Ала айтхандан не онг жанына, не сол жанына тайма. ¹²Раббий Аллахынга къллукъ этген къадыны неда дин къллукъчуну айтханларына тынгыламай, кеси суюгенча этгенни ёлтюрюрге керекди. Алай бла сен аманлыкъны Израилден жокъ эт. ¹³Битеу халкъ аны юсюнден эшитип къоркъур да, андан ары алай уллу кёллю болмаз.

Патчахны юсюнден жорукъла

¹⁴Сен Раббий Аллахынг санга берген жерге келгенде эм, анга ие болуп, анда жерлешгенде: «Тёгерегимде жашагъан битеу миллетлеца, мен да башыма бир патчах салайым», – десенг,

¹⁵Раббий Аллахынг сайлагъан патчахны сал. Ол сени халкъынгдан болургъа керекди. Тыш жерден келген, сени халкъынгдан болмагъан адамны салма. ¹⁶Патчах кесине кѣп ат алмасын, эм аланы андан да кѣп этер ючюн, халкъны артха Мисирге иймесин. Раббий сизге: «Сиз бу жол бла артха къайтмагъыз», – дегенди. ¹⁷Ол кесине кѣп къатын алмасын, алай болса, аны жюреги тюз жолдан таярыкъды. Ол кесине деп, кѣп кюмюш, алтын жыяргъа да керек туююлдо.

¹⁸Патчах тахтагъа олтургъанда, лебийли дин къуллукъчулада болгъан китапдан бу Тауратны кѣчюрюп жазаргъа керекди. ¹⁹Ол биргесине болсун. Патчах аны битеу жашагъан къадарында окъусун да, Раббий Аллахына хурмет этерге, бу Тауратны битеу сѣзлерине, битеу бу бегимлеге бой салыргъа юйренсин. ²⁰Кесин исраилли къарындашларындан иги сунмасын, фарызладан да не онг жанына, не сол жанына таймасын. Алай болса, ол да, аны туудукълары да кѣп заманланы ичинде Исраилге патчахлыкъ этип турлукъдула.

Дин къуллукъчуланы бла битеу лебийлилени юлюшлери

18 ¹Лебийли дин къуллукъчуланы – битеу Лебий тайпасын да – Исраилде жер юлюшю неда тѣлюден тѣлюге къалгъан ырысхысы боллукъ туююлдо. Ала Раббийге деп этилген отда кюйдюрюлген къурманла бла жашарыкъдыла, олду аланы тѣлюден тѣлюге къалгъан ырысхы юлюшлери. ²Аланы исраилли къарындашларыны араларында тѣлюден тѣлюге къалгъан юлюшлери боллукъ туююлдо. Раббий алагъа айтханы кибик, Ол Кесиди аланы юлюшлери.

³Халкъдан, тууар неда къой-эчки къурман этгенледен дин къуллукъчулагъа берилген юлюш буду: къурман малны жапхагъы, жаякълары эм аш оруну. ⁴Дагъыда сен алагъа жыйылгъан мирзеуонгден, жангы чагъырынгдан, зейтун жауунгдан эм къой-эчкилеринги къырккъылгъан жюнлеринден биринчисин берирге керексе. ⁵Нек дегенде, Раббий Аллахынг битеу тайпаларынгдан лебийлилени эм аланы туудукъларын сайлагъанды. Ала хар заманда сюелип, Раббийни аты бла къуллукъ этсинле.

⁶Битеу Исраилде шахарларынгдан биринде жашап тургъан лебийли андан кетип, жюреги тартып, Раббий сайлагъан жерге келсе, ⁷ол анда, Раббийни аллында сюелген башха лебийли

къарындашларыча, Раббий Аллахыны аты бла къуллукъ этерге эркинди. ⁸ Ол, юйюр ырысхысын сатып, ача этгенине да къарамай, кесини юлюшюн ала бла тенг алыргъа керекди.

Башха халкъланы адетлери

⁹ Сен Раббий Аллахынг берген жерге келсенг, башха миллетлени жийиргенчли адетлерине кёре жашама. ¹⁰ Сизни арагъызда, жашын не къзын къурманнга кюйдорген, фалчылыкъ этген, таш салыучу, билгич, хыйнычы, ¹¹ медиум, ёлгенлени неда жинлени чакъыргъан, ёлгенледен соргъан адам болмасын. ¹² Аллай ишле этген хар адам Раббийни аллында къутсузду, бу къутсуз адетле ючюн Раббий Аллахынг ол халкъланы сенден къыстарыкъды. ¹³ Сен Раббий Аллахны аллында толусунлай тюз болургъа керексе.

Келлик файхамбар

¹⁴ Ол сен къыстарыкъ миллетле билгичлик бла, фалчылыкъ бла кюрешгенлеге тынгылайдыла. Санга уа Раббий Аллахынг ол затланы этерге эркинлик бермейди. ¹⁵ Раббий Аллахынг сизни арагъыздан, исраилли къарындашларынгдан санга тюз да менича файхамбар саллыкъды. Анга тынгыла. ¹⁶ Хороб тауну къатында жыйылгъанда, сен аны тилеген эдинг. «Мындан арысында мен Раббий Аллахымы ауазын эшитмейим, бу уллу от къыяманы да кёрмейим, мен ёлюп къалмаз ючюн», — деп айтхан эдинг.

¹⁷ Раббий манга ол заманда: «Аланы айтханлары игиди, — деген эди. — ¹⁸ Мен алагъа исраилли къарындашларыны арасындан сайлап, сени кибик файхамбар иерикме. Аны ауузуна Кесими сёзлерими саллыкъма. Ол алагъа Мен анга буюргъанны барын да айтырыкъды». ¹⁹ Ол файхамбар Мени атым бла айтхан сёзлеге тынгыламагъан чыкъса, Мен аны жууапха тартырыкъма. ²⁰ Алай а Мени атым бла Мен буюрмагъан затны айтыргъа базыннган файхамбар болса неда башха аллахланы атлары бла сёлешген болса, ол файхамбарны ёлтюрюрге керекди.

²¹ «Ол айтхан сёзню Раббий айтханын, айтмагъанын биз къалай билейик да?» — деп сагъыш этерге боллукъса сен. ²² Файхамбар Раббийни аты бла айтхан затла болмай эселе, жашауда толмай эселе, Раббий ол сёзню айтмагъанды. Ол файхамбар аны кесине базынып айтханды. Къоркъма андан.

*Адам къачып бугъарча сахарла**(Сан. 35:6-34; Эсг. 4:41-43; Еш. 20:1-9)*

19 ¹Раббий Аллахынг аладан сыйырып, санга жерлерин берген миллетлени жокъ этерикди. Сен, аланы кыстап, аланы сахарларында эм юйлеринде орналлыкъса. ²Ол заманда Раббий Аллахынг санга иеликте берген жерни арасында юч сахар айыр. ³Раббий Аллахынг санга мюлкге берген жерни ючге бёл, биреуню ёлтюрген ол сахарладан бирине къачарча, алагъа жолла ишле.

⁴Биреуню ёлтюрюп ары къачхан адамгъа этилген жорукъ былайды. Ёлгеннге дерти неда кёрюп болмаулугъу болмай, аны билмей тургъанлай ёлтюрген эсе, анга былай этерге керекди. ⁵Сёз ючюн, адам бир нёгери бла отун этерге барады. Ол, терекни урама деп, балтаны кётюргенлей, балта сабындан ычхынып кетип, нёгерине тийип, аны ёлтюреди. Аллай адам, ол сахарланы бирине къачып, жанын сакъларгъа боллукъду. ⁶Алай болмаса, сахар узакъ болса, ёлгенни къаны ючюн дертчи аны ызындан болуп, жетип, ачыуунда аны ёлтюрюрге боллукъду. Ол адам а ёлюмге тийишли туююлдо. Нек дегенде, ол ёлгенни кёрюп болмагъандан, билип ёлтюрмегенди. ⁷Ма ол себепден мен санга юч сахар айырыргъа буюрама.

⁸Раббий Аллахынг сени жеринги чеклерин кенгертсе, Ол Кеси сени ата-бабаларынга антындача, алай бла санга жер берсе, алагъа айтханыча, ⁹Аны мен санга бюгюн буюргъан бегимлерин тутсанг – Раббий Аллахынгы суююп, Аны жоллары бла жюрюп жашасанг, – дагъыда юч сахар сайлап айыр. ¹⁰Сени жерингде, Раббий Аллах санга тёлюден тёлюге ётюр барырча берген жерде, терслиги болмагъан адамны къаны тёгюлмезча, сен да ол къан тёгюлюуде жууаплы болмаз ючюн, алай эт.

¹¹Алай адам, биреуню кёрюп болмай, аны бир жерде сакълап туруп, анга чабып ёлтюрсе, артда уа ол сахарладан бирине къачса, ¹²аны алгъын жашагъан сахарыны таматарлары, ызындан адам ийип, аны ол къачхынчыланы сахарындан артха къайтарып, дертчини кьолуна берсинле. Ёлсюн ол. ¹³Анга жан аурутма. Аны бла сен Израилде терслиги болмагъан адамны къанын тёгююню жокъ этерсе. Сора андан ары сени ненг да тап болур.

¹⁴ Раббий Аллахынг санга иеликте берген жерде, сени бла кьоншунгу арагьызда ата-бабаларынгдан келген чекни ары-бери тепдирме.

Шагъатла

¹⁵ Бир тюрюлю бир терслиги болгъан неда аман иш, неда гюнях этген адамгъа сюд этер ючюн, бир шагъат азды. Не тюрюлю терслеуге да эки неда юч адам шагъатлыкъ этерге керекдиле.

¹⁶ Бир аман ниетли шагъат сюелип, биреуню бир аманлыкъда терслесе, ¹⁷ бу эки даулашхан адам Раббийни аллында – ол заманда алайда болгъан дин кьуллукъчуланы бла къадыланы алларында – сюелсинле. ¹⁸ Къадыла ишни иги тинтсинле. Ол шагъат ётюрюкчю болуп, израилли къарындашына къажу жалгъан шагъатлыкъ этгени баям болса, ¹⁹ ол къарындашына тежегенни аны кесине сынатыгъыз. Алай бла сен аманлыкъны арагъыздан жокъ эт. ²⁰ Халкъ аны юсюнден эшитип кьоркьур эм андан ары арагъызда аллай аманлыкъ этилмез. ²¹ Анга жан аурутма. Жан ючюн жан, кёз ючюн кёз, тиш ючюн тиш, кьол ючюн кьол, аякъ ючюн аякъ болсун.

Уруш этиуню жорукълары

20 ¹ Сен душманларынг бла уруш этерге чыкьгъанда, атланы, аскер арбаланы эм сенден уллу аскер кёрсенг, – андан кьоркьма. Сени Мисирден чыгъаргъан Раббий Аллахынг, санга болушур. ² Къазауат башланьрны аллында дин кьуллукъчу алгъа чыкьсын да, аскерге сёлешсин. ³ Ол: «Израил халкъы, тынгыла! Бюгюн сиз душманларыгъыз бла сермешге киресиз. Кёлсюз болмагъыз, кьоркьмагъыз, къаугъагъа кълалмагъыз эм аладан титиремегиз. ⁴ Раббий Аллахыгъыз да сизни бла бирге душманларыгъыз бла къазауат этерге барады, Ол сизни кьоруулар», – деп айтсын.

⁵ Таматала уа халкъгъа былай айтсынла: «Былайда жангы юй ишлеп, анга киргенини кьууанчын а этмеген бармыды? Ол адам юйюне къайтсын, ансы ол сермешде ёлюрге боллукъду, сора аны жангы юйюне киргенни кьууанчын башха адам этерикди. ⁶ Былайда жюзюм бахча салып, тирлигин а алыкъа алмагъан бармыды? Ол адам юйюне къайтсын, ансы ол сермешде ёлюрге боллукъду, сора аны жангы бахчасыны тирлигин башха адам аллыкъды.

⁷Былайда кызы бла сёз тауусуп, юйюр кьураргъа уа жетишмеген бармыды? Ол адам юйюне кьайтсын, ансы ол сермешде ёлюрге боллукьду, сора ол кызыны башха адам аллыкьды». ⁸Ызы бла уа таматала былай кьошсунла: «Сизни арагьызда не кьоркьакь, не кёлсюз адам бармыды? Аны ол кёлсюзлюгю башха кьарындашларына да жукьмазча, ол юйюне кьайтсын». ⁹Халкь бла сёлешип бошагьандан сора ала аскер таматала айырып салсынла.

¹⁰Сен, шахаргъа чабар муратда аны кьатына келсенг, анга ишни мамыр этерге суйгенинги билдир. ¹¹Ала, ыразы болуп, кьабакъланы ачсала, сора, кьуллача, санга ишлесинле. ¹²Алай болмай, ала, арада мамырлыкь тохташырын унамай, уруш этерге суйселе, шахарны тегерегин ал. ¹³Раббий Аллахынг аны кьолунга берсе, анда битеу эр кишилени кылыч бла ёлтюр. ¹⁴Тиширыуланы, сабийлени, малны, битеу ол шахарда болгьан ырысхыны да кесинге алыргъа эркинсе. Битеу душманларынгы харекетлери, байлыкьлары бла хайырланыргъа боллукьса. Раббий Аллахынг аны санга бергенди. ¹⁵Сенден узакь болгьан битеу шахарлагъа алай этерге керексе.

Кенандагъы миллетлени шахарларына уа башха тюрлю эт: ¹⁶Раббий Аллахынг санга мюлкге берген бу халкъланы шахарларында бир жанны да саулай кьойма. ¹⁷Хитлилени, аморлуланы, кенанлыланы, перизлилени, хивлилени эм эбуслуланы, – Раббий Аллахынг буюргьанча, барысын да харам этип жокь эт. ¹⁸Алай болмаса, ала сизни кеси аллахларына табынып этген кьутсуз адетлеге юйретирикдиле да, сиз Раббий Аллахыгьызны аллында гюнях этип башларсыз.

¹⁹Сен, шахарны кьолгъа этер ючюн, аны кьуршалап кёп турсанг, кёгет тереклени балта бла кесме. Аланы кёгетлерин ашаргъа боллукьса. Аланы жойма. Талада терекле адамламы болгьандыла? Сенден кьалагъамы кьачарыкьдыла? ²⁰Жаланда, сен билгенден, кёгет этмеген тереклени кесерге эркинсе. Сени бла уруш этген шахарны хорлагьынчы кьуршалау ишледе аланы хайырлан.

Ачыкь болмагьан мурдарлыкьны юсюнден

21 ¹Раббий Аллахынг санга иеликге берген жерде бир сабанда жатып ёлюп тургьан адам табылса эм аны ким ёлтюрени белгиле болмаса, ²тукьум таматала бла кьадыла чыкьсынла

да, ол ёлюкден төгөрөкдө болгъан хар бир шахаргъа дери узакъ-лыкъны ёлчелесинле. ³ Ёлюкге барындан да жууукъ болгъан шахарны тукъум таматалары алыкъа ишге жегилмеген, боюнса салынмагъан къунажинни алсынла. ⁴ Шахарны таматалары ол къунажинни алыкъа сюрюлмеген, урлукъ атылмагъан жерге, баргъан суу болгъан ёзеннге элтсинле. Алайда къунажинни боюнун сындырсынла. ⁵ Сора Лебий улу дин къуллукъчула келсинле. Раббий Аллахынг, Анга къуллукъ этерге, халкъны Аны аты бла алгъышларгъа сайлагъанды да, ала битеу экили соруулагъа къарап, бегим этерге эм туююшлени юслеринден ишлени тинтирге керекдиле. ⁶ Сора ол ёлгеннге барындан да жууукъ болгъан шахарны тукъум таматалары къолларын ол ёзенде боюну сындырылгъан къунажинни юсюнде жууаргъа керекдиле. ⁷ Сора тукъум таматала айтсынла: «Муну къанын бизни къолларыбыз төкмегендиле эм бизни кёзлерибиз бир зат да кёрмегендиле. ⁸ Я Раббий, Сен Кесинг къутхаргъан Исраил халкъынгы тазала, аны хата этмеген адамны къанын төгюуде терслема». Алай бла ала ол адамны къанындан тазаланырла. ⁹ Муну барын Раббийни кёз аллында тюз этсенг, хатасызны къанын юсюнгден кетерликсе.

Жесир къызы къатынга алыу

¹⁰ Сен душманларынга къажан урушха чыкъсанг, Раббий Аллахынг да аланы къолунга берип, сен аланы жесирге алсанг, ¹¹ сора сен жесирлени араларында бир ариу тишируу кёрюп, аны суюсенг, аны кесинге къатынга алыргъа десенг, ¹² аны юйюнге келтир. Ол кесини чачын жюлюсюн, тырнакъларын кессин, ¹³ юсюнден жесир кийимин тешсин*. Ол, атасыны-анасыны жияуларын эте, сени юйюнгде бир айны ичинде жашасын. Андан сора аны къатынга алып, аны баш иеси болурса, ол да сени юй бийченг болур. ¹⁴ Артда анга ыразы болмасанг а, аны эркин этип жибер. Аны кююшге сатаргъа неда къарауаш этерге эркин туююлсе, нек дегенде, сен аны намысын алгъанса.

* **21:13** Бу адетни магъанасы: тишируу кеси миллетинден айырылып, исраил халкъгъа къошулады.

Биринчи туугъан жашны юсюнден

¹⁵ Бир эр кишини эки юй бийчеси болса, ол да бирин суйюп, бирин а суймесе, сора эки къатын да жашла табып, алай биринчи жаш суймеген юй бийчесинден тууса, ¹⁶ жашланы арасында ырысхысын юлеше туруп, ол суйген юй бийчесинден туугъан жашын, суймеген юй бийчесинден туугъан жашындан алгъа салмасын. ¹⁷ Ол кесини суймеген юй бийчесинден туугъан жашын кесини биринчи сабийинча кӧрюрге борчлуду эм анга аталгъан юлюш эки кереге кӧп болургъа керекди. Ол жаш аны эр киши къарыууну биринчи белгисиди эм биринчи туугъаныны эркинлиги андады.

Бойсунмагъан жашны юсюнден

¹⁸ Бир адамны буруш, бойсунмагъан жашы болса, атасына-анасына тынгыламагъан, ала анга жаза берселе да, ала айтханны этмеген, ¹⁹ атасы бла анасы аны шахаргъа кирген къабакъланы къатында тургъан тукъум таматалагъа келтирсинле. ²⁰ Шахарны таматарына: «Бизни жашыбыз буруш, бойсунмагъан жашды, бизге тынгыламайды, жаланда ашап-ичип турады», – десинле. ²¹ Сора шахарда жашагъанла ол жашха ташла атып ёлтюрсюнле. Алай этип, аманлыкъны арагъыздан жокъ эт, битеу Израил да ол затны эшитип, къоркъур.

Тюрлю-тюрлю жорукъла

²² Бир адам, гюнях этип, ёлюм жазасына тийишли болуп ёлтюрюлген эсе, сиз аны ёлюгюн терекге тагъыгъыз. ²³ Алай аны кече терек юсюнде къоймагъыз, ол кюн окъуна асырагъыз, нек дегенде, терекге тагъылгъан адамгъа Аллахны налаты бериледи. Раббий Аллахынг санга мюлкге берген жерни харам этме.

22 ¹ Израилли къарындашынгы ёгюзю неда къою ажашханын кӧрсенг, кӧрмеген кибик этме, аланы къарындашынга къайтар. ² Қарындашынг узакъда жашай эсе неда сен ала кимникеле болгъанларын билмей эсенг, аланы юйюнге жый да, къарындашынг ызларындан келгинчи, ала сенде турсунла. Сора малны анга къайтар. ³ Эшеги болсун, кийими болсун, къарындашынг тас этип, сен тапхан не зат болса да, тюз алай эт. Кӧрмеген кибик этме.

⁴ Исраилли къарындашынгы эшеги неда ёгюзю жолда жыгъылып тургъанын кёрсенг, кёрмеген киби́к этме. Ол малланы аякъ юсюне тургъузургъа болуш.

⁵ Тиширыу эр киши кийимни, эр киши да тиширыу кийимни киймесин. Раббий Аллахынга аллай затла этген адам жийиргенчлиди.

⁶ Жолда бара, сен терекде не жерде къанатлы уягъа тюбесенг, анда ана чыпчыкъ жумуртхала юсюнде гурт жатып неда балалары бла тура эсе, аналарын бла балаларын бирге алма. ⁷ Аналарын жибер, балаланы уа кесинге ал. Сора ахшылыкъ кёрюрге эм узакъ ёмюрлю болурса.

⁸ Жангы юй ишлей туруп, юй башынгы кыйырында буруу эт. Этмесенг а, андан адам кетип ёлсе, терслик сенде болур.

⁹ Кесинги жюзюм бахчанга дагъыда башха урлукъ атма. Атсанг а, урлукъ бергени, жюзюм бахча бергени да сыйлы болуп, сен аланы хайырланыргъа эркин боллукъ туююлсе.

¹⁰ Ёгюзю бла эшекни бирге жегип сабан сюрме.

¹¹ Жюнден бла гетенден бирге этилген кийим кийме.

¹² Кийген кийиминги төрт мюйюшюнде да туююлген чачакъла эт*.

Неках этиуню жорукълары

¹³ Эр киши юйдегили болуп, къызны юйюне келтирсе, сора аны бла къалып, кёрюп болмай къалса, ¹⁴ ызы бла сёзюм этип, аны юсюнден: «Мен ол тиширыу бла юйдегили болгъанма, аны бла къалгъанма, алай ол къыз туююл эди», – деп, аман хапарла жайса, ¹⁵ ол заманда къызны анасы бла атасы сахар къабакъны къатында тукъум таматалагъа аны къыз намысы болгъаныны шагъатлыгъын чыгъарсынла. ¹⁶ Къызны атасы тукъум таматалагъа былай айтын: «Мен къызымы бу адамгъа эрге бергенме, энди уа ол аны кёрюп болмайды. ¹⁷ Къызымы юсюнден: „Сени къызынг къыз намысы бла келмегенди, аны аллай шагъатлыгъын мен кёрмегенме“, – деп ётюрюк айтханды. Мени къызым къыз намысы бла баргъаныны шагъатлыгъы буду». Сора къызны атасы-анасы

* **22:12** Кийимни төрт мюйюшюндеги туююлген чачакъла Аллахны буйрукъларыны юсюнден дайым да эсгертип тургъандыла (къ. Сан. 15:38-39).

шахарны тукъум таматаларына тѣшек жабыуну кѣргюзтсюнле. ¹⁸ Ол заманда шахарны тукъум таматалары ол жалгъан сѣзчюге жаза тапдырыргъа керекдиле. ¹⁹ Ол намысы бла тургъан израилли къызгъа аман ат чыгъаргъаны ючюн, ала анга, къызны атасына жюз шекел* кюмюш тѣлетсинле. Къыз аны къатыны болгъанлай къалсын, эри аны бла бир заманда да айырылаллыкъ туююдю.

²⁰ Алай эри къатыныны юсунден айтханы керти эсе уа, аны ата-анасыны ол къыз болгъанына шагъатлыкълары жокъ эсе, ²¹ къызны ата юйюню къабакъларыны къатына келтирсинле да, аны битеу шахарда жашагъанла таш атып ѳлтюрсюнле. Ол Израилде бедишлик иш этгенди: атасыны юйюнде жашап тургъанлай, саякъ жюрюгенди. Алай этип, аманлыкъны арагъыздан жокъ эт.

²² Биреу, эри болгъан тиширыу бла жатса, ол иш белгили болгъанда, экисин да ѳлтюрюрге керекди: ол адамны да, тиширыуну да. Алай этип, аманлыкъны Израил халкъны арасындан жокъ эт.

²³ Биреу, башха адам бла сѣз тауусуп тургъан къызгъа тюбеп, аны бла жатса, ол зат шахарда болгъан эсе, ²⁴ аланы экисин да шахар къабакълагъа келтиригиз да, таш атып ѳлтюрюгюз: къызны, шахарда болуп тургъанлай, болушлукъгъа чакъырмагъаны ючюн, эр кишини да, ол башха адам бла сѣз тауусуп тургъан къыз бла гюняхлы иш этгени ючюн, ѳлтюрюгюз. Алай этип, аманлыкъны арагъыздан жокъ эт.

²⁵ Эр киши, башха адам бла сѣз тауусуп тургъан къызгъа сабанда тюбеп, аны намысын жойса, ѳлтюрюрге жаланда ол кишини керекди. ²⁶ Къызгъа жукъ да этмегиз, нек дегенде, ол, аны ѳлтюрюрча, бир зат да этмегенди. Ол ишни адам адамгъа чабып, аны ѳлтюрсенинден башхалыгъы жокъду. ²⁷ Ол башха адам бла сѣз тауусуп тургъан къызгъа сабанда тюбеп чапханды. Къыз кычыргъан да болур, алай, аны кѣоруулар адам а болмады.

²⁸ Эр киши, башха адам бла сѣз тауусханы болмагъан къызгъа тюбеп, аны намысын жойса, ол ишни адамла кѣрген эселе, ²⁹ ол къызны атасына элли шекел** кюмюш тѣлесин эм къызны къатыннга алсын, нек дегенде, ол аны намысын сындыргъанды. Жашагъан къадарында ол аны бла айырылаллыкъ туююдю.

* 22:19 1200 граммгъа жууукъ.

** 22:29 600 граммгъа жууукъ.

³⁰ Бир киши да атасыны къатынын эрге алмасын, атасын бедишлик этмесин.

Жамауатха къошулургъа тийиншли болмагъанла

23 ¹ Бюртюклери эзилген неда уятлыкъ саны алыннган эр киши Раббийни жамауатына къошулмасын.

² Зийнадан туугъан адам Раббийни жамауатына къошулмасын. Аны туудукълары да – онунчу тёлуге дери окъуна – Раббийни жамауатына къошулмасынла.

³ Аммонлу неда моаблы Раббийни жамауатына къошулмасын. Аланы туудукълары да – онунчу тёлуге дери окъуна – Раббийни жамауатына къошулмасынла. ⁴ Сиз Мисирден чыкыгъанда, ала сизни баргъан жолугъузда сизге гыржын бла, суу бла тюбемегендиле. Дагъыда, ала сизни къаргъаргъа, Арам-Нахараим* жериндеги Пефор шахарында болгъан Беорну жашы Биламны жалгъа алгъандыла. ⁵ Алай Раббий Аллахынг Биламгъа тынгыламагъанды, ол къаргъышны уа санга алгъышха бургъанды, нек дегенде, Раббий Аллахынг сени сюеди. ⁶ Жашагъан къадарында ала бла шуёх байламлыкъ излеме.

⁷ Эдомлудан а жийиргенме, ол сени къарындашынгды. Мисирлиден да жийиргенме, сен тышындан келип, аны кыралында жашап тургъанса. ⁸ Алагъа тууарыкъ сабийлени ючюнчю тёлую Раббийни жамауатына къошулургъа боллукъдула.

Къонушда кирли зат болмазгъа керекди

⁹ Душманларынга къажау чыгып, сен къонуш болуп тохта-санг, кесинги битеу кирли затладан сакъла. ¹⁰ Эр кишилерингден бирини кече белинде огъу тёлуюп, тазалыгъы бузулса, ол къонушдан тышына чыгып, анда къалсын. ¹¹ Ахшамда жууунсун да, кюн батханда къонушха къайтсын.

¹² Къонушдан тышында, кеси керегинге бара турурча, бир жер сайла. ¹³ Сауутларынгы арасында кюрекчик да болсун. Кеси керегинги этгенден сора, уру къазып, киринги ары атып, юсюн жап. ¹⁴ Раббий Аллахынг, сени къоруулар ючюн эм душманларынгы

* **23:4** *Арам-Нахараим* – Месопотамияны шимал-батыш жаны.

санга хорлатыр ючюн, кьонушунгу арасында айланады. Кьонушунг сыйлы болургъа керекди. Болмаса, Аллах арагъызда эрши зат кёрсе, сенден кери кетерге боллукъду.

Къул къачыуну юсюнден

¹⁵ Къул сенде бугъар жер излей эсе, аны иесине берме. ¹⁶ Ол сизни арагъызда, кеси жаратып сайлагъан шахарда жашасын. Анга кысыулукъ этме.

Саякъ жюрююню юсюнден

¹⁷ Мажюсю табыныучу юйледе болуучусуча, исаилли кызыланы арасында саякъ тиширыу болмасын, исаилли уланланы арасында да саякъ киши болмасын. ¹⁸ Саякъ тиширыуну хакъын неда саякъ кишини жалын, ала аны нюзюр этип берселе да, Раббий Аллахынгы юйюне кийирме, ала экиси да Раббий Аллахынга жийиргенчлидиле.

Къозлаугъа бериуню юсюнден

¹⁹ Исаилли къарындашынга къозлаугъа ахча, аш неда къозлаугъа берилиучю башха бир зат берме. ²⁰ Тыш адамгъа къозлаугъа бер, исаилли къарындашынга уа къозлаугъа берме. Сора Раббий Аллахынг сен ие болургъа бара тургъан жерде сени къолунг этген хар ишингде да алгъышлы этер.

Нюзюр этиуню юсюнден

²¹ Сен Раббий Аллахынга нюзюр этген эсенг, аны мычымай толтурургъа кюреш. Алай этмесенг, ишексиз, Раббий Аллахынг сенден ол затны сурарыкъды да, сен гюняхха тюшерсе. ²² Нюзюр этмесенг а, гюняхха тюшмезсе. ²³ Аузунгдан чыкъгъан сёзню толтурургъа сакъ бол, нек дегенде, сен Раббий Аллахынга кеси ыразылыгъынг бла, кеси аузунг бла ант этгенсе.

Биреуню битиминден хайырланыуну юсюнден

²⁴ Сен биреуню жюзюм бахчасына кирсенг, аны кёгетлеринден суйгенинг чакълы, тойгунчу аша, алай четенинге уа салма. ²⁵ Биреуню сабанына келсенг, мирзеу машакъланы къолунг бла жый, орагъынгы уа сабанына тийдирме.

Юйдегили болууну бла айырылыуну юсюнден

24¹ Эр киши къатын алып, артда уа, анда бир айыплы зат кёрюп, андан кёлю чыкъса, ол къатынына айырылыу къагъыт жазып берип, аны юйюнден ашырыргъа боллукъду.² Ол тиширыу да аны юйюнкъююп, башха адамгъа эрге барса,³ алай экинчи эрини да тиширыудан кёлю чыкъса, ол да анга айырылыу къагъыт жазып берип, аны юйюнден ашырса неда ёлюп къалса,⁴ аны ашыргъан биринчи эри, тиширыуну намысы алай тюшгенден сора, аны кесине артха алыргъа эркин туююлдо. Раббийни аллында бу къутсуз ишди. Санга Раббий Аллахынг мюлкге берген жерге гюнях келтирме.

⁵ Кёп болмай юйдегили болгъан эр киши уруш этерге жиберилмесин, анга башха борч да салынмасын. Ол бир жылны ичинде юйюнде къалып, эркин жашасын, юй бийчесин къуандырып турсун.

Ёнгкючге берууню, адам урлауну, тери аурууну юсюнден

⁶ Биреу, исраилли къарындашына берген ёнгкючю ючюн, жюкге андан тирмен ташланы алмасын, жангыз башындагъы ташын окъуна алмасын, нек дегенде, ол жашау этерге онг берген керекли затны алады.

⁷ Биреу Израил улу бир къарындашын урлап, аны къул этип турса неда аны сатхан этсе, ол гудучуну ёлтюрюрге керекди. Алай этип, арагъыздан аманлыкъны жокъ эт.

⁸ Теринге бир ауруу тийсе, сакъ бол, тюз да лебийли дин къуллукъчула юйретгенча эт. Мен алагъа буюргъанны кёл салып эт.⁹ Сиз Мисирден келе тургъанда, Раббий Аллахынг Мариямгъа не этгени эсингде болсун*.

Борчлугъа бла жарлыгъа жумушакъ болууну юсюнден

¹⁰ Сен биреуге бир тюрлю ёнгкюч берсенг, аны ючюн ышанмакълыкъ жюк алыргъа юйюне кирме.¹¹ Орамда сюелип сакъла да, ол сен ёнгкюч бере тургъан адам а, ол ышанмакълыкъ жюкге берлик затын санга орамгъа кеси чыгъарсын.¹² Ол адам асыры жарлыдан, санга жаланда тыш кийимин къоя эсе, ол

* 24:9 Къ. Сан. 12:10-15.

ышанмакълыкъ жюкню кече да кесинге къоюп, жатып жукълама. ¹³Кюн батаргъа аны кийимин кесине къайтар, ол аны кийип жукъласын. Ол заманда ол ыразылыгъын билдирир да, Раббий Аллахынгы аллында сен тюзлюкю болурса.

¹⁴Шахарларынгы биринде жашагъан исраилли къарындашынг болсун неда тышындан келген адам болсун, санга ишлеген жарлы, керегин тапмагъан адамны жанына тийме. ¹⁵Аны иш хакъын кюн сайын кюн батхынчы бер, нек десенг, ол жарлыды эм аны сакълап, анга ышанып турады. Алай болмаса, ол аны тилегинде Раббийге айтыр да, сен гюняхха тюшерсе.

Ёз жууаплылыкъ юсюнден

¹⁶Сабийлери терс болгъанлары ючюн, аталарын ёлтюрме. Аталары терс болгъанлары ючюн, сабийлерин ёлтюрме. Хар ким да кесини энчи гюняхы ючюн ёлтюрюлсюн.

Къарысузлагъа къайгъырыу юсюнден

¹⁷Тышындан келгенге бла ёксюзге тюз хукму эт, баш иесиз къалгъан тиширыудан ышанмакълыкъ жюкге кийимин алма. ¹⁸Кесинг Мисирде къул болгъанынгы эм Раббий Аллахынг сени андан эркин этгенин эсингде тут. Ма аны ючюн Мен санга былай эт деп буюрама.

¹⁹Кесинги сабанында мирзеу жыя келип, бир кюлтени унутсанг, аны алыргъа къайтма. Аны тыш жерден келгенге, ёксюзге, баш иесиз къалгъан тиширыугъа къой. Сора Раббий Аллахынг сен къолунг бла этген не ишингде да сени алгъышлы этер. ²⁰Зейтун тереклени кёгетлерин къагъа туруп, бир къакъгъан бутакъынга экинчи тийме. Бутакълада къалгъанын тыш жерден келгенге, ёксюзге, баш иесиз къалгъан тиширыугъа къой. ²¹Жюзюм бахчангда тирлик жыя туруп, аны бутакъларындан экинчи кере къайтып жыйма. Не къалса да, аны тыш жерден келгенге, ёксюзге, баш иесиз къалгъан тиширыугъа къой. ²²Кесинг да Мисирде къул болгъанынгы эсингде тут. Ма аны ючюн Мен санга былай эт деп буюрама.

Жаза беруню юсюнден

25 ¹Эки адамны арасында дау чыкъса, ала ишни сюдге келтирсинле. Къадыла ишни тинтип, тюзню тюзлюгюн ачыкъласынла, терсни уа терслесинле. ²Терс болгъаннга чыбыкъ уругъа керек эсе, къады аны жатдырсын да, кеси тургъанлай, ол этген аманлыкъ иш ючюн къаллай бир тийишли эсе да, аллай бир чыбыкъ уурса, ³алай, къыркъ кереден ары угъай. Сен анга андан кѣп чыбыкъ урсанг, сени исраилли къарындашынгы халкъ аллында бедишлик этериксе.

Ишчи малны юсюнден

⁴Ындыр басхан ёгюзню ауузун жапма.

Баш иесиз къалгъан тиширыну юсюнден

⁵Къарындашла бирге жашай эселе, аладан бири ызындан жаш къоймай ёлсе, аны баш иесиз къалгъан юй бийчеси тышындан адамгъа эрге бармасын. Ёлгенни къарындашы аны кесине алсын, аны бла юйюр къурасын, ол аны къайыныны борчуду. ⁶Ол тапхан биринчи жаш ол ёлген къарындашны аты Исраилде жокъ болуп къалмазча, аны атын жюрютсюн.

⁷Ол адам къарындашыны къатынын алыргъа унамаса уа, тиширыу сахар къабакъланы къатында тукъум таматалагъа барсын да: «Мени къайыным баш иеми – кесини уа къарындашыны атын Исраилде къалырын суймейди. Къайын борчун толтурургъа унамайды», – десин. ⁸Сора сахарны тукъум таматалары аны чакъырып, аны бла сѣлешсинле. Ол, унамай: «Мен аны алыргъа суймейме», – деп тохтаса, ⁹баш иесиз къалгъан келини, тукъум таматала да кѣрюп тургъанлай, аны къатына келип, аны бир аягъындан сандалын тешсин да, бетине туюрюп: «Къарындашыны юйюн къуаргъа суймегеннге ма былай этедиле», – десин. ¹⁰Аны туудукълары Исраилде «аякъ кийими тешилгенни юйюрю» деп белгили боллукъдула.

Эки туююшген адам бла тиширыу

¹¹Эки эр киши туююше болсала, аланы бирлерини юй бийчеси уа келип, эрин аны туюгенден къоруулайма деп, ол туюгенни уятылыгъындан тутса, ¹²аны къолун кесип кетер. Анга жазыкъсынма.

Тюз сатыу-алыу юсюнден

¹³ Хуржунунгда эки тюрлю базман ташыгъыз болмасын: бири – ауур, бири – женгил. ¹⁴ Юйюнгде эки тюрлю ёлчем зат болмасын: бири – уллу, бири – гитче. ¹⁵ Раббий Аллахынг санга берген жерде сен узакъ ёмюр жашарча, сени базман ташларынг бла ёлчемлеринг тюз кёргюзтгенле болсунла. ¹⁶ Раббий Аллахынга, алдау бла кюрешген ким болса да, аллай аман ишле этген жийиргенчлиди.

Амалек халкъны юсюнден

¹⁷ Сен Мисирден келе туруп, амалеклиле санга жолда этгенни эсингде тут. ¹⁸ Сен арып-талып тургъанлай, ала санга жолда тюбеп, артха къалгъан къарыусузланы уруп ёлтюргендиле; Аллахдан къоркъмагъандыла. ¹⁹ Раббий Аллахынг мюлкге берип ие этген жерде, сени битеу тегерекде душманладан къоруулап, санга тынчылыкъ берсе, Амалек халкъны атын жер юсюнден къурут. Аны унутма!

Биринчи кёгетлени бла зекятны келтириу

26 ¹ Сен Раббий Аллахынг санга мюлкге берген жерге келликсе, анга ие болуп, анда жашап башларыкъса. ² Ол заманда сен ол Раббий Аллахынг санга берген жерде ёсдюрген затларынгдан биринчи тирлик алсанг, аны кёгетлерин четеннге жый. Сора Раббий Аллахынг, Аты анда болсун деп, сайлагъан жерге бар да, ³ ол заманда болгъан дин къуллукъчугъа сёлешип: «Мен бюгюн Раббий Аллахынга, Ол мени ата-бабаларыма ант этип берген жерге келгеними билдиреме», – деп айт. ⁴ Дин къуллукъчу сенден четенни алып, Раббий Аллахынгы къурман этилиучю жерини аллында салыр. ⁵ Ол заманда сен Раббий Аллахынгы аллында бу сёзлени айт: «Мени атам кечгюнчю арамлы эди*. Ол бир аз адамы бла Мисирге барып, анда жашап тургъанды эм уллу, кючлю, кёп адам санлы миллет болгъанды. ⁶ Алай мисирлиле бизге аман болуп, къыйын ишлетип, азап чекдиргендиле. ⁷ Ол заманда биз ата-бабаларыбызны Раббий Аллахына, жалбарып

* **26:5** Якъуп бир заманны арамлыла ичинде жашагъандан сора Кенаннга келип, кечгюнчю болуп жашагъанды. Къ. Жар. 28–31 башлары.

тилек этгенбиз да, Раббий аууазыбызны эшитгенди, азап чекгенибизни, кыйын ишлегенибизни, унугууубузну да кѳргенди. ⁸Раббий, кудуретли кѳолун кѳтюрѳп, кѳол аязын узатып, уллу кѳоркѳуу салып, тамаша белгиле бла сейир ишле этип, бизни Мисирден чыгъаргъанды. ⁹Ол бизни бери келтирип, бу жерни бизге бергенди – сют бла бал баргъан жерни. ¹⁰Энди уа мен ол Сен, Раббий, бизге берген жерни биринчи тирлигин келтиреме». Сора четенни Раббий Аллахынгы аллына салып, Анга сежда эт. ¹¹Раббий Аллахынг санга бла сени юйюнге берген хар игиликге кѳууан: сен да, лебийли да, арагъызда жашагъан тыш адам да.

¹²Ючюнчю жыл, зекят жыл, сен кыйынынг бла этген хар затдан ондан бирин санап, аны лебийлилеге, тыш жерден келгенлеге, ѳксюзлеге эм баш иесиз кългъан тиширыулагъа бер. Ала аны шахарларыгъызда ашап, тойсунла. ¹³Сора Раббий Аллахынга былай айт: «Мен юйюмден сыйлы юлюшню алып, аны, Сен буюргъанча, лебийлилеге, тыш жерден келгенлеге, ѳксюзлеге эм баш иесиз кългъан тиширыулагъа бергенме. Сен этген буйрукъладан таймагъанма эм аладан бирин да унутмагъанма. ¹⁴Мен андан, къара кийип тура, ашамагъанма, андан, харамлыгъым болуп, бир зат да алмагъанма, ѳлгеннге атап да андан саугъа этмегенме. Мен Раббий Аллахыма кертичи болгъанма, хар нени да Сен буюргъанча этгенме. ¹⁵Сен, кѳкден, сыйлы мекаямындан къарап, Исраилни эм, ата-бабаларыбызгъа ант этип, бизге берген жерни, сют бла бал баргъан жерни алгъышла».

Раббийни халкы

¹⁶Бюгюн Раббий Аллахынг санга бу бегимлеге бла буйрукълагъа бойсунуп жашаргъа, аланы битеу жюрегинг бла, битеу жанынг бла, эс бѳлюп, тутаргъа буюрады. ¹⁷Бюгюн сен Аллахынг Раббий болгъанын, сен Аны жоллары бла барлыгъынгы, Аны бегимлерин, фарызларын, буйрукъларын тутарыгъынгы эм Анга тынгыларыгъынгы айтып билдиргенсе. ¹⁸Раббий да, сен Аны энчи халкы, Аны багъалы хазнасы болгъанынгы, Аны буйрукъларын тутарыгъынгы айтып билдиргенди. ¹⁹Ол, айтханыча, сени махтаулу, айтхылы эм хурметли этип, Ол кеси жаратхан битеу миллетледен бийикге саллыгъын, сен Раббий Аллахынгы сыйлы халкы боллугъунгу айтып билдиргенди.

Таурат жазылган ташла бла кѳурман жер

27 ¹ Мусса бла Исраилни тукѳум таматалары халкѳгѳа былай буюргѳандыла:

– Мен сизге бюгюн берген буйрукъланы барын да тутугѳуз.

² Раббий Аллахынѳ санга берген жерге сиз Иордан сууундан ѳтген кюн сен уллу ташла сал да, алагѳа тытыр сюрт. ³ Сен ары ѳтгенлей аланы юсюнде бу Тауратны битеу сѳзлерин жаз. Алай бла Раббий Аллахынѳ санга берген жерге, сют бла бал баргѳан жерге, ата-бабаларынѳ Раббий Аллахы санга айтханы кибиѳ, барырса. ⁴ Сиз, Иордандан ѳтюп, мен сизге бюгюн буюргѳанча, бу ташланы Гебал тауда салсагѳыз да, алагѳа тытыр сюртюгюз. ⁵ Алайда Раббий Аллахынѳга ташладан кѳурман этилир жер ишле. Ол ташланы темир зат бла жонмагѳыз. ⁶ Раббий Аллахынѳга жонулмагѳан ташладан кѳурман жер ишле да, аны юсюнде Раббий Аллахынѳга толусунлай кюйдюрюлген кѳурманла келтир. ⁷ Алайда саламатлыкѳ кѳурманла келтир да, Раббий Аллахынѳгы аллында кѳууан. ⁸ Бу Тауратны битеу сѳзлерин ол ташлада иги ангылашынырча тап жаз.

Гебал таудан кѳаргѳышла

⁹ Ызы бла Мусса эм лебийли дин кѳуллукѳчула битеу Исраилге былай айтхандыла:

– Исраил, шум болуп, тынгыла! Сен энди Раббий Аллахынѳгы халкѳы болгѳанса. ¹⁰ Раббий Аллахынѳга тынгыла, Аны бу мен бюгюн санга билдирген буйрукъларын бла бегимлерин толтур.

¹¹ Ол кюн Мусса халкѳгѳа былай буюргѳанды:

¹² – Сиз Иордандан ѳтгенден сора, Шимонну, Лебийни, Яхуданы, Иссахарны, Юсюпню эм Беняминни атауулары, халкѳгѳа алгѳыш ѳтер ючюн, Геризим тауда сюелсинле. ¹³ Рубенни, Гадны, Ашерни, Зебулунну, Данны эм Нафталийни атауулары уа, кѳаргѳыш ѳтер ючюн, Гебал тауда сюелсинле.

¹⁴ Лебийлиле уа Исраилни халкѳына уллу ауаз бла былай айтсынла:

¹⁵ – Суратчыны кѳолу бла ишленген неѳа кѳуюлуп этилген, Раббий жийиргеннен жалгѳан аллахны сѳфатын этип, аны тасха жерде салгѳан адамгѳа – налат болсун!

Битеу халкъ да жууап берип:

– Амин! – десин.

16 – Атасына-анасына хурмет этмеген адамгъа – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

17 – Къоншусу бла кесини арасында чекде салыннган ташны жеринден тепдиргеннге – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

18 – Сокъурну жолундан ажашдыргъаннга – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

19 – Тыш жерден келгеннге, ёксюзге, баш иесиз къалгъан тиширыугъа тюзлюк суймегеннге – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

20 – Кесини атасыны къатыны бла жатхан адамгъа, ол атасын бедишлик этгени ючюн, – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

21 – Хайбуан бла къошулгъаннга – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

22 – Атасыны неда анасыны къызы болгъан эгечи бла жатхан адамгъа – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

23 – Кесини къайын анасы бла жатхан адамгъа – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

24 – Жашырын биреуню ёлтюргеннге – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

25 – Улутха алып, терслиги болмагъан адамны ёлтюргеннге – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

²⁶ – Бу Тауратны сёзлерин толтурмагъан, аланы тутмагъан адамгъа – налат болсун!

Битеу халкъ:

– Амин! – десин.

Бойсунганга алгъышла

(Леб. 26:1-13; Эсг. 7:12-16)

28 ¹ Сен Раббий Аллахынга толусунлай бойсунуп турсанг, Аны бу мен санга бюгюн берген буйрукъларын битеу да толтуруп турсанг, Раббий Аллахынг сени жер юсюнде битеу миллетледен бийикге саллыкъды. ² Битеу да бу алгъышланы сен Раббий Аллахха тынгыласанг, табарыкъса.

³ Шахарда алгъышлы боллукъса, аулакъда да алгъышлы боллукъса.

⁴ Сен алгъышлы болуп, сабийлеринг кёп боллукъду. Жеринг алгъышлы болуп, санга сыйыннгысыз тирлик берликди. Малынг алгъышлы болуп, тууар сюрюулеринг бузодан, къой-эчки сюрюулеринг да къозудан, уллу тёлю берликдиле.

⁵ Четенинг бла ачытхы туруучу жеринг алгъышлы боллукъдула.

⁶ Кире туруп алгъышлы боллукъса, чыгъа туруп да алгъышлы боллукъса.

⁷ Санга къажаяу тургъан душманларынг, Раббийни буйругъу бла, аллынгда ууатыллыкъдыла. Ала сени таба бир жол бла келселе да, артха уа жети жол бла къачарыкъдыла.

⁸ Раббий сени кюфлеринги эм сени кьолунг этген хар затны да алгъышлы этерикди. Раббий Аллахынг, санга бере тургъан жеринде, сени алгъышлы этерикди.

⁹ Сен Раббий Аллахынгы буйрукъларын толтуруп, Аны жоллары бла жүрюсенг, Раббий, санга ант этгенича, сени Кесини сыйлы халкъы этип саллыкъды. ¹⁰ Ол заманда сен Раббийни атын жүрютген халкъ болгъанынгы битеу да жер юсюнде халкъла кёрлюкдюле эм сенден кьоркьурукъдула. ¹¹ Раббий санга неде да берекет берликди – сабийлерингде, малынг берген тёлюде, жер

берген тирликде – ата-бабаларыңга ант этип, ол санга берирге айтхан жеринде.

¹² Раббий санга кесини бай хазнасын – кёклени – ачарыкды да, кезиую келгенлей сени жеринге жауун жиберликди, сени кьолунг тийген хар ишни алгышылы этерикди. Сен кёп миллетлеге ёнгкюч берликсе, кесинг а бир кишиден ёнгкюч тилерик тюйюлсе. ¹³ Раббий сени артда кьалдырмай, алда саллыкды. Сен хар заманда да тюпде угъай, башда боллукьса. Жаланда Раббий Аллахынгы бу мен бюгюн бере тургъан буйрукъларына тынгыла эм аланы тийишлисича тутуп тур. ¹⁴ Аны мен бюгюн санга берген бир буйругъундан да не онг жанына, не сол жанына тайма, башха аллахланы ызларындан барма эм алагъа кьуллукъ этме.

Бойсунмагъаннга налат

(Леб. 26:14-39)

¹⁵ Алай сен Раббий Аллахынгы айтханына тынгыламасанг, аны буйрукъларын эм бегимлерин тийишлисича тутуп турмасанг, бу кьаргъышла бары да санга жетерикдиле эм сени бийлерикдиле.

¹⁶ Шахарда налатлы боллукьса, аулакьда да налатлы боллукьса.

¹⁷ Четенинг бла ачитхы туруучу жеринг налатлы боллукьдула.

¹⁸ Сен налатлы болуп, аз сабийли боллукьса, жеринг да кьолайсыз тирлик берликди, тууар сюрюулеринг бузоудан, кьой-эчки сюрюулеринг да кьозудан, бек аз тёлло келтирликдиле.

¹⁹ Кире туруп налатлы боллукьса, чыгъа туруп да налатлы боллукьса.

²⁰ Раббий санга налат бла жунчуу иерикди, битеу ишлерингде да санга жол боллукъ тюйюлдю, ахырында уа сен жоюлукьса эм жокъ болуп кетериксе, нек дегенде, сен Мени кьойгъанса, бек аман иш этгенсе. ²¹ Раббий санга ёлетни ызындан ёлет ийип турлукьду да, сен мюлкге алыргъа кирип баргъан жерни юсюнден Ол сени жокъ этерикди. ²² Раббий санга ёпке ауруу, безгек

эм сууукъ ауруу, иссилик эм суусузлукъ, кызыу жел эм мугут иерикди, ала сени ызынгдан боллукъдула да, сен ёлюп кетериксе. ²³Сени башында кёк багъыр киби боллукъду, аякъ тюбюнде жер да темир киби боллукъду. ²⁴Раббий жеринге жауун орунуна букъу берликди, санга кёкден жаланда букъу тюшерикди да, сен ёлюп кетериксе.

²⁵Раббий сени душманларынг ууатырча этерикди. Сен алагъа бир жол бла барсанг да, къачхан а жети жол бла этериксе, сора битеу да жер юсюнде патчахлыкъла, санга болгъанны кёрюп, кьоркьурукъдула. ²⁶Сени ёлюклеринг кёкде кьанатлылагъа бла жерде жаныуарлагъа аш боллукъдула, аланы кыстаргъа адам табыллыкъ туююлдо. ²⁷Раббий санга Мисирде болгъанча жарала бла эшек гуммосла, терингге ирин этген жарала бла кичиу аурууланы жиберликди, сен а аладан сау болаллыкъ туююлсе. ²⁸Раббий санга тели ауруу, сокьурлукъ эм акъылынгы кьатышдыргъан ауруу берликди. ²⁹Кюн ортада сен, сокьурча, кьолунг бла тие-тие айланырыкъса. Не этсенг да, бир затда да сени жолунг боллукъ туююлдо. Кюнден кюннге сени кысып, тонап барлыкъдыла, кьоруулар адам а чыгъарыкъ туююлдо.

³⁰Сен тиширыу бла сёз тауусурукъса, алай аны башха адам аллыкъды эм аны бла жатарыкъды. Сен юй ишлериксе, алай анда жашарыкъ туююлсе. Сен жюзюм бахча орнатырыкъса, алай биринчи тирлигин окъуна жыаргъа жетиширик туююлсе. ³¹Сени ёгюзюнгю кёзюнг кёре тургъанлай соярыкъдыла, алай сен аны этинден ашарыкъ туююлсе. Сени эшегинги сенден кюч бла алып кетерикдиле, къайтарлыкъ а туююлдоле. Сени кьой-эчкилеринг душманланы боллукъдула, кьоруулачу уа табылмаз. ³²Сен кёрюп тургъанлай, жашларынгы бла кызыларынгы башха халкъгъа берликдиле, сен а, аланы излей, кюнден кюннге, бир тюрлю бир зат этерге къарыуунг жетмей, кёзлеринги арытырыкъса. ³³Сен кеси кьолунг бла жерингге этгенни сен танымагъан халкъ ашарыкъды, сени уа жашау узуну зорлукъ сыната такъырлыкъда жашатырыкъдыла. ³⁴Сен кёргенингден акъылынгы тас этериксе. ³⁵Раббий тобукъларынгы бла балтырларынгы сау болмаз ауруулу, ирин жаралы этерикди, ауруу аягъынгы тюбюнден башынгы тёппесине дери жайыллыкъды.

³⁶Раббий сени да, ол сен аллынга саллыкъ патчакны да бир башха миллетге элтирикди — не санга, не сени ата-бабаларынга белгили болмагъан миллетге. Сен анда башха аллахлагъа къуллукъ этериксе — ташдан бла агъачдан ишленнген аллахлагъа. ³⁷Раббий сени алагъа элтген битеу халкъла сенден жийиргенип, сени ыспассыз, хыликке этип къуллукдюле.

³⁸Сен сабанда кѣп урлукъ саллыкъса, алай къолайсыз тирлик жыярыкъса, нек дегенде, аны мача ашарыкъды. ³⁹Сен жюзюм бахчала саллыкъса, алагъа къарап турлукъса, алай чагъырын ичерик туююлсе, тирлигин жыяллыкъ туююлсе — аны къуртла ашарыкъдыла. ⁴⁰Битеу къыралда да зейтун терекле ёсерикдиле, алай сен аланы жауларын кѣрлюк туююлсе — кѣгетлери агъызылып кетерикдиле. ⁴¹Сени жашларынг, къызларынг да боллукъдула, алай аланы жесирликге алып кетерикдиле да, сен аланы сакълаяллыкъ туююлсе. ⁴²Мача жыйынла сени тереклеринги да, жеринги тирлигин да бийлерикдиле.

⁴³Сен болгъан жерде жашагъан тышындан келген адам сени башында бийикден бийикге кѣтюрюле барлыкъды, сен а эн-ишгеден энишге тюше барлыкъса. ⁴⁴Ол санга ёнгкюч берликди, сен а анга ёнгкюч бераллыкъ туююлсе. Ол алда боллукъду, сен а — артда къаллыкъса.

⁴⁵Битеу бу къаргъышла санга жетерикдиле. Ала сени ызынги ызлап эм жетип барлыкъдыла да, сен ёлюп кетериксе, нек дегенде, сен Раббий Аллахынг айтханнга тынгыламагъанса, Ол санга берген буйрукъланы бла бегимлени толтурмагъанса. ⁴⁶Бу къыйынлыкъла санга бла сени туудукъларынга ёмюрлеге да шагъат эм белги боллукъдула. ⁴⁷Сен, берекетинг болгъан заманда, Раббий Аллахынга къууанып, кѣлюнг кѣтюрюлюп къуллукъ этмегенсе да, ⁴⁸аны себепли ачлыкъда, суусаплыкъда, жалангачлыкъда, бек факъыралыкъда Раббий санга иерик душманынга къуллукъ этериксе. Ол боюнунга темир боюнса кийдирликди да, сени жокъ этерикди.

⁴⁹Раббий санга узакъдан, жерни узакъ къыйырларындан, мыллыгын атып учхан къушха ушагъан, сен тилин ангыламагъан миллетни, ⁵⁰уятсыз миллетни жиберликди, къарт адамгъа намыс этмеген, жаш адамгъа жазыкъсынмагъан. ⁵¹Ол сени малынги тѣлюсюн, жеринг берген тирлигинги ашарыкъды да,

сени жокъ этерикди. Ол санга мирзеу бюртюк, не жаш чагъыр, не зейтун жау, тууар сюрюуде бузоу, къой сюрюуде къозу да къоярыкъ тюйюлдю эмда сени жокъ этерикди. ⁵² Ол сени битеу да жер юсюнде шахарларынгы, ол сен ышанган бийик, къаты хуналарын ойгъунчу къуршаларыкъды. Ол битеу да жер юсюнде Раббий Аллахынг санга берген шахарланы къуршаларыкъды.

⁵³ Ол душманларынг къуршалагъан заманда асыры кыйналгъандан, сен Раббий Аллахынг санга берген сабийлеринги, жашларынгы бла кызыларынгы этлерин ашарыкъса. ⁵⁴ Арагъызда бек эрке, сезимли эр киши окъуна не кесини къарындашына, не суйген юй бийчесине, не кесини сау кългъан сабийлерине жан аурутурукъ тюйюлдю ⁵⁵ эм кесини сабийлерини этлеринден алагъа бермегенлей, кеси ашарыкъды. Анга жаланда ол къллыкъды. Душман сени битеу да шахарларынгы къуршалагъан заманда, ма аллай кыйынлыкъла берликди санга. ⁵⁶ Сени тиширыуларынгдан бек эркеси эм сезимлиси – жерде жюрюй юйренмеген, аллай бир эркеси эм сезимлиси, – суйген эрине, кесини кызына бла жашына окъуна, ⁵⁷ ичинден чыкыгъан сабий орунну, табарыкъ сабийлерин да кызыгъанырыкъды. Ол аланы душман къуршалагъан заманда эм битеу шахарларынга кыйынлыкъ бергенде, букъдуруп ашаргъа сюерикди.

⁵⁸ Сен бу китапда жазылгъан Тауратны битеу да сёзлеринде айтылгъанча этмесенг, Раббий Аллахынгы махтаулу эм кьоркьуулу атын сыйлы кёрюп турмасанг, ⁵⁹ Раббий санга эм сени туудукъларынга бек ачы эм узакыгъа созулгъан палахла, бек аман эм сау болмазлыкъ ауруула иерикди. ⁶⁰ Ол санга ол сен кьоркыгъан Мисирни битеу аурууларын берликди, ала санга жабашырыкъдыла. ⁶¹ Дагъыда Раббий санга бу Таурат китабында айтылмагъан ауруула бла палахла иерикди да, сен ёлюп кетериксе. ⁶² Сиз кёп эдигиз, кёкде жулдузлача, алай, Раббий Аллахынга бойсунмагъанынг ючюн, аз боллукъсуз. ⁶³ Алгын Раббий, сизге игилик эте, сизни саныгъызны кёбейте, кьууана эди. Энди уа, сизни ёлтюре, жокъ эте, тюз да алай кьууанырыкъды. Сиз ие болур ючюн кире тургъан жеригизден тамырыгъыз бла жокъ боллукъсуз.

⁶⁴ Ол заманда Раббий сени жерни бир кыйырындан бирси кыйырына дери башха халкъланы ичине жаярыкъды. Анда

сен башха аллахлагъа къуллукъ этериксе – не сен, не ата-баларынг танымагъан, билмеген, агъачдан-ташдан этилген аллахлагъа къуллукъ этериксе. ⁶⁵ Ол миллетлени арасында сен тынчлыкъ табарыкъ туююлсе, аягъынг басарча, мамыр жер боллукъ туююлдю. Анда Раббий сени жүрегинги къалтыратырыкъды, мудах термилиу берип, кёзлеринги арытырыкъды эм жанынгы тюнгултюрюкдю. ⁶⁶ Сен къуру да къайгъыда жашарыкъса, кюнюнг, кеченг да къоркъуудан толу боллукъду, жашауунга ышангысыз болуп турлукъса. ⁶⁷ Жүрегинги къоркъуу алгъандан, кёзлеринг да кёргенден, эрттенликде сен: «Ах, теркирек ингир болгъа эди!» – дериксе, кече уа: «Ах, теркирек танг атха эди!» – дериксе. ⁶⁸ Сора мен санга: «Энди бу жолну кёрмезсе», – деген жол бла Раббий сени кемеле бла Мисирге къайтарлыкъды. Анда сиз кеси кесигизни, къуллача, душманларыгъызгъа сатаргъа кюрешириксиз, алай сизни киши аллыкъ туююлдю.

Сыйлы кесаматны жангыртыу

29 ¹ Ма Раббий Муссагъа Моабда буюргъан кесаматны сёзлери. Мусса Израил улуулагъа Хоревде* берилген сыйлы кесаматха къошакъгъа берилген кесамат сёзле.

² Мусса битеу Израилни чакъыргъанды да, алагъа былай айтханды:

– Раббий Мисирде фыргъаууннга, аны жууукъ адамларына эм битеу да жери бла не этгенине – барын да сизни кёзлеригиз кёргендиле. ³ Ол уллу азапны, тамаша белгилени, сейир ишлени сиз кеси кёзлеригиз бла кёргенсиз. ⁴ Алай, Раббий бююннге дери сизге ангылар акъыл, кёрюр кёзле, эшитир къулакъла бермегенди. ⁵ Энди уа Ол былай айтады: «Мен сизни къуу жерледе айландыргъан къыркъ жылны ичинде, сизни кийимлеригиз эски болмагъандыла, аякъларыгъызда сандалларыгъыз жыртылмагъандыла. ⁶ Сиз гыржын ашамагъансыз, чагъыр не сыра ичмегенсиз. Мен Раббий Аллахыгъыз болгъанымы сиз билир ючюн, Мен сизге къайгъырып тургъанма».

* **29:1** *Хорев* – Синай тауну башха аты.

⁷ Сиз бу жерге жетгенде, Хешбонну патчахы Сихон бла Башанны патчахы Ог бизни бла сермешге чыкыгъандыла, алай биз аланы ууатханбыз. ⁸ Биз, аланы жерлерин алып, рубенлилеге, гадлылагъа эм Манаше тайпасыны жартысына мюлкге бергенбиз.

⁹ Тутхан ишигизде жетишимли болур ючюн, бу сыйлы кесаматны сёзлерин тутугъуз. ¹⁰ Сиз барыгъыз да бюгюн Раббий Аллахыгъызны аллында сюелесиз – сизни тайпа бачамаларыгъыз, тукъум таматаларыгъыз эм башчыларыгъыз, Исраилни битеу эр кишилери да, ¹¹ сабийлеригиз бла, юй бийчелеригиз бла, сизни къонуш жашагъан, сизге отун жарып, суу ташып тургъан тыш адамла бла. ¹² Сен былайда Раббий Аллахынг бла сыйлы кесаматха кирирге деп тураса. Раббий сени бла бюгюн сыйлы кесамат этеди эм аны ант бла байлайды. ¹³ Бюгюн Ол сени Кесини халкъы этеди, Кеси уа сени Аллахынг боллукъду, санга айтханыча эм сени ата-бабаларынг: Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха, – ант этгенича. ¹⁴ Мен бу ант бла байланган сыйлы кесаматны жаланда сизни бла угъай, ¹⁵ жаланда былайда, Раббий Аллахыбызны аллында тургъанла бла угъай, мен аны бюгюн былайда болмагъанла бла да этеме.

¹⁶ Биз Мисирде къалай жашагъаныбызны эм, бери келе, миллетлени къыраллары бла къалай этгенибизни, сиз кесигиз билесиз. ¹⁷ Сиз анда жийиргенчли тейри суратланы эм агъачдан бла ташдан, кюмюшден бла алтындан ишленген аллахланы кёргенсиз. ¹⁸ Сизни арагъызда, Раббий Аллахыгъыздан жүреги тайып, ол миллетлени аллахларына къуллукъ этерик не тишируу, не эр киши, не тайпа, не атауул болмасын. Сакъ болугъуз, сизни ичигизде, ууу болгъан ачы ёсюм ёсдюрген тамыр болмасын.

¹⁹ Аллай адам бу ант сёзлени эшитип, алай а: «Мен кесим сайлагъан жол бла баргъанлыгъыма, ырахатлы жашарма», – деген оюм эте, кесин алгъышлы боллукъ сунады. Ол зат а аны кесине, битеу да къалгъан халкъгъа къыйынлыкъ келтирликди. ²⁰ Раббий аны кечерге сюерик туююлдю. Аны ачыуу бла эришиую аллай адамгъа къажуу къабынырыкъдыла. Битеу да бу китапта жазылгъан къаргъышла анга жетерикдиле, сора Раббий жер юсюнден аны атын жокъ этерикди. ²¹ Раббий битеу Исраилни тайпаларындан аны айырып, бу Таурат китабында жазылгъан, сыйлы кесаматда айтылгъан къаргъышлагъа кёре, анга къыйынлыкъ берликди.

²²Бу жерге келген кыйынлыкъланы эм Раббий сизге берген ауруулары сизни сабийлеригиз, сизден сора келлик туудукъла, узакъ жерледен келлик тыш адамла да кёрлюкдюле. ²³Жер туздан бла кукуртдан болуп, саулай жана тургъан къула тюзге айланырыкъды, – аны юсюнде урлукъ салынырыкъ туююлдо, бир зат да ёсерик туююлдо. Ол Раббий Кесини ачыулануунда бла чамлануунда Содом бла Гомораны, Адма бла Цевоимни жокъ этгенине ушарыкъды*. ²⁴Битеу да миллетле: «Раббий бу жерге былай нек этди? Былай бек къаты не зат ючюн ачыуланды?» – деп сорлукъдула.

²⁵Аны жуабы былай боллукъду: «Ата-бабаларыны Раббий Аллахы аланы Мисирден чыгъаргъан заманда, Ол ала бла этген сыйлы кесаматны бу халкъ кыйгъаны ючюн. ²⁶Ала башха аллахлагъа къуллукъ этерге кетгендиле, алгъын билмеген аллахлагъа, Ол алагъа бермеген аллахлагъа табыннгандыла. ²⁷Раббийни ачыуу бу жерге ма ол зат ючюн жаннганды, эмда Ол анга бу китапда жазылгъан битеу къаргъышлары ийгенди. ²⁸Чексиз ачыулануунда, къутуруунда Раббий аланы жерлеринден жокъ этип, бусагъатда бола тургъаныча, башха жерге атханды».

²⁹Жашырын затла Раббий Аллахныдыла, ачыкъ болгъан затла уа, биз бу Тауратны битеу сёзлерине бойсунуп жашарча, ёмюрлеге да бизнидиле эм бизни туудукъларыбызныдыла.

Аллахха къайтыу

30 ¹Бу мен санга айтхан алгъышла бла къаргъышла санга келселе, Раббий Аллахынг битеу да миллетлени арасында сени къайры атса да, сен бу затланы жюрегинге жуукъ алсанг, ²сен да, сабийлеринг да, Раббий Аллахха къайтханда, мен санга бюгюн буюргъанча, Анга битеу да жюрегингден, жанынгдан тынгыласанг, ³Раббий Аллахынг сени жангыдан къуарыкъды, санга жазыкъсынып, сени битеу да Кеси жайгъан халкълары арасындан артха жырыкъды. ⁴Сен дунияны кыйырына къысталып болсанг да, Раббий Аллахынг сени андан да жырыкъды, андан да артха къайтарлыкъды. ⁵Раббий Аллахынг сени ата-

* **29:23** Къ. Жар. 18:20–19:29. Содом бла Гоморандан сора да мында эсгерилген Адма бла Себоим шахарла жокъ болгъандыла (къ. Жар. 14:2).

бабаларыңгы жерине келтирликди да, сен анга ие болурса. Ол сени ата-бабаларыңдан да бек жетишимли эм адам саныңгы кёп этерикди. ⁶Раббий Аллахыңг санга да, туудукъларыңга да жүрек сюннет этерикди*. Алай бла, сен Аны битеу да жүрегингден, жаныңгдан сюресе да, жашап турурса. ⁷Сора Раббий Аллахыңг ол къаргъышланы барын да сени кёрюп болмагъан, ызыңгдан сюрюп айланган душманларыңга төгерикди. ⁸Сен, Раббийни айтханына жангдан тынгылап, Аны бу мен сизге бюгюн берген буйрукъларың этип башларыкъса. ⁹Сора Раббий Аллахыңг санга къолунг этген иште жетишимлени артыгъы бла берликди эм санга кёп сабий берликди, тууар сюрюулеринге – бузоудан, къой сюрюулеринге да къозудан уллу тёлю къошарыкъды, сабанларыңгы да тирликли этерикди. Раббий, санга игилик эте, сени ата-бабаларыңга къууанганча, сени ючюн жангдан къууанырыкъды. ¹⁰Сен Раббий Аллахыңга тынгыласанг, Аны бу Таурат китабында жазылгъан буйрукъларың, бегимлерин толтура жашасанг, Раббий Аллахыңга битеу жүрегинг, битеу жаныңг бла айлансанг, алай болур.

Не жашауну, не ёлюмню сайла

¹¹Бу мен бюгюн санга берген буйрукъ санга артыкъ ауур да, артыкъ узакъ да туююлдо. ¹²Ол кёкде туююлдо: «Кёкге ким чыгъаллыкъды, аны алып бизге билдирир ючюн, биз анда айтылгъанны этерча?» – деп сорур ючюн. ¹³Тенгизни ары жанында да туююлдо ол: «Тенгизден ким ётерикди, аны алып, бизге билдирир ючюн, биз анда айтылгъанны этерча?» – деп сорур ючюн да. ¹⁴Угъай, ол сёз санга бек жууукъдады: ол сени эринлерингдеди, сени жүрегингдеди, сен аны толтурурча.

¹⁵Къара, мен сени аллыңга бюгюн жашау бла игиликни, ёлюм бла палахны салама. ¹⁶Мен санга бюгюн, Раббий Аллахыңгы сую, Аны жоллары бла жүрю, Аны буйрукъларың, бегимлерин сакъла деп буюрама. Ол заманда сен узакъ ёмюр жашап, кёпден кёп болуп барлыкъса, бу сен ие болургъа деп баргъан жерде Раббий Аллах сени алгъышлы этерикди.

* **30:6** «Жүрек сюннет этерикди» – бу сёзле «Аллахха бойсунуучу этерикди» деген магъананы тутады.

¹⁷ Алай сени жюрегинг башха жанына бурулса, эм сен, тынгыламай, тайып, башха аллахлагъа табынсанг, ¹⁸ – мен бюгюн сизге билдиреме – сиз ишексиз жокъ боллукъсуз. Сиз, Иордан сууундан ётюп, ол сиз ие болур ючюн баргъан жеригизде кёп жашарыкъ туююлсюз.

¹⁹ Бюгюн мен сизге къажар шагъатлыкъгъа кёкню бла жерни чакъырама: мен санга жашауну бла ёлюмню, алгъышны бла къаргъышны арасында сайлау этерге онг береме. Жашауну сайла да, сен кесинг да, сени сабийлеринг да жашап, ²⁰ Раббий Аллахынг суююп, Аны ауазын эшитип, Анга байланып тур. Санга жашау берген Олду. Ол сени ата-бабаларынга – Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха берирге ант этген жерде санга узакъ ёмюр берликди.

Ешуа Муссаны орнуна салынады

31 ¹ Мусса, битеу Исраилге бу сёзлени айтып бошагъандан сора, ² алагъа былай айтды:

– Манга энди 120 жыл болады, мындан арысында мен сизни жюрюталмайма. Раббий да манга: «Сен Иордан сууундан ётерик туююлсе», – дегенди. ³ Раббий Аллахынг сени аллынгда ары ётюп, сени аллынгда ол андагъы миллетлени жокъ этерикди да, аланы жерлерине сен ие боллукъса. Раббий айтханыча, Ешуа да, аллынга барып, ётерикди. ⁴ Раббий аморлу патчахла Сихон бла Огга эмда аланы къыралларына этгенин этерикди. Аланы къалай жойгъан эсе да, бу миллетлеге да алай этерикди. ⁵ Раббий аланы къолугъузгъа берликди, сиз а алагъа мен сизге буюргъаннны этигиз. ⁶ Къаты эм жигит болугъуз, аладан къоркъмагъыз, титиремегиз: Раббий Аллахыгъыз сизни бла барады. Ол сизни къоймаз, сизни атып кетмез.

⁷ Сора Мусса, Ешуаны чакъырып, битеу Исраил къарап тургъанлай, анга:

– Къаты бол, жигит бол. Сен бу халкъ бла Раббий аланы ата-бабаларына ант этип берирге деген жерге барлыкъса эм аны аланы араларында мюлкге юлеширге керексе. ⁸ Раббий Кеси сени аллынгда барлыкъды эм сени бла бирге боллукъду. Ол сени къоймаз, не атып кетмез. Къоркъма, кёлсюз болма, – деди.

Тауратны окъууну юсюнден

⁹ Мусса бу Тауратны жазып, аны Раббийни Кесамат Кюбюрюн жюрютген битеу Лебий улу дин къуллукъчулагъа эм Исраилни тукъум таматаларына бергенди. ¹⁰ Сора Мусса алагъа былай буюргъанды:

– Жети жылдан бир кере, ёнгкючле кечилген жылда, Чатырла байрамында, ¹¹ битеу Исраил Раббий Аллахынг сайлагъан жерге, Аны аллына келгенде, битеу Исраил эшитича, алларында бу Тауратны окъу. ¹² Халкъны – эр кишилени, тиширыуланы эм сабийлени, сизни шахарларыгъызда жашагъан тыш адамланы да – жыйыгъыз. Ала, тынгылап, Раббий Аллахыгъыздан къоркъургъа юйренсинле эм бу Тауратны битеу айтханын этерге сакъ болсунла. ¹³ Аланы бу Тауратны билмеген сабийлери да, анга тынгылап, сиз, Иордан сууундан ётюп, анга ие боллукъ жерде жашагъан къадарда, Раббий Аллахыгъыздан къоркъургъа юйренирле.

Раббийни Муссагъа ахыр насийхаты

¹⁴ Сора Раббий Муссагъа:

– Сени ёлюр кюнюнг жууукъду. Ешуаны чакъыр да, Тюбешиу Чатырны аллында сюелигиз. Алайда Мен анга буйрукъларымы берейим, – дегенди.

Мусса бла Ешуа келип, Тюбешиу Чатырны аллында сюелгендиле. ¹⁵ Ол заманда Раббий Чатырны аллына булут чигинжи ичинде келгенди. Ол булут чигинжи Чатырны эшик аллында тохтагъанды.

¹⁶ Раббий Муссагъа былай айтханды:

– Сен, ёлюп, ата-бабаларынга къошулур заман келгенди, бу халкъ а, бу кире тургъан жерини киши аллахлары бла саякъ жюрюрюкдю. Ол Мени къоярыкъды, Мен аны бла этген сыйлы кесаматны бузарыкъды. ¹⁷ Ол кюн Мен анга бек ачыуланып, аны къоюп кетерикме; бетими андан букъдурлукъма да, душманлары аны жутарла. Ол кёп ачыу, къыйынлыкъ да кёрлюкдю, сора: «Бу къыйынлыкъла бизге Аллах бизни бла болмагъаны ючюн келген болурламы?» – деп сорлукъду ол кюн. ¹⁸ Мен а ол кюн, аны башха аллахлагъа айланып этген битеу аманлыкълары ючюн, Кесими бетими букъдурмай къоймам.

¹⁹Алайды да, кесигизге бу жырни жазып, аны Исраил улуула-
гъа юйрет. Ала аны жырласынла да, ол Мени жанымдан алагъа
къажау шагъатлыкъ этер. ²⁰Мен аланы ата-бабаларына берирге
деп ант этген жерге, сют бла бал акъгъан жерге, келтирликме,
сора ала, ашап-тоюп, семирип, башха аллахлагъа айланып, Ме-
ни бир жанына этип, Мени сыйлы кесаматымы бузуп, алагъа
къуллукъ этип башларыкъдыла. ²¹Сора алагъа кѣп ачыу, кы-
йынлыкъ кѣрюрге тюшгенде, бу жыр алагъа къажау шагъатлыкъ
этерикди, аланы туудукълары да муну унутурукъ туююдюле.
Ма бусагъатда окъуна, Мен, ант этип берирге айтхан жерге ала-
ны кийиргинчи окъуна, ала не зат этерге боллукъларын билеме.

²²Ол кюн Мусса жырни жазып алгъанды да, Исраил улуула-
ны анга юйретгенди.

²³Нунну жашы Ешуагъа да Раббий:

– Къаты бол, жигит бол, сен Исраил улуланы ол Мен ант
этип, алагъа берирге деген жерге элтесе, Мен Кесим сени бир-
генге боллукъма, – деп буюргъанды.

²⁴Мусса Тауратны сѣзлерин аллындан ахырына дери китапха
жазып бошагъанда, ²⁵Раббийни Кесамат Кюбюрюн жюрютген
лебийлилеге былай буюргъанды:

²⁶– Бу Таурат китабын алыгъыз да, аны Раббий Аллахыгъыз-
ны Кесамат Кюбюрюню жанына салыгъыз. Ол сизге къажау ша-
гъатлыкъ этип, алайда турсун. ²⁷Мен билеме сизни къаугъачы,
терсбоюн адамла болгъаныгъызны. Сиз мен сау заманда окъуна
Раббийни аллында къаугъачыла эсегиз, мен ългенден сора уа
не боллукъду?! ²⁸Манга битеу сизни тайпаларыгъызны тукъум
таматаларын эм битеу оноучуларыгъызны жыйыгъыз да, мен
алагъа бу сѣзлени айтырма, кѣкню, жерни да алагъа къажау ша-
гъатха чакъырырма. ²⁹Мен билеме, мен ългенден сора сиз аман
жюрюрюксюз эм бу мен буюргъан жолдан таярыкъсыз. Келлик
заманда сиз Раббий кѣрюп болмагъан аман ишле этериксиз.
Къолларыгъыз этген ишигиз бла Аны ачыуландырлыкъсыз да,
сизге кыйынлыкъ сынаргъа тюшерикди.

Муссаны зикири

³⁰Сора Мусса бу зикирни сѣзлерин аллындан ахырына дери
Исраилни саулай жамауаты эшитирча айтханды:

- 32**¹ «Эшитигиз, кёкле, мен айтырыкъма;
Эшит, жер, аузумдан чыкыгъан сёзлени.
- ² Мени юйретиуюм жауунлай къюулсун,
Мени сёзлерим чыкылай тюшсюнле,
Къаты жауунча тюшсюнле ёсюмлеге,
Энди чыгъа тургъан чёплеге.
- ³ Раббийни атын айтырыкъма,
Аллахыбызны уллулугъун махтагъыз!
- ⁴ Ол – къаяча кючлю, Аны ишлери да – тынгылы,
Аны жоллары да тюзлюклю.
Кертичиди Аллах, ётюрюк зат этмеген,
Ол тюзлюклюдю эм таза ниетлиди.
- ⁵ Алай бу бузукъ эм гюняхлы тукъум,
Анга тюз къалмады,
Ала айыплы ишле этгендиле,
Аны сабийлери болургъа тийишли туююддюле.
- ⁶ Алаймы къайтарасыз сиз Раббийге,
Акылысыз, оюм эте билмеген халкъ?
Ол Атанг, Жаратыучунг туююлмюдю,
Сени болдургъан, жашауунгу да бардыргъан?
- ⁷ Эртте озгъан кюнлени эсинге сал;
Кетген тёлюлени жылларыны сагъышын эт.
Атангдан сор да, ол билдибир санга,
Тукъум таматаларынгдан сор, ангылатырла санга:
- ⁸ Аллаху-Таала миллетлеге жерлерин юлешгенди,
Адам улуланы къауум-къауум этгенди,
Аллахны уланларыны* санына кёре,
Халкълагъа чеклерин белгилегенди.
- ⁹ Раббийни юлюшю уа – Израилни халкъыды,
Якъупну туудукълары – Аны мюлкюдю.

* 32:8 Неда: «Израилни уланларыны».

- 10 Къуу жерледе тапханды Ол аланы,
Мудах эм кийик тюзледе.
Аланы къоруулагъанды, ангылау бергенди;
Аланы кёз гинжисинча сакълагъанды.
- 11 Къуш кесини уясын къоруулагъанча*,
Балаларыны башларында къалкъагъанча,
Къанатларын жайып, балачыкъларын алып,
Аланы къанатларында элтгенча,
- 12 Раббий Кеси Израил улуланы алай элтгенди;
Башха, киши аллахы болмагъанды Аны биргесине.
- 13 Ол Израил улуланы жерни бийиклигине чыгъаргъанды,
Сабанланы тирликлери бла бакъгъанды.
Ол алагъа бал ашатханды,
Къая тешикледе болгъан балдан алып,
Жерни ташлы топурагъында ёсген
Зейтун терекни жауу бла да бакъгъанды,
- 14 Тууар сюрюулери, къой-эчки сюрюулери берген
Сюзме бишлакъ бла, сют бла да,
Семиз къозула бла, текеле бла,
Башанны бек иги къочхарлары бла
Эм бидиш будай бла бакъгъанды.
Сиз жюзюмледен этилген къанча кызыл чагъырны
ичгенсиз.
- 15 Ешурун** семиргенди эм буруш акъыллы болгъанды;
Семиз, хыбыл болгъанды, эриши семиргенди.
Аны жаратхан Аллахны къойгъанды да,
Кесини къутхарыу Къаясына арт бургъанды.
- 16 Ала жалгъан аллахлары бла Анда эришлик
туудургъандыла,
Аны жийиргенчли тейрилери бла чамландыргъандыла.

* 32:11 Неда: «балаларын учаргъа юйретеди».

** 32:15 *Ешурун* деген сёзю магъанасы – «тюз ниетли», Израилни башха аты. Аны кибик33:5, 26 аятлада.

- 17 Ала, Аллахха угъай, къара жинлеге къурман этгендиле —
Алгъын танымагъан аллахлагъа,
Кёп болмай чыкъгъан аллахлагъа,
Сизни ата-бабаларыгъыз табынмагъан аллахлагъа.
- 18 Сизни туудургъан Къаягъызны сиз къойгъансыз;
Сизни болдургъан Аллахны унутхансыз.
- 19 Раббий, аны кёргенди да, аладан ёнгелегенди,
Кесини жашларына бла къызларына ачыуланнганды.
- 20 „Мен аладан бетими букъдурурма, — дегенди Ол, —
Сора аланы ахырлары къалай боллугъун кёрюрме;
Нек дегенде, ала эриши ишле этген тукъумдула,
Кертичи болмагъан сабийле.
- 21 Ала, жалгъан аллахлагъа табынып, Менде эришлик
туудургъандыла
Эм мени бош тейрилери бла ачыуландыргъандыла.
Мен да алада эришлик туудурурма, халкъ дерча
болмагъан миллет бла;
Аланы жукъ билмеген мажюсюле бла ачыуландырырма.
- 22 Нек дегенде, Мени чамланыуумдан ёртен жаннганды,
Ол а ахыратха дери хар нени да кюйдюреди.
Ол жерни, тирлиги бла бирге, жутарыкъды,
Тауланы мурдорларын къабындырылыкъды.
- 23 Мен аланы башларына къыйынлыкъла жыярма,
Алагъа садакъ окъла атарма.
- 24 Мен алагъа хар нени къурутхан ачлыкъ,
Аланы жокъ этерик ёлет, ёлюр ауруу берирме.
Мен алагъа жыртхыч жаныуарланы,
Къумда сюркелген уу жилянланы жиберирме.
- 25 Орамлада аланы сабийлерин къылыч жокъ этер,
Юйлеринде уллу къоркъуурукъ орналып.
Ёлюрле жашла бла къызла,
Къагъанакъла бла чалбаш къартла“.
- 26 Мен айтырыкъ эдим: аланы кюл этип жаяйым да,
Адам улуда аланы юслеринден эсгериулени жокъ
этейим деп,

- 27 Душманларым хыликке этерле деп кьоркьмасам,
Жауларым, алай сунуп:
„Исраил ууланы биз кеси кьолларыбыз бла женгдик;
Раббий этмегенди муну“, – дерле деп, кьоркьмасам.
- 28 Бу – оюмсуз миллетди,
Адамында ангылаулукъ жокъду.
- 29 О, ала акъыллы болсала эди,
Анга тюшюнселе эди,
Алда аланы кьаллай жоюлуу сакълагъанын ангыласа
эдиле!
- 30 Жангыз бир адам минг адамны кьалай ызындан боллукъ
эди,
экеулен да он минг адамны кьалай кьоркьютур эдиле,
Ала кьачарча, аланы Къаялары аладан артха турмаса,
Раббий аланы душманларыны кьолларына бермесе эди?
- 31 Душманланы кьаялары бизни Къаябыз кибик тюйюлдю:
Душманларыбыз аны кеслери да ангылайдыла.
- 32 Жюзюмлери Содомда жюзюм терекледенди,
Гомораны сабанларынданды*.
Кёгетлери уулудула,
Жюзюм жоккулары ачыдыла.
- 33 Чагъырлары – жилян отду,
Уу жилянланы ёлюм келтирген уулары.
- 34 „Мен аны сакъламадыммы?
Гумумда жашырмадыммы?
- 35 Дерт жетдириуню Манга кьоюгъуз, Мен жетдирирме.
Заман келир да, душманны аяклары учхаларла;
Аланы кьыйынлыкъ кюнлери жууукъду,
Къадарлары да ашыгъып келеди“.
- 36 Раббий Кесини халкъыны къарыуу кетгенин кёрсе,
Не кзул, не эркин адам кьалмагъанын эслесе,

* 32:32 Содомну бла Гоморраны адамлары гюняхлы жашаулары бла белгили болгъандыла (къ. Жар. 19).

- Алагъа тюз сюд этерикди,
Къулларына жан аурутурукъду.
- 37 Сора айтырыкъды Ол:
„Къайда аллахлары,
Ала бугъунургъа ышаннган къаялары?
- 38 Аланы къурманларыны жауларын ашагъан,
Къурман чагъырны ичген аллахлары къайда?
Къопсунла, сизге болушсунла!
Сизни башыгъызны жапсынла!
- 39 Энди кӛрюгюз, жаланда Менме Аллах*,
Менден башха Аллах жокъду.
Жан алгъан да, жан берген да Менме,
Жара салгъан, багъып, сау этген да Менме,
Мени къолумдан къутулталлыкъ табылмаз.
- 40 Мен къолуму кӛкге кӛтюрюп билдиреме:
Мен Кесим бла ант этеме, –
- 41 Кесими жым-жылтырагъан къылычымы билесем,
Мени къолум да аны сюд этерге кӛтюрсе,
Мен душманларыма дерт жетдирликме,
Мени кӛрюп болмагъанлагъа жаза тапдырлыкъма.
- 42 Садакъ окъларымы къан бла къандырлыкъма,
Къылычым да этлеринден тоярыкъды;
Жоюлгъанланы бла жесирге тюшгенлени къанларын,
Душман бачамаланы башларын да тайдырлыкъды.
- 43 Къууаныгъыз, миллетле, Аны халкъы бла бирге:
Ол Кесини къулларыны къаны ючюн дерт
жетдирликди.
Душманларына Ол жаза берликди,
Кесини жерин, халкъын да тазалап ариуларыкъды“».

⁴⁴ Мусса, Нунну жашы Хошия бла келип, бу зикирни сӛзлерин халкъгъа айтханды. ⁴⁵ Бу зикирни сӛзлерин битеу Исраилге айтып, Мусса ⁴⁶ былай къошханды:

* 32:39 Оригиналда: «Мен, Менме Ол».

– Мен былайда бюгюн сизге ангылатхан бу сёзлени барысын да жүреклеригизге алыгъыз, бу Тауратны сёзлерине кёллерин берип тынгыларча, сабийлеригизге буюругъуз. ⁴⁷ Была сизге бош сёзле туююдюле, сизни жашауугъуз аладады. Ала сизге сиз, Иордан сууундан ётюп, анга ие болур жерде кёп жашаргъа онг берликдиле.

⁴⁸ Ол кюн Раббий Муссагъа былай айтханды:

⁴⁹ – Моабны Абарим тауларына барып, Ерихон сахар бла бетлешип тургъан Небо таугъа чыкъ да, Мен Израил улулагъа берген Кенан жерни кёр. ⁵⁰ Сен ол тауда ёллюксе да, къарындашынг Харун Хор тауда ёлюп, ата-бабаларына къошулгъаныча, сен да ата-бабаларынга къошуллукъса. ⁵¹ Сиз экигиз да Мерибат-Кадеш суулада, Цин атлы кьюу жерде, Израил улуланы алларында, Манга кертичи болмагъансыз, Мени сыйлылыгъымы кёргюзтмегенсиз*. ⁵² Ма аны ючюн, Мен Израилни халкъына берлик жерни сен узакъдан кёрлюксе, кесинг а анга барлыкъ туююлсе.

Мусса Израилни тайпаларына алгъыш этеди

33 ¹ Ёлюрюню аллында Аллахны адамы Мусса файхамбар Израил улулагъа алгъыш этип, ² былай айтханды:

– Раббий Синайдан келгенди,
Сеирден ачылгъанды,
Паран таудан жарыгъанды**.

Сыйлыланы кёп минглери бла келгенди
къыбыладан, Кесини тауну тиклеринден.

³ Ол керти да сюеди Кесини халкъын:

Битеу Аны сыйлылары Аны къолундадыла.
Ала барысы да Сени аякъларынга баш урадыла,
Сенден насийхат аладыла.

⁴ Мусса бизге Таурат бергенди,
ол Якъупну жамауатыны хазнасыды.

* 32:51 Къ. Сан. 20:1-13.

** 33:2 Синай, Сеир эм Паран – Аллахны Израил халкъы бла сыйлы кесамат этип, алагъа Кесин ачыкълагъаны бла байламлы жерледиле (къ. Чыгъ. 19:18; Къад. 5:4-5; Хаб. 3:3).

- 5 Раббий Ешурунну патчахы болгъанды,
халкъны бачамалары жыйылгъанда
Исраилни тайпалары бла бирге.
- 6 – Жашасын Рубен, ёлмесин,
аз эсе да аны туудукълары.
- 7 Яхуданы юсюнден ол былай айтханды:
– Я, Раббий, Яхуданы кычырыгъын эшит,
аны халкъына келтир.
Ол кеси къоллары бла кесин къорууласын.
Душманларына къажаулукъда анга билеклик эт!
- 8 Лебийни юсюнден ол былай айтханды:
– Сени Туммим бла Урим ташларынг*
таза ниетли адамынга берилгендиле.
Сен Лебий улуланы Массада сынагъанса;
ала бла Мерибаны сууларында дау этгенсе**.
- 9 Аланы Санга суймекликлери
ата-аналарын суйгенлеринден уллуду,
ала туугъан къарындашларын билмеген,
сабийлерин танымагъан кибикидиле***,
нек дегенде, ала Сени сёзюнге кёре жашайдыла,
Сени сыйлы кесаматынги сакълайдыла.
- 10 Ала Якъупну Сени жорукъларынга юйретедиле,
Исраилни халкъын – Сен берген Тауратха.
Сени аллынга ариу ийис этген затла саладыла,
эм къурман жеринге къурман келтиредиле.
- 11 Раббий, аны кючюн алгъышлы эт,
аны къол ишин къабыл эт.
Анга къажау тургъанланы беллерин сындыр,
Аны кёрюп болмагъанланы уруп, къобалмазча эт.

* 33:8 *Туммим бла Урим ташла* – бу ташланы дин къуллукъчула, Аллах не суйгенин билир ючюн, хайырланнгандыла.

** 33:8 *Масса бла Мериба* – къ. Чыгъ. 17:1-7 эм Сан. 20:1-13.

*** 33:9 Къ. Чыгъ. 32:27-29.

¹² Беняминни юсюнден ол былай айтханды:

– Раббий суйген, ол ырахат жашасын;
кюн узуну Аллах аны кьоруулап турады,
Кесини кьоюнунда тынчайтады.

¹³ Юсюпню юсюнден ол былай айтханды:

– Раббий аны жерин алгъышлы этсин:
кёкден тюшген багъалы чыкъ бла,
жерден чыгып баргъан суучукъла бла,

¹⁴ кёкдеги кюн берген игилик бла,

айдан айгъа берилген алапат тирлик бла,

¹⁵ бурунгу таулары сайлама саугъалары бла,

ёмюрлюк дуппурланы айырма тирликлери бла,

¹⁶ жерни алапат саугъалары бла эм аны берекети бла,
жана тургъан кёкенде Тургъанны шафауаты бла.

Была бары да Юсюпню башына тюшсюнле,

къарындашлары арасында бачаманы тулусуна.

¹⁷ Уллугъу бла ол биринчи туугъан ёгюзге ушайды,
аны къарыуу кийик ёгюзню къарыууду.

Мюйюзлери бла ол халкъланы урады,

жер этегиндегилени окъуна.

Бир мюйюзю – Эфраимни он минглери,

бирси мюйюзю – Манашени минглери.

¹⁸ Зебулунну юсюнден ол былай айтханды:

– Къууан, Зебулун, чыгъа туруп,
сен да, Иссахар, чатырларында.

¹⁹ Ала къарындашларын таугъа чакъырлыкъдыла,
анда тюзлюк кьурманла этерикдиле.

Ала тенгизлени байлыгъы бла зауукъ этерикдиле,
юзезде букъдурулгъан хазнала бла да.

²⁰ Гадны юсюнден ол былай айтханды:

– Гадны жерлерин кенгертген Аллахха шукур!

Гад анда асланча жашайды,

душманланы этин-башын жыртады.

- 21 Ол кесине бек иги жерни сайлап алганды,
аны кьадары бачамалыкь этергеди.
Халкьны башчылары жыйылгьанда,
ол Раббийни тюзлюк буйругьун толтургьанды,
Исраилге Аны тюз хукмусун этгенди.
- 22 Данны юсюнден ол былай айтханды:
– Дан – аслан балады,
Башан жеринден секиреди.
- 23 Нафталийни юсюнден ол былай айтханды:
– Нафталий Раббийни ыразылыгьындан тоюпду,
Аны алгьышларындан да толуду.
Ол кёлге бла аны кьыбыла жанында жерге ие
боллукьду*.
- 24 Ашерни юсюнден ол былай айтханды:
– Ашер уланланы бек алгьышлысыды,
кьарындашларыны ыразылыкьларын алсын,
аякьларын зейтун жауда жуудурсун.
- 25 Сени кьабакьларынгы кьылычлары темирден бла
доммакьдан ишленсинле.
Ёмюрюнгю узунунда кючюнг таркьаймасын.
- 26 Ешурун! Аллахха ушагьан жокьду!
Санга болушургьа деп, кёлкеде, учуп баргьан,
Кесини уллулугьу бла булутлада.
- 27 Ёмюрлюк Аллах – сени бугьунур жерингди,
ёмюрлюк кьолла элтедиле сени.
Ол душманынгы сенден узакь кьыстарыкьды,
Сора: «Жокь эт аны!» – деп айтырыкьды.
- 28 Сора Исраил ырахат жашарыкьды,
Якьупну кезлеую кьорууланырыкьды
мирзеу бла жаш чагьыр болгьан жерде,
кёлке чыкь тюшюрген жерде.

* 33:23 Былайда сагьыннган кёл, баям, Галилей кёл болур.

- 29 Насыплыса сен, Израил!
 Кимди санга ушагъан,
 Раббий къутхаргъан халкъгъа?
 Ол сени къоруулагъан къалкъанды,
 сени махтаулу къылычынгды.
 Душманларынг сени аллынгда сюркелликдиле,
 сен а аланы сыртларына басып ётериксе*.

Мусса файхамбар ауушады

34 ¹ Сора Мусса Моабны тюз жерлеринден Небо таугъа, Ерихон шахардан кюнчыгъышдагъы Фисга тѣппесине чыкъгъанды. Алайда Раббий анга битеу жерни кѣргюзтгенди – Гилад жерден башлап Дан шахагъа дери, ² битеу Нафталийни жерлерин, Эфраимни бла Манашени жерлерин, битеу да Яхуданы жерлерин Жер арасы тенгизге дери, ³ Негебни эмда хурма терекле шахары болгъан Ерихонну ёзенинден Соар шахаргъа дери битеу тюз жерни.

⁴ Раббий анга былай айтханды:

– Мен Ибрахимге, Исхакъгъа эм Якъупха ант этип: «Бу жерни сени туудукъларынга берликме», – деп, берирге айтхан жерим ма буду. Сен аны кѣзлеринг бла кѣрдюнг, алай а ары ётерик туююлсе.

⁵ Сора Раббийни къулу Мусса алайда, Моабда, Раббий айтханыча, ёлгенди. ⁶ Ол аны Моабда, Бет-Пеор шахаргъа бетлешип тургъан ёзенде асырагъанды, алай бюгюннге дери да аны къабыры къайда болгъанын киши билмейди. ⁷ Мусса ёлген заманда анга 120 жыл бола эди, болса да ёлюр кюнюне дери аны кѣзлери азмагъандыла, къарыуу да таркъаймагъанды. ⁸ Израил улула Моабны тюз жеринде Муссаны жилиаун 30 кюн этгендиле, жилиауну бла къара кийиуню болжалы ётгюнчю.

⁹ Нунну жашы Ешуа акъылманлыкъ рухундан толгъанды, нек дегенде, Мусса, аны юсюне къолларын салып, тилек этген эди. Сора Израил улула аны сѣзюне тынгылап, Раббий Муссагъа буюргъан затланы этгендиле.

* 33:29 Неда: «табыныу жерлерин басып ётериксе».

¹⁰Андан сора Израилде Муссагъа ушагъан, Раббий аны бетден бетге къарап таныгъан файхамбар болмагъанды. ¹¹Муссаны ол Мисирде, Раббийни сёзю бла, фыргъауунну, аны къаршыларыны, битеу ол жерни да юслеринде этгенча, тамаша белгиле бла сейир ишле этип, киши озмагъанды. ¹²Мусса битеу да Израил кёрюп тургъанлай этгенни – ол кёргюзтген уллу кючню эм ол этген уллу къоркъуулу ишлени – бир киши бир заманда этмегенди.

Сёзлюк

Абил – Адам бла Хауаны экинчи жашларыны аты. Абил келтирген кьурманны Аллах кьабыл этгенде, аны тамата кьарындашы Кьабил, ачыуланып, Абилни ёлтюреди. Дунияны тарыхында бу биринчи адам ёлтюрюю болгъанды.

Абиб – Абиб ай, артда заманда Нисан ай деп да аталгъан, жаз башына тюшюп, сабанла баш кьусхан айды (март-апрель). Тауратда орузламагъа кёре биринчи ай болгъанды.

Адам – Аллах биринчи жаратхан адамны аты. Битеу адам улу Адамдан бла Хауадан башланнганды. Ала, Аллахны буйругъуна бойсунмай, гюняхлы болгъанлары себепли, адам улугъа ёлюм келгенди.

Амин – бу сёз чюйют тилде «алай болсун» деген магъананы тутады. Дуаны, тилекни бошагъандан сора да айтылады.

Аса таякь (чюйют. «шевет») – адам кьол бла тутуучу кыйыры эниште бюгюлген таякь. «Шевет» деген сёз сыйлы китапда патчахлыкь оноуну белгилейди.

Ахырат – оригинал чюйют тилде: «шеол». Адам ёлгенден сорагъы дуния.

Ашера – мажюсюлени тиширыу тейрилери.

Баал – кёк кюкюрегени бла байламлы тейри. Исраиллиле келгинчи, Кенан жерде жашагъан миллетле анга табыннгандыла. Тюрлю жерледе адамла тюрлю «Баал» тейрилеге табыннгандыла.

Баш дин кьуллукьчу – Харунну туудукьларындан болгъан дин кьуллукьчуланы башчысы. Тауратха кёре Тюбешиу Чатырны, артда уа Аллахны Юйюню, эм сыйлы отоууна жылда бир кере кирирге жаланда баш дин кьуллукьчуну эркинлиги болгъанды.

Гюнях – Биринчи гюняхны Адам бла Хауа этгендиле. Аллахны буйругъун бузгъанлары ючюн, ала жаннетден кьысталгъандыла,

сыйлы болумдан гюняхлы болумгъа тюшгендиле. Аны себепли энди хар адам гюняхлы болуп тууады, гюняхха тартынады, Аллахны фарызлары толтуралмайды. Алайды да, адамны инсан табийгъатындан чыкъгъан, Аллахны фарызларына къажу болгъан оюмлагъа, сёзлеге, ишлеге да «гюнях» дейдиле.

Дин къуллукъчу – Аллах бла адамланы арасында, Аллахха къурман этилгенде, дин бла байламлы башха ишледе къуллукъ этген киши. Тауратха кёре, дин къуллукъчула Исраилде жаланда Муссаны къарындашы Харунну туудукълары болгъандыла. Дин къуллукъчула Сыйлы Чатырда, артда уа Иерусалимдеги Аллахны Юйюнде, къуллукъ этгендиле, лебийлиле уа алагъа болушхандыла. Алагъа барына да баш дин къуллукъчу таматалыкъ этгенди.

Ибрахим – Ибрахим файхамбар исраиллиени эм бир ненча башха миллетни уллу атасы болгъанды. Сыйлы Китапда ол, жашау къыйынлыкълагъа неда мажюсю адамланы адетлерине къарамай, бир Аллахха таза жюрекден кесин бергенди, Аны битеу буйрукъларын толтуруп, ийнанган адамлагъа юлгю болгъанды.

Исраил – Якъуп файхамбар Аллах бла Пениелде тутушхандан сора, анга Аллах «Исраил» ат бергенди. Якъупну он эки жашындан болгъан туудукъларына Исраил улула деп айтылады.

Исхак – Ибрахимни Сарадан туугъан жашы, Якъупну атасы.

Керубла – мёлеклени бир тюрлюсю. Сыйлы Китаплада керубла Аллахны къатында, Аны тахтасыны жанында сакълауулла кибик сюелгенлери кёргюзтюледи. Аны ючюн Тюбешиу Чатырда да, Табыныу Юйде да керубланы суратлары бар эдиле.

Кенан – Нух файхамбарны жашы Хамны жашларындан бирини аты. Кенанны туудукълары Жер Арасы тенгизни бла Иордан сууну арасында жерге жайылгъаны себепли, ол жер да Кенан деп аталгъанды. Аллах ол жерни Ибрахимге бла аны туудукъларына саугъагъа берирге айтханды. Аз-аздан Кенан жерни исраиллиле къолгъа алгъандыла.

КесаMAT – Аллах адамла бла этген келишим. Синай тауда Аллах Мусадан битеу Исраил халкъ бла кесаMAT этгенди, халкъны алгъышлы этерге, душманларындан къорууларгъа сёз бергенди. Исраиллиле уа Аллахха бой салып, Тауратда жазылгъан Аллахны буйрукъларын толтурургъа керек эдиле.

Къабил – къара: Абил.

Къонуш – чатырлада бир бёлек заманнга дери адамла тохтагъан жер, лагерь.

Къурман жер – тюрлю къурманла этилиучю жер. Асламысында къурман жерле ташладан къуралгъан эдиле. Сыйлы Чатырда эм андан сора Табыныучу Юйде эки къурман жер болгъанды. Арбаздагъы къурман жер агъачдан ишленип эди, юсю уа жез бла жабылып эди. Экинчи къурман жер да агъачдан ишленип, юсю уа алтын бла жабылып эди. Ол «сыйлы» деген отоуда салыннганды. Аны юсюнде дин къуллукъчула ариу ийис берген затла кюйдюре эдиле.

Лебийли – Израилни жашы Лебийни туудугъу. Лебийлиле Тюбешиу Чатырда, андан сора уа Табыныучу Юйде дин къуллукъда болушхан адамла болгъандыла.

Майлау – бурунгу заманлада Аллахха къуллукъ этер ючюн жюрютюллюк затны юсюне, неда жангы къуллукъгъа салынырыкъ адамны башына зейтун жау сюртген адет.

Манна – «кёкледен тюшген аш». Израиллиле, Мисирден чыгып, кырыкъ жыл кзуу жерледе айланнганда, Аллах алагъа ол ашны бергенди. Манна акъ бюртюкле ушашлы болгъанды.

Мархамат Жер – Шагъатлыкъ Кюбюрню башы. Бу башны юсюнде эки алтын Керуб мёлек ишленип эдиле. Аланы арасында, адам кёзге кёрюнмей, Аллах Кеси тура эди. Тазалау Кюн баш дин къуллукъчу Аллахны юйюню эм сыйлы отоууна халкъны гюняхы ючюн къурманлыкъны къанын алып киргенди эм аны Шагъатлыкъ кюбюрню башына бюркгенди.

Менгир – мажюсю миллетле табыннган сыйлы таш.

Мёлек – Аллахха кыйлукъ этген рух. Мёлекле Аллахны буйрукъларын толтурадыла неда Аллах адамлагъа берген буйрукъланы алагъа билдиредиле.

Мусса – Лебийни тукъумундан болгъан, Аллах Кеси сайлагъан адам. Ол израиллилени Мисирде жесирликлеринден чыгъаргъанды. Андан сора 40 жылны ичинде Мусса алагъа башчылыкъ да этгенди, файхамбар да болгъанды. Ол израиллилеге Аллах берген Тауратны билдиргенди. Ала Тауратха кёре жашаргъа керек болгъандыла.

Нух – Биринчи жаратылган дунияны гюняхла, аманлыкъла толтурганда, Аллах аны жокъ этерге оноу этгенди. Суу къыяма келип, жер юсюнде хар инсанны бла жаныуарны ёлтюргенди. Алай а, Нух файхамбар тюзлюкю болгъаны себепли, Аллах аны эм битеу аны юйюрюн сау къалдырганды. Нух ишлеген кемеде дагъыда кёп жаныуар суу къыямадан къутулганды.

Нюзюр – ант этмеклик, сёз бермеклик. Исраиллиле нюзюр этип кеслерин Аллахха энчи берирге болгандыла. Аллаи адам чачын къыркъмазгъа, адам ёлюкге тиймезге эм жюзюмден этилген бир зат да аузуна алмазгъа керек болганды.

Онг жаны – бурунгу адетде биреуню онг жанында туруу неда олтуруу эм сыйлы, эм уллу болумгъа саналганды.

Ораза тутуу – бир талай заманны ичинде жукъ ашамай, ичмей туруу. Аны бла адам кесин Аллахха берип, кесини Анга бойсунуун кёргозте эди. Гюняхы кечилир ючюн неда тилегенин Аллах этер ючюн.

Раббий – бурунгу чойют оригиналда «Яхве» деген Аллахны бек сыйлы аты. Бу ат «Бар Болуп Туруучу» деген магъананы тутады. Аллах Кесин Мусагъа ачыкълаганда, «Мен барма» дейди. Биз а Анга «Ол барды» деп айтыргъа боллукъбуз. Алай демекликни магъанасы – битеу башха аллахла жалгъан аллахладыла, ётюрюк идолла, «Ол барды» («Яхве») атны жюрютген Аллах а – керти Аллахды. Аллахны бу энчи аты Аны ёмюрлюк болумун, оюму-халиси тюрленмегенин кёргозтеди, эмда Кесини халкъыны бла битеу дунияны кереклерине къарагъанын билдиреди.

Раббийни алааматлыгъы – Раббий адамлагъа жуукълашханда, тюрлю сейирлик халлада кёрюнюп болганды. Ол сейир кёрюнюле Сыйла Китапда «аламатлыкъ» деген сёз бла белгиленедиле.

Сарай, Сара – Ибрахим файхамбарны юйдегиси. Сара Ибрахим бла аны жашау жолоучулугъуну битеу къыйынлыкъларын бирге кечиргенди. Кёп жылланы ол сабийсиз болуп турганды, алай а, ол къартайгъанда, Аллах бек сейир иш этгенди. Сара Ибрахимге жаш тапханды, анга Исхакъ деп атагандыла.

Сежда этерге – баш уруп табыныргъа.

- Сейир белги** – адамгъа Аллах берген, аны ангылатыр ючюн этилген, табийгъатны жорукълары бла ангылашынмагъан иш.
- Синай** – Мисирде Синай атлы жарым айрыкамда бир тау. Аны башха аты – Хороб. Аллах ол тауда исраиллиле бла кесамат этгенди эм Мусса файхамбарны юсю бла алагъа Тауратны бергенди. Мусса Синай таугъа минип, андан эки жассы таш келтиргенди. Ол ташлада Аллахны къолу бла жазылгъан, Кесаматны бегитген буйрукъла, он фарыз бар эдиле.
- Содом бла Гомора** – Кенан жерде бурун шахарла. Ол шахарланы адамларыны гюняхлары ючюн, Аллах алагъа кёкден от тюшюрюп, аланы кюйдюргенди.
- Сыйлы** – айырып, Аллахха къуллукъ этерге берилген адам неда къуллукъ этиуде хайырланган зат. «Сыйлы» деген сёз гюняхсызлыкъны юсюнден айтмайды. Бир затны энчи, айырма болгъанын белгилейди. Аны башха затланы кибик хайырланыргъа жарамагъанын кёргозтеди.
- Сюннет** – эр киши сабийни уятлыгъыны терисини кыйырындан кесген адет. Аллах Ибрахимге берген жорукъгъа кёре, сюннет сабий туугъандан сора сегизинчи кюн этиледди. Бу адет Аллах бла Ибрахимни туудукъларыны арасында бегитилген кесаматны белгиси болгъанды.
- Таурат** – оригинал чюйют тилде бу сёз «юйретиу», «акъыл салыу» деген магъананы тутады. «Таурат» атлы китапха Аллах Мусса файхамбаргъа берген сыйлы жорукъла жыйылыпдыла. Таурат Сыйлы Китапны биринчи кесегиди. Беш китапдан къуралыпды: «Жаратылыу», «Мисирден Чыгъыу», «Лебийлиле», «Санау» эм «Эсгериу».
- Тюбешиу Чатыр** – Мусса файхамбарны заманында, исраиллиле къуу жерде айланганда, Аллах алагъа бир энчи уллу Чатыр къураргъа буюргъанды. Анда Аллахны аллына келип, Анга къуллукъ эте болгъандыла. Ол Чатырны ичинде Шагъатлыкъ Кюбюр да, башха сыйлы затла да бар эдиле. Болсада, аны ичине жаланда дин къуллукъчула кирирге эркин болгъандыла. Башха адамла Чатырны аллына келип, къурманла, дууала, тилекле этип болгъандыла. Сюлемен патчахны заманында уа Тюбешиу Чатырны орунуна исраиллиле Аллахха Табынычу Юй къурагъандыла.

Урим бла Тумим – эфодну юсюнде ёшюнлюкде эки гитче таш неда башха эки зат эдиле. Ала Аллах буюргъанны билир ючюн жюрютюлгендиле.

Файхамбар – Аллахны буйрукъларын адамлагъа ангылатыр ючюн сайланган эм чакъырылган келечи инсан. Сыйлы Рухну болушлугъу бла файхамбарла боллукъ затланы алгъадан билдиргендиле. Адамланы Аллахха къажар этген ишлерин ачыкълап, ала гюняхларындан тазаланыр ючюн ууазла берип, тоба этерге чакъыргъандыла.

Хаджар – Ибрахим файхамбарны экинчи къатыны болган тишируу. Ол Сараны къарауашы эди. Хаджар Ибрахимге жаш тапханды, анга Исмаил деп атагъандыла, алай а Ибрахимге берилген Аллахны алгъыш сёзлери жаланда Сараны жашы Исхакъны юсю бла толлукъдула. Исмаилден, Аллахны мархаматы бла, уллу халкъ чыкыгъанды. Ала исмаиллиле деп аталгъандыла. Ала башха миллетле бла да къатышхандан сора, аладан араблыла чыкыгъандыла.

Халал, харам – Тауратха кёре исраиллиле халалны бла харамны айыра билирге керек болгъандыла. Хайуанланы, къанатлыланы, суу жануарланы бир тюрлюлери халал, башхалары харам болгъанлары белгиленеди. Адамны харамлы этген затланы юсюнден да жазылыпды: харам аш, жукыгъан тери ауруу, ёлюкге тийиу, къан акыгъан жара эм дагыда аны кибик башха затла. Тазаланыр ючюн, аллай адам къурман келтире эди, ол адамга сыйлы суу бюрке эдиле. Сора ол, абдез алып, кийимин да жууарга керек эди. Андан сора ол тазарга санала эди.

Харун – Муса файхамбарны къарындашы, Лебийни тайпасындан. Аллах Муссаны юсю бла Тауратны бергенде, исраиллилеге биринчи дин къуллукъчу болургъа Харун сайланган эди. Андан сора баш дин къуллукъчула бары да Харунну туудукъларындан болгъандыла.

Шабат кюн – Тауратха кёре, байрым кюнню ахшамындан башлап, шабат кюнню ахшамына дери заман сыйлыды. Исраиллиле шабат кюн ишлемезге керек эдиле. Раббийни буюргъанына кёре, халкъ тынчайып, энчи къурманла келтирирге керек болгъанды.

Шагъатлыкь Кюбюр – агъачдан ишленген, юсюне алтын салынган, ичине он фарыз жазылган эки жассы таш салынган кюбюр. Ол фарызланы Аллах Синай тауда Муссагъа берип, Израил халкъ бла кесамат этгенди. Кюбюр башы да алтындан ишленген эди. Аны юсюнде алтындан этилген эки керуб мёлек бар эди. Кюбюр Сыйлы Чатырда, андан сора уа Табыныучу Юйде эм сыйлы отоуда салынган эди.

Шагъатлыкь Кюбюрню башы – къара: Мархамат Жер.

Эфод – ботагъа ушаш, баш дин къуллукъчу киюучю, гетен къумачдан тигилген, сыйлы тыш кийим.

Юсюп – Якъуп файхамбарны 12 жашындан бири. Якъуп башха сабийлеринден эсе аны бек суйгенди. Къарындашлары Юсюпню къул болуугъа сатхандыла. Алай а, Аллах аны къутхарып, Мисирдеги патчахны – фыргъауунну – ёзюрю болурча этгенди. Юсюп, ол бийик къуллукъгъа киргени себепли, къарындашларын да, аланы битеу юйюрлерин да, уллу ачлыкъдан къутхарды. Юсюпню эки жашындан – Эфраимден бла Манашеден – Израил халкъны эки уллу тайпасы чыкыгъанды.

Ёлчеле

Гера – ауурлукъ ёлчелени эм гитчеси, 0,6 граммгъа жууукъ.

Къары – узунлукъну ёлчеси, 38-46 сантиметр.

Лог – сууланы объёмуну ёлчеси, 300 миллилитрге жууукъ.

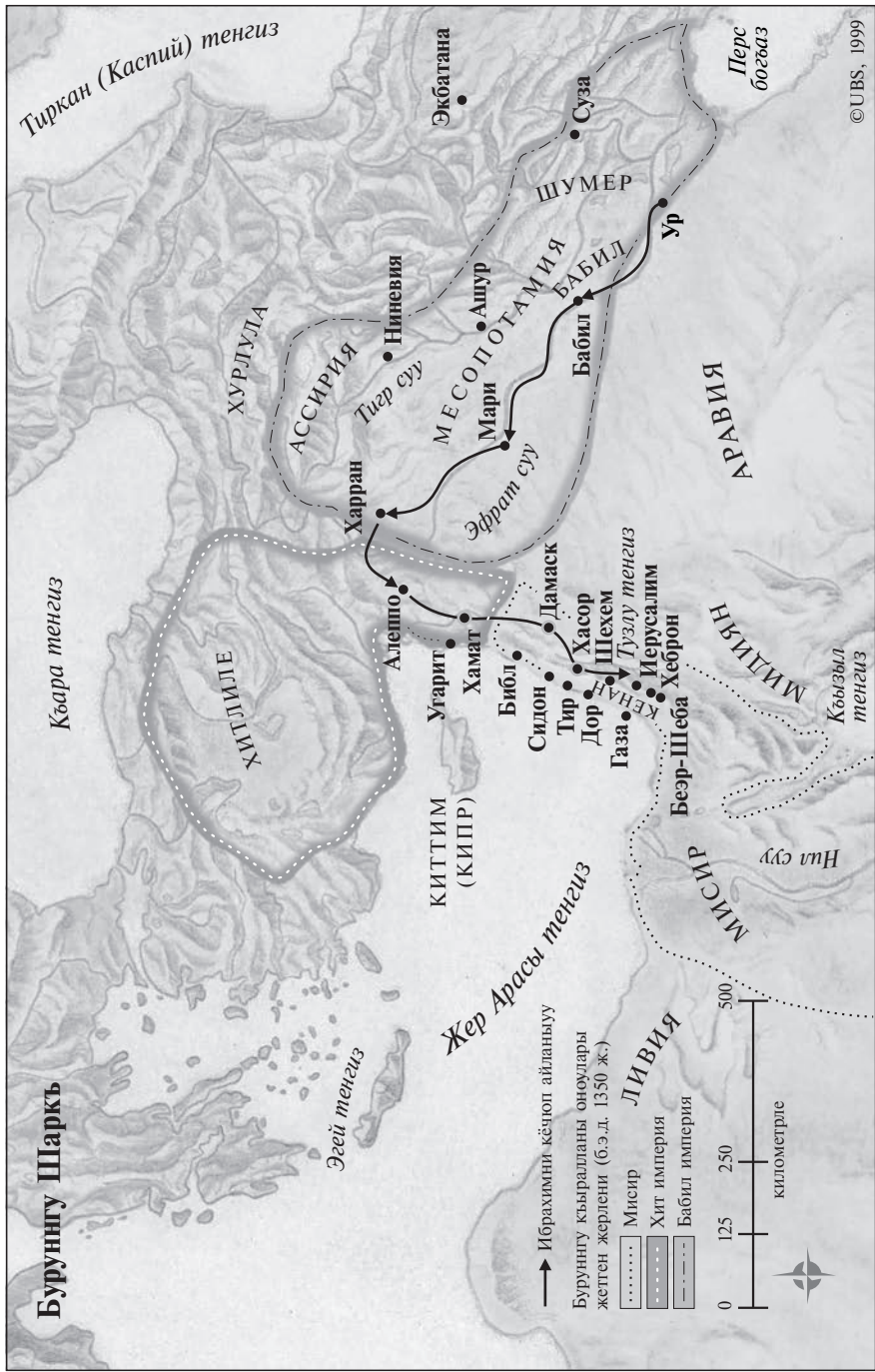
Омер – къуюлгъан затланы ёлчеси, 2,2 литрге жууукъ.

Талант – ауурлукъну ёлчеси, 34 килограммгъа жууукъ.

Эфа – къуюлгъан затланы ёлчеси, 22 литрге жууукъ. 1 эфада
10 омер болгъанды.

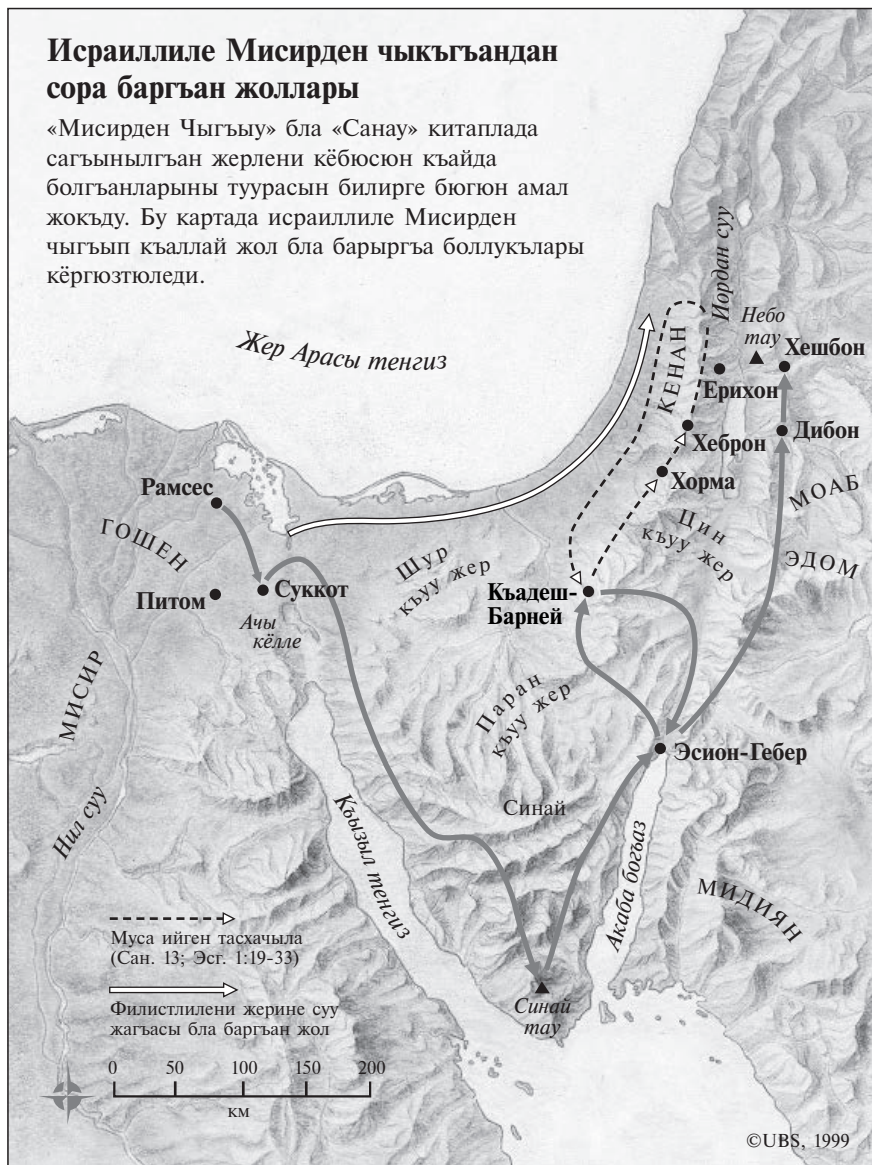
Шекел – ауурлукъну ёлчеси, 11,5 граммгъа жууукъ.

Бурунгу Шаркъ

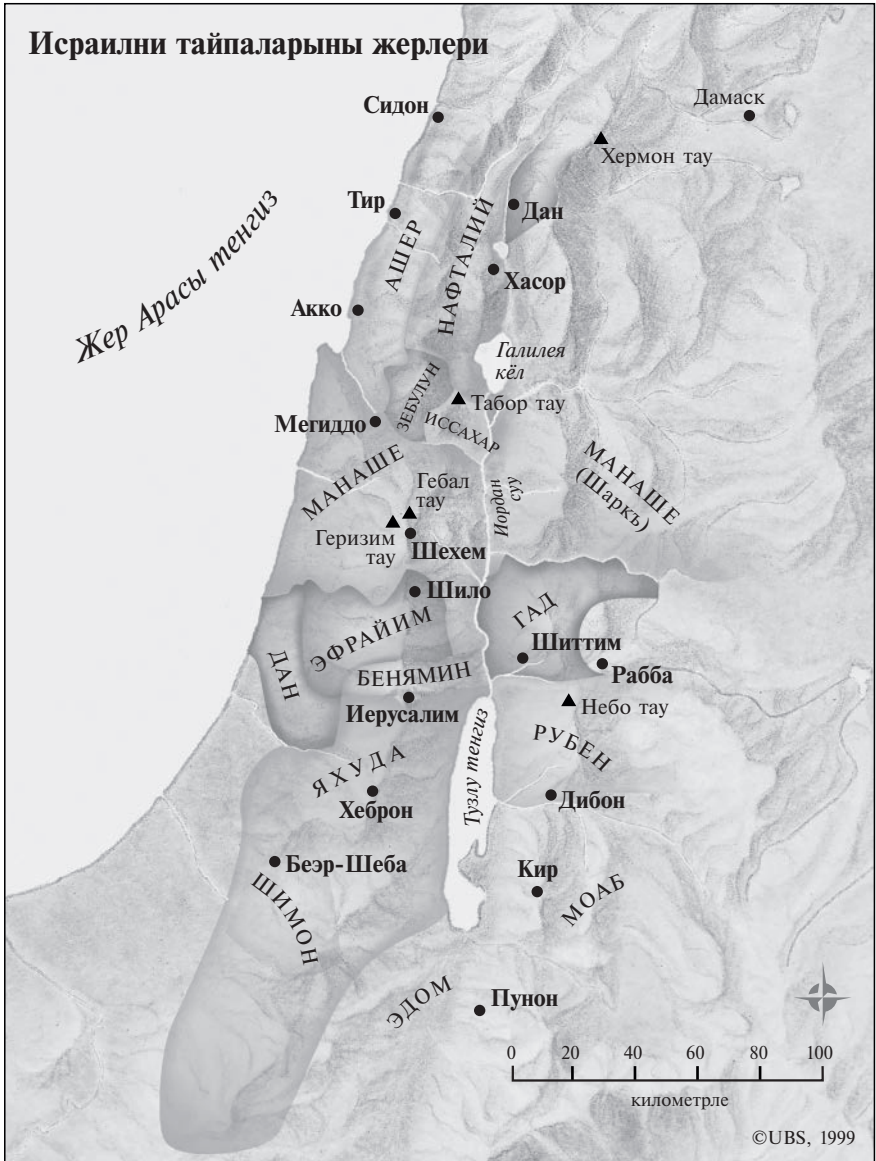

Исраиллиле Мисирден чыккыгандан сора баргъан жоллары

«Мисирден Чыгыу» бла «Санау» китаплада сагъынылгъан жерлени кёбюсюн кыйда болгъанларыны туурасын билирге бюгюн амал жокъду. Бу картада исраиллиле Мисирден чыгып кыаллай жол бла барыргъа боллукълары кёргюзтуледи.

Исраилни тайпаларыны жерлери

Башлары

Кириш сөз.....	5
Жаратылыу.....	7
Мисирден чыгыу.....	127
Лебийлиле.....	223
Санау.....	289
Эсгериу.....	383
Сөзлюк.....	465
Ёлчеле.....	472
Тукъум тарых.....	473
География картала.....	475

Таурат

Пятикнижие на балкарском языке

Pentateuch in the Balkar language (ISO: krc)

Институт перевода Библии
101000, г. Москва, Главпочтамт, а/я 360
www.ibt.org.ru

Подписано в печать 25.11.2024
Формат 84×108 1/16. Печать офсетная.
Тираж 700 экз. Заказ №

Отпечатано в АО «Первая Образцовая типография»
Филиал «Чеховский Печатный Двор»
142300, Московская область,
г. Чехов, ул. Полиграфистов, д.1
Сайт: www.chpd.ru,
E-mail: sales@chpd.ru, тел. 8(499)270-73-59